ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

III

КЊИГА 7

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:

Вељно Зеновић, Саво Брновић,
Фабијан Трго, пуновнин, Душан ЖивковиЦ, мајор,
Станна Поповић, мајор

Одговорни урелник:
Фабијан Трго, пуновнин

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСНИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСНЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ
ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧНИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО"

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСНЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

АОКУМЕНАТД И ПОААТАКА О НАРОАНООСАОБОАИААМКОМ РАТУ ЈУГОСАОВЕНСКИХ НАРОАА

ТОМ

III

КЊИГА 7

БОРБЕ У ЦРНОj ГОРИ 1944 ГОД.

БЕОГРАД

1955

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1944

ЈАНУАР - ЈУНИ

I

ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРН> ГОРУ И БОКУ ОД 1 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БОРАЦА ЗА ПОПУНУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ГЈІАВНИ ШТАБ Н.О.В. и П.О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 1.
1-1-1944 г.
Положај

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Положај

Према указаној потреби, сходно наређењу Штаба II Ударног корпуса НОВ Југославије број 316 од 28 децембра 43 год.,[2] чинимо сљедећи распоред у разрезу за попуну VII Црногорске бригаде:

1. — Зетски одред даће . . . . 60 бораца
2. — Никшићки одред . . . . 30 — „ —
3. — Ловћенски одред . . . . 70 — „ —
4. — Комски одред . . . . . 20 —„ —

Ово људство има неизоставно бити у Колашину — Штабу VII бригаде на дан 12 јануара тек. год.

Према томе штабови одреда ће настати да предњи број људства мобилишу и благовремено упуте. По овоме не може бити никаквог одлагања. О извршењу предњег сви напријед поменути штабови одреда поднијет ће нам извјештај.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10—5, к. 1674 А.**
[5] **Види том III, књ. 6, док. бр. 188.**

Штаб Ловћенског одреда поступиће још у сљедећем:

1. — За попуну Пратећег батаљона овога Штаба упутиће нашим наређењем предвиђених 18 бораца с тим да буду у овај Штаб упућени у означено вријеме према нашем ранијем наређењу. Попуна Пратећег батаљона је нужна и хитна те не може бити никаквог одлагања по питању формирања истог.

2. — За потребе овога Штаба набавиће један добар револвер са муницијом и што прије га упутити овом Штабу.

3. — Друг Пејовић Вуко пошао је на краће отсуство својој кући 22 новембра 1943 г., па пошто се до сада није вратио то истога пронађите и одмах упутите овоме Штабу.

У прилогу под 1. — доставља се свима одредима књига одлука и декларација са II засиједања Антифашистичког вијећа нар. осл. Југославије донијетих у граду Јајцу новембра мјесеца 1943 године.

Стога ће одреди организовати на својим подручјима, а у сарадњи и сагласности са свима нашим организацијама, најширу кампању, ради разјашњавања резултата и одлука овога засиједања АВНОЈ-а, те како би се истима дао пуни, садржајни и најшири публицитет и значај. Стога треба на свима зборовима, конференцијама, митинзима истаћи историјски значај ових одлука и декларација, а специјално по питању краља и монархије. При овоме истаћи и то, да ове одлуке означавају одлучујући корак у коначном и дефинитивном учвршћењу нове народне демократске власти. Народне масе као и борци морају бити упознати са значајем стварања Националног комитета. На овим масовним зборовима, конференцијама и митинзима треба доносити кратке резолуције и поздраве. Из природе ових одлука и декларација јасно се испољава судбоносна значајност и пресудност у нашем политичком, националном и државном животу будуће заједнице наших народа. Овоме послу приступити одмах.

Сем тога штабови одреда ће на свечан начин организовати прославу унапређења Врховног команданта друга Тита у чин маршала Југославије.

Овај акт претставља за нашу војску и народ велики војни и политички датум наше историје.

Прилог поменута књига.

Пријем овога наређења потврдити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкомесара
Андрија Мугоша

Начелник, пуковник
Мирко Крцић

(М.П.)

БР. 2

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРЕДАЈУ САКУПЉЕНОГ ОРУЖЈА ШТАБУ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 4
3 јануара 1944 год.
у 9.40 час.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

1. — Примили смо Ваш извјештај бр. 85 од 30/XH 1943 године.[2]

2. — Нашим наређењем од 26 децембра регулисали смо да за потребе Вашег одреда задржите три тешка митраљеза и на сваки батаљон по два пушкомитраљеза. Све остало оружје, како оно које имате од раније а које не улази у горе наведени број митраљеза и пушкомитраљеза, као и оно које сте нашли на Тари, требали сте послати нама. Према томе нисте требали ништа давати III Санџачкој бригади, нити је било потребно да нас питате да ли да нешто од нађеног оружја пошаљете Главном штабу за Црну Гору и Боку, јер смо Вам ми у горе наведеном наређењу напоменули да ћемо ми достављено оружје и муницију подијелити јединицама и командама према њиховим стварним потребама.

Према предњем, све оружје и муницију, о којој је ријеч, одмах упутите у Колашин, с тим што ћете све нађене топовске дијелове, муницију и уопште све што служи артиљерији упутити у Манастир Морачу Штабу Артиљеријског дивизиона III Ударне дивизије, као материјал који њима припада.

3. — Ми за сада не располажемо средствима за лијечење тифуса. Вјероватно да ћемо ускоро добити вакцине против тифуса, па ћемо Вам у том случају упутити. За сада се морате задовољити са љек!аром др Дамњановићем,

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7—5, к. 1674 А.**
[2] **Види том III, књ. 6, док. бр. 193.**

који треба да предузме све превентивне мјере против ширења тифуса код бораца Вашег одреда. Уколико добијемо средства против гифуса настојаћемо да Вам упутимо и једног љекара, уколико с њиме будемо располагали.

4. — Требате предузети оштре мјере против дезертерства у Вашим јединицама. Из случајева дезертирања бораца Вашег одреда види се да су Вам борци у тешкој ситуацији дезертирали, а послије, када се ситуација поправила, поново се враћају у своје јединице. Из тога се да закључити да Вам људство уопште није поуздано, нити се на њега можете ослонити за извршење било каквог тежег задатка.

Због тога је потребно да ово људство војничким и политичким радом учврстите.

5. — Ситуација код нас:

У Јужном Санџаку иије било битних промјена. Наше јединице водиле су углавном акције против непријатеља на комуникацијама, са циљем успоравања и спречавања његовог саобраћаја. У овим акцијама непријатељу су нанијети губици у људству и материјалу. Убијено је око 35 њемачких војника, а заробљено 5, међу којима један њемачки официр.

Једновремено вођене су акције у циљу чишћења терена око Пљеваља од четничких банди. У овим акцијама четници су имали око 15 мртвих и око 30 заробљених.

Јединице II Пролетерске дивизије ушле су 28 децембра 1943 г. у Нову Варош, разбивши четнике и муслиманску милицију, који су се тамо налазили. 1 јануара Њемци су напали Нову Варош и наше су се јединице послије жестоких борби повукле, нанијевши непријатељу јаке губитке.

Јединице XXIX Херцеговачке дивизије разбиле су четнике и Њемце код Дабра и Стоца. III бригада ове дивизије заузела је ЈБубиње. Од 28—30 децембра јединице ове дивизије водиле су борбе са Њемцима и четницима код Гацка и Билеће.

У свим овим борбама јединице Херцеговачке дивизије нанијеле су непријатељу сљедеће губитке: убијено је 107 Њемаца и четника, заплијењено: 2 бацача, 6 пушкомитраљеза, 15 машинских пушака, 12 пиштоља, 59 пушака, 4000 метака и 3 камиона.

6. — За сада Вам не можемо послати штамбиљ Вашег одреда, пошто у Колашину не може да се изради. За ово се обратите Главном штабу за Црну Гору и Боку.

7. — Све извјештаје, које нама упућујете, као и све што би било од интереса извјештавајте редовно Главни штаб за Црну Гору и Боку.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, пуковник
Рудолф Приморац

(М.П.)

БР. 3

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. **ПОВ.** бр. 58
4-1-1944 г. у 9 час.
— Положај —

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

На сектору ове бригаде нема нарочитих промјена. С времена на вријеме непријатељ врши саобраћај од по неколико камиона комуникацијом Скадар — Подгорица и Подгорица — Даниловград, док саобраћај на комуникацији Даниловград — Никшић је рђи (једанпут недјељно). 1 батаљону који се налази на просторији Бјелопавлића наредили смо да на погодним мјестима на комуникацији Даниловград — Никшић поставља заједе, уз претходно срушени пут и постављену препреку, и да напада на мање непријатељске снаге. Још нијесмо добили извјештај о изведеној акцији.

У Кучима наше јединице су пронашле један комплет тешки бацач, којега смо обећали VI Црногорској бригади.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/8, к. 754 А.**

Још смо пронашли једну цијев и ногаре од другог бацача, и трагамо за осталим дијеловима бацача.

У Подгорици се врше велика стријељања- људи од стране Њемаца и четника, тако да је до сада стријељано око 70 особа, а у пројекту за стријељање имају много већи број, тако да је сада створена паника и страх код подгоричког становништва.

У прилогу достављамо Вам бројно стање и релацију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, мајор
Вујадин Поповић

БР. 4

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ЦЕНТРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 4 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕНТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СТАЊУ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА У ГАРНИЗОНИМА ЦРНЕ ГОРЕ[1]

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
— Об. центар —
Стр. пов. бр. 3.
4 јануара 1944 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
— за Об. центар —

Положај

На основу прикупљених података у току посљедњих дана шаљемо вам сљедећи извјештај:

1. — Никшић. — У Никшићу има око 600 Њемаца, око 500 италијанских фашиста, 150 жандарма и око 250

[2] **Види док. бр. 4.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/8, к. 754 А.**

четника. Поред ових има око 500 ускока (тако тамо називају четнике који су скоро добјежали у Никшић), као и око 600 грађана који врше стражарску службу.

Сем Њемаца, и донекле Италијана, ови други не претставл>ају никакву организовану војску, нијесу чак ни сви наоружани, свима им се не издаје требовање и т. сл., али није искључено да неће ускоро бити сви наоружани.

Никшић је прилично утврђен. Има четири одбранбена појаса и то: први, истакнути појас — доминантне тачке у Никшићком Пољу, које непосредно бране све комуникације и главне објекте на њима, а то су: Уздомир, Умак, Требјеса,[2] Студеначке Главице, Царев Мост. Други појас је удаљен од саме периферије града просјечно 200—300 метара скоро свуда око града. Трећи појас је сама периферија града, тј. иде самом ивицом града. Четврти појас — унутрашњост града. У И-ом и Ш-ем појасу (у рововима) израђене су земунице за становање по којима је војска распоређена за рововску борбу. Цио распоред, нарочито саобраћај по рововима и објектима, држе у тајности, па и од четника и жандарма.

Морал код непријатеља је врло слаб, о чему говоре сљедеће чињенице: продавање војничке спреме, забринутост војника и официра, крајње дефанзиван став (не праве никакве испаде — ма у ком правцу).

Саобраћај на комуникацији Никшић — Даниловград се одржава, док на оној Никшић — Требиње не.

Морал код домаћих издајника никакав. Они који су скоро ускочили почињу, скроз разочарани, да се враћају. Код њих се стање увелико промијенило кад су видјели да су им се наде изјаловиле у вези са предузимањем офанзиве од стране Њемаца у овим крајевима.

2. — Подгорица. — У Подгорици има око 1.200 Њемаца, око 500 италијанских фашиста, око 200 жандарма и четника око 600.

Њемци се налазе већином око града, док их у граду има 200 који контролишу новоосновану жандармерију у раду. Приличан број их се налази као посада на противавионским топовима. *Једна противавионска батерија* налази се ка Врелима Рибничким, *друга се налази на комуникацији* Подгорица — Кокоти на мјесту гдје се сврађа за болницу ,,Крушевац", *трећа је на брду* Змијана између Дајбаба и Цијевне (8 км јужно од Подгорице). *На Горици,* иза нове гимназије, налази се једна хаубичка батерија од *4 хаубице.* Ту се налазе и 4 тешка бацача. На Малом Брду налазе се

[2] **Требјешка Главица**

2 брдска топа и 2 код Везирова Моста. Италијански фашисти се налазе на Тријебчу и на Вранићким Њивама у јачини од 250 војника, док су остали у Подгорици.

У граду имају око 20 лаких тенкова (до 3 тоне) и 5 већих, као и једну рефлекторску чету са 7 рефлектора. Тенкови се налазе код основне школе у новој вароши. Рефлектори се по дану налазе код гимназије, а увече су распоређени око града. На аеродрому се налази око 20 покварених авиона, као и бензин који је укопан у земљу.

Четници се налазе око града — већином од Фундине до Доњана.

У самом граду стање је врло тешко. Посљедњих дана је стријељано и објешено око 70 особа, међу којима неколико жена и дјеце. Народ је огорчен на Њемце и четнике услијед тога. Стријељани су имали одлично држање. Приликом одвођења на стријељање пјевали су и клицали са стиснутим песницама Народноослободилачкој војсци, Партији, Црвеној армији итд. Народ се уплашио, те се свако слијепо покорава наређењима Њемаца и четника. Поред тога, народ се уплашио *и од* глади, јер је 1 кгр жита 70—80 лира. Сама војска нема довољно хране. Четници добијају само хљеб. Осјећа се велика оскудица у месу. Четници се снабдијевају од пљачке од партизанских породица. Морал је слаб како код Њемаца, тако и код четника.

Њемачка команда издала је наређење четницима да морају сви обући униформе и ставити се под команду њемачке војске. Један је дио пришао без двоумљења, а други се дио још колеба. Над овима који су пристали узео је команду један њемачки капетан. Поред тога, рекли су им ко неће на ово да пристане биће одмах разоружан и одведен у логор, те према томе и ови ће сигурно пристати. Из овога се види каква ће то бити војска.

С времена на вријеме непријатељ прави мање покрете по околним мјестима, као до Тузи, Плавнице, Спужа, па и до Даниловграда и Цетиња и то мањим одјељењима, која се опет враћају натраг.

3. — **Даниловград.** — Према најновијим подацима у граду има око 250—300 Њемаца, итал. фашиста око 280, четника око 500 и око 100 жандарма. Од наоружања имају једну батерију, која је покретна — час се налази у Д. Граду а час у Подгорици. Имају 4 тешка и 4 лака бацача. Морал код четника и Италијана врло слаб.

Жандарми су жигосани, и то на рукама.

4. — **Спуж.** — У Спужу се налази око 180 издајника са 1 митраљезом „бреда" и 3 пушкомитраљеза.

5. — Косови Луг. — У Косовом Лугу има 150 издајника са 7 аутоматских оруђа.

Према доста сигурним подацима на територији Црне Горе и Боке налази се једна њемачка дивизија у јачини од 8—9 хиљада људи (која је то дивизија још нијесмо сазнали).

Према обавјештењу које смо до сада добили из два извора, једна њемачка дивизија се ових дана пребацила из Албаније, дуж јадранске обале, за Далмацију, са свим свсјим моторним и запрежним возилима. Према једним подацима није се нигдје задржавала- до Херцегновог. Ово још није потврђено, премда је врло вјероватно.

На комуникацијама Скадар — Подгорица, Подгорица — Цетиње и Подгорица — Никшић нема већих покрета. На комуникацији Подгорица — Даниловград, испод Вељег Брда, наишла је једна мања непријј. колона, коју су напали борци 4-ог батаљона Зетског одреда и том приликом убили једног њемачког официра, 3 њемачка војника и 3 четника.

Дуж албанске границе нема никаквих промјена.

Наилазак транспортних авиона 31-ог пр. мј. изазвао је врло добар ефекат код народа овога краја, а код четника у долини Зете велику пометњу и међусобне свађе. Говорили су да авиони иду да баце материјал четницима у Србију, да Њемци врше маневар итд., премда је сваки наслућивао чији су то авиони и гдје иду.

Страх код народа од VI њемачке офанзиве увелико је попустио, а и четници више о томе не говоре. Посљедња стријељања у Подгорици изазвала су код народа велико огорчење и одвратност према Њемцима и четницима.

Од Штаба Ловћенског одреда извијештени смо о сљедећем: 28-ог децембра два батаљона Ударне групе[3] пошла су поново у правцу Црмнице. Са њима је била пошла и Цеклинска чета Ловћенског одреда у циљу ликвидације жандармеријске постаје у Љуботину, али су ови прије него што је дошло до напада побјегли у Ријеку Црнојевића. У току ноћи батаљони су продужили за Црмницу, а чета је остала у Љуботину и Цеклину. 29-ог пр.мј. чула се борба једно пола сата у Дупилу, а нешто касније на Глувом Долу. На Цетиње је стигло неколико рањених четника. Отуда је стигла и једна непровјерена вијест да је рањен Бранко Гојнић, као и да је подлегао ранама.[4] Упркос свега настојања то још није потврђено. Непријатељ је поново посјео

[3] **Мисли се на Ударну групу батаљона Четврте и Пете црногорске бригаде која је под командом Ника Стругара дејствовала у Старо.1 Црној Гори. Види том III, књ. 6, док. бр. 80.**

[4] **Бранко Гојнић, командант четника у Црмничкој Нахији. У данима ослобођења емигрирао у иностранство.**

комуникацију Цетиње — Ријека [Црнојевића] са око 350 Њемаца и четника. На Белведер су изнијели 2 топа.

Наше јединице Ловћенског и Зетског одреда вршиле су препад на Козицу (једну чуку у близини Ријеке), гдје је било 20 Њемаца и неких 30 четника. О резултату те акције немамо извјештаја.

Четници из Љешанске Нахије очекивали су, а то су и нарочито подвлачили, да ће 1-ог ов. мј. у заједници са Њемцима предузети офанзиву против наших снага на том подручју. Говорили су и то, да ако до тога не дође вратиће се сви кућама. Круска чета се 31-ог пр.мј. вратила говорећи да неће више са Њемцима ако 1-ог не услиједи напад. До тог напада, како изгледа, није дошло (премда немамо о томе извјештаја), а не знамо шта је послије тога било. Према мишљењу другова тамо, а и с обзиром на снаге непријатеља, они нијесу у стању извршити какву већу офанзиву, сем можда само мање испаде.

Стријељање око 70 особа у Подгорици, међу којима жена и дјеце, изазвало је велики револт. Љешански четници су дизали пушке једни на друге. Према обавјештењима, на Цетињу је дошло до туче међу четницима у којој су четворица погинули. Четници са Њемцима разоружавају зеленаше.[5] Прије неколико дана затворили су 27 зеленаша. Говори се да ће сви зеленаши бити разоружани. Четници говоре да ће их Крсто са својим присталицама издати и прићи нама.

Наши су у Катунској Нахији заказали неколико зборова и очекује се да ће се приличан број људи јавити за нашу војску. У Љуботину има око 100 људи који не смију спавати код својих кућа, нити се усуђују да чекају Њемце и четнике. Још се колебају, али другови вјерују да ће већина од тих у најскорије вријеме ући у наше јединице. Говори се да је слична појава и у Црмници.

Горњи извјештај је прилично непотпун, али у најскорије вријеме ћемо вам упутити исцрпнији и потпунији.

У прилогу вам достављамо један примјерак ,,Питања", која смо, поред вашег Упута и Упута од В.Ш., упутили нашим об. центрима одреда у циљу што потпунијег- прикупљања података како о непријатељу, тако и о домаћим издајницима. Сматрамо да ће ова питања у многоме помоћи нашим об. органима и прикупљању података, а од вас тражимо мишљење о истима, као и евентуалне допуне.

[5] **„Зеленаши" су били политичка струја чије је вођство било за династију Петровића и самосталну Црну Гору.**

Поред овога шаљемо вам и 1 број „Црногорског вјесника" од 25 децембра 1943 године.

Што се тиче података о називима њемачких јединица по гарнизонима у Црној Гори и Боки надамо се да ћемо бити у стању да вам по томе у најскорије вријеме упутимо извјештај.

Формирали смо об. центре у Никшићу, Подгорици и Даниловграду, а надамо се, премда још о томе немамо извјештаја, да је и Об. центар Ловћенског одреда у том погледу нешто урадио. Иначе, об. служба на том подручју још добро не функционише, а то с обзиром на величину подручја, а и због још недовољног сналажења друга који тамо ради, али надамо се да ћемо то стање ускоро поправити. Поред ових, формирали смо доста добре центре везе ван гарнизона, на важним мјестима, а поред тога и при командама мјеста имамо об. центре. Другови који раде на терену исто тако нам указују приличну помоћ.

Обавијестите нас о стању на осталим секторима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За 06. центар
Рашо Радовић

Прилог:

1) ,,Питања" и
2) „Црногорски вјесник"

(М.П.)

БР. 5

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 5 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАВАЊЕ ПОЛИТИЧКОГ РАДА У ЦИЉУ УСПЈЕШНИЈЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ БОРАЦА ЗА НОВЈ[1]

ГЛАВНИ ШТАБ Н.О.В. и П.О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. **СЛ.**
5-1 1944 г.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА

Положај

Извјештавамо вас о ситуацији у Срезу никшићком, као и осталим мјестима:

Ситуација у Срезу никшићком поправља се, тако да су формирали три батаљона. Њемци који су били изашли на Вилусе и ту формирали свој гарнизон отступили су и вратили се у Билећу.

На територији Зетског одреда ситуација се повољно развија. Одржавају се велики зборови. На збору у Кучима присуствовало је око 700 особа. У вези смалаксавањ^ Шесте офанзиве и преласка наших снага у контраофанзиву ситуација се нагло побољшава.

Добили смо телефонски извјештај да су Њемци напустили Пећ, Ђаковицу, Призрен и Косовску Митровицу.

Црвена армија прешла је совјетско-пољску границу из 1939 године и наставља са напредовањем. Заузела је важно мјесто и саобраћајну раскрсницу Белаја Церков.

У вези са напредовањем Црвене армије, јаким бомбардовањем Њемачке од стране савезничке авијације и снажним ударцима наше Народноослободилачке војске, која води жестоке борбе на свим секторима, ситуација се брзо развија. У вези са брзим развојем догађаја ви би требали брзо радити, одржавати велике зборове, као и вршити мобилизацију. Мени изгледа да на вашем сектору нијесте много направили у вези са мобилизацијом.

У прилогу вам шаљемо препис извјештаја нашег 06. центра Штабу II корпуса из кога ћете видјети стање код непријател>а.[2]

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—5, к. 176.**
[2] **Редакција не располаже овим извјештајем.**

Шаљемо вам и Проглас Извршног одбора ЗАВНО Црне Горе и Боке.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Главни штаб
замјеник политкома
Андрија Мугоша

БР. 6

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРИПРЕМА ОКО ФОРМИРАЊА ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. **ПОВ.** бр. 10
6 јануара 1944 год.
у 8 час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Сматрамо да ћемо скорих дана моћи увести у редове наше војске још једну црногорску бригаду и тиме повећати број наших оперативних јединица са територије Црне Горе и Боке.

За рјешење формирања VIII Ударне црногорске бригаде предлажемо да се ријеше сљедећа питања:

1. — За састав VIII бригаде треба још сада предвидјети и то:

— Из Дурмиторског одреда	150	бораца
— Из Ловћенског одреда	180	бораца
—• Из Комског одреда	220	бораца
— Из Зетског одреда	140	бораца и
— Из Никшићког одреда	100	бораца
Свега:	790	бораца.[2]

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—1, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 44.**

Стога је потребно одмах у одредима формирати ове батаљоне, одредивши пуни кадар за исте, а тежити до означеног рока да батаљони достигну горе наведени број бораца. Овим батаљонима давати и теже задатке у рејону читавог одреда, тако да ти батаљони дођу као једна компактна јединица, учвршћена војнички и политички у довољној мјери.

2. — VIII Ударна црногорска бригада се има формирати на дан 15 фебруара 1944 године.[3]

3. — Мјесто формирања VIII бригаде биће накнадно одређено.

4. — Новоформирана VIII Ударна црногорска бригада улази под непосредну команду и .руководство Гл. штаба за Црну Гору и Боку.

5. — Кадар за новоформирану бригаду биће:

а) Кадар батаљона су дужни да одреде штабови назначених одреда од свога цјелокупног кадра којега имају на расположењу. Тежити да се одреди најбољи кадар како команди чета, тако и Штаба батаљона.

б) Кадар Штаба бригаде именоваће Главни штаб за Ц.Г. и Боку.

6. — Све људство у батаљонима дужни су штабови одреда да снабдију, по могућству, најнужнијом личном опремом и оружјем. Настојати да људство буде што боље обучено и обувено.

Своје новоформиране батаљоне снабдјети са потребним бројем (најнужнији број) товарних коња и казана за кување јела.

*
* *

Уколико се слажете са нама у погледу горњих питања формирања VIII Ударне црногорске бригаде, издајте у вези предњег Ваше наређење штабовима поменутих одреда, па нам копију Вашег наређења за ово доставите.

Догађаји код нас и у читавом свијету се развијају тако да ми морамо пожурити са формирањем још једне наше црногорске бригаде, па стога ангажујте све силе да се то формирање изврши означеног рока, а ми ћемо Вам у свему помоћи у томе.

[8] Наређење Другог ударног корпуса за формирање Вригаде издато је 24 фебруара 1944 год. (види док. бр. 71), а Бригада је формирана 25 фебруара у Беранама.

Уколико пак Ви будете имали своје предлоге у вези овога формирања, Ви нас извијестите одмах.[4]

С другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

(М.П.)

БР. 7

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 7 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ШЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ ЛИЈЕВА РИЈЕКА — МАТЕШЕВО[1]

Оп. 11
7 јануара [194]4
18

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези података садашње ситуације и у вези нашег општег плана [за] јединице Корпуса,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Вашу VI Црногорску ударну бригаду сконцентришите одмах на просторију: Биоче — Лијева Ријека — Матешево.

Комплетна бригада треба да буде што прије на означеној просторији.

2. — Ваша VI бригада ће са означене просторије, по наређењу које ће бити *накнадно издато,*[2] кренути на про-

[4] **Види док. бр. 14.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 4—1, к. 392.**

[2] **Види док. бр. 19.**

сторију: Никшић — Вилусе — Грахово и са означене просторије ће имати општи наслон на запад од Никшића.

Бригада ће имати задатак на означеној просторији:

а) разбијање четника на означеној просторији и уопште у области града Никшића и западно од овога града;

б) мобилизација и попуна бригаде;

в) учвршћивање и појачање Никшићког одреда, и

г) утицај на Ловћенски одред, преко Чева, као и повезивање са дијеловима XXIX (Херцеговачке) дивизије у области Билеће.

3. — У области Никшића осигурати сигурну обавјештајну службу, нарочито имати сталне податке о гарнизону Никшић. о утврђењима овога града и о промјенама у гарнизону. У овом погледу Об. центру бригаде дати потребна упутства.

4. — Штабови батаљона које повлачите из Санџака да обавијесте Штаб III Санџачке бригаде о своме покрету на просторију Матешево — Лијева Ријека.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Начелник Штаба
пуковник
Рудолф Приморац

БР. 8

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 7 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА СЕКТОРУ КОРПУСА[1]

[ШТАБ II УД КОРПУСА НОВЈ]
[бр.] 14
7 јануара [194]4
[у] 20,15 [час.]

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. — Примили смо Ваш извјештај бр. 24 од 28. XII 1943 г."

2. — Што се тиче упућивања људства за VII Црногорску бригаду поступите тачно по наређењу које је друг командант телефонски саопштио замјенику команданта тога Штаба.

3. — Упућујемо Вам радио-станицу III Ударне дивизиЈе са шифром и планом рада, као и свим припадајућим материјалом. Ова станица ће Вам служити за одржавање везе са нама.

У прилогу достављамо Вам шифру и упут за рад са нама.

Шеф Ваше радио-екипе биће друг Нико Маровић.

4. — Радио-станицу, коју сада имате, са свим њеним припадајућим дијеловима пошаљите нам одмах овамо ради оправке.

5. — Накнадно ћемо Вам доставити шифру и план рада за везу између Вас и XXIX Херцеговачке дивизије.

6. — Посљедњих дана није било битних промјена у ситуацији на овој просторији. Наше јединице врше акције чишћења од четничких банди и дејства на комуникацију: Пријепоље — Пљевља — Чајниче и Пријепоље — Бродарево. У овим акцијама непријатељу (Њемцима и четницима) задати су јачи губици у мртвим и рањеним, а заплијењено је нешто оружја и остале спреме.

Јединице XXIX Херцеговачке дивизије водиле су у времену од 28—30 децембра са Њемцима и четницима борбе

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1—4, к. 392.**
[2] **Редакција не располаже поменутим извјештајем.**

око Гацка и Билеће. У овим борбама убили су 74 Њемца и четника. Њемци су напустили Вилусе и повукли се у Требиње.

31 децембра један батаљон III Херцеговачке бригаде потукао је једну колону Њемаца, четника и домобрана на путу Требиње — Билећа. Непријатељ је оставио на бојишту 76 мртвих војника и 4 официра. Број рањених био је много већи. Заробљено је 13 домобрана и један официр. Заплијењено: 2 лака бацача, 4 митраљеза, 4 машинске пушке, већи број пушака, санитетског материјала и остале спреме. Херцеговци су имали 2 мртва и 6 рањених.

7. — Издали смо наређење Штабу III Ударне дивизије да VI Црногорску ударну бригаду концентрише на просторију: Биоче — Лијева Ријека — Матешево.

По прикупљању бригаде на овој просторији ми ћемо је пребацити на просторију: Никшић — Вилусе — Грахово. Ова бригада на горе наведеној просторији имаће задатак: разбијање четника у околини и западно од Никшића, мобилизацију људства за бригаду, учврлћивање и појачавање Никшићког одреда, утицај на Ловћенски одред преко Чева и повезивање са дијеловима XXIX Херцеговачке дивизије у области Билеће.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 9

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УТВРЂЕЊИМА ГАРНИЗОНА НИКШИЋА, БИЛЕЋЕ И ГАЦКА[1]

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Извјештавамо Вас о фортификациском утврђењу градова:

1. Никшић

Требјеса: талијанска утврђења од бетона и сувог зида са баракама за становање дјелимично порушеним. Стална посада: 60 Њемаца са 1 топом, 1 бацачем 81 мм и 4 т. митраљеза.

На периферији града између путева Никшић — Шавник и Никшић — Драгова Лука размјештени су 5 топова и 9 т. митраљеза укопаних у земљу. Стална посада у баракама. Располажу са једном радио-станицом,.

На путу Никшић — Глибавац сјеверно од џамије за 500 м 2 укопана т. митраљеза са сталном посадом.

На раскрсници путева Никшић — Горње Поље и Никшић — Требиње 2 топа и 1 бацач 81 мм у утврђењима од сувог зида.

Уздомир (кота 852): бетонско утврђење са посадом од 50 Њемаца са 2 т. митраљеза и 1 бацачем 81 мм.

Студеначке Главице: многа талијанска утврђења од сувога зида. Ближа граду посједнута и у њима размјештено 6 т. митраљеза, 1 топ и 2 бацача.

Бедем (стара турска тврђава): западно на периферији града између жељезничке пруге и града посједнут сталном посадом са два тешка бацача.

Чаћалица (кота 659): утврђења од сувог зида стално посједнута и брањена једним топом, 1 бацачем 81 мм и противавионским митраљезом.

У близини дома ,,Косовка дјевојка", између жељезничке станице и цркве, налазе се нераспоређени неколико топова мањега калибра.

Око града налазе се многи талијански шанчеви и рововн, сада непосједнути, који би се могли користити у случају борбе.

Гарнизон без промјене. "

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СК Црне Горе под рег. бр. 2669.**

2. Вилусе

Фортификациских утврђеша нема. У Вилусима нема Њемаца- нити сталне четничке посаде. <

3. Билећа

Мања утврђења и шанчеви од сувог зида на прилазним путевима. На Хаџибеговом Брду, Тарашу, Златишту (кота 512) и Влајини, стара, дјелимично разрушена, утврђења повремено посиједана од стране четника. Кад Њемаца има у граду, смјештени су у логору. Нема утврђења изграђених за становање. Током посљедњих борби непријатељ се затварао у утврђеним кућама у самом граду.

4. Гацко

На прилазним путевима од Автовца и Грачанице налазе се талијански бункери. Сјеверно изнад града налазе се шанчеви од сувог зида.

Састав и јачина гарнизона у Билећи и Гацку као и положај и посједнута утврђења непознати су нам.

8-1-1944 г.
у 11[h]

За Штаб Никшићког НОП одреда
командант, мајор
Војислав Ђурашевић

БР. 10

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ОФИЦИРСКОГ КУРСА ПРИ ШТАБУ КОРПУСА[1]

НАРЕДБА ПОВ. БР. 26
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА ЗА 12 ЈАНУАР
1944 ГОДИНЕ

I

При Штабу овог Корпуса отвара се „Официрски курс" за спрему и усавршавање војних руководилаца.

Курс ће трајати мјесец дана — од 20 јануара до 20 фебруара 1944 године.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/8, к. 754 А.**

II

За команданта „Официрског курса" одређујемо друга п. пуковника **Божа Лазаревића.**

Наставнике за овај курс одредиће друг Лазаревић од официра Ваздухопловне групе при овоме Штабу.

III

План и програм за извођење наставе израђен је у овоме Штабу, па ће друг Лазаревић одмах по пријему ове наредбе приступити раду на припремама за извођење наставе на овоме курсу.

IV

Курс ће се одржати у згради Омладинског културног дома у Колашину. У циљу уређења ових просторија за пријем слушалаца, њихов смјештај и извођење наставе друг Лазаревић ступиће одмах у везу са Командом мјеста у Колашину, која ће му ставити на расположење одређено људство и средства за уређење ових просторија.

Исто тако, да би се организовала исхрана слушалаца за вријеме трајања курса, издато је наређење начелнику интендантуре овога Корпуса ради предузимања мјера да се обезбиједи правилна и одговарајућа исхрана слушалаца овога курса. Друг Лазаревић ступиће у том погледу у везу са начелником интендантуре, како би се све благовремено птжпремило.

V

Становање и исхрана, како слушалаца тако и наставника, биће интерно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб -
начелник, пуковник
Рудолф Приморац

БР. 11

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ДЕЈСТВИМА ДВАДЕСЕТ ДЕВЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ И СИТУАЦИЈЦ ОКО ФОЧЕ И КАЛИНОВИКА[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРВДА
Бр. 29
12 јануар 1944 год.
у. . . . . час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ{J]

Ситуација код нас без промјена сем што смо успјели да поцијепамо одбјегле у Никшић тако да ће нам ових дана изаћи из Никншћа већи број.

Десет дезертера из V Црногорске бригаде похватали смо и одмах ћемо их упутити томе Штабу, — јер не знамо гдје се налази V бригада.

Ситуација у сусједним срезовима:

Фоча — Калиновик: према извјештају Команде мјеста Планина Пива од 11 I 44 г. у Калиновику и Фочи имају власт четници бив. четничког Романијског корпуса. Њих 150 дошло је из поменутог корпуса да организују четнике у Срезу фочанском и калиновичком>

На дан 1 I 44 г. био је сазват четнички збор у Фочи, на којем је било око 400 четника, на њему су организоване двије јуришне чете, које имају задатак да врше даљу организацију и мобилизацију. Сваки онај који неће да пође у четнике подвргава се терорисању, пљачкању и убијању. Све црногорске партизанске породице, које се налазе у Срезу фочанском, ријешили су да протјерају у Црну Гору. Командант јуришних чета је Момчиловић, а његов замјеник Василије Бодирога. Милан Матовић, бив. командант Фочанске чет. бригаде, сада је командант Фочанског одреда, у који спадају све групе четника из којих мобилишу јуришне чете.

О Чајничу и Горажду немамо тачних података.

[1] **Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11—6, к. 1674 А.**

Херцеговина: према извјештају Штаба X Херцеговачке бригаде од 8 јануара 44 г. стање на територији Гатачког и Невесињског среза је сљедеће: на Михољачама — Автовац — Гацко, има до 300 Шваба са три топа и 6 бацача. Поред Шваба има и око 300 четника. На сектору Фојница — Луковица — Градина налази се око 100 четника. У Невесињу има до 150 Шваба са извјесним бројем четника, **чија** је јачина непозната. У Улогу нема Шваба.

Банде су биле припремиле концентричан напад на X бригаду и то 1 и 2 невесињска четничка бригада и гатачки четници заједно са Швабама. Из саопштења које прилажемо видјећете како су се провели са „офанзивом".

8 I 44 г. на сектору Наданића водили су борбу са Швабама и четницима — који су били пошли од Гацка — борци X бригаде. Непријатељ је натјеран у Гацко.

III Херцеговачка бригада налази се у јужној Херцеговини, гдје је отишла послије напада који је у заједници са II бригадом вршила на Билећу.

X Херцеговачка, како нам јављају, нема везе од 1 I 44 г. са Штабом дивизије.

Санџак: свакодневно воде се борбе око Пљеваља. Четници махом испадају на положаје IV Санџачке бригаде. Наши стежу обруч око Пљеваља. Број непријатеља у Пљевљима непромијењен од прошлог нашег извјештаја. Наши батаљони налазе се на истим положајима на којима су и раније били и садјествују са јединицама санџачких бригада и Херцеговачке бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Командант

Exp: по Петру Кецојевићу

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ПОСВЕЋИВАЊЕ ВЕЋЕ БРИГЕ УЗДИЗАЊУ ВОЈНИЧКОГ КАДРА[1]

29
13 јануара [194]4

ШТАБУ

Наши војнички кадрови стварали су се и развијали под условима тешке и сурове борбе, коју наша Народноослободилачка војска води већ више од двије и по године дана.

У почетку борби на челу наших малих јединица стајали су највећим дијелом млади војнички руководиоци, који су своја прва војничка знања у вођењу јединица стекли у борби, тој најбољој војничкој школи. Они су на чело тих јединица долазили истакнувши се међу својим друговима храброшћу, сналажењем у разним борбеним ситуацијама и вјештином у вођењу јединица. Изабрани од својих другова-бораца, водећи своје јединице из борбе у борбу, они су црпли потребна искуства и постепено се развили у одличне војне руководиоце.

У току тих борби наши су војнички кадрови знатно смањени, док се наша војска стално развијала. Од младих партизанских одреда стварају се бригаде, дивизије, а у посљедње вријеме и корпуси. Упоредо са тим и потреба за војним руководиоцима постаје све већа. Отварају се прве наше војне школе у циљу да се младим војничким руководиоцима пружи прилика да у борби стечена искуства прошире потребним теорним и војничким знањима.

Али војне школе, обзиром на кратко вријеме трајања и услове под којима су радиле, нијесу могле својим слушаоцима да пруже сва потребна војничка знања. Оне су им дале само основ за њихово даље самостално усавршавање. С друге стране релативно мали број наших војничких руководилаца имао је прилике да прође кроз ове тколе.

Наша Народноослободилачка војска достигла је већ сада степен развитка у којем се све више осјећа потреба за искусним и војничкИ изграђеним руководиоцима. Све нзћи прилив нових бораца, формирање нових јединица.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 398.
[2] Види док. бр. 19.

придавање савремених техничких борбених средстава, која до сада нијесу била у наоружању и употреби код наших јединица, а у скорој будућности и садејство наше војске армијама савезничких војски, ставља пред наше јединице а тиме и пред њихове руководиоце све теже и сложеније задатке савременог начина ратовања. Наши војни руководиоци требају и сада као до сада да буду у стању да одговоре свим дужностима и свим задацима који се пред њима буду постављали.

Из горе изложеног лако се да извести закључак да стварање и даље развијање наших војничких кадрова треба да буде стална и непрекидна брига свију наших штабова.

Ипак, морамо признати да се овом питању није поклањала она пажња која му се, обзиром на његову важност, требала и морала поклањати. Наши војнички и политички руководиоци нијесу у овом погледу уложили довољно снага и нијесу том питању посветили ону пажњу коју је оно од њих изискивало с обзиром на развијање рата. Уколико се на овоме и радило, радило се без система неопходно потребног за сваки рад који захтијева дужи период времена. Посљедица тога била је да се војничко изграђивање и усавршавање војних руководилаца препустило њима самима, а проналажење и издизање нових војничких кадрова у већини случајева заустављало на попуњавању упражњених командних мјеста руководећи се опште познатим особинама појединаца. Врло се мало радило на томе да се већ уочене позитивне особине појединаца за командовање систематским радом даље развијају и усавршавају, како би се ти појединци у даном случају и потреби могли поставити на виша командна мјеста, у увјерењу да су они дорасли својим новим задацима и да су створени сви потребни услови за њихово даље развијање и усавршавање.

Нарочито морамо нагласити да политички комесари и уопште политички радници по нашим јединицама нијесу у пуној мјери схватили изграђивања и развијања војничких кадрова, нити показали довољно интересовања и иницијативе да се оно постави на сигурну и чврсту основицу. Ово вјероватно из погрешног схватања да је питање војничких кадрова ствар командана[та] у које они не треба и не могу да улазе, обзиром на интензиван политички рад по јединицама. Колико је ово погрешно, није потребно ни доказивати. Баш напротив, политички комесари, којима је добро познато шта значи систем и метод у раду, и који као политички и војнички изграђени руководиоци имају шире погледе по свим питањима која се односе на нашу војску,

треба да и овом, по нас врло важном питању, поклоне највећу пажњу и пруже подршку и помоћ командантима у њиховом раду на изналажењу, подизању и усавршавању војничких кадрова.

Крајње је вријеме да се ово питање најозбиљније схвати и да се одмах приступи што систематскијем раду у овом правцу, па у вези тога

Н АРЕЂУЈЕМО:

1. — За све војне руководиоце, почев од десетара па навише, истиче се потреба личног усавршавања у војним знањима. Само на тај начин војни руководиоци биће у могућности да потпуно одговоре својим дужностима и да стечена искуства из борби, проширена теорним знањима из војне науке, пренесу на своје млађе другове.

Неопходно је потребно да се сваки официр, а нарочито виши команданти, упознају са основама тактике и ратне службе, стратегије, стратегиске географије, фортификације, читања карата и планова, описа наоружања, наставе и теорије гађања.

У ту сврху користити све књиге, службена правила, разне часописе и студије бивше југословенске војске до којих се може доћи.

Сваки официр треба једном мјесечно да поднесе извјештај свом штабу шта је у току мјесеца од војне литературе прочитао.

Поред тога штабови ће додјељивати својим официрима свакога мјесеца по један тактички задатак, који ће официри самостално писмено рјешавати и достављати свом штабу. Штаб је дужан да га прегледа и писмено извијести официра о свом мишљењу о рјешењу овога задатка, са потребном критиком.

2. — У циљу проналажења, издизања и изграђивања нових војничких кадрова, потребно је да сви команданти и политички комесари обрате највећу пажњу на другове код којих се испољавају особине потребне војничким руководиоцима. Они су дужни познавати личне особине и способности нижих команданата-командира, па према томе и примјењивати одговарајуће методе за њихово уСавршавање, дајући им прилике да те своје особине испоље и што јаче развију. При томе користити сваку прилику да се овим друговима помогне у њиховом војничком и политичком изграђивању упућивањем на војничке курсеве, савјетима и упутствима за рад, упућивањем на читање књига војничког и политичког садржаја и т. сл.

3. — При штабовима дивизија и главним штабовима организовати официрске курсеве, а при штабовима бригада курсеве за подофицире. Програм наставе коју треба прећи на овим курсевима достављамо у прилогу.

Овај Штаб организовао је официрски курс, па због тога Штаб III Ударне дивизије изузетно неће за сада организовати курс за официре, већ само за подофицире.

Поред овога корисно је да се у пратеће јединице штабова бригада и дивизија скупљају другови који имају услова за развијање у војне руководиоце, гдје им дати могућности за њихово усавршавање. Пратеће јединице треба да постану расадници војних и политичких кадрова наших јединица.

4. — Подизање и усавршавање војних кадрова не схватити једнострано. Не треба заборавити да смо ми народна војска. Усавршавање у војничком погледу треба да иде упоредо са политичком изградњом сваког појединца, руководећи се принципом да добар командант мора бити и политички поткован. Само на тај начин добићемо команданте који ће бити дорасли свима ситуацијама.

5. — Послије сваке акције — чете, батаљона или бригаде — неизоставно одржавати састанке свију руководилаца. На овим састанцима изнијети јасно: борбени задатак који је јединица добила, начин на који га је извршила и евентуалне грешке и недостатке који су у току извођења акције уочени. Резултати ових састанака треба да буду искуства и поуке које се из извођења те акције могу извући. Тиме ће се уједно војни руководиоци усавршавати у излагању свога рада а критиком и самокритиком побудити на дубља размишљања о свом раду.

Овим састанцима, кад год је то могуће, треба да присуствује један члан вишег штаба.

6. — Овај Штаб често доноси чланке и студије у којима се расправљају поједина војна питања, нарочито у вези са сјајним операцијама Црвене армије на Источном фронту. Ови чланци достављају се јединицама, па је потребно да се они на конференцијама читају и да се по њима на тим конференцијама отвори потребна дискусија, како би се свима учесницима дала прилика да износе и бране своја мишљења.

Радио-вијести пуне су извјештаја о вјештим операцијама Црвене армије. Потребно је да се војни руководиоци што више заинтересују начином вођења операција, а не простим регистровањем догађаја. Упознавање са принци-

пима савременог ратовања појачаће интерес наших руководилаца за сва питања руковођења јединица у савременим борбама.

7. — Политички руководиоци бригада и дивизија треба да гштање подизања, изграђивања и усавршавања војничких кадрова поставе пред штабове као једно од иитања чијем рјешењу треба приступити одмах, развијајући пуну и широку иницијативу у извршењу овог за нас врло важног задатка.

У вези горе изнијетог штабови дивизија, односно бригада проучиће детаљно ово питање и у духу овог наређења, својих опажања и стечених искустава у овом правцу приступити што систематскије његовом рјешењу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

< За Штаб
командант, генерал-мајор
Пеко Дапчевић

(М.П.)

Достављено:

' 1. — Штабу II Пролетерске дивизије
2. — Штабу III Ударне дивизије
3. — Штабу XXIX Херцеговачке дивизије
4. — Главном штабу НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку
5. — Главном штабу НОВ и ПО за Санџак

ПРОГРАМ

из појединих предмета, које предавати на официрским курсевима организованим при штабовима дивизија — главних штабова.

1. — СТРАТЕГИЈА

Дефиниција стратегије, мобилизација војске, концентрација војске, стратегиски развој, географско-стратегиски називи (ратиште, стратегиске линије, стратегиски пивостожер, стратегиски објекти и субјекти, географско-стратегиски правци, војиште, бојиште), ратни план, операциски план, операциски правци, марш-маневри.

2. — РАТНА СЛУЖБА

Опште особине појединих родова војске и специјалних борбених средстава (пјешадија, артиљерија, коњица, ин-

жињерија, ваздухопловство, противавионска одбрана, борна кола, оклопни аутомобили, оклопни жељезнички возови, брзе јединице), служба везе (о вези уопште, средства службе везе, начела за организацију службе везе, тајност и заштита службе везе, план уређења службе везе), обично кретање (брзина кретања и дужина марша, дубина и одужавање колоне, тајност кретања, мјесто командовања на маршу, одржавање везе за вријеме кретања, застанци, одмори, преданци, ред и дисциплина за вријеме кретања, хигијенска правила за вријеме кретања, заштита од угледа и дејства из ваздуха за вријеме кретања), путовање, маршевање, подилажење, ноћна кретања, кретања по: планини, кршу, шуми, вјештачко кретање (аутомобилима, жељезницом, бродовима, колима), становање (биваковање, логоровање, кантоновање и становање по фортификациским објектима), извиђање (непријатеља,, земљишта), обавјештавање, обезбјеђивање (на мјесту и у кретању), борба (напад, одбрана, борбе у сусрету, борбе у нарочитим приликама), брзе јединице (моторизоване, механизоване, оклопне, заједнички рад брзих јединица са коњицом и другим родовима војске, борба против брзих јединица и одбрана од њих).

3. — ЧИТАЊЕ КАРАТА И ПЛАНОВА

Општи појмови из географије, о картама уопште, врсте карата, конструкција карте, претстављање земљишта на карти, топографски знаци, читање, кориштење карте, сравњивање карте са земљиштем, помоћна средства за употребу карте (размјерник, лењир, бусола, курвиметар итд.), кретање по земљишту помоћу карте и бусоле, оријентација карте помоћу: бусоле, сунца, мјесеца, сата, звијезда, објеката на земљишту, оријентација по земљи фез карте: гробова, цркава, сјеверњаче, дрвећа, сунца, мјесеца, бусоле итд., израда скице и крокиа, читање фотографских снимака.

4. — ФОРТИФИКАЦИЈА

Важност изучавања фортификације и њена примјена у рату наше војске, о земљишту уопште и потреба његовог уређења за што боље искоришћавање оружја и оруђа и што боље заклањање у разним фазама борбе, заклон за: стријелца, десетину, вод, чету, заклон за: пушкомитраљез, митраљез, бацач и пјешадиски топ, прегледност из заклона и прилагођавање практичној примјени оруђа, прикривање (маскирање) фортификациских објеката и уопште о скривању, препречна средства (бод;љикава жица, палисаде,

барикаде, нагазне мине), рушење разних фортификациских објеката и комуникација (друмова, жељезница, мостова, пропуста), израда бункера и рушење истих.

5. _ ОПИС НАОРУЖАЊА

Опис и употреба свих врста пушака са којима је наоружана наша војска, опис и употреба свих пушкомитраљеза са којима је наоружана наша војска, опис и употреба бацача и пјешадиских топова са којима је наоружана наша војска; настава за гађање (пушком, пушкомитраљезом, митраљезом. бацачем, бомбама, пиштољем); теорија гађања (изналажење отстојања свим методама, кретање зрна у цијеви, кретање зрна кроз ваздух, разни утицаји на даљину и правац зрна, давање правца код посредног гађања по карти, растурање погодака).

6. _ ЕГЗЕРЦИРНА ПРАВИЛА

Стројева обука — јединична (ставови, окретање, поздрављање, рапортирање, кретање, пушчане радње); десетична (пушчане радње, стројеви, престројавање, поздрављање); водна (пушчане радње, стројеви, престројавања, поздрављање); четна (пушчане радње, стројеви, престројавања, поздрављање); батаљонска (пушчане радње, стројеви, престројавања, поздрављање); борбена обука: обука стријелца у нападу и одбрани, обука десетине у вападу и одбрани, обука вода у нападу и одбрани, обука чете у нападу и одбрани, обука батаљона у нападу и одбрани.

7. — АДМИНИСТРАЦИЈА

Важност изучавања администрације, јединични списак, операциски дневник, операциски дјеловодни протокол, релације, књига губитака (погинулих, умрлих од ране, умрлих од болести), књига рањених, књига заповијести, књига наредаба, експедициона књига, извјештаји, саслушања (окривљеног и свједока), вођење преписке, бројно стање људства и стоке.

8. — СТРАЖАРСКА СЛУЖБА

Шта је стража и каквих стража има, командир страже, стражар, стражарско мјесто, стражара, стражарница, састав и јачина страже, ко одређује страже, понашање стражара на стражарском мјесту, поступак стражара при заустављању дању, поступак стражара при заустављању ноћу,

смјена стражара дању, смјена стражара ноћу, развод страже, знаци распознавања, осматрање страже и стражара, смјена страже, страже за спровођење друштвене имовине.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб II
Ударног корпуса
начелник, пуковник
Рудолф Приморац

(М.П.)

БР. 13

УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ОДРЖАВАЊЕ И УЧВРШЋИВАЊЕ ВОЈНИЧКЕ ДИСЦИПЛИНЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 30
13 јануара 1944 год.
у. . . . . час.

Дисциплина наше војске позната је и толико пута наглашена, како код наших пријатеља тако и код наших непријатеља. Она је, у свом коријену, изражена дубоким осјећањем и високом свијешћу циља наше борбе.

Оваква дисциплина је заиста свјесна и потпуно активна, за разлику од оне дисциплине која није свјесна, ни активна, већ круто формулисана.

Ипак, извјесне ствари на које желимо указати нијесу у пуном складу једне потпуно активне дисциплине. Ово тумачимо ширим развојем наше војске и њеним повећањем, те се усљед тога у извјесној мјери расплињава ова особина и нови елементи наших јединица у њу уносе дијелом и ону другу дисциплину — круту и пасивну. Прелаз од оног "првог стања ка овоме нешто расплинутом осјећа се скоро подједнако код свих јединица. Поред тога осјећа се и извјестан застој у васпитавању и обуци нових елемената

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/8, к. 754 А.**

наших јединица, па се ово стање продужава код неких јединица, док се код других то скраћује и правилно креће ка правом стању чисте активне дисциплине.

У вези оваквог стања, а поред до сада издатих наређења у том погледу, сматрамо за потребно и одлучили смо да укажемо на сљедеће:

1. — Стројева дисциплина

Ову дисциплину осјећамо у строју. Ма какав строј био у ма каквој тактичкој радњи или у свакидашњем раду и животу, он је нужна потреба и једино средство за уздизање дисциплине, а тиме чврсто држање јединице у својим рукама. Често пута, наши млађи војни па и политички руководиоци заборављају на потребу и важност строја и не уочавају како строј утиче на уздизање чисто стројеве дисциплине и на стварање темеља за дисциплину ван строја.

Постројавање, за ма какву радњу и за ма какво саопштење у јединици и код мале групе, мора бити изведено. Постројавање за доручак, за подјелу каве, спреме, хране, за купање и парење, за рапорт и постројавање за извјесну тактичку радњу има да буде закон и обавеза за све јединице и групе наших бораца, мада било за тај строј свега три борца.

Озбиљност пријема *и* прегледа таквог строја не треба наглашавати. У свакој прилици строј претставља израз и форму активне дисциплине и као такав га сматрати и поштовати.

Строј за саопштење дневних заповијести и наредаба штаба дотичне јединице, или старијег штаба, има такође бити примјењиван. У строју и у ставу „мирно" наш борац мора саслушати оно чиме је регулисан његов живот и рад за будућа 24 сата, односно његов живот и рад за будуће дане.

Код строја треба тражити пуни ред и то почев од најмањих ситница, које на први поглед изгледају безначајне, а које, ако се пропус^е, имају трајних и штетних пооједица за стројеву дисциплину. Тако на пр.: чим је **ко**мандован строј престаје сваки разговор, довикивање, пушење, јело, пјевање итд. Пушка је у ставу „к нози", пажња је сконцентрисана на друга који руководи стројем.

Ако за строј има мали број другова (макар и три свега) поступак у строју има бити исти.

Овакав строј свакидашњег живота и рада јединице основ је строја за све тактичке радње: за маршевање, становање и борбу. Стрељачки строј се рађа из основног сва-

кидашњег строја и он]е резултиран дисциплином тога строја. Он повезује борце у нападу и одбрани, он их држи чврсто и у најтежим часовима.

Потврђено је старо правило: „Строј је дисциплина".

2. — Дисциплина ван сгроја

Наш војник изражава дисциплину и ван строја. Често пута ова дисциплина унеколико изостаје иза оне у строју, било да се борцу на то не указује те му прелази у навику, било да већина војника схваћа да њихово држање и њихова дисциплина ван строја треба да буде нешто лабавија од оне у строју.

Дешава се да војник улази у канцеларију са пушком „о десно раме" или пак са пушком „к нози", а поздравља руком. На улици се често дешава да војник поздравља лабаво или и лабаво и неправилно, а понекад стане при самом поздраву, па онда продужи итд. Све је то израз недовољног знања и војничке дисциплине.

Према пролазницима дисциплинован борац мора показати слику чврсте дисциплине и лијепог опхођења. Један дисциплинован борац неће дозволити да му се на улици измакне ма и најмања грешка и најмањи покрет који би давао ружну слику и ружну оцјену његове дисциплинованости.

У општем изгледу једног војника: његовом одијелу, обући, чистоћи и општем држању огледа се степен дисциплрше дотичног војника.

При држању стражара на стражарском мјесту добија се утисак о степену дисциплине јединице из које је дотични стражар.

3. — Дисциплина у администрацији

Иако на први поглед изгледа чудно у чему се састоји дисциплина наше војне администрације, ипак је довољно само да напоменемо ово: тачно и благовремено подношење извјештаја, тачно и благовремено извршење задатака и добијених наређења у потпуности потврђују дисциплину и обратно — недисциплину. Ми смо развојем наше војске достигли степен организованости једне савремене војске, па је и дисциплина администрације неминовна у животу и раду наших штабова и команди.

Поступак по питању администрације у техничком погледу ријешиће се једним засебним нашим наређењем.

*

* *

Ово неколико напомена намећу се као потреба да се и овом приликом укаже нашим друговима борцима и руководиоцима на важност и потребу развоја и јачања наше дисциплине, напоредо са развојем и јачањем наше војске, те да у маси новомобилисаних бораца наше војске наши стари борци буду луче и потстрекачи из израза најактивније и најсвјетлије дисциплине, која је украс уз остале особине наших бораца кроз сву нашу борбу и кроз све тешкоће које су ти борци пребродили и које се, обзиром на општи и унутрашњи развој ситуације, не могу поновити, али се могу очекивати још тешки и велики задаци борбе.

Ово наређење расписати до штабова батаљона и самосталних јединица и разрадити га на батаљонским војним конференцијама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Достављено:

1. — Штабу II Прол. дивизије
2. — Штабу III Ударне дивизије
3. — Штабу XXIX Херцеговачке дивизије
4. — Главном штабу за Ц. Гору и Боку
5. — Главном штабу за Санџак
6. — Штабу Пратећег батаљона овога Штаба
7. — Команди музичке чете овога Корпуса
8. — Курирској групи овог Штаба ,

БР. 15

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ ОД 14 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СТАЊУ У ОДРЕДИМА И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ[1]

ГЛАВНИ ШТАБ Н.О.В. и П.О.
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 30.—
14 јан. 1944 г.
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Шаљемо вам извјештај о стању наших јединица и политичкој ситуацији на подручју овог Штаба, према посљедњим извјештајима штабова одреда и другим подацима добивеним са терена.

I. СТАЊЕ КОД ЈЕДИНИЦА

1. — Главни штаб још нема пуно формацијско стање. Недостаје му референт санитета, шеф техничког отсјека и секретар. При овоме Штабу налази се доктор Лаковић који би био погоднији на раду у некој болници, него за дужност референта при овоме Штабу.

За шефа техничког отсјека узели смо у обзир друга Обрада Војовића, садашњег замјеника команданта Никшићког НОП одреда, који се није показао најбољи на тој дужности, иначе грађевинског инжењера. Али по овоме нисмо донијели коначну одлуку.

Економско одјељење, према наредби Врховног штаба, још није организовано због тога што за ово још нијесмо добили потребне кадрове. Интендант овога Штаба је друг Боцо Лазовић, који располаже извјесном организационом спремом, али је недовољно покретљив да би дужност начелника одјељења обављао како ваља.

При Штабу је у формирању пратећи батаљон, јачине 105 бораца, од којих 8 још ненаоружаних. Наоружање. пушке, 5 п. митраљеза, 2 тешка митраљеза. Батаљон има да се попуни до 150 бораца и да се потпуно наоружа.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 398.**
[2] **Види док. бр. 19.**

При Штабу је организована радионица: кројачка, обућарска, за оправку оружја и пекара. Постоји и једна ирихватна амбуланта у којој ради др Лаковић.

2. — Ловћенски одред: Штаб одреда још нема свога начелника, референта санитета и шефа техничког отсјека.

При Штабу је Пратећи вод јачине 20 бораца.

Овај одред има два ударна батаљона: 1 ударни (Катунски), јачине 85 бораца. Наоружање: пушке и 5 п. митраљеза. 2 ударни (Команско-загарачки), јачине 78 бораца. Наоружање: пушке.

На територији овога одреда формиране су двије теренске чете: Цеклинска, јачине 20 бораца, и Љешанска, јачине 30 бораца. Од раније постоји и Барска чета, јачине 45 бораца.

Команско-загарачки батаљон, који иначе припада Зетском одреду, ставили смо под команду Ловћенског одреда због тога што је лакше војнички руководити тим батаљоном на овај начин.

Пошто Ловћенски одред није успио да пошаље број људства траженог за VII бригаду, ми смо му наредили да повуче са терена Барску и Љешанску чету, те да их упути за VII бригаду. Но није потпуно сигурно да ће се у овоме успјети. Наредили смо да се Цеклинска чета прикључи 1 ударном батаљону.

На територији овог одреда постоје три команде мјеста и то: на Чеву, у Штитарима и у Команима.

3. — **Зетски одред:** Штаб одреда још нема шефа тех. отсјека и референта санитета, а сада је друг Ђуро Чагоровић, замјеник команданта тога одреда, пошао на политички курс. При Штабу се налази Пратећи вод, јачине 20 људи. Овај одред има два ударна батаљона, јачине по 55 људи.

На територији тога одреда формирано је 5 команди мјеста и то: Брскут, Пелев Бријег, Кучи, Пипери, и Долови. Јачина посадних чета при овим командама креће се од 20—30 бораца.

4. — Никшићки одред: Овај Штаб нема начелника и шефа тех. отсјека. При Штабу одреда налази се Пратећи вод, јачине 20 људи.

Овај одред располаже са два ударна батаљона: Бањско-вучедолски, јачине 100 бораца, и Рудинско-трепачки, јачине 70 бораца.

На т^риторији овог одреда постоје три команде мјеста. Јачина посадних чета до 30 бораца. Осим овога постоји једна постаја партизанске страже у Голији, јачине до 50 бораца.

5. — Дурмиторски одред: Овај Штаб нема љекара и шефа тех. отсјека. Овај одред има два ударна батаљона и један теренски.[2] Први батаљон, јачине 110 људи, други батаљон, јачине 70 људи и теренски батаљон, јачине 120 људи. Овај се батаљон налази у Жупи Пивској.

Постоје 4 команде мјеста, и то Шавник, Жабљак, М. Пива[3] и Трса. При посадним четама има до 200 бораца, а при партизанским стражама, којих има три, 45 бораца.

6. — Комски одред: Штаб нема замјеника команданта и об. официра.

Овај одред има три ударна батаљона: 1 јачине 170 бораца, 2 јачине 86 бораца и 3 јачине 100 бораца.

При Штабу одреда налази се Пратећа чета, јачине 50 бораца.

На територији тога одреда постоје 7 команди мјеста, и то: Колашин, Поља Колашинска, М. Морача,[4] Ровца, Беране, Андријевица и Лијева Ријека. У посадним четама има по 30 бораца. Осим овога на територији тога одреда налази се 6 партизанских стража.

Квалитет борачког људства по ударним батаљонима је прилично добар. Сви су батаљони мање или више прошли кроз борбу и у тим борбама показали добре резултате. Поједини од њих располажу борцима врло доброг квалитета, као на пр. 1 ударни Катунски батаљон.

Друкчије је стање код посадних чета и партизанских стража. Многе од ових прилично су неактивне, лабаво контролишу свој терен, допуштају народним непријатељима да одржавају везе са онима у блоку и не организују потјере и хватања одбјеглих. Ми смо сада предузели мјере да овај крупан недостатак теренских јединица ликвидирамо.

II. ПОЛИТИЧКА СИТУАЦИЈА

Присуство батаљона IV и V Црногорске бригаде[5] на територији Старе Црне Горе измијенило је ситуацију донекле у нашу корист. Окупатор се углавном држи у градовима и на комуникацијама, а тако и домаћи издајници. Сви њихови испади, учињени досада, били су неефикасни и сломљени су од наших јединица релативно лако. Пред нашим јединицама побјегао је приличан број људи у градове код окупатора, међу којима их има добар дио који

[2] **Теренски батаљон**
[3] **Манастир Пивски**
* **Манастир Морачки**
[5] **Види док. бр. 4, објашњење под 3.**

би се слободно могли вратити. Ово су углавном колебљиви елементи подложни паници и насједању непријатељској пропаганди. По нашој оцјени, ово је једна од најнеповољнијих појава за нас, јер се овим бјекством стално појачавају везе између оних који служе окупатору и народа на терену који ми контролишемо. Четници протурају разне вијести у вези са VI офанзивом, са доласком Недићеве војске, говоре о доласку краља у Албанију и сл. Народ воли нашу војску и диви се нашој борби, али још не вјерује довољно чврсто у нашу коначну побједу. Све ово смета да се учврсти народна власт и нарочито да се проведе потребна мобилизација људства. Бјекства у варош, појединачна или у мањим групицама још увијек се дешавају.

Долазак Ударне групе на територију Ловћенског одреда спријечио је већ започето организовање сепаратиста и потпуно разбио њихове војне јединице. Ситуација на подручју Ловћенског одреда, у моменту доласка групе, није била онаква каква је претстављена у извјештајима које је добијао овај Штаб од Штаба Ловћенског одреда и неких позадинских радника. Група је редовно (а тако и овај Штаб) добијала обавјештења да неће скоро нигдје наићи на оружан отпор, сем у Црмници. Међутим, група је морала свуда да иде под борбом, а у Црмници је наишла на права непријатељска утврђења. Акције Ударне групе у многом су измијениле ситуацију на томе сектору. Реакција је раобијена и тешко да ће се моћи поново прибрати чак и у Црмници. Ни у погледу мобилизације нијесмо затекли стање онако какво нам је претстављено у извјештају. Руководећи другови са терена Ловћенског одреда рачунали су на масовну мобилизацију. Међутим, Ударна група није могла ни да попуни своје губитке. Мобилисано је свега нешто мало људства, у теренским четама. На подручју Ловћенског одреда стање је сада најгоре у Боки и Приморју. Тамо се сјатила сва избјегла реакција и несметано врши терор над народом Боке, јер наше јединице због неповољног стратегиског положаја не могу тамо да интервенишу. Карактеристична је у посљедње вријеме појачана активност Крста Поповића. Он је покушао неколико пута, истина са мањим снагама, да продре у Катунску Нахију. Народ га заиста нерадо прима, али, при евентуално неповољној ситуацији за нас, он би могао да мобилише добар дио Катунске и Ријечке Нахије.

На подручју Зетског и Никшићког одреда ситуација је углавном слична. Народ је у приличном страху од ње-

мачких и четничких испада. Овдје се појављује још |едан прилично неповољан фактор, а то је слаба економска ситуација.

Што се тиче ситуације на територији Дурмиторског и Комског одреда, она је углавном непромијењена, а вама је вјероватно боље позната него нама.

Напомињемо да свака појава савезничких авиона веома повољно утиче на политичко расположење народа. Било би врло добро ако би савезници бомбардовали Подгорицу или Никшић.

III. СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА

На подручју Ловћенског одреда. Цетиње: 400 Нијемаца, Чекање: 100 Нијемаца и 40 фашиста,[0] Крстац: 40 Нијемаца и 40 фашиста, Космач: 200 фашиста, Ријека Црнојевића: 400 фашиста, Вир Пазар: 20 Нијемаца, Бар: 2.000—2.500 Нијемаца и 500 фашиста, Петровац: 100 Нијемаца. Од Будве до Петровца распоређени по котама до 200, у Улцињу 800 распоређених овако: двије чете у Улцињу, једна на Доброј Води, а једна од Бојане до Улциња. Сутоморе: 40 Нијемаца, Милочер и Манастир Прасквица по 30 Нијемаца, Маине: 3 топа и око 30 Нијемаца, Грбаљ: 200 Нијемаца са 6 топова, Котор: 200 Нијемаца, Рисан: 150 Нијемаца, Лепетане: 400 Нијемаца, Херцег Нови: 800 Нијемаца, Тиват: 500 Нијемаца, сем ових снага налази се још на Цетињу 1.000 Нијемаца и сепаратиста, у Боки 1.500, у Црмници око 700 неорганизованих четника, у Ријечкој Нахији 300—350, у Љешанској око 500, а у Бару 150 и 500 такозваних косовара[7] од Скадра до Добре Воде. Подробније податке добићете од нашег об. официра који је отишао на терен по специјалном задатку којег сте му ви дали.

На подручју Зетског одреда: Подгорица: 3—4000 непријатељских војника. Прецизних података немамо. Даниловград: 100 Нијемаца и око 400 италијанских фашиста, 150 четника, око 400 милиционера. Спуж: има око 150 четника и милиције.

На подручју Никшићког одреда: Никшић: око 500 фашиста, 500 Нијемаца, 130 жандарма, 250 четника и 700 разних избјеглица.

IV

Примили смо ваш акт са приједлогом за оснивање VIII Црногорске ударне бригаде.[8] Са вашим приједлогом се сла-

[4] **Односи се на италијанске фашисте.**
[7] **Односи се на Шиптаре са Космета који су били уз окупатора.**
[8] **Види док. бр. 6.**

жемо, само сматрамо да, због малог броја људства у појединим одредима, бригада се неће моћи формирати 15 фебруара, зато предлажемо рок 1 март. Надамо се да ће до тога дана одреди бити у стању да формирају по један батаљон јачине како је наглашено у нашем приложеном акту. Ако бисмо приступили формирању бригаде, при оваквом стању одреда, онда бисмо морали ликвидирати Ловћенски, Зетски, а и Никшићки одред, јер за бригаду долази у обзир само људство из ударних батаљона, а одреди без ударних батаљона не би могли ни опстати, нити извршити задатке које им намеће ситуација. Да би поменути одреди стварно били ликвидирани може се утврдити лако ако се упореде цифре које означавају број бораца у њиховим ударним батаљонима са бројем бораца потребним за оснивање нове бригаде. Ми смо донијели одлуку да још сада пошљемо наређење штабовима одреда за формирање VIII бригаде. Остали смо при вашим бројевима за састав бригаде; једино смо измијенили јачину батаљона Ловћенског и Дурмиторског одреда, јер сматрамо да Ловћенски одред неће успјети да прикупи 180 бораца, као што сте ви назначили. Зато смо тај број одредили за Дурмиторски одред, а Ловћенском ставили у дужност да формира батаљон од 150 бораца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Помоћник комесара
Мило Јовићевић

Замјеник команданта
пуковник
Ђорђе Мирашевић

Прилози:

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ИОЈАЧАВАЊЕ ДИСЦИПЛИНЕ У ПОЗАДИНСКИМ ЧЕТАМА[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр.:
15 јануара 1944 године

КОМАНДИ МЈЕСТА МАНАСТИР ПИВА

И поред свих опомена и директива да се једанпут направи прелом у раду, у том погледу до сада се остало по старом. Интереси наше борбе диктирају да се учимо и прилазимо све новим методама рада и из дана у дан показујемо све више смисла за учвршћење плодова наше борбе, као и новом стилу у раду.

Због тога и посљедњи пут опомињемо све команде мјеста без изузетка да са досадањом немарношћу и либералним односом престану и приступе раду који ће се показати као цјелисходан и опште користан.

1. Наше посадне чете ни по чему не личе на регуларну војску а најмање на наше јединице у бригадама. Војничка и политичка настава није — и поред свих досадањих директива — на висини нити је показала ма какве резултате. Живот у посадним четама није уопште војнички. Однос војника међу собом као и однос војника и старјешина не личи на војску. Јавашлук и немарност су редовна појава по посадним четама. Дужности се врше на фамилијаран начин и са мало одговорности. Зато:

а) од примитка овог акта увести редовно и обавезно поздрављање војника међу собом и поздрављање свих старјешина — као и обавезно отпоздрављање ови^;

б) свако јутро у 7 сати командир посадне чете или његов замјеник поднијеће усмени рапорт команданту мјеста о стању у чети, о броју војника на лицу мјеста, о расходу, образложење расхода, војничку и политичку наставу у току прошлог дана, дужности које је јединица имала у току прошлог дана и како их је извршила;

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13—5, к. 1674 А.**

в) оно што важи за командире посадних чета то важи и за командире партиз. постаја, с тим што ће ове рапорте подносити телефонски командантима мјеста;

г) примљене рапорте командант мјеста у 8 сати сваког јутра преноси, тј. рапортира о свему предњем, команданту одреда, односно Штабу одреда, како за посадне чете тако и за све њему потчињене јединице (постаје и партизанске страже). Оне команде мјеста које још немају телефонске везе са Штабом одреда дужне су сваки пети дан одреду пренијети јутарње рапорте писменим путем за сваки дан понаособ. Команда мјеста Трса одмах ће предузети све да успостави телефонску везу са Манастиром Пивом;

д) ниједан војник не смије се удаљити ниједан моменат из касарне а да за то нема одобрење свога старјешине. У службеним односима међу војницима и старјешинама мора се јасно очитовати војнички дух. У приватним односима развити највише могуће другарство. Једино самосвјесна дисциплина учиниће од наших посадних чета заиста праву војску. Ово наравно не може да се постигне са декретирањем већ једино путем рада, како војничког тако и политичког, и примјерним држањем старјешина;

ђ) сваких 7 дана командант мјеста извршиће смотру својих јединица обраћајући нарочиту пажњу на оружје и муницију и осталу војничку спрему и на лицу мјеста сваку неуредност кажњавати. Кажњавање има да се проведе тако да ће неуредан војник вршити прековремену војничку вјежбу, службу и слично, али добро пазити да то не буде шиканирање као у бив. југословенској војсци, већ да све те мјере заиста здраво и васпитно утичу на борца и његов морал.

2. Примијећено је да се стражарска дужност врши тако лабаво да случај изненађења није необичан. Стражар на стражарском мјесту има да буде крајње војнички предострожан, да никоме без знака не да прићи касарни и установи коју чува, да на стражарском мјесту — како дању тако и ноћу — не смије ни с ким разговарати и пушити, да пушку држи војнички о десном рамену, спреман да у сваком моменту изврши своју дужност. Командант мјеста и чланови команде дужни су сваког дана и сваке ноћи контролисати бар једанпут стражара на стражареком мјесту и сваку неуредност на лицу мјеста исправљати. Исто тако патролама које контратшшу терен послати контролну патролу која ће имати задатак да контролише рад претходне патроле. Командант мјеста лично водиће о овом рачуна и лично одговарати за сваку неуредност својих

патрола а патроле ће он лично најстрожије кажњавати за сваки случај неодлучности и неуредности.

3. У касарну нико сем војника не смије улазити. Ако родбина дође у посјету, командир чете даће војнику могућност да прими ствари које су му донесене или да се види са својима и одредити му вријеме колико може да остане у разговору са лицима која га посјећују.

Предње пред стројем саопштити свим војницима и старјешинама и упознати их о држању и свим дужностима.

II

1. Команде мјеста, преко једног расписа, објавиће да сваки који има оружје мора од своје команде имати уредну објаву за ношење оружја. Оставити рок од 10 дана за издавање објава. Сваки онај који не буде послије предвиђеног рока имао објаву а нађе се са оружјем или се сазна да га има, оружје ће му се одузети и поред тога биће кажњен са осјетном казном.

Команде мјеста установиће регистар у који ће заводити имена лица којима је издата дозвола за ношење оружја и оружје по моделу и броју, на које је објава издата. Од очитих народних непријатеља оружје одузимати а од несигурних и колебљивих до даљег наређења не одузимати. Уз објаву на пушке навести и број муниције и бомби, уколико их буде имало код лица којем се објава даје.

Послије сваких 15 дана подносити овом Штабу извјештај у свом редовном извјештају.

Команде мјеста преко теренских радника и осталих организација и нама оданих људи контролисаће да ли су сви који имају оружје тражили об-јаве за ношење оружја.

Кад се сазна за случај непријављивања, путем претреса оружје проналазити и одузимати га уз казну зашто оружје није под објавом.

2. Свака команда мјеста мора прибавити за своје потребе — за посадну чету, курире, хитне патроле и слично — по пет пари скија; тако да се служба може обављати и по највећем снијегу. Скије тражити од оних који их већ имају а у нашој су војсци или од оних који нијесу у војсци узимати их на послугу, а ако има могућности може се и по вашем налогу направити за потребе команде тај број скија.

3. Све дезертере који се налазе при командама мјеста одмах са патролом упутите овом Штабу. У овом не дозволите ма какав изузетак. У списку дезертера наведите

из које су јединице и кад су и одакле дезертирали. Поднесите списак колико још дезертера има непријављених и гдје се они налазе. Онима који се налазе код кућа а још се нијесу пријавили постављати засједе и хватати их, а потом одмах без задржавања упућивати овом Штабу.

4. Како је примијећено да се поједини жале на неправилно вршење мобилизације, то у овој мобилизацији настојте да исправите све грешке прије учињене, с тим што ћете мобилисати све изузев оних који су једини храниоци нејаке и неспособне за рад фамилије. У овом се не руководити начелом: сигуран или несигуран, већ све мобилисати, сигурне задржати у посадној чети а остале упутити у батаљоне. Број посадних чета има да остане онолики колики вам је у претходном наређењу означен. Не смије се дозволити — што нарочито важи за Команду мјеста Трса — да се код кућа оставља један број сигурних људи. Најсигурнијим није мјесто код куће него у посадним четама, батаљонима и бригадама. Изговор је свих полтрона да ће највише користити код својих кућа а ми не смијемо дозволити да нас ма ко заварава. Јасно је бар данас, послије великог и горког искуства, како су се показивали ти „велики" пријатељи код својих кућа. Објаснити свима таквим, уколико би их било а увјерени смо да их има приличан број, да сједење само може штетити народној борби и да је само активно учешће у борби највећа гаранција пријатељства ствари народног ослобођења.

5. Користити зимско доба ради ликвидације народних непријатеља и хватања заведених. Зелена шума осветиће нам се за садањи нерад.

6. Шаљемо вам примјерак Саошптења нашег Штаба. Веће количине добиће теренски радници. Настојте да их популаришете по свим селима.

С правом, другови, тражимо да се једанпут истински и самопријегорно бацимо на рад, правилан и користан. Тражимо да сви претставници наше власти учине све да ојача наша дисциплина, уздигне се борбена способност наших другова, ради великог дјела које приводимо крају са успјехом. Нека сви другови осјете више одговорности за свој рад, унесу више плана у раду, покажу самоиницијативу и што је особито важно схвате сву одговорност пред својим народом и другом Титом за свој рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкома
Спасоје Шарап

Командант
Јосиф Маловић

(М.П.)

БР. 16

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА[1]

ШТАБ НИКШИЋКОГ П.О.
16.1, 1944 год.
у 9[h]

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Јачина гарнизона у Никшићу: 450 Њемаца, 400 фашиста, 300 жанд. и четничких банди са Среза никшићког, шавничког и колашинског око 1100: од ових наоружаних око 700, остали живе неорганизовано. •

Четничке банде праве чешће испаде у околна села у чему их помаже окупатор са артиљеријом. Борбеност ових банди слаба. Јединице ХерЦег. дивизије напустиле терен овог одреда. 7 ов. мј. четничке банде са* територије Граховске, Вучедолске, Бањске, Рудничко-трепачке општине као и једног дијела Херцеговине начинили су концентрацију око Вилуса. Њихова јачина око 500. Наоружани су са аутоматским оруђима. 4 ов. мј. четници из Никшића покушали су доставити бацаче, аутоматско оруђе и муницију, у чему нијесу успјели. На територији поменуте четири општине налази се само један наш батаљон, који води честе борбе са овим бандама. Четници су успјели овладати територијом јужно од линије Боан — Велимље — Братогош — Вучи До — Билећа, настојећи да свој утицај прошире и сјеверно од те линије и да се повежу са Никшићем.

Наш II батаљон прави честе упаде и води борбу са овим бандама и наноси им губитке.

Без јачег и организованијег напада немогуће је овим бандама нанијети озбиљне губитке усљед избјегавања веће борбе испред наших већих снага и сталног узнемиравања, по одласку наших снага. Овакав случај је био приликом прогањања од стране Херцеговачке дивиз.

Због овакве ситуације потребно је предузети хитне мјере и упутити једну бригаду.- О овоме смо извијестили и Главни штаб.

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—5, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 19.**

Са овим се саглашује и замј. политкома Главног штаба у чијем се присуству шаље ова депеша.

С. Ф. — С. н.!

За Штаб Никш. П.О.
мајор **Војо Ђурашевић**

БР. 17

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ КРАЈИШКЕ ДИВИЗИЈЕ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА ТЕРИТОРИЈИ КОРПУСА И ПОТРЕБИ УСПОСТАВЉАЊА МЕЂУСОБНЕ ВЕЗЕ[1]

Стр. пов. 36
17 јануара [194]4
18.00

ШТАБУ V КРАЈИШКЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Од Врховног штаба обавијештени смо да су јединице Ваше дивизије заузеле Фочу. Једновремено нам је наређено да са Вама успоставимо радио-везу, па Вам стога шаљемо шифру са кључевима и план везе за одржавање везе са нама.

2. — Ситуација код нас:

— По напуштању Пљеваља јединице II Пролетерске дивизије пребациле су се сјеверно од комуникације: Пријепоље — Пљевља, прешле р. Лим, пресјекле комуникацију: Прибој — Добрун, а затим водиле јаче борбе са четничким бандама на просторији: Бијело Брдо — Д. и Г. Јабланица у циљу чишћења исте.. Четницима су том приликом задати већи губици. Јединице ове дивизије извршиле су затим покрет на исток и 10 ов. мј. послије 48-часовне борбе са Њемцима, Бугарима и четницима заузеле Иваљицу. Овом приликом непријатељ је имао великих губитака у људству и материјалу, а заплијењено је доста оружја и остале спреме. Сада се ова дивизија налази на просторији: Љубиш — Бела Река.

— Са јединицама санџачких бригада и дијелом јединица III Ударне дивизије затворили смо правце који

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10—1, к. 392.**

Стр. Пов. 36

17.јануара 4

18.00

Штабу V Крајишке Дивизије

1.-Од Врховног Штаба обавијештени смо да су јединице Ваше Дивизије заузеле Фочу. Једновремено нам је наређено, да са Вама успоставимо радио-везу, па Вам стога шаљемо Шифру са кључевима и План везе за одржавање везе са нама.

2.-Ситуација код нас:

- По напуштању Пљеваља јединице II Пролетерске Дивизије пребациле су се сјеверно од комуникације: Пријепоље-Пљевља, прешле р. Лим, пресјекле комуникацију: Прибој-Добрун, а затим водиле јаче борбе са четничким бандама на просторији: Бијело Брдо-Д. и Г. Јабланица у циљу чишћења исте. Четницима су том приликом задати већи губитци. Јединице ове Дивизије извршиле су затим покрет на исток и 10.ов.мј. послије 48-часовне борбе са Њемцима, Бугарима и четницима заузеле Мојковац. Овом приликом непријатељ је имао великих губитака у људству и материјалу, а заплијењену је доста оружја и остале спреме. Сада се ова дивизија налази на просторији: Кубиш-Бијела Ријека.

- Са јединицама Санџачких бригада и дијелом јединица III Ударне Дивизије затворили смо правце, који од Пљеваља и Пријепоља воде ка Јужном Санџаку. Поред тога наше јединице за ово вријеме вршиле су већи број активних операција, са задатком ометања и спречавања непријатељског саобраћаја на комуникацији: Пријепоље-Пљевља-Чајниче. У овим борбама задати су непријатељу већи губитци.

Према расположивим подацима овом комуникацијом непријатељ је пребацио четири дивизије, од којих двије моторизоване. У послије вријеме непријатељ овим правцем није вршио пребацивање својих снага, али је непрекидно обезбјеђивао свој десни бок према нама јачим снагама, користећи поред тога и четничке банде, које су по нашем одласку из Пљевља, опет почеле да се групишу и да врше мобилизацију. Јачина непријатељских снага у Пријепољу у Пљевљима није велика.

Једна наша Ударна група јачине три батаљона врши већ два мјесеца успјешне операције у Старој Црној Гори. У непрекидним борбама са Њемцима и четницима она је задала велике губитке непријатељу како у мртвим и рањеним, тако и у заплијењеном материјалу. Већина заплијењеног материјала (хаубице, артиљериска муниција и сл.) морала је бити уништена због немогућности транспортовања.

3.-Ваше рањенике немојте упућивати на ову просторију. Ми ћемо Вас о томе радио-везом обавијестити да ли ћете их овамо упућивати.

4.-Баш сада добили смо извештај, који није потврђен, да Њемци поново пребацују неке моторизоване снаге на правац Чајница. Ово се може узети као врло вјероватно, јер од Дутрос непријатељ врши јаке испаде на правцу: Пљевља-Коврен и Бродарево-Гостун, свакако у циљу обезбјеђења свог лијевог бока.

5.-Јединице IV Санџачке бригаде налазе се на просторији: Бољанићи-Мељак, па би било потребно да се са њима повежете.

6.-Извијестите нас о ситуацији код Вас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант-генералмајор,

ПРИЛОГ: Шифра и план везе

Фотокопија документа бр. 17

од Пљеваља и Пријепоља воде ка Јужном Санџаку. Поред тога наше јединице за ово вријеме вршиле су већи број активних операција са задатком ометања и спречавања непријатељског саобраћаја на комуникацији: Пријепоље — Пљевља — Чајниче. У овим борбама задати су непријатељу већи губици.

Према расположивим подацима овом комуникацијом непријатељ је пребацио четири дивизије, од којих двије моторизоване. У посљедње вријеме непријатељ овим правцем није вршио пребацивање својих снага, али је непрекидно обезбјеђивао свој лијеви бок према нама јачим снагама, користећи поред тога и четничке банде, које су по нашем одласку из Пљеваља опет почеле да се групишу и да врше мобилизацију. Јачина непријатељских снага у Пријепољу и Пљевљима није велика.

Једна наша ударна група јачине три батаљона врши већ два мјесеца успјешне операције*у Старој Црној Гори[2]. У непрекидним борбама са Њемцима и четницима она је задала велике губитке непријатељу како у мртвим и рањеним, тако и у заплијењеном материјалу. Већина заплијењеног материјала (хаубице, артиљериска муниција и сл.) морала је бити уништена због немогућности транспортовања.

3. — Ваше рањенике немојте упућивати на ову просторију. Ми ћемо Вас о томе радио-везом обавијестити да ли ћете их овамо упућивати.

4. — Баш сада добили смо извјештај, који није потврђен, да Њемци поново пребацују неке моторизоване снаге на правац Чајнича. Ово се може узети као врло вјероватно, јер од јутрос непријатељ врши јаке испаде на правцу: Пљевља — Коврен и Бродарево — Гостун, свакако у циљу обезбјеђења свог лијевог бока.

5. — Јединице IV Санџачке бригаде налазе се на просторији: Бољанићи — Мељак, па би било потребно да се са њима повежете.

6. — Извијестите нас о ситуацији код Вас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Прилог: шифра и план везе

[5] **Види док. бр. 4, објашњење под 3.**

БР. 18

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 20 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ДЕЈСТВИМА УДАРНЕ ГРУПЕ У СТАРОЈ ЦРНОЈ ГОРИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Пов. бр. 16
20 јануара 1944 године
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Од нашег посље^њег извјештаја, 13 овог мјесеца до 20.1.44.,[2] није било нарочитих промјена.

15 овога мјесеца дошла је у Подгорицу једна мото-"ризована колона од 70 возила из правца Скадра. Један дио те колоне вратио се Сљедеће ноћи опег за Скадар.

Од Штаба Ударне групе батаљона IV и V бригаде добили смо извјештај, писан 10 овога мјесеца, у коме се каже да је, ноћу између 9 и 10 овога мјесеца, батаљон V бригаде из састава Групе, уз садејство Команско-загарачког батаљона, вршио чишћење села у области Даниловграда и Спужа од четничких банди. Овом акцијом захваћена су села: Орашје, Сладојево Копито, Ћурилац, Грлић, Лазине, Ново Село, Кликоваче, Веље Брдо. Четници су имали 10 мртвих, више рањених и 10 заробљених. Ми смо имали 1 мртвог и 1 лакше рањеног.

Група је, ноћу између 11 и 12 овога мјесеца, извршила упад у Његуше. Приликом упада Групе разбјегао се велики број четника Крста Поповића, док је 1 убијен, а 1 тешко рањен и 10 заробљено. На пролазу кроз Ћеклиће народ је одушевљено поздравио наше борце.

Један батаљон V Црногорске ударне бригаде разрушио је друм Даниловград — Никшић, на мјесту између Стубице и Жуте Греде, у дужини од 100 метара. Ово рушење изведено је 12 овог мјесеца. Од тада на тој комуникацији налазе се сталне засједе батаљона V бригаде.

Приликом гађања бацачем, од стране једнога батаљона V бригаде, Подгорице и њене најближе околине, не-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/3, к. 754.**
[2] **„до 20.1.44" уметнуто је у оригиналу црвеном оловком.**

пријатељ је имао 6 мртвих, међу којима је и неки официр из Васојевића.

16 овога мјесеца непријатељ: четници, милиција и Њемци напао је дијелове VII бригаде, као и њима сусједне јединице, на линији Бијов Гроб — Слатина. У први моменат наши су изгубили неколико положаја, али касније су се прибрали и непријатељ је, послије борбе цијелога дана,' одбачен.

17 овога мјесеца, предвече, продрли су до Гостуна 4 њемачка тенка. Посљедњи извјештај, 19 овога мјесеца увече говори да непријатеља нема јужно од Гостуна. Командант сектора извјештава да овај непријатељ нема неке нарочите офанзивне намјере, већ да је то само неки локални покушај од Бродарева.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 19

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 20 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР НИКШИЋ—ВИЈ1УСЕ—ГРАХОВО РАДИ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ НА ТОЈ ПРОСТОРИЈИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 2
20 јануара 1944 године
Положај

ШТАБУ IV, V, VI, VII БРИГАДЕ

Њемци још држе посадне гарнизоне у Санџаку, највјероватније ради осигурања комуникације Сјеница — Пријепоље — Пљевља — Чајниче — Горажде, којом је пребацио

[1] **Примјерак наређеша, нађен у архиви Дивизије, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 754. Ово наређење, писано на машини, достављено је свим бригадама у Дивизији.**

неколико својих јединица за Босну. Из пљеваљског и пријепољског гариизона су вршени повремени испади у правцу Шаховића и Бијелог Поља, али су сви ови испади били сузбијани од јединица IV Пролетерске и'VI и VII Црногорске ударне бригаде, као и III Санџачке бригаде. Њемци су у овим испадима користили четничке банде и муслиманску милицију.

На сектору Беране—Андријевица није било никаквих битних промјена, сем мањих препуцавања са муслиманском милицијом у облаети Мурине.

Окупаторски гарнизони у Подгорици, Даниловграду и Никшићу углавном су остали непромијењени. Њемци су у заједници са четницима вршили повремене испаде у правцу Куча, Пипера и Бјелопавлића и били су одбијени од јединица V Црногорске бригаде уз осјетне губитке. На комуникацији Подгорица — Никшић вршени су повремени и дјелимично успјели напади на њемачке моторизоване колоне.

Ударна група батаљона IV и V Црногорске бригаде, која је у току децембра и јануара дејствовала на територији Старе Црне Горе, постигла је доста видне резултате у погледу уништавања непријатељске живе силе и наоружања. У овом периоду уништено је на тој просторији око 600 непријатељских војника и официра (Њемаца, италијанских фашиста и четника) и заплијењена је велика количина ратног материјала, који је дијелом уништен, а дијелом коришћен од наших јединица.

Према најновијим обавјештењима четници у области Никшић — Вилусе — Грахово врше прибирање, користећи отсуство наших снага на тој просторији, и покушавају са мобилизацијом у овом крају.

У вези садашње ситуације и зад^така постављ>гних пред нашу дивизију

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VI Црногорска ударна бригада пребациће се са просторије на којој се сада налази у област Никшић — Вилусе — Грахово.

Задаци:

а) Разбијање четничких банди на означеној просторији.

б) Дејство на комуникацијама: Даниловград — Никшић; Никшић — Вилусе; Вилусе — Грахово — Црквице.

в) Мобилизација људства за бригаду; успостављање народне власти на теренту.

г) Учвршћивање и ојачавање Никшићког партизанског одреда.

д) Одржавање везе са Ловћенским партизанским одредом и јединицама XXIX (Херцеговачке) дивизиј»з у области Билеће и координирање рада са истима.

ђ) Одржавање везе и координирање рада са нашом Ударном групом за вријеме њенога дејства на тој територији.

Бригада ће избјегавати фронталне борбе са непријатељем и дејствовати на партизански начин, пребацујући се брзо са једног мјеста на друго, постижући на тај начин изненађење код непријатеља, у циљу задавања што већих губитака истом.

За вријеме покрета, дејства, као и у свим другим приликама развити највећу будност, како би се избјегло свако изненађење од стране непријатеља.

Уз припомоћ Никшићког партизанског одреда добити што детаљније податке о Никшићу, о утврђењима овога града, јачини, распореду и наоружању непријатеља у истом. Обавјештавати се и о свим промјенама у томе гарнизону.

Извјештаје о акцијама и стању на терену којим пролазите и податке о непријатељу редовно и што хитније достављати овоме Штабу.[2]

2. — VII Црногорска ударна бригада упутиће свој батаљон из области Мојковца у Матешево у циљу контроле околне просторије у заједници са јединицама Комског одреда. Штаб овога батаљона добиће конкретан задатак од овога Штаба, у Колашину.

Остали батаљони ове бригаде остаће на досадашњој просторији са истим задацима.

3. — IV Пролетерска и V Црногорска бригада остаће, до даљег наређења, у досадашњем распореду и са досадашњим задацима.[3]

4. — Штаб дивизије налазиће се у Колашину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант, пуковник
Радован Вукановић

Начелник, мајор
Нико Јовићевић

(М.П.)

[2] О покрету Бригаде види у док. бр. 20, 23, 24 и 38.

[3] О положају и задацима бригада види у Операциском дневнику Штаба Треће ударне дивизије, који се налази у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/4, к. 754.

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ КЛОПОТ—КИСЈЕЛИЦА—БОЉЕСЕСТРА[1]

ШТАБ
VI ЦР. УД. БРИГ.
Оп. бр. 9
21 јан. 1944 год.

ШТАБУ. . . . . БАТАЉОНА

СИТУАЦИЈА:

Њемци још држе посадне гарнизоне у Санџаку, највјероватније ради осигурања комуникације Сјеница — Пријепоље — Пљевља — Чајниче — Горажде којом је пребацио неколико својих јединица за Босну.

На сектору Беране — Андријевица нема никаквих битних промјена, сем мањих препуцавања са муслиманском милицијом у области Мурине.

Окупаторски гарнизони у Подгорици, Даниловграду и Никшићу углавном су остали непромијењени. Према најновијим обавјештењима у области Никшић — Вилусе — Грахово четници врше прибирање, користећи отсуство наших снага на тој просторији и покушавају са мобилизацијом у оном крају.

У вези садашње ситуације и задатака постављених пред нашу дивизију, наша бригада добила је задатак да се пребаци на нову маневарску просторију.[2]

На терену кроз који пролазимо има мањих четничких група због чега је потребно кретати се са обезбјеђењем.

Ради извршења овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) Претходница:

Командант
Новак Кнежевић.
Свега 1 бат.

1. Полази из села Брскута правцем: с. Брскут — Ножица — Пелев Бријег — Клопот.

Полазак из с. Брскута 22 ов. мј. тачно у .... часова.

По доласку у с. Клопот батаљон ће се смјестити у истом селу.

Претходница ће се кретати испред главнине на отстојању од 300—400 метара.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 398.**
[2] **Види док. бр. 19.**

2.) Главнина:

Командант капетан Војислав Нововић. Састав: 2 батаљона, бол. и интендантура.

2. Полази са просторије Лијева Ријека — Лопате правцем: Лијева Ријека — Ножица и даље правцем одређеним за претходницу.

Полазак са полазне тачке: Лијева Ријека 22 ов. мј. тачно у .. . . часова.

Ред маршевања: 1 батаљон, 3 батаљон, Штаб бригаде, болница и интендантура.

По поласку на просторију на Пелев Бријег — Кисјелица размјештај јединица извршиће командант главнине на лицу мјеста.

За вријеме покрета главнина ће одржавати везу са претходницом.

3.) Заштитница:

Командант Владо Драговић. Свега 1 батаљон.

3. Полази са просторије с. Тузи правцем: Тузи — Лопате и даље правцем одређеним за главнину.

Полазак из с. Тузи тачно у . . . . часова.

По доласку у с. Бољесестра смјестити се у истом.

4. Батаљони ће спремити храну у току ноћи за 22 ов.мј.

5. За вријеме покрета одржавати пуну маршевску дисциплину. Пазити на отстојање како бораца тако и коња да не би било „набијања" или развлачења колоне.

6. Све јединице предузеће мјере против непријатељског извиђања и угледа из ваздуха. У том циљ^ јединице ће се ,кретати са отстојањем 4—5 корака између бораца и 8—10 корака између коња.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
мајор

Начелник
Вој. Нововић

[3] **О извршењу овог наређења види у док. бр. 38.**

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА САНЏАК ОД 22 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ ОКО ПЉЕВАЉА И ПРИЈЕПОЉА[1]

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА САНЏАК
Бр. 71
22. I. 1944 год.
14 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1) У Пљевљима се налази око батаљон Њемаца, а иначе се врши кретање између Пљеваља и Пријепоља стално. За Чајниче Њемци посљедња неколика дана нијесу пролазили. У Пљевљима има велики број камиона, који су већином празни. 21 ов. мј. припремана је вечера у част доласка команданта дивизије „Штутгарт".[2] Да ли је дошао још немамо извјештаја. Према причањима која нијесу провјерена у Санџак треба да дође још једна дивизија СС. Ове приче потичу од чаршије и вјероватно су им извор четници.

У Чајничу има око 50 Њемаца и нешто четника са њима.

У погледу четника нема промјене. Четници врше велику реквизицију жита, због чега је становништво јако незадовољно.

Наша IV бригада држи везу са V дивизијом, чији вам извјештај достављамо у прилогу.

2) Акције:

80 Њемаца и око 10 четника 17 ов. мји пред ноћ напали су једну чету I бат. IV бригаде и једну чету Италијана у с. Орљи. Послије оштре борбе непријатељ је брзо натјеран у бјекство. Непријатељ је мислио да су тамо само Италијаки. Непријатеља је најурила чета I бата.р>она, док су се Италијани доста слабо држали.

19 ов. мј. батаљони IV бригаде напали су четнике у селима Комине, Видре, Брвеница и Бушње. Напад је из-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/5, к. 392.**

[2] **Ово је вјероватно шифра за неку јединицу њемачке дивизије „Бранденбург", чији су се дијелови тада налазили на овом сектору.**

вршен пред зору. Четници су побјегли у правцу Пљеваља. Под притиском Њемаца, који су интервенисали из Пљеваља, наши су се повратили.

Непријатељ је имао 2 мртва и 3 рањена. Наши нијесу имали губитака.

3) Распоред јединица остао је исти.

СМРХ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
командант, пуковник
Велимир Јакић

БР. 22

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК О СТАВЉАЊУ ТРЕЋЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ ПОД КОМАНДУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

Пов. 44
22 ја^ара [194]4
15.30

' ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК

Одлуком Врховног штаба НОВ и ПО Југославије расформиран је Главни штаб за Ц. Гору и Боку.

Главни штаб за Санџак остаје као мобилизацско-позадинска војна установа под командом Штаба II Ударног корпуса, с тим што IV Санџачка бригада остаје и даље под командом Главног штаба за Санџак.

III Санџачка бригада улази у састав III Ударне дивизије и за сада остаје на територији Јужног Санџака. У вези овога наредите Штабу III Санџачке бригаде да се одмах повеже са Штабом III Ударне дивизије.

СМРТ- ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 10—1, к. 392.**

БР. 23

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ МРКЕ—ОЖЕЗИ—КОПИЈБЕ[1]

ШТАБ
VI ЦР. УДАР. БРИГАДЕ
Бр. сл.
22 јануара 44 г.
у 21,30 часова

ШТАБУ. . . . . БАТАЉОНА

Подаци о непријатељу остају углавном исти.[2]

Наша бригада у току 23 о.м. пребациће се на просторију Мрке — Ожези — Копиље.

Ради извршења овог покрета

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О:

1) Претходница:
Командант
Јанко Тадић.
Свега 1 батаљон.

1.) Полази из с. Кисјелице правцем: Кисјелица — Пелев Вријег — Доње Мрке — Петровићи — Ожези — Копиље.

' Полазак из села Кисјелица 23 о.м. тачно у 7.30 часова.

По доласку у село Копиље батаљон ће се смјестити у истом селу.

Претходница ће се кретати испред главнине на отстојању 300—400 м.

2) **Главнина:**
Командант мајор '
Војо Тодоровић.
Састав: 4 батаљон, 2 батаљон, Штаб бригаде, болница и интендантура.

2.) Полази са просторије Бољесестра — Пелев Бријег — правцем одређеним за претходницу.

Полазак јединица са зборног мјеста Пелев Бријег 23 о.м. тачно у 8 часова.

Ред маршевања: 4 батаљон, 2 батаљон, Штаб бригаде, болница и интендантура.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1—2, к. 398.**
[2] **Ситуација је изложена у док. бр. 20.**

2 батаљон ће ући у састав колоне у с. Клопот.

По доласку на нову просторију, размјештај јединица извршиће командант главнине на лицу мјеста.

Главнина ће у току покрета одржавати везу са претходницом.

3) Заштитница:
Командант поручник Драгутин Филиповић.
Свега 1 батаљон.

3.) Полазак из с. Вилац **23** о.м. у **8,30** часова.

По доласку у с. Мрке смјестиће се у истом селу.

4.) Батаљони ће у току ноћи спремити храну за 23 о.м.

5.) Скреће се пажња штабовима батаљона на одржавање маршевске дисциплине која није у току данашњег марша била заступљена у довољној мјери.

6.) Приликом покрета све јединице подузеће мјере против непријатељског дејства и угледа из ваздуха.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Ђуровић

Командант, мајор
В. Жижић

Начелник
капетан
Војислав Н. Нововић

Достављено:

Штабу 1 батаљона
Штабу 2 батаљона
Штабу 3 батаљона
Штабу 4 батаљона

[3] **О извршењу овог наређења види у док. бр. 38.**

БР. 49

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 24 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ НИКШИЋ — ВИЛУСЕ — ГРАХОВО У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИЧКИХ ФОРМАЦИЈА[1]

ШТАБ
VI ЦР. УДАР. БРИГАДЕ
Бр. **сл.**
24 јануара 1944 год.

ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА

Непријатељ је успио да успостави везу између својих гарнизона у Даниловграду и Никшићу, која је за посљедњих 15 дана прекинута.

На просторији Никшић — Вилусе — Грахово нема окупаторских снага. У Грахову има 50 сталних и око 200 присилно мобилисаних четника.

Четници врше испаде из Никшића у циљу мобилизације и хватања партизанских породица и нама пријатељски наклоњених људи над којима врше разне злочине.

Гарнизон у Никшићу има око 500 Њемаца, 600 фашиста Талијана са неколико стотина четника и жандарма.

Наша бригада добила је задатак разбијања четничких банди на просторији Никшић — Вилусе — Грахово и онемогућавања саобраћаја на комуникацији Никшић — Даниловград и Никшић — Требиње.

У циљу извршења овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Прва група:
Командант мајор Војо Тодоровић.
Састав: 3 батаљон, 4 батаљон.

1. Полази са просторије Клисница — Колашиновићи правцем: Подкрај — Међице — Рова — Слап — Долови — Богмиловићи.

Полазак ове групе 25 ов.мј. у 18 часова.

По доласку на просторЈЈЈу Долови — Богмиловићи батаљони ће се смјестити у тим селима са задатком постављања масовних засједа на комуникацији Никшић — Даниловград.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

По извршеном задатку на поменутој комуникацији група ће се пребацити на просторију Грахово — Вилусе са задатком разбијања четничких банди на тој просторији, одржавања везе са Ловћенским одредом и батаљоном V бригаде који се налази у Чеву и успостављања народне власти на тој просторији.

2. **Друга група:** Командант капетан Војислав Нововић. Састав: 1 батаљон, 2 батаљон. (Са овом групом ићи ће болница и интендантура.)

2. Полази са просторије на којој се сада налази правцем: Манастир Пиперска Ћелија — Горњи Мартинићи — Колашиновићи, лијево од Лаће — Пода — Горњи Рсојевићи — Подвраће — Купиново — Мандићи.

Полазак ове групе 25 ов.мј. у 7,30 часова.

По доласку на нову просторију група ће се смјестити: 1 батаљон Подвраће, 2 батаљон Мандићи, болница и интендантура у селу Купинову.

Даљи правац и задатак овој групи одредиће накнадно Штаб бригаде.

3. У сукобима са непријатељем избјегавати фронталне борбе и дејствовати на партизански начин, пребацујући се брзо са једног мјеста на друго, постижући на тај начиН изненађење код непријатеља.

4. За вријеме покрета, дејства, као и у свим другим приликама развити највећу будност и обавјештајну службу, како би се избјегло свако изненађење од стране непријатвља.

5. Извјештаје о акцијама и стању на терену редовно и што хитније слати овом Штабу.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Политичког комесара
В. Ђерковић[3]

Начелник

Командант, мајор
Вељко Жижић

[2] **О извршењу наређења види у док. бр. 38.**

[8] **Војо Ђерковић, тада замјеник политкомесара Бригаде. Погинуо несрећним случајем октобра 1947 год. у Црној Гори.**

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 25 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ КОД СЕЛА ВРБИЦЕ НЕДАЛЕКО ОД РОЖАЈА[1]

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Доставља вам се извјештај о борбама које су водили 1 и 4 батаљон наше бригаде ноћу 22/23 и 23 овог мјесеца:

4 батаљон који се налазио на Полици добио је обавјештење од позадинаца из села Врбице и Трпеза да се непријатељске снаге (арнаутска војска са Косова и Метохије) креће колонама од правца Рожаја и да су њени први дијелови од 400 војника приспјели у село Трпези. Друге непријатељске снаге концентрисале су се у селима Лагаторима, Годочељу, Туцању и Петњику.[2] Намјера непријатеља била је да загосподари десном обалом ријеке Лима и ту успостави границу и разоружавање I италијанске бригаде, са којом су, према подацима које смо добили од позадинаца, одржавали везу. Напад је требало да услиједи ујутро 23 овог мјесеца. Да би предухитрили њихов напад ми смо одлучили да ми њих нападнемо. Очекивали смо да ћемо их нашим нападом изненадити и успјети да их растјерамо. Напали смо их 23 овог мјесеца тачно у 4 сата изјутра и то оњедећим правцима:

Двије чете Првог батаљона нападале су правцем Врбица , — Аговица — Тарханеш — Калица — Трпези. Задатак ове колоне био је, поред чишћења поменутих села, да онемогући отступање непријатељу у правцу Турјака и Рожаја. Једна чета IV батаљона са Италијанима нападала је правцем: Врбица — Лагатори — Трпези. Ова колона требала је напасти тек пошто се осјети борба на њеном десном крилу. Двије чете IV батаљона са нешто Италијана нападале су правцем: Бабино — Лзешница — Баре — Туцање.

Напад је почео тачно у заказано вријеме. Десна и лијева колона брзо су ликвидирале непријатеља на својим правцим^а, док је средња колоиа наишла на јачи отпор на косама изнад села Лагатора. Ова колона закаснила је са нападом и својим закашњењем омогућила непријатељу

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

[2] **Вјероватно Петница**

Г

да се ту концентрише и да да јачи отпор. Пошто је била велика магла, непријатељу је успјело да се неопажено извуче и рокира јачим снагама према Турјаку, одакле је у 11 сати извршио напад на наше десно крило са бока и леђа. Чета 1 батаљона, која је била оријентисана према Турјаку, изненађена је и брзо се повукла, п-ошто су јој рањени командир и комесар чете и један водник погинуо, отступала је у нереду, не обавјештавајући остале дијелове. Тако се непријатељ нашао иза леђа на читавој десној и средњој колони. У таквој ситуацији наше снаге биле су принуђене да се повлаче, под врло тешком борбом. Непријатељ их је тукао са свих страна и из кућа селима кроз која су се повлачили. У самом почетку борбе предало се непријатељу 30 италијанских војника са 3 официра и предали му 2 исправне ,,бреде" и 2 пушкомитраљеза. По свему изгледа да је један од ових официра стално одржавао везу са гестаповцима и да је већ унапријед припремио предају. Истрага коју смо у заједници са руководством италијанске дивизије подузели показаће у колико је ово тачно.[3]

Снаге непријател>а биле су јаке отприлике између 1500 — 2000 људи. Били су наоружани са 35 — 40 пушкомитраљеза, 10 тешких митраљеза и 4 „шарца".

У току нашег напада непријатељ је био изненађен и отпор на који смо наишли није био нимало јак. Међутим, када је примијетио наше да отступају, наваљивао је као стока и поред великих губитака које је трпио, није га било могуће зауставити све док су се наши извукли из села Врбице и поставили на западним косама изнад села.

Наши губици у овој борби су велики. Имали смо 14 мртвих, 37 рањених, од којих 25 врло лако, и 11 несталих. Добили смо обавјештење да су се ови нестали другови повезали са неким позадинцима и очекујемо да ће успјети да се извуку.

Губици непријатеља далеко су већи. Према подацима које смо добили непријатељ је имао 75 мртвих и 90 рањених. Наши нијесу заробљавали. Непријатељу је успјело да нам уништи 2 тешка митраљеза и 1 лаки бацач и заплијени 1 лаки бацач и 2 пушкомитраљеза, од којих 1 неисправан.

Наше је мишљење да је непријатеља требало напасти и да је план напада био добар. Основна грешка била је у томе што су двије чете 1 батаљона дозволиле да буду изненађене. Но то изненађење не би нас толико скупо коштало да нам у првом сукобу са непријатељем није био избачен из строја читав руководећи кадар обадвије чете.

[2] **Види док. бр. 44.**

Од команди једне и друге чете остао је неповријеђен само замјеник комесара једне чете. Такође су поред једног погинулог водника рањени још два водника из ове двије чете. Погријешило се исто тако што приликом ликвидације села није вршен претрес кућа и заробљавало све борачко људство.

Држање командног особља за вријеме борбе било је на висини, већ су се слабости испољиле код неких нижих руководилаца.

Политички комесар бригаде
25 јануар 1944 год. **Војин Николић**

БР. 26

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 25 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ПРВОГ БОКЕЉСКОГ БАТАЉОНА[1]

Стр. пов. [бр.] 52
25 јануара [194]4
[у] 9.00 [час.]

Достављено:

1. — Штабу III дивизије
2. — Штабу IV Прол. бригаде
3. — Штабу VI Цр. бригаде
4. — Штабу Ловћенског одреда

У циљу активнијег дејства у области Боке Которске и оближње морске обале, формирамо 1 **Батаљон Бокељског одреда.** По питању овог формирања,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — ФОРМАЦИСКИ САСТАВ:

а) Штаб батаљона
б) 1 и 2 чета

2. — ЉУДСТВО ЗА ФОРМИРАЊЕ:

а) За формирање батаљона упутиће и то:

— Штаб III Ударне дивизије из јединица V и VII Цр. ударне бригаде свега (25) двадесет пет Бокеља и Кривошијана, од којих да буде 5 одговорних другова.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

— Штаб IV Пролетерске бригаде свега (20) двадесет Бокеља и Кривошијана, од којих 4 одговорна друга.

— Штаб VI Црногорске ударне бригаде свега (15) петнаест Бокеља и Кривошијана, од којих 2 одговорна.

б) За руководиоце I Бокељског батаљона упутиће и то:

— Команданта батаљона и комесара батаљона Штаб V Црногорске бригаде и то по могућству Бокеља или Кривошијана, са садашњим рангом замјеника команданта батаљона, односно комесара батаљона.

— Штаб Ловћенског одреда упутиће и то:

друга **Луку Матковића,** за замјеника команданта 1 батаљона Бокељског одреда,

друга **Ника Петковића,** за комесара 1 чете Бок. бат.

друга **Душана Томашевића,** за комесара 2 чете Бок. бат.

друга **Марка Масловара,** за замјеника комесара 2 чете

друга **Божа Петковића,** за замјеника командира 1 чете

друга **Јанка Бека,**[2] за замј. командира 2 чете Бок. бат.

— Штаб Пратећег батаљона овога Штаба:

друга **Милана Вукасовића,** за замјеника политичког комесара 1 чете Бок. бат.

3. — ФОРМИРАЊЕ БАТАЉОНА:

Ово ће формирање преузети Ца себе Штаб VI Црногорске ударне бригаде.

Све људство предвиђено у тачци 2. — упутиће одређени штабови одмах Штабу VI Црногорске бригаде у области западно од Никшића.

Људство одабрати и настати да буде најбоље, јер су задаци батаљону постављени врло тешки и важни.

Упућивање извршити најхитније.

4. — ОСНОВНИ ЗАДАЦИ БАТАЉОНА:

— упади у Боку и цијелу зону обале Боке,

— препади мањим групицама на непријатељске противавионске батерије и батерије обалске артиљерије,

—[1] препади мањим групицама на мање непријатељске пловне објекте и мање тендере, чамце и бродиће,

— ликвидирање бандитских четничких вођа у оперативној зони Боке,

— извлачење људства из Боке за наше јединице, и

[2] **Јанко Беко, погинуо јануара 1944 год. на Грабу у Цуцима као замјеник командира исте чете.**

— свестрана обавјештајна служба и достављање података, нарочито о непријатељским јединицама, њиховим називима и покретима.

СМРТч ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

БР. 27

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 26 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ДЕЈСТВИМА УДАРНЕ ГРУПЕ У СТАРОЈ ЦРНОЈ ГОРИ И О СИТУАЦИЈИ НА ОСТАЛИМ ПОДРУЧЈИМА ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Пов. бр. 19
26 јануара 1944 године
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — 16 овога мјесеца једна чета 2 батаљона IV Пролетерске бригаде, из састава Ударне групе[2] у Старој Црној Гори, упала је у село Томиће (Катунска Нахија) и разоружала 15 сељака.

18 овога мјесеца 4 батаљон V Црногорске ударне бригаде, исто из састава Ударне групе, ојачан једном четом 2 батаљона IV Пролетерске бригаде и двије чете 1 Ловћенског батаљона, разбио је четничке банде, које су помагали и окупаторски војници, у области села: Орашје — Сладојево Копито — Беговине — Широке Лазине — мост на Сушици (комуникација Д. [анилов] град — Подгорица) — Кликоваче — Ново Село — Стологлав код Спужа. Овом приликом убијено је неколико четничких бандита и већи број ра-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/3, к. 754.**
[2] **О Ударној групи види у тому III, књ. 6, док. бр. 80.**

ђен. Ми смо имали 1 теже рањеног и 2 лакше рањена друга. Заплијењено је 2000 метака од „бреде" и нешто војничке спреме.

По изласку 2 батаљона IV Пролетерске бригаде из састава Групе, Група је остала у сљедећем распореду: 4 батаљон V Црногорске ударне бригаде на Чеву, са задатком извиђања према Цетињу и затварања правца Д.[анилов] град — Чево; 1 батаљон Ловћенског одреда ирема Љешанској и Ријечкој Нахији, а чета Команско-загарачког батаљона према Даниловграду.

2. — Ноћу између 19 и 20 овога мјесеца дијелови IV Пролетерске бригаде одбацили су непријатеља, који је претходног дана био доспио до Гостуна, и повратили га у Бродарево, мада се је, са извјесним снагама, непријатељ задржао на Јасену, гдје се и сада налази.

Истога дана дијелови VII Црногорске ударне бригаде одбацили су непријатеља са линије: Граб — Бијов Гроб, докле је током прошлога дана био успио да напредује.

Састав непријатеља и према IV и према VII бригади био је: нешто мало Њемаца, четници и муслиманска милиција.

3. — Ноћу између 22 и 23 овога мјесеца два батаљона IV Пролетерске бригаде, са јединицама италијанске бригаде код Берана, напали су концентрацију непријатеља У области Трпези — Петница, сјевероисточно од Берана: У први мах непријатељ је одбачен према Трпезима, али, послије свануће, непријатељ се прибрао и у противнападу наше је одбацио на полазне положаје. Циљ напада наших батаљона био је да предуприједи напад непријатеља који је припреман за 23 овога мјесеца.

Непријатељске снаге износиле су од 1500 до 2000 војника: Њемаца, Арнаута, као регуларна војска, и милиције. Непријатељско наоружање садржавало је велики број митраљеза, пушкомитраљеза и неколико бацача. У овој борби непријатељ је имао 75 мртвих и 90 рањених. Ми смо имали 14 мртвих, 37 рањених, од којих 25 врло лако, и 11 несталих. Непријатељ нам је уништио 2 тешка митраљеза, 1 лаки бацач, а заплијенио 1 лаки бацач и 2 пушкомитраљеза, од којих један покварен.

Сљедећега дана главнина непријатељских снага се повукла према Рожају и, према неким извјештајима, са собом гони стоку према Рожају.

Према извјештају политкома IV Пролетерске бригаде италијанске јединице су се у овој борби врло слабо држале тако да су се одмах предали непријатељу 3 официра и 30

војника. Постоји вјероватност да су неки италијански војници имали везу са непријатељем и да су му обећали да ће се сви италијански војници предати. Ово се још испитује од стране мјешовите, наше и италијанске, комисије.[3]

4. — 24 овога мјесеца извјештава IIIтаб V Црногорске бригаде да су четници и Њемци, не кажу датум, направили испад према Трубјели.[4] Овај непријатељски покушај завршио се тиме што је разбијен. Непријатељ је са овога пута довукао у Никшић 2 камиона мртвих и рањених. Међу рањенима налази се мајор Ружић и његов замјеник.

Штаб V бригаде извјештава, истога дана, да је један њен батаљон, изгледа 20 овога мјесеца, из засједе на комуникацији Д.[анилов]град — Никшић убио 8 Њемаца.

5. — 25 овога мјесеца један батаљон[5] IV Пролетерске бригаде, са командантом бригаде, пребацио се камионима у Андријевицу као појачање јединицама Комског одреда, који је био, овога дана, потиснут од стране Арнаута до саме Андријевице. На појаву батаљона од Андријевице непријатељ се почео повлачити. Према јутрошњем извјештају непријатељ је на томе сектору одбачен.

2 батаљон IV Пролетерске бригаде, на позив команданта бригаде, ноћас је наставио марш према Андријевици.

6. — Према извјештајима са којима располажемо у Подгорици нема промјена. Наиме Об-центар Зетског одреда извјештава да је 20 овога мјесеца дошао у Подгорицу један батаљон Њемаца и да се смјестио код Крушевца. Даље се, у извјештају, каже да овај батаљон има намјеру да се пробија за Никшић. Међутим овај извјештај не потврђује ни Штаб V Црногорске бригаде нити шеф нашег Об-центра, који се налази на Биочу.

7. — Наш брдски артиљериски дивизион пребацили смо из Мораче у Поља Колашинска.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[3] **Види док. бр. 25 и 29.**
* **Документ који говори о овом догађају није пронађен.**
[8] **Трећи**

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА САНЏАК ОД 26 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИНИ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПЉЕВЉИМА И СТАЊУ У ЧЕТВРТОЈ САНЏАЧКОЈ БРИГАДИ[1]

ГЈАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА САНЦАК
Бр. 75.
26.1.1944 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1) Из Пљеваља добили смо сљедеће податке о непријатељу, који се могу сматрати Доста тачним:

Сада се у Пљевљима налази један батаљон дивизије „Бранденбург". Имају 160 камиона, 70 мотоцикла, пет тенкова, око 10 борних кола, 3—4 амфибија аутомобила за воду и три батерије топова (извјештај каже: далекометнмх топова, али мислимо да такви нијесу, већ брдски и хаубице). Већином су моторизована пјешадија и скијаши. Војска је састављена од: Њемаца, Чеха, Пољака и нешто муслимана. Возила су паркирана на пијаци, у дворишту Среског начелства, у Милет-башти и по улицама.

Топови се налазе на положајима: Богишевац, Стражица и код Милет-баште. Има их и код цркве и у близини апотеке.

Њемци праве штапове у великом броју за скије.

Магацин имају у нашем „Омладинском дому".

Њемачки „Гестапо" станује у кући Павла Павловића, у близини наше Команде мјеста.

Војска станује по приватним зградама, и то највише у Моћевцу, око Јалије и око наше Команде мјеота (бивше Среско начелство), а официри станују већином по муслиманским кућама.

Односи Њемаца и муслимана су све бољи, док су Њемци према четницима подозриви. Њемци милицији дају храну, док четницима не дају.

У Сјеници и Пријепољу се налази по један батаљон Њемаца, док се у Новом Пазару и Рашкој налазе велики

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

њемачки гарнизони. У Сјеници се налазе велика слагалишта: нафте, бензина, људске и сточне хране и муниције.

Говори се да ће долином Лима доћи Пљевљима 121 алписка дивизија, под командом генерала Киблера — ово није провјерено".

Покрети Њемаца се не могу сазнати, односно правац и намјере њихове. Они обавезно сваког дана или ноћи праве покрет макар у два правца.

У Пљевљима се говори о већем покрету Њемаца ради чШпћења среза. Тај се покрет очекивао од 25 ов. м. до 1 фебруара.

Према другим извјештајима, који нису још провјерени и који су засновани на чувеном, очекује се долазак „Вражје дивизије" за операције против нас, које би требале да почну послије 1 фебруара.

Према истим извјештајима у Београду је био збор Недићеве војске (вјероватно Добровољачког корпуса), којима је говорио један официр, да они иду да очисте сву територију од партизана, гдје год се налазе Срби. Ово је важно ради тога што би заиста могло бити да се неке Недићеве снаге упуте овамо, јер стално о томе круже гласови и верзије. (У прилогу вам достављамо летак, који би вјероватно требало да буде недићевски, мада нема потписа. Летак је бацан 23 ов. м., кад и остали које смо вам послали.)

О четницима немамо новијих података. За Ђуришића се тврди да је у Пријепољу.

По свему судећи непријатељ ће можда нешто предузети против нас, али се не може, према до сада добивеним подацима, процијенити да ли ће то бити нешто ширег опсега или ће бити покушаји локалног чишћења.

2) Добили смо извјештај од IV бригаде[3] о акцији 23/24 ов. м. Према њиховом извјештају њихови батаљони су поступили по 'задатку, најурили четнике са првих положаја и из првих бункера, али из других нијесу могли, јер њихови борци немају уопште ручних бомби, а тако исто муниције од италијанске пушке и пушкомитраљеза.

У вези са овим молимо вас ако имате икакве могућности да нам за IV бригаду доставите ручних бомби и муниције за италијанске пушке и пушкомитраљезе.

3) Политички комесар IV бригаде рањен је прије 15 дана и према мишљењу љекара он не може бити способан за бригаду најмање још за мјесец и по до два мјесеца. С

[2] Ова вијест није била тачна, јер се 121 алписка дивизија није борила на територији Југославије.

[8] Односи се на Четврту санџачку бригаду.

обзиром да је бригада млада и да би се толико отсуство политичког комесара осјетило знатно, то предлажемо да се за политичког комесара постави друг **Веселин Булатовић,** члан Политодјела III и IV бригаде.[4]

Исто тако молимо да се питање команданта IV бригаде што прије ријеши.

4) Ако буде „с неба"[5] радио-станица и батерија за радио-апарате молимо вас да нам пошаљете.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Хашимбеговић Селмо

Командант
пуковник
Велимир Јакић[0]

БР. 29

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 26 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА ИСТРАГЕ НАД ДРУГОМ ЧЕТОМ ПРВОГ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 84
26 јануар 1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Поводом неорганизованог отступања и у вези с тим великих губитака које смо имали у борби са непријатељем 23 ов.мј.[2] повели смо истрагу која је показала да читава

[4] **Живко Жижић, рањен у ногу у селу Глисници у борби против Нијемаца, те је за в.д. политичког комесара бригаде постављен Веселин Булатовић. Види док. бр. 30.**

[Б] **Мисли се на помоћ коју смо примили од Савезника путем авиона.**

[6] **Велимир Јакић, народни херој, један од руководилаца и организатора устанка у Санџаку. Умро 1946 год. као пуковник ЈНА.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8—4, к. 392.**

[2] **Види док. бр. 25.**

одговорност пада на Команду Друге чете Првог батаљона која није извршила свој задатак, кога је било врло лако и могуће извршити. Команду ове чете ставићемо под истрагу, а то до сада нијесмо учинили јер се командир и комесар ове чете налазе у болници на лијечењу. Командир се налази на лијечењу у нашој болници, док смо комесара упутили на лијечење у дивизијску болницу. Досадашња истрага је показала да Команда ове чете није изашла на положај који је био одређен. Да није било овог случаја, врла је вјероватно да не би дошло до повлачења а и кад би дошло, оно би било без губитака.

Што се тиче предаје Италијана истрагом нијесмо могли утврдити да су се ови Италијани предали намјерно, шта више има стварних података који говоре противно. Истина је да је политички комесар прве италијанске бригаде преко њеног обавјештајног официра одржавао везу са једним истакнутим арнаутским зликовцем, али у другом циљу.

Примили смо данас од Вас наредбу о формирању првог бокељског ударног батаљона. Ми немамо људства са територије Боке Которске и Кривошија, но према Вашем данашњем упутству које смо добили преко телефона људство ћемо упутити са територије Црногорског Приморја. Пошто се највећи број овог људства налази у нашем Трећем батаљону, који је сада прилично далеко, то ово људство неће моћи тако брзо приспјети.

Од друга Бранка Спасића добили смо једно писмо у коме тражи од нас да му упутимо неки цртећи материјал. Ми смо овај материјал тражили у Беранама и распитивали се да ли га има у Бијелом Пољу и нијесмо успјели да га пронађемо.

Сада нам јављају са положаја из Андријевице да су муслимани отступили у правцу Плава и Гусиња, а да су се сада од правца Врмоша преко Коњуха појавиле неке четничке колоне са којима су наши ступили у контакт. Пошто је Други батаљон већ избио на Коњухе, надамо се да ће и ове банде бити брзо растјеране.

Комесар ове бригаде разговарао је јуче телефоном са начелником тога Штаба и дао му предлог да Трећи батаљон наше бригаде пребаци на овај сектор а да се на његовом мјесту задржи батаљон VII бригаде који је требао бити упућен овамо. Овај предлог дао је друг командант наше бригаде и комесар га је само телефоном пренио. Он је услиједио из разлога што нијесмо још знали гдје се налази

наш Други батаљон[3] а ситуација је била озбиљна, нарочито на сектору Андријевице. Комесару ове бригаде потпуно је јасна његова компетенција и он није имао намјеру, или га је друг начелник погрешно схватио, да командује Корпусу.

Тешки рањеници који су упућени овамо ради транспорта у Италију врло су слабо и обучени и обувени. Ми ћемо настојати да нешто узмемо од наших батаљона и даднемо за њих. Добро би било да се инсистира на убрзању њиховог пребацивања јер су скоро сви постали нервозни а један велики број очекује и хируршке интервенције. Ми знамо да сте Ви то сигурно урадили, но и овим путем хоћемо да Вам пренесемо њихово тражење које су они упутили Штабу Корпуса. Иначе они су доста добро смјештени и указује им се пуна пажња у границама могућности.

Тезе ,,0 политичким партијама", које је тражио друг комесар Корпуса, упућујемо по овим куририма.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Војин Николић

[8] **Други батаљон се тада пребацивао из Ударне групе, која Је оперисала у Старој Црној Гори, и био је у покрету ка територији Бригаде.**

БР. 43

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК О СИТУАЦИЈИ ОКО АНДРИЈЕВИЦЕ И РОЖАЈА[1]

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 60
28 јануара 1944 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК

1. — Примили смо ваше извјештаје бр. 74 и 75.[2]

2. — Продужите и даље са прикупл>ањем што детаљнијих података о јачини, распореду и евентуалним намјерама непријатеља на сектору: Чајниче — Пљевља — Пријепоље. Нарочито је важно сазнати називе јединица које су распоређене на овом сектору, као и о припремама које они врше.

3. — Јединице IV Пролетерске бригаде водиле су у току 23 и 24 о.мј.[3] жестоке борбе са Арнјаутима[4] и Њемцима који су били концентрисани на просторији: Рожај — с. Петница. У току борби непријатељ је био успио да изненади једну нашу колону, усљед чега су наше јединице претрпјеле осјетне губитке. Ипак је нашим јединицама успјело да 24 о.мј. пред мрак потисну непријатеља и да га пребаце на десну обалу р. Љешнице. Непријатељ је имао 75 мртвих и око 90 рањених. Наши губици били су такође велики: 14 мртвих и 37 рањених, већином лакше.

25 јануара Арнаути и четници извршили су комбинован напад са намјером упада у Андријевицу. Главни напад вршили су правцем: Мурина — Грачаница —• Андријевица, комбинујући га са дејством: Врмош — Кути — Цецуне. Јачина непријатеља била је око 2000 Арнаута, са око 50 Њемаца. Непријатељ је био успио да потисне дијелове Комског одреда и италијанске јединице којб су браниле Андријевицу и да приђе непосредно Андријевици.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7—4, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 28.**
[3] **Види док. бр. 25.**
[4] **Односи се на албанске квислиншке јединице.**

Брзом интервенцијом једног батаљона[5] IV Пролетерске бригаде, који је камионима пребачен из Берана на сектор Андријевице, непријатељ је натјеран на повлачење. Наше јединице гониле су га у стопу и задале му тешке губитке. 15 Арнаута и 11 четника мртвих. Наши губици: 4 погинула и 4 рањена.

Данас смо добили извјештај од Комског одреда да је снијежна лавина затрпала око 80 четника приликом њиховог повлачрња ка Врмошу. Ово су утврдили наши дијелови који су вршили гоњење непријатеља у томе правцу. Истом приликом и заробљено је 60 четника и Арнаута.

4. — За сада немамо муниције нити ручних бом(?и за вашу IV бригаду. У колико добијемо од Савезника доставићемо вам.

5. — Друга Веселина Булатовића поставите за вршиоца дужности политичког комесара IV Санџачке бригаде, с тим да он ову дужност врши до оздрављења рањеног друга Жижића.

6. — Питање команданта IV Санџачке бригаде ријешићемо такође ускоро.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
политички комесар
Митар Бакић

[5] **Трећег батаљона. Види док. бр. 27.**

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 29 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА И АРНАУТА ОКО АНДРИЈЕВИЦЕ[1]

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 87
29 јануар 1944 г.
у 13.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

25 ов. мј. непријатељ је направио испад из албанске територије правцима: Мурина — Грачаница — Улотина — Бојовићи — Суђеска, и правцем од Врмоша — Кути — Цецуна — Коњухи [с] намјером да упадне у Андријевицу. Јачина обију колона била је од 1000—1500 војника састављених од муслиманске милиције из околине Плава и Гусиња, четника из Врмоша предвођених њемачким војницима и официрима. Наоружани са два противколска топа, два тешка бацача и једним топом „Пито".

Ове правце су затварале јединице Комског одреда и јединице италијанске дивизије „Гарибалди" па је непријатељу успјело да их у току 24 ов. мј. разбије и избије до саме Андријевице. Због такве ситуације упутили смо Пети батаљон ове бригаде са задатком да потпомаже и окупи јединице Комског одреда и заједнички протјера непријатеља. Кад је батаљон стигао у Андријевицу, непријатељ је већ био избио у Суђеску и Злоречицу. Одмах смо извршили противнапад и разбили непријатеља који се исте ноћи повлачио у правцу Мурине. Непријатељу су нанесени губици: 7 мртвих и 5 заробљених.

Исте ноћи у села Коњухе — Цецуне — Ђулићи упало је из Врмоша пет до шест стотина четника, милицајаца и Њемаца који су требали из два правца кренути у правцу Андријевице (правцем Коњухе — Штавна — Трешњевик и Коњухе — Вели Крш — Божиће). У том циљу наредили смо Другом батаљону који се налазио у Јабуци да крене правцем Матешево — Трешњевик — Крајишта — Коњухе

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

Ш Т А Б
17 ПРОЛ. БРИГАДЕ
Пов. бр. 87
29 јануар 1944 г.
у 13,30 час.

Штабу II Ударног Корпуса

25 ов.мј. непријатељ је направио испад из албанске територије правцима:Мурина-Грачаница-Улотина-Бојовићи-Суђеска,и правцем од Брноша-Кути-Цецуна-Коњухи намјером да упадне у Андријевицу.Јачина обје колоне била је од 1000-1500 војника састављених од муслиманске милиције из околине Плава и Гусиња,четника из Брноша предвођене њемачким официрима.Наоружани са два противколска топа,два тешка бацача и једним топом "Пито".

Све правце су затварале јединице Комског Одреда и јединице Италијанске дивизије "Гарибалди" па је непријатељу успјело да их у току 24 ов .мј.разбије и изађе до саме Андријевице.Због такве ситуације упутили смо пети батаљон ове бригаде са задатком да потпомаже и окупи јединице Комског Одреда и заједнички протјера непријатеља.Кад је батаљон стигао у Андријевицу непријатељ је већ био изашао у Суђеску и Злоречицу.Одмах смо извршили противнапад и разбили непријатеља који се исте ноћи повлачио у правцу Мурине.Непријатељу су нанешени губитци:7 мртвих и 5 заробљених.

Исте ноћи у села Коњухе-Цецуне-Вулићи упало је из Брноша пет де шест стотине четника,милицајаца и Њемаца који су требали да из два правца крену у правцу Андријевице(правцем Коњуси-Штавна-Грешњевик-Крајишта и Коњуси-Бијели Крш-Божићи).У том циљу наредили смо другом батаљону који се налазио у Јабуци да крене правцем Матешево-Грешњевик-Крајишта-Коњуси и напане четнике с тог правца.Комском Одреду који се окупио у с.Краље и једној чети пролетерског батаљона да напане непријатеља правцем Бијели Крш-Лопичко Брдо-Кошутице и прогоне га правцем Кути.Правцем Бојовићи-Вулићи-Цецуне једна чета Комског Одреда.Пошто други батаљон није стигао на вријеме,Комски батаљони врло слаби,непријатељ је успио да изврши противнапад на јединице које су се налазиле:Ловачко Брдо и Вулићи и долином ријеке Злоречице избије у село Божиће изнад саме Андријевице.У граду се налазила чета петог батаљона с којима смо одмах извршили противнапад а јединицама петог батаљона које су се налазиле у Бојовиће наредили да нападну сочно и продиру напријед у правцу Цецуна.У то вријеме други батаљон је изашао у с.Коњухе и тако се непријатељ нашао у врстама тешкој ситуацији ,неорганизовано по групама побјегли су у правцу Асанца-Зелетин и Кути.Прикупили смо јединице Комског Одреда и ставили им у задатак да одмах наставе гоњење и чишћење колоне по Асанцу-Зелетину и Кути гдје се непријатељ морао задржати пошто нијесу могли да прођу од великог сњијега.Чишћење је у потпуности успјело и до овога часа ухваћено је 63 четника и милицајца.О овом хватању добићете детаљан извјештај од Штаба Комског Одреда којему је стављено у задатак да вас детаљно обавести о тем претраживању.Овим акцијама непријатељ је имао велике губитке око 60 мртвих и више рањених.Међу мртвима је нађено пет Њемаца.Наши губитци су били:из IV Пролетерске 2 мртва и 2 рањена,међу погинулим се налази командир чете петог батаљона друг Мило Лукреција.

Јединице Комског Одреда прикупљене су и организоване и сада се налазе на својим старим положајима са задатком претраживања шума и колиба гдје се налазе разбијени четници.

Јединице наше бригаде налазе се на положајима:Андријевица-Марсенића Ријека-Полица-Бераме и Бијело Поље-Продаревс.

Смрт фашизму - Слобода народу.

Политички комесар,

Командат,
п .пуковник,

Фотокопија документа бр. 31

и нападне четнике с тог правца. Комском одреду који се окупио у с. Краље и једној чети пролетерског батаљона да нападне непријатеља правцем Вели Крш — Локвичко Брдо — Кошутиће и прогони га правцем Кути. Правцем Бојовићи — Ђулићи — Цецуне једна чета Комског одреда. Пошто Други батаљон није стигао на вријеме, комски батаљони врло слаби, непријатељ је успио да изврши противнапад на јединице које су се налазиле: Локвичко Брдо и Ђулићи и долином ријеке Злоречице избије у село Божиће изнад саме Андријевице. У граду се налазила чета Петог батаљона с којом смо одмах извршили противнапад, а јединицама. Петог батаљона које су се налазиле у Бојовићима наредили да нападну бочно и продиру напријед у правцу Цецуна. У то вријеме Други батаљон је избио у с. Коњухе и тако се непријатељ нашао у тешкој ситуацији, неорганизовано по групама побјегли су у правцу Асанец — Зелетин и Кути. Прикупили смо јединице Комског одреда и ставили им у задатак да одмах наставе гоњење и чишћење колиба по Асанецу — Зелетину и Кутима, гдје се непријатељ морао задржати пошто нијесу могли да прођу од великог снијега. Чишћење је у потпуности успјело и до овога часа ухваћено је 63 четника и милицајца. О овом хватању добићете детаљни извјештај од Штаба Комског одреда, којему је стављено у задатак да вас детаљно обавијести о том претраживању. Овим акцијама непријатељ је имао велике губитке, око 60 мртвих и више рањених. Међу мртвима је нађено пет Њемаца. Наши губици су били: из IV Пролетерске 2 мртва и 2 рањена, међу погинулим се налази командир чете Петог батаљона друг Мило Лукреција.

Јединице Комског одреда прикупљене су и организоване и сада се налазе на својим старим положајима са задатком претраживања шума и колиба гдје се налазе разбијени четници.

Јединице наше бригаде налазе се на положајима: Андријевица — Ријека Марсенића — Полица — Беране и Бијело Поље — Бродарево.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА' НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Војин Николић

Командант
п. пуковник
Саво Бурић

БР. 43

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 31 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр, 4
31 јануара 194 . . год.
У. . . . час.

ШТАБУ VII ЦРН. БРИГАДЕ

Окупаторски гарнизони у Црној Гори и Санџаку углавном су непромијењени. Задњих дана примијећена је извјесна концентрација Њемаца у области Његуша. Вјероватно да је ова концентрација уперена противу наших јединица које оперишу на територији Старе Црне Горе.

Задњих дана муслиманска милиција и четници, командовани Њемцима, вршили су нападе на положаје IV Пролетерске бригаде у области Берана и Андријевице.[2] Непријатељски губици у овим борбама износе око 500 мртвих, рањених и заробљених. Непријатељ је разбијен и одбачен на полазне положаје. Јачина непријатељских снага, које су нападале на овим секторима, била је преко 2000 војника.

На сектору V Црногорске ударне бригаде (Кучи) четничке банде у јачини 800—1000 војника, уз помоћ њемачке артиљерије, напале су јединице ове бригаде.[3] У дводневним борбама непријатељ је потпуно разбијен и одбачен ка Подгорици, уз губитке од преко 50 мртвих и рањених.

Одлуком Врховног штаба НОВ и ПОЈ, IV Пролетерска бригада излази из састава наше дивизије и улази у састав II Пролетерске дивизије, а III Санџачка бригада, која је раније била у саставу II Пролетерске дивизије, улази у састав III Ударне дивизије.

С обзиром на ситуацију и измјене у формацији наше дивизије

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисског института под рег. бр. 3/1, к. 759.**
[2] **Види док. бр. 25 и 31.**
[3] **Види док. бр. 33.**

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — **V Црногорска ударна бригада** са[1] три батаљона, који се сада налазе на просторији Кучи — Пипери, пребациће се у област Андријевица — Беране, гдје ће смијенити батаљоие IV Пролетерске бригаде. Један батаљон смјестиће се у области Андријевице а два батаљона у области Берана. Задатак: затварање правца од Рожаја, Мурине, Гусиња и Врмоша, као и разбијање четничких и арнаутских банди на означеној просторији. У области Андријевице садејствовати са Комским одредом. По доласку на означену просторију детаљно се са ситуацијом упознати од Штаба IV Пролетерске бригаде и Штаба Комског одреда.

Батаљон ове бригаде,[4] који оперише у Старој Црној Гори, остаје и даље на истој просторији и са истим задатком.

Батаљон Главног штаба, који се налази под командом ове бригаде, заједно са Зетским одредом остаће на просторији Бјелопавлићи — Пипери са досадашњим задатком.

Покрет са садашње просторије извршити одмах по доласку јединица VII Црногорске бригаде, коју детаљно упознати са ситуацијом и досадашњим распоредом у циљу што правилнијег затварања правца од Подгорице.

Штаб бригаде нека се смјести у Беранама.

2. — **VII Црногорска ударна бригада,** која се налази у области Шаховићи — Бијело Поље, чим добије смјену од III Санџачке бригаде, пребациће се н& сектор који сада држи V Црногорска бригада (Кучи — Биоче — Пипери). Задатак: затварање праваца од Подгорице и разбијање остатака четничких банди у области распореда ове бригаде. Везу одржавати са батаљоном Главног штаба и Зетским одредом, који се налазе на сектору Пипери — Бјелопавлићи.

Један батаљон ове бригаде остаће у рејону Матешево — Лијева Ријека са задатком контролисања околне просторије.

3. — **III (Санџачка) Бригада** извршиће смјену јединица VII Црногорске бригаде, тј. поставиће се у области Коврен — Бродарево — Шаховићи"— Бијело Поље. Задатак: затварање правца од Пљевал>а, Пријепоља и Бродарева и разбијање четничко-милициских банди на просторији Јужног Санџака.

4. — **VI Црногорска бригада,** која се сада налази у рејону Никшић — Грахово, дејствоваће на означеној просторији у смислу раније издате директиве.[5]

*** Четврти батаљон Пете бригаде**
[5] Види док. бр. 19.

5. — Све бригаде ће успоставити уредну телефонску везу са овим Штабом, који ће се и даље далазити у Колашину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политком

Командант, пуковник
Радован Вукановић

Начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 31 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ПРОТЈЕРИВАЊУ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА СА ТЕРИТОРИЈЕ КУЧА[1]

ШТАБ
V ЦРЦОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. 14
31-1-1944 г. у .. . час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

28 ов. мјесеца у 5 часова ујутро непријатељ (четници и Њемци) је извршио напад на наше положаје у Кучима и то од Подгорице и Албаније. Јачина непријатеља је била око 800 људи, Њемаца и четника. Напад је отпочео уз помоћ артиљерије, хаубица из Подгорице.

Наш Трећи батаљон држао је положаје: Сјеница — Медун — Личник, али је, захваљујући надмоћности непријатеља, био принуђен да напусти Личник, главни положај на овом сектору. Усљед овога морало се нешто повући читаво десно крило. Због много веће надмоћности непријатеља исте ноћи нијесмо могли извести контранапад, већ

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

Штабу III Ударне Дивизије.-

28 ов.мјесеца у 5 часова ујутро непријатељ (четници и њемци) је извршио напад на наше положаје у Кучишта и то од Подгорице и Албанија. Јачина непријатеља је била око 800 људи,Немаца и четника.Напад је отпочет уз помоћ артиљерије, хаубица из Подгорице.

Наш трећи батаљон десно је положаје:Сјеница - Чедуп - Личник,али је,захваљујући надмоћности непријатеља,био приморан да напусти Личник главни положај на свом сектору.Услијед овога морало се нешто повући читаво десно крило.Због много веће надмоћности непријатеља исте ноћи десно нијесмо могли извести контранапад,већ смо извршили припреме за напад сљедећи дан ујутро,када смо [illegible] још двије чете првог и двије другог батаљона.Трећи батаљон је у току ноћи обухватио испод саме Кијове непријатељско десно крило а сљедећи дан ујутро отпочео борбу за овладавање Личником.Скоро им је успјело тек послије подне послије дуге борбе,када је непријатељ предузео хитно повлачење.Прије тога је Први батаљон [illegible] ударио непријатељу [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].При оваквој ситуацији непријатељ је био приморан да [illegible].Након овога са двије чете смо предузели напад на Б.Рашовића,гдје се непријатељ био задржао обухватајући га испод Рашовића од Подгорице,али је и ту непријатеља спасила албанска граница.Ми наравно нијесмо сјели прелазити границу да неби изазвали сукоб и са њима.

Немци нијесу учествовали у борби у првој борбеној реду,већ су били позади четника.

У току ових борби четници су имали око 50 мртвих и рањених. Међу мртвима се налазе познато вођа и организатора четничких као: Шпиро Петровић, Филип Ивановић претсједник општине,учитељ Радоњић и др. Заробљеника је око 2000 четника.

Ми смо имали три мртва од којих један [illegible] и један другарица Рањених је било 10 од којих само три [illegible] а остали лако.Од позадинаца је [illegible] и један лако рањен.Један отац је заробљен.(сељак)

Заробили смо 5 четника од којих смо [illegible] за [illegible] за [illegible] [illegible].

[illegible] борбе [illegible] борбе [illegible] [illegible].

Народ је врло слабо дочекао четнике.У току борбе су се сељаци окупљали и организовали да се бране,иако нијесу учествовали у борби.Послије борбе сељаци су чишћавали бојишне и честитали нам побједу.Извјешћи претпостављају да је са послије борбе [illegible] четника [illegible].

Од тројице које је ухватила наша контрашпијунска група,двојица су отпремљена,чије пресуде достављамо.

Шаљемо и шпанске справе од бацача,које се мало оштетиле [illegible] треба чувати да се не изгуби [illegible].Такође шаљемо [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] потребе.

[illegible] - Слобода народу.

Начелник, (Светозар Радовић)

Командант - мајор, (Вукашин Лопичић)

Фотокопија документа бр. 31

смо извршили припреме за напад сјутрадан ујутро, када смо употријебили још двије чете Првог и двије Другог батал>она. Трећи батаљон је у току ноћи обухватио испод самог Жијова непријатељско десно крило а сјутрадан ујутро отпочео борбу за овлађивање Личником. Ово им је успјело тек послије подне послије дуже борбе, када је непријатељ предузео хитно повлачење. Прије тога је наш 2 батаљон очистио с. Купусце, а пред ноћ 1 батаљон ударио непријатељу у бок и пресјекао отступницу на Медун. При оваквој ситуацији непријатељ је био принуђен да отступи преко албанске територије. Након овога са двије чете смо предузели напад на с. Рашовиће, гдје се непријатељ био задржао, обухватајући га испод Рашовића од Подгорице, али је и ту непријатеља спасила албанска граница. Ми наравно нијесмо смјели прелазити границу да не би изазвали сукоб и са њима.

Њемци нијесу учествовали у борби у првом борбеном реду, већ су били позади четника.

У току ових борби четници су имали око 50 мртвих и рањених. Међу мртвима се налази неколико зликоваца и организатора четничких као: Шпиро Петровић, Филип Ивановић, претједник општине, учитељ Радоњић и др. Заплијењено је око 2000 метака.

Ми смо имали три мртва, од којих један Италијан и једна другарица. Рањених је било 10, од којих само три мало теже а остали лако. Од позадинаца је било 2 теже и један лако рањен. Један стари је заробљен (сељак).

Заробили смо 5 четника, од којих смо пустили 4 а за једног се још води истрага.

Људство се доста добро држало у борби, мада није довољно вјешто. Двојица су били дезертирали па су ухваћени.

Народ је врло слабо дочекао четнике. У току борбе су се сељаци окупљали и организовали да се бране, мада нијесу учествовали у борби. Послије борбе сељаци су чашћавали војнике и честитали им побједу. Извјесни претпостављају да ће се послије овога вратити један дио четника кући.

Од тројице које је ухватила наша конггракомитска група двојица су стрел>ана, чије пресуде доставл>амо.

Шаљемо нишанске справе од бацача, које су мало оштећене те их треба чувати да се не изгуби гледача. Такође шаљемо један дио од „бреде" и реденик и оквир за митраљезе.

За рушење моста немамо материјала, изгледа да за то нема ни потребе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Светозар Радојевић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

БР. 34

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 31 ЈАНУАРА 1944 ГОД. ЗА ПЕРИОД ОД 16 ДО 31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. бр. 7
31 јануара 1944 год.
Положај
у . . . . час.

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Сходно наређењу тога Штаба К. пов. бр. 46 од 18 XI 1943 год. достављамо Вам релацију за протеклих 15 дана.

А) Непријатељ

1) Четници. Батаљони ове бригаде 1. и 3. за протеклих 15 дана, тј. од 16—31 децембра 1943 г., налазили су се у Санџаку. Четничка активност на просторији коју су контролисала ова два батаљона била је незнатна. Исто тако и према положајима које су држали.

Први батаљон изводио је акције чишћења у селу Јанковићи, у селу Лепенцу и у селу Жаре. При извођењу ових акција четници нијесу запажени.

2) Њемци. Њемци су према положајима Првог и Трећег батаљона били углавноМ без веће активности. При положајима Трећег батаљона била је само слабија патролна активност 31 дец. Непријатељ није показивао офанзивних намјера, нити његови сателити и плаћеници.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

На терену Другог и Четвртог батаљона четничка активноет била је у борбеном смислу незнатна, не иступају нити се показују. 16 дец. у селу Краљ[ским] Барама наш Четврти батаљон опсјео је групу [од] 10 четника. Послије завршетка вођене борбе резултат је био: 2 погинула, 4 заробљена и 4 избјегла, од којих 2 рањена четника.

На терену Брскута извођене су комбиноване акције Другог и Четвртог батаљона са одређеним задацима — с обзиром да знатан број четника још је на томе терену. Извођене су акције чишћења у селима: Слацко, Ступи. У акцијама заробљено је четника 13 (1 женска). Морал код њих је слаб, активност и отпор никакав, из чега се могу извући потребни закључци.

Контролисан је терен Краљских Бара и околине, Матешева и околине, Лијеве Ријеке и околине, терен Прекобрђа. Појачана опреза са правца Врмоша.

Њемци према положајима и на терену који контролишу наши батаљони без активности.

Б) Распоред јединица. Штаб бригаде од 16—28 у Колашину, потом у селу Јабуци. Болница и интендантура у Колашину. Први батаљон од 16—17 у Мојковцу, од 18—20 у селу Јанковићима, 21 у Мојковцу, 22—31 у селу Барицама. Трећи батаљон од 16—31 на положају Црни Врх (Санџак). Други батаљон Лијева Ријека. Четврти батаљон у Матешеву.

В) У тачци Б. види се распоред јединица.

Покрет је извршио Први батаљон 16-ХП у правцу Мојковца, 18-ХП ка селу Јанковићи, 20-ХП ка селу Лепенцу и Жарима, 21 ка Мојковцу.

Други батаљон 17-ХИ извршио је покрет правцем за Прекобрђе, 22-ХП покрет за село Ступи, 24-ХН покрет за Прекобрђе у циљу садејства Четвртом батаљону при извођењу заједничке акције, 28-ХИ покрет једном четом у правцу села Душке и 31-ХП у правцу Прекобрђа.

Трећи батаљон на положају Црни Врх у распореду са обезбјеђењем.

Четврти батаљон 16-ХП покрет у село Краљске Баре ради опкољавања једне четничке групе, 24-ХП покрет ка селу Прекобрђе ради чишћења терена. Сви су покрети изведени с обзиром на ситуацију и просторију на којој су извођени са мањим или већим обезбјеђењем.

Г) Борба. 16-ХИ Четврти батаљон опсјео је једну четничку групу јачине 10 четника у селу Краљске Баре. Послије вођене борбе резултат је био: 2 четника погинула, 4 ухваћена, 4 побјегла (од којих 2 рањена). С наше стране

није било губитака. 17-XИ вршио је чишћење терена Брскута Други батаљон — без борбе и резултата. 18-XН Први батаљон вршио је чишћење терена околине Мојковца и села Јанковића. 20-XП Први батаљон вршио чишћење терена села Лепенци и Жари, а Други батаљон чишћење терена села Слацка и Ступа.

24—25 Други и Четврти батаљон изводе заједничку акцију у циљу чишћења Прекобрђа. Други батаљон хвата 2 четника које по преслушању пушта. Четврти батаљон заробљава 13 четника (1 женска). Плијен при овој акцији: 11 пушака, нешто ћебади, шаторских крила и др.

31-XП према положају Првог батаљона била [су] само патролна препуцавања.

Сви батаљони вршили су извиђања и осматрања праваца и околине.

Батаљони ове бригаде дејствовали су, како је то изнијето, одвојено, због одвојености и сваком посебно додијељеног задатка, а гдје је било могуће усаглашаван је рад ради постигнућа бољег успјеха.

У осталим данима јединице су изводиле обуку према војно-политичком програму.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар
Јован Ђуровић

Зам. команданта
Војин Тодоровић

Начелник
Војислав Н. Нововић

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА САНЏАК ОД 1 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ЧЕТВРТЕ САНЏАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ И СИТУАЦИЈИ ОКО ПЉЕВАЉА И ПРИЈЕПОЉА[1]

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА САНЏАК
Бр. 81
1 фебруара 1944 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1) Подаци о непријатељу:

. У Пљевљима нема промјена. Њемачке снаге су исте. Нове снаге нису им пристизале. Ове снаге које се сада налазе у Пљевљима праве покрете према Пријепољу и назад, и понеки испад у непосредној близини Пљеваља.

Према обавјештењима која су нам послата из Пљеваља дивизије „Минхен" и „Штутгарт" су прошле. Не знамо да се овдје не ради о дијеловима ових дивизија који су кроз Пљевља прошли, јер није сигурно да су цијеле ове дивизије прошле."

У Пријепољу и Сјеници се такође налазе исте снаге, од којих се изгледа један дио налази у Прибоју. Тако да на том сектору Пријепоље — Сјеница — Прибој — Бродарево има око 2 батаљона Њемаца, који се такође стално у неком од тих праваца покрећу.

Наша IV бригада држи везу са V дивизијом, и од ње је добила обавјештења да се на линији Сарајево — Реновице налазе јаче њемачко-усташке снаге ради оправке пруге. Један непријатељски батаљон отишао је за Вишеград.

Око Пљеваља четници се налазе на истим положајима и у непромијењеној јачини. Послије преласка II дивизије на лијеву страну Лима четничке снаге које су из долине Лима биле отишле према њој повратиле су се назад. Чет-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10—5, к. 392.**

[2] **Односи се на јединице њемачке дивизије „Бранденбург", које су вјероватно дејствовале под шифром „Минхен" и „Штутгарт".**

ничке снаге се налазе углавном на сектору Пријепоље — Прибој — Нова Варош. Команда Старог Раса налази се у Бистрици. На овом сектору четници врше мобилизацију све до 43 године. У томе их помажу Њемци. На оваквој мобилизацији раде и муслимани. Њемци траже добровољце које одмах облаче у њемачко одијело, и таквима дају храну, док остале не издржавају, већ се они морају издржавати од реквизиције. У Пријепољу се до сада јавило око 100 милицајаца, који су се обукли у њемачко одијело, док се четници до сада нијесу јављали. Додуше, овај позив Њемаца је од скора, те не знамо да ли је то четнички став, или је то због кратког времена од позива.

Међу васојевићким четницима који се налазе око Пријепоља налази се извјестан број који је пуштен из интернације. Међу њима има и из Бјелопољског среза.

Четници, нарочито црногорски, пљачкају на све стране, тако да је велико огорчење народа против њих, а и велики страх од њих. Партизанским фамилијама узимају све, а не штеде ни четничке. Дешава се да дезертере из партизана који прилазе четницима такође конфискују чак и до 90%. Четничка села, нарочито око Пљеваља, подносе велики материјални терет који су им наметнули четници. (Шаљемо вам једну четничку наредбу о материјалним и тјелесним казнама).[3]

За Ђуришића[4] кажу да је на сектору Пријепоље — Прибој, и да је надлежан за црногорске четнике. Не помиње се у каквим штабовима другим.

О намјерама непријатељским немамо сигурних података.

V крајишка дивизија налази се на сектору: Челебић — Фоча — Калиновик — Чајниче.

2) IV бригада је имала ове акције:

27 јануара једна патрола IV бригаде дочекала је једну патролу од 30 Њемаца на Бијелом Брду, изненада их ударили, убила им тројицу, коју су Њемци одвукли са собом.

28 јануара четници и Њемци извршили су испаде до с. Лађана према положајима IV батаљона IV бригаде. Одатле пуцали у правцу наших снага артиљеријом и митраљезима, али даље нису ишли. Њихова јачина је била око 400.

29 јануара сличан испад извршили су према II и III батаљону у с. Хоћевине и с. Шљивенско. Чим је непријатељ осјетио наше батаљоне да иду према њему, повукао се у 11 часова. Непријатељ је и овдје био са артиљеријом.

[3] **Редакција није успјела пронаћи ову наредбу.**
[4] **Павле Ђуришић**

У овој борби наши нијесу имали губитака, а према извјештају из Пљеваља непријатељ је имао нешто мртвих и рањених.

3) IV бригада се налази на простору: с. Влаховићи — с. Какмуже — с. Хоћевина — с. Шљивенско. Са ове просторије поједини батаљони крстаре на простору: Готовуша — Бол>анићи.

Батаљон Пљеваљског одреда и IV батаљон Дурмиторског одреда налазе се на простору: Подпећ — Мијаковићи — Лијеска — Братосавина.

4) Предлажемо за начелника овога Штаба друга мајора Милоша Пајевића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Зам.	Командант
Политичког комесара	пуковник
Комнен Церовић	**Велимир Јакић**

П.с. Сада добисмо овај извјештај из Пљеваља: У сриједу је долазио неки њемачки ђенерал, и изгледа да се вратио назад. У Пријепољу су прије два дана излијепљени леци у којима се каже да су из Београда пошла два пука за Црну Гору и Санџак. Других промјена нема.

Ови из Пљеваља мисле да ће бити офанзиве на нас, само се датум не зна.

У прилогу достављамо преглед бројног стања и наоружања за IV Санџачку бригаду.

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 1 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ[1]

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Бр. сл.
1 фебруар 1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Упућујемо Вам 5 (пет) товарних брдских мазги са опремом за које тврдимо да су најбоље које ми имамо у нашој бригади. Њихов квалитет ми смо оцијенили само по спољном изгледу. Молимо Вас да нас извините ради аљкавости коју смо учинили приликом прве пошиљке и која није учињена од стране овога Штаба него од етране батаљона којима смо наредили да пошаљу најбоље мазге.

Револвер покојног Јурице Рибара[2] упућујемо Вам по овим куририма, то су све ствари које се налазе код чланова овога Штаба. Све остале његове ствари однио је са собом мајор Нико Стругар с тим да их уручи његовом оцу, према поруци коју му је покојни Јурица оставио. Његову торбу мајор Нико Стругар дао је другу Симу Џаковићу, командиру пратеће чете III Ударне дивизије.

Питање истраге по кривичној одговорности Команде Друге чете Првог батаљона приводимо крају и о резултатима истраге бићете на вријеме извијештени.[3]

Командант авионске базе који се налази сад код нас у Беранама не задовољава и поред сталних опомена са наше стране. У колико имате на расположењу неког бољег и активнијег човјека, молимо Вас да овога смијените и пошаљете нам другога.

На секторима које контролише. наша бригада нема ништа ново. Не запажају се никакве концентрације непријатеља нити ма каквих покрета. Васојевићи још једнако бјеже у шуму ради нове мобилизације. Но овога пута нећемо

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—5, к. 392.**
[2] **Јурица Рибар, члан Политсдјела Четврте црногорске пролетерске НОУ бригаде. Погинуо 4 октобра 1943 године код Колашина.**
[3] **Види док. бр. 29.**

ми пропустити као што смо то радили онога пута, него ћемо мало оштрије поступити и строжије казнити.

Штаб III Ударне дивизије обећао је да ће нам упутити, у замјену за људство које смо ми послали за пратећу чету, наше људство из њихове пратеће чете. То људство није ни до сада стигло и ми Вас молимо да у том правцу интервенишете.

Борце за ударни батаљон који се формира за акције на терену Боке Которске упутили смо Штабу VI Црногорске ударне бригаде. Међу овим људством упутили смо 7 члансва КПЈ, а све остало су скојевци.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Војин Николић

Командант
п. пуковник
Саво Бурић

БР. 37

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 ЈАНУАРА ДО 1 ФЕБРУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

1.11.44

РЕЛАЦИЈА
(секције: Колашин, Цетиње, Скадар)

О вођењу операција V Црн. бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије, у времену од 15 јануара до 1 фебруара 1944 године.

16 јануара: по наставном плану и програму одржавани војни и политички часови по јединицама. Упућиване патроле за гоњење одбјеглих четника.

17 јануара: из Штаба дивизије примљено 10 бораца за попуну наше бригаде.

18 јануара: примљено из Комског одреда за попуну наше бригаде 38 бораца. Одржавани војни и политички часови. Упућиване патроле и потјерна одјељења за четницима.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

19 јануара: око 150 четника са нешто Њемаца напали су на 1 чету 2 батаљона у селу Рогаме. Непријатељ је претходно извршио приггрему артиљеријом, те је успио да мало одбаци ову чету, али је контранападом доцније био одбачен за Подгорицу. У овој борби је погинуо од митраљеза један друг, а од топа једна другарица. Губици код непријатеља нијесу нам познати.

20 јануара: одржавани војни и политички часови по јединицама. Једна чета 2 батаљона и једна чета 3 батаљона напале су око 21 час четнике у селу Златици. Том приликом је заробљен један четник, а остали су побјегли у Подгорицу. Непријатељ је имао до 12 мртвих и рањених. Ми смо имали једног рањеног. Извршена је конфискација од изразитих четника.

22 јануара: упућивани контракомитски водови на терен Куча. Одржавани војни и политички часови.

23 јануара: одржавани војни и политички часови по наставном плану и програму.

24 јан. и 25: упућивање извиђачке патроле у правцу непријатељских положаја. Одржавани војни и политички часови.

26 јануара: 1 батаљон се пребацио из Бјелопавлића на Биоче и Цварин у циљу смјене са 2 батаљоном. Контракомитска група ухватила у селу Брезовицама 3 четника. У осталим јединицама одржавани војни и политички часови.

27 јануара: у вези обавјештења о претстојећем нападу на нас предузете појачане мјере предострожности, извиђачка и обавјештајна служба. Такође пребачене извјесне јединице на територију Куча.

28 јануара: у 5 часова ујутро непријатељ је у јачини од око 800 људи, четника и Њемаца предузео напад од Подгорице и Албаније на положаје Сјеница — Медун — Личник, које је држао наш 3 батаљон. Напад је потпомогнут артиљеријом. Послије краће борбе, усљед надмоћности, непријатељ је успио да овлада Личником, као главним положајем на овом сектору, и Медуном. Истовремено је примијећено рокирање непријатељских снага у циљу обухвата нашег лијевог крила. Ова непријатељска намјера је на вријеме осујећена, те је са десног крила 3 батаљона пребачена једна чета на крајње лијево крило у циљу парирања овог непријатељског подухвата. Борба је вођена до касно у ноћ. Наши су углавном задржали положаје Косор, Убли, Цвилин. Извршене су припреме за контранапад који је услиједио сјутрадан ујутру. Непријатељ је имао око 20 мртвих и рањених. Ми смо имали два мртва (један Талијан)

и шест рањених. Три борца су дезертирала, од којих су два ухваћена.

29 **јануара:** 3 батаљон је рано ујутро предузео контранапад на лијево непријатељско крило, на линији Безијово — Орахово до испод Жијова. 2 батаљон је очистио косе око села Купусаца до Болека и Цварина. 1 батаљон је по подне предузео напад на Лијешта у циљу угрожавања непријатељске отетупнице.[2]

Након борбе која је вођена цио дан, непријатељ се дао у бјекство преко албанске границе, пошто му је била угрожена отступница преко Медуна. Захваљујући мраку и албанској граници, коју ми нијесмо смјели прелазити, непријатељ је избјегао заробл>авање. Извјесне снаге биле су задржале Медун и Рашовиће, која су села ликвидирале двије чете 1 батаљона и Брскутска чета. По ликвидацији Медуна, непријатељ је био обухваћен и испод и изнад Рашовића, те је, послије кратке али жестоке борбе, побјегао у албанску територију и ка Подгорици. Непријатељ је имао око 30 мртвих и рањених и 5 заробљених. Заплијењено је 2.000 метака и неколико пушака. Ми смо имали једну другарицу мртву и 4 рањена. Из позадинских јединица били су два теже и два лакшз рањена. Ми смо имали само три теже рањена. Заробљеници су послије саслушања пуштени.

30 јануара: батаљони распоређени на положајима, и то: **3** батаљон: Орахово, Безијово, Лијешта; 1 батаљон: Медун, Купусци; 2 батаљон: Цварин, Петровићи, Биоче. Вршена попуна муницијом и евакуисани рањеници. У састав бригаде привремено је ушао Пратећи батаљон Главнога штаба и распоређен је на положај Рогами — Завала. Чета 1 батаљона упућена у Лијеву Ријеку.

31 јануара: одржавани војни и политички часови.

Морал и дисциплина: у току ових 15 дана највише се времена утрошило на војничком уздизању и учвршћивању војничке дисциплине. Већих акција није било, изузев посљедња два дана, када се запазило да су морал и дисциплина добри. Ново људство доста се добро показало, иако нијесу били довољно вјешти у борби, усљед чега смо имали прилично губитака. Дезертерства је сразмјерно мало било. Иначе ова акција је позитивно утицала на борце.

Војничка настава: изводила се по плану и програму свакодневно, у границама могућности по свим јединицама. Извођене су и практичне вјежбе на терену. Исхрана: за

[2] **О борбама 28 и 29 јануара види у док. бр. 33.**

све ово вријеме људство се скабдијевало храном у довољној количини, мада је била једнолична. Храна се добијала преко команди мјеста, а сијено исто тако.
Санитет: санитет је одговорио својим задацима и у току борби и ван борбе.
Веза: веза је фукционисала доста добро.

Политички комесар
Светозар Радојевић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

Начелник
Новак Перућица

(М.П.)

БР. 38

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 16 ДО 31 ЈАНУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 10
1 фебруара 1944 год.
у . . . час.

ШТАВУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Сходно наређењу тога Штаба К. пов. бр. 46 од 18-X1-43 године достављамо релацију за протеклих 15 дана.

а) **Непријатељ.** Непријатељска активност у правцима покрета и извођења акција, као и на теренима на којима су пребивали батаљони у току протеклих 15 дана, није била знатна. Мање четничке групице на које су наилазиле наше јединице биле су савладане послије кратке борбе, или нијесу давале никаквог отпора. На просторији логоровања наших јединица у Матешеву, Лијевој Ријеци, терену Пјешиваца, Жупе и околине Никшића наше јединице нијесу биле изложене неком активном дејству непријатеља, иако са тота терена постоји приличан број четника који је у одметништву.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

Наша прва ударна група формирана од 3 и 4 батаљона ове бригаде- еа посебним задацима, датих јој у духу постојећег конкретног наређења тога Штаба — дејства на комуникације:[3] Никшић — Подгорица — Рисан — Грахово — Вилусе и др., постављала је масовне засједе на комуникацији Никшић — Даниловград; али непријатељ у предвиђеном времену дејства није се појавио сем једна четничка банда која је покушала интервенисати у сукобу дијелова ове наше групе са једном мањом групом четника на терену Пјешиваца.

б) **Распоред јединица.** Штаб бригаде од 15 до 21 јануара на Јабуци. Од 21 јануара у покрету до Пелева Бријега, 22 јануара у покрету преко Биоча до Црнаца (Пипери), 23 и 24 јан. у Црнцима, 25, 26 јануара у Подврађу (Бјелопавлићи), 27 покрет из Подврађа за Жупу, 28 и 29 у Жупи, 30 покрет из Жупе за Горње Поље, 31 у Горњем Пољу.

1 батаљон, од 15—21 у Лијевој Ријеци, 22 јануара у покрету за Пелев Бријег, 24 јануара покрет преко Биоча до Стањевића Рупе (Пипери), 25 јануара у покрету од Стањевића Рупе до Купинова и 26 јануара одмор у Купинову. 27 јануара покрет преко Међеђе за Жупу, 28—30 у Никшићкој Жупи, 30 покрет за Горње Поље, 31 у Горњем Пољу.

2 батаљон, од 15—18 јануара у Лијевој Ријеци, 18 јануара покрет за Брскуте, 19 јануара до 21 у селима Брскута, 22 јануара покрет за село Клопоте, 23 јануара у покрету преко Биоча за Стањевића Рупу, 24 јан. покрет из Радећа за Горње Црнце, 25 јан. покрет за село Виниће и 26 јан. одмор у овом селу, 27 покрет за Ник. Жупу, 28 јан. покрет из Ливеровића за Драговољиће, 29—30 у Драговољићима, 30 покрет у село Завраце, са посебним задатком затварања правца од Никшића.

3 батаљон, од 15—21 јан. у Брскуту, 21 јан. у покрету до Пелева Бријега, 23 јануара у покрету преко Биоча до Колашиновића, 24 јан. покрет из Колашиновића преко Слапа на Зети до Богмиловића (Пјешивци), 25—28 јан. у Богмиловићима са одржавањем положаја према цести Даниловград — Никшић, 29—31 јан. на терену Пјешиваца.

4 батаљон, 16 јан. до 21 јан. на логоровању у Матешеву и Прекобрђу, 22 јан. у покрету до Пелева Бријега, 23 јан. у покрету до Колашиновића, 24 јан. покрет преко Слапа на Зети за Богмиловиће, 25—28 јан. у Богмиловићима

[2] **Види док. бр. 24.**
[3] **Види док. бр. 19.**

са одржавањем положаја према цести Даниловград — Никшић, 29—31 јан. на терену Пјешиваца.

в) Све радње као: становање, кретање, извиђања, обезбјеђивања, извођене су с обзиром на услове сигурности и безбиједности. Које су радње вршене и од којих јединица види се из тачке б и г.

г) **Борба.** 17 јануара 4 батаљон изводи акцију Прекобрђе у којој заробљава 7 четника — без отпора. По саслушању пуштени кућама.

18 јануара 2 батаљон ради испитивања праваца од Врмоша и Куча до Мокрог и успоставе додира са дијеловима V бригаде упућује извјесне своје дијелове у том правцу. /

25—27 јануара 3 и 4 батаљон ове бригаде постављају масовне засједе на комуникацији Даниловград — Никшић. Непријатељ се није показао, сем једна четничка банда што је интервенисала у сукобу дијелова прве наше ударне групе са једном мањом групом четника. Ова банда покушала је збацити дијелове прве наше ударне групе са положаја Обадов Бријег — Ржишта — Пјешивачки До, али су дејством наших дијелова враћени натраг. Губици четника нијесу познати, наших није било.

28—31 јан. 3 и 4 батаљон изводе акције чишћења на терену Пјешиваца. Заробљено је 5 четника који су давали отпор. Сем тога на поменутом терену наши су успјели успоставити народну власт, извршити мобилизацију извјесног броја способних за војску, њих око 50, у борбама са мањим групицама заплијењено је 6 пушака, 800 метака за пушку, 3600 за митраљез, 1 буре бензина, 1 телефон, 1 сигнална станица, 25 ћебади, 6 блуза и друге спреме.

29 јануара 1 батаљон извјесним својим дијеловима помаже извођење мобилизације у Жупи Никшићкој и приводи око 80 способних за војску.

Све акције које су извођене биле су по директивама овога Штаба. у духу датих наредби и упутстава.

Поред извођења задатака оперативне природе, јединице ове бригаде у протеклом времену имале су рад према утврђеном војно-политичком програму.

С-МРТ' ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Јован Ђуровић

Командант, мајор
Вељко Жижић

Начелник
Војислав Н. Нововић

БР. 49

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРПГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ МЕЉАКА И ДА СЕ СТАВИ ПОД КОМАНДУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

Стр. пов. 67
2 фебруар [194]4
9.00

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — Сходно рјешењу Врховног штаба Ваша бригада улази у састав II Пролетерске дивизије.

2. — Вашу бригаду на досадањој просторији са истим задацима смијениће V Црногорска ударна бригада.

Чим јединице V Црногорске ударне бригаде смијене Ваше јединице у Андријевици и Беранама, Ви ћете са бригадом предузети покрет правцем: Беране — Шаховићи — Крупице — Хоћевина — Мељак. Са просторије Мељак ухватите везу са Штабом II Пролетерске дивизије, чије се јединице сада налазе на просторији: Бољанићи — Црнуговићи, и даљи покрет извршите по наређењу Штаба II Пролетерске дивизије.

Покрет вршите са јачим бочним обезбјеђењем.

3. — Све оружје и материјал, који сте примили за II Пролетерску дивизију, носите са собом и предајте Штабу дивизије.

4. — Одмах по пријему овог наређења упутите нам 5 (пет) пиштоља, по могућности италијанских, са одговарајућом количином муниције.

5. — Друг Петар Радевић пребачен је у V Црногорску бригаду и тамо упућен на распоред.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

БР. 43

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПОСТУПАК ПРЕМА ЕНГЛЕСКИМ ОФИЦИРИМА КОЈИ ЧЕКАЈУ НА АВИОНСКИ ТРАНСПОРТ ЗА ИТАЛИЈУ[1]

сл.
2. фебруар [194]4
9.15

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Код Вас долазе 7 Енглеза, које примите најљепше и са њима поступајте *најкоректније.*

Они треба да остану у Беранама до доласка авиона који ће их пребацити за Италију.

За све то вријеме док буду у Беранама Ви им морате обезбиједити смјештај и исхрану. На храни треба да буду у Штабу бригаде.

У случају да они још буду у Беранама кад Вас V Црногорска бригада буде смијенила, предајте их Штабу V бригаде и напомените им да према њима буду најкоректнији и најпажљивији.

Кад буде дошао авион за њих, отпратите их до аеродрома и обавијестите овај Штаб о њиховом одласку.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15—1, к. 392.**

[2] **Односи се на Енглезе који су дошли од Драже Михаиловића Види док. бр. 107.**

БР. 49

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПРИПРЕМУ АЕРОДРОМА У БЕРАНАМА[1]

Стр. пов. 70
2 фебруар [194]4
. 18.50

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — Аеродром у Беранама припремите хитно за ноћно спуштање авиона. Ову припрему извршите на сљедећи начин:

На сваком углу (ћошку) аеродрома запалити но једну ватру. Поред тога на свакој дужој страни аеродрома, тачно на средини, запалити такође једну ватру. Ове ватре треба да буду на отстојању 20 м од ћошкова аеродрома.

Поред тога треба дати слово ,,Т" према правцу дувања вјетра. Да би у сваком случају било све спремно за давање овога слова треба на свакој дужој страни аеродрома и на 50 м од ватре спремити једно слово ,,Т" од ватри, па према правцу вјетра запалити на одговарајућој страни и дати заједно са ватрама слово „Т". Димензије слова „Т" виде се из приложене скице.

3. — Све ово спремити тако да на дан 3 фебруара до 18 часова буде готово, како би се ови знаци још у току ноћи 3^4 ов.мј. могли дати, јер је врло рјероватно да ће авиони доћи још те ноћи и атерирати на том аеродрому.

4. — До даљег наређења давати само горе наведене знаке. Сви досадањи знаци неће се више давати.

5. — Са овим наређењем упознати нашег авијатичара и Италијане који раде на том аеродрому. За тачно извршавање о.вог наређења биће одговоран Штаб бригаде.

6. — Пошто ћете ускоро добити смјену, то ово наређење предати Штабу V Црногорске бригаде.

7. — Пријем наређења телефонски потврдити.

СМРТ- ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Пеко Дапчевић

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

БР. 49

БОЈНА РЕЛАЦИЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 ЈАНУАРА ДО 1 ФЕБРУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УД. БРИГАДЕ
Бр. строго **ПОВ.** 13
2 фебруара 1944 год.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо релацију од 15-1-1944 год. до закључно 1-11-1944. Штаб бригаде — Шаховићи; Први батаљон — Лозинце; Други батаљон — Мојковац; Трећи батаљон; — Драшковина; Четврти батаљон — Граб. У току дана није било никаквих промјена.

16-1 Трећи и Четврти батаљон водили су борбу у току цијелог дана на сектору Граб — Бијов Гроб — Драшковина, и били су потиснути на линији Мједово Брдо — Жубер. Непријатељске снаге биле су састављене од Њемаца и муслиманске милиције, јачине око 200 бораца. Губитака нијесмо имали.

17-1 Први и Други батаљон на старим положајима. Трећи и Четврти батаљон, пошто се је непријатељ повукао, повратили су се на положаје од 15 јануара. У току дана није било борбе.

18-1 Први батаљон Лозинце, Други Мојковац, Трећи и Четврти батаљон: Граб — Бијов Гроб. Стање је било без промјене. На сектору Јасен — Рогујевац — Слатина, гдје су држале положај јединице Четврте бригаде са Талијанима. била је борба и непријатељи су овладали наведеним положајима.

19-1 јединице све на својим старим положајима. — Без промјене.

20-1 стање без промјене.

21-1 стање без промјене.

22-1 Други батаљон пребацио се је у Матешево, ради контролисања раскрснице путева Матешево — Колашин, Матешево — Андријевица, Матешево — Подгорица, и

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

разбијања четничких групица на том сектору. Штаб бригаде налазио се је у Шаховићима. Код осталих батаљона — без промјене.

23-1 стање без промјене.

24-1 Трећи батаљон смијенио је јединице Четврте бригаде у Бијелом Пољу. Остали батаљони на ранијим положајима.

25-1 Први батаљон са просторије Бијело Поље пребацио се је у село Кичава, са задатком контролисања положаја Бијела Стијена — Меки До. У току дана није било борбе.

26-1 стање без промјене.

27-1 стање без промјене, с тим што се је Трећи батаљон пребацио у Б. Поље.

28-1 подјела батаљонима муниције, одијела и обуће, које смо добили од интендантуре дивизије.

29-1 Трећа санџачка бригада смијенила је наше људство на сектору Бијела Стијена — Граб — Шаховићи, а у вези наређења Штаба друге дивизије Оп. бр. 4.

30-1 Први батаљон пребацио се је са положаја на преноћиште у Шаховиће, а батаљон Четврти у село Потрк.

31-1 јединице су извршиле марш на просторију Мојковац, гдје су биле смјештене за преноћиште. Први батаљон у Горња Поља, Четврти батаљон и Штаб бригаде у Мојковац као и интендантура са Трећим батаљоном.

За све ово вријеме од 15-1 до 31-1 болница се је налазила непрестано у Мојковцу.

Исхрана за све ово вријеме вршена је преко команди мјеста Мојковац и Шаховићи, као и преко НОО. Људство је имало довољну количину хране. Обука је извођена свакога дана и то: прије подне војнички часови, а по програму Штаба дивизије, а послије подне политички часови. Од 22-1 при Штабу бригаде почет је политички курс, који се ни до данас није завршио. Слушалаца има 20 и 2 другарице.

27-1 при болници ове бригаде формиран је санитетски курс, на коме присуствују 8 другарица, из сваког батаљона по двије. Курсом руководи референт санитета ове бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА' НАРОДУ!

Политички комесар
Нико Ђаконовић

Командант, мајор
Нико Стругар

БР. 43

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ КОМСКОГ И КОЛАШР1НСКОГ НОП ОДРЕДА[1]

НАРЕДБА БР. 72

ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
за 3 фебруар 1944 г.

I

Сходно рјешењу овога Штаба од јединица досадањег Комског НОП одреда формирају се два одреда:

— Комски НОП одред и

— Колашински НОП одред.

Јачина ових одреда биће од по два батаљона.

II

Одлуком овога Штаба **постављају се:**

— за команданта Комског НОП одреда друг поручник **Владо Саичић;**

— за политичког комесара Комског НОП одреда друг **Војо Зечевић;'-'**

— за замјеника политичког комесара Комског НОП одреда друг **Радивоје Вукићевић;**

— за команданта Колашинског НОП одреда друг **Душан Драговић,** мајор;

— за политичког комесара Колашинског НОП одреда друг **Лакић Булатовић;**

— за замјеника политичког комесара Колашинског НОП одреда друг **Радивоје Радовић.**

Остали чланови штаба за оба ова одреда биће накнадно одређени.

III

Формирање горе наведених одреда извршиће досадањи Штаб Комског НОП одреда, с тим да рад по овоме има да буде завршен до 10 фебруара т.г., кога дана ови одреди треба да почну самосталан рад.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17—1, к. 392.

[2] Војо Зечевић, умро послије ослобођења у Београду, 1945 године.

IV

Новоформирани одреди налазиће се под непосредном командом Штаба II Ударног корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

БР. 44

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БОРАЦА ЗА ФОРМИРАЊЕ ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 76
3 фебруара 1944 год.
у 17.15 час.

ШТАБУ

На дан 23 фебруара т.г. формира се VIII Црногорска ударна бригада.[2]

Формирање бригаде извршиће Штаб корпуса.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — За формирање ове бригаде штабови одреда упутиће сљедећи број бораца:

— Дурмиторски одред — 150
— Ловћенски одред — 150
— Комски одред — 180
— Зетски одред — 140 и
— Никшићки одред — 100 бораца

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архлви Војноисториског института под рег. бр. 19—1, к. 392.**
[2] **О формирању Бригаде види док. бр. 6, објашњење под 3.**

2. — У новоформирану бригаду улази комплетан Пратећи батаљон Главног штаба НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку, који се сада налази на територији Зетског одреда.

3. — Све горе наведено људство има да буде тачно 20 фебруара у Беранама.

4. — Штабови одреда формираће горе означени број људства у батаљоне са свима војним и политичким руководиоцима, и такве их упутити у Беране. За све војно и политичко руководство батаљона доставити карактеристике из којих ће се видјети њихова војна и политичка уздигнутост.

5. — Батаљони да понесу собом све своје наоружање. Трудити се да сви борци буду наоружани.

6. — Приликом упућивања батаљона штабови одреда доставиће по политичком комесару батаљона исцрпан извјештај о војној и политичкој ситуацији на територији свога одреда. Уједно доставити бројна стања људства и наоружања у батаљонима одреда, командама мјеста, посадним четама и сеоским стражама.

7. — Штабови одреда приступиће одмах даљој мобилизацији људства и формирању нових чета и батаљона на својој територији.[3]

СМРТ, ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Начелник Штаба
пуковник
Рудолф Приморац

(М.П.)

Достављено:

1. — Штабу Дурмиторског, Ловћенског, Комског, Зетског и Никшићког НОП одреда и
2. — Штабу Пратећег батаљона Главног штаба за Ц. Гору и Боку

[3] **О извршењу овог наређења види у док. бр. 48, 52, 53, 56, 65, 66 и 79.**

БР. 45

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИЋА И ГРАХОВА[1]

ШТАБ
VI ЦРН. УДАР. БРИГ.
Бр. сл.
3 фебруар 44 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Налазимо се на просторији Трешњево — Брестице — Трубјела — Кусиде. Један батаљон који је провео неко вријеме на комуникацији Даниловград — Никшић, одбацио је непријатеља који је покушао да се пробије за Никшић. Том приликом убијена су 2, а заробљено 5 четника. Заплијењен је 1 пушкомитраљез, неколико пушака и нешто муниције.

Наша два батаљона у садејству са једним батаљоном V бригаде напали су 1 о.мј. Грахово. Напад није успио јер су од Рисна и Вилуса пошле јаче њемачке и четничке снаге са моторизацијом и артиљеријом од правца Рисна. Њемци су од Рисна враћени уз осјетне губитке. Уништен је 1 камион.

2 о.мј. наша два батаљона водили су борбу на комуникацији Грахово — Вилусе. У овим борбама око Грахова непријатељ је имао око 35 мртвих и већи број рањених. Наши губици 4 мртва и 5 рањених.

Наша два батаљона прошли су преко Жупе и Горњег Поља, гдје су својим присуством олакшали мобилизацију, која је била наређена у огпнтини Жупској и Требјешкој.

Истодобно кад су наши батаљони вршили напад на Грахово ова два батаљона очистили су Трубјелу. На положајима око Трубјеле било је око 200 четника са око 10 аутоматских оруђа. У овој борби убијено је око 10 четника. Ми смо имали 2 мртва и 3 рањена.

На просторији Грахово — Вилусе — Каменско има око 700 четника и око 200 Њемаца. Сељаци у овим селима су четнички расположени и добро наоружани. Све ове снаге за сада оријентисане су према нама. Очекивали смо

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/3, к. 75.**

садејство Херцеговаца, али оно још није услиједило. Потребно би било објединити команду на овој просторији. Изгледа да је Њемцима много стало до комуникације Рисан — Грахово — Билећа. Према неким подацима ових дана пребациће се из Грчке преко Боке 3 њемачке дивизије.

Добро би било да нам Херцеговачка дивизија уступи нешто аутоматског оружја.

Данас су четници и Њемци извршили испад из Никшића у правцу Кусида, али их је одбацио један наш батаљон. Појединости борбе још нам нијесу познате.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, мајор
Вељко Жижић

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" ЗА РАСФОРМИРАЊЕ ЈЕДНЕ БРИГАДЕ И ПОПУНУ ОСТАЛИХ ТРИЈУ БРИГАДА[1]

Пов. [бр.] 79
6 фебруар [194]4
9.00

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ"

Пошто су Ваше бригаде бројно слабије од наших, а поред тога у борбама знатно смањене, одмах приступите расформирању једне од Ваших бригада и све борачко људство као и командни кадар равномјерно подијелите по осталим бригадама.

Према томе Ваша ће дивизија од сада имати у свом саставу три бригаде, како је то нашим наређ&њем о формирању дивизије „Гарибалди" већ раније било предвиђено.

При додјељивању борачког људства и командног кадра појединим Вашим бригадама водите рачуна да све

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

три Ваше бригаде буду једнаког бројног стања и наоружања. Такође треба да буду попуњена сва командна мјеста по бригадама, с тим да као у нашим бригадама сваки командир и командант имају свога замјеника.

Овоме раду приступити одмах, с тим да се овај рад заврши најкасније до 10 ов.мј., када ће Штаб дивизије о томе поднијети писмени извјештај овоме Штабу.

Пошто вршимо распоред политичких комесара за Ваше бригаде, извијестите нас још у току дана коју од Ваших бригада намјеравате расформирати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

П.С. — По завршеном потпуном формирању Ваших трију бригада, тј. 10 ов.мј. Штаб дивизије доставиће нам детаљна бројна стања свију својих, како борачких тако и неборачких јединица.

БР. 47

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ КРИВОШИЈЕ—КОНАВЉЕ[1]

Оп. 80
6 фебруара [194]4
10.50

ШТАБУ II ДАЛМАТИНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Према наређењу Врховног штаба НОВ и ПО Југославије формира се Приморска група, под непосредном командом Штаба II Ударног корпуса. У састав ове групе улазе: II Далматинска ударна бригада, VI Црногорска

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—1, к. 392.**

ударна бригада, Ловћенски НОП одред са једним батаљоном V Црногорске ударне бригаде и I батаљон Бокељског одреда.

Ова груиа биће распоређена на просторији: Никшић — Билећа — Требиње — Конавље — Рисан, са задатком чишћења четничких банди на овој просторији, дејства на комуникације, рушења жељезничких пруга,- вршења мобилизације и садејства јединицама XXIX Херцеговачке дивизије.

Штаб Приморске групе формираће се накнадно.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — До формирања Штаба Приморске групе, II Далматинска ударна бригада налазиће се привремено под командом Штаба VI Црногорске ударне бригаде, која је већ у покрету ка просторији западно од Никшића.

2. — Бригада ће са садање просториЈе извршити покрет правцем: Пипери — Бјелопавлићи — Кривошије — Конавље, с тим да се јединице бригаде распореде на просторији: Кривошије — Конавље.[2]

Задатак бригаде на овој просторији: разбијање четничких банди у Кривошијама, рушење жељезничке пруге у Конављима, разоружавање домобранских постаја на тој просторији, мобилизација људства на читавом сектору и ојачање Бокељског одреда.

У циљу извршења мобилизације повезати се са Дубровником, ради извлачења људства из те околине.

— Ради извршења што правилнијег покрета, по дол)аску у Б'јелопавлиће, обаовијестити се од Штаба Зетског одреда да ли је погодније извршити покрет преко Слапа или преко Жупе Никшићке и према томе се у даљем покрету равнати.

4. — Бригада добија задатак да у току покрета разбије једну њемачку транспортну колону, које често саобраћају на комуникацији: Никшић — Подгорица. У том циљу приликом нреласка комуникације Никшић — Даниловград бригада ће на комуникацији поставити на погодним мјестима батаљоне у засједи ради извршења горњег задатка.

5. — 3 батаљон I Далматинске бригаде, који се сада налази у саставу јединица XXIX Херцеговачке дивизије, улази у састав II Далматинске ударне бригаде, па смо у том смислу већ издали наређење Штабу XXIX Херцего-

[2] **О распореду и дејствима Друге далмапшске НОУ бригаде види у док. бр. 323.**

вачке дивизије. По доласку на просторију Кривошије ухватите везу са Херцеговачком дивизијом у циљу примања овог батаљона.

6. — У случају да се бригада не буде могла одржати на просторији Кривошије — Конавље, она ће испољити са ове просторије дејство у правцу Јужне Херцеговине, ослањајући се на сјеверу на XXIX Херцеговачку дивизију, чији се батаљони налазе у Поповом Пољу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

Начелник Штаба
пуковник
Рудолф Приморац

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ НИКШИЋА, ВИЛУСА И ГРАХОВА И О СТАЊУ У ОДРЕДУ[1]

ШТАБ
НИКШИЋКОГ Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА
Бр. 32
7-11-1944 г.
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Војна ситуација: Општа војничка ситуација на територији нашег одреда, и поред тога што је у неким општинама врло добра, може се рећи да се погоршала. Овоме је узрок стално постојање окупаторског гарнизона у Ник-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1—2/1. к. 398.**

шићу који је био центар гдје се организовала пета колона из нашег и Шавничког а дијелом и из Колашинског среза. Поред тога мањи њемачки гарнизони у Билећи и Ластви претстављали су за четничке банде згодна мјеста за привремена склањања и збјегове, одакле су правили испаде чим би наше јединице напустиле околни терен. Сем тога један велики дио нашега одреда (општина Граховска и Пјешивачка) није никада ни био темељито очишћен од пете колоне и наше јединице се никад нису дуже задржавале на овој територији већ само њоме прошле. Поред овога отсуство наших јединица омогућило је чешће испаде четничким бандама из поменутих гарнизона и повезивање са мањим групицама које су се укривале и крстариле на просторији Никшић — Вилусе и Грахово — Билећа, које су стварале и јаче гарнизоне у Грахову и Вилусима, гдје су с времена на вријеме долазиле мање окупаторске снаге. Снаге нашег одреда, по одласку два батаљона за V и VI бригаду, биле су недовољне да контролишу територију овог одреда. Највећи дио наших снага морао је бити везан за положај према Никшићу из разлога што су у његовој непосредној близини наши највећи економски извори и формиране двије команде у Жупи и Горњем Пољу. Рад на мобилизацији доста је тешко ишао; иако се прибјегавало разним начинима ипак се није успјело да се наши батаљони толико ојачају да могу сами контролисати нашу територију и онемогућити појаву четничких банди. Долазак VI Ц. бригаде увелико ће побољшати ситуацију.

Број јединица и стање код ових: На нашој територији постоје сада три одредска батаљона од којих Први броји 75 (седамдесет пет) бораца, Други 130 (стотину тридесет), а Трећи око 70 (седамдесет) бораца. Први и Трећи батаљон се налазе у непосредној околини Никшића, док Други батаљон се већином налазио на територији Бањанске и Вучедолске општине. Војничка настава у батаљонима изводила се, уколико су то прилике омогућавале, према унапријед одређеном плану, но ова је још увијек недовољна и борци су у **војничком** погледу недовољно уздигнути и подучени. Борбеност људства доста је прилична тако да су батаљони по борбености уздигнути на висину ударних батаљона, иако се ова борбеност умањује и разводњава убацивањем новомобилисаног људства које се није добровољно јавило у батаљоне. Морал код јединица је на висини. Дисциплина прилична иако је много лабавија него код јединица НОВ. Десило се неколико случајева дезертерства код новомобилисаних, међутим ове појаве нема међу старијим борцима. Наоружање је доста добро,

само што међу новомобилисаним борцима је највећи дио без пушака па нам је немогуће све наоружати. Од аутоматских оруђа располажемо са 11 (једанаест) пушкомитраљеза и три митраљеза, једним тешким и два лака бацача. У наоружању оскудијевамо са пушкама, југословенском муницијом 7.9 мм, и са упаљачима, основним и допунским пуњењем за бомбе од бацача 81 мм, па би добро било да нам пошаљете извјесну количину овог уколико имате на расположењу. Такође би нам била потребна једна контраколска пушка на положајима према Никшићу јер се често дешава да направе мањи испад са тенковима, камионима или возом. Са одјећом и обућом много оскудијевамо а нарочито у санитетском материјалу који нам је неопходно нужан и молимо да нам се, преко наших курира, достави извјесна количина санитетског материјала. — У Голији се налази једна чета јачине 45 (четрдесет пет) бораца. Ова чета има карактер партизанске страже, људство није улазило у борбу, иначе живи потпуно војничким — логорским животом. На територији нашег одреда формиране су три команде мјеста и то у: Жупи, Горњем Пољу и Велимљу. Свака команда има посадну чету од 30—50 војника. Ово људство је мјешовито — старо и ново и већим дијелом ненаружано. Командама мјеста и свим јединицама издали смо наређење за разоружавање свакога коме није додијељена дужност у војсци или позадини. Поред поменутих јединица формиран је већи број теренских чета од којих нема много користи у војничком погледу иако неке од њих врше стражарску, патролну и извиђачку службу а извјесне учествују у акцијама са нашим ударним батаљонима.

Извод из операцијског дневника од 20-ог I до 5-ог П-1944 год. У овом времену наше јединице нису имале борби сем 4-ог о.м., када се водила борба читавог дана на сектору Милочани — Стуба — Кусиде — Броћанац, гдје су се налазили наш I и III батаљон и I батаљон VI Црн. бригаде. Непријатељске снаге бројале су око 600 четника и нешто Нијемаца са два аутоматска оруђа — ,,шарца". Резултати борбе: 2 мртва, 4—5 рањених и *2* заробљена четника. О резултату борбе јединица VI Црн. бригаде извијестиће вас Штаб исте. Наше јединице нису имале губитака.

Стање код непријатеља: према обавјештењима са којима располажемо јачина непријатељског гарнизона у Никшићу је 450 Нијемаца, 400 италијанских фашиста, 300 жандарма и 1.200 четника, од којих је 800 наоружано стално а остали по потреби приликом вршења покрета. Наору-

жање и распоред код овог гарнизона је исто како вам је јављено раније. Јачина четничких банди на сектору Вилусе — Грахово — Никшић је око 600 четника скупљених из наше западне 4 општине, дијела Херцеговине и Кривошија. Прије 15 дана у Грахово је стигла једна чета Нијемаца са којима су имали борбу два батаљона VI бригаде који су наступали правцем Трешњево — Грахово. Обавијештени смо о доласку неких дијелова дивизије „Принц Еуген" у Гацко и Требиње као и о могућности доласка неке њемачке војске у Боку Которску, о чему ће вас извијестити штабови XXIX НОУ дивизије и VI Црн. бригаде путем радиостанице.

Рад на мобилизацији: пошто се мобилизацијом на добровољној бази нијесу постигли жељени резултати, приступили смо присилној мобилизацији, односно позивању појединих способних обвезника, извјесног броја скојеваца и омладинаца. Приликом овакве мобилизације имали смо доста потешкоћа, но ипак постигнут је успјех 1а убудуће вјерујемо да ће ићи лакше.

Поступићемо према вашем наређењу о упућивању батаљона за VIII Црн. бригаду.[2] Молимо вас да нас извијестите да ли је могуће да извјестан број људства упутимо без пушака, које су нам неопходно нужне, као и то да ли у батаљон можемо послати новога људства које није најсигурније ако остане на овом терену а вјерујемо да би било добро уколико би се упутило у бригаду и уклонило са овога терена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Мартиновић Нђељко

Командант, мајор
Војислав Ђурашевић

[2] **Види док. бр. 44.**

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ЦРНОЈ ГОРИ И БОКИ, САНЏАКУ И ХЕРЦЕГОВИНИ И У ЈЕДИНИЦАМА КОРПУСА[1]

Стр. пов. [бр.] 90
8 ф^еб^РУ^а^Р^а^ [194]4

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

1.

1. — Формациско стање:

У састав нашег Корпуса улазе:
— II Пролетерска дивизија,
— III Ударна дивизија,
— XXIX Херцеговачка дивизија,
— Приморска оперативна група, и
— Италијанска партизанска дивизија ,,Гарибалди".

М1од командом Штаба налазе се и партизански одреди Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине.

Бројно стање јединица које улазе у састав Корпуса и партизанских одреда са којима командујемо креће се око 20.000.— Број је промјенљив с обзиром на мобилизацију, али та промјенљивост није осјетна зато што политички и војнички услови не омогућавају јачу мобилизацију,

2. — Стање по дивизијама:

II ПРОЛЕТЕРСКА ДИВИЗИЈА:

Састав:
— II Пролетерска бригада,
— IV Пролетерска бригада,
— I Шумадиска бригада, и
— Моравска бригада.

IV Пролетерска бригада:

Послије доласка на терен Црне Горе IV Пролетерска бригада бројно се попунила тако да је по броју најјача

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—4, к. 392.**

бригада у нашем Корпусу. Новомобилисано људство, које је ушло у састав IV Пролетерске бригаде, претежним дијелом је са терена Васојевића, Ловћена и Дурмиторског одреда. Људство које је дошло из Васојевића носило је на себи отисак четничке владавине и схваташа, док је људство са територије Ловћенског одреда у потпуности политички здраво и у пуној мјери одано Народноослободилачкој борби. Људство са територије Дурмиторског одреда слабијег је квалитета.

Пред политичке раднике бригаде поставља се као непосредни задатак што бржа асимилација и преваспитавање људства које је у себи имало четничких схватања. Тај непосредни задатак политички радници као и војни руководиоци успјели су да савладају и ријеше у једном кратком времену. Савлађивању ове непосредне тешкоће припомогао је и прилично велики број поштених интелектуалаца, који је углавном дошао са терена Васојевића.

Захваљујући тим на вријеме подузетим мјерама и правилном раду у бригади је остварено морално и политичко јединство, а као непосредна посљедица тога бригада је оспособљена за извршивање и најтежих задатака, што је и показала у борбама на Колашину, око Берана и на просторији Старе Црне Горе.

Цјелокупни руководећи кадар бригаде и политички и војнички способан је да бригадом свестрано руководи и да је и даље уздиже.

II Пролетерска оригада:

Доласком у Санџак бригада се је попунила од Срба и муслимана. Број новомобилисаних износио је од прилике око 300.

Политички и војнички радници поставили су себи као врло озбиљан задатак да то људство преваспитају што прије. Но и поред предузетих мјера, политичких и војничких, то се људство није привезало за бригаду и дезертерство је било редовна појава. Чим је бригада направила макар и најмањи покрет према Србији, у групама се дезертирало. И данас, послије случаја у Пријепољу, у бригади се налази испод једне трећине новомобилисаних.

Новомобилисано људство углавном је из четничких редова и муслиманске милиције, те је као такво било врло слабог квалитета и зато политички рад са њима није могао дати ни резултате који су се очекивали.'

Иако је тешко бројно погођена, бригада је морално и политички на врло високом ступњу.

У борбама око Ивањице, Прибоја и низу осталих борби бригада је показала велику убојну способност и чврстину, тј. бригада је задржала сва она својства по којима је била позната у нашој војсци.

Политички и војнички кадар у бригади је врло добар и врло бројан. ..

Бригада располаже са добрим нижим кадром, али нема виших руководилаца.

Добра попуна бригаде је апсолутно нужна и уздигла би је на степен нфиих најбољих бригада. Попуна из Санџак!а, због општепо^штичког положаја тамо, искључена је, а и то што би се евентуално мобилисало слабога је квалитета и не би ријешило проблем попуне. Стога сматрамо да бригаду у сваком случају треба попуњавати са Србијанцима, прво због њиховог квалитета, а друго што је та бригада србијанска и правилно је да бар већина бораца буде из Србије.

I Шумадиска бригада:

Бројно стање ове бригаде је јачине једног батаљона. Квалитет људства је врло добар и на њему се нијесу одразили тешки губици код Пријепоља. Иако је бригада врло мала, она треба да остане као бригада због њене традиције, а попуњавати се може из Србије. То је и жеља бораца и њихових штабова.

Од свога доласка из Србије до дана данашњег **то** је људство прошло кроз најтежа искушења. кроз која је оно очврсло морално и политички.

Моравска бригада:

Стање у овој бригади није нам познато, сем из посредних извјештаја који говоре да је бригада врло добра.

III УДАРНА ДИВИЗИЈА:

Састав:

— V Црногорска ударна бригада,
— III Санџачка бригада,
— VII Црногорска ударна бригада, и
— Брдски артиљериски дивизион III Ударне дивизије.

V Црногорска бригада:

По доласку из Босне бројно је претстављала врло малу јединицу. Као што Вам је и познато, она је, због тешке ситуације у Сутјески и немогућности пробијања као цјелине кроз негтријатељски обруч, била дијелом разбијена.

Доласком у Црну Гору бригада се почела попуњавати. У њен састав ушли су готово сви борци који су њој раније припадали а који су се индивидуално или у групама из Сутјеске вратили у Црну Гору. Попуна бригаде ишла је постепено и због тога политички радници 'су успјели да новомобилисано људство у потпуности уклопе у политички и војни живот бригаде. Бригада ни до данас није попуњена у довољној мјери, иако њено бројно стање сада износи око 1000, јер квалитет [војничких] као и политичких руководилаца у стању је да прими и осјетнију попуну. Ми смо предузели мјере да бригаду попунимо до 1200 бораца.

Политички кадар као и војнички у пуној мјери задовољава, . . .

Морално и политичко јединство у бригади је остварено. Бригада у борбама показала је велику храброст, упорност и издржљивост.

III Санџачка бригада:

Бригада је на Сутјески разбијена. Узрок томе су објективне тешкоће у којима се налазила, а поред тога један од главних узрока је и тај што унутар бригаде прије Сутјеске није политички правилно рађено и усљед слабости руководства и саме организације, која је била нагрижена од непријатељских, туђих, опортунистичких и колебљивих елемената.

Доласком II Пролетерске бригаде као и II Далматинске бригаде, а касније и осталих бригада у Санџак, бригада се је прикупила и попунила, мада је и данас њено бројно стање, с обзиром да се бригада налази на своме терену, релативно мало и износи 750. Подузели смо мјере да се бригада попуни, али то иде доста тешко због политичких прилика у Санџаку.

Уочени су недостаци и узроци због којих је дошло до разбијања бригаде и подузете су све војничке и политичке мјере да се заостаци тих појава отклоне. У томе се је прилично и успјело и борбеност бригаде је данас на доста приличном степену, мада би могла бити и бол>а, с обзиром на помоћ која јој се указује у кадровима и иначе. Према садашњем стању бригада се не би могла одвојити од свога терена, те ту чињеницу треба имати у виду приликом давања задатака нашем Корпусу.

Тежа војничка ситуација одрази се на бригаду и случајеви дезертерства су, у таквим ситуацијама, скоро редовна појава, као што је то био случај у почетку Шесте њемачке офанзиве.

Војничко и политичко руководство у бригади је добро, а за Штаб бригаде може се рећи да је врло добар, сем замјеника политичког комесара који се није још у потпуности саживио са новом функцијом.

VII Црногорска бригада:

VII Црногорска бри^еда је најмлађа јединица ове дивизије. Сем командног 'кадра, у њој готово нема старих бораца. Њено људство досада није прокушано у већим борбама, али захваљујући добром политичком и војничком кадру, који је из наших старих бригада, ова млада јединица се добро развија и претпостављамо да ће та јединица нарасти у једну добру бригаду.

Руководећи кадар, преносећи искуство рада из старих бригада, успио је да све борце повеже на раду и иде се ка остваривању моралног и политичког јединства.

Брдски артиљериски дивизион III Ударне дивизије:

ЈБудство у том дивизиону састављено је од наших војника и Италијана, али су ипак претежно наши војници. Политички рад се одвија доста добро, јер и тамо имамо добар руководећи кадар.

XXIX ХЕРЦЕГОВАЧКА ДИВИЗИЈА:

Састав:

— X бригада,
— XI бригада, и
XII бригада.

X бригада:

У овој бригади налазе се два батаљона старе Десете херцеговачке бригаде и због тога та је бригада најбоља у тој дивизији.

Људство из Гатачког среза, које сачињава 4 батаљон те бригаде, иако је борбено, ипак не осјећа мржњу према четницима, те се због тога често дешава да тај батаљон оклијева у борбама са четцицима.

Бригада је бројчано врло мала (укупно бројно стање дивизије износи 1715, рачунајући све јединице и установе дивизије).

Политички кадар у бригади, као и у цијелој дивизији, је на доста ниском политичком ступњу, сем Штаба бригаде, који је искусан, предузимљив и енергичан.

XI бригада:

Људство је борбено, али је на ниском политичком ступњу, те је усљед тога било и омогућено једном чет-

нику да у II батаљону те бригаде организује дезертерство (дезертирало је 13).

Штаб ове бригаде заостао је за Штабом X бригаде као и за Штабом XII бригаде.

И команданту и комесару, као и замјенику комесара недостаје иницијативе и одлучности, те усљед тога трпи и цијела бригада.

XII бригада:

Људство је као и у осталим бригадама политички неуздигнуто.

Штаб бригаде је врло млад, али енергичан, иницијативан и успјешно извршава задатке. Што се тиче појединих батаљона и код њих се је осјетио напредак. Карактеристично је да се батаљони који су састављени од гатачког људства врло добро развијају.

Општа је карактеристика за Херцеговачку дивизију да је политички ниво бораца доста низак, а политички кадар у батаљонима и бригадама много слабијег квалитета него у осталим бригадама цашег Корпуса. Подузели смо све мјере да политички помогнемо руководиоцима у дивизији.

Због удаљености те дивизије од нашег Штаба, нијесам у могућности да се непосредно упознам са стањем у појединим јединицама и да пружим конкретнију помоћ у кадровима и иначе.

ПРИМОРСКА ОПЕРАТИВНА ГРУПА:

Састав:

II Далматинска ударна бригада,
— VI Црногорска ударна бригада, и
— 1 батаљон Бокељског одреда.

II Далматинска бригада:

Бригада је бројно ослабила и скоро се је свела на политички актив. Подузимали смо мјере да бригаду попунимо, али је све то било без успјеха јер људство из ових крајева нерадо се задржава у тој бригади због специјалних карактеристика те бригаде, углавном због њене националности. Бригада је морално и политички јединствена. На свим руководећим мјестима налазе се национални кадрови, који су у пуној мјери способни да руководе том бригадом као једном од бољих наших бригада уопште.

Политички рад у јединици развијао се је по плану и равномјерно, но и поред тога у тој бригади нема кадрова за веће функције. Доста се споро уздижу, али нижи кадар је врло доброг квалитета и може га дати другим нашим

јединицама. Због њене садашње оријентације, она **ће** се, претпостављамо, у кратком времену попунити, а поред тога сте нам и Ви јавили да ћете послати нешто људства из **Далмације** за ту бригаду. У њен састав, према Вашем наређењу, улази и 3 батаљон I Далматинске бригаде који **је** до сада оперисао у Херцеговини.

VI Црногорска ударна бригада:

Ова бригада је врло млада. Формирана је од новомобилисаног људства из разних крајева Црне Горе, тј. од ударних батаљона разних одреда. Но, иако је јединица прилично млада, она је успјела да се у релативно кратком времену подигне на степен добре јединице и у војничком и политичком погледу. Дијелови те бригаде, који су водили борбе са Њемцима у Санџаку, показали су се врло добри и ми са том јединицом рачунамо као са једном од бољих наших бригада.

Због њене војничке и политичке уздигнутости подузели смо мјере да је попунимо, односно послали смо је на терен гдје ће бити у стању да се бројно ојача.

Ова бригада, иако млада, претставља примјер правилне организације и врло живог рада. Њен политички и војнички кадар је врло добар и у стању је да бригадом свестрано руководи и даље је уздиже.

1 батаљон Бокељског одреда:

Овај батаљон формирали смо од људства — Бокеља, које се је налазило у нашим бригадама. Људство је врло доброг квалитета и ми очекујемо да ће тај батаљон моћи у пуној мјери извршивати задатке који су пред њим постављени. Имамо у плану формирање Бокељске бригаде, јер је то захтјев свих бокељских организација а поред тога је и политички нужно. Када ће се овај наш план остварити у погледу формирања ове бригаде, за сада је тешко рећи због опште ситуације која влада у Боки.

ДИВИЗИЈА „ГАРИБАЛДИ":

Састав:

— **I,**
— II, и
— III бригада италијанске партизанске дивизије „Гарибалди".

(Досада су постојале четири бригаде, али смо издали наређење да се Четврта расформира, пошто је бројчано врло мала, а њено људство ће се укључити у остале три бригаде).

Дивизију „Гарибалди" формирали смо од дивизије „Венеција" и остатака дивизије „Тауринензе".

Формирање дивизије „Гарибалди" диктовали су нам војнички и политички разлози. Ми чинимо све да ову дивизију оспособимо за борбе. Исто тако улажемо пуно труда да војнике упознамо са савременим војничким и политичким проблемима, како у свијету тако и у Италији.

Због помањкања кадрова — другова који знају италијански језик — ми нијесмо у стању да сваком батаљону дамо политичког комесара, те усљед тога рад се спорије одвија. У свакој бригади поставили смо комесара бригаде и његовог помоћника. По батаљонима формирали смо антифашистичке одборе из којих се послије формира Бригадни антифашистички одбор, чији је секретар политички комесар бригаде.

Антифашистички одбори имају сљедеће задатке:

а) да италијанске војнике васгштавају у духу народних демократских традиција италијанског народа;

б) да војнике борце и официре упознају са свим савременим демократским антифашистичким струјама и покретима, како у самој Италији тако и у читавом свијету;

в) да борце дивизије „Гарибалди" уклопе у савремену друштвену и политичку стварност ослободилачке борбе италијанског народа противу њемачког освајачког фашизма и свих реакционарних италијанских клика, које стоје у његовој служби;

г) да италијанске војнике и официре у потпуности упознају са суштином борбе народа Југославије;

д) да развијају братску солидарност између народа Југославије и италијанског народа; и

ђ) да воде немилосрдну борбу против свих остатака фашизма у војсци.

Свако спречавање рада антифашистичким одборима, ма у којем облику, појединачно или групно, кажњава се по ратним законима.

У смислу формирања ових одбора издата је и наредба од самог Штаба дивизије, да би на тај начин легализирали одборе код војника, јер се ови боје да ступе у ма какве организације које нијесу одобрене од њихове дивизије.

У I бригади резултати рада наших политичких комесара доста се видно запажају. У тој бригади издају се и батаљонски листови са доста раширеном сарадњом. Настојаћемо да и у осталим бригадама развијемо рад, не би ли што са нашим радом овдје у овој јединици припомогли антифашистичким снагама у самој Италији.

По нашим сугестијама Штаб дивизије у име бораца послао је поздрав Антифашистичком конгресу који се је одржавао у Бариу крајем јануара ове године. Издата је директива политичком комесару дивизије, да у дивизији спроведе резолуцију против монарха, у којој се исти осуђује као главни кривац рата и несрећа које су задесиле италијански народ. Ту резолуцију ћемо упутити претсједништву антифашистичких странака у Италији.

Наша је намјера да овим и сличним мјерама потпомогнемо морално и политички борбу антифашистичких партија у Италији. При овоме имамо сметњи од официрског кадра, али ми ћемо настојати да их баш кроз овакав рад боље упознамо и да их као штетне очистимо из војске.

Издали смо налог нашим комесарима бригада и свим политичким радницима да свугдје и на сваком мјеету разговарају са италијанским војницима' о политичким проблемима. Иако ми чинимо све да италијанске војнике уклопимо у саврзмену политичку стварност, ту имамо огромних тешкоћа због заосталости војника.

Поред чисто борбених јединица постоје и радни батаљони, који су смјештени при нашим командама мјеста.

Што се тиче исхране, са њима поступамо као и са нашим војницима, али смо због великог броја Италијана доведени у економском погледу скоро у безизлазан положај.

3. — Стање по партизанским одредима:

ЦРНА ГОРА И БОКА:

На територији Црне Горе и Боке постоји 7 партизанских одреда:

— Колашински одред	140	бораца
— Комски	220	
— Зетски	120	
— Ловћенски	140	
— Никшићки	120	
— Дурмиторски	150	
Бокељски	100	

У овај број није урачунато људство које је предвиђено за VIII Црногорску ударну бригаду. Њено формирање предвиђено је за 23 фебруар,[2] а број бораца износиће око 800.

Људство у сваком одреду носи политички печат мјеста у коме се налази, тј. уколико је територија одреда политички здравија, утолико је људство у одреду политички боље.

О 'формирању Бригаде види док. бр. 6. објашњење под 3.

Борбеност одреда је на приличној висини а и штабови су им такође добри и улажу труда да нолитички и војнички што више уздигну борце у својим одредима.

САНЏАК:

На територији Санџака постоје два одреда: — Бјелопољски одред, који броји 120 бораца, и Пљеваљски одред, који броји 80 бораца.

ЈБудство у ова два одреда је доста слабог квалитета.

Штабови одреда су такође доста слаби а политички радници на терену нијесу у могућности да им пруже озбиљнију помоћ.

ГЛАВНИ ШТАБ ЗА САНЏАК:

Поред два горе наведена 'одреда, Главни штаб за Санџак командује и са IV Санџачком бригадом, која сада броји свега 350 бораца, док је у формирању бројала око 600. У почетку VI њемачке офанзиве људство је масовно бјежало из бригаде. Квалитет људства је слаб. Чинимо све да ту бригаду одржимо, иако за то постоји, према садашњем стању у бригади, мала вјероватноћа.

Штаб бригаде је доста добар, као и штабови батаљона, и они чине све напоре да људСтво -политички преваспитају и морално уздигну. Исто такве мјере подузимају и политички радници са терена, којима је много стало до тога да се та бригада одржи.

ХЕРЦЕГОВИНА:

На територији Херцеговине постоје два одреда:

— Сјеверно-херцеговачки одред — 200 бораца и
— Јужно-херцеговачки одред — 250 -"-

Борбеност људства у овим одредима је доста добра, што се види из акција које ти одреди с времена на вријеме изводе.

Бројно стање у свим одредима Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине промјенљиво је због тога што наши партизански одреди имају за задатак да врше мобилизацију људства и формирају своје ударне батаљоне, које ми као цјелину пребацујемо у наше старе бригаде или у бригаде које формирамо.

4. — Команде мјеста:

На територији Црне Горе постоје 22 команде мјеста са укупним бројем људства од 473.

На територији Санџака постоје 4 команде мјеста са укупним бројем људства од 150.

За Херцеговину немамо извјештаја.

Стање у командама мјеста није баш најбоље и у посљедње вријеме предузели смо чишћење, јер су се унутра углавили разни забушанти. Надамо се да ћемо са овим чишћењем оспособити команде мјеста.

II.

1. — Политички рад:

Наш главни задатак је да по одређеном плану упознамо наше борце са свим савременим војничким и политичким проблемима, како из међународног тако и из унутрашњег живота, настојећи при том да у виду писмених реферата, Ди1ректива и конференција благовремено реагирамо на све промјене у свијету.

У. остваривању горњих задатака ми се користимо ранијим искуством рада као и свом литературом коју добијамо од Вас или коју сами издајемо.

Да би горње задатке у пуној мјери остварили и да би наши борци постали свјесни своје улоге у овоме рату, ми смо организовали у споразуму са партијским руководствима:

а.— Политичке курсеве при свакој бригади, гдје наши активисти добијају основне појмове из теорије марксизма-лењинизма.

Исто тако ових дана ће отпочети курс, чији је руководилац друг Вељко Мићуновић, на који смо позвали, поред позадинских радника из Црне Горе и Санџака, и 15 другова из Херцеговачке дивизије. На томе курсу биће заступљене све наше јединице, сем II Пролетерске дивизије.

б.— Пропагандни отсјек нашег Корпуса сваких 10 дана издаје преглед совјетске као и остале иностране штампе.

Поред раније издате брошуре „Година прелома" (говор друга Стаљина на дан 7 новембра), сада је у припреми и друга брошура о Десетом засиједању Врховног совјета (сви говори и дискусије).

Умножавамо поједине ствари, издајемо летке, вијести итд.

Са овим нашим методама рада ми смо доста постигли у нашим јединицама и развили у њима жив политички живот и доста интересовања за теоретску литературу, као и остале културне проблеме.

У погледу политичког рада нијесмо правили никаквих застрањења у односу на политику према

Савезницима, а то смо проконтролисали кроз посљедњу директиву коју сте дали прекО' нас покрајинским комитетима.

Свјесни смо величине момента у којем живимо, као и услова под којима стварамо нашу младу и нову државу и знамо да ће се наша држава одржати и развијати уз иомоћ наших сопствених снага и цјелокупне међународне демократије.

На састанцима политичких радника благовремено је уочено:

а. — да је наша усмена агитација и пропаганда општиј ег карактера, прожета ,,високом" политиком и без конкретног садржаја. Усљед тога ми смо претрпјели штету, како у војсци тако и у народу, и пронашли смо методе и средства како да отклонимо ту болест општег карактера;

б. — да су наши војници прилично огрубјели у односу према народу, тј. не уносе довољно топлине међу становништвом кроз које се крећу. И даље, да усљед тога не поклањају довољну шжњу политичком раду;

в. — да однос наше војске према народноослободилачкој власти није правилан, тј. да се према њој односи игнорантски. Скренута је пажња свим политичким радницима у нашим војним јединицама на ову опасност, јер народна власт је наша највећа тековина, коју ми морамо чувати и развијати даље, бранећи је од окупатора и унутрашњег непријатеља;

г. — да нема довољно разумијевања и координације у раду између политичких радника у војсци и на терену, и да због тога трпе наши заједнички задаци;

д. — да однос према приватној својини исто тако није правилан; и

ђ. — да се не поклања довољно пажте породицама чији су синови погинули у рату, и уопште партизанским фамилијама.

Уочавајући ово, ми смо подузели све да се отклоне горе набројани недостаци, као и још ситних недостатака, и у томе послу ми смо у приличној мјери успјели.

Због честе реорганизације наших дивизија, тј. премјештања бригада из једне дивизије у другу, стварају нам се тешкоће у раду, односно онемогућава се планско спровођење паргијског и политичког рада унутар дивизије.

Дивизијски комитети уопште не могу да постоје као самостална тијела која би руководила и обједињавала рад у једној дивизији.

Усљед најновије реорганизације дивизија нашег Корпуса, политодјели при дивизијама не могу правилно да функционишу, као што је то случај сада са III дивизијом и Штабом Приморске групе, чије бригаде немају уза се ниједног члана Политодјела.

Молимо Вас, уколико будете вршили и даље реорганизацију, одмах саобразно томе извршите и реорганизацију у постојећим политодјелима.

II Пролетерска дивизија, која сачињава главну ударну снагу нашега Корпуса, сада се налази привремено под командом V Крајишке дивизије, али ми ћемо је и даље политички потпомагати. Ја мислим да је она привремено изашла испод наше команде, иначе би нам било необично жао кад бисте је извадили из нашег Корпуса, јер ми ту дивизију познајемо врло добро, са њом смо командовали и са њом смо расли.

2. — Културно-просвјетни рад:

Користећи све интелектуалне снаге у нашим јединицама, успијевамо да наше борце упознамо са општим појмовима из географије, природних наука, историје итд.

За ликвидацију неписмености ангажоване су све наше снаге, а у првом реду скојевске организације. Захваљујући таквоме раду, број неписмених у нашим бригадама креће се између 3% и 5%.

3. — Питање кадрова:

Овај проблем рјешавамо са свом озбиљношћу, јер смо свјесни тога шта значи правилно уздизање и расподјела кадрова. И баш због тога ми увијек имамо кадрова у довољној мјери, с којима можемо задовољавати — бар за догледно вријеме — наше потребе.

4» — Војнички рад:

Углавном при свим нашим бригадама одржавају се, са извјесним размацима, у неким бригадама више у неким мање, нижи војнички курсеви.

При Штабу Корпуса постоји официрска школа за батаљонске руководиоце. Послије овога курса продужићемо са вишим војним курсом, на којем ћемо оспособљавати,више војне руководиоце, — замјенике и команданте бригада.

Поред тога подузели смо и низ других мјера за теоретско уздизање наших војничких кадрова (о томе постоји посебан извјештај).

Подузели смо такође све мјере за учвршћивање и подизање дисциплине и војничког реда, у циљу да ред и дисциплина у нашој војсци у пуној мјери одговарају иде-

алима за које се боримо и дисциплини у модерним армијама. Ту се показују већ сада осјетни резултати. То нам поготово успијева код млађих јединица.

5. — Обавјештајна служба:

У циљу подизаша те младе службе, ми смо одржали један курс којега је завршило 33 друга. Курс је трајао 10 дана и људи су на њему научили основна знања из обавјештајне службе. — Скренули смо пажњу и нашим војним и политичким руководиоцима на озбиљност те службе и на пружање помоћи коју су они дужни да дају нашим информативним органима.

6. — Санитет:

Опште здравствено стање у нашем Корпусу може се рећи да је врло добро. Заразне болести, и поред све пажње на заражен)ом терену, нијесу се могле у потпуности избјећи, тако да имамо болесних од трбушног тифуса 18. паратифуса 1, пјегавца 4, мале богиње 5, шарлах 1 и плућна туберкулоза 3 (у ово није урачуната Херцеговачка дивизија, пошто од ње немамо извјештаја).

У Корпусу имамо: тешких рањеника на носилима — 32
коњаника — 160
пјешака — 351

У носила нијесу урачунати 38 тешких рањеника који чекају на транспорт у Италију. До сада је за Италију транспортовано укупно 6 другова.

Са санитетским материјалом не стојимо баш најбоље, али уз помоћ Савезника успијевамо да ријешимо најнужније. Недостају нам вакцине против тифуса и осталих заразних болести.

Болницама поклањамо пуну пажњу и у њима је стање, уопште узев, задовољавајуће.

Нижи стручни санитетски кадар оспособљавамо кроз курсеве, док са љекарима задовољавамо потребе користећи се италијанским љекарима.

О санитету из Херцеговачке дивизије немамо детаљан извјештај, али према непотпуним подацима — са којима располажемо — дивизијска болница броји око 45 рањеника. Они рањенике остављају код наших пријатеља, те тако олакшавају покрете својим јединицама.

7. — Економско стање:

Исхрана јединица које се налазе у Црној Гори и Санџаку врло је слаба и из дана у дан постаје све тежа због

сиромашности краја и због тога што је Санџак и сјеверни дио Црне Горе попаљен и опустошен од непријатеља.

Код Друге пролетерске дивизије и XXIX Херцеговачке дивизије, због њиховог маневрисања, услови за исхрану су много повољнији него у Црној Гори и Санџаку.

Исхрана италијанских јединица створила нам је безизлазан економски положај, јер код њих је прехрану немогуће регулисати у првом реду зато што њихови војници, појединачно или у групама, пљачкају, и друго, што војници и официри примају плате у осјетној своти и створили су нам немогуће услове на тржишту. Цијене сваким даном скачу несразмјерно.

Све мјере које смо подузимали да регулишемо исхрану италијанских јединица показале су се неостварљиве из различитих узрока.

Јединице нашега Корпуса укупно троше дневно:

— хљеба	10.266	килограма
— меса	10.266	
— варива	8.213	
Бројно стање коња је	1.436	
Утрошак сијена	8.598'	килограма дневно
Зоби	5.572	

Наведене количине су врло промјенљиве, јер ту је урачуната нормална исхрана по таблици, док се наше јединице хране испод таблице предвиђене од Врховног штаба.

Економске резерве у Црној Гори, Боки и Санџаку готово су потпуно исцрпене и ми за кратко вријеме нећемо бити у могућности баш због тог разлога да се одржимо на свом терену.

III.

ОПШТЕ СТАЊЕ У ЦРНОЈ ГОРИ, БОКИ, САНЏАКУ И ХЕРЦЕГОВИНИ:

Црна Гора и Бока:

Према прикупљеним подацима одбјеглих четника у градовима и у селима има око 8.000. Ова цифра најбоље свједочи о стању у Црној Гори и Боки. Једну чињеницу треба имати у виду, да оволики број четника није дошао као посљедица терора и пријетњи од стране окупатора, него као посљедица њиховог политичког односа према Народноослободилачкој борби.

Трагови четничке политике дубоко се осјећају у црногорском народу. Окупатору и четницима је успјело да разбију морал и понос код осјетног дијела црногорског на-

рода и да на тако моралној пустоши изграде и створе себи и политичког утицаја.

Због тога ситуација у Црној Гори и Боки не може се развијати у скоковима, како је то раније било у Црној Гори. Треба много упорног и систематеког политичког рада да би се тај дио црногорског народа ставио на ноге и придобио за нашу борбу.

Интересантно је да се међу одбјеглим четницима у градовима и селима налази процентуално највише најсиромашнијих сељака. Чини се све да се то сељаштво привуче на страну Народноослободилачке борбе.

Ми смо пропаганду у народу учинили конкретнијом и садржајнијом, настојећи да са таквим политичким радом одвојимо један дио сељаштва који иде за четницима.

Вал>а напоменути при томе да ое четници против нас упорно туку. Случај у Кучима, Љешанској Нахији и Бјелопавлићима. Поред тога Њемци у посљедње вријеме наоружавају четнике са ,,шарцима" и другим аутоматским оруђем, а у операцијамја! дају им по неким мјестима и самосталне секторе.

Све ово свједочи да су се Њемци увјерили у приврженост четника њиховој политици и да их могу корисно употријебити против нас.

Усљед овако великог броја четника, код наших народноослободилачких одбора увелико се осјећа колебљивост, што у многоме смета нашем политичком учвршћивању на ослобођеној територији, а самим тим скучавају се и услови за мобилизацију чак и на ослобођеном дијелу Црне Горе.

Санџак:

Политичка ситуација у Санџаку доста је неповољна. Ситуацију у Санџаку компликују муслимани, који су се раније с времена на вријеме са симпатијама односили према нашој Народноослободилачкој борби, а у посљедње вријеме врло се непријатељски односе и ратују противу нас заједно са четницима и Њемцима. Четника у Санџаку има отприлике око 3.000, који се кроз Санџак крећу у већим групама, батаљонима, а понекад се нађе по која бригада.

Исте политичке мјере предузели смо као и у Црној Гори, с тим што настојимо да и даље муслимане, због њихове повезаности са Арбанасима, неутралишемо. Но то нам не успијева, јер су они нас до сада неколико пута заједно са Њемцима и четницима напали.

Херцеговина:

Са фактичким стањем у Херцеговини нијесмо у потпуности упознати, али према извјештајима — које добијамо од Херцеговачке дивизије — ми закључујемо да ситуација у Херцеговини није најповољнија, у првом реду због присуства њемачких честих гарнизона, који око себе организују четничке банде.

На просторији: Никшић — Грахово — Требиње — Бока налази се најјача четничка формација на нашем терену. Ми смо подузели све војничке мјере да ту групацију разбијемо, али ту постоје тешкоће, јер се четници, послије сваке борбе са нама, нађу у њемачким гарнизонима.

Да ситуација у Херцеговини није најповољнија свједочи и та чињеница да се бројно стање Херцеговачке дивизије није промијенило за два и по мјесеца, то значи да сада нема политичких услова за мобилизацију.

Из једног летка којег је издао Штаб Херцеговачке дивизије као и из других извјештаја добијам утисак да наши политички радници круто спроводе политичку линију Народноослободилачке борбе. У спровођењу политике осјећају се трагови ранијег политичког рада у Херцеговини.

Молимо вас да Херцеговцима дате прецизније инструкције у њиховом раду, а ми ћемо са своје стране учинити све да им помогнемо у њиховом политичком раду.

Иако се број четника на територији Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине креће око 15.000, они као војничка формација у овим условима не претстављају за нас опасност у чисто војничком погледу. Они су војнички неповезани и дјеломично растурени, сем оних који се налазе у гарнизонима, а поред тога су по моралу доста слаби.

Но, ова цифра при другим одређеним условима може нам компликовати ситуацију у овим предјелима, гдје живи српски народ. Ову чињеницу не треба изгубити из вида с обзиром на претстојеће операције наших Савезника.

Ради рашчишћавања ситуације у Херцеговини сматрамо да би тамо требало послати још једну дивизију са задатком операција у Сјеверној Херцеговини, јер би се у том случају створила слободна територија која би омогућила стварање народноослободилачке власти и проширење услова за нову мобилизацију.

У предјелу Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине морамо рашчистити с четницима, јер они могу постати опасна резерва великосрпске реакције, која се данас концентрише у Србији.

У Србији расположење народа, према извјештају другова који су били код Ивањице, је врло добро, али одлазак малих снага, које би кроз кратко вријеме биле принуђене да се врате, оставио би погрешне појмове о снази партизана и јачини њиховог покрета. Уосталом, то се видјело и приликом отступања наших јединица.

По нашој оцјени тамо би требало ангажовати веће снаге у што скоријем времену, које би тамо створиле слободну територију и извршиле политичку и војну мобилизацију српског народа.

Не би згодно било да се у Србији консолидује ма каква нама непријатељска снага, која би се повезала са осталим реакционарним снагама на Балкану.

Косово и Метохија:

Стање на Косову и у Метохији, према извјештају другова који су долазили код нашег Штаба, врло је неповољно. Албански националисти узели су широког маха, повезујући се са четничком реакцијом, а поред тога компликују политичке односе и у Јужној Албанији.

Ми чинимо све да не дођемо у сукоб са Албанцима с Косова и Метохије, но то нам не успијева, јер оу нас досад неколико пута у заједници са четницима и Њемцима напали.

Ми ћемо и даље настојати да привремено неутралишемо албанске националисте због нашег садашњег положаја у овим крајевима.

Ситуација у овом дијелу, гдје оперишу наше јединице, доста је сложена и компликована. Ми схватамо сву озбиљност наших задатака и чинимо све да остваримо задатке које је пред нас поставио и поставља Врховни штаб.

Но, и поред свега тога, ми сматрамо да би апсолутно било нужно, због бржег и непосреднијег рјешавања свих ових крупних војничких и политичких проблема, да дође један или двојица од наших главних политичких руководилаца, који ће самостално рјешавати све текуће проблеме и указивати помоћ сусједним земљама: Србији, Косову и Метохији.

Очекујемо од Вас директиве у погледу нашег даљег политичког рада.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ОРГАНИЗОВАЊУ ОФИЦИРСКОГ КУРСА ПРИ ШТАБУ КОРПУСА[1]

[бр]89
8 фебруар [194]4

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

(за начелника Штаба)

Доласком наших јединица у Црну Гору и Санџак и заузимањем слободне територије створени су повољни услови за формирање официрског курса при овоме Штабу, за живот и рад слушалаца и правилно извођење наставе од стране наставника.

Скоро одмах по нашем доласку у Пљевља, у овоме Штабу израђен је програм наставе за нижи официрски курс који је требало да траје 40 дана. При састављању овога програма руководили смо се са једне стране тежњом да у овако кратком времену пружимо слушаоцима основна теорна знања из војне науке, а с друге стране да програм не буде велик, како би га слушаоци у одређеном времену могли савладати.

Уопште смо тежили да слушаоци по завршеном курсу добију сигурну и чврсту основу за њихово даље усавршавање и војничко изграђивање.

За наставнике смо изабрали већином официре бив. југосл. војске, који се налазе у групи ваздухопловних официра при овоме Штабу, а имају наставничких способности. Прикупљено је и нешто војних уџбеника, тако да је и ова страна била донекле задовољена.

Курс је организован у Пљевљима и за слушаоце је било позвано 110 официра из наших јединица: команданата и замјеника команданата батаљона, командира и замјеника командира чете и водника који имају услова за даље усавршавање.

Рад је почео 1 децембра прошле године, али због напуштања Пљеваља 5 децембра курс је морао бити прекинут и слушаоци су упућени својим јединицама.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

По преласку овога Штаба у Колашин и нормализовању прилика на овом сектору, отворен је поново на дан 20 јануара ове год. **нижи** официрски курс при овоме Штабу. Курс посјећује 84 официра из наших јединица.

Програм по којем се изводи настава на овом курсу доставља се у прилогу. Поред редовних предавања чланови овог Штаба држе и информативна предавања војничке и политичке природе, која имају циљ да слушаоце детаљније упознају са принципима савременог ратовања и општим војно-политичким положајем у свијету, као и да им дају што јачи потстрек за њихово даље усавршавање у војним знањима.

У току извођења наставе настоји се да се принципи очигледности и постепености што више задовоље уколико је то могуће обзиром. на кратко вријеме трајања курса (40 дана) и скучене услове под којима се настава изводи.

При извођењу наставе није се наишло на особите тешкоће. Оне су већином техничке природе (мали број уџбеника, слабије смјештајне прилике и сл.). Иначе еви слушаоци показују велику вољу за рад и тежњу да се кратко вријеме трајања курса што боље искористи. Надамо се да ће код већине слушалаца по завршетку курса бити створени врло добри услови за њихово даље усавршавање и војничко изграђивање.

Живот и рад слушалаца на курсу потпуно је војнички. Они станују и хране се заједнички и на тај начин се навикавају на ред и дисциплину, како би се и у овом правцу постигли позитивни резултати и ово преко њих пренијело на наше јединице.

По завршетку овога курса отворићемо **виши** официрски курс на који ћемо позвати команданте и замјенике команданата батаљона и замјенике команданата бригада из свију наших јединица. За извођење наставе на овоме курсу проширићемо програм у циљу пружања слушаоцима ширих знања из области тактике, рјешавања тактичких задатака и стратегије.

Обзиром на велику важност проналажења, издизања и изграђивања нових војничких кадрова овај Штаб је предузео потребно да се при штабовима дивизија организују и редовно одржавају нижи официрски, а при штабовима бригада и одредима подофицирски курсеви. Ови курсеви су већ отворени и дају добре резултате.

Поред тога издали смо нашим штабовима упутства за рад на изналажењу нових војничких кадрова и мјере које треба предузети да се питању самосталног усавршавања

и војничког изграђивања војничких руководилаца посвети пажња коју оно заелужује.

Прилог: наређење овог Штаба Пов. бр. 29 од 13 јан. 1944[2] год. са програмима рада на официрским и подофицирским курсевима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Начелник Штаба
пуковник
Рудолф Приморац

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

БР. 51

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ДЕВЕТЕ УДАРНЕ ДПВИЗИЈЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ЈЕДНЕ БРИГАДЕ НА СЕКТОР НИКШИЋ—БИЛЕЋА А ЈЕДНЕ НА СЕКТОР НЕВЕСИЊЕ—КОЊИЦ[1]

91
8 фебруар [19]44

ШТАБУ XXIX УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Примили смо ваш извјештај Број 94 од 30.1.1944 год.[2] у коме нас извјештавате о ситуацији на вашем сектору.

Ми смо вам радиограмом издали наређење у вези наређења Врховног штаба, да пребаците једну бригаду на сектор Невесиње — Коњиц, а једну на сектор Никшић — Билећа, а са трећом и одредима маневришете по Херцеговини. Те директиве се држите, јер то захтијева општа ситуација. Ми не би хтјели скучавати вашу иницијативу и послије поправљања ситуације на сектору Црне Горе и код вас ми ћемо вам дати много ширу иницијативу.

У вези са ситуацијом код вас ми смо написали Врховном штабу да је неопходно нужно упутити једну дивизију у Сј. Херцеговину, ради разбијања четничких банди

[2] **Види док. бр. 12.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—4, к. 392.**

[2] **Документ није сачуван.**

и јачих напада на њемачке окупаторске снаге, те стварања слободне територије. Ваша дивизи^а као цјелина и у том случају би добила сектор Јуж. Херцеговине са испољавањем дејства на Јуж. Далмацију, гдје бисте садејствовали II Далматинској бригади која је пошла у томе правцу. Ви и VI Црногорска бригада би садејствовали једни другима на сектору Никшић — Требиње — Билећа. Ми мислимо да и ви упутите сличан предлог Врховном штабу радиограмом или писмено, јер би се тиме у многом поправила ситуација код вас и створили услови за мобилизацију новог људства. Ви познајете добро сектор Никшић — Билећа — Рисан на коме смо ми оријентисали VI Црногорску, II Далматинску и једну вашу бригаду и схватате да ће ликвидација четника на том сектору олакшати и вашу ситуацију, зато на том сектору треба да буде једна од ваших бољих бригада. Рјешењем ситуације на том сектору би се вјероватно створиле могућности ликвидације никшићког гарнизона, што би, како за Црну Гору тако и за вас, имало великих посљедица у даљој уепјешној мобилизацији. Но, без обзира да ли ће доћи до ликвидације никшићког гарнизона или не, ми сматрамо да са једном вашом, VI Црногорском и II Далматинском бригадом као и одредима на том сектору можемо ријешити ситуацију.

Команду над нашом Приморском групом, коју сачињавају: II Далматинска, VI Црногорска бригада, Бокешки батаљон, Ловћенски одред и Никшићки одред имаће Штаб Приморске групе, који ће ових дана бити именован. До именовања Штаба овом групом ће командовати Штаб VI Црногорске бригаде. Ви се одмах повежите са Штабом VI Црногорске бригаде, и ако неки од чланова вашег Штаба иде са бригадом која иде на том сектору, онда нека пређе у Штаб VI Црногорске бригаде, јер ћете тако лакше координирати заједничко дејство. Послије именовања Штаба Приморске групе тај члан Штаба би прешао у Штаб Приморске групе у циљу садејства и заједничког доношења одлука.

Морате подузети све мјере да бројчано ојачате вашу дивизију, а ми мислимо да ће у случају оријентације ваше дивизије у Јуж. Херцеговину бити у том смислу резултата.

Потребно је да створите слободну територију и због тога да би вас могли снабдијевати од Савезника.

Ваши радиограми у односу на непријатељске жртве често су нејаски, односно не дајете тачне бројеве непријатељских жртава и заплијењеног материјала. Ми знамо да је то посљедица слабих извјештаја које добијате од

бригада, но, са тим се мора ликвидирати. Ви и даље све извјештаје шаљите директно Врховном штабу и нама. Ми ваше извјештаје не преносимо Врховном штабу.

Ви сте постигли велике резултате у борби против њемачких окупационих снага, али, као што се види из вашег посљедњег летка и броја бораца у дивизији, опште стање у Херцеговини не поправља се.

На сектору Црне Горе и Санџака нема промјена. О борбама сте извјештени преко „Слободне Југославије". Ни на овим секторима није ситуација добра, нити има изгледа да ће се она у знатној мјери ускоро поправити. 23 о.мј. формирамо VIII Црногорску ударну бригаду[3] и под оваквим развојем ситуације ћемо тек кроз два мјесеца моћи формирати још једну црногорску бригаду.

Упућујемо вам санитетског материјала и хируршку екипу, као и одијела која сте тражили од нас.

Пошта коју шаљемо преко вас за Врховни штаб је врло повјерљиве природе, а међу њом се налазе и предлози за унапређење у официрске чинове око 900 другова, а међу којима и ваша дивизија, зато ћете дати најмање један вод до једне чете добрих бораца и у потпуности осигурати брзо пребацивање ове поште. За пребацивање ове поште одговорни су пред вама командир и комесар оне јединице која добије тај задатак. Врло је важно да ова пошта што прије стигне до Врховног штаба и ваша јединица мора ићи директно до Врховног штаба, предајући пошту лично начелнику Врховног штаба генералмајору Арсу Јовановићу или неком од чланова Врховног штаба. Јединица која носи ову пошту ће примити пошту за наш Корпус и донијети је собом.

Напомињемо вам да обратите највећу пажњу об-служби, јер нам изгледа да и ваша об-служба није најбоља што у многоме омета ефикасно вођење операција и стварање планова. Ми од вас добијамо врло ријетко об-извјештаје, а и кад их добијемо исти су непотпуни. Ако ваш об-официр није добар, смијените га и поставите бољег. Об-служби морате посветити највећу пажњу, почев од чете до дивизије. Требате нас обавјештавати о сваком, па и најмањем непријатељском покрету и намјерама непријатеља.

II Пролетерска дивизија и V Крајишка дивизија налазе се на сектору: Пљевља — Фоча — Горажде — Калиновик, као група дивизија, те са том групом одржавајте повремену везу.

[3] **О формирању Бригаде види док. бр. 6, објашњење под 3.**

Јавите нам гдје би могли етално примати материјал за ваше јединице од Савезника.

С другарским поздравом

СМРТ, ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

БР. 52

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА СВОМЕ ТЕРЕНУ[1]

ШТАБ
ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр. 12
Положај 10.11.1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

У вези вашег наређења пов. бр. 76 од 3.11.1944 г.[2] достављa вам се сљедећи извјештај:

Штаб овог одреда попуњен је са свим члановима који су формацијом предвиђени и сви су на својим дужностима, изузев зам. команданта друга Ђура Чагоровића, који је 12 прошлог пошао на полит. курс.

Код овог одреда формиран је Пратећи вод у јачини од 25 другова, као и курирска десетина и постављено командно особље.

На нашем подручју формирана су 3 ударна батаљона са називом IV, V и VI. Штабови ових батаљона су попуњени. IV и V батаљон броје до 100 бораца, а VI 80 бораца.

[1] **Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3—6, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 44.**

Батаљони су подијељени по тројном систему, чете на водове, а водови на десетине. Командно особље по четама је потпуно.

Поред ова три батаљона постоје још 2 новоформирана теренска батаљона са називом први ,,Јеленачки" а други „Вражегрмско-швковићки". Бројно сташе ова 2 батаљона износи око 200 људи. Постоје према формацији штабови батаљона и команде чета.

На нашој ослобођеној територији формиране су 6 команди мјеста и то: Брскут, Пелев Бријег, Кучи, Пипери, Долови (Бјелопавлићи) и Команда мјеста у Команима са сједиштем у Доловима (Комани).

У свим командама мјеста постављени су командант, замјеник и помоћник команданта. Код сваке команде формирана је посадна чета од по 25 другова, са предвиђеним командним особљем. Поред ових посадних чета постоји и једна постаја партизанске страже са сједиштем у Купинову, која је потчињена Команди мјеста Бјелопавлићи. Њена -јачина је 20 другова.

При свакој команди мјеста постојале су до сада и сеоске страже, које су сада ушле у састав новоформираних теренских батаљона.

Наоружање код ударних батаљона састоји се из: 10 п.митраљеза, 4 тешка митраљеза, 1 тешког бацача и 250 пушака, као и 20 револвера.

Муниције од пушака и аутоматских оруђа има 9.500 метака, од револвера 250 метака, бомби има 150, као и од тешког бацача 14 бомби. Оскудијевамо у муницији, а нарочито у југословенској. Поред овог недостаје нам још 30 пушака, да би сваки борац био наоружан пушком.

Војна обука изводи се редовно према утврђеном плану и распореду.

Исхрана јединица врши се преко команди мјеста, односно НОО-а путем конфискације или реквизиције.

Морал код јединица је на висини, здравствено стање добро. Са одјећом и обућом врло слабо стоје, а нарочито са обућом.

Непријатељ држи положаје на Вранићким Њивама, Тријебачу, Малом и Вељем Брду и дуж цесте до Спужа. Прије неки дан вршио је напад на наше јединице, који је одбијен. Такође у правцу Штаба овог одреда била је активна непријатељска артиљерија.

Наше јединице су распоређене и то: 1 чета са сједиштем у Церовицама — Лопатама, са циљем обезбјеђења од Вранићких Њива; друга чета у Мијовића Бреговима са циљем обезбјеђења од Спужа. Поред овог постоји у Каз-

\

новици једно митраљеско гнијездо, из којег се отвара ватра на непријатеља који саобраћа на комуникацији Подгорица — Даниловград и обратно. Често пута наносе им губитке. Ово је терен Пипера.

На терену Бјелопавлића наше јединице распоређене су и то: 1 чета у Стањевића Рупу са задатком обезбјеђења од Кос. Луга и Спужа, а друга чета у Глизицу са обезбјеђењем од Јеленка и Горице.

Наш Трећи батаљон (Команско-загарачки) налази се са оне стране Зете и покретан је, те стога не држи стално положај.

Прошлих дана формирали смо једну потјерну групу за уништење одметника у планинама пиперским. Ова група је успјела да убије у борби 5 одметника и 3 ухвати, од којих је један стријељан по пресуди. Рањен је 1 који се лијечи у нашој болници с тим да се по оздрављењу стави под суд. Друга група која је ишла по планинама и катунима Бјелопавлића није успјела да пронађе ниједног одметника, већ су сви пошли код окупатора чим су чули да смо ликвидирали одметнике у Пиперима.

Напомињемо да ми држимо ове положаје у вези заповијести Ш Ударне дивизије, те стога нијесмо у могућности да се крећемо и изводимо какве сперације на погодном мјесту нашега терена.

На комуникацији Подгорица — Даниловград и обратно, као и у самим градовима не примјећује се неког појачања непријатеља.

У току идућих дана требамо послати један батаљон за новоформирану VIII Ц. бригаду, те ће стога остати неконтролисан читав терен Бјелопавлића. Теренски батаљони као новоформирани неће моћи контролисати у потпуности односни терен, па би стога нужно било ако је могуће да се на овај терен пошаље један батаљон VII Ц. У. бригаде, који се налази сада на територији овога одреда (Кучи).

Уколико располажете са противтенковским пушкама нужно би било да нам пошаљете 2 комада, јер би их ефикасно употријебили са положаја Казновице на комуникацији Подгорица — Даниловград и обратно.

У циљу пропаганде и стварне потребе нужно би било да нам пошаљете ако имате извјесни дио робе енглеске.

Политичка ситуација

Рад међу народним масама појачан, како од стране позадинских власти — команди мјеста и НОО-а, тако исто од

одбора АФЖ и др. организација. Ми настојимо да их у томе помогнемо лично, присуством некога од чланова Штаба или индиректно савјетима. Народ је убијеђен у нашу побједу и оправданост наше борбе, али се још није посве отргао испод утицаја њихове пропаганде, у већини још увијек шути и врти главом. Ово долази отуда што вјерују да окупатор може једнога дана опет узјахати, иако на кратко, па се плаше паљевина, пљачке, репресалија уопште.

Наш рад међу масама осјећа се из дана у дан све више, њему се такође поклања све више пажње; све више нам вјерују. Објашњавајући народу одлуке Московске и Техеранске конференције, примјењивање тих одлука у односу на нас као на савезнике народ је тек онда примио као позитивно кад је видио од Савезника приспјелу обућу, одјећу, противтенковске пушке и други примљени материјал.

Народ се споро одлучује, а и када, у доста случајева са резервом. Плашећи се епидемије (првенствено тифуса) настојимо народу скренути пажњу на ту опасност и опомињемо га (преко конференција) да више пажње посвети хигијени.

Културно-просвјетни рад је појачан код наших јединица у посљедње вријеме, те преко наших јединица тај рад се преноси и на народ. Тако смо у посљедње вријеме одржали неколико вечери (сваког празника) са програмом (рецитације, скечеви, соло пјесме, гусле и др.) који, мада је био скроман, задовољава. Послије расформирања Гл. штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку организовали смо, у заједници са ОК КПЈ Подгорица редовно издавање радиовијести на подручју Штаба овог одреда. Можемо без претјеривања рећи да јединице овога Штаба, свуда гдје су до сада биле, остављају добар утисак на масе. Скоро да немамо случаја да се неко ма у ком случају пожалио на рад или понашање појединаца или јединица, напротив у сваком погледу похвално су се о нама изјашњавали. Доста велики дио нашег терена, поготово Вражегрмци и извјестан дио Павковића, не контролишу наше ударне јединице. Теренске јединице, као колебљиве, неодлучне и неуздигнуте, нијесу у стању да дају од себе онолико војнички и политички колико би требало, те је рад на овоме терену заостао. Без присуства наше војске тешко је све ово поправити.

Непријатељска пропаганда је већ постала за народ провидна и неубједљива. Народ се највише плаши од ре-

пресалија, онда глади. На свим конференцијама питање исхране постављају као најважније и траже објашњења како са тим изаћи на крај.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Спасоје Ивановић

Командант
Владо И. Раичевић

Начелник, мајор
Душан Филиповић

БР. 53

УПУТСТВО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА НИКШИЋ ОД 10 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. СРЕСКОМ КОМИТЕТУ НИКШИЋ ЗА УПУЋИВАЊЕ ЧЛАНОВА ПАРТИЈЕ И КАНДИДАТА У ОСМУ ЦРНОГОРСКУ НОУ БРИГАДУ[1]

ДРУГАРСКОМ СРЕСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ НИКШИЋ

Гдје буде

Драги другови,

У вези формирања VIII Црногорске бригаде,[2] о чему смо вам изложили генералну директиву у приложеном писму, за овај пут сматрамо уколико је год могуће да се број партијаца који треба да иду у бригаду попуни из одреда.

По наређењу Корпуса, Никшићки одред шаље 100 бораца.[3] Ми сматрамо да од политичких руководилаца треба да оду као политком батаљона друг Душан Чолаковић, као и 2 политкома или њихова замјеника чета које ће бити формиране од људства из овог батаљона. Као језгро батаљона сматрамо да треба да оде 10 одговорних другова, међу које треба урачунати поменуте и војне руководиоце (команданта и два командира). У овај број пожељно је да оде и одговарајући број кандидата.

Да би се ова ствар правилно ријешила потребно је да друг Милош[4] оде у Штаб одреда гдје ће заједно и споразумно

[1] **Оригинал се налази у архиви ЦК СК Црне Горе под рег. бр. 2375.**
[2] **О формирању Бригаде види док. бр. 6, објашњење под 3.**
[3] **Види док. бр. 44.**
[4] **Милош Лаловић**

са друговима из Штаба приправити спискове ових партијаца са овим рубрикама: име, очево име и презиме, година рођења и мјесто; дан пријема у Партију; карактеристика; примједба. За кандидате направити посебан списак са изузетком рубрике дан пријема у Партију, Оба ова списка доставити нам дан раније но што борци треба да буду упућени у бригаду. Ови спискови треба да буду адресовани на име замјеника политкома VIII Црногорске уд. бригаде. Такође и одред треба да направи сличне спискове за борце непартијце који се упућују у бригаду. У карактеристици за ове треба нагласити њихову оданост и блискост Партији, како би их парт. руководиоци имали у виду приликом подмлађивања Партије у VIII бригади.

Уколико се упитници за кадрове неких од другова који одлазе у VIII бригаду налазе код нас, ми ћемо испитати карактеристике па ће достављене спискове потписани донијети уочи одласка бораца у Штаб бригаде, гдје ће се извршити дефинитивна редакција истих у заједници са друговима из одреда и друга Милоша.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

10-11-1944 г. За ОК КПЈ Никшић

Бранко'

П.С.: Обзиром да борци треба да отпутују најдаље 15 изјутра, друг Милош би требало да оде у одред одмах како би се све припреме за одлазак бораца извршиле благовремено.

[6] **Бранко Драшковић**

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК ЗА ВРШЕЊЕ ОПСЕЖНИЈЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЗА ПОПУНУ ТРЕЋЕ И ЧЕТВРТЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 100
II фебруар 1944 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА САНЏАК

Неопходно је потребно да се у најскорије вријеме појача бројно стање бораца III Санџачке бригаде, како би била оспособљена за рјешење свију задатака који јој се буду додјељивали у оквиру јединица III Ударне дивизије.

У том циљу најдаље у року до 15 дана од пријема овога наређења мобилишите 150 бораца са територије Санџака и упутите их у III Санџачку бригаду.

Из резултата досадање мобилизације људства са територије Санџака види се да тај Штаб питање мобилизације људства ниј'3 поставио као једно од најважнијих. Према томе и мобилизација људства дала је врло слабе резултате. Напомињемо Вам, напр., да је са територије Васојевића до сада мобилисано и упућено у бригаду око 2600 бораца.

Према томе приступите најширој мобилизацији на Вашем терену и настојте да до горе означеног рока попуните III Санџачку бригаду и већим бројем него што је горе предвиђен. Упоредо са тим, а нарочито послије попуне III Санџачке, вршите попуну и IV Санџачке бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

(М.П.)

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

БР. 55

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 11 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ИЗВРШЕНОМ ПОКРЕТУ ДО БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Бр. 42
11 фебруар 1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Ноћу између 9 на 10 ов. мј. бригада је стигла на просторију Бијело Поље — Ракоње —• Влашко Поље — Бојиште.

Пошто је у току читавог марша падао снијег, покрет је био врло отежан тако да су наше јединице стизале до 10 ов. мј. ујутру. Према причању другова који долазе са правца којим се ми крећемо снијег је нападао 1 до 1.50 м, ради тога смо о оваквом стању извијестили тај Штаб и добили наређење да обуставимо покрет до даљег наређења.

Просторија на којој је смјештена наша брипада економски је исцрпљена као и читав овај Срез и дужи наш опстанак из тог разлога на овом терену је немогућ.

Мишљења смо чим се укажу могућности за пут да продужимо покрет.

Упућујемо Вам друга Мила Радосављевића, Милована Дрљевића, замјеника интенданта ове бригаде, Емила Ласића и Аралда Оливиериа, чије Вам карзктеристике у прилогу достављамо. Трећег Италијана, адвоката, за којег сте нам депешом јавили, нема у нашој бригади. Ови нам Италијани рекоше да се он налази у Андријевици.

Болница II Пролетерске дивизије налази се овдје у Бијелом Пољу, повезали смо се са др Сашом.[2] Приликом покрета они ће ићи са нама.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—4, к. 392.**
[2] **Др Саша Божовић**

Чули смо о неким акцијама VI бригаде у Црној Гори и молимо Вас да нас о њима извијестите, макар и телефонски.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ —. СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Војин Николић

Командант
п. пуковник
Саво Бурић

(М.П.)

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ 1СОРПУСА НОВЈ О ФОРМИРАЊУ БАТАЉОНА ЗА ОСМУ ЦРНОГОРСКУ НОУ БРИГАДУ И О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 60
12 фебруара 1944 год.
у .... час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ

Положај

Према вашем наређењу батаљон за VIII бригадуспреман је и ако се вријеме не прољепша мислимо да неће моћи стићи на означено вријеме.

Наш 5 батаљон налази се и надаље око Никшића. Батаљон је имао и мањих борби и показао се доста добро.

Предлоге за унапређење не можемо сада доставити јер нам због великог снијега нијесу могли пренијети пошту преко Крнова те нам тако недостају подаци за наш Пети батаљон. Чим их добијемо — без обзира на редован извјештај — послаћемо их.

[1] **Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3—6, к. 392.**
" Види док. бр. 44.

Новац и остали материјал примили смо.

Штаб талијанске бригаде „Гарибалди" тражио је да на нашем терену смјести као раднике 300 Талијана. Ми смо у немогућности да запослимо ма и једног Талијана и нема сељака који би данас тражио радну снагу са стране. Ми смо пак у немогућности да их из својих средстава прехранимо јер и наша војска оскудијева у најпотребнијим средствима за прехрану.

Од оружја које је прикупљено с ријеке Таре а које је било већином неисправно, наши пушкари су *поправили 10 тешких митраљеза (6 „бреда", 4 „фијата"), један тешки бацач, три лака баир-ча.* Шеста бригада тражила нам је да јој пошаљемо аутоматског оруђа јер да истим оскудијева у великој мјери. Ми смо им послали пет тешких митраљеза и 3000 метака од њих. Осталу количину послаћемо вама чим буде било могуће преводити теглећу марву преко Јаворја.

Политичка ситуација код нас је све боља и боља. Политичком раду на терену посвећена је велика пажња. Ових дана мало се застало са радом због непроходности терена усљед снијега. И поред огромног снијега наша скијашка одјељења су стално на терену и претражују мјеста гдје вјерујемо да се скривају бандити још преостали на нашем терену.

На терену Дрине до сада без промјена. Наше снаге налазе се сада на лијевој обали Дрине — како нас је јуче обавијестила Команда мјеста Трса. На терен Планине Пиве[3] пренесени су 16 тешких рањеника из V дивизије. Са њима је 7 болничарки. За сада је преношење истих ма у које мјесто немогуће због огромног снијега а станбени услови на том терену су врло слаби. Швабе и домаћи изроди врше концентрацију снага у Трнову, Горажду, Улогу — због тога су се наше снаге помјериле лијевом обалом Дрине, нијесмо обавијештени у којем правцу.

Из Херцеговине немамо извјештаја али према посљедњим извјештајима од прије пет дана ситуација је без промјена. Око Никшића су се водиле борбе са дијеловима наше VI бригаде. У Броћанцу су наши убили 2 бандита, ранили 8, од којих 4 теже и заробили 45. Сви заробљени су одведени са бригадом. Мање борбе воде се свакодневно око града.

У извјесним општинама увелико влада глад. Болести су велике и из дана у дан узимају све више маха. Са нашим

[3] **Пивска Планина**

батаљоном којег шаљемо у VIII бригаду послаћемо и интенданта нашег одреда код вас који ће вам изложити потребе нашег одреда и читавог краја.

Шаљемо вам преглед људства и наоружаша наших јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Мићун М. Јауковић

Командант
Јосиф Маловић

БР. 57

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ.Т ОД 13 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ОТСЈЕКА ПРИ ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" И ЊИХОВИМ ЗАДАЦИМА[1]

НАРЕДБА ПОВ. БР. 103

ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
за дан 13.11.1944 г.

У циљу правилне организације и правилног функционисаша Штаба италијанске партизанске дивизије ,.Гарибалди", као и у циљу обављаша послова у Штабу дивизије у духу обављања тих послова при штабовима наших партизанских дивизија, **наређујемо:**

1. — Штаб дивизије „Гарибалди" имаће ове отсјеке:

а) **Оперативни отсјек:** са задатком вођеша операција у духу директива и наређеша Штаба Корпуса.

Овај отсјек образују: командант дивизије, политички комесар, замјеник команданта, начелник Штаба и помоћник начелника Штаба.

б) **Обавјештајни отсјек:** са задатком активне обавјештајне службе, тј. прикупљања података о непријатељу за потребе командовања.

На челу овог отсјека налази се шеф обавјештајне службе, који ће за своју службу добијати специјалне директиве од Обавјештајног отсјека овог Штаба.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—4, к. 392.**

в) **Отсјек за везу:** са задатком организације унутрашњих веза у оквиру дивизије „Гарибалди" и организације радио-везе по досадашшем. На челу овог отсјека налази се шеф и њему је придодато људство које му је потребно (два до три помоћника).

г) **Интендантура:** са задатком организације и вођења интендантске службе свих јединица дивизије „Гарибалди" и Команде позадине.

На челу интендантуре налази се шеф и има свога помоћника као благајника (руководилац новцем).

Шеф интендантуре и његов помоћник руководе са цјелокупном имовином дивизије и са новцем, по одлукама Штаба дивизије.

д) **Санитетски отсјек:** са задатком организације и вођења санитетске службе у дивизији.

На челу отсјека налази се шеф, који има свога помоћника и који је помоћник уједно управник дивизиске болнице.

ђ) **Војни суд:** са задатком вођења информативне и судске истраге, као и суђења по специјалним упутствима за организацију овог суда.

2. — Непосредно руководство и дужности појединих чланова Оперативног отсјека Штаба дивизије, а у вези колективног командовања цјелокупном дивизијом и Командом позадине, прописују се овим одредбама:

а. — Командант — руководи и командује са јединицама и штабовима преко начелника Штаба, односно помоћника и шефова отсјека у погледу операција, живота и рада уопште. Он увијек потписује сва оперативна наређења заједно са политичким комесаром и начелником Штаба, односно помоћником начелника, а извјесна наређења мање важности може потписати сам, само тада са ознаком ,,За Штаб дивизије: командант, генерал".

б. — Замјеник команданта — замјењује команданта у његовом отсуству и помаже га нарочито у пословима који се односе на Команду позадине и наређења, уколико се односе на Команду позадине, може потписивати са ознаком ,,За Штаб: замјеник команданта".

в. — Начелник Штаба — руководи непосредно штабском службом и отсјецима: Оперативним, Обавјештајним и Отсјеком за везу. Начелник Штаба нема никаквог утицаја на рад интендантуре и осталих отсјека. Само оперативна наређења потписује заједно са командантом и политичким комесаром док наређења мање важности потписује са ознаком ,,За Штаб: начелник Штаба".

г. — Помоћник начелника — помаже начелнику Штаба, а има непосредни утицај на отсјеке: Санитетски и Војни суд. Акта мање важности потписује са ознаком „За Штаб: помоћник начелника Штаба".

3. — Формација Штаба дивизије прописује се по сљедећем:

— командант дивизије, који има право на једног јахаћег коња;
— политички комесар, који има право на једног јахаћег коња;
— замјеник команданта, који има право на једног јахаћег коња;
— начелник Штаба, који има право на једног јахаћег коња;
— помоћник начелника Штаба, који има право на једног јахаћег коња;
— шеф интендантуре, који има право на једног јахаћег коња;
— помоћник шефа интендантуре (благајник)), који има право на једног јахаћег коња;
— шеф Обавјештајног отсјека, који има право на једног јахаћег коња;
— шеф Санитетског отсјека, који има право на једног коња;
— шеф Отсјека за везу;
— курирска група од 10 курира, од којих два имају право на јахаће коње;
— Пратећа чета од 60 војника укупно са старјешинама, која има три коња за комору;
— десег војника за службу око штабских коња.
— За ношење канцеларије, кухиње, штабских ствари и интендантуре одређује се укупно 20 коња.
— На служби при отсјецима одређује се пет подофицира.
— Од занатлиЈа у Штаб се предвиђа: један брица, један поткивач и један шнајдер.
— За радио-групу одређују се 2 (два) војника и 2 товарна коња.
— За рад у кухињи (кувари и послуга) предвиђају се четири војника.
— Посилни се убудуће неће користити по досадашњем, већ за службу ордонанаса и курира користити људство из курирске групе.

Према горњем у Штабу дивизије има:

— официра: 8 (осам) — међу овима урачунат и командир Пратеће чете;
— подофицира: 15 (петнаест) — међу којима урачунати 5 подофицира на служби и 10 подофицира у чети,
— бораца: 89 (осамдесет девет);
— јахаћих коња: 11 (једанаест);
— товарних коња: 25 (двадесет и пет).

Све људство и стоку, које не предвиђа ово наређење, одмах упутити 'својим бригадама или Команди позадине, тако да Штаб дивизије на дан 15 ов.мј. имадне тачно број људства и стоке по овом наређењу.

Паковање спреме организовати тако да се тачно зна које грло који терет носи, а јахаће коње подијелити тако да се зна коме који јахаћи коњ припада. Три предвиђена коња за Пратећу чету, два за радио-станицу, коње за кухињу и остатак за интендантуру такође одмах распоредити.

Товарни коњи за личну спрему не могу се одређивати, по имену, појединим официрима из Штаба, него се спрема предаје одређеном подофициру који ће спрему сам примити на руковање и старати се о њеном преносу.

Од пет подофицира, предвиђених на службу, одредити помоћника економа Штаба, који је већ одређен од наше стране, а чета ће од својих подофицира одредити свога четног економа.

Шеф интендантуре дивизије регулисаће службу економа Штаба и економа чете.

4. — У вези предње организације и формације Штаба, а по потреби службе, **именујемо:**

— за помоћника начелника Штаба дивизије ,,Гарибалди" мајора **Сесића Марчела.**

5. — Политички комесар спроводи политичку линију антифашистичке коалиције држава, народноослободилачке борбе поробљених народа Европе, а посебно италијанског народа.

У овом циљу, преко комесара бригада, руководи антифашистичким одборима у њиховом опште-политичком и опште-културном раду.

Он учествује у свим оперативним, као и у свим одлукама Штаба. У појединим случајевима, када се код команданта испољи лакомислено, несавјесно и злонамјерно руковање јединицама, комесар преузима јединицу под своју команду.

6. — По овом наређењу у евему поступити одмах, а код штабова бригада приступити смањењу људства, у духу овог наређења.

7. — Штаб дивизије са својом Пратећом четом пребациће се у област с. Бистрица до 15 фебруара т.г. до 8 часова.

У Колашину може остати само Команда позадине са три војника.

СМРТ ФАШИЗМУ -ч СЛОБОДА НАРОДУ!

' (М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

БР. 58

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ КОМАНДИ ПОДРУЧЈА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ[1]

НАРЕДБА СТР. ПОВ. БР. 105

II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
за дан 13 фебруар 1944 г.

I

У вези наређења Врховног штаба НОВ и ПО Југославије о формирању корпусне војне области на територији Црне Горе и Боке формирају се три команде подручја и то:

— I команда подручја војне области II ударног корпуса НОВЈ, за срезове: Никшићки и Шавнички, са сједиштем у Шавнику.

— II команда подручја војне области II ударног корпуса НОВЈ, за срезове: Даниловградски, Подгорички и Цетињски, са сједиштем у Бјелопавлићима или Пиперима.

— III команда подручја војне области II ударног корпуса НОВЈ, за срезове: Колашински, Андријевички и Берански, са сједиштем у Беранама.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—4, к. 392.**

II

Одлуком овога Штаба **постављени су:**

У I КОМАНДИ ПОДРУЧЈА:

— за **команДанта** поручник **Јосиф Маловић,** досадашњи командант Дурмиторског НОП одреда;
— за политичког комесара друг **Микоња Костић;**
— за замјеника команданта друг **Обрад Бојовић.**

У II КОМАНДИ ПОДРУЧЈА:

— за команданта пуковник **Јоксим Радовић;**
— за политичког комесара друг **Ђуро Чагоровић;**
— за замјеника команданта друг **Милутин Милић.**

У III КОМАНДИ ПОДРУЧЈА:

— за команданта друг **Панто Малишић,**[2] досадашњи командант мјеста у Беранама;
— за политичког комесара друг **Мујо Шћекић;**
— за замјеника команданта п.поручник **Гајо Дрљевић,** досадашњи помоћник команданта мјеста у Колашину.

Замјеници **команДаната** подручја вршиће уједно и дужност мобилизациског официра дотичног подручја.

Интенданте и саобраћајне официре команди подручја именоваће саме команде подручја и о томе извијестити овај Штаб.

III

Команде подручја формирати одмах и приступити формирању команди мјеста.

Писмена упутства за рад команди подручја упутиће овај Штаб.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

[2] **Панто Малишић, умро 1953 год. као члан Среског комитета СК и народни посланик Црне Горе.**

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИ~ ВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ" ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВИЈЕ БРИГАДЕ НА ТЕРИТОРИЈУ ТРЕЋЕГ УДАРНОГ КОРПУСА[1]

Пов. 107
13 фебруар [194]4
18.00

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ"

У вези општег операциског плана и растерећења територије Црне Горе у економском погледу Врховни штаб НОВ и ПО Југославије наредио нам је да једну италијанску бригаду дивизије „Г-арибалди" са једним радним батаљоном јачине 500 људи упутимо у састав V Крајишке ударне дивизије, а једну бригаду италијанске дивизије „Гарибалди" са једним радним батаљоном јачине од 500 људи упутимо у састав III Ударног корпуса.

Према предњем

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — II бригаду Ваше дивизије, са једним радним батаљоном јачине 500 људи, упутите на просторију Барово, гдје ће се повезати са Главним штабом НОВ и ПО за Санџак. Гдавни штаб за Санџак одредиће један батаљон IV Санџачке бригаде који ће заједно са Вашом II бригадом и радним батаљоном извршити покрет до јединица II Пролетерске дивизије. По доласку ка просторију II Пролетерске дивизије Ваше ће јединице уз потребно осигурање повезати се са јединицама V Крајишке ударне дивизије, у чији састав улазе.

2. — III бригаду Ваше дивизије, са једним радним батаљоном јачине 500 људи, одмах повежите са Штабом IV Пролетерске бригаде у Бијелом Пољу. IV Пролетерска бригада упутиће један свој батаљон као осигурање и заједно са јединицама Ваше III бригаде извршити покрет на просторију Мељак, а одатле на просторију II Пролетерске дивизије. Даљи покрети ове бригаде и радног батаљона вршиће

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

се преко V Крајишке ударне дивизије до њеног уласка у састав III Ударног корпуса.

3. — Горе наведене бригаде треба да крену на пут у свом садањем формациском саставу. Радне батаљоне попунити одговарајућим бројем официра.

4. — Људство радних батаљона, које по нашем ранијем наређењу. треба да уђе у допунску бригаду Ваше дивизије, не узимати у обзир за попуну горе означена два радна батаљона. Распоред овога људства биће регулисан нашим засебним наређењем.

5. — Покрет горе наведених јединица извршити одмах. Батаљон II Ваше бригаде, који се налази на сектору Андријевица, извршиће покрет заједно са јединицама Ваше III бригаде, а у састав своје бригаде ући ће по доласку на просторију II Пролетерске дивизије.

6. — Напомињемо да, и поред батаљона наших бригада који ће вршити покрет заједно са Вашим јединицама, неопходно је потребно да се бригаде обезбиједе одговарајућим претходницама, побочницама и заштитницама, како не би биле на свом путу изненађене. У овоме смислу издајте потребна наређења Вашим јединицама.

7. — Издали смо наређење Главном штабу НОВ и ПО за Санџак и Штабу IV Пролетерске бригаде да одмах одреде батаљоне који ће вршити покрет са Вашим горе наведеним јединицама.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Начелник штаба
пуковник
Рудолф Приморац

(М.П.)

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД 13 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ЗА УПУЋИВАЊЕ ПОТРЕБНОГ БРОЈА СЛУШАЛАЦА ЗА ВИШИ ОФИЦИРСКИ КУРС ПРИ ШТАБУ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 116
13 фебруар 1944 г.

ШТАБУ _

При овоме Штабу отвара се на дан 5 марта 1944 године **„Виши официрски курс"** за спрему и усавршавање војних руководилаца и њиховог упознавања са принципима савремене борбе.

Курс ће се одржати и трајаће 30 дана — од 5 марта до 5 априла 1944 год.

За слушаоце курса долазе у обзир: команданти бригада или њихови замјеници, команданти батаљона или њихови замјеници, који имају услова да се развију у команданте бригада.

У вези предњег свака бригада (V, VI, VII, и VIII Црногорска, II Далматинска, III и IV Санџачка, X, XI и XII Херцеговачка) упутиће по 4 (четири) слушаоца који испуњавају горе наведене услове.

Међу горе наведеним бројем слушалаца морају бити:

мајор **Нико Стругар,** командант VII Црногорске ударне бригаде, капетан **Саво Станојевић,** замјеник команданта V Црногорске бригаде, друг **Халил Муртезовић,** замјеник команданта III Санџачке бригаде, друг **Никола Поповић,** досадашњи командант Ловћенског НОП одреда, и друг капетан **Бруно Вулетић,** замјеник команданта II Далматинске ударне бригаде.

Одређени слушаоци да се јаве овоме Штабу на дан 3 марта т.г. у 8 часова.

Слушаоци да понесу собом: личну спрему и наоружање (сваки мора имати машинску или обичну пушку), по једно ћебе, прибор за умивање, што већу количину писаћег материјала и прибор за јело. Нарочито се скреће пажња

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

да слушаоци понесу са собом по једно ћебе, јер овај Штаб нема могућности да слушаоцима иста стави на расположење.

Штабови и команде треба да се постарају да слушаоцима ставе на расположење што већи број војничких уџбеника и уопште књига војничког садржаја. Сами слушаоци треба такође да поведу рачуна да се снабдију са што већим бројем војничких књига, јер ће им то знатно олакшати праћење наставе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Штабу III Ударне и XXIX Херцеговачке дивизије, Гл. штабу НОВ и ПО за Санџак, Штабу II Далматинске и VI Црногорске ударне бригаде.

БР. 61

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 15 ФЕБРУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

Р Е Л А Ц И Ј Е
(секције: Колашин, Цетиње, Скадар, Пећ, Пљевља, Беране и Сјеница)

О вођеним операцијама V Црногорске ударне бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије са Њемцима, четницима и Арнаутима у времену од 1 фебруара до 15 фебруара 1944 године.

1 фебруара: Упућиване патроле у правцу албанске границе и Подгорице. Одржавани војни и политички часови.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/3, к. 754.**

2 фебруар: Предавање положаја јединицама **VII** Црногорске бригаде и спрема за покрет, прикупљање истурених дијелова.

3 фебруар: Спремање за покрет и одмор.

4 фебруар: Бригада је извршила покрет правцем: Биоче — Пелев Бријег — Лијева Ријека, гдје је бригада заноћила. Покрет је извршен у 6 часова а стигло се на преноћиште у 17 часова. У току читавог дана падала је киша и снијег наизмјенично.

5 фебруар: Продужен марш правцем: Лијева Ријека — Матешево — Краљске Баре, гдје је бригада заноћила.

6 фебруар: Продужен марш правцем: Баре — Трешњевик — Андријевица, гдје је бригада заноћила. У току тог дана падао је снијег са вјетром. Бригада је стигла у Андријевицу у 15 часова.

7 фебруар: 2 батаљон смијенио батаљон IV Пролетерске бригаде на положајима према Мурини. Остали дио бригаде продужио марш до Берана, гдје смо се смјестили на преноћиште.

8 **фебруар:** 3 батаљон се смјестио на Полици, гдје је смијенио батаљон IV Пролетерске бригаде на положајима према Албанији. 1 батаљон, Штаб бригаде и сви остали дијелови бригаде смјестили су се у Беранама. Чета 1 батаљона постављала засједе четниц[има.]

9 фебруар: Упознавање са установама у граду и организација посла по јединицама. Организован је војнички курс за усавршавање подофицира.

10 фебруар: Упућиване извиђачке патроле и одржавани војни и политички часови по јединицама. Почетак војног курса при Штабу бригаде.

11 фебруар: Одржавани војни и политички часови и **упу**ћиване патроле.

12, 13, 14 фебруар: Упућиване извиђачке патроле у правцу непријатеља у циљу прикупљања података о непријатељу: о снагама, саставу и намјерама.

15 фебруар: Упућена једна чета **1** батаљона у Штитарску општину у циљу омогућавања реквизиције Команде мјеста. Чишћење и организација чишћења аеродрома. Одржавани часови по јединицама и на курсу.

Редовно су упућиване гарнизонске патроле у циљу контроле вароши за све вријеме од доласка у Беране.

Нагли прелазак у хладне и снијежне предјеле јаче је истакао оскудицу у одијелу, обући и удобностима на смјештају у кантонману. Исто тако исхрана није била до-

бро организована од стране Команде мјеста у почетку, док су биле двије бригаде у Беранама. Храном смо се снабдијевали преко Команде мјеста. Исто тако и са сијеном за коње. Исхрана задовољава.

Морал и дисциплина: Иако је марш био прилично тежак, због дужине пута, а нарочито због хрђавог времена, протекао је у највећем реду и дисциплини, мада нијесмо имали довољно добрих коња за прегон материјала. Морал је био добар. ЈБудство је било расположено за марш. Десила су се само три случаја дезертерства, који су већ ухваћени и упућени у своје јединице.

Санитет: За вријеме маршевања на преноћиштима се санитет показао добро. Све су просторије прије смјештаја војске прегледаване. Сада у граду у борби против тифуса, који се појавио, санитет показује довољно активности у границама материјалних могућности.

Са 4 батаљоном од одласка са Биоча не одржавамо никакве везе, због велике удаљености и због тога што је у саставу и под командом других штабова.[2]

Везу са Штабом див. смо већином одржавали преко телефона због приличне удаљености. Важније ствари поштом.

Сарадња са италијанским јединицама је доста добра, мада су њихове јединице врло слабо дисциплиноване и борбене. Настојимо да то поправимо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политком
Светозар Радојевић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

Начелник
Новак Перућица

[2] **Мисли се на батаљон који је био у саставу Ударне групе, која је оперисала на територији Старе Црне Горе, а касније под командом Седме црногорске НОУ бригаде на сектору око Даниловграда. Види док. бр. 80.**

БР. 62

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА САНЏАК ОД 16 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ЧЕТВРТЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ ОКО ПЉЕВАЉА И МОГУЋНОСТИМА МОБИЛИЗАЦИЈЕ У САНЏАКУ[1]

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА САНЏАК
Бр. 91
16 II 1944 год.
8 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1) Непријатељске снаге у Пљевљима, Пријепољу и Сјеници су непромијењене, мада немамо детаљнијих података посљедњих дана из Пријепоља и Сјенице због великог снијега.

Њемци покушавају да чисте пут Пљевља — Пријепоље и Пријепоље — Сјеница. До сада их нијесу успјели да оспособе за аутомобилски саобраћај.

Оџа Пачариз,[2] који је вршио попис муслимана у Пљевљима, послије свршеног пописа отишао је за Пријепоље. Пописани муслимани нијесу још позвани у војску. Изгледа да ће сви ићи за Пријепоље, гдје ће се формирати у јединице.

Штаб II дивизије нас је 6 ов.м. извијестио да су Њемци поново заузели Горажде. Не знамо да ли су они тамо остали.

II дивизија се налази на простору Страхов До и у вези је са нашом IV бригадом.

2) 6 ов.м. непријатељ је по мећави и магли извршио напад на нашу IV бригаду. Непријатељ је био јак: 900 Њемаца, 150 четника и 60 милицајаца. Напад је извршен у три колоне: једна колона у јачини од 350 Њемаца напала је правцем Градац — Шљуке, а друге двије у правцу Трновица и у правцу Хоћевине. Нападом преко Хоћевине не-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—6, к. 392.**

[2] **Оџа Пачариз из села Хисарџика, вођа муслиманске милиције у Милешевском срезу. Послије ослобођења осуђен од Народног суда на смрт и стријељан.**

пријатељ је одвојио 1 и 2 батаљон од 4 батаљона, а нападом од Градца хтио је да обухвати лијево крило бригаде. Ово је могао извести захваљујући томе што није било дијелова II дивизије око Бољанића. Оваквим нападом одбачен је био IV батаљон Какмужима, а I и II батаљон су морали да се извлаче према Попову Долу. Прије него су успјели да се извуку према Попову Долу, непријатељ се појавио у с. Шљуке око 18 часова. У таквој ситуацији Штаб бригаде је извршио ноћни напад на непријатеља у Шљукама са I и II батаљоном. Овим нападом нијесу успјели да непријатеља потисну, али им је то омогућило да се извуку у правцу Попова Дола и Шула.

Непријатељ је остао у Мељаку до 8 ов.м. у 10 часова, када се повратио за Пљевља. Приликом повратка опљачкали су доста стоке у селима: Хоћевини, Шљивенску и Трновицама. Пљачкали су не водећи рачуна да ли је четничко или партизанско. Запалили су неколике куће, међу којима је било и четничких.

Непријатељ је порушио мостове на Ћехотини код Градца и Брвенице.

У овим борбама непријатељ је имао 2 мртва Њемца и више рањених. Наши су имали једног рањеног.

IV бригада се повратила на старе положаје.

3) 11 и 13 ов.м. Њемци су у јачини од по 100 људи испадали из Пљеваља до села Подпећа и Зекавица. Из Оџака су тукли топовима у правцу Мијаковића. Ова патролирања врше стално око Пљеваља. Крећу се на скијама или крпљама.

4) Прије недјељу дана упутили смо из Пљеваљског и Бјелопољског одреда 130 бораца у III Санџачку бригаду. Мобилизацију на ових 10 општина, које држимо у срезовима Бјелопољском и Пљеваљском, извршили смо потпуно. Може бити само поједини случај да није неки појединац мобилисан, због прикривања од стране одборника, али и то је врло ријетко. Мобилизација обухватала од 18 година до 45 година. Са ове територије, коју сада држимо, у III, IV бригади, Пљеваљском и Бјелопољском одреду и партизанским стражама налази се око 1500—1600 људи. Са ове територије се више слабо може шта мобилисати. Одреди су сведени на најнужнији број, а њихово људство је скоро искључиво старије људство, јер је све млађе послато у бригаде.

Ми ћемо III Санџачкој из одреда додати још 20 бораца, а за сада више не можемо, ако желимо одржати одреде бар са овим минималним бројем. У овом случају би III бригада имала близу 1000 људи.

Ми имамо у перспективи даљу попуну III и IV бригаде, али за сада више не можемо мобилисати, јер је све мобилисано. Ово попуњавање долази у обзир са ширењем слободне територије. Са територије коју сада држимо доста велики број се налази у четницима.

Питање мобилизације смо поставили као основно и тако смо га спроводили. Са територије која се налази под контролом непријатеља, не можемо остварити под садањим условима скоро никакве резултате у погледу мобилизације, мада смо убацили поједине герилске групе у циљу обавјештавања о непријатељу и ради мобилисања.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политичког комесара
Комнен Церовић

Командант
пуковник
Велимир Јакић

(М.П.)

БР. 63

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 16 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ ОКО ПЉЕВАЉА[1]

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Бр. 48
16 фебруар 1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

На секторима према просторији на којој је смјештена наша бригада нема никаквих промјена.

Непријатељ не врши никакве испаде како од правца Пљеваља, тако ни од правца Пријепоља — Бродарева. Промјене у непријатељским гарнизонима нема.

Ово вријеме одмарања наша бригада користи у циљу војно-политичког уздизања и учвршћења.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—4, к. 392.**

Отпочели емо са курсем за подофицире при Штабу бригаде. Курс посјећује 20 (двадесет) слушалаца.

Исхрана као и смјештај војске доста су слаби и за неколико дана нећемо имати више одакле да се снабдијевамо. Поред тога хигијенски услови под којима живе извјесне наше јединице врло су слаби; у народу владају епидемије тифуса, шуге, итд. Плашимо се да не дође до зараза у нашој војсци иако смо предузели све мјере предострожности.

Италијанске јединице које треба да преведемо до II Пролетерске дивизије нијесу се још повезале са нама и не знамо гдје се налазе.

Муниција која је била упућена за II Пролетерску дивизију са другом Јанићем није стигла до нас него се вратила натраг за Колашин. Молимо Вас да ту муницију упутите што прије.

Ми смо мишљења, и поред свих тешкоћа које можемо имати у путу, да што прије кренемо са ове просторије.

Другове који су били на вишем војном курсу код тога Штаба молимо да упутите, уколико их већ нијесте распоредили у неку другу јединицу. Ово предлажемо из разлога што је стручност наших војничких кадрова у бригади прилично опала, извлачењем кадрова из бригаде, и што би се ти другови у нашој бригади прилично брзо развијали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Војин Николић

Командант
п. пуковник
Саво Бурић

(М.П.)

П.С. Молимо Вас доставите нам знаке за распознавање.

БР. 66

БОЈНА РЕЛАЦИЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 16 ФЕБРУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УЛ. БРИГАДЕ
К. стр. пов. бр. 18
16 фебруар 1944 г.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам релацију од 1-Н до 16-11-1944 год.

Ноћу 31-1 и 1-Н јединице су имале преноћиште и то:

Штаб бригаде, интендантура и болница у Колашину; 3 батаљон у селу Бабљак, 4 батаљон Дријенак; 2 батаљон у Матешеву, док је 1 батаљон био у Смаилагића Пољу.

У вези наређења Штаба дивизије Оп. бр. 4, од 31-1,[2] јединице су продужиле са покретом иравцем Колашин — Матешево — Јабука — Лијева Ријека, с тим што је 4 батаљон замијенио 2-ги и са једном четом остао у Матешеву ради контролисања раскрснице и разбијања евентуалних четничких групица.

Ноћу 1-11 јединице су биле смјештене за преноћиште и то: 1 батаљон у селу Лопате, 2 батаљон у селу Јасен, 3 батаљон у Лијевој Ријеци, као и Штаб бригаде, двије чете 4 батаљона, интендантура и болница.

Штаб 4-ог батаљона без једне чете остао је у Лијевој Ријеци, са задатком контролисања тога сектора и затварања правца од Врмоша.

2-11 Штаб бригаде, 2 батаљон и интендантура продужили су покрет правцем Лијева Ријека — Пелев Бријег —Биоче.

1 и 3 батаљон правцем Лијева Ријека — Брскут — Косор.

3-П извршена је смјена јединица V Цр. уд. бригаде на положају Вежешник — Орахово, а у вези наређења Штаба дивизије Оп. бр. 4 и то:

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—4, к. 392.**
[2] **Треба да стоји 76. Види док. бр. 44.**

2 батаљон са једном четом село Цварин, ради контролисања Златице, 2 чете јужно од Вежешника ради контролисања Смоковца и друма Подгорица — Биоче — Матешево, остали дијелови, Штаб бригаде и интендантура у село Биоче. 3 батаљон: Штаб батаљона са једном четом Косор, 2 чета у село Болек, а 3 чета Медун са задатком контролисања и држања положаја према Подгорици.

1 батаљон село Орахово са задатком [држања] положаја Градина — Личник, и затварања праваца од Подгорице и сјев. Албаније.

Болница је смјештена у Лијевој Ријеци.

4-П на положајима није било нарочитих промјена; само са извјесним промјенама на реону 3 батаљона. Ухваћена је веза са Пратећим батаљоном Главног штаба као и Зетским одредом.

Од 4 ов. м-ца до закључно 15 није било промјена.

За ово вријеме придало нам се бројном стању и то 80 другова са 26 другарица. Ово људство је дошло ненаоружано, што се види и према бројном стању и наоружању у прегледу од 16 ов. м-ца.

Исхрана је за ово вријеме вршена преко команди мјеста Косор, Брскут, Лијева Ријека и Братоножићи. Храна је била осредња.

Обука се изводи свакога дана како војнички тако и политички.

14 ов. м-ца, формиран је при Штабу бригаде подофицирски курс који посјећују 27 другова и он ће трајати 25 дана.

За ово вријеме код непријатеља, а према добијеном извјештају осјећао се и осјећа велики метеж. Покушавају са мобилизацијом и то од 16 до 60 год. Четници су добили од окупатора око 1000 пушака и говори се да намјеравају још једном покушати „да ослободе Куче односно Пипере".

СМРТ ФАШИЗМУ -- СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Нико Ђаконовић

Командант, мајор
Нико Стругар

Начелник
Салих А. Радончић

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УПУЋИВАЊУ БАТАЉОНА ЗА ОСМУ ЦРНОГОРСКУ БРИГАДУ И О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 62
16 фебруар 1944 год.
у .. . час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ

Положај

Данашњим даном отпремили смо за новоформирану VIII Црногорску бригаду *174* борца. Према вашем наређењу[2] требало је да се пошаље 150 бораца, али ми смо батаљон попунили па га у цјелости шаљемо. Послали би га још већег али нам због огромног снијега није могло приспјети око 20 бораца из Пиве. Са батаљоном шаљемо и све руководиоце сем замјеника политичког комесара батаљона — који је иначе врло млад и не^овољно искусан а. нама је био неопходно потребан за наш Пети батаљон.- Са батаљоном шаљемо и његово наоружање појачано са једним тешким митраљезом. Батаљон који шаљемо у бригаду је формиран 5 децембра и имао је борби. Борбеност људства је добра. Оданост борби код већине бораца такође је добра. Трудили смо се да батаљон опремимо колико нам је то било могуће. Материјал који сте нам били послали већином је дат овом батаљону.

Ако нам то дозволите могли бисмо од наших посадних чета одвојити један број бораца за VI Црногорску бригаду — која нам је тражила да је попунимо.

Наш одред има сада свега један батаљон — који се и надаље налази око Никшића. Предузели би формирање VI батаљона али немамо руководилаца ни војничких ни политичких. Приговор да руководиоце треба пронаћи мислимо

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—4, к. 392.**
[2] **Треба да стоји 76. Види док. бр. 44.**

да не би могао важити за нашу ситуацију. Добро би било да нас у овоме помогнете, али не никако да нам враћате руководиоце које смо ми упутили са нашим батаљонима, већ са другог терена. Примјер: наш батаљон који је без наших руководилаца пошао у V бригаду распао се само зато што са њима нијесу били руководиоци које би људство познавало.

Шаљемо интенданта нашег одреда друга Ковачевића, који ће вас упознати са нашим потребама. Надамо се да ћете — уколико буде било икаквих могућности, а мислимо да има — изаћи у сусрет нашим тражењима јер су она нужна.^

Данас су нам дошли курири из Фоче. На том терену — као и у самој Фочи — налази се још V дивизија, мада је спремна за покрет. О некој већој концентрацији непријатеља на томе правцу нијесу нам јавили.

Код нас ситуација добра. По замјенику политкома нашег одреда послали смо вам извјештаје, те не би имали ништа новије додати.

Уколико наш печат није изрезан, немојте га радити јер смо га ми већ набавили.

Остали смо потпуно без писаћег материјала, како ми тако и наше команде мјеста и остале установе. Имамо још нешто мало од хартије коју сте нам ви послали са ознаком Штаба у лијевом углу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политком
Мићун М. Јауковић

Командант
Јосиф Маловић

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УПУЋИВАЊУ БАТАЉОНА ЗА ФОРМИРАЊЕ ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
НИКШИЋКОГ Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА
Бр. 49
16-11-1944 г.
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Према наређењу тога Штаба Пов. бр. 79[2] од 3 фебруара 1944 год. упућујемо један наш батаљон, који броји 100 бораца, за VIII Црн. бригаду. Већином људство је доста добро и борбено, што ће се видјети из приложених података и карактеристика, но има и један мањи број људства недовољно сигурног а које смо морали упутити да би попунили тражени број, јер нам је било немогуће упутити само старије и опробане борце. Но и ово ново људство је такво да се са мало више војничког и политичког рада може добро изградити. Услови за изградњу су повољнији у бригади него у нашим батаљонима, ради тога смо их и упутили. Један број старог и опробаног људства задржали смо за наше одредске батаљоне као руководиоце и уопште као костур који ће одржавати наше батаљоне и знати прихватити и изграђивати новомобилисано људство. Нијесмо могли све људство наоружати јер много оскудијевамо са оружјем а сматрамо да ће у бригади лакше доћи до оружја. Нашим батаљонима, обзиром на њихову малобројност, немогуће би било вршити задатке који им се дају ако не би били наоружани. Са одјећом и другом војничком спремом опремљени су колико је било могуће. Руководство, нарочито политичко, није употпуњено обзиром на наше потребе на терену.

Политички и војнички извјештај послали смо прије неколико дана. Курири се још нијесу повратили. За сада

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—4, к. 392.**
[2] **Треба да стоји 76. Види док. бр. 44.**

нема никаквих важнијих промјена што не можете видјети из прошлог нашег извјештаја, писма Херцеговачке дивизије и VI Црн. НОУ бригаде која су вам преко нас упућена. Усљед великог снијега и рђавог времена тешко је одржавати курирску везу са вама, ради тога ћемо, за сада, све важније промјене јављати преко телефона а курири ће ићи чим се омогући пролаз.

Јединачни списак људства са потребним подацима предат је Штабу батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Мартиновић Нећељко

Командант, мајор
Војислав Ђурашевић

БР. 67

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 19 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА ЦРНЕ ГОРЕ ЗА УПУЂИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БОРАЦА ЗА ФОРМИРАЊЕ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

Стр. пов. 133
19 фебруар [194]4

1. — На дан 22 марта 1944 године формирамо IX Црногорску ударну бригаду.[2]

2. — ЈБудство за ову бригаду упутити по сљедећем:

— Ловћенски НОП одред	150 бораца
— Никшићки НОП одред	100 бораца
Зетски НОП одред	130 бораца
— Дурмиторски НОП одреда	130 бораца
— Комски НОП одред	150 бораца
— Колашински НОП одред	80 бораца

3. — Горе означено људство по одредима формирати још сада у батаљоне и одредити одговарајући војнички и

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—2, к. 392.**

[2] **Девета црногорска НОУ бригада формирана је 1 априла 1944 године. Види док бр. 134 и 208.**

политички кадар. Настојати да ови батаљони до уласка у бригаду буду учвршћени војнички и политички.

4. — За све војничке и политичке руководиоце батаљона, приликом упућивања у састав бригаде која ће се формирати, доставити исцрпне карактеристике у које унијети све потребне податке за сваког појединог руководиоца, а не онакве какве сте послали приликом формирања VIII Црногорске бригаде.

5. — Настојати да се бар двије трећине одређеног људства по одредима наоружа пушкама. Остатак пушака као и одговарајући број аутоматског оружја даће овај Штаб.

6. — Одређено људство треба да буде 20 марта на одређеном мјесту, које ће се накнадно одредити. Према томе све припреме извршити благовремено.

7. — Новоформиране батаљоне снабдјети са потребним бројем товарних коња и казана за кување хране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-мајор
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Свима одредима Ц. Горе
и командама подручја

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ И О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА НА ДЕСНОЈ ОБАЛИ ЛИМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
19 фебруара 1944 године
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

У времену од нашег посљедњег извјештаја до данас није било неких нарочитих промјена на секторима које контролише и држи ова дивизија.

Јуче^смо добили извјештај од Ударне групе, која је оперисала на територији Старе Црне Горе. Сада је та Група сведена на само један батаљон V Црногорске бригаде, али и он је на путу за овамо. Дакле, ова Група више не постоји.

Према извјештају политкома 4 батаљона V Црногорске ударне бригаде, ситуација на терену Катунске Нахије знатно се побољшала доласком VI бригаде на ту просторију. Изгледи за мобилизацију су добри. Наводимо само примјер Загарачке општине,ч из које је мобилисано 70 бораца а окупатору је побјегло 29.

Јутрос смо добили извјештај од III Санџачке бригаде, писан 18 овог мјесеца. У извјештају оз каже да је 16 овог мјесеца у 14 часова прешла Лим једна група од 7 четника са једним п. митраљезом. Један од ових четника, са пето-•краком на капи, дошао је у Пратећи вод ове бригаде под изговором да је позадинац. Другови из ове чете одмах су посумњали у истинитост ових навода па су га подвргли свестраном испитивању. На крају овај бандит је признао да је четник и да је дошао са патролом Јована Косовића, чији је задатак да испита партизанске снаге и да извјештај поднесе Штабу свога батаљона у селу Сврбици.[2] Овај извјештај тргбали су да поднесу најдаље до четвртка увече (прекјуче), јер су требали да изведу напад на Бијело Поље

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—4, к. 392.**
[2] **Вјероватно Врбница, југоисточно од Бродарева**

и Беране у петак (јуче). Озај четник проказао је 4 четника обавјештајца међу којима се налази и Раде Контар, сеоски одборник.

Једна група милицајаца из околине Бродарева, јака 30 људи, вратила се својим кућама и предала оружје 1 батаљону III Санџачке бригаде. Нијесу дали никакве нарочите податке.

На секторима других бригада нема промјена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.Пј.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 69

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ФОРМИРАЊУ НИОНИРСКОГ БАТАЉОНА КОЈИ УЛАЗИ У САСТАВ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. бр. 139
21 фебруар 1944 г.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Од пионирског батаљона италијанске дивизије „Гарибалди" формирали смо пионирски батаљон који улази у састав Ваше дивизије.

Формациски састав батаљона је сљедећи:

— пионира-радника	—	75
— телефониста линијаша	—	30
— радиотелеграфиста	—	20

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског Института у Београду, бр. 12—4, к. 392. Документ није под сачуван.

— телефониста за рад на централи	4
— радио-монтера	1
— монтера за оправку телефона	1
— официра (нижих)	4
Свега:	— 145 људи,
	— 4 коња и
	— 4 карете

Поред тога формирана су и два пионирска вода, сваки сљедећег састава:

— пионира-радника	26
— телефониста линијаша	18
— радиотелеграфиста	10
— телефониста за рад на централи	1
— официра (нижих)	2
Свега:	57 људи и
	1 коњ

Ови водови одмах по формирању улазе по један у састав Ваше V Црногорске и III Санџачке бригаде.

2. — Формирање горе наведених јединица биће за~вршено 24 ов.мј. па их примите. Водове упутите одмах у састав њихових бригада, а пионирски батаљон употребљавајте према^Вашим потребама.

3. — Од људства италијанских радних батаљона који су се јавили за борце у нашим јединицама упутићемо Вам, чим се снабдију одијелом и обућом, за V Црногорску бригаду 100 бораца, а за III Санџачку бригаду 90 бораца. Ове војнике распоредите по Вашим јединицама као борце.

4. — Напомињемо да је веом^ потребно да се са италијанским људством које улази у састав Ваших јединица интензивно политички ради.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 71

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ЗА УПУЋИВАЊЕ СВИХ АВИЈАТИЧАРА, ШОФЕРА И ТЕНКИСТА ШТАБУ ПЕТОГ УДАРНОГ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 147
22 фебруар 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Најхитније упутите све авијатичаре, шофере, тенкисте и специјалисте механичаре који се налазе у Вашим јединицама, и то по сљедећем:

1. — У Колашин код овога Штаба: из III и IV Санџачке, V и VII Црногорске бригаде и Пљеваљског, Бјелопољског, Колашинског и Комског одреда.

2. — Штабу VI Црногорске ударне бригаде (у области Никшића): [из] VI Црногорске и II Далматинске бригаде и Ловћенског, Никшићког, Дурмиторског и Зетског одреда.

Све горе наведено људство упутити без обзира на њихов садањи положај. Никога не смијете задржати. Ово ће људство ићи на обуку и пријем материјала у Совјетски Савез, али им ово не саопштавати.

Људство које се буде прикупило у Колашину б^ће од стране овога Штаба упућено за Штаб XXIX Херцеговачке дивизије који ће га даље упутити за Штаб V Ударног корпуса, а људство прикупљено код Штаба VI Црногорске ударне бригаде биће одатле упућено такође за Штаб XXIX Херцеговачке дивизије и даље исто за Штаб V Ударног корпуса.

За све људство које се упућује доставити списак са сљедећим подацима: редни број, име (очево име) и презиме, године старости, од када је у НОВ и ПОЈ, на којим је све дужностима био у НОВ и ПОЈ, да ли је служио у бившој југословенској војсци и на којој дужности, за шта је специјализиран, карактеристика и примједба. Карактеристика за сваког појединца мора бити опширна и да се из ње тачно виде моралне, политичке и војничке особине дотичног

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

друга. — Ове карактериетике, без обзира да ли су појединци политички радници или не, даваће замјеници политичких комесара бригада или одреда.

За сваку групу, која се упућује, одредити вођу групе коме предати списак са подацима за Штаб V Ударног корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П,.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Штабу III Ударне дивизије, Штабу Приморске групе, Главном штабу НОВ и ПО за Санџак, свима штабовима одреда и свима командама подручја.

П.С. — По извршеном упућивашу по горњем наређењу штабови ће писмено извијестити овај Штаб: колико су горе наведеног људства упутили и то по струци (на пр. авијатичара, шофера, тенкиста итд.).

БР. 71

НАРЕДБЛ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 24 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

НАРЕДБА ПОВ. БР. 155

ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
за 24 фебруар 1944 године

Одлуком овога Штаба формира се Осма црногорска ударна бригада Народноослободилачке војске Југославије:

За руководство штабова ове бригаде **одређујемо:**

1. — Штаб бригаде:

— командант бригаде мајор Блажо Марковић, досадањи замјеник команданта Четврте пролетерске бригаде;

— политички комесар друг Јокаш Брајо^ић, досадањи замјеник политичког комесара 3 батаљона Четврте пролетерске бригаде;

— замјеник команданта друг Никола Поповић, досадањи командант Ловћенског одреда;

— замјеник политичког комесара друг Божидар Брајовић, досада на раду у Политодјелу Треће ударне дивизије;

— начелник Штаба капетан Војин Ђоровић, досадањи замјеник команданта 1 батаљона Четврте пролетерске бригаде;

за обавјештајног официра поручник Радисав Распоповић, досадањи замјеник команданта* Пратећег батаљона Другог ударног корпуса НОВ и ПОЈ;

— за Ершиоца дужности референта санитета друг Јауковић Момир, досадањи референт санитета 5 батаљона Четврте пролетерске бригаде,

— за интенданта друг потпоручник Милован Дрљевић, досадањи замјеник интенданта Четврте пролетерске бригаде.

Штаб бригаде ће сам одредити и формирати свој Пратећи вод јачине: водник, политички делегат, 20 бораца, економ, два кувара, два болничара, — и своју курирску групу јачине: командир и 10 курира.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—2, к. 392.**

2. — Штаб 1 батаљона:

— командант друг Миливоје Максимовић, досадањи замјеник команданта батаљона у V Црногорској бригади;

— замјеник команданта капетан Матуновић Ново, досадањи референт санитета V Црногорске бригаде;

— политички комесар друг Вељко Чобељић, досадањи командант батаљона у Зетском НОП одреду;

— замјеник политичког комесара друг Васиљ Краљевић;

— референт санитета друг Милан Шановић;

— интендант друг Војо Радуловић.

3. — Штаб 2 батаљона:

— командант друг Раде Раичевић, досадањи замјеник команданта батаљона V Црногорске ударне бригаде;

— замјеник команданта друг Јово Ковачевић,[2] досадањи замјеник команданта Четвртог батаљона V Црногорске ударне бригаде;

— политички комесар друг Владо Лакић, досадањи политички комесар 1 батаљона Седме црногорске ударне бригаде;

— замјеник политичког комесара друг Андрија Раковић, досадањи замјеник политичког комесара Колашинског одреда;

— референт санитета друг Шкатарић Блажо;

— интендант друг Петар Божовић.

4. — Штаб 3 батаљона:

— командант друг Павловић Милан;

— замјеник команданта потпоручник Бојица Јововић, досадањи командант батаљона у Ловћенском НОП одреду;

— политички комесар друг Раичевић Перо, политички комесар чете у V Црногорској ударној бригади;

— замјеник политичког комесара друг Милован Милачић;

— референт санитета друг Дедовић Владимир;

— интендант друг Драгољуб Дрљевић.

5. — Штаб 4 батаљона:

— командант друг Милисав Ђуровић,[3] досадањи замјеник команданта 3 батаљона V Црногорске ударне бригаде;

[2] **Јово Ковачевић, погинуо 22 августа 1944 године на Живи (Брезна).**

[3] **Народни херој Милисав Ђуровић. Погинуо октобра 1944 год. при ослобођењу Београда.**

— замјеник команданта друг Божидар Зоговић;

— политички комесар друг Владо Мрваљевић, досадањи комесар чете у V Црногорској ударној бригади;

— замјеник политичког комесара другарица Милачић Дара, досадањи замјеник политичког комесара Пратећег батаљона Главног штаба за Црну Гору и Боку;

— референт санитета другарица Десанка Милошевић;

— интендант друг Радован Поповић, досадањи интендант Пратећег батаљона Главног штаба за Црну Гору и Боку.

Руководство команди чета одредиће Штаб бригаде својом наредбом.

Штаб бригаде ријешиће такођер сва питања организациске природе својих јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 72

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ЗА ОБАВЕЗНО УСТРОЈСТВО КЊИГА ЕВИДЕНЦИЈЕ ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ ПРИ СВИМ ШТАБОВИМА И КОМАНДАМА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 156
28 фебруар 1944 год.

Обзиром да је при Штабу Корпуса формиран Отсјек за наоружање преко којега ће^ се од сада па у будуће рјешавати сва питања наоружања, то штабовима, јединицама и командама Корпуса и Корпусне војне области дајемо сљедеће директиве и упутства.

[1] **Препис оригинала, овјерен печатом и потписом помоћника начелника Штаба Другог ударног корпуса, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—2, к. 392.**

I. — ЕВИДЕНЦИЈА ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ:

1. — Почев од наше оеновне јединице (чете, батерије итд.) па до Штаба Корпуса треба да постоји књига стања оружја и муниције, у коју ће се књигу увести стање оружја и муниције на дан подношења *бројнога прегледа,* који је послат на попуну под Стр. пов. бр. 96 од 11 фебруара т.г. Све доцније промјене стања оружја и муниције треба да се уносе у ту књигу.

Књига је обичног џепног формата, у коју се уноси стање и то: *оружја по врстама и муниције за то оружје, са сљедећим рубрикама: врста оружја, тип, калибар, модел и фабрички број, — колико комада, — колико муниције* има то оружје укупно, промјене код тога оружја и муниције.

На другој страни иду редом тешка аутоматска оруђа, затим пушке по типовима и моделима, бацачи, револвери итд. са назначењем количине муниције за то оруђе.

2. — Књигу стања оружја и муниције воде и то: у четама, пггабовима батаљона и штабовима одреда — замјеници командира односно замјеници команданата. У Штабу бригаде и дивизије начелници штабова, а у Штабу Корпуса шеф Отсјека за наоружање. У командама подручја и командама мјеста воде помоћници команданата.

3. — Код основних јединица — чета, батерија, као и мањих самосталних одјељења — замјеник командира мора имати и поименичан списак војника са назначењем шта који од војника има од оружја и муниције, те повремено контролисати стање код појединаца, како би се једном за свагда спријечила узалудна потрошња муниције и то ван борбе.

4. Сваког првог у мјесецу, за протекли мјесец, достављати извод из књиге стања оружја и муниције своме старијем штабу и команди, а онда редом до Отсјека за наоружање овога Штаба, са назначењем и тачним подацима о свакој промјени овога стања, било да је та промјена настала у борби било ван борбе.

5. — *Трупне интендантуре у будуће немају никакву везу са евиденцијом оружја и муниције, него ће оне вршити само свој задатак.* Транспортовање и чување резерве муниције види се из одељка трећег овог акта.

II. — СНАБДИЈЕВАЊЕ ОРУЖЈЕМ И МУНИЦИЈОМ:

1. — Јединице и штабови ће се снабдијевати оружјем и муницијом редовним путем, са прописним требовањем.

За вријеме борбе јединица се може сама попунити и снабдјети потребном количином муниције, али само онолико колико јој је потребно за даље вођеше борбе, те редовним путем снабдијевање не би могло бити благовремено, али о томе треба најхитније извијестити свој старији штаб, односно команду. Заплијењена муниција на положају није својина те јединице него цијеле војске те треба стварно стање приказати, па ће бити наређено: коме и колико оружја и муниције предати одмах, односно гдје упутити сву заплијењену количину.

2. — Појединци се могу снабдијевати оружјем и муницијом само преко своје команде, односно штаба. Досадашња пракса неког снабдијевања по познанству и нередовним путем уопште, **забрањује се најстрожије** — јер је организација наше војске већ на толиком степену изведена, да ће и питање евиденције и снабдијевања оружјем и муницијом бити од сада па у будуће извођено редовним путем, па појединцима неће бити потребно да се сами снабдијевају.

3. — Отсјек за наоружање ће водити евиденцију и примати све оружје и муницију од савезника, те ће те количине одмах додијелити појединим јединицама овога Корпуса, према њиховој стварној потреби и тактичким задацима дотичне јединице. Према томе Отсјек ће од сада па у будуће имати централизовану евиденцију и уједно право за подјелу оружја и муниције јединицама.

III. — ЧУВАЊЕ И ТРАНСПОРТОВАЊЕ ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ:

1. — Сваки метак треба чувати и *употребити га само противу непријатеља.* Једна чудна пракса, бесциљно пуцање из пушака и револвера у сврху неког моменталног расположења, увесељавања, **најстрожије се забрањује.** Наш војник може пуцати из свога оружја само противу непријатеља или за вријеме школског и поучног гађања на организованом или неорганизованом стрелишту, гдје се то гађање има вршити под руководством команданта, односно командира и гдје треба унапријед одредити врсту гађања и утрошак муниције.

Сваког оног који пуца из свога оружја у сврху увесељавања итд. има право и дужност да разоружа најближи старјешина и руководилац, па и поједини борац и о томе одмах извијестити.

2. — Оружје и муницију треба чувати од влаге и одржавати их увијек у чистоћи. Одмах послије употребе или марша оружје треба очистити и по могућству подма-

зати. Муницију треба носити у фишеклијама. Муниција у реденицима се врло брзо квари, те настојати да се она носи у фишеклијама, па макар ове биле израђене од чвршћега платна.

3. — Повремено треба вршити смотру оружја и муниције и то како у јединицама тако и у штабовима. Тада треба извршити и бројење муниције и сваку промјену убиљежавати, а код недозвољеног утрошка исте повести хитну истрагу и на ово указивати на свим војничким часовима у штабу и у јединици.

4. — Муниција се носи у бојним коморама и то она резерва, која се не носи уз само оружје. У будуће се забрањује ношење муниције у интендантури, као што је до сада практиковано, него треба формирати по батаљонима и бригадама бојне коморе, у којима носити сву резервну муницију. Ове команде не треба да су гломазне и треба да су лако покретљиве. Вишак муниције и оружја биће магациониран по командама подручја, односно у магацинима Отсјека за наоружање овога Штаба.

Замјеници команданата и начелници штабова, који воде евиденције, нарочито ће и често прегледати стање муниције по бојним коморама, и том приликом треба проконтролисати: стање и количину муниције, сравњујући то са стањем у Књизи стања оружја и муниције, паковање, проценат квара итд.

IV. _ РАДИОНИЦА ЗА ОПРАВКУ ОРУЖЈА:

При Отсјеку за наоружање формирана је *радионица* за оправку оружја. Ова радионица је за сада смјештена у Колашину, а предвиђено је и формирање једне покретне радионице, која би могла и код већих покрета примати оружје од јединица и партизанских одреда на оправку и преправку.

Све јединице ће одмах послати оружје, које је неисправно и које не могу оправити у јединицама, у радионицу Отсјека за наоружање, па ће им се исто по оправци повратити.

V. — КАДРОВИ:

Свака бригада и сваки партизански одред треба да имају у своме штабу једног мајстора — пушкара, који би вршио лакше поправке оружја, а теже упућивати у радионицу. У колико бригаде немају за сада лице погодно за дужност бригадног или одредског пушкара, исто мобили-

сати са терена, а ако и ово није могуће онда извијестити шефа Отсјека за наоружање, те ће бити одређен из неке друге јединице.

Шеф Отсјека за наоружање ће водити списак свих другова који су оспособљени за рад око муниције и оружја и вршиће распоред бригадних и одредских пушкара и распоред оних у радионици Отсјека. Стога ће сви штабови дивизија и одреда, као и команде подручја доставити списак ових са сљедећим рубрикама: редни број, презиме (очево име) и име, године старости, гдје се сада налази и на којој дужности, карактеристика и примједба. По пријему ових спискова овај Штаб ће извршити распоред по бригадама и одредима, односно у радионици. Спискови имају бити до 10 марта т.г. у овоме Штабу. У списак увести и оне који још нијесу мобилисани у редове НОВ и ПОЈ, а налазе се на територији Команде подручја.

o

По овоме у будуће поступати, са истим наређењем упознати све руководеће другове.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Да је препис вјеран оригиналу тврди:

За Штаб Корпуса
пуковник
Бранко Обрадовић

БР. 62

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 28 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА СВОМЕ ТЕРЕНУ[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 70
28 фебруар 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Ваш акт стр. пов. бр.: 133[2] и наредбу пов. бр. 141[3] примили смо и по њима поступили.

1. Ситуација на нашем терену:

Ситуација код нас је добра, сваким даном се побољшава. Расположење маса за нашу борбу расте сваким даном све више и више. Наш утицај је скоро потпун на читавој територији. Путем конференција и зборова народ је потпуно упознат са свим најновијим догађајима како код нас тако и на страни. Исправан политички однос према народу, сарадња и јединствено иступање свих органа војне и народне власти по свим питањима народне борбе у првом реду допринијели су да је ситуација код нас добра. Повољан развој ситуације како код нас тако и споља омогућио нам је рад и у многоме допринио садањој ситуацији код нас. Непријатељски утицај замире и скоро је неосјетан а нарочито послије разбијања четничких банди у Шаранцима и у Пиви. Контрола терена потпуно је изведена. За посљедњих мјесец дана све наше оружане снаге (посадне чете, партизанске страже) су у сталним потјерама за бандитима који се крију по пећинама. У потјерама смо имали успјеха — ухваћено је 8 (осам) старих четника, од којих 5 Шаранаца и 3 Мратињца. Сви се налазе у затвору код војног суда овог одреда

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27—4, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 67.**
[3] **Ова наредба, коју је издала Корпусна војна област Другог ударног корпуса, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/2, к. 392.**

и истрага је у току. Ухваћено је и 30 дезертера, који су се крили по шумама. Оне дезертере који неће бити изведени пред војни суд упутићемо вам на распоред по јединицама. 27 овог био је ухваћен и злогласни Гиле Ћаласан, који је у V офанзиви убијао наше рањене и болесне другове у заједници са Њемцима, али је у спровођењу успио да умакне, бацивши се низ једну греду. Упутили смо потјере за њим да га пронађу. Јавићемо за случај хватања.

Редовно одржавамо везе са свим сусједним јединицама.

2. Мобилизација:

Према вашем ранијем наређењу, издали смо наређење преко команди мјеста за потпуну мобилизацију на територији овог одреда од 16—40 година. Ово нијесмо могли урадити прије зато што смо сматрали да ситуација није била зрела за потпуну мођилизацију. Сада, послије дугих припрема, сматрамо да је ситуација зрела и да ће нам потпуна мобилизација успјети. Досадањим етапним провођењем мобилизације ми смо исцрпли терен тако да број сада мобилисаних — мислимо — неће бити већи од 200 бораца. И ову мобилизацију проводимо у пуној сагласности са народном влашћу. Биће закључена са 5 мартом.

Пошто немамо руководства за формирање новог батаљона (шестог) то мислимо да га распоредимо на сљедећи начин: а) попунити наш 5 батаљон до 180 бораца, који сада броји 130 бораца; б) остали већи дио новомобилисаних упутити за попуну VI Црногорске бригаде — јер, као што смо вам и раније јавили, та нам је бригада тражила попуну. Поред недостатка руководилаца за један нови батаљон ми немамо ни оружја за њега. За овакав распоред људства потребно нам је ваше одобрење, које смо и раније тражили, мада смо увјерени да ћете одобрити овај наш предлог — обзиром на чињенице које смо навели. '

Наш Пети батаљон припремамо за улазак у нашу IX бригаду. Послаћемо га у јачини до 180 бораца иако сте нам тражили 130 бораца.

Сматрамо да ћемо, оставши без иједног батаљона, и ми из Штаба одреда добити нови распоред у неку од бригада, јер са извршењем потпуне мобилизације и одашиљањем свих наших батаљона за бригаде наш одред остаје без војске.

3. Сусједни срезови:

1. *Санџак:* са Гл. штабом одржавамо везу куририма и телефонским путем до Косанице. Обзиром да и ви имате

телефонску везу са њима — како нас је обавијестио Гл. штаб за Санџак, то вам подробнији извјештаји нијесу потребни, с наше стране, јер их на вријеме добијате са те стране.

2. *Фоча:* у сталном смо контакту са V дивизијом. Обавјештавају нас да наше снаге контролишу терен Калиновика, Трнова, дио терена Горажде, други дио Швабе и четници, и терен уз Ћехотину. Ни са једне стране није испољена активност непријатеља на наше снаге. У Улогу су четничке банде. У Трнову нешто Шваба и милиције, гдје се налази и Момчиловић. У Срезу фочанском потпуно су разбијене четничке банде. Већи број је ликвидиран. Вршено је масовно разоружавање четника и милиције. Према извјештајима које смо примили прије два дана Бодирога се пребацио на Вучево са једном групом од 30 бандита. Никовић се пребацио на терен Таре (лијева обала). За објема групама послали смо наша јача одјељења. Очекујемо извјештаје.

3. *Херцеговина:* немамо новијих извјештаја сем депеше од XXIX дивизије коју смо вам пренијели.

Према незваничном извјештају од Манастира Пиве од јуче, Швабе су спремни да напусте Гацко. Према једној — још непотврђеној вијести — Гацко је напуштено у току 27 овог.[4]

4. *Никшић:* без промјена, с тим што се сада наша VI налази на простору око Божурова Брда и Бањана. Гарнизон у граду је јак 2800, од којих 1200 окупаторских војника, остатак четнички бандити. Прије два дана непријатељу је приспјело јаче појачање. Јединице Никшићког одреда скоро сваки дан пушкарају са непријатељем око града у сусједним селима.

Према вашем наређењу о броју бораца у посадним четама и партизанским стражама, треба да буде у- истима по 22, односно 11 бораца. Сматрамо да овај број није довољан за контролисање терена, хватање веза и курирске службе, с обзиром да на територији овог одреда нема ниједног батаљона који би могао вршити контролу терена. Наглашавамо да је већина другова при посадним четама полуинвалидирана и апсолутно неспособна за ноћне засједе, дуже путеве и слично. Мислимо да би специјално за наш терен требало предвиђени број повећати.

Друг др Момир Дамјановић, једно усљед непроходности Језера, а друго због прегледа новомобилисаних, не

[4] **Трећи батаљон Једанаесте херцеговачке бригаде ушао је У Гацко и послије 24 сата под притиском јачих непријатељских снага морао је напустити град.**

може се одмах јавити на дужност. Чим се учини саобраћај преко Језера, упутићемо га.

Послије одласка друга Дамјановића наш терен остаје без ијединог љекара и у вршењу санитетске службе наш крај остаје на милост и немилост случајевима. Уколико има икаквих могућности требало би нам послати једног искусног љекара.

Команда подручја није се још конституисала. Зграда у Шавнику ради се на брзу руку — само недостаје стакла.

Шаљемо преглед људства и наоружања овог одреда — мада смо то и прије послали у још прегледнијој форми.

Шаљемо вам предлоге за унапређење официра и подофицира.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Мићун Јауковић

Командант
Јосиф Маловић

П.С.[5]

Према извјештају 28-11-44 у 20 часова, пренесеном телефоном од ком. мј. Манастир Пива, наше снаге су ушле у Гацко 26 овог, пошто су се Швабе и њине слуге истог дана повукли из Гацка. Швабе су напустили и Љубиње а вјероватно и Столац, за који још нема званичног извјештаја. XI Хер. бригада налази се око Билеће а XII око Требиња.

Кт
Јосиф Маловић

(М.П.)

[5] **Сљедећи текст дописан је мастило.м.**

*

БР. 74

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ И ИМЕНОВАЊУ ШТАБА ДИВИЗИЈЕ[1]

НАРЕДБА ПОВ. БР. 158

ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

за 29 фебруар 1944 године

I

Рјешењем Врховног штаба НОВ и ПО Југославије формира се XXXVII Ударна дивизија.[2]

Дивизија има сљедећи формациски састав:

а) Штаб дивизије,

б) III Санџачка ударна бригада,

в) IV Санџачка ударна бригада, и

г) VIII Црногорска ударна бригада.

II

Наредбом Врховног штаба НОВ и ПОЈ постављени су:

— за команданта XXXVII ударне дивизије мајор **Жарко Видовић,** досадањи командант III Санџачке ударне бригаде;

— за политичког комесара XXXVII Ударне дивизије друг **Мило Јовићевић,** досадаши помоћник политичког комесара Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку;

— за начелника Штаба XXXVII Ударне дивизије друг **Раде Кнежевић,** досадањи оперативни официр Главног штаба НОВ и ПО за Ц. Гору и Боку.

III

Остали чланови Штаоа XXXVII Ударне дивизије одредиће се накнадно.

Штаб дивизије формираће се одмах и отпочети рад. При Штабу формирати пратећу чету јачине: командир, политички комесар, замјеник командира и замјеник политичког комесара и 40 бораца и своју курирску груггу јачине: командир и 12 курира.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23—2, ч. 392.**

[2] **Види док. бр. 108.**

IV

XXXVII Ударна дивизија улази у састав овога Корпуса под чијом ће се непосредном командом налазити.

V

Ову наредбу саопштити јединицама XXXVII Ударне дивизије пред стројем.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 75

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ.Т ОД 29 ФЕБРУАРА 1944 ГОД. ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ И САНЏАКА ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ СВИХ РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА ДО 40 ГОДИНА СТАРОСТИ[1]

»

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 157
29 фебруар 1944 г.

Одмах по пријему овога наређења приступите мобилизацији свију резервних официра бивше југословенске војске који се налазе на територији Вашег одреда.

Мобилизација важи закључно са 40 година старости.

Мобилизацију спровести најхитније и све мобилисане упутити у овај Штаб.

Оне резервне официре који се већ сада налазе на функцијама у одредским батаљонима или штабовима одреда задржати на досадањим дужностима, док све резервне

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—2, к. 392.**

официре који се налазе по командама мјеста или партизанским стражама мобилисати, како је то горе наведено.

Приликом упућиваша мобилисаних резервних официра у овај Штаб доставити за исте списак са сљедећим рубрикама: редни број, име (очево име) и презиме, године старости, чин у бившој југословенској војсци и род војске, на којима је дужностима био у бившој југословенској војсци, да ли је био у четницима и за које вријеме, да ли је код четника имао какву функцију, карактеристика и примједба.

Напомишемо да карактеристике морају бити врло опширне и да се из њих мора видјети за коју се службу поједини могу искористити. Ово је врло важно, јер ће према карактеристикама ови резервни официри бити распоређивани по нашим бригадама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Свима штабовима одреда на територији Ц. Горе, Боке и Санџака и Главном штабу НОВ и ПО за Санџак.

П.С. — Ово наређење схватити тако да се мобилишу сви резервни официри са територије Вашег' одреда који до сада нису ступили у редове НОВ и ПОЈ, а исто тако упутити и све оне резервне официре који се налазе по командама мјеста или партизанским стражама.

БР. 93

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРНУСА НОВЈ ОД 1 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА ОД БЕРАНА ДО МЕЉАКА[1]

Стр. пов. 181
1 март [194]4

ШТАБУ XXXVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

24 пр.мј. формирана је одлуком Врховног штаба Ваша дивизија и именован Штаб дивизије о чијем саставу сте обавијештени.

Ваша дивизија је добила сектор: Лимска долина — Западни Санџак. Привремени распоред Ваших бригада биће кордонски у циљу одбране слободне територије Васојевића и Санџака и протезаће се од Берана до Мељака. Ваше јединице ће са мањим дијеловима вршити сталне упаде на непријатељску територију, препаде на истурене непријатељске тачке итд. Извидјећете ситуацију на сектору: Бродарево, те у повољној ситуацији ликвидирати тај непријатељски гарнизон. Будно ћете пратити непријатељски гарнизон у Пљевљима, те у **повољној** ситуацији и тај гарнизон ликвидирати. У том случају Ваша би дивизија, како је то замислио и Врховни штаб, била распоређена долином Лима наслањајући се једним и другим крилом на јединице других дивизија.

На Вашем десном крилу на сектору: Беране — Андријевица налази се V Црногорска бригада без једног батаљона и Комски НОП одред, на Вашем лијевом крилу II и V дивизија. Са овим јединицама ћете одржавати сталну везу и обавјештавати се о ситуацији, како код њих, те шаљући њима извјештаје њих обавјештавати о ситуацији код Вас.

II и V дивизија су добиле задатак од Врховног штаба да ових дана очисте просторију: Рудо — Прибој — Нова Варош и да крену у правцу Ивањице. Обавијестите се преко Штаба II Пролетерске дивизије, када они мисле прећи Лим, да би им Ви својим дејством на комуникацији: Пљевља — Пријепоље олакшали прелаз.

У случају да непријатељ предузме офанзивне операције од правца Бродарева према Бијелом Пољу, Ви ћете [са] VIII Црногорском ударном бригадом, која се налази у Бе-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

ранама, интервенисати на том правцу, те III Санџачком, VIII Црногорском и Бјелопољским одредом сузбити сваки непријатељски покушај на том правцу и прећи у противофанзиву. У случају да непријатељ на том правцу не буде предузимао никаквог дејства, VIII Црногорску ударну бригаду оставите у Беранама, док јој не стигне Ловћенски батаљон и док је наоружамо, јер ће нам оружје иначе доћи у Беране.

Не смијете допустити да Вам јединице држе стално неке устаљене положаје, већ — нарочито послије топљења снијега — морате вршити сталне покрете са свим јединицама. Ваша IV бригада мора постати маневарска, са задатком маневрисања на сектору: Подпеће — Чајниче — Рудо — Бабине.

Одмах се повежите са својим бригадама, организујте Ваш Штаб, попуните Штаб и узмите јединице у своје руке.

Ваше јединице су доста младе и Ви морате велику пажњу посветити војно-политичком подизању јединица и скренути пажњу свим старјешинама у Вашим јединицама на потребну будност и одржавање сталног контакта са непријатељем.

Напомињемо Вам да до максимума усавршавате дисциплину у Вашим јединицама и да на вријеме интервенишете у сваком случају лабавости или колебљивости, било код старјешина било код јединица.

Ваша ситуација биће олакшана продором наших (II и V дивизије) у Србију и Ви ту ситуацију морате искористити у циљу повезивања са муслиманским масама, нове мобилизације и попуне Ваше дивизије.

По питању исхране јединица комесар дивизије ће одржавати сталну везу са ЗАВНОС-ом[2] и регулисаће начин исхране тако да оперативне јединице добијају сљедовања од позадинских власти, те да оперативне јединице не врше нити конфискације нити реквизиције. Штаб дивизије ће одржавати сталну везу са позадинским војним властима и Гл. штабом за Санџак.

Овоме Штабу подносити редовне писмене извјештаје, а .у најкраћем времену поднијети списак бројног стања и наоружања дивизије.

СМРТ- ФАШИЗМУ — СЛОЕОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

[2] **Земаљско антифашистичко вијеће народног ослобођења за Санџак**

БР. 93

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ ЧЕТНИКА НА ПРОСТОРИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД—ЗАГАРАЧ И ЗА АКТИВНИЈА ДЕЈСТВА НА СВИМ ПОДРУЧЈИМА[1]

Стр. пов. 182
1 март [194]4

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Према посљедњим извјештајима које добијамо од наших об. органа четничке банде потпомогнуте мањим њемачким снагама загосподариле су комуникацијом: Никшић — Даниловград једним снагама, а другим пошле у правцу наше слободне територије у Катунској Нахији. Ви сте и сувише мало дејства испољили западно од Никшића, с једне стране, а с друге стране занемарили леђа, те би Вам се могло десити да Вас непријатељ истисне у правцу Херцеговине. Изгледа нам да је Ваша обавјештајна служба и сувише слаба, а веза са Ловћенским одредом никаква.

Ви сте и сувише круто схватили директиву коју сте добили од нас, а јединице су Вам остале мртве на тој просторији.

Зато, у циљу извршења Вашег задатка који улази у склоп општих задатака нашег Корпуса, а у вези са новонасталом ситуацијом — са оживљењем четничких банди на сектору: Подгорица — Никшић и Подгорица — Цетиње,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Приступите хитно ликвидацији четничких банди на просторији: Никшић — Даниловград и Даниловград — Загарач.

2. — Очистите Грахово у садејству са Херцеговачком бригадом.

3. — Једну Вашу бригаду поставите на комуникацији: Даниловград — Никшић, са задатком маневрисања са обје стране те комуникације, те у повољној ситуацији ликви-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

дације гарнизона у Даниловграду једним ноћним препадом. Та бригада треба да испољи дејство и према Катунској Нахији и да одржава сталну везу са Ловћенским одредом. Ми смо мишљења да то треба да буде VI Црногорска бригада.

4. — Далматинску бригаду поставите на просторији: Трубјела — Трешњево, са задатком дејства у правцу Црквица *уг* Боке. На сектору Бока и у самој Боки нека испољи јаче дејство I Бокељски батаљон.

5. — Херцеговачкој бригади смо наредили да послије ликвидације Грахова, уз садејство Ваших јединица, остане на просторији: Грахово — Вилусе и испољи своје дејство према Требињу, Грабу и Врбању.

6. — Вршити покрете са свим једгшицама, пребацујући главне снаге тамо гдје се концентришу четничке групе и тамо гдје Никшићки гарнизон испољи своје дејство према некој од Ваших јединица.

7. — Радите енергичније и дејствујте партизански, јер Ви имате довољно снага и доста велику просторију за маневрисање.

8. — На комуникацију: Никшић — Даниловград неће бити пребачена V Црногорска бригада, како смо то раније мислили и усмено рекли команданту Групе п. пуковнику Бабићу.[2]

9. — Радио-везом нас извјештавајте сваки дан о ситуацији код Вас и изведеним акцијама, а најмање сваки десети дан нас писмено извјештавајте о општој ситуацији и кроз релацију о Вашим акцијама.[3]

10. — Ојачајте Никшићки одред и попуните VI Црногорску бригаду. Орјенски батаљон је кренуо назад два дана из Дрвара и вјероватно је да ће тек кроз мјесец дана стићи код Вас.[4] Настојте свим силама да попуните Бокељски батаљон. За Далматинску бригаду смо тражили поново људство које би требало доћи заједно са Орјенским батаљоном.

11. — Развијте Вашу обавјештајну службу.

12. — Формирана је XXXVII Ударна дивизија, у коју су ушле: III и IV Санџачка и VIII Црногорска бригада. Ко-

[2] **Радомир Бабић**

[3] **О борбама Приморске оперативне групе почетком марта види у док. бр. 84, 94, 97 и 100.**

[4] **Односи се на батаљон који је формиран од интернираних Бокеља што су послије капитулације Италије побјегли из логора Сјеверне Италије. Батаљон је формиран у Випавској долини мјесеца септембра 1943 године. Формирањем Прве бокељске бригаде ушао је у њен састав као Други батаљон те Бригаде.**

мандант дивизије је мајор Жарко Видовић, комесар Мило Јовићевић и начелник Штаба Раде Кнежевић.

С. Ф. — С. н.!

(М.П.)

За Штаб, командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 78

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 1 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА НА ПРОСТОРИЈУ КОТЛИЋИ—РАЗМУЂЕ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Бр. службено
1 марта 1944 год.
у 21 час

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

Усљед новонастале ситуације на просторији Грахово — Драгаљ, гдје је дошло око 1.500 четничких бандита уз пратњу мањих њемачких снага, одмах по пријему овог наређења пребаците један ваш батаљон на просторију с. Котлићи — с. Размуђе, гдје ће се одморити. Овај батаљон по доласку на означену просторију извијестиће овај Штаб о свом доласку, како би се могла издати потребна заповијест за све јединице које се налазе на просторији Грахова ради извођења акције на ове банде. Овај ваш батаљон ће у многоме ојачати снаге Далматинске бригаде, које су врло мале, јер је у задњим акцијама имала приличан број жртава. Ми потпуно увиђамо потребу по вашој претставци да би тај батаљон корисно послужио на вашој просторији,

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398.**

али усљед појаве ових четничких банди за сада је овај правац много важнији, те нас је то и руководило да донесемо овакву одлуку.

Под вашом командом се налазе два батаљона, које употребите и поставите на положајима одакле ће најбоље испољити своје дејство; те батаљоне мало више активизирајте и дајите им задатке према вашој увиђавности, и не смијете дозволити да ови батаљони буду мање ангажовани него остале јединице. Исто тако, повежите се са батаљонима Зетског одреда, који треба да маневришу на својој просторији и не дозволите им да стоје; дајите им задатке да у згодном моменту врше упаде у села дуж Зете и никако да не дозволе четничким бандама да вас угрожавају бочно и да исте банде упадају' у села у долини Зете.

Ваш извјештај од 13 ов.мј.[2] примили смо са закашњењем од 4 дана, а ово из разлога што сте извјештај слали преко неких веза и позадинских радника. Ово се убудуће не смије десити, већ све извјештаје морате слати директно по вашим куририма. Исто тако наредите и Колашинском одреду да, поред извјештаја које шаље вама, шаље и нама непосредно извјештаје по вашем куриру, у коме ће извјештају навести шта су дотичног дана радили и какве су све акције изводили. Релације са бројним стањем требали сте доставити до 15 ов.мј., како ви, тако и Колашински одред, што ви ни до данас нијесте учинили.

Из задњих неколико акција које сте извели на окупатора и четничке банде на комуникацији Никшић — Даниловград види се да је ваш рад добро отпочео.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб групе
начелник
Новак Перућица

П.С.

Чујемо да сте заплијенили нешто дувана, не би згорега било да нас са којом кутијом посјетите.

Не заборавите нам послати извјештај о стању и ситуацији на Вашем сектору и непријатељ. гарнизонима.

[2] **Мисли се на 13 фебруар 1944. Овај документ није сачуван.**

\

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА СВОМЕ ТЕРЕНУ[1]

ШТАБ
НИКШИЋКОГ Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА
Ст. пов. бр. 72
1-111-1944 г.
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Подносимо Вам извјештај:

1. — Војна ситуација: општа војничка ситуација на територији овог одреда од посљедњег нашег извјештаја од 7 ов.мј.[2] знатно се поправила. Четничке банде које су се налазиле на територији општина: Рудинско-трепачке, Бањско-вучедолске и дјелимично Граховске, прећеране су. О овоме сте посигурно били редовно обавјештавани од стране Штаба VI Црногорске бригаде. На територији општина: Жупске, Луковске, Требјешке и Кочанске војно-политичка ситуација није се измијенила од нашег ранијег извјештаја.

Чишћење поменутих општина од четничких банди имало је великог политичког одраза на народне масе у читавом срезу. Ови крајеви били су им велико упориште на чему су стварали планове за општи напад противу слободне територије у Црној Гори.

2. — Број јединица и стање код њих: послије одашиљања батаљона за VIII Црногорску бригаду на територији овога одреда остала су још три батаљона, који су бројчано били прилично мали. Да би исте попунили ми смо у њих укључили ггјешивачку теренску чету и голијску. Ово смо урадили из разлога што су се борци у овим четама били прилично учаурили и слабо су показивали живости. На пјешивачком терену нијесмо досад успјели да оформимо нову позадинску чету и тамо за сада имамо само позадинце који ће настојати, уколико то буде могуће, да оформе неку омању теренску чету. Док смо у Голији, одмах након прикључења голијске чете батаљону, оформили нову теренску

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29—4, к. 392.**
[2] **Мисли се на 7 фебруар 1944 године. Види док. бр. 48.**

чету и истој дали конкретне задатке. Број људства у нашим батаљонима је сљедећи: 1-ви има 89 бораца, његово наоружање је 2 тал. п. митраљеза, 1 лаки бацач и 69 пушака. 2-ги има 115 бораца, његово наоружање је 1 т. митраљез „бреда", 5 п. митраљеза (2 ,,брно" и 3 талијанска), 1 тешки бацач и 84 пушке, и 3-ћи има 53 борца, његово наоружање 1 т.митраљез ,,бреда", 3 п.митраљеза (2 „брно" и 1 талијански), 1 лаки бацач и 51 пушку. Напомињемо да је наш 2-ги батаљон успио у овом међувремену мобилисати 15 бораца. Распоред наших батаљона је сљедећи: 1-ви и 3-ћи налазе се на путу Никшић — Кусиде и служе као заштитница од Никшића VI Црногорској бригади. Наш 2-ги батаљон налази се на територији Бањана и садејствује према потреби са јединицама Херцеговачке дивизије или са јединицама VI Ц. бригаде.

3. — Од нашег извјештаја од 7. ов.мј. било је омањих четничких испада у околним селима града. Са њима нијесмо имали већих борби јер су се исти у току дана враћали натраг (било је само препуцавања).

4. — Примили смо наређење за формирање IX Црногорске бригаде за 20 март. Ми ћемо у духу овога наређења поступити и оформити један батаљон у којему ћемо по могућству развити што већи политички и војнички рад.

5. — С обзиром на чишћење овога среза од главног упоришта четничких банди, настојаћемо да ову ситуацију искористимо за мобилизацију новог људства. Вјерујемо да ћемо у овој мобилизацији имати бољега успјеха него у ранијој, иако је четничка пропаганда поред свега овога прилично јака.

6. — Како је људство у батаљонима у приличној мјери огољело и обосило, а такво је и људство које мобилишемо, те би било неопходно потребно да нам упутите један већи број шињела, ципела и материјала за веш. Ово би имало приличног значаја и за саму пропаганду, јер се наши батаљони највише налазе око града те би многи који не вјерују у помоћ Савезника нашој војсци овим се увјерили. Ми смо до сада у неколико извјештаја које смо вам упутили за ову робу молили те вас и овом приликом молимо да је упутите уколико би располагали са истом. Такође смо у оскудици и са санитетским материјалом, нарочито завојима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Мартиновић Нећељко

Командант
Новак Ђукановић

БР. 93

БОЈНА РЕЛАЦИЈА НЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 1 МАРТА 1944 ГОДИНЕ[1]

Р Е Л А Ц И Ј Е

(секције: Колашин — Пећ . . .)

0 вођеним операцијама V Црногорске ударне бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије у времену од 15 фебруара до 1 марта 1944 год.

Распоред бригаде: Штаб бригаде, са пратећим водом. 1. батаљон, чета пратећих оруђа, интендантура и болница у Беранама, 3 батаљон на положају у Полици, 2 батаљон у Андријевици, 4 батаљон, који је под командом Штаба VII бригаде на положајима: Загреда — Горњи Загарач — Лазарев Крст — Јабуке — Сађевац.

16 фебруара: Двије чете **1.** батаљона употребљене на аеродрому ради организације посла, контроле над радништвом. Упућивана јача извиђачка одјељења према Бихору и Мурини ради прикупљања података о стању и намјерама непријатеља. Са јединицама које су биле по кантонманима одржавани војни и политички часови-савјетовања и конференције. Једна непријатељска колона, састављена од Њемаца и четника у јачини до 200 људи, пошла је правцем Спуж — Ново Село са намјером да нападне положај Сађевац, који су држали дијелови нашег 4 батаљона. Једно одјељење 3 чете 4 батаљона пошло је у сусрет овој непријатељској колони. Дошло је до борбе и наши су успјели да непријатеља разбију и прођерају до Спужа. У- овој борби наши с}' заробили 6 четника, који су послије кратког саслушања пуштени кућама, и смртно ранили четника Радована Перовића, -судију. Наши нијесу имали губитака.

17 до **19 фебруара:** По свим јединицама одржавани су војни и политички часови, по установљеном плану, вршене припреме предавања о 26-годишњици Црвене армије. 1. батаљон давао је по једну чету на расположење интендантури бригаде за вршење реквизиције и конфискације у селу Штитари и Команди мјеста Беране за помоћ у вршењу реквизиције у оближњим селима. 4 батаљон вршио је припреме за пребацивање на лијеву обалу Зете.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

20 фебруара: По батаљонима одржавани су војнички часови. 3 батаљон одржао је војнички час са водницима и десетарима. 2 батаљон одржао је по четама часове из ратне службе — кретање и борба у шуми. 4 батаљон, према наређењу Штаба VII бригаде, под чијом се командом сада налази, пребацио се на простору села Горњих и Доњих Рогама (Пипери).

21 фебруара: 1. батаљон вршио је редовну службу у граду. 2 батаљон у једној чети изводио је обуку о руковању талијанским пушкомитраљезима и пушкама, »њихов опис и карактеристике. У другој чети час егзерцира. 3 батаљон држи положај према Бихору и одржава војничке часове по четама. 4 батаљон организује смјештај и посједа положај.

22 фебруара: Одржавају се по неким јединицама војничка предавања. 2 батаљон у току ноћи даје пробну узбуну, која је врло добро успјела.

23, 24 и 25 фебруара: 3 батаљон држи положаје, прикупља податке о непријатељу и одржава војничка предавања са борцима и руководиоцима. 2 батаљон послао је једну своју чету 24 о.мј. да затвори правац од Мурине и појача дијелове Комског одреда, чије су снаге биле ослабљене усљед одашиљања извјесног броја бораца за VIII бригаду, 4 батаљон 23 о.мј. је одбио покушај непријатеља да избије у село Рогаме. Непријатељ је био одбијен, претрпивши губитке од једног мртвог и једног рањеног.

26 фебруара: 1. батаљон је смијенио 3 батаљон на положају Полице, који је дошао у град ради одмора и парења војничког одијела. По осталим јединицама одржавани су војнички часови, поред редовне службе.

27 фебруара: 1. батаљон држи положаје. 3 батаљон врши парење и купање. 2 батаљон одржава војничке часове Према 4 батаљону непријатељ је направио мањи испад али је био одбијен.

28 фебруара и **29:** По јединицама се одржавају војнички часови, поред редовне службе. 29 је непријатељ према 4 батаљону покушао поново да направи испад, али је одбијен.

За све ово вријеме нијесмо имали никаквих војничких акција, па смо се старали да борце што више војнички обучимо, како би на тај начин младе борце оспособили за борбу. Свакодневно се по батаљонима изводила војничка настава из свих предмета, било са борцима било са руководиоцима, по програму издатом штабовима батаљона, од овог Штаба. Часови се одржавају посебно са војничким руководиоцима, као и борцима који имају смисла за војничко уздизање, а посебно са четама. Примјећује се да се

руководиоци интересују за војничке вјештине и да се старају да себе што више уздигну.

Мсрал и дисциплина: Иако је бригада, приливом нових бораца и одливом кадрова, прилично разводњена, ипак руководиоци ове бригаде успјели су да морал и дисциплину одрже. Младо људство се осјећа добро, док старији другови са своје стране чине све да се млади осјећају што топлије у њиховој средини. Дезертерства за посљедњих 15 дана није се дешавало.

Исхрана: За све вријеме са људском и сточном храном снабдијевали смо се преко команди мјеста и НО одбора. Исхрана је релативно задовољавала.

Санитет: Санитет у нашој бригади је заиста на завидној висини. Није се десило досада ниједно заразно обољење, иако је један наш батаљон у Беранама био изложен непосредној опасности, усљед појаве пјегавог тифуса међу талијанским војницима. Врше се редовна парења по јединицама. Хигијена како логора тако и код самих војника је добро заступљена. Са 4 батаљоном одржавамо повремену везу, шаљући му материјал, извјесна огапта наређења која долазе од виших штабова, као и наређења издата од овог Штаба трајније вриједности.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Начелник, мајор
Милан К. Абрамовић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

БР. 93

ДЕПЕША ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БРОЈНОМ СТАЊУ, НАОРУЖАЊУ И МАТЕРИЈАЛНИМ ПОТРЕБАМА КОРПУСА[1]

В.Ш.

I. Бројно стање наших 13.000, а Италијана 4.000, укупно 17.000. Има по врстама: брдских топова 4, противколских топова 3, противколских пушака 22, тешких бацача 50, лаких бацача 60, тешких митраљеза 170, пушкомитраљеза 420, пушака 11.500.

Муниције за брдске топове 500, за противколске 250, за противколске пушке 1500, за пушке, митраљезе и пушкомитраљезе 1.100.000, за тешке бацаче 3.000, за лаке бацаче 5.400, ручних бомби 7.000 и револвера 800.

II. Број ненаоружаних наших у јединицама 1500, Италијана у радним батаљонима и нашим јединицама 2.500.

Осим ових могло би се наоружати наших ван јединица до 2000 кроз мјесец и по дана, Италијана око 1500.

III. Потребно оружје и спреме за садашње стање без Италијана: 450 пушкомитраљеза, 80 тешких митраљеза, 35 тешких бацача, 90 лаких бацача, 300 аутоматских пушака, 1500 пушака, 26000 дефанзивних ручних граната, два брдска топа, 12 противколских топова, 100 противколских пушака, 21 противколски митраљез.

1.500.000 муниције за југосл. и итал. оружје. Све ово са потребном шаржом муниције. Овоме додати 1500 пушака за Италијане и 40 пушкомитраљеза.

Средства за везу: 22 радио-станице са прибором и акумулаторима, 20 мотора за пуњење акумулатора, 130 телефонских апарата, 25 телефонских централа. Све ово са потребним прибором. 70 сигналних фењера и ручних хелиографа, 150 сигналних пиштоља, 30 моторцикла. Комплетне одећне спреме за 15.000 људи. Обуће за 15.000, шаторских крила 10.000, веша и чарапа по два пара за 18.000 људи. 17.000 капа.

Мазива за аутоматско оруђе и пушке 400 литара.

Горива за 30 камиона које имамо.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

За оне који ће бити мобилисани до 2000 потребно је све наоружање и спрема. \

Храна за сву војску.

Пеко~

2-Ш-1944 год.
пред. Колашин

БР. 82

БОЈНА РЕЛАЦПЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 ФЕБРУАРА ДО 1 МАРТА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УД. БРИГАДЕ
Пов. бр. 26
2 III 1944 год.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо релацију од 15-П до 1-111-1944 године:

Непријатељ, састављен од 3—400 Њемаца, 250 италијанских сћашиста и око 1200 четника, држао је посаду у Подгорици, контролисао комуникацију Даниловград — Подгорица — Тузи, без нарочите активности према нашим положајима. Четничке банде покушавају са мобилизацијом, али према добијеним подацима одзив им је врло слаб. Код Њемаца осјећа се, нарочито задњих дана, жив саобраћај Скадар — **Подгорица** и обратно. Скоро све тешко оружје однијели су из Подгорице.

Наше снаге у овом периоду држале су положаје: десно — село Рогами, лијево — Подград (искључно Затријебач) и контролисале територију до Матешева (закључно), са сљедећим распоредом:

Штаб бригаде и интендантура у селу Биоче.

Други батаљон Рогами — Смоковац — Цварин са двије чете, а једна чета у Биочу, са задатком контролисања

[2] **Пеко Дапчевић**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398.**

комуникације Подгорица — Биоче и одржавања везе са **Зетским** одредом десно, односно 4 батаљоном V бригаде.

Трећи батаљош контролисање просторије Болек — Медун — просторије Косора, затварање праваца Подгорица — Кучи.

Први батаљон: Градина — Личник (просторија Орахово), контролисање албанске границе односно Затријепча и затварање праваца од Албаније према Кучима.

Четврти батаљон, без једне чете, болница у Лијевој Ријеци, са задатком контролисања просторије Лијева Ријека — Брскут. Једна чета овога батаљона у Матешеву.

У времену од 15 и 16 овог мјесеца на положајима није било промјена. Ноћу 16—17 јединице 3 батаљона са посадном четом из Косора извршиле су демонстративан упад у село Доњане и Рогаме и том приликом било је рањено 2 Њемца и 4 четника, међу њима командант Кучко-братоножићког четничког одреда. Са наше стране није било жртава. Том приликом добијено је од непријатеља: 1 п. митраљез „збројовка", 2 пушке, 20 говеди, 50 оваца и извјесне друге намирнице.

17 ов. мјесеца једна чета 2 батаљона упућена је да смијени Пратећи батаљон Гл. штаба, пошто је исти добио покрет да иде у састав **VII Бригаде;** код осталих јединица без промјене.

18, 19 и 20 без промјене. 21., пошто је дошао IV батаљон V бригаде и посјео положаје Пратећег батаљона Главнога штаба, то је чета II батаљона враћена у састав своје јединице.

22., непријатељ је тукао положаје IV батаљона V бригаде својом артиљеријом, нарочито село Рогаме, гдје је био један друг лакше рањен; на осталим секторима без промјене.

23., чета 4 батаљона ове бригаде упућена је из Лијеве Ријеке у село Брскут ради разоружавања мјештана који се ни до данас не налазе у нашим редовима.

24., без промјене.

25., једна чета 2 батаљона упућена је у село Стањевића Рупа — Пипери са задатком затварања правца од Спужа, а по интервенцији Штаба Зетског одреда који није имао снаге да овај дио положаја контролише, пошто је један батаљон тога одреда упућен у састав VIII бригаде.

26, 27, 28 и 29 на свим положајима није било никаквих промјена.

У овом периоду одржавао се нижи подофицирски курс при Штабу ове бригаде који још није завршен.

Снабдијевање је вршено преко команди мјеста Косор, Пипери, Братоножићи и Лијева Ријека.

Дисциплина је на достојној висини и другови сваким даном показују све више интересоваша за свој позив, али неповољно утиче сувише задржавање на једној просторији с обзиром да је млада војска, без мањих акција и недовољно наоружана. Тако да недостаје у бригади око 200 пушака. У овом периоду добили смо 51 Италијана, који су запослени при четним, батаљонским кухињама, као и интенданту-рама ове бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Нико Ђаконовић

3. команданта
капетан
Миливоје Грозданић

Начелник
Салих А. Радончић

БР. 93

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 МАРТА 1944 ГОД. ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ САНИТЕТСКЕ СЛУЖБЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 187
3 март 1944 године

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Достављено:

— ЗАВНО Ц. Горе и Боке (на знање)
— ЗАВНО Санџака (на знање"
— Свима дивизијама КорпусЕ
— Свима командама подручјг Корпусне војне области
— Шефу Санитетског отсјека овога Штаба
— Шефу Санитетског отсјека Корпусне војне области
— Свима одредима Ц. Горе, Боке и Санџака, и
— Штабу Пратећег батаљона овога Штаба

У вези реорганизације руководства оперативног дијела Штаба Корпуса и организације Корпусне војне области, извршиће се и организација санитета у јединицама Корпуса и позадинским војним установама по сљедећим директивама:

I. ТРУПНИ САНИТЕТ:

На челу Трупног санитета II Ударног корпуса формиран је Санитетски отсјек Штаба Кориуса, под руководством шефа отсјека и његовог помоћника. Задатак овог отсјека је: директивно-административно руководство са свима дивизијским и одредским санитетима и санитетским установама оперативних јединица и директивно-администра-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

тивни утицај на рад Санитетског отсјека Корпусне војне области и његових установа. Поред тога овај отсјек руководи и организује наставу и ствара кадар за Трупни санитет.

Евиденција снабдијевања санитетским материјалом Трупног санитета такође спада у дјелокруг овога отсјека.

Досадашња формација Трупног санитета остаје на снази.

II. САНИТЕТ КОРПУСНЕ ВОЈНЕ ОБЛАСТИ:

На челу санитета Корпусне војне области формиран је Санитетски отсјек те области, под руководством шефа и његовог помоћника.

Задатак Санитетског отсјека Корпусне војне области је: директивно-административно руководство санитетском службом цјелокупне области, преко непосредних органа — санитетских отсјека команди подручја, управа обласних војних болница, руководилаца санитетских слагалишта и апотека.

Под непосредним руководством Санитетског отсјека стоје санитетски отсјеци команди подручја, и то:

1. При I команди подручја у Шавнику,
2. При II команди подручја у Биочу,
3. При III команди подручја у Беранама, и
4. При IV команди подручја у Бијелом Пољу.

На челу ових отсјека налазе се шефови-љекари, са једном другарицом као помоћником. Засебним наређењем су именовани шефови ових отсјека и њихови помоћници.

Задатак санитетских отсјека при командама под-Ручја је:

а) непосредно |руководство цјелокупном санитетском службом свога подручја преко санитетских референата при командама мјеста и санитетских референата одреда и јединица;

б) указивање љекарске помоћи свим војно-позадинским комаидама и установама, као и организација санитетске и хигијенске службе код истих команди и јединица;

в) помагање цивилног санитета и потпуна сарадња са истим, указивање стручне љекарске помоћи цивилном становништву на територији подручја;

г) вођење санитетске статистике на сектору команде подручја и евиденција кретања заразних болести.

При свакој команди мјеста налази се референт санитета, који руководи — према директивама Санитетског от-

сјека команде подручја — спровођењем санитетских мјера и санитетске службе на територији дотичне команде мјеста.

Према потреби формираће се потребан број војних болница Корпусне војне области, у којима ће се лијечити људство са цијеле области и теже обољели и теже рањени [из] оперативних јединица. Ово ће се регулисати засебним наређењем, у коме ће бити предвиђено лијечење и цивилног становништва у овим болницама.

На територији Корпусне области биће за сада формирана једна болничка школа, која ће стварати средњи санитетски кадар, како за потребе Трупног санитета тако и за потребе санитета области. Детаљи организациЈе и рада ове школе биће предвиђени засебним наређењем Санитетског отсјека овога Штаба.

Општа напомена:

Санитет Корпусне војне области, по својој формацији везан за територију, ближи је цивилном санитету и сав његов рад мора бити уско повезан са цивилним санитетом. Сву материјалну помоћ дужан је овај санитет да укаже цивилном санитету.

III. ЦИВИЛНИ САНИТЕТ:

Организацију цивилног санитета извршиће сам Здравствени отсјек ЗАВНО Ц. Горе и Боке, односно Санџака, а за територију Херцеговине у духу овога извршиће ову организацију Санитетски отсјек Штаба XXIX дивизије.

Потребан број љекара — према могућностима — ставиће на расположење цивилном санитету шеф Санитетског отсјека овога Штаба.

Апарат цивилног санитета је у тијесној вези са санитетом Корпусне војне области, како је то наведено под II.

За потребе помоћника и референата цивилног санитета по народноослободилачким одборима, одмах организовати болничку школу у области с. Липова, у коју школу позвати за слушаоце једну групу другова и другарица, и то: са територије Црне Горе и Боке — 30 другарица и 15 другова, а са територије Санџака — 10 другарица и 5 другова. Школа треба да отпочне 15 марта т.г., а детаље организације ове школе и њеног руководства ријешиће заједнички шеф Санитетског отсјека овога Штаба и претставник Здравственог отсјека ЗАВНО Ц. Горе и Боке, како је то утврђено на заједничком састанку од 1 марта т.г. Шеф санитета овога Штаба извршиће позив слушалаца из Сан-

ца, а остале из Ц. Горе и Боке позваће преко организација претставника Извршног одбора ЗАВНО Ц. Горе и Боке. Школа ће трајати мјесец дана, са два наставна периода: теорни и практшгни.

IV. ЕВИДЕНДИЈА САНИТЕТСКОГ МАТЕРИЈАЛА И ЛИЈЕКОВА:

При Санитетском отсјеку Корпусне војне области организоваће се санитетско слагалиште и апотека Корпусне области.

Пријем санитетског материјала од Савезника вршиће санитетско слагалиште и дијелиће по директивама Санитетског отсјека овога Штаба, како за Трупни санитет тако и за санитет Корпусне војне области и цивилни санитет.

Изузимање лијекова из апотеке Корпусне војне области вршиће се по редовним екстрактним требовањима и љекарским рецептима, према стварној потреби, за све санитете. Војну фармакопеју прописаће шеф Санитетског отсјека овога Штаба, па ће апотека приступити изради лијекова и санитетског материјала.

Правилном утрошку санитетског материјала, чувању, паковању и транспортовању обратити нарочиту пажњу. Стога вршити редовне прегледе санитетског материјала, било на употреби код санитета било у слагалишту или у апотеци.

У духу ових директива приступити најхитније организацији и раду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА' НАРОДУ!

(М.П.

Шеф Санитетског отсјека
санитет. пуковник
Др Војислав Дулић[2]

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

[2] **Др Војислав Дулић, умро фебруара 1953 год. у Београду као генерал-мајор ЈНА.**

БР. 93

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 3 МАРТА 1944 ГОД. ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ КАТУНСКЕ НАХИЈЕ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 3
3 марта 1944 год.
у 18 часова

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

З А П О В И Ј Е С Т

(секција: Никшић — Требиње — Цетиње — Котор 1:100.000)

Ситуација: Непријатељ угрожава нашу слободну територију од правца Даниловград, Цетиње, Његуши и од правца Требиња, с намјером да нас одбаци са међупростора његових гарнизона Никшић, Даниловград, Цетиње, Бока, Требиње и да комуникације између тих гарнизона ослободи, како би несметано комуницирао и пребацивао снаге на друге секторе које држи Народноослободилачка војска или Савезници. За извршење тога задатка окупатор је ангажовао све четничке банде, које су побјегле у блок, а које заједно са њим, у свом наступу, врше најстраховитији терор над становништвом, а нарочито над партизанским фамилијама.

Јачина непријатељских снага од правца Требиња и од правца Конавља је 1.000 до 1.500 војника, а од правца Даниловграда и Цетиња до 2.500 војника. Напомињемо да је овдје у већини четнички елеменат, деморалисан, а посебно и онај елеменат којега успут кроз села присилно мобилишу.

Јачина непријатељских снага у никшићком гарнизону је: око 3.000 Њемаца, тал. фашиста и четника. Код тог гарнизона осјећају се извјесне припреме за акцију.

Од правца Рисан — Грахово није се осјетило ништа, док гарнизон Грахово је у блокади.

Да би разбили све ове банде и обезбиједили нашу слободну територију, као и створили базу за наше даље дејство,

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — **II Далматинска бригада** без 1 батаљона, ојачана са 1 бокељским батаљоном, једним батаљоном Ловћенског одреда и једним батаљоном Зетског одреда, енергичним налетом напашће, разбити и по могућству уништити непријатељске колоне које се крећу од правца Марковина — Ластва — Убли, од правца Чево и од правца Његуши — Бата. Пошто Далматинска бригада заузме Чево, даље гоњење разбијених банди продужиће Ловћенски и Зетски батаљон, а Далматинска бригада са Бокељским батаљоном вратиће се на просторију с. Тоспуде — Трешњево — Д. Извор, гдје ће добити даљи задатак. У свом напредовању у правцу Чева лијево крило ове групе треба да обрати пажњу од правца Пјешивци — с. Меоце. Штаб Бригаде такође чврсто ће се везати са јединицама на простору Грахово — Драгаљ, које **су** под командом капетана Бруна,[2] да не би било случајно изненађења од овог правца.

Ловћенски и Зетски батаљон продужиће гоњење разбијених банди све док их не сабију у блок.

2. — **VI Црногорска бригада** без два батаљона, ојачана са три батаљона Никшићког одреда, бранiће и сузбити сваки покушај неггријатеља да из гарнизона Никшић направи испад. Ради овога затвараће правце Никшић — Луково, Никшић — Горње Поље, Никшић — Кочане — Стуба, Никшић — Кусиде — Трубјела и Пјешивци — Броћанац. Ова одбрана мора бити [са] активним дејством, свакодневним нападима, најбоље ноћу и то водовима, четама и батаљонима. Све комуникације разрушити или забарикадирати.

Један батаљон ове бригаде налазиће се према Грахову, а други, као општа резерва, у с. Рокочи.

3. — **Група батаљона** под командом капетана **Бруна,** састављена од једног батаљона Далматинске бригаде, једног батаљона VI бригаде и једног батаљона Никшићког одреда, са задатком да држи у пуној блокади гарнизон у Грахову и да са довољним снагама затвори правац Рисан — Драгаљ. Ова група треба нарочито да пази да непријатељ не избије преко Драгаља и угрози наше снаге које дејствују према **Чеву** под командом капетана Егића.[3] Такође не смије допустити да банде из блокираног Грахова испадају. Ова група треба да одржава чврсту везу са капетаном Егићем, као и да га обавијести о свакој ситуацији.

4. — **XII Херцеговачка бригада** ојачана са једним батаљоном II Далматинске бригаде извршиће напад на не-

[2] **Бруно Вулетић, тада замјеник команданта Друге далматинске НОУ бригаде**

[3] **Обрад Егић, тада командант Друге далматинске НОУ бригадр**

пријатељску колону која је направила покрет правцем Требиње — Ластва и муњевитим налетом је разбити. Своја два батаљона. постављена према Билећи, оставиће и даље да сузбије сваки испад непријатеља из Билеће ка Вилусима. Правци Требиње — Вилусе и Билећа — Вилусе врло важни су обзиром на дејство наших јединица према Никшићу, Грахову и Чеву и сваки неуспјех ове бригаде угрозио би позадину свих наших јединица.

Батаљон II Далматинске бригаде, који ће приспјети код ове бригаде из састава X Херцеговачке бригаде, Штаб бригаде задржаће као резерву.

Ова бригада треба да води рачуна да не би била угрожена болница Херцеговачке дивизије која се налази у Бањанима.

5. — **Општа резерва.** — Батаљон VI Црногорске бригаде налазиће се у с. Рокочи.'Овај батаљон употребиће се према потреби, а може га употребити капетан Егић с обзиром да је далеко од овог Штаба.

6. — Група капетана Бруна организоваће пребацивање тешких рањеника из с. Трешњева до јединица VI бригаде, а овима ће се накнадно издати наређење за даљи пренос.

7. — Веза. — Сви штабови имају свакодневно одржавати са овим Штабом курирску везу, извјештавати о ситуацији без обзира да ли има промјене или не.

8. — Превијање рањеника вршиће бригадни санитети, а теже рањенике пребацивати возом за Бањане.

9. — У случају теже ситуације јединице под командом капетана Егића и под командом капетана Бруна, које морају бити тијесно везане, оријентисаће се општим правцем Бијеле Рудине — Башани. У тој тежој ситуацији јединице према Никшићу и јединице према Требињу и Билећи имају остати као заштита и створити могућност за извлачење горе поменутих група.

10. — Штаб групе, односно веза за достављање извјештаја, биће у с. Љешевица.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА' НАРОДУ!

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, ппуковник
Радомир Бабић

Начелник Штаба
Новак Перућица

(М.П.)

[4] **О извршењу наређења види у док. бр. 85, 86, 91, 94, 97, 99 и 100.**

Достављено:

Штабу II Далматинске бригаде
Штабу VI Црногорске бригаде
Штабу XII Херцеговачке бригаде
Групи капетана Бруна и
Штабу Ловћенског НОП одреда

Напомена: капетан Бруно ће са овом заповијешћу упознати Штаб батаљона VI Црногорске бригаде, који се налази у општој резерви у с. Рокочи.

БР. 85

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ И ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА И ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ СНАГА У ЦИЉУ ЗАТВАРАЊА ПРАВЦА ОД НИКШИЋА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Строго **ПОВ.** бр. 53
3 марта 1944 год.
у . . . . час.

ШТАБУ I БАТАЉОНА VI БРИГАДЕ

Наређењем Штаба Приморске ударне групе[2] образована је Команда надлежна за руковођење операцијама свима јединицама на положајима оријентисаним према Никшићу, и у том циљу стављен је привремено и Никшићки НОП одред под команду Штаба VI бригаде.

У складу са мишљењем и по сугестијама Штаба Приморске ударне групе извршено је извјесно прегруписавање снага оријентисаних према Никшићу по сљедећем:

3 батаљон Никшићког НОП одреда са свога досадашњег положаја прелази на простор између Горњег Брођанца и Љескових Доли са задатком одржавања положаја

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398.**
[2] **Види док. бр. 84.**

према правцима који изводе од комуникације Никшић — **Богетићи** — Пјешивци преко Медвеђе (југоисточно од Будоша) и преко ЈБескових Доли. У циљу што боље контроле ситуације из ових праваца и њихова залеђа слати дубоке патроле са одређеним задатком као и повезати се са Пјешивачком теренском четом. Наслањати се лијево на јединице VI бригаде, чији распоред на овом простору види из овог наређења.

3 батаљон VI бригаде своју чету која је до сада била у Бајовом Долу поставиће у село Срни До (јужно од Кораћевца). Ова чета овдје је у резерви и повезује се са 3 батаљоном Никшићког одреда, чији задатак види из овог наређења. Оријентисана је према створеној ситуацији (у случају испада) према Широкој Улици — Кораћевцу — вјероватна употреба — и ЈБесковим Долима (евентуална употреба). Остали дијелови овог батаљона у досадашњем распореду.

I батаљон VI бригаде упутиће једну своју чету у састав I Никшићког батаљона, који је у селу Стуби, са одржавањем положаја Јакаља и оријентацијом према линији положаја Гоштац — В. и М. Кита — Веље Брдо (к. 1261).

Свака јединица предузеће рушење на комуникацијама које су у њиховом захвату. Ово рушење извести по створеном плану и то одмах (рушење зазиђивања, и др.).

Све наше снаге које затварају правце од Никшића према Вилусима оријентисане су према главној линији положај Гоштац — В. и М. Кита — Веље Брдо (к. 1261).

Све јединице стављене под ову Команду, укључујући и Никшићки НОП одред, слаће редовне извјештаје овоме Штабу сваког другог дана до мрака, а о свим важнијим моментима одмах. Исто тако све јединице развиће међусобно непосредно обавјештавање у циљу што бољег и успјешнијег садејства.

Наша болница је за сада у селу Тиси.

Одмах по пријему овога наређења послати извјештај о ситуацији и поступку по овом наређењу.

Штаб бригаде за сада је у селу **ЈБешевици**, гдје и извјештаје слати.

Стављамо до знања да треба развити будност до највеће мјере, како на терену тако и унутар самих јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Полит. комесар
Јован Ђуровић

Начелник
Војислав Н. Нововић

Достављено:

Штабу Ник. НОП одреда
Штабу 1 и 3 батаљона VI бригаде
Команди чете 3 батаљона — Бајов До
Штабу 1 и 3 батаљона Ник. НОП одреда
П.С. Штаб Ник. НОП одреда послаће одмах овом Штабу секцију Никшић.

БР. 86

ИЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 МАРТА 1944 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКЕ ОФАНЗИВЕ У КАТУНСКОЈ НАХИЈРГ

ШТАБУ VI ЦР. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

У току 3 и 4 о.м. извршили смо повезивање наших јединица према непријатељским снагама, четничким бандама које су извршиле покрете са неколико полазних тачака. У току 3 марта и између 3 и 4 извршили смо општи напад на непријатељске снаге које су биле распоређене у четири правца и то: прва непријатељска колона која је пошла са Цетиња ишла је правцем Цетиње — Чекање — Чево, са задатком чишћења правца испред себе. Ова се колона дијелила на двије потколоне, и то једну која је ишла Чекање — Његуши — Ћеклићи, тј. Залази — Језер — Јасиковица — Бата. То је била лијева потколона. Десна потколона прве колоне ишла је правцем Цетиње — Чекање — Ресна — Чево. На Чеву су требали добити даље заповијеети према тренутном развоју ситуације и партизанским мјестима отпора.

Ова колона је била под командом пуковника Милића. Војска је мобилисана већином на присилан начин. Наоружање са пушкама и око 20 аутоматских оруђа. Колона је бројала око 1600 бораца.

Друга колона пошла је са полазне базе Ријека Црнојевића и даље Добра Пода — Б. Косијерићи — Томићи — Чево. Састав ове колоне сачињавало је људство из

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398.**

Црмничке Нахије и Ријечке Нахије. Из Црмнице је пошло око 205 бораца, док из Ријечке Нахије придодат је један број који је био као остатак од мобилисаног људства из те Нахије а које је било окупљено у свој батаљон Ријечки са прописним бројним стањем од 330 бораца. Ова је колона бројила око 640 бораца наоружаних пушкама и са око 12 аутоматских оруђа. Морал војске ове колоне био је врло слаб обзиром да је присилно мобилисана. Командант колоне био је мајор Блажо Гојнић. Колона је имала два батаљона.

Трећа колона пошла је из Подгорице — Даниловграда — Загарач — Марковина — Чево. Спајање на Чеву са осталим снагама. Јачина ове колоне износила је око 800 васојевићких и кучких четника из блока са додатком од 650 Катуњана на челу са капетаном Илијом Марковићем. Непријатељ ове колоне врло добро наоружан и то свака десетина са пушкомитраљезом уз чету пратећих оруђа од 3 бацача тешка и 3 тешка митраљеза. Непријатељ на добровољној основи мобилисан, врло дрзак и борбен. Командант ове колоне био је мајор Ђ. Лашић. Колона формирана од четири батаљона.

Четврта колона кренула је са Даниловграда — Загреда — Марковина — Чево. Колона је бројала око 600 бораца мобилисаних на добровољној основи, који су били у блоку, наоружани врло добро, скоро свака десетина са пушкомитраљезом уз пратњу 2 тешка бацача и 3 тешка митраљеза. Непријатељ борбен и дрзак. Командант колоне Јаков Јововић. Колона састављена из два батаљона.

Командант цјелокупних трупа у овој операцији био је мајор Јово Ђукановић, по четничком мишљењу врло згодна личност за зеленаше и бјелаше.[2]

Задатак ове операције непријатеља био је чишћење партизана са десне обале Зете, повезивање са снагама окупатора из Никшића и Грахова и Вучедолско-бањском бригадом Јањичића.

Непријатељ је нападнут од Штаба II Далматинске бригаде са замјеником комесара VI Цр. бригаде, који су са једним батаљоном Далматинске бригаде 3 марта ишли за Бату и то у моменту када је непријатељ потиснуо наше снаге 1 Бокешког батаљона и људство Команде мјеста Батг«. Послије двочасовне борбе, доста упорне, непријатељ

[3] „Бјелаши" су били политичка струја оформљена 1918 године. Били су присталице Николе Пашића и захтијевали безусловно припајање Црне Горе Србији. Назив су добили по прогласима које су штампали на бијелом папиру.

је поражен и разбијен. Оставио је 30 мртвих на бојишту, 20 заробљених и 2 четничка официра и преко 30 рањених. Заробљени официри су ваздухопловни капетан Андрија Ђурашковић, обавјештајни официр и резервни капетан и садашњи претсједник Црмничке општине, и командант батаљона у овој операцији Блажо Клисић, који је рањен од наших бомбаша. Заплијењена су два пушкомитраљеза и један тешки митраљез са око 50 пушака, нешто муниције и друге ратне спреме.

У току ноћи између 3 и 4 марта непријатељ је нападнут на свим секторима од Ожеговице — Витог Јасена — Ровина — Трнина и Чева као и на правцу Граба — Липе — Ржаног Дола — Ресна. Потпуне извјештаје о овим операцијама немамо, али знамо да је непријатељ разбијен, потиснут и да га наше јединице прогоне. Ратни трофеји су свуда побрани о чему ћемо накнадно извијестити. Убијен је командант Цетињског четничког батаљона Иванишевић.

Наредио сам 4 батаљону наше бригаде да се спусти до Бате у смислу ефикаснијег прогоњења и чишћења непријатеља. Он ће у току данашњег дана стићи на просторију Бате.

По разбијању непријатеља задржаћу овај батаљон на просторији Катунске Нахије, Цуца и Пјешиваца у смислу повезивања одредских јединица, обједињавања команде над истим и приласку затварања комуникације Даниловград — Никшић. Овдје ћемо вјероватно задржати за краће вријеме и мање дијелове II Далматинске бригаде у смислу појачања мобилизације и сређивања прилика на овој територији, док други већи дијелови II Далматинске бригаде повратили би се на положаје око Грахова.

Намјере ове четничке офанзиве, њихове снаге, наоружање и тренутне успјехе јавите Штабу II Уд. корпуса.

Наша одлука о одустајању од напада са Грахова је била паметан и реалан резултат новостворене ситуације која нам је омогућила брзу интервенцију и дејство на непријатеља, који нас је могао довести у врло тешку ситуацију.

Са будућим развојем ситуације даћу своје предлоге у смислу преоријентације наше бригаде на нову просторију у вези посљедње заповијести команданта Корпуса друга Пека.[3]

Интересује ме држање Никшићког гарнизона за вријеме ове четничке операције.

*** Види док. бр. 71.**

ефикаснијег прогоњења и нишћења непријатеља. Ми ће у току данашњег дана стићи на просторију Бате.

По разбијању непријатеља задржаћу овај батаљон на просторији Катунске Нахије, Цуна и Пјешиваца у смислу повезивања одредских јединица, обједињавања команде над истим и приласку затварања комуникације Данилов Град -Никшић. Овдје ћемо вјероватно задржати за краће пријеме и мање дјелове II Далматинске Бригаде у смислу појачања мобилизације и сређивања прилика на овој територији, док други већи дјелови II Далматинске Бригаде повратили би се на п ложаје око Грахова.

Намјеравам ове четничке операције, њихове снаге, наоружање и тренутне успјехе јавите Штабу II Уд.Корпуса.

Наша одлука о одустајању од напада са Грахова је била паметна и реалан резултат ново-створене ситуације која нам је омогућила брзу интервенцију и дејство на непријатеља, који нас је могао довести у врло тешку ситуацију.

Са будућим развојем ситуације даћу своје предлоге у смислу преоријентације наше Бригаде на нову просторију у вези последње заповијести команданта корпуса друга Пека

Интересује ме држање Никшићког гарнизона за вријеме ове четничке операције.

Извјештавам и то да је ова операција припремана више од мјесец дана и то раније од 10 фебруара па до данас. У томе циљу одржано је једно савјетовање свих официра Драже Михаиловића у Цр. Гори са зеленашким војним главарима у присуству немачких официра и то у Подгорици 19 фебруара.

Немци су Ђ обећали храну и наоружање, као и евентуалну помоћ у случају да дођу у кризу од партизанских снага. Једно одјељење од 100 немаца и нешто италијанских фашиста долазило је на Чево у смислу успостављања телефонске веза и другог.

Пошто је непријатељ повукао све снаге из Подгорице и Данило а Града, треба сугерирати корпусу да стави у дејство VII Цр.Уд. Бригаду на ове правце за успјелију епидемију паника и деморализације код непријатеља

Капетан Ружић је тражио да са својом Бригадом од 7-90-800 бораца иде у правцу Шавника собзиром да тамо нема партизанских снага. И ово ради знања и управљања

Последњи извјештајем од Бокешког Батаљона сазнајемо да је непријатељ протјеран мимо Чекање. Наше снаге су ту већ доспјеле.

Уз доброжељни другарски поздрав свима из Штаба

С м р т - Ф а ш и з м у - С л о б о д а Н а р о д у !

4 марта 1944 год
село Бата
у 16 часова.

замјеник комесарах VI
Цр. Удар. Бригаде

Војин Ђурашевић

Пов ск
4-III-1944

Фотокопија друге странице документа бр. 86

Извјештавам и то да је ова операција припремана више од мјесец дана и то раније од 10 фебруара па до данас. У томе циљу одржано је једно савјетовање свих официра Драже Михаиловића у Црн. Гори са зеленашким војним главарима у присуству њемачких официра и то у Подгорици 19 фебруара.

Њемци су им обећали храну и наоружање, као и евен-.туалну помоћ у случају да дођу у кризу од партизанских снага. Једно одјељење од 100 Њемаца и нешто италијанских фашиста долазило је на Чево у смислу успостављања телефонске везе и другог.

Пошто је непријатељ повукао све снаге из Подгорице и Даниловграда, треба сугерирати Корпусу да стави у дејство VII Црн. уд. бригаду на ове правце за успјелију епидемију панике и деморализације код непријатеља.

Капетан Ружић је тражио да са својом бригадом од 700—800 бораца иде у правцу Шавника обзиром да тамо нема партизанских снага. И ово ради знања и управљања.

Посљедњим извјештајем од Бокешког батаљона сазнајемо да је непријатељ протјеран мимо Чекање. Наше снаге су ту већ доспјеле.

Уз доброжелећи другарски поздрав свима из Штаба

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

4 марта 1944 год.
село Бата
у 16 часова

Замјеник комесара VI
Црн. ^удар. бригаде
Војин Ђурковић

БР. 87

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 4 МАРТА 1944 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА БОКУ О ПОТРЕБИ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЉУДСТВА СА ТЕРЕНА БОКЕ У ЦИЉУ ФОРМИРАЊА БОКЕЉСКЕ БРИГАДЕ[1]

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
Бр. службено
4 марта 1944 год.

Строго повјерљиво

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ К.П.Ј. **Бока**

Драги другови,

Одлуком Врховног штаба НОВ и ПОЈ формирана је Приморска оперативна група са задатком дејства на линији Грахово — Кривошије — Конавље — Дубровник. Циљ ове Групе је да активизира нашу обалу и да онемогући окупатору да је чврсто посједне и такође да врши мобилизацију бораца из Боке, као и формирање I Бокељске бригаде.[2]

У састав ове Групе ушле су сљедеће бригаде: VI Црногорска и II Далматинска. Из горе наведеног се види да ми требамо што прије формирати Бокељску бригаду, која у почетку не мора бити тако бројна. У њен састав, поред људства са територије Боке, ушао би и један батаљон са територије Среза дубровачког. У том циљу ви ћете вршити мобилизацију људства за вашу бригаду, које треблте упућивати до првих наших јединица, а ми ћемо их касније распоређивати. Већ оада је формиран један бокељски батаљон од људства са Ваше територије које је повучено из црногорских бригада. Исти треба да послужи као костур будућој бригади. За ову бригаду требате предвидјети читаЕ командни кадар, уколико Вам је то могуће, јер треба политички гледати на индивидуалност. Уколико би оскудијевали у командном кадру, ви ћете нас о томе накнадно извијестити.

Уколико се на вашој територији налази неки љекар који изражава жељу да ступи у нашу војску, њега требате

[1] **Оригинал, нерегистрован, налази се у архиви Среског комитета СК Црне Горе у Котору.**

[2] **Прва бокељска НОУ бригада формирана је 3 октобра 1944 године. Види том III, књ. 8, док. бр. 239.**

што прије упутити сигурном пратњом до наших првих јединица за нас.

У прилогу шаљемо писмо за О.К. Дубровник, које ћете упутити по сигурним везама. О важности и тајности писма видјећете из истог. Потребно је да нам одмах одговорите да ли сте успоставили, и какву, везу са О.К. Дубровник.

У вези наших будућих операција, односно правца нашега дејства, потребно је да нам што прије доставите податке о непријатељским снагама (окупатора и четника) на вашем подручју. Ту улазе јачина, састав, распоред, наоружање, морал и намјере непријатеља. Овим подацима морамо што прије располагати, јер је то основни елеменат за наше успјешно дејство.

Уколико постоји могућност за набавку писаћег материјала, то требате што прије урадити и нама доставити, јер у том погледу оскудијевамо. За исти Вам можемо послати новац у лирама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јагош Ускоковић

П.С. Партијско руководство ове Групе намјерава одржати састанак 20 ов. мј. на коме је потребно да један члан вашег руководства присуствује. Састанак ће се одржати при Штабу Групе. О мјесту ће Вас обавијестити јединице Штаба Ловћенског одреда или нека од бригада на коју наиђете.

Ј.У.

БР. 91

ОДЛУКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 МАРТА 1944 ГОД. О РАСФОРМИРАЊУ ДУРМИТОРСКОГ И КОЛАШИНСКОГ НОП ОДРЕДА И ФОРМИРАЊУ ДОПУНСКОГ БАТАЉОНА ШТАБА КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 194
5 марта 1944 године
у 8 час.

Одлуком овог Штаба расформираће се штабови и јединице Колашинског и Дурмиторског НОП одреда.

Уједно је одлучено: да се формира **допунски батаљон II ударног корпуса.**

У вези спровођења наведених одлука и у циљу правилног поступка по питању расформирања наведених одреда и формирања Допунског батаљона — **наређујемо:**

1. — На дан 15 марта т.г. у 12 часова престаће дејствовати штабови и јединице Колашинског и Дурмиторског партизанског одреда. Ово расформирање диктовано је моменталном војном ситуацијом на секторима поменутих одреда, као и формирањем IX Црногорске бригаде.[2] Сређене прилике и учвршћење позадинских војних власти формацијом команди подручја су такође диктовале ово расформирање.

2. — На дан 20 марта 1944 године биће формиран Допунски батаљон II Ударног корпуса. У циљу формирања овог батаљона поступити по сљедећем:

а) батаљон ће се формирати у области с. Липова, под непосредним руководством овога Штаба;

б) задатак Допунског батаљона II Ударно*г корпуса јесте:

— да на секторима бившег Колашинског и Дурмиторског одреда врши локална чишћења од појединих четничких банди,

— да врши заштиту редовног саобраћаја и телефонских веза на поменутим секторима, уз припомоћ мјесних посадних чета и партизанских стра^ка, и

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27—2, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 67.**

— да служи као база за попуну људством оних оперативних јединица које би током борбе имале губитака;

в) за Допунски батаљон II Ударног корпуса упутиће људство сљедеће јединице, и то:

— Пратећи батаљон овога Штаба све људство допунске чете,

— Колашински одред: један батаљон, свој пратећи вод и све курире,

— Дурмиторски одред: свој пратећи вод и курире и то у укупној јачини од 20 бораца,

— Ловћенски одред упутиће 20 бораца,

— Никшићки одред упутиће 30 бораца,

—• Зетски одред упутиће 20 бораца (из Загарачког батаљона), и

— Комски одред упутиће 25 бораца.

Све људство из одреда (сем Дурмиторског и Колашинског одреда) мора бити испод 30 година старости.

г) руководство батаљона:

— за команданта батасљона одређујемо поручника **Јова Ковачевића,** садашњег замјеника команд/анта једног батаљона VIII Црногорске ударне бригаде,[3]

— за политичког комесара одређујемо друга **Лакића Булатовића,** досадашњег политичког комесара Колашинског одреда,

— за замјеника команданта батаљона одређујемо друга **Луку Вујотића,** досадашњег замјеника команданта Колашинског одреда,

— за интенданта батаљона одређујемо друга **Мирослава Влаховића,** досадашњег интенданта Колашинског одреда,

— за помоћника интенданта батаљона одређујемо досадашњег интенданта Дурмиторског одреда,

— замјеник политичког комесара батаљона, референт санитета и руководство чета биће одређени засебним наређењем.

Одређено руководство јавиће се овоме Штабу на дан 18 ов. мј., гдје ће добити усмене директиве за припреме и извршење формирања Допунског батаљона.

Све људство из одреда, предвиђено овим наређењем, упутити у с. Липово (код Колашина) тако да исто буде у томе селу на дан 18 ов. мј.

Предвиђене батаљоне за формирање IX Црногорске бригаде из Колашинског и Дурмиторског одреда потпуно формирати и припремити, и са терена упутити их на мјесто

*** Види док. бр. 71.**

гдје ће се извршити формирање IX бригаде, које ће бити одређено засебним наређењем. До тога времена ови ће батаљони, почев од 15 марта, остати на своме терену и функционисати као теренски батаљони IX Црногорске бригаде, под непосредним руководством Оперативног отсјека овога Штаба.

д) Залихе хране одреда предати теренским батаљонима IX Црногорске бригаде, а архиву Штаба Дурмиторског и Штаба Колашинског одреда комисијски средити, сву непотребну архиву уништити паљењем, а остатак по списку предати на чување командама подручја на чијој се територији налазио одред, односно Колашински одред III команди, а Дурмиторски одред I команди подручја.

ђ) Сви другови из штабова Колашинског и Дурмиторског одреда, који нису узети у руководство новоформираног Допунског батаљона, а нису били поред редовне дужности везани за терен, као политички радници, јавиће се такође овоме Штабу на дан 18 ов. мј. Сви остали другови из штабова Колашинског и Дурмиторског одреда, који су као одговорни били везани за терен, остаће на својим мјестима и даље радити по упутствима која буду примали.

3. — Новоформирани Допунски батаљон имаће ову формацију:

а) Штаб батаљона и пратећи вод, по формацији нашег пратећег батаљона, и

б) три стрељачке чете, са својим коморама.

Потребан број товарних коња за коморе Штаба батаљона и стрељачких чета одредиће садашњи штабови Колашинског и Дурмиторског одреда и упутиће их са одређеним људством за овај батаљон.

Потребан прибор за готовљење јела — казане и остало — такође ће одредити штабови Колашинског и Дурмиторског одреда и упутиће са одређеним људством у овај батаљон.

4. — Почев са 20 мартом т.г. Допунски батаљон II Ударног корпуса отпочеће свој живот и рад, као и администрацију, у оквиру батаљона, по раније издатим наређењима и упутствима за ово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Штабовима свих одреда
на територији Црне Горе
— Штабу пратећег батаљона
— I и III команди подручја и
— Шефу интендантуре овога Штаба

БР. 89

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 МАРТА 1944 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ФОТОСЕКЦИЈА ПРИ ШТАБОВИМА БРИГАДА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
бр. 195
6 март 1944 године

Од Врховног штаба НОВ и ПОЈ добили смо сљедећу депешу:

,,Указује се хитна потреба организовања фотосекција у корпусима и бригадама, начелно са једним стручним лицем. Секције у дивизијама нису потребне. Одузети апарате од појединаца и дати их фотосекцијама. Систематски сликати важније моменте од историске и пропагандне важности. Сакупити све досада снимљене слике и негативе па од сваког снимка послати два примјерка."

У вези предњег наређења Врховног штаба потребно је предузети сљедеће:

1. — При Штабу корпуса биће формирана одмах фотосекција. Задатак ове секције је сљедећи:

а) систематско снимање важнијих момената од историске и пропагандне важности,

б) прикупљање досада снимљених снимака и негатива горе наведених момената из наше борбе,

в) израда потребних упутстава за рад фотосекција по бригадама, расподјела стручњака према потребама фотосекција по појединим бригадама, набавка и расподјела фотографског материјала, и

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398. 2 Види док. бр. 84.**

г) сређивање и груписање фото-снимака и негатива и одашиљање истих Врховном штабу.

2. — Штабови дивизија и Штаб Приморске оперативне групе наредиће одмах штабовима бригада да формирају своје фотосекције. Свака фотосекција треба да има једно стручно лице, а по потреби може му се додијелити један помоћник.

Задатак фотосекција по бригадама биће углавном снимање важнијих момената из живота и борби бригаде, од историске и пропагандне важности.

Уколико за то има могућности фотографске снимке израђивати у самим фотосекцијама бригада, и набављати потребан фото-материјал.

У том циљу одузети потребан број фотоапарата од појединаца као и сав расположиви фото-материјал. Водити рачуна да се овај материјал тешко налази и набавља, па у том циљу искористити сваку прилику за набавку истог. Забранити свако непотребно трошење овог материјала.

3. —• Штабови дивизија неће за сада формирати своје фотосекције, али би било потребно да се, у циљу прикупљања материјала из бригада и његовог упућивања у овај Штаб, одреди једно лице које ће поред редовне дужности груписати и слати овај материјал Фотосекцији овога Штаба.

4. — Све до сада израђене снимке (по два примјерка) као и негативе историске и пропагандне важности фотоскекције бригада прикупиће одмах и доставити фотосекцији овога Штаба. Овај рад завршити што прије.

5. — Уколико поједине бригаде не располажу стручним лицима за рад у фотосекцијама, обратити се овоме Штабу, као и за сва упутства која буду потребна за рад V овом правцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, генерал-мајор
Рудолф Приморац

Достављено:

— свима штабовима дивизија,
Штабу Приморске групе и
Фотосекцији овога Штаба.

БР. 93

ОДЛУКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 МАРТА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ САОБРАЋАЈНОГ ОТСЈЕКА ПРИ КОРПУСНОЈ ВОЈНОЈ ОБЛАСТИ И ОТСЈЕКА ЗА ВЕЗУ ПРИ ШТАБУ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оперативни отсјек
Стр. пов. бр. 196
6 март 1944 године

Достављено:

—• Штабу III Дивизије
— Корпусној вој. обл.
—• Шефу Отсјека за везу
— Интендантури ов. Шт.
— Економском отсјеку
Корпусне војне области

У вези формирања Саобраћајног отсјека Корпусне војне области и Отсјека за везу овога Штаба, **наређујемо:**

1. — Формирати Аутосекцију за везу Отсјека за везу овога Штаба. За формирање ове секције одредити аљедећа возила и то:

— Три моторбицикла (од њих један са приколицом),
— Два лака путничка аутомобила, и
— Два лака теретна камиона.

Формацијом се предвиђа сљедеће људство које ће се узети од људства досадашње ауто-чете овога Штаба и то:

— командир секције,
— политички делегат секције,
—• три моторбициклиста,
— четири шофера за аутомобиле и камионе,
— два резервна шофера,
—• један резервни моторбициклиста,
—• три механичара, и
— два шоферска помоћника" .... *Свега:* 17 другова.

Исхрана људства ове секције биће са 4 четом Пратећег батаљона Штаба, а смјештај одвојен у близини исте чете.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

2. — Формирати Аутосекцију за везу Штаба III Ударне дивизије и то: формацијом се предвиђа: вођа секције, политички делегат, два моторбициклиста, један шофер, један резервни шофер, два механичара и један шоферски помоћник, — свега 9 другова.

Ово људство повезати у погледу исхране и смјештаја за пратећу чету дивизије.

Додјељују се сљедећа возила:

— два моторбицикла (урачунати онај који већ има дивизија),

— један лаки путнички аутомобил, и
  један лаки камион.

3. — Формирати Саобраћајни отсјек Корпусне војне области, који ће имати два одјељења, и то:

а) Опште одјељење: за вођење опште службе саобраћаја (колског и коњског), и одржавање комуникација (оправке итд.).

б) Ауто-одјељење: све људство и материјал које претекне послије формирања секција под 1. — и 2. — За ово одјељење одредити командира одјељења и политичког делегата. Задатак овог одјељења: аутомобилски саобраћај по директивама и потребама Корпусне војне области.

Шеф Саобраћајног отсјека је зђедно и непосредни руководилац Општег одјељења овог Отсјека.

За сада Ауто-одјељење Саобраћајног отсјека Корпусне војне области подијелити на двије секције и то: једну секцију у Колашину, а другу (мању) секцију у Беранама.

4. — Детаљну подјелу људства и материјала, у вези предњих формација, извршиће овај Штаб.

5. — Одређене аутосекције и Саобраћајни отсјек Корпусне војне области отпочеће свој живот и рад одмах по извршеном формирању, а најдаље до 10 ов. мј., под којим ће датумом престати да дејствује досадашња Ауто-чета овога Штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 93

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 7 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА АКТИВНИЈА ДЕЈСТВА НА ГАРНИЗОНЕ НИКШИЋ И ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 7
7 марта 1944 год.
у 21 час

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Ситуација: Окупатор, који је са четничким бандама формирао колону од правца Требиња и покушао да угрози нашу* слободну територију, жестоким нападом XII Херцеговачке бригаде потучен је и прогнат до у Требиње. Такође окупатор је организовао колону од 4.300 четничких бандита и својих фашиста, од правца Даниловграда, Црнојевића Ријеке и Цетиња с намјером да се повеже са гарнизонима у Грахову и Никшићу, као и са колоном од правца Требиње — Вилусе. 3 и 4 ов. мј. јединице II Далматинске, VI Црногорске бригаде и Ловћенског одреда ову колону су потпуно разбиле и нанијеле непријатељу 110 мртвих, 130 рањених, 85 заробљених, заплијенивши том приликом велики ратни материјал.

У Никшићу непријатељске снаге су у јачини од око 3.000 Њемаца, талијанских фашиста и четника врло деморалисаних. Окупатор је четничке бандите избацио из блока и поставио их у оближња села да га чувају. Јачина непријатељских снага у Даниловграду је око 800 Њемаца, талиј. фашиста и четника. Највећи дио овог гарнизона су деморалисане четничке банде. Четничке банде, по наређењу оку-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

патора, посјвле су и села дуж комуникацијe Никшић — Даниловград, која и до данас држе.

Послије ова два јака пораза на сектору Вилусе — Требиње и на сектору Катунске Нахије,[2] који неуспјеси су омели планове окупатора и четничких банди да окупирају нашу слободну територију, потребно је на сектору Никшић — Богетићи — Даниловград развити активност војно-политичког рада до максимума. Таква наша активност продубиће деморализацију и онако деморалисаног непријатеља и загушити га у блокове, а јужним и југозападним групама омогућити добро дејство. У вези са тим потребно је:

1. — Штаб VI бригаде, поред своја два батаљона, узеће под команду Никшићки НОП одред, Колашински одред и три батаљона Зетског одреда, који се налазе на простору Павковићи — Јеленак и Загарач. Штаб VI бригаде биће у тијесној вези са Штабом Зетског одреда по питању ова три батаљона и у свему се са њим споразумијевати.

2. — Јединице на простору око гарнизона Никшића заузеће Уздомир, порушиће комуникације Никшић — Вилусе и Никшић — Луково и то тако да рушењем и прављењем барикада потпуно онемогуће испад моторизованих колона окупатора из Никшића. Свакодневно нападаће, те тим угрожавати окупатора и четничке банде које се налазе у Никшићу и околним селима. Околна села око гарнизона Никшића треба потпуно очистити, са активним дејством — упадима, од четничких банди. Ови упади и чишћење села треба да буду организовани са водовима, четама и батаљонима укупно. Саму тачку Уздомир треба изненада заузети, а његово даље одржање потпомоћи свакодневним нападима на гарнизон. Уколико у први мах не успије, треба га и даље нападати док се заузме, обзиром на важност ове тачке за нас.

3. — Штаб VI бригаде, такође, извршиће распоред јединица за чишћење просторије од Царева Моста па све до Даниловграда. Комуни-

[2] **Види док. бр. 86 и 100.**

кацију потпуно порушити и онемогућити непријатељу свако комуницирање овом комуникацијом. Никшићки гарнизон треба потпуно држати у блокади. Заузети Мидову Косу, гдје непријатељ има своје мање упориште и противавионску одбрану. Те јединице својим активним радом на овом простору олакшаће рад на заузимању Уздомира и даљи рад ових јединица на простору сјеверно и западно од Никшића.

4. — У споразуму са Штабом Зетског одреда, Штаб VI бригаде организоваће заузимање Тараша. Такође са јединицама са десне обале р. Зете непрестано и свакодневно упадаће у села око Даниловграда, Косови Луг, Главица итд., и нападати сам гарнизон. Овим упадима олакшаће заузимање Тараша, као и његово даље одржање.

5. — Штаб VI бригаде биће у тијесној вези са Ловћенским одредом. Тамо ће слати с времена на вријеме своје јединице ради кон-- троле и потпомагања јединица Ловћенског одреда, а у случају каквог организованог напада на ту територију од стране окупатора ангажоваће се са јачим снагама.

6. — VI бригада на простору Никшићког, Зетског и Ловћенског одреда потпомоћи ће мобилизацију и са те просторије попуниће своју бригаду.

7. — Штаб VI бригаде одржаваће везу са нама у правцу Грахова увијек према потреби, а најмање сваки други дан слати курире.

8. — Штаб Никшићког одреда, и поред тога што ће примати наређења од Штаба VI бригаде и по њима поступати, сваки други дан слаће извјештаје и нама за сада у с. Загора, а даље гдје будемо.

9. — У случају тешке ситуације са главнином снага оријентисати се правцем Пјешивци — Рудине — Бањани, с тим што би постављали брану према никшићком гарнизону за наше снаге које оперишу гтрема југу и југозападу.

10. — Обзиром на важност војно-политичку овог сектора, гдје ће радити ове једи-

нице, потребно је развити највећу активност и иницијативу до максимума.[3]

На извршење!

• **СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!**

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, ппуковник
Радомир Бабић

Начелник Штаба
Новак Перућица

Достављено: (М.П.)

Штабу VI Црногорске бригаде
Штабу Никшићког НОП одреда
Штабу Ловћенског НОП одреда
Штабу Зетског НОП одреда
Штабу Колашинског НОП одреда

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА[1]

ШТАБ
ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр. 17
Положај 8. III. 1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

У вези вашег наређења пов. бр. 76 од З.И. 1944 г.[2] достављамо вам сљедећи извјештај са територије Штаба Зетског НОП одреда:

I. — Штаб одреда попуњен је са свим члановима. Друг Јакша Брајовић, замј. команданта, јавио се на дуж-

[3] **О извршењу задатка види у док. бр. 99, 101, 102, 103 и 106.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30—4, к. 392.**

[2] **Види док. бр. 44.**

ност. Друг Спасо Дракић, замј. политкомесара овога одреда, налази се на полит. курсу. Друг Душан Филиповић, начелник Штаба овог одреда, предао је дужност код овога Штаба и по вашем писменом наређењу имао се јавити томе Штабу.

Пратећи вод код овога Штаба броји 15 бораца и 5 курира. Сви су наоружани пушкама и још са једним југословенским п. митраљезом.

Сем Пратећег вода код овога Штаба налазе се 8 родољуба, већином стараца који су од прије 2 мјесеца избјегли од четничког терора из Зете и ЈБешкопоља.

II. — Наш V Ударни батаљон у јачини од 140 бораца, као што вам је и раније јављено, упућен је комплетан за VIII Црногорску ударну бригаду.

Наш IV Ударни батаљон, који данас броји око 120 бораца, подијељен у 3 чете налази се на положајима Бјелопавлићи — с. Глизица до Павковића. Измијешан је са теренским јединицама које се налазе на овим положајима и које су доста малобројне и слабо наоружане. Овај батаљон није имао акција већих размјера у току посљедњих 15 дана сем што је у заједници са теренским јединицама направио неколико упада у правцу с. Подглавице, Брајовића и Слапа. Приликом једног упада рањена су 3 четника а 1 заробљен и сад се налази код нас.

Приликом других мањих упада искористили смо само то што смо извукли нешто људске и сточне хране.

На нашој страни жртава није било а увијек смо успјели, и уколико је било њиховог отпора, да их протјерамо.

Да би могли направити неке озбиљније нападе наше су снаге за то врло мале, те се може рећи да смо скоро увијек у дефанзиви, изузев спуштања наших дубљих патрола и засједа.

До данас на сектору дуж р. Зете (лијеве обале) непријатељ није покушао какве озбиљне упаде сем редовно узнемиравање са Вранићких Њива, Спужа, Косића и других мањих и безначајних мјеста — али је то увијек остало без посљедица.

Непријатељске снаге (са врло мало Њемаца) у јачини од 3 четничка батаљона посјеле су комуникацију Даниловград — Никшић са најјаче истакнутим дијеловима Богетићи — Планиница. Командант ових снага, како смо извјештени, је капетан Ружић.[3] Ове непријатељске снаге до данас нијесу покушале са јачим упадом на лијеву обалу

[3] **Иван Ружић, капетан бивше југословенске војске, истакнути четнички командант из Дурмиторског среза. Емигрирао.**

р. Зете. Мост на Слапу заплели су бодљикавом жицом, а кереп[4] уништили.

На комуникацији Подгорица — Даниловград нијесу примијећене неке јаче непријатељске снаге сем уобичајених патрола и стража.

Једину везу за сад имамо са Штабом Никшићког одреда — Жупа.

Не знамо тачно дан, а по прилици уназад 6—7 дана, четници и Њемци из Даниловграда и Спужа, пошто су претходно извршили општу мгбилизацију, пошли су у правцу Катунске Нахије комуникацијом Даниловград — Чево.

Приликом овог упада чуле су се мање борбе све до Марковине, ту је био јачи отпор наших. Детаљи свега овога нијесу нам до данас познати.

Сазнали смо да су издајници тражили смјену и појачање која им је у мањем броју послата.

Данас се чула и видјела борба испод Загреде и положајем који су држале наше јединице још раније.

Због овакве ситуације, како смо горе навели, о нашем VI Ударном батаљону не знамо ништа и са њим немамо везе. Овај батаљон се налазио до непријатељског напада на терену Комани — Загарач, а од тада, због ових нових операција тамо као и приликом ранијих операција, стоји под Командом Ловћенског НОП одреда.

Сазнајемо такође да је Лашић са својом војском — издајницима из Подгорице — пошао у правцу ЈБешанске и Ријечке Нахије у дане кад је и група од Даниловграда. О Лашићевим акцијама не знамо ништа.

Исхрана код наших јединица прилична је. Морал на висини.

У одјећи, обући и муницији апсолутно оскудијевамо. Пушака нам фали приличан број а најмање 50.

Војна обука изводи се редовно према утврђеном плану и распореду.

III. — ПОЛИТИЧКА СИТУАЦИЈА

Наш рад међу масама настојимо да појачамо. У том правцу активне су и наше позадинске организације те најчешће рад координирамо. Уочавамо да утицај нашег рада и политички успјех међу масама овиси о јачини присуства наше војске и успјеха њенога (у виду акција и борби) на дотичном терену. Према томе данас уствари политички

*** Скела**

боље стојимо у Кучима и Брскуту, него на другом терен^ гдје смо куд и камо раније боље стојали.

Слањем наших поузданих бораца у бригаде, проређивањем наших кадрова те малим бројем наше војске на терену бјелопавлићком, дошло је до колебања међу масама. Ово је ишло тако далеко да су извјесне породице наших другова и пријатеља морале напуштати своје домове под притиском издајничке пропаганде да ће они овладати тим крајем. Због тога данас тамо најгоре стојимо, поготово у Вражегрмцима.

У Пиперима приликом позива у војску побјегли су од позваних њих 12 (6 из Сеоца, а 6 из Петровића). Дочим из Општине вражегрмске побјегло је њих више, мада тамо није било позива у војску. Као узрок овоме је највише, поред малога бројд. наше војске на терену, и отсуство нашег политичкога рада.

Издајници увелико рачунају на глад код нас као на најмоћнијег свог савезника, у чему имају и успјеха код маса.

Код наших јединица, и поред настојања, споро се развија културно-просвјетни рад, али ипак приредбе су доста често на дневном реду.

Поред редовног (тродневног) издавања радио-вијести, умножили смо изводе говора премијера Черчила као и говора генерала Симовића, пароле, заповијест маршала Стаљина приликом прославе 26-годигцњице Црвене армије и др.

Морамо поново нагласити, не потцјењујући полит. рад, да је јачи одјек нашег оружја него наш глас у масама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Спасоје Ивановић

Командант
Владо Ј. Раичевић

БР. 93

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА АРМИСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 8 МАРТА 1944 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕНТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ЊЕМАЧКИМ УТВРЂЕЊИМА У БОКИ КОТОРСКОЈ[1]

Строго повјерљиво

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В.Ј.
Об. ц.

Стање у Боки Которској нагло се поправља у нашу корист. За ово стоје многи разлози. Један од главних разлога јесте активан рад наших политичких радника на терену. Даље, притисак Савезника који свакодневно врше на окупатора из ваздуха и присуство усташа од којих се народ уплашио.

Окупатор и даље ради на обалским утврђењима тако да би хтио бројно стање војске замијенити низом нових утврђења са покретним аутоматским оружјем које би у даном моменту могао одвући са собом, тако да је Бока данас начичкана одбраном са мора и копна, мада је одбрана са копна слабија јер Њемци сматрају да на најважнији терен за одбрану Боке не може доћи ни од куда страна војска која би угрозила утврде или их евентуално заузела омогућујући тиме Савезницима улаз у Боку, јер тај терен је полуоток Луштица, који Боку одваја од отвореног мора, док је њен полуострвски кбријен врло узан, тако да је то земљоуз од свега 2—3 километра, а у његовој позадини, на континенту је Грбаљ, коме је окупатор поклонио највише пажње и ту створио јаку пету колону противу нас, тако да сматра преко тога терена прелаз немогућим. Са друге пак стране од Ђеновића до Оштре Понте иза Херцег Новог патролирају сваке ноћи три брза мала торпиљера контролишући прелаз баркама, са копна, на полуострво Луштицу, гдје је залив широк свега 3—4 километра.

Један од ових торпиљера има патролну службу искључиво на онако малом простору од Росе на полуотоку Луштици до Њивица на обали Суторина. Сва три торпиљера су наоружана са по 2 противавионска аутоматска митраљеза, који су смјештени на крми и по 2 обична митра-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1—1, к. 397.**

љеза са једне и друге стране. Мореуз између Ђеновића и Пристана сијеку барикаде противторпедских мрежа у три реда до дна воде са минским сидрима. На једном дијелу барикаде налазе се врата која су дању отворена док се ноћу затварају.

Да би и саме положаје са врло незнатном посадом на полуотоку осигурао, окупатор је довукао посљедње недјеље огромне количине бодљикаве жице и сада већ појединe положаје ограђује том жицом са неколико редова.

Колику важност Боки окупатор поклања може се видјети по томе што она има директну везу са Главним штабом у Њемачкој. Та директна веза се одржава путем три радио-станице, које су смјештене у Тивту изнад радничких станова. Све три станице су краткоталасне са снагом од 0,400 кв. Једна је сасвим нова, типа ,,Телефункен", њемачког поријекла, док су двије друге старије, типа ,,Маркони", италијанског поријекла.

У Боки поред ових радио-станица има и других покретних али тако незнатних, јер служе за службу везе у самој Боки док немају никаквих веза са страним свијетом. Ове станице ћу описати даље у извјештају.

Поред ових станица смјештена је у Клинцима једна радио-станица у јачини, такође, од 0,400 кв., али ова станица ради отворено на већим даљинама и на полазној дужини од 600. Ово је повлашћена конвенционална станипа а служи искључиво за сврхе Црвеног крста.

Све поменуте станице окупатор је минирао за случај повлачења.

У Боки су смјештене трупе „Ајнхајт Роге", ,,Ајнхајт Фридрих", СС трупе и трупе противавионске одбране „Луфтвафе", које су комбиноване у посебне јединице скупљене с коца и кснопца по читавој Европи и Балкану. То су махом старији резервни њемачки официри и полуспособни војници, који су тако запослени на аутоматском оружју, а, међутим, свега 50 процената је бораца који су способни да издрже штрапац или какве друге теже ратне напоре. Од ове војске искључиво су трупе СС чисте, које су намјештене на полуотоку Оштрој Понти и нешто у Доброти близу Котора. Ове трупе су проткане обавјештајним ћелијама ,,Гестапоа" а служе као нека врста контроле осталим трупама, које су намјештене на војним објектима лука и лучким узвишењима Тивта, Рисна, Пераста, Х. Новог и Котора, а у којима је велики проценат Пољака и Чеха, махом из судетских крајева и из околине Данцига и

Коридора. Ови\ војници негерманске народности гледају свим силама да се приближе становништву и спријатеље са њим, али им становништво не вјерује јер са тиме има рђаво искуство.

У Херцег Новом командант овог сектора и командант мјеста је капетан, познати стручњак у организацији СС Кулман, који је нека врста политичке личности која има егзекутивну моћ и над другим већим официрима, јер је само званично командант мјеста.

По сигурним изворима Главни њемачки генералштаб држи до Боке Которске много и полаже више напора него је то у могућности да је одржи, а из сљедећих разлога:

1) То је главна станица за одмориште трупа, које циркулишу од истока ка западу, са довољним бројем зграда за смјештај тих трупа које су и до сада, као што је познато, задржавале се по неколико дана на овом терену.

2) Бока је из стратегиских разлога најподеснија лука на Јадранском Мору, са јаком разуђеношћу обале, која, кад би пала у наше и савезничке руке са онако моћном морнарицом која би се ујединила са одличним положајем црногорских и херцеговачких брда, била би најјача ударна тачка за превоз трупа, обезбијеђена са копна и мора за инвазију на Балкан, гдје би сви контранапади Њемаца били безуспјешни.

3) Што кроз Боку води главни сувоземни пут, „срчана артерија" њемачке ратне машине за снабдијевање читавог сектора од Солуна до Истре, јер су сви остали путеви који са континента воде ка Јадранском Мору угрожени, особито главни путеви који воде од Загреба и других већих градова ка води. Тако да трупе и остали ратни материјал циркулишу србијанским и бугарским путевима ка Грчкој и Јужној Албанији, одакле се поред саме обале крећу даље на запад.

Њемачки генералштаб сматра да је баш терен Боке подесан за кидање овог њему тако потребног пута па је уложио толико радова да онемогући уједињену акцију савезничке војске са мора и Народноослободилачке војске Југославије са копна. Исто онако како је њемачки окупатор поставио станице за прислушкивање против подморница у Боки, тако сам ја убацио, виртуозно, људе око њемачких штабова, који прислушкују као бајаги, невјешти, намјере њихових војних иступања на овом терену. Ја већ имам људе у утроби непријатеља, а и сам се трудим да се што више приближим појединим људима који би ми могли директно открити брижљиво чуване тајне. Ја сам већ ангажовао људе на које Њемци стопроцентно рачунају као на

своје људе. Колико ће ови људи умјети да одиграју своју, не тако гтросту улогу, то ћемо видјети. Њихови први покушаји су сјајни, тако да ја на свом терену на коме се бавим већ 10 дана знам потпуну снагу војске и јачину машинских покретних и непокретних ратних оруђа, која изгледају овако:

Полуострво Луштица

Плажа Пржно је минирана са мора и копна а редовито је чувају 60 војника који су ноћу по 6 на стражи а по дану свега један војник.

Рт *Кочишта* је такође миниран а чувају га редовно 20 војника. На самој узвишици која гледа на море постављена су 2 обалска топа и 1 тешки митраљез, док посада има још 2 пушкомитраљеза.

Рт Арзе — На овом рту на узвишици налази се једно утврђење које је изграђивала још Југославија. На овом утврђењу налазе се 2 батерије са 4 топа. Посада овог утврђења су 130 војника који су ту на редовној служби. Прилаз од мора је мигЈиран као прилаз са копна.

Доња Кобила је снабдјевена „торпедо батеријом" —- 4 топа, на којим су запослена у редовној служби 15 војника.

Клинци. — Овдје се налази већ у овом извјештају поменута радио-станица за сврхе Црвеног крста чија је посада свега пет војника, који имају један противавионски митраљез.

Обостник. — Има покретну и* извидничку радио-станицу за везе на овом сектору са 4 противавионска топа и 2 митраљеза. Посада је 35 војника.

Петровићи. — Овдје је још Југославија израдила подземни тунел за слагалиште мина у коме и данас Њемци имају магацин мина. Ово слагалиште чувају 25 војника. Прилаз је миниран са мора и копна.

Радишевић је главно утврђење Боке на коме се налазе 4 противавионска топа, 2 обалска топа, 4 противавионска митраљеза и више пушкомитраљеза. Посада овог утврђења је 200 војника.

Ово је тачно стање војске непријатеља и његово наоружање на полуострву Луштица, док ћу посебно у идућим извјештајима у потанкости изнијети стање војске и наоружања на обалама лука са копна око Х. Новог, Тивта, Рисна и Котора, јер лично идем те до танчина, на лицу мјеста, у непосредној близини провјеравам стварно стање.

Поред стања које сам изнио хтио сам рећи о запажањима у њемачкој војсци.

Посљедњих дана војници аустријске народности се често опијају тако да између њих и подофицира долази до жучних расправа. Ови војници у напитом стању тврде да они неће изгубити рат него само Њемци. Због овога су већ двојица пошли на суд са кога се више никад нијесу вратили. Узевши уопште војску као цјелину, она је нерасположена и једва чека да се поврати својој кући, али у њој влада још дух оне познате њемачке дисциплине, али не и пожртвованости. Када се разговара са једним њемачким војником, код њега нема више оне одвратне одурности и нечовјечне гордости, него напротив утученост пуна меланхолије.

Издајници у народу губе сваким даном. Наиме, народне их масе остављају саме себи и њиховом господару окупатору. Тако у Грбљу, центру реакције за Бокешко приморје, прије неки дан, кзда су издајнички главари тражили да и оно мало народа што није отишло у борбу против партизана у Катунску Нахију и Грахово пође „да спасава Српство". Народ је одбио да пође. Масе су протестовале против бесциљног проливања крви говорећи: „Ако партизани посвоје цијелу Црну Гору, нека посвоје и Грбаљ".

Звијер је смртно рањена! Бокешки шакали завијају махнито и трзају се да раскину све око себе. Издајници на све могуће начине тактизирају да увуку масе у борбу противу нас. Тако је четничка команда за Боку посљедњих дана издала наредбу свим станицама да пошто-пото организују народ на терену да стражари противу партизана како ови не би ништили објекте окупатора. Ову повјерљиву наредбу вам достављам иако су четници све употребили да та наредба не падне у наше руке.

Четници очекују спас од измјене владе у Каиру јер вјерују да ће на неки начин [ови] издајници и њихови штићеници у иностранству пактизирати [с нама] и [тако] спасити њихове и своје главе.

На овом терену услови илегалног рада су тешки, с обзиром да окупатор пази сваки педаљ земље. Особито је тежак прелаз морским путем, преко канала, а посао изискује свакодневно кретање у разним правцима који су испрекидани морем.

Потрудићу се [да сазнам] на којим таласним дужинама раде све њемачке радио-станице које сам поменуо у извјештају, па им хватајте разговоре.

Већ три дана пролази колопа за колоном војске на камионима. У камионима су натоварени противавионски топови и митраљези. Поглавито поред војске. До јутрос је

прошло око 300 камиона у којима је био овај материјал и трупе „Луфтвафе". Војска је дошла од Скадра а пошла пут Дубровника.

Другарски поздрав

С. **Ф.** — с. Н.!

8. III. 1944 г. Росе — Х. Нови. **Мргуд**[2]

БР. 94

ДЕПЕША ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗБИЈАЊУ ЊЕМАЦА И ЧЕТНИКА НА СЕКТОРУ КАТУНСКЕ НАХИЈЕ[1]

В ШТ - 29 63' 30 105"

На сектору Катунске Нахије непријатељ потпуно разбијен и сав терен очишћен од њемачко-четничких банди.[2] Непријатељ је оставио на бојишту 110 мртвих. Рањено 130 а заробљено 85. Заплијењено 80 пушака, 3 пушкомитраљеза, 1 митраљез, много муниције и ратног материјала. Међу мртвим нађен командант четничког батаљона капетан Иванишевић. Ми смо имали 3 мртва и 7 рањених.

У Зупцима непријатељ потпуно разбијен. Убијено 35, више рањено и заробљено 89 четника. Заплијењено 3 бацача, 1 брдски топ (неисправан), 1 т. митраљез, 200 граната и 200.000 метака. Наши губици: 2 мртва и 12 рањених.

Пеко[3]

8-Ш-1944
Предато у 16.10[11] — Колашин

[2] **Војо Ивановић, обавјештајни официр Приморске оперативне групе. Погинуо у љето 1944 год. у Горњем Ораховцу (Бока).**

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 7—2, к. 394.**

[2] **Види док. бр. 100.**

[3] **Пеко Дапчевић**

БР. 95

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ИЗВРШЕНОЈ МОБИЛИЗАЦИЈИ И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА[1]

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 77
9 марта .1944 год.
у 9.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Потврђујемо пријем акта бр. 187, 194[2] и наредаба 170/1 и 188.

2. — На дан 7 марта т.г. завршили смо мобилизацију. Мобилизација је успјела у потпуности, превазишла је и наша очекивања. Број новомобилисаних износи 320 бораца. Од овога броја за попуну VI Црногорске бригаде упутили смо 225 бораца, међу којима 20 дезертера за које смо вам већ јавили да смо похватали, а које не урачунавамо у број новомобилисаних. За попуну нашег V батаљона упутили смо 76 бораца, тако да наш батаљон сада броји преко 200 бораца. Остатак новомобилисаног људства придодаћемо чети која ће бити при подручју Шавник, која је већ формирана. Настојаћемо да у наш V батаљон упутимо још нешто бораца. Напомињемо да је са овом посљедњом мобилизацијом терен потпуно исцрпен и да је мобилизација потпуно спроведена рачунајући борце од 16—40 година.

3. — Наш V батаљон који треба да иде за IX Црногорску бригаду припремили смо и формирали са потпуним војничким и политичким руководством. Батаљон ће остати на положају око Никшића, гдје се и до сада налазио све до вашег наређења за покрет.

4. — Залихе хране као и архиву предаћемо Команди подручја Шавник, а она ће, у колико то буде потребно, прехрањивати батаљон до отпремања за бригаду.

5. — Тражени број коња за Допунски батаљон могли бисмо дати, али је немогуће превести их због великог сни-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—4, к. 392.**
[г] **Види док. бр. 88.**

јега. Уколико се IX бригада буде формирала на терену Васојевића или Санџака, ни наш батаљон неће моћи превести своје коње. Казане и остали прибор за јело немогуће нам је упутити јер се не могу пренијети.

6. — Команда подручја почеће нормалан рад 11 о.м. у Шавнику, а досадање послове обављао је друг Маловић, који ће и надаље због непроходности Језера морати остати на Жабљаку. Остало особље 11 о.м. стићи ће у Шавник.

7. — Похватане четнике Шљиванчане суд је ослободио казне смрти и способне за војску упутио за VI бригаду. На суду је утврђено да нијесу убице, већ да су били преплашени и заведени. Суђење је било јавно, била је присутна велика маса. Читави крај"очекивао је овакву пресуду и са огромним одушевљењем поздравио је одлуку суда. Сматрамо да смо овим суђењем политички много добили код маса, а нарочито у Шаранцима.

Суд је осудио на смрт бандита Душана Ћаласана из Мратиња зато што је у V њемачкој офанзиви пљачкао, разоружавао и убијао наше борце. Пресуда је извршена одмах.

8. — Наредбом бр. 188 друг др Радош Вилотијевић постављен је за референта санитета при Команди подручја Шавник. У наредби стоји да је друг Вилотијевић вршио дужност гарнизоног љекара у Шавнику, премда друг Вилотијевић стално лежи код своје куће изјављујући да је потпуно неспособан за рад, одбијајући због болести да изврши најнужније прегледе у оближњим селима. Сматрамо да друг Вилотијевић не може одговорити својој новој дужности уколико се не би опоравио.

Друг Момир Дамњановић полазио је већ неколико пута на нову дужност, али због непроходности терена морао се враћати, јер је преко Језера саобраћај једино могућ скијама. У току сјутрашњег дана поново ћемо га упутити, али не вјерујемо да ће он моћи стићи ни за десет дана.

9. — Код нас је ситуација добра, сваким даном све боља и боља.

У околним срезовима без промјене, сем што су Швабе биле ушле у Калиновик, али наши су их разбили и истјерали. Ми смо упутили 50 бораца-стараца нашег теренског батаљона, међу којима скоро све одборници сеоских одбора, са другом Миљаном Гаговићем у Фочу ради прикупљања хране са терена који нам је додијелила V Крајишка дивизија. Уколико успијемо да прикупимо извјесну количику хране, употребиће се за сјетву у првом реду фамилијама бораца на фронту и породицама палих другова, а у другом породицама сиромашним.

10. — Друг Василије Пејовић,[3] који је био постављен за команданта одреда, није се јављао на дужност — његову дужност врши још друг Јосиф.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политком
Мићун Јауковић

Командангг
Јосиф Маловић

БР. 96

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА САНЏАК ОД 9 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ПЉЕВЉИМА И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У САНЏАКУ[1]

ГЈ1АВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА САНЏАК
Бр. 114
9 март 1944 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1) Подаци о непријатељу:

У Пљевљима се налази исти њемачки гарнизон. 6 ов. м. дошло је око 150 Њемаца од Пријепоља као допуна гарнизону у Пљевљима. Тако да сада јачина гарнизона износи око 1300 — 1400 Њемаца. Број топова и моторних возила је исти.

Њемци у Пљевљима држе положаје према II дивизији, а и четничке снаге су највећим дијелом пребачене сјеверно и сјеверозападно од Пљеваља према II дивизији.

Из борби са II дивизијом које су вођене 5 ов.м. сјеверозападно од Пљеваља Њемци су у Пљевља донијели 5 мртвих и 14 тешко рањених. Четници су донијели 8 рањених.

[3] **Василије Пејовић, погинуо 1944 год. код Матешева као командант батаљона.**

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—1—2, к. 398.** [2] **Види док. бр. 84.**

6 ов.м. отишло је око 200 муслимана из Пљеваља за Сјеницу ради облачења у њемачко одијело. У Пљевља је такође дошло доста оружја и одијела за наоружање и облачење осталих муслимана. Сви муслимани од 16 до 50 су пописани.

1 марта четници (Раилић)[2] позвали су све грађане од 16—50 година у Омладински дом на конференцију ради уписа у добровољце. Одзив на конференцију је био слаб, а од присутних се јавило у добровољце свега 11, и то старих пријатеља и симпатизера четничких. Они су били упућени у Пријепоље, али се отуда вратило 8. Ђуришић је био незадовољан и говорио је да је одзив добровољаца слаб.

Зграде које су Њемци рушили у Пљевљима рушене су ради дрва за огријев. Њемци су скинули са гимназије плех и негдје га одвезли.

У Пријепољу се налазе 3 чете Њемаца, међу којима има и добровољаца који су се јавили по доласку Њемаца у Санџак.

У току 3—7 ов.м. сви четници из околине Пријепоља отишли су у правцу Прибоја и Н. Вароши. Васојевићи су пошли за Бабине, а Милешевска четничка бригада низ Лим у правцу с. Џурова. По Великој Жупи и до Јабуке остале су само патроле четничке од „позадинаца", како то четници кажу. Вјероватно су тамо отишли ради пријаве II дивизије. Сви мјештани који су били прије мобилисани позвани су да се јаве 8 ов.м. четничким командама.

Муслимани у Пријепољском срезу се изгледа више не јављају у њемачке добровољце. Неки муслимани су тражили из комаранских села састанке са нашим герилцима.

У Сјеници се налазило 3 ов.м. 150 Њемаца, 120 шуцполицајаца и 80 милицајаца. Овај број се мијења ради сталног кретања од Пријепоља ка Пазару[3] и назад.

4 марта плакатом су објавили Њемци да је због издаје и других разлога смијењен са положаја чича Раде (Перхинек),[4] да су му ухваћена нека документа, да је затвојрен и у рукама Њемаца. У Пљевљима су сви четници утучени ради тога случаја.

Извјештавају нас из Пљеваља да је неки човјек био у Прибоју 4 ов.м. (не кажу који је то човјек, да би цијенили по томе вјеродостојност исказа) и да је видио како је дошао један пук недићеваца у Прибој у јачини од 2000 војника. У Прибоју су вршили параду са музиком. Говорио је да су

[a] **Радоман Раилић**
[3] **Нови Пазар**
[4] **Рудолф Перхинек**

наоружаки поред пушака аутоматским оружјем и бацачима бомби. Униформисани су. Са друге стране смо чули да су то љотићевци. О томе би сигурно могла боље нешто знати II дивизија, уколико је ово тачно.

О неким намјерама непријатеља не може се ништа позитивно знати. Час нас извјештавају да ће четници и Њемци у офанзиву на нас, час четници и милиција, а час да ће Њемци евакуисати Санџак до 15 ов.м. Једно је јасно да непријатељ са овим снагама, којима сада располаже, може против нас предузети само какве испаде, али да није у стању предузети неку јачу акцију скопчану са више времена. То би били у стању тек ако би добил^г знатнија појачања.

У близини Пљеваља су четници стријељали једну жену (Милицу Мазић) што је добацивала на збору када је говорио Павле Ђуришић.

2) Пљеваљски одред има једну чету на Челебићима, гдје ради да мобилише ту онштину. Батаљон тога одреда налази се у с. Мијаковићи, гдје држи положаје према четницима.

Бјелопољски одред са два батаљона контролише простор Обров — Расово — Дубово — Бистрица, на десној обали Лима, изашиљући одјељења у правцу Змињца и Курила.

6 ов.м. одјељења Бјелопољског одреда код Змињца сукобила су се са дијеловима муслиманске милиције, који су се под притиском наших дијелова повукли ка Курилу. Борба је трајала 2 сата. Непријатељ је имао 5 мртвих. Наши су заплијенили 12 пушака, 300 метака, 4 коња и 2 вола.

Потјерно одјељење Бјелопољског одреда од 27 фебруара до данас ухватило је 19 дезертера и 5 четника, који су се крили од наших власти у шумама.

3) Ми се калазимо још у с. Борову.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Зам. политичког комесара
Комнен Церовић

Командант
пуковник
Велимир Јакић

БР. 121

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У КАТУНСКОЈ И ЦРМНИЧКОЈНАХИЈИ[1]

ШТАБ
ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА
Бр. 32
10-111-1944 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Четничке банде су 27-ог марта[2] т.г. отпочеле с офанзивом на територију нашег одреда. Прво су напали наше јединице у ЈБешанској Нахији, гдје смо са њима водили борбу три дана и нанијели му око 20 мртвих и 30 рањених. Ми смо имали само једног мртвог. Рањених није било. Не-**Цријатељ** је имао наспрам нас 1200 четника и 200 италијанских фашиста. Пошло нам је за руком да колону која нас је нападала од Д. Плоче сатјерамо у Ријеку.[3] Дан раније, тј. 26-ог марта били смо упутили тражени батаљон за Осму уд. бригаду и он је стигао у Загарач баш када су ове банде пошле од Д. Града према Чеву и заједно са батаљоном Зетског НОП одреда два дана водио борбу са непријатељем. Нецријатељ је њих потискао и ушао у Чево а истовремено једна друга колона у јачини од 1200 бандита пошла је из Цетиња у правцу Чева. Тек тада ми у ЈБешанској Нахији смо обавијештени о ситуацији у Кат. Нахији. М*т смо прикупили наше снаге и без губитка се пребацили у Кат. Нахију, гдје смо се повезали са батаљоном Зетског одреда, **батаљоном** Осме бригаде и са једним **батаљоном** II Далматинске бригаде. Све ове наше јединице налазиле су се у висини Бате, тј. на простору Извори, Ровине — Меоце Цуцке. Непријатељ је вршио концентрацију у Чеву и према Бати, гдје је био нагомилао 4800 бандита. Његове најјаче снаге су се налазиле на простору Трнине —'Доловско Корито и на косама испред Меоца. Ми смо обивијестили Штаб

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9—6, к. 392.**
[2] **Грешка у оригиналу. Треба да стоји 27 фебруара.**
[5] **Ријека Црнојевића**

Далматинске бригаде о ситуацији, али они нам у први мах нијесу вјеровали. Но ипак су упутили код нас један батаљон у правцу Трнина, док су други оријентисали према Бати, коју је бранила посадна чета Команде мјеста Бата и једно десетак стараца који су с нама изашли из Ријечке и ЈБешанске Нахије. Кад смо добили овај батаљон Далматинаца, ми смо припремили план за напад и у ноћи између трећег и четвртог марта напали непријатеља на положајима гдје је била његова главнина, на сектору Трнине — Доловско Корито — Меоце. и разбили га нанијевши му страшне губитке. До сада је избројано преко 130 мртвих а сигурно је да их има до овим јамама још велики број. Заробљено је око 80, од којих је пришло нашој војсци тридесет. . . . У овој борби погинуло је на страни непријатеља десетак официра. Непријатељ је протјеран из Чева и у паничном бијегу се вратио у Д. Град, ЈБешанску Нахију и Цетиње и једна колона у правцу Боке. Наши губици су били минимални. За све вријеме њихове сфанзиве до њиховог протјеривања из Кат. Нахије имали смо једног мртвог и једног рањеног.

Пошто је непријатељ протјеран из Кат. Нахије наше јединице су продужиле у правцу ЈБешанске Нахије да прогоне непријатеља. Тамо смо нашли љешанске четнике који су у Кат. Нахији имали најмање губитака, тако рећи прошли без губитака и покушали су се бранити. Послије доста жилавог отпора наше јединице су их стјерале на комуникацију Ријека Црнојевића — Подгорица, али пошто их Њемци не пуштају у блок они су понова пошли у напад и бијемо се са њима већ трећи дан. Ми смо у овој борби имали два мртва и два рањена. Погинуо нам је замјеник политкома нашег Другог батаљона друг Рако Радуловић. И непријтељ је имао приличан број губитака. Ми смо захтијевали да батаљон VI Црногорске уд. бригаде, који се са батаљоном Зетског одреда налази у Загарачу, пошаље једну своју чету да нападне с бока ове гадове. У току дана ће бити нападнути.

Стање код јединица нашег одреда је силно. ЈБуди су истина преморени, али морал је на висини. У борби не заостају за друговима Далматинцима. Није било ниједног случаја дезеруерства, мада смо прошли једну доста тешку кризу. Чак кад смо пошли из ЈБешанске Нахије са нама је пошло око двадесетак људи који су се цијело вријеме нашег боравка тамо држали као неутралци. Од тог људства и људства команди мјеста формирали смо још двије четице, те тако имамо сад и други батаљон. Истина, сад морамо људство команди мјеста вратити.

Што се пак тиче стања у батаљону Зетског одреда, ту је друкче. Обавијештени смо да је било око двадесет случајева дезертерства кад је отпочео непријатељ са нападом. Ми смо се носили мишљу да читав батаљон пребацимо на територију Зетског одреда да бар остатак сачувамо од осипања. Врло слабо је изгледала та јединица. Сад изгледа боље.

Четнички разбојници су мобилисали све што се је могло путем вући. Били су бацили крилатицу да је уништен наш одред, оно што није погинуло у борби да се је посмрзавало у снијежним наметима у Ставору. Већ су били и летке са том садржином отштампали и излијепили у Цетињу. Говорили су да Далматинци моле четнике у Грахову да их пропусте да прођу за Далмацију и како смо ми преварили Далматинце. Убјеђивали су народ да ће се поновити 1942 година. . . . Сад је са њима из Кат. Нахије, нарочито из Бјелица и Чева, побјегао приличан број и мувају се у Бајицама. Њемци их не пуштају у Цетиње. Ми смо их позвали да се врате кућама али да нам донесу оружје. Очекује народ да ћемо сада мобилисати све што је способно за војску и сигурно би имали успјеха у Кат. Нахији као и у другим нахијама кад бисмо имали мало више снага да обавимо тај посао.

Знамо да има важнијих задатака пред нашом војском него ћерати се с четничким бандама по ЈБешанској и Црмничкој Нахији, али то би било врло важно, јер, у случауу да прокрстаримо кроз те двије нахије као и кроз Ријечку, увелико би искористили овај четнички пораз. Мишљења смо, наравно ако то дозвољава ситуација и задаци који се морају извршити, да се нама додају два батаљона за једно десетак—петнаест дана па да посјетимо ове нахије, нарочито Црмничку, која је сада први пут осјетила нашу снагу. Погинуло је преко 40 четника црмничких и заробљено других двадесет. Мислимо да зауминемо пред собом све способно за војску па да их растуримо по бригадама. Једино на тај начин једном за увијек ће престати да нам забадају нож у леђа, . а њихови главари кад не буду имали кога гурати пред собом престаће са злочинима.

Како смо горе напоменули, батаљон за Осму бригаду смо упутили 26-ог прошлог мјесеца. Истина, нијесмо послали онолико људства колико сте нам тражили — нијесмо га имали. Са батаљоном је пошао и капетан друг Бошко Куљача. Усљед офанзиве задржали су се и батаљон и друг Бошко. Батаљон је продужио 4-ог марта, док је друг Бошко остао са нашим јединицама. Код њега је остала и

пошта коју смо били упутили за Корпус, коју Вам шаљемо овом приликом.

Тражите нам да за 20 март пошаљемо других 150 бораца за Девету бригаду. Ми смо то наређење добили тек јуче. До тада можемо послати једино ово што имамо па да останемо без и једног војника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб Ловћенског НОП одреда
командант
Андрија Пејовић

БР. 98

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ ЗА УПУТхИВАЊЕ ЉУДСТВА У ОБЛАСТ СЕЛА ГОРЊЕ МОРАЧЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. ПОВ. бр. 206
11 марта 1944 год.

Достављено:

— свима одредима на
територији Црне Горе

У вези наређења Стр. пов. бр. 133 од 19 фебруара т.г.[2] за формирање IX Црногорске ударне бригаде, **наређујемо:**

1. — Формирање бригаде извршиће се на дан 1 априла 1944 године у области с. Г. Морача.

2. — Све борце предвиђене наређењем Стр. пов. бр. 133/44 упутити тако да буду у области Г. Мораче тачно на дан 28 марта т.г. до мрака.

3. — Формирање IX Црногорске ударне бригаде извршиће овај Ттаб и бригада ће бити предата у састав и под руководство Штаба III Ударне дивизије.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33—2, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 67.**

4. — Кадар — војни и политички — одредиће овај Штаб засебном својом наредбом прије дана формирања бригаде.

5. — У погледу упућивања бораца, достављања спискова података — како за борце тако и за руководиоце — у погледу наоружања људства, њихове личне опреме, упућивања товарних коња и прибора за јело — имати у виду наређење овога Штаба Стр. пов. 133/44, које је наређење достављено оним штабовима који имају да упуте људство.

6. — Шеф Санитетског отсјека и шеф Интендантуре овога Штаба доставиће писмено предлог кадрова по санитетској и интендантској грани овоме Штабу до 20 ов.мј.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 11 МАРТА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УТВРЂЕЊЕ УЗДОМИР И ЖЕЉЕЗНИЧКУ СТАНИЦУ КОЧАНЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 13
11 марта 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ

У вези наређења Штаба Приморске оперативне групе Пов. бр. 9 од 9 марта 1944 године,[2] рад јединица на овој територији оцијењен је као недовољан, како по питању маневровања и ликвидације појединих упоришта, тако и по питању обавјештајне службе.

Зато рад мора узети интензивнији темпо и не дозволити непријатељу да се прибере и развија своју иниција-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 11/1—2, к. 398.**
[2] **Документ није пронађен.**

тиву. Мора се активно иступати према непријатељу, задржавајући пуну иницијативу у својим рукама.

Штабу Никшићког НОП одреда постављен је задатак ликвидације Уздомира. За постигнуће тога циља предвидите потребне снаге и извршите припрему за извођење акције. Снаге предвиђене да учествују у акцији нека се добро повежу. Све снаге добро оријентисати, тј. одредити им правце и циљеве које имају да постигну. Исто тако одредити задатке и снагама које директно не учествују у акцији заузимања Уздомира. Прије извођења акције тијесно се повезати са Штабом I батаљона, тако да би једновремено извели акције које су предвиђене. Пошто утаначите све, одредите тачно вријеме напада и датум. Напад извести у току ноћи 12 или 13 марта. (С обзиром на вријеме потребно за припреме.) У исто вријеме има да услиједи и акција I батаљона VI Црн. уд. бригаде, одређене му овим наређењем.

Штаб I батаљона VI Црн. уд. бригаде извршиће по створеном плану дијелом снага упад у Кочане, са циљем ликвидације жанд. станице. За успјешније извођење акције извршити све у погледу извођења припрема, које су предвиђене у овом наређењу за Никшићки НОГ[1] одред. Акцију извести послије тијесног повезивања и утаначења ове са Штабом Никшићког НОП одреда, како у погледу часа и датума, дејства, тако и у другоме.

Напомиње се да све ове акције морају се изводити крајње енергично и смјело.

У случају да напад изведен у току једне ноћи не успије, напад обновити.

Штабу I батаљона VI Црн. уд. бригаде наређује се да уништи све чамце, сплавове, барчице, керепе као и свако друго превозно средство преко воде, на мјестима којима се врши комуницирање, а нарочито оне које би непријатељ могао користити. У случају да је ово немогуће извршити у току дана предвидјети акцију коју извести у току ноћи.

О свему поднијети извјештај/

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар	Начелник	Командант
	В. **Нововић**	мајор

Достављено:

1. Штабу Никшићког НОП одреда
2. Штабу I батаљона

[3] **О нападу на Уздомир и Кочане види у док. бр. 111.**

БР. 100

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 11 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИЋА, ГРАХОВА, БОКЕ КОТОРСКЕ И ЦРНОГОРСКОГ ПРИМОРЈА[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Стр. пов. бр. 11
11 марта 1944 године
у 21 час
П о л о ж а ј

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Кад смо приспјели на просторију одређену нам да дејствујемо (2 ов.мј.), ситуација је била сљедећа:

Њемачко-четничке удружене банде још око 10 фебруара т.г. извршиле су детаљну и брижљиву припрему ради чишћења Катунске Нахије повезивањем са гарнизонима у Грахову и Никшићу и повезивањем са окупаторским и четничким бандама на просторији Требиње — Билећа. Намјера непријатеља била је да наведену просторију очисти од наших јединица, изврши мобилизацију и тако створи базу и услове за даље угрожавање наше слободне територије. Овај њихов рад је свакако у вези са општим припремама окупатора, који настоји, брганизујући четничке банде и Арбанасе, да очисти слободну територију коју држи наш Корпус. Непријатељ је за ову операцију у Катунској Нахији употребио око 4.600 војника и то овако: а) једна колона под командом пуковника Радоја Милића правцем Цетиње — Његуши — Бата и спајање са осталим колонама које имају да дејствују десно од ње; б) друга колона под командом мајора Блажа Гојнића правцем Црнојевића Ријека — Томићи — Микулићи — Чево и спајање на овој просторији са осталим снагама; ц) трећа колона под командом мајора Џашића правцем Подгорица — Данилов-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10—6, к. 392.**

град — Марковина — Чево и спајање са осталим снагама на овој просторији; д) четврта колона под командом Јакова Јововића правцем Даниловград — Загреда — Марковина — Ластва Чевска. Командант свих ових оперативних снага био је мајор Јово Ђукановић, који је постављен, наводно, као врло погодна личност за уједињавање разнородних политичких групација у Црној Гори, пошто је Крсто ГГоповић лишен положаја.[2] Овим четничким бандама на правцу Даниловград — Чево садејствовале су и мање њемачке снаге, које су на том правцу успостављале телефонску линију. Ове снаге избиле су 2 о.м. на просторију Бата — Чево — Бијеле Пољане, гдје су вршиле прегруписавање снага и даље кретале према постављеном им задатку. Наше мање снаге које су штитиле ту територију, постављене према Бјелопавлићима, Ријеки Црнојевића и Цетињу, повукле су се, док је главнина наших снага требала 3 ов. мј. да приступи ликвидацији гарнизона у Грахову и осталих непријатељских упоришта (Драгаљ и даље). Усљед овакве ситуације одустали смо од напада на Грахово, с тим што смо главнину наших снага пребацили према овим непријатељским колонама, које су угрозиле Катунску Нахију. Пред наше јединице поставили смо као први задатак ликвидацију Бате и Чева, који су били заузети, с тим што ће се ове непријатељске колоне разбити и протјерати, а по могућству и уништити. Непријатељске снаге, у већини четничке банде, које су посјеле комуникацију Никшић — Даниловград и сва села дуж те комуникације, оставили смо из разлога да бисмо непријатеља почесно тукли и то главнином наших снага банде у Катунској Нахији, претпостављајући да ћемо послије ликвидације овог сектора лако очистити наведену комуникацију.

Непријатељ је нападнут 3/4 ов.мј. у правцу Бате и Чева и сручен у ^кицу код окупатора. Налет наших јединица био је жесток, тако да од непријатеља једва да су по двојица заједно ушла у окупаторски блок. Знамо тачно да је непријатељ имао 110 мртвих, 130 рањених и 85 заробљених, док за један велики број, које нијесмо видјели или нијесу пронађени, а и због тога што још нијесмо прикупили све податке, не можемо јавити. Између погинулих је и командант батаљона потпоручник Иванишевић и поп Крсто Марковић. Од заробљеника упућујемо вам вазд. кап. II

[2] **Ова вијест није тачна. Крсто Поповић је до посљедњег момента сарађивао са окупаторима и борио се против НОВЈ, а послије ослобођења крио се по шумама док није у бјекству убијен 1947 године.**

класе бив. југ. војске Андрију Ђурашковића и Блажа Клисића, претсједника Црмничке општине, замјеника команданта Црмничког батаљона и рез. кап. I класе. Лашић је искочио кроз прозор између 20 људи из своје пратње, пошто је претходно био опкаљен нашим мањим дијеловима, искористивши оно вријеме док су наши ове разоружавали. . . . Заплијенили смо 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, муниције и доста хране и осталог материјала. Подаци о заплијењеном материјалу недостају нам. Ми смо у овој акцији имали 3 мртва, 3 теже рањена и 4 врло лако.

2. — Послије разбијања непријатељских снага у Катунској Нахији ми смо извршили припреме за ликвидацију Грахова без два батаљона VI бригаде, који су пошли са Колашинским одредом на комуникацију Никшић — Даниловград. Ловћенски одред и Зетски батаљон у Загарачу постављени су да дејствују и раде на првобитној просторији. Усљед великог снијега који је за скоро недјељу дана падао и нарастао, што омета брзу покретљивост бомбаша и јединица за напад по широком брисаном простору; усљед на малом простору јако утврђеног непријатеља који располаже великим бројем аут. оруђа и бацачима — напад на Грахово није успио. Осим тога, прва два напада, која су раније била организована од VI и Далматинске бригаде, нијесу вјешто припремљена, а што је најглавније није искоришћено изненађење. Од тада се непријатељ припремао и утврдио тако да заузимање Грахова, и са дејством тешких оруђа, изискује прилично велике жртве. Важно је истакнути да усљед оваквог положаја и утврђеног малог гарнизона, кроз неколико напада (четири до сада), борци помало стичу увјерење да је Грахово неосвојиво. Ми ћемо направити једну паузу, блокирајући за то вријеме Грахово, па извршити детаљно све припреме за његову ликвидацију. У посљедњем нападу имали смо 3 мртва и 14 рањених.

На Грахово се, на сам град, не може ангажовати много снага. Али ми ћемо ићи за тим да VI бригаду што прије ослободимо од комуникације Никшић — Даниловград, па једну бригаду ангажовати на Грахово, а другу бригаду са Бокељским батаљоном ангажовати у правцу Леденица, Црквица и дубље у Кривошије. Ова бригада би имала за задатак ликвидацију непријатељског упоришт^ у Драгаљу, Леденицама и Црквицама и продужила своје дејство у правцу Конавља без обзира на ликвидацију Грахова, који би гарнизон у најгорем случају био блокиран. Овакав маневар отежан је усљед великог снијега и врло слабих насеља на простору Драгаљ — Црквице — Леденице, рачунајући

да ће се око ових упоришта бригада дуже задржати, будући да нема тешких оруђа за ликвидацију јачих утврђења. За то вријеме потребно је да једна бригада Херцеговачке дивизије дејствује на простору Вилусе — Требиње — Требињска Шума — Граб и ту да се задржава.

3. — Послије разбијања непријатељских колона у Катунској Нахији ситуација се нагло поправља. Наше јединице и сви радници на. том подручју лакше разбијају четничка упоришта која постоје. Једна чета Ловћенског одреда послије ове акције нарасла је одмах скоро на батаљон. Четничке банде, послије ове акције, остале су и даље на комуникацији Никшић — Даниловград, а из гарнизона Никшић окупатор је четничке банде избацио у околна села. Дуж комуникације Грахово — Рисан и Црквице четничке банде су у јачини око 500, који су деморалисани послије ове акције као и разбијања четничких банди од правца Требиња. На територији Кривошија има укупно око 1.500 четника.

Ми смо у овој ситуацији извршили распоред наших снага овако:

Штаб VI бригаде са два батаљона, који ће узети под команду Колашински одред, Никшићки одред и два батаљона Зетског одреда, са којим Штабом ће бити у тијесној вези, поставља се на комуникацији Никшић — Даниловград и на просторији око Никшића и Даниловграда. Задатак ових батаљона је да комуникацију Никшић — Даниловград потпуно разруше и прекину свако комуницирање непријатеља; да са батаљонима Никшићког одреда, ојачаним својим јединицама, заузму Уздомир; да заузму непријатељско упориште Мидову Косу (изнад Царева Моста) и уз своје садејство са зетским батаљонима да заузму Тараш, а по могућству, користећи изненађење, и Даниловград. Наредили смо да сва села око Никшића и сва села око Даниловграда буду контролисана од наших јединица. Ово ће се учинити свакодневним упадима у та села и свакодневним демонстративним нападима на саме гарнизоне. Пошто се на овом сектору до сада уочавала неактивност, предузели смо све мјере за активизацију овог сектора, како на војном тако и на политичком пољу. Без обзира што се Никшићки одред моментално налази под командом Штаба VI бригаде, ми имамо и имаћемо над њим пуну контролу.

На територији Ловћенског одреда оперисаће одредски батаљони, који ће бити у тијесној вези са јединицама на сектору Никшић — Даниловград, које ће брзим маневрима садејствовати овом одреду у свакој потреби.

II Далматинска бригада са осталим батаљонима налази се на сектору Грахово, гдје ће сачекати припрему за поновни напад на Грахово, држећи до тада Грахово у блокади и дејствујући према Леденицама и Црквицама.

Ми смо вам у тач. 2. — изложили углавном наше намјере дејства у правцу Грахова, Кривошија и Конавља. Допуњавамо ово с тим што ћемо од претставника Савезника код нас тражити да се Грахово бомбардује као истурени објекат који чува Боку. Савезничко ваздухопловство је кроз 8 дана (од 1 до 8 ов.мј.) бомбардовало Боку, а у зону Боке треба да уђе и Грахово. Уколико не могнемо Грахово брзо ликвидирати, те би његова ликвидација изискивала велике жртве, ми ћемо са далматинским батаљонима без комора продужавати дејство у правцу Конавља, наравно држећи чврсту везу са њима.

Херцеговачка бригада, рекли смо у тач. 2. —, треба да се задржи са дејством на просторији Вилусе — Требиње — Шума — Граб, да би нам омогућила рад на поменутом правцу. Херцеговачка дивизија оскудијева у југословенској муницији и Штаб дивизије је овој бригади поставио у задатак да брзим маршевима избије преко Зубаца, Требињске Шуме у Попово Поље, а преко Требишнице у Љубиње у циљу да би дошли до муниције. У том случају правац од Требиња и од Билеће остао би отворен, што би нас угрожавало.

4. — Јачина Никшићког гарнизона је око 1.100 Њемаца, 480 италијанских фашиста и 190 жандарма и сад моментално око 800 четника ван жице. План одбране Никшића са распоредом снага и оруђа добили сте.

Наше је мишљење да би Никшић могле ликвидирати три бригаде које би непосредно биле ангажоване у нападу, док би двије бригаде затварале правце Никшић — Билећа — Требиње и Никшић — Даниловград. Од тешких оруђа била би потребна једна батерија топова и неколике батерије тешких бацача. Уједно било би потребно и садејство неколико ескадрила за бомбардовање самог града и објеката око њега. Објекти за бомбардовање би били: Требјешка Главица, Студеначке Главице, Уздомир (уколико не би био у нашим рукама), Чаћалица, зграда гимназије и др. Ово бомбардовање требало би бити изведено пред мрак, с тим што би бригаде, које врше напад на Никшић, истога дана биле на полазним положајима. Н'а овај начин, мишљења смо, да би Никшић лако узели, користећи панику код непријатеља.

5. — а) Мишљења смо да би требало одмах формирати једну приморску бригаду у чији би састав ушао 1

Бокељски батаљон, Далматински батаљон из састава X Херцеговачке бригаде и један батаљон Ловћенског одреда. Овај батаљон могао би бити одмах попуњен са људством из Никшићког и Зетског одреда. Као четврти батаљон ове бригаде ушао би Орјенски батаљон који има да дође из Дрвара. Попуна ових батаљона вршила би се према потреби и то: бокељски батаљони са просторије Боке, Далматински батаљон са територије Дубровника (он иначе има претежно људство отуда), а Ловћенски батаљон попуњавао би се са територије Ловћенског одреда са тежњом да у њега уђе што више непосредних примораца. За овај батаљон узели би од поменутих одреда до 150 људи. Формирањем ове бригаде ми би имали обједињену једну јачу јединицу која би успјешно и војнички и политички дејствовала на простору Црногорско Приморје — Бока — Дубровник. Овако би се и боље стварали услови за формирање једне чисто бокељске јаче јединице. Ми смо писали Окружном комитету Бока и Окружном комрггету Дубровник да нам шаљу људство за попуну батаљона и II Далматинске.

За Штаб ове бригаде мишљења смо да дођу сљедећи другови: за команданта капетан друг Саво Станојевић, замј. команданта V Црногорске бригаде; за замјеника команданта капетан друг Бошко Куљача, а за комесара бригаде друг Мато Петровић, члан ОК Бока, док ћемо замјеника комесара накнадно предложити. Сматрамо да би овакав састав бригаде и избор Штаба бригаде омогућио мобилизацију бораца из Боке, као и рад политичким радницима на терену, што би створило све услове за формирање једне чисто бокељске бригаде.[3]

б) Такође смо мишљења да би требало од Ловћенског, Никшићког, Зетског и батаљона Дурмиторског одреда који се налази на сектору Никшић формирати једну лаку бригаду од око 400 бораца. Ова бригада требало би да има од наоружања само пушке, пушкомитраљезе и евентуално лаке бацаче. Лака и брзо покретна, и на овом терену (Љешанска, Ријечка, Катунска Нахија), могла би врло успјешно да ради. Људство, без обзира на формирање IX Црногорске бригаде, може се за ову бригаду убрзо створити, јер већ постоји око 350 бораца по одредима, и то кад се узме тражено људство за IX бригаду.[4]

Разлози за ово су: што су руководства по одредима, са малим изузетком, на доста ниском нивоу у војно-политич-

[3] **О формирању Прве бокељске НОУ бригаде, њеном саставу и борбама види у тому III, књ. 8, док. бр. 239, 309, 350 и 351.**

[4] **О формирању Десете црногорске НОУ бригаде и њеном саставу види у тому III, књ. 8, док. бр. 169.**

ком погледу па са више батаљона не могу успјешно да руководе. Ови су батаљони у већини упарложени и борци се у њима врло слабо развијају, док би се у бригади много брже развијали, много другачије осјећали, а сама бригада далеко би боље и успјешније војно-политички радила, него батаљони под командом одреда. Мишљења смо да би под командом штабова одреда требало оставити по један батаљон од по 40—50 бораца, а поред њих и теренске батаљоне састављене од бораца преко 40 година. Ови батаљони млађих људи до 50 бораца попуњали би се и све оно што је више од тога узимати према потреби у бригаде. На поменутом терену за сада су врло подесне лаке бригаде, које би дејствовале уз садејство већих и старијих бригада. Посебно, народ у бригаде има далеко веће повјерење него у одредске јединице.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ НРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О УСПЈЕШНИМ БОРБАМА ОКО НИКШИЋА И ДАНИЛОВГРАДА[1]

ШТАБ
. VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 64
12 марта 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Са нашим 3 батаљоном пребацили смо се 10 о.мј. на гтросторију Папрати — Гостојевићи и одмах отпочели са рушењем комуникације Даниловград — Никшић. Са ове

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33—2, к. 392.**

просторије ухватили смо везу са Комским одредом, који се налази на линији Слап — Острог. Одреду смо наредили да одмах упути један батаљон ближе комуникацији и дали му одређен задатак, пошто смо предвидјели интервенцију непријатељског гарнизона из Никпшћа.

11 о.мј. напала је на наш 3 батаљон једна њемачко-италијанско-фашистичка колона од Даниловграда, док је наш 4 батаљон водио борбу са четницима који су обезбјеђивали ову колону на просторији Долови — Богмиловићи. Батаљон је брзим и енергичним контранападом разбио окупаторске снаге, а затим их мањим дијеловима прогнао у правцу Даниловграда. Губици окупатора били су: мртвих (пребројано) 37, заробљених 3 Њемца и 7 италијанских фашиста. Рањеника мислимо да су имали преко 50. Том приликом заплијењен је један топ 75 мм са нешто муниције, 1 пушкомитраљез, неколико десетина пушака, 1 машинка, 3 ,,парабелума", 2 двогледа, 12 коња и 4-ро кола разне спреме. Наши губици у борби са овом колоном: 3 рањена. Одмах по разбијању ове колоне из Даниловграда 3 батаљон је морао да прими борбу са четничко-њемачком колоном која је наступала у правцу Никшића. Четници су ишли испред Њемаца, све док се борба није отпочела, а онда су — дали почасно мјесто Њемцима. Први напад је одбијен уз приличне губитке по Њемце, али су Њемци добили нова појачања и извршили жесток напад на наш батаљон. Батаљон је сам водио борбу, пошто батаљон Комског одреда није посјео положај који му је био додијељен, нити је ма шта предузео да би помогао 3-ћем батаљону. Ипак батаљон је успио да углавном одржи своје положаје до првог мрака и да непријатељу нанесе губитке од око 25 мртвих и много више рањених. Наши губици су са овом колоном тешки: 5 мртвих (1 командир, 2 водника и 1 замјеник политкома чете) и 5 рањених. У току ноћи батаљон се повукао ради евакуације рањеника у село Купић. Од заплијењеног материјала евакуисали смо један дио, док смо остале уништили. Тешка срца смо бацили дијелове од заплијењеног топа пошто га нијесмо могли евакуисати. Непријатељ је овладао Богетићима са јачим њемачко-четничким снагама.

4 батаљон наше бригаде 7 о.мј. извршио је упад у Загарач. У Загарачу је било око 100 четника. Батаљон је успио да убије 5, а остале четнике најурио је у блок. 12 о.мј. овај батаљон водио је борбу са њемачком колоном код Загорка и успио је да је врати. Појединости о овој борби нијесу нам познате.

I батаљон наше бригаде вршио је упад у Кочане и изгледа да је имао прилично успјеха.

Поновно је наређено Никшићком одреду да најдаље до 13 о.мј. изврши напад на Уздомир, истодобно са I батаљоном који би ликвидирао жандарм. станицу у Кочанима.

Не осјећа се активност Колашинског одреда и поред нашег наређења у том смислу.

По вашој сугестији тражили смо да један члан Штаба Зетског одреда што прије дође код нас ради координације рада.

Исхрану људства на овом терену је врло тешко организовати.

Шаљемо Вам 2 заробљена Њемца (трећи је подлегао ранама)

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб, начелник
Вој. Нововић

За Штаб
командант, мајор

БР. 102

ДЕПЕША ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ НА СЕКТОРУ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

в ш - 58- ~

11 и 12 о.мј. јединице Приморске групе водиле су борбу са једном њем. колоном на сектору Никшић — Даниловград и са другом њем.-четн.[2] колоном која је нападала од правца Никшића. На бојишту нађено 70 мртвих Њемаца и преко 20 рањених. Заробљена 2 Њемца. Четници имали 5 мртвих. Заплијењено: 1 топ 75 мм са нешто граната, којега су морали уништити јер није могао бити евакуисан, 1 пуш. митраљез, неколико десетина пушака, неколико пиштоља, 12 коња и 4 кола разне спреме. Ми смо имали: 5 мртвих и 8 рањених.

Разбијене четничке банде у с. Кочанима, код Никшића, уз губитке по четнике. /

Пеко[3]

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 7—2, к. 394.**
[2] **Њемачко-четничком**
[3] **Дапчевић**

БР. 103

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 13 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ КОЛАШИНСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ЧВРСТЕ ВЕЗЕ СА БРИГАДОМ И ЗА ОПЕРАТИВНО САДЕЈСТВО[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Строго **ПОВ.** бр. 6
13 марта 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ КОЛАШИНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Штаб Приморске ударне групе са наређењем 06. бр. 7 од 7 марта 1944 год.[2] ставио је тај одред са своја два батаљона под команду овога Штаба са одређеним задатком овоме Штабу, обједињење команде и одређивање задатака за извршење на одређеној просторији. Према томе, а у вези наведеног, Штаб ове бригаде надлежан је за давање задатака томе одреду. Овоме Штабу стављено је у задатак, и поред наређења које је добио тај Штаб, да успостави везу са овим Штабом, да и са своје стране уради потребно у циљу повезивања. Наш 3 батаљон као најближи положајима које држи тај одред добио је задатак да се повеже. Наш 3 батаљон у своме писму од 10 марта извијесгио нас је да се ваш одред налази на просторији Острог — Слап. У истом писму Штаб батаљона извијестио нас је да је са Штабом вашег батаљона успоставио везу и предвидио координиран рад за 11 март. Ова координација састојала се у томе што је ваш батаљон требало да у току ноћи 10 и 11 марта до зоре посједне положај Повија и Стубица (к. 538), што није урадио. Наш 3 батаљон имао је у току 11 марта борбу са једном колоном Њемаца и фашиста, коју је дијелом уништио. Послије разбијања ове колоне наишле су јаче снаге из правца Никшића. Батаљон вашег одреда није заузео положај који је био предвиђен. Да је тај батаљон урадио како је предвиђено и заузео к. 538, онда би наш 3 батаљон био у стању да потпуније уништи колону из правца Даниловграда и не би био доведен у кризу нападом колоне из правца Никшића. Из разлога што тај батаљон није посјео одређен положај ми смо имали од колоне из Никшића извјесне губитке а сем тога били смо принуђени да уништимо приличан дио знатне опреме и материјала који смо били заплијенили. Наш 3 батаљон рачунао је у сваком случају [на] сарадњу вашег батаљона и према тој претпоставци извршио је свој распоред. Наш батаљон био је доведен у кризу, а ваш батаљон својом неактивношћу направио је злочин, која ствар ће се испитати. У свакој другој прилици, самоиницијативно и без наређења које би вам директно било упућено, треба учинити своје, притећи у помоћ, у чему се огледа идејна веза. Ми се налазимо за сада у Бијелим Пољанама. Непријатељ је овладао Богетићима и положајима који доминирају селима Папрати — Гостојевићи — Подкупић — Ђуровића Церово. Такође непријатељ је посјео села Фрутак — Кујаву и Загору. Наш један батаљон држи положаје на сектору Ржиште — Богмиловићи. Други наш батаљон налази се на просторији село Добруш, село Витасовићи. Штаб бригаде је у селу Бијеле Пољане. Везу најкраћим путем шаљите до једног од наших батаљона или до Штаба бригаде. Дио Штаба бригаде налази се код нашег 3 батаљона и он ће бити надлежан да предвиди задатке и по потреби ангажује и ваш одред који би већ према потреби имао да изводи координиране акције или одвојене.

Ако везу не би могли ни на који начин успоставити са нашим јединицама, најкраћим путем на просторији на којој се налазе, онда ову хитно тражити преко Никшићког НОП одреда.

У нашем ранијем писму било је наређено да један члан Штаба одреда дође до овог Штаба, у циљу личног споразума, што се овим поново наређује (уколико има могућности).

Извијестите нас о распореду са назначењем положаја које држите, јачини и наоружању вашег одреда (по батаљонима).

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб, начелник
Војислав Н. Нововић

П.С. До успостављања директне везе и одређивања задатака ставља се у дужност томе одреду да се активира у највећој мјери на комуникацији Никшић — Данилов-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13—1—2, к. 398.**
[2] **Види док. бр. 91.**

град на мјестима погодним за дејство, ако је дејство посредно или непосредно олакшава извршење задатака батаљонима ове бригаде.

2. — Ово писмо шаље се преко Штаба 3 батаљона Ник. одреда, које, уколико стигне за повратак, везе најсигурнијим **и** најкраћим путем до нас **или** до једног од наших батаљона ојачајте. Вођу људства упознати са ситуацијом на терену преко којега морају проћи, а која ситуација мора да вам је добро позната свакога дана, као и све промјене у овој.

Исто ово писмо упућујемо вам преко Штаба Ник. НОП одреда. Но, без обзира којим путем вам дошло писмо, и у погледу успостављања везе са нама гледајте најсигурнији и најкраћи пут.

Уколико осјетите наш притисак са ове стране, и са своје стране урадите исто и у овом циљу оријентишите будност.

Нч. **Вој. Н. Нововић**

БР. 104

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 МАРТА 1944 ГОД. ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА СЛУШАЛАЦА ЗА НИЖИ ОБАВЈЕШТАЈНИ КУРС ПРИ ШТАБУ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 211
14 март 1944 године

При II отсјеку овога Штаба организоваће се „Други нижи об. курс" за стварање потребног кадра оперативне и територијалне мреже,

У вези организације овог курса

НАРЕЂУЈЕМО:

1. —• Мјесто курса: у области Колашина.

2. — Трајање курса: (10) десет дана, и то од 25 марта до 3 априла т.г. закључно.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33—2, к. 392.**

3. — Слушаоци:

Штабови и јединице упутиће слушаоце по сљедећем разрезу и то:

а) III дивизија: из V бригаде 4, из VII бригаде 4 и из Брдског дивизиона 2. Свега 10 слушалаца.

б) XXIX дивизија: свега 10 слушалаца.

в) XXXVII дивизија: из III бригаде 3, из IV бригаде 3 и из VIII бригаде 4. Свега 10 слушалаца.

г) Приморска група: из II бригаде 3, из VI бригаде 3, из Ловћенског одреда 1, из Никшићког одреда 1 и из Бокељског одреда 1. Свега 9 слушалаца.

д) Комски, Зетски, Бјелопољски и Пљеваљски одрбд по једног слушаоца. Свега 4 слушаоца.

ђ) Пратећи батаљон овога Штаба и Допунски батаљон овога Штаба по једног слушаоца. Свега два (2) слушаоца.

Поред овога предвиђен је засебним актом извјестан број слушалаца од политичких радника са терена Корпусне војне области.

4. — Особине слушалаца:

слушаоци треба да испуне, поред осталих, и ове особине: да су стари и испробани борци, потпуно одани нашој борби, интелигентни и потпуно писмени. Осим тога морају бити потпуно физички здрави и издржљиви.

5. — У предвиђени број слушалаца може се узети 50% другарица.

6. — На курсу ће се предавати сљедећи предмети: историја об. службе, администрација об. службе и организација об. службе.

7. — За команданта курса одређујемо пуковника **Бранка Обрадовића,** а за помоћника команданта курса капетана **Бранка Спасића.**

Именовани ће израдити план и програм курса и доставити га овоме Штабу до 22 марта т.г., а поред тога извршиће све припреме за смјештај и исхрану слушалаца.

8. — Политички комесари штабова бригада и одреда су дужни и одговорни да изврше *лично* избор слушалаца из бригада, односно одреда, и да за исте лично доставе њихове службене податке и карактеристике, водећи рачуна о траженим условима у тачци 4.

Политички комесари и штабови бригада, односно одреда, уложиће све силе да се избор слушалаца изврши правилно и у духу овога наређења, обзиром на важност курса и службе која ће бити повјерена — скорим развојем и задацима наших јединица — свршеним слушаоцима овога курса. Подобности другова за овакве курсеве су лако уоч-

љиве, те са мало труда и схваћаша важности овога кадра, избор може бити извршен потпуно правилно. Ранија пракса: да се за слушаоце шаљу другови који су заиста одани нашој борби, али нису интелектуално били развијени и дорасли за праћење наставе на овоме курсу, била је скроз погрешна и доводила је до тога да је слушалац и послије завршеног курса морао бити упућен на своје старо мјесто и неискоришћен за об. службу. За овакав непрактичан поступак штабова узрок је био недовољно схваћање обавјештајне службе у ранијем нашем животу и раду. У скорој будућности, у перспективи наших будућих задатака и развоја ситуације с прољећа, важност ове службе отскаче високо и више него раније. те и избор за ,,Други нижи об. курс" треба да буде много озбиљнији и правилан. Неподобни слушаоци, послије пријемног контролисања, биће враћени у јединице, а штабови дотичних јединица сносиће одговорност.

9. — Опрема слушалаца:

слушаоци ће собом гхонијети своје лично наоружање и потпуну личну опрему. Поред тога *обавезно понијети прибор за јело* и један покривач. Уједно ће понијети папира и прибор за писање. Ово ће им омогућити штабови који их упућују.

СМРТ ФАШИЗМУ —. СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Штабу III и XXXVII дивизије
— Штабу Комског, Зетског, Бјелопољског и Пљеваљског одреда
— Главном штабу НОВ и ПО за Санцак (на знање)
— Штабу пратећих батаљона овога Штаба и
— Штабу Допунског батаљона овога Штаба

БР. 105

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАСПОРЕД ИТАЛИЈАНСКИХ ВОЈНИКА ПО ЧЕТАМА И БАТАЉОНИМА БРИГАДА[1]

215
14 март [194]4

ШТАБУ XXXVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези нашег наређења Бр. 139 од 21 фебруара т.г.,[2] које је издато прије формирања Ваше дивизије, у најскорије вријеме биће Вам упућено 200 италијанских војника који су се из радних батаљона накнадно јавили за борце у нашим јединицама и то:

— за III Санцачку бригаду	90 бораца
— за IV Санцачку бригаду	50 бораца
— за VIII Црногорску бригаду	60 бораца

Ово упућивање до сада се није могло извршити из разлога што ови војници до сада нису били обучени. Пошто је сада дошла из Италије извјесна количина одјеће и обуће, то смо наредили Штабу италијанске дивизије „Гарибалди" да Вам ове. војнике одмах упути и то непосредно штабовима бригада.

Предње Вам се доставља на знање, с тим да о овоме извјестите штабове Ваших бригада како би при доласку ових Италијана знали о чему се ради.

Упућене Италијане бригаде ће распоредити по јединицама према нахођењу. Најбоље је да Италијани буду подијељени по водовима и четама наших јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, генерал-мајор
Рудолф Приморац

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 69.**

БР. 106

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА НАПАД НА ТАРАШ И ЗА САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. **ГШВ.** Оп. **бр.** 16
14 марта 1944 год.
у .. . час.

ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА

Сходно наређењу Штаба Приморске ударне групе Оп. бр. 7 од 7 марта 1944 године,[2] тачка четири, Штабу Зетског одреда стављено је у задатак да у споразуму са Штабом ове бригаде организује заузимање Тараша. Такође наређено је томе одреду да пошаље једног члана свога Штаба Штабу VI Црногор. ударне бригаде, који би га потгтуно упознао о јачини, распореду, наоружању свога одреда, те би из споразума предвидјели задатке чије се рјешење намеће. Исто тако наређени су свакодневни упади и са те стране на непријатељска упоришта.

Штаб ове бригаде као сљедећи свој задатак има разбијање четничких упоришта и концентрација ових у селима Фрутку, Кујави и Орјој Луци. За извршење овога задатка нама стоје извјесне снаге које су, претпостављамо, довољне за разбијање четничких банди, уколико ове не би имале јаче подршке из правца Подгорице односно Даниловграда.

Ми са снагама са којима располажемо имамо намјеру да у току ноћи 16 и 17 марта извршимо напад на просторију гдје су четници концентрисани. Припреме за овај напад су у току. Акција изведена на просторију на којој се налазе поменуте четничке банде била би крња и не би имала потпуни ефекат, зато је потребно и садејство са ваше стране, које ће се састојати у овоме.

Са вашим снагама најхитније извршите све потребнг припреме и извршите напад на Тараш, чиме би уједно> привукли непријатељске снаге из Даниловграда, а нама олак-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/1—2, к. 398.**
[2] **Види док. бр. 91.**

шали извршење задатка. Овај напад извршићете како је већ наведено у току ноћи 16/17 марта.

Како вам је већ можда познато јединице наше бригаде имале су неколико врло успјешних борби са Њемцима и четницима из правца Даниловграда и Подгорице, у којима су ови претрпјели тешке губитке. Истодобно напомињемо да предвиђено садејство једне одредске јединице (не ваше) није услиједило, усљед чега је непријатељ успио био да поправи своју ситуацију и да се дјелимично извуче. Овај поступак окарактерисан је као врло тежак и незгодан и ствар је у испитивању.

Уколико има потребе за извођењем каквих рушења, презиђивања итд., онда је ово потребно извести прије акције. За задатак рушења извршити мобилизацију, изводити је дању гдје има услова, иначе предвидјети и извршити ноћу а људство које је на послу рушења осигурати.

Наше јединице налазе се на линији Богетићи — Ржиште, западно од комуникације Стубица — Даниловград.

Штаб бригаде је у Бијелим Пољанама. Дио Штаба у Богетићима.

СМРТ ФАШИЗМУ —ј СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник
Војислав Нововић

БР. 107

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 15 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О НЕЛОЈАЛНОМ ДРЖАЊУ ЕНГЛЕСКИХ ОФИЦИРА КОЈИ СУ ДОШЛИ ОД ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА[1]

Енглези од Драже[2] имају радио-станицу и изгледа да одржавају везу са Дражом, јер авиони који су дошли на-

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 7—2, к. 394.**

[2] **Односи се на групу енглеских претставника који су били У штабу Драже Михаиловића и који су према одлуци енглеске Владе напустили Дражу и прешли код нас да би се пребацили авионима за Италију.**

зад неколико дана бацили су пола материјала нама, а пола на четничку територију, далеко од Берана 25 км.

Они су похватали везе са четницима, састају се са сумњивим елементима и купе приватну пошту. Од како су они дошли у Беране, ситуација се погоршала на нашу штету. Да ли да им одузмемо радио-станицу и ограничимо кретање.

Одговорите хитно што да предузмемо.

Пеко

15-111-1944 год.
Колашин

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ФОРМИРАЊУ ДИВИЗИЈЕ И БОРБАМА БРИГАДА ОКО ПЉЕВАЉА И БРОДАРЕВА[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 16
15-111-1944

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. У вези Наредбе тога Штаба Пов. бр. 158 за 29 фебруар 1944 године формирана је XXXVII НОУ дивизија/ Штаб је формиран, с тим што још није стигао одређени начелник Штаба за ову дивизију Раде Кнежевић. Пратећа чета при овоме Штабу је попуњена.

Бригаде ове дивизије су упознате са формирањем дивизије, узете су у руке и дати су им задаци према садањој ситуацији.

2. Ситуација и подаци о непријатељу на сектору ове дивизије:

Према добивеним подацима у Пљевљима се налази око 1.800 Њемаца, који располажу са 26 топова разних калибара, 30 бацача, 12 тенкова и 15 борних кола. Четници и

[1] **Оригинал. писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32—4, к. 392.**
[2] **Види док. бр. 74.**

милиција у Пљевљима примају оружје и облаче једним дијелом њемачке униформе и стављају се директно под команду Њемаца. Један дио милиције муслиманске из Пљеваља упућен је правцем Пријепоље — Сјеница. Четници из Пљеваљског среза, јачине до 1.000 људи, држе положаје непосредно око Пљеваља и на комуникацији Пријепоље — Пљевља на дијелу од Јабуке до Пљевал>а, као и на комуникацији Пљевља — Бољанићи. У гарнизону **Пријепоље** се налазе 3 чете Њемаца, док се око Пријепоља на лијевој обали Лима налазе четници са мањим снагама и нешто милиције у Великој Жупи.

На сектору Комарана држе положаје муслимански милицајци у јачини до 800 људи. У самом Бродареву се обично налази врло мало Њемаца, али у случају напада на тај сеКтор милицију муслиманску, поред четника од правца Јабука — Брајковац, потпомажу и њемачке снаге из Пријепоља.

Спрам сектора Бијело Поље — Беране, који држи и контролише VIII бригада ове дивизије, налази се муслиманска милиција и мање групе четника. Према задњим извјештајима, још непровјереним, изгледа да се у Бихору (код села Лозне) врши мобилизација муслимана из тога краја. Ту мобилизацију да врше под контролом њемачких официра. Такође смо добили извјештај да се једна њемачка дивизија пребацила из Сјеверне Албаније у Пећ.

Дејство јединица II и V дивизије на просторији сјеверно од Пљеваља осјећа се и непријатељ је у томе правцу оријентисао један дио својих снага.

3. Да би олакшали операције II и V дивизији предузете су акције у правцу Пљеваља и у правцу Комарана. 9 марта IV Санџачка бригада је вршила притисак у правцу Пљеваља, а 13/14 ов.мј. III Санџачка бригада са четири батаљона вршила је акцију у правцу Комарана. Извјештај о акцији IV Санџачке бригаде доставља се у прилогу, а чим добијемо писмени извјештај о акцији III бригаде упутићемо вам га. Према телефонском извјештају команданта III бригаде, батаљони те бригаде су успјели да непријатеља одбаце до у само Бродарево, али појавом и дејством групе четника од правца села Брајковца, као и помоћу Њемаца из Пријепоља, милиција комаранска је успјела да одржи Бродарево и потисне наше јединице. Непријатељ је имао 15 мртвих, 2 заробљена, а наши 1 теже рањен и два лакше рањена.

IV Санџачка бригада једним батаљоном у заједници са батаљоном Пљеваљског одреда дејствоваће на просто-

рији Мијаковићи — Врулка — Пљевља, а са три батаљона дејствоваће на просторији Влаховићи — Мељак — Пљевља.

III Санџачка бригада ће поново вршити акцију у циљу чишћења Комарана, заузимања Бродарева и пребацивања милиције на десну обалу Лима.

VIII Црногорска бригада (која је још у формирању)[3] држаће досадање положаје Беране — Драгосава — Бабино; с тим што ће пребацити једну чету у село[1] Штитари. На томе сектору ће вршити мање акције.

4. У прилогу се доставља бројно стање и наоружање ове дивизије по бригадама, ради прегледа. Нарочито је малобројна, као што се из прегледа види, IV Санџачка бри-- гада, која се иначе доста учврстила, те је способна да прими још бораца (до 300). У II и V дивизији се налази извјестан број Санџаклија (око 60), и то доста добрих бораца,« те би добро било када би се они упутили у нашу дивизију, јер би њима знатно појачали IV Санџачку бригаду.

Пушака недостаје новоформираној VIII Црногорској бригади (према задњем извјештају Штаба те бригаде недостаје око 210 пушака).

Са муницијом, уопште, доста слабо стојимо.

Стање здравља по бригадама је задовољавајуће. Има мало појава трбушног и пјегавог тифуса, док су чешће појаве грипа и ангине.

5. Омладинци из ове дивизије који треба да иду на Други омладински конгрес прикупљени су.

6. Примили смо знаке распознавања за другу половину мјесеца марта.

СМРТ ФАШИЗМУ —J СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Мило Јовићевић

Командант, мајор
Жарко С. Видовић

Напомена: У прилогу се доставља извјештај о акцији III Санџачке бригаде извршеној у току 13/14 марта 1944 године.

[3] **О формирању Бригаде види док. бр. 6, објашњење под 3.**

БР. 122

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 15 МАРТА 1944 ГОДИНЕ[1]

Р Е Л А Ц И Ј Е

(Секције: Колашин — Пећ. . . . .)

0 раду и вођеним операцијама V Црногорске бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије у времену од 1—15 марта 1944 год.

Распоред бригаде: Штаб бригаде у Андријевици; интендантура, болница, чета пратећих оруђа бригаде у Беранама; 1 батаљон на положају у с. Полици; 2 батаљон у Андријевици, са једном истуреном четом у с. Грачаници; 3 батаљон на простору села: Божићи — Кошутићи.

Пошто у току овог времена бригада није имала никаквих оперативних радњи-борби, осим: обезбјеђења, извиђања, контролисања и прикупљања података о стању, саставу и намјерама непријатеља у Врмошу, Бихору, Мурини и даље према Рожају, у бригади се по јединицама радило по установљеном плану, и то:

1 марта: 3 батаљон на положајима Божићи — Кошутићи извиђа и прикупља податке о непријатељу у Врмошу. Затвара правац од села Кута и Врмоша ради евентуалног испада од стране Арнаута и четника. 1 батаљон смијењен на положају Полице од једног батаљона VIII Црногорске бригаде и креће за Андријевицу. Заноћио у с. Пешци. 2 батаљон извиђа према Мурини и прикупља податке о јачини и намјерама непријатеља са тог правца. Чета пратећих оруђа бригаде изводи обуку на тешком бацачу.

2 марта: 3 батаљон на истим положајима и са истим задатком. Упућује јаче патроле према с. Цецуне и Коњухе и повезује се са дијеловима Комског одреда. Остали дијелови батаљона у логору одржавају војничке часове: о важности спољне и унутрашње дисциплине; борбена готовост и важност готовости; обука на аутоматским оруђима. 2 батаљон изводи практичну бор.бену обуку: наступање и отступање; вршење јуриша и извиђање насељених мјеста. 1 батаљон је провео у покрету од с. Пешце до Андријевице и смјестио се у с. Пеоци. Чета пратећих оруђа изводи обуку на противколском топу.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—1, к. 397.**

3 **марта:** 3 батаљон врши покрет за с. Коњухе са једном истуреном четом у с. Јошаницу са задатком да затвори све излазе из с. Коњухе који воде према Врмошу и обратно. 2 батаљон са четом из с. Грачанице извиђа према Мурини. Остале чете одржавају војно-политичке часове и конференције. 1 батаљон уређује станове за смјештај и врши парење и прање веша и обуће. Чета пратећих оруђа бригаде изводи обуку на случај потребе за брзи покрет.

4 марта: Бригада са своја три батаљона врши потребне припреме за напад на четничко гнијездо — збјег Врмош. По јединицама се одржавају савјетовања са војно-политичким руководиоцима у циљу успјешног извршења предвиђене акције чији је почетак требао бити 5 марта ујутро у 5 часова. Због рђавог времена — велики снијег, усови и вијавице — покрет је обустављен.

5 **марта:** 3 батаљон остаје на положају Коњухе. Батаљон је размјештен по свим засеоцима с. Коњуха и одржава локалне конференције са мјештанима. 2 батаљон одржава војничке часове: важнсст и значај службе везе у борби; описи и тактичка примјена тешких и лаких митраљеза. 1 батаљон врши чишћење и обуку на аутоматским оруђима са младим борцима. Чета пратећих оруђа бригаде поправља и доводи у исправност товарну спрему.

6 марта: 3 батаљон на положају у Коњухима са задатком извиђања и затварања правца Врмоша и обратно. Због разбацаности у батаљону се не одржавају војни и политички часови. Батаљон је у Коњухима дао једну приредбу за сељаке. 2 батаљон изводи стројеву обуку: подјела и разброј десетине, вода и чете. 1 батаљон одржава војничке и политичке часове. Упућује патроле у с. Обло Брдо и контролихче телефонску линију до на врх Трешњевика. Чета пратећих оруђа изводи обуку на тешком бацачу и одржава политичке часове са људством.

7 марта: 3 батаљон без једне чете, која остаје у с. Кошутиће, са задатком затварања правца од с. Кута и одржавања везе са дијеловима Комског одреда — премјешта се на просторију с. Божићи. 2 батаљон одржава савјетовање са командама чета. 1 батаљон премјешта се из с. Пеовца у с. Ријека Марсенића. Чета пратећих оруђа бригаде изводи обуку са људством на противколском топу.

8 марта: 3 батаљон усљед појаве болести и слабог смјештаја, по одобрењу Штаба бригаде, премјешта се у с. Анђелат. Команде чета одржавају савјетовање са водницима, десетарима и водним делегатима о правилном руковању са јединицама и поступку са друговима и народом. 2 батаљон са четом из с. Грачанице врши извиђања према Мурини и

одржава везу са дијеловима Комског одреда у с. Улотини. По осталим јединицама одржавају се војно-политички часови. Упућује патролу за контролисање телефонске линије до на врх Трешњевика.

1 батаљон извиђа према с. Шекулару са једном својом четом. По осталим јединицама командант батаљона одржава војничка предавања: о дужностима и задацима наше војске, о дисциплини, борбеном моралу, издржљивости и другарству. Чета пратећих оруђа држи политичку конференцију са људством.

9 марта: 3 батаљон на простору с. Анђелат. Његова чета из с. Кошутића шаље засједе у с. Јошаницу четничким куририма из Врмоша, за које се претпоставља да ће туда наићи. Одржавају се културно-просвјетни часови по јединицама. 2 батаљон изводи обуку на аутоматским оруђима и стројеву обуку — престројења у мјесту и кретању. 1 батаљон упућује извиђачка одјељења према с. Шекулару и Полимљу. Изводи обуку на аутоматским оруђима. Командант батаљона одржава по четама предавања о значају и врстама извиђања. Чета пратећих оруђа бригаде изводи обуку са људством на тешком бацачу и противколском топу.

10 марта: Батаљони имају исти распоред као и 9 марта. По батаљонима се одржавају часови са командирима, водницима и десетарима из читања карата и планова. Командант 1 батаљона одржава предавање у свом батаљону о војничком моралу, карактеру и послушности.

11 марта: 3 батаљон упућује једну своју чету у с. Гњили Поток, јер је тамо према обавјештењима била упућена једна група четничких курира из Врмоша у циљу организовања бјекства извјесног броја лица за Врмош, а једну своју чету упућује на мјеста највјероватнијег повратка ових курира — Обло Брдо и Чуке, са задатком постављања засједа. 2 батаљон упућује једну своју чету у с. Краље са задатком контролисања тога села. Ове чете похватале су до 25 сумњивих лица, која су требала побјећи за Врмош, и предале их Штабу Комског одреда. 1 батаљон шаље јача извиђачка одјељења према с. Шекулару и поставља засједе за хватање лица која се спремају за бјекство у Врмош. Са јединицама које су у логору одржавају се војни и политички часови.

12 марта: 3 батаљон на истим положајима Анђелат — Кошутићи. Рад по јединицама по установљеном плану. 2 батаљон одржава војничке часове по јединицама: избор положаја за напад и одбрану и план ватре. 1 батаљон упућује једну своју чету са једним одјељењем тешког ми-

траљеза у с. Шекулар, са задатком сталног извиђања и затварања правца од Велике.

13 марта: Батаљони на истим положајима. Одржавају се војнички и политички часови и предавања.

14 и 15 марта: Батаљони на истим положајима. По свим јединицама одржавају се војнички и политички часови, пребацивање, подилажење, припремање за јуриш и јуриш. 2 батаљон упућује извиђачка одјељења за контролу телефонске линије до на врх Трешњевика.

За све ово вријеме нијесмо имали никаквих **војничких** акција, па смо се трудили да наше борце што више војнички и политички уздигнемо. Свакодневно се по батаљонима изводила војничка настава, било са борцима, било са руководиоцима по наставном плану издатом штабовима батаљона од овога Штаба.

Морал и -дисциплина: Иако се [за] нашу бригаду, због великог прилива нових бораца и одлива старих кадрова и бораца, готово може рећи да је и она млада бригада, ипак, захваљујући свестраном заузимању другова руководилаца и старих бораца, успјело се је да се морал и дисциплина одрже на завидној висини. Дезертерства за посљедњих 15 дана није било. Једна група бораца у нашем 1 батаљону — њих седам, сви Морачани — покушали су организовати дезертерство, али су на вријеме откривени и стављени под истрагу.

Исхрака: За све вријеме са људском и сточном храном снабдијевали смо се преко команди мјеста и нар. осл. одбора. Исхрана је досада релативно задовољавала.

Санитет: До сада се није десило ниједно заразно обољење у бригади. Врше се редовна парења по јединицама. Хигијена како логора, тако и лична хигијена бораца је добро заступљена.

Са нашим 4 батаљоном, који је под командом VII Црногорске бригаде, одржавамо повремену везу, шаљући му материјал, извјесна општа наређења, која долазе од виших штабова, као и наређења издата од овог Штаба трајније вриједности.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар

Командант, мајор
Вујадин Поповић

Начелник, мајор
Милан К. Абрамовић

БР. 122

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 16 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ ПЉЕВЉА—ЧАЈНИЧЕ И ПЉЕВЉА—ПРИЈЕПОЉЕ[1]

Оп. 220
16 март [194]4
20.00

Јединице II Пролетерске и V Крајишке дивизије у свом задатку извршења прелаза р. Лима воде жестоке борбе са јаким снагама четника и недићеваца, које настоје да им спријече прелаз. Њемачке снаге концентрисане на сектору Пљевља активно дејствују на ове наше снаге у циљу угрожавања њиховог бока и позадине и садејства четничко-недићевским снагама на Лиму.

У циљу привезивања њемачких снага на сектору Пљевља, обезбјеђења десног бока и позадине наших снага на Лиму и потпомагања истих у извршењу прелаза преко Лима

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Јединице XXXVII Ударне дивизије (без VIII Црногорске бригаде) извршиће покрет по сљедећем:

— IV Санџачка бригада са садање просторије извршиће покрет и пресјећи комуникацију: Пљевља — Чајниче између Бољанића и Готовуше, а затим преко Градине и Крњаче избити на комуникацију: Пљевља — Јабука, вршећи притисак и дејство на непријатељске снаге на сектору Пљевља. По извршењу овога задатка, а у погодном моменту, пребацити се преко комуникације, а затим преко Матаруге и Подпећа вратити се на полазне положаје. При извршењу форсирања комуникације: Пљевља — Јабука наслањати се на III Санџачку бригаду.

За вријеме извршења овога задатка под команду IV Санџачке бригаде ставља се Пљеваљски одред, којему ће Штаб ове бригаде издати задатак.

— III Санџачка бригада (без једног батаљона) са садање просторије извршиће покрет широким борбеним распоредом са задатком избијања на комуникацију Пријепоље — Пљевља и вршења сталног притиска на ову комуникацију.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—1, к. 397.**

При извршењу покрета одредити јаче бочно обезбјеђење за заштиту лијевога бока.

— Један батаљон III Санџачке бригаде и Бјелопољски одред под командом Штаба овога батаљона извршиће са садање просторије покрет у правцу Бродарева, са задатком притиска на Бродарево и заштите десног бока јединица III Санџачке бригаде за вријеме извођења горе наведене операције.

2. — Напомиње се да покрети јединица морају да буду енергични, без заустављања, са циљем да се вежу што јаче непријатељске снаге за себе и тиме изврше добијени задаци у потпуности.

3. — Штаб XXXVII дивизије, одмах по пријему овога наређења, издаће наређење за покрет одређеним јединицама и настојати да се акције ових јединица вежу по времену и простору.

4. — По избијању на Крњачу Штаб IV Санџачке бригаде упутиће један вод под командом искусног официра, којему ставити у задатак да се повеже са јединицама V дивизије на Лиму и обавијести о ситуацији код њих. По извршењу задатка патрола ће се вратити у састав своје бригаде правцем који јод одреди Штаб бригаде.

5. — Главни Штаб за Санџак наредиће Пљеваљском и Бјелопољском одреду да се ставе одмах под команду наведених бригада.

6. — Штаб XXXVII дивизије извјештаваће нас редовно о току ових акција.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб Корпуса
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

ч

[2] **О бојевима Тридесет седме дивизије НОВЈ за период од 20 до 30 марта види у док. бр. 125.**

БР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О НЕУСПЈЕЛОМ НАПАДУ НА УЗДОМИР И КОЧАНЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 65
17 марта 1944 год.
У. . . . час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ

Положај

Наш I батаљон имао је ноћу 13/14 марта текуће године дијелом својих снага акцију у с. Кочане. Циљ ове акције био је с једне стране разбијање четничких банди у селу Кочане, чија је јачина до 200 жандарма и четника, а с друге, посредно садејство дијеловима Никшићког одреда и 5 батаљону Дурмиторског, који су вршили напад на Уздомир. Ова акција била је изведена са истовременим нападом на Уздомир. Усљед неуспјеха изведеног напада на Уздомир, ова акција није могла бити изведена до краја. У борби непријатељ је имао 2 мртва и 3 рањена. Заплијењене су 3 пушке, 920 метака, 2 вола и нешто другог материјала.

Ноћу 16/17 о.м.[2] имамо намјеру да са нашим 2 и 3 батаљоном извршимо напад на сконцентрисане четничке банде на просторији Орја Лука — Кујава. Истовремено Зетски одред има задатак да својим снагама нападне на Тараш. Ове акције услиједиле би једновремено.

Колашинском одреду дали смо задатак да посједне положаје Стубица (к. 538), затвара правац Кунак — Башина Вода. Сем тога било је предвиђено да посједну положаје према Никшићу, сјеверно од Богетића.

Колашински одред са једним својим батаљоном и Штабом одреда пошао је за Колашин, а један свој батаљон оставио је на положају Стубица (к. 538) и да затвара правац Кунак — Башина Вода. И овај батаљон Колашинског од-

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/4—2/1, к. 398.**
[2] **Вјероватно се мисли „ноћу 17/18 о.мј.".**

реда, **који Је** остао **на поменутим положаЈима,** улази у састав IX **бригаде и** кроз **кратко вријеме,** данас или сјутра, одлази.

У току посљедњих неколико дана вршено је форсирано рушење и презиђивање комуникације Никшић — Даниловград. За овај циљ, поред људства наше бригаде, вршено је и мобилисање свега способног становништва с обје стране цесте. Цеста је порушена и президана на неколико мјеста.

I Никшићки батаљон који се налазио на положајима жељезничка станица — Стуба, према извјештајима нашег I батаљона, послије извјесне појаве дезертерства (12 дезертирало) пребачен је у Завраце, а на његово мјесто дошла је једна чета 5 Дурмиторског батаљона.

5 Дурмиторски батаљон одлази за IX бригаду. Сем тога треба да пошаљу 30 бораца за Пратећи батаљон Корпуса.

3 Никшићки батаљон, који се налази сада у Међђи и на положајима према Мидовој Коси и комуникацији Никшић — Даниловград, треба да пређе у току данашњег или сјутрашњег дана преко Озринића за село Локово.

I Никшићки исто тако одлази за IX бригаду.

Из напријед изложеног види се да Никшићком НОП одреду на положајима које је до сада држао не остаје скоро нико. Овим је створена нова ситуација и проблем који треба најхитније ријешити, с обзиром да и Колашински и Никшићки НОП одред скоро цјелокупним својим снагама напуштају овај терен и на простору од Даниловграда до Никшића остају само наша три батаљона, раздвојена тешко проходним и са ове стране комуникације Никшић — Даниловград скоро непроходним тереном, усљед чега је пребацивање снага врло отежано.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник
Војислав Нововић

БР. 121

ДЕПЕША ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 18 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕСИМА ЈЕДИНИЦА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОКО ГРАХОВА[1]

Јединице Приморске групе 15 и 16 ов.мј. водиле борбе са њемачко-четн. бандама на сектору Грахова. Непријатељ сатјеран у блок и ослободили Горње Граховско Поље. Непријатељ имао 15 мртвих и 20 рањених. Заплијењен 1 п. митраљез и нешто муниције. Наши имали два мртва и 10 рањених.

Пеко[2]

18-111-1944 год.
Колашин

БР. 113

ДЕПЕША ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 18 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ОВЛАЂИВАЊУ КОМУНИКАЦИЈОМ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

В. ш. — 66/**64**

Јединице Приморске групе поново овладале комуникацијом Дан[илов]град — Никшић.[2] Заузели смо Богетиће. Непријатељ имао 14 мртвих, од којих 1 њем. официр и велики број рањених. Уништен 1 камион и заплијењено оружја и спреме. Ми имали два рањена.

Пеко

18-111-1944 год.
Колашин

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 7—2, к. 394.**
[2] **Пеко Дапчевић**

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 7—2, к. 394.**
[2] **О ситуацији на комуникацији Никшић — Даниловград види у док. бр. 114.**

БР. 114

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 18 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА БЛОКАДУ НИКШИЋА[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА

Стр. пов. бр. 13
18 марта 1944 год.
у 21 час

Строго повјерљиво! (М.П.)

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

Ових дана Енглези ће бомбардовати Никшић. Дан бомбардовања накнадно ће се одредити и ми ћемо вам то јавити. У вези са тим ви ћете примакнути све јединице ближе граду са истуреним јачим засједама, снабдјевеним потпуно аутоматским оруђима, да би ове банде тукли кад почну бјежати. Организацију посједања положаја око Никшића са вашим батаљонима, батаљонима Колашинског и Никшићког одреда треба да изведете одмах и овако:

Један ваш батаљон да посједне падине Товића, на простору с. Драгова Лука — Глибавац, с тим што ћете поставити јаке засједе код цркве у Драговој Луки и на шанцу између Драгове Луке и Глибавца. На простору Кусиде — Моштаница остаће и даље један ваш батаљон са засједом на најистуренијој могућој тачци. Овај батаљон придаће једну чету батаљону који ће се поставити на гтростору Стуба — Јакаљ. Батаљоне Никшићког одреда распоредите и то: један на простору Рубежа — падине Жировнице према Требјеси, а други батаљон на простору Стуба — Јакаљ, с тим што ће овај батаљон у заједници са вашом четом придодатом од батаљона са простора Кусиде, истурити засједе падинама Кулине и Уздомира према Кочанима. Остале ваше снаге, тј. ваш један батаљон са батаљоном Колашинског одреда оставите на просторији

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архивц Вслноисториског института под рег. бр. 7/1—2/1, к. 398.**

Стубица — Обадов Бријег да спречава пролаз непријатељу од правца Даниловграда. Овој групи придодајте и један батаљон, који ћете узети од Зетског одреда, а који вам је најближи.

Мислимо да је са тим снагама, којима ви располажете моментално, ова организација опсједања града најбоља и на овакав начин, а ви ћете на терену свакако и учинити потребне коректуре.

Ваш батаљон који пошаљете на просторију Драгова Лука — Глибавац упутите правцем Кунак — Озринићи — Лаз — Драгова Лука, с тим што ће четничке банде, ако их има у Озринићима, протјерати и разбити.

IX бригада формира се 1 априла, те батаљони из Колашинског и Никшићког могу се у потпуности ангажовати за овај задатак.

. Ваш батаљон који сте требали упутити овамо према вашем наређењу ради овога до даљег наређења задржите.

Читав овај рад морате извршити у најстрожијој тајности и ово не смије нико знати изван вашег Штаба. Рад на постављању одредских батаљона лично ће контролисати одређени члан из тога Штаба. За сад издајте заповијест као у виду блокаде Никшића. За конспирацију овога одговоран је пред нама тај Штаб.

У ситуацији када авиони буду бомбардовали Никшић, треба користити панику непријатеља и то тако да све оне који буду бјежали ради спасавања дочекивати ватром и уништавати. Користити ситуацију и заузети Уздомир. Прије овога потребно је заузети и узети Кулину. Уколико се створи ситуација јаким бомбардовањем, користити је и упасти у град.

Ако нијесте обавијештени од стране Никшићког одреда, што би требало: из поузданог извора сазнали смо да је колона коју сте ви разбили и тиме спријечили да прође за Никшић била јединица која је требало да смијени гарнизон у Никшићу. Ова смјена извршила се у Подгорици, Цетињу и другим гарнизонима у **Црној** Гори. Смијењене њемачке јединице већ су направиле покрет у правцу Боке. Изгледа да врши смјену ,,Вражја дивизија". Смјену и у Никшићком гарнизону треба да изврши један батаљон артиљераца, који је требало да проведе још и 12 топова. Они припремају продор од правца Даниловграда, а помоћне снаге и за прихват изашле би на просторију Стубица — Крстац. За ово није издато још наређење, бар четничким бандама, али сваки час се очекује. Ово имајте у виду, па

им направите и приредите добар удар. Они мисле од Даниловграда ићи фронтално укључујући правац Милојевићи — Богмиловићи.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

БР. 115

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ ИОУ БРИГАДЕ ОД 19 МАРТА 1944 ГОД. ЗА ЧВРСТО ПОСИЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ЈЕДИНИЦАМА НА ТОМ СЕКТОРУ[1]

ШТАБ
VI ЦРН. УД. БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
' Оп. **пов. бр.** 65
19 март 1944 год.
у 17 часова

ШТАБУ, ПОЈШТКОМЕСАРУ VI ЦР. УД. БРИГАДЕ

Њемци су 11 и 12 о.мј. покушали да се из Даниловграда пробију за Никшић. Вјероватно да је то била смјена њемачком гарнизону у Никшићу, пошто је ово смјењивање њемачких гарнизона већ извршено у Подгорици, Цетињу и другим мјестима у Црној Гори. Смијењене њемачке јединице налазе се на путу за Боку. Вјероватно они ће поново покушати продор од Даниловграда, помоћу снага које би изашле из Никшића за њихов прихват на просторији Стубица — Крстац. Њихов први покушај коштао их је преко 80 мртвих и заробљених и преко 100 рањених. Четничке банде које су се биле задржале на просторији Ку-

[2] **О извршењу наређења види у док. бр. 115.**

[1] **Примјерак, достављен политкомесару Бригаде, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/1—2.**

јава — Фрутак — Орја Лука растјеране су од стране јединица VI Црног. уд. бригаде.

Четници из Никшића као и читав гарнизон нијесу у посљедње вријеме показивали неку нарочиту активност, али, према неким подацима добивеним из Никшића, ове банде се спремају да изврше испад у сусједна села ради пљачкања и мобилисања, користећи нашу слабу блокаду града.

У вези ове ситуације, а да би се непријатељу осујетили његови планови и намјере и нанијели што већи губици у случају његовог покушаја продора од Даниловграда или испада из Никшића ма у ком правцу, потребно је сљедеће:

1. — **Никшићки НОП одред** распоредиће своје батаљоне овако:

Један на простору Рубежа — падине Жировнице према Требјеси, други батаљон на просторији Стуба — Јакаљ, с тим што ће овај батаљон у заједници са једном четом нашег I батаљона истурити засједе падинама Кулине према Кочанима. Задатак ових батаљона је онемогућавање сваког непријатељског испада на свом правцу осигурања и обезбјеђења.

2. — **Наш** 3 **батаљон** извршиће у што краћем времену покрет са просторије на којој се сада налази правцем Кунак — Озринићи — Лаз — Драгова Лука. Задатак овог батаљона до доласка на просторију Драгова Лука растјеривање четничких банди у Озринићима, а по доласку на означену просторију батаљон ће посјести падине Товића на простору с. Драгова Лука — с. Глибавац, с тим што ће поставити јаке засједе код цркве у Драговој Луци и на шанцу између Драгове Луке и Глибавца. Батаљон ће одржавати везу на своме лијевом крилу са батаљоном Никшићког НОП одреда и у случају непријатељског испада из Никшића садејствовати с њиме уколико то ситуација буде налагала.

3. — **Наш 1. батаљон** и даље ће остати на својим досадашњим положајима, с тим што ће једну чету придати батаљону Никшићког НОП одреда, који ће се поставити на простору Стуба — Јакаљ. Задатак овог батаљона јесте затварање правца Никшић — Броћанац (преко Широке Улице) и Никшић — Кусиде. Овај батаљон ће држати сталну засједу на најистуренијој тачци према непријатељу.

4. — **Наш 4 батаљон** остаће на просторији Богмиловићи — Обадов Бријег са задатком постављања засједа и спречавања непријатељског продора од Даниловграда. ОваЈ батаљон биће у вези са батаљонима који ће се налазити на

просторији Богетићи — Стубица и са батаљоном Зетског НОП одреда који се налази у Загарачу. У случају повлачења повлачити се у правцу Миљевића — Добруша, и ако до тада батаљони са просторије Богетићи — Стубица буду приморани на повлачење, онда се повлачити у правцу ЈБескових Дола.

5. — **Батаљон Колашинског одреда** остаће и даље на досадашњој просторији са задатком онемогућавања непријатељског продора од Никшића, одржавања везе са 4 батаљоном на просторији Богмиловићи — Обадов Бријег, којега извјештавати о свакој промјени ситуације. На просторију Стубица — Кунак доћи ће и један батаљон Зетског НОП одреда. У случају да будете принуђени на повлачење, најхитније обавијестите 4 батаљон VI Црног. уд. бригаде а ви се повуците у правцу ЈБескових Дола, пазећи при том да својим повлачењем не доведете 4 батаљон VI Цр. уд. бригаде у тешку ситуацију.

6. — Све јединице биће врло опрезне и врло будне како се не би десило какво изненађење. Батаљонима на положајима око Никшића скреће се поново пажња да не дозволе испад непријатеља из Никшића и да све групе које би се под разним изговорима покушавале пробити дочекају ватром и униште.

7. — Да би се јединице што правилније поставиле с обзиром на свој задатак Штаб Никшићког НОП одреда лично ће контролисати рад око посједања положаја и контролисања додијељених просторија њихових батаљона.

8. — Један члан Штаба VI Црног. уд. бригаде налазиће се у [с.] Кусиде, гдје ће батаљони распоређени на положајима око Никшића слати редовно своје извјештаје. Један члан овог Штаба налазиће се са групом батаљона на комуникацији Даниловград — Стубица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант
мајор

Начелник
Војислав Н. Нововић

Достављено:

Никшићком НОП одреду
Штабу 1 батаљона V бригаде
Штабу 3 батаљона VI бригаде
Штабу 4 батаљона VI бригаде
Штабу Колашинског батаљона
Политкому VI бригаде

БР. 122

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 20 МАРТА 1944 ГОД. ЗА ШТО ТЈЕШЊУ САРАДЊУ СА ОРГАНПМА НАРОДНЕ ВЛАСТИ ПО ЕКОНОМСКИМ И ПОЛИТИЧКИМ ПИТАЊИМА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЈ1АВИЈЕ
Пов. бр. 235
20 марта 1944 год.

Извршни одбор ЗАВНО Црне Горе и Боке издао је распис бр. 107 од 13 марта т.г. свима среским народно-ослободилачким одборима, у коме су дата прецизна упутства о координацији рада органа власти, позадинских организација, оперативних јединица и антифашистичких организација омладине и жена.

У вези овога расписа, свима нашим оперативним јединицама, Корпусној војној области и штабовима одреда дајемо сљедеће директиве:

1. — Економско питање је у суштини политичко питање, и ако се оно буде правилно рјешавало неће се негативно одразити на расположење народних маса и поред тешких економских прилика у којима се налазе. Наш народ је показао да хоће да се бори за своју слободу и да је спреман подносити све жртве за њено извојевање. Али зато свака грешка у рјешавању овога питања може имати тежих посљедица, које би се јако одразиле и на осталим секторима нашег рада.

Ми смо у току наше борбе имали и примјере правилног рада у рјешавању овога питања, као и примјере неправилног поступка у том погледу. Зато сада, када је ово питање постало врло деликатно, потребно је да му се посвети највећа и најозбиљнија пажња, јер правилно рјешење овога питања значи и правилно вођење наше политике код народних маса.

2. — Координацију рада треба спровести заједничким састанцима, на којима ће учествовати: народно-ослободилачки одбори, претставници омладинских и женских организација, као и претставници команди и штабова.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—1, к. 397.**

Стога ће овим састанцима, који ће се сазивати иницијативом органа народне власти или иницијативом штабова и команди наших јединица (уколико за то постоје могућности), присуствовати политички комесари, односно делегати јединица или војних позадинских власти и економски органи дотичне команде или штаба.

Претставници војске водиће рачуна да се на овим заједничким састанцима изнесу сви примјери правилног и неправилног рјешавања економских питања, као и све оно што је било правилно и неправилно у раду органа власти. претставника НОО-а итд.

На састанцима се дискутују сва питања осим питања војне оперативне природе, о чему ће претставник војске нарочито водити рачуна.

Ови састанци имају савјетодавни карактер и служе само усклађивању координације рада свих горе наведених органа.

3. — Истим расписом су организоване сеоске страже. Сеоске страже су органи НОО-а и формирају се у циљу безбједности на подручју једног села, чувају личну имовину, контролишу и легитимишу пролазнике итд. Сеоске страже се регрутују из редова мушкараца и жена оданих нашој Народноослободилачкој борби.

Штабови и команде наше војске су дужни да одржавају контакт са овим стражама, да их контролишу у војничком погледу (чување оружја, муниције и остале спреме) и да им помогну у погледу наставе. Стога се препоручује да се увијек са овим стражама изврши једна врста смотре. на којој утврдити: број страже, наоружање, чување спреме итд. Са руководством сеоске страже одржавати по могућству краће конференције, па им на тај начин помоћи У уздизању у војничком погледу, као и у одржавању реда и дисциплине.

4. — Истим расписом ЗАВНО Црне Горе и Боке указано је органима власти на потребу омогућивања и осигуравања извлачења становника са окупиране и још неослобођене територије, као и начин на који треба то становништво осигурати и смјестити на слободној територији. У овом погледу наши штабови и команде ће у сваком погледу указати потпору нашим властима и омогућити им рад по овоме.

6. — Стална повезаност са органима власти — народноослободилачким одборима, у сваком нашем раду, треба да је правило сваког нашег штаба и наше команде, било из оперативних јединица, а нарочито из Команде Корпусне војне области овога Корпуса.

Нама ће бити олакшана борба и рад ако ми дамо све од себе да се наша народна власт и њене одлуке подигну на висину коју она то заслужује. Та је власт народна власт, коју смо ми крвљу најбољих синова нашег народа створили и ми смо дужни да ту власт и помажемо. Са оваквим поставл^ањем ствари ми смо осигурали много лакше рјешавање и најтежих питања наше војске и наше борбе уопште.

Штабови дивизија ће издати потребна упутства уз ово наше наређење и указати на све штетне примјере које је досадашња наша пракса показивала, а са којом треба одмах прекинути.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

— Корпусној војној области
— Главном штабу НОВ и ПО за Санџак
— Штабу III, XXIX и XXVII дивизије
— Штабу Пратећег батаљона
— Штабу Допунског батаљона
— Штабу Комског и Зетског одреда
— Штабу IX Црногорске бригаде
— Извршном одбору ЗАВНО Ц. Горе и Боке (на знање)
— Штабу Приморске оперативне групе

БР. 122

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 20 МАРТА 1944 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕНТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИМ НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ГАРНИЗОНИМА У БОКИ КОТОРСКОЈ, ГРАХОВУ, НИКШИЋУ, ТРЕБИЊУ И БИЛЕЋИ[1]

„25 - X"
Стр. пов. бр. 12
20 марта 1944 г.

И З В Ј Е Ш Т А Ј од 20 марта 1944 год.
(Секција Требиње — Никшић — Котор — Цетиње 1:100.000)

На основу прикупљених података о непријатељским снагама и уопште о стању код непријатеља на нашем сектору достављамо сљедеће:

1. — БОКА КОТОРСКА

а) Општина будванска: У овој општини налази се око 200 Њемаца и око 200 италијанских фашиста, 150 наоружаних сељака и 50 жандарма који су распоређени овако:

У селу Брајићима на Космачу налази се једна италијанска јединица од 200 фашиста и међу њима 10 Њемаца са 4 топа на старом аустријском утврђењу. Ова јединица посједује и већи број бацача.

Између Св. Томе и Борета, на раскрсници, налази се једна чета Њемаца у јачини 100—120 људи са једним бацачем и 2 „шарца" и неколико пушкомитраљеза.

Код Св. Томе, изнад пута. налази се око 20 Њемаца, наоружаних са 2 п.митраљеза, и око њих је терен миниран.

Код Бечића налази се једна омања јединица Њемаца са једним тешким митраљезом и 4 пушкомитраљеза.

Наоружани сељаци су махом по својим селима и нијесу вољни одвајати се од својих кућа. Иначе, у посљедње вријеме, према нама нијесу непријатељски расположени.

У самој вароши Будви налази се мања њемачка посада и око 50 жандарма.

б) Општина грбаљска: У овој општини налази се око 50 Њемаца, 160 италијанских фашиста, 40 жандарма и 400 наоружаних сељака — четника. Распоред ових снага је сљедећи:

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—1, к. 397.**

На Јазу се налази 100 итал. фашиста, наоружаних са 2 брдска топа, 1 т. бацачем, 3 митраљеза и 8. п.митраљеза.

На Пријевору се налази 10 Њемаца и 20 Италијана, наоружаних са 3* брдска топа, 1 т. митраљезом и 5 п.митраљеза.

На Купи се налази 8 Њемаца и 20 Италијана, наоружаних 1 топом, 1 хаубицом, 2 митраљеза и 4 пушкомитраљеза.

На Бигови се налази 20 Њемаца и 20 Италијана, наоружаних са 1 хаубицом, 1 топом, 4 митраљеза и 8 п.митраљеза.

Једна покретна јединица инжињераца креће се по терену и припрема планове за израду утврђења (јачина 12 људи).

У овој општини постоје 2 жандарм. станице: једна у с. Братешић, а друга у с. Врановићи (јачина по 20 људи).

Наоружани сељаци-четници формирани су у четничке јединице, били су покретни, али од борби око Грахова деморалисани су и приликом посљедње мобилизације за напад на наше јединице у Катунској Нахији сами су инсценирали тобожње нападе партизана на села, како би избјегли напуштање терена, и одбили су да учествују у том четничком „походу".

ц) Општина кртолска: У овој општини има око 200 Њемаца, 20 жандарма и 20 наоружаних сељака, који су распоређени овако:

Тврђава Радишевић је главно утврђење у Боки, на коме се налази једна противавионска батерија (4 топа), 2 обалска топа, 4 контраавионска митраљеза и више п. митраљеза. Посада око 100 Њемаца.

Плажа Пржно:.Раде се утврђења и минира се обала. Посада око 40 људи.

У Ђурашевићима, на брду код Мештровића кућа, налази се противавионски митраљез са посадом.

У с. Радовићима налазе се италијански заробљеници под њемачким надзором, који раде ровове и постављају нагазне мине.

У с. Костићима код аустриских ровова налази се око 50—60 Њемаца.

На Рту Кочишта на обали постављена су 2 обалска топа и један т.митраљез, док посада има још 2 п.митраљеза (посада 20 војника). Жандармериска станица у јачини од 20 жандарма налази се у с. Никовићи.

д) Општина Луштица: У овој општини налази се око 200 њемачких војника, који су распоређени овако:

На тврђави Арза налази се стара југосл. тврђава, гдје су постављена 4 обалска топа. Посада око 80 војника који су ту на редовној служби.

На тврђави Обостник налази се противавионска батерија од 4 топа. Посада око 30 војника.

У с. Клинци налази се радио-станица са посадом од 10 људи.

У Петровићима се налази магацин муниције са стражом од 10—15 људи.

У Пристану се такође налази магацин муниције са посадом од 6—10 људи.

У Росама (Д. Кабала) налази се торпедна станица са посадом од 15 војника.

е) Општина Тиват: У општини тиватској има око 300 војника и морнара и око 15 жандарма. Њихов распоред је сљедећи:

У самом Тивту има око 200 морнара. На једном малом бродићу налази се противавионска батерија. На караули Подкук налазе се неколике радио-станице. У Поморском арсеналу ради се у свим радионицама на оправци бродова и тешких оруђа. Исти је прилично оштећен од савезничког бомбардовања и извјестан број радника је побјегао — напустио посао. У Жупа касарни налази се око 50 војника и официра.

У циглани Рачици налази се 40 војника и 100 коња.

На Великом Врмцу (к. 768) налази се противавионска батерија са посадом.

У Опатову и ЈТепетанима налазе се магацини муниције и радионице са мањим посадама.

ф| Општина Котор: У овој општини налази се око 350—400 војника и око 100 жандарма-Грбљана. Распоређени су овако:

Штаб дивизије (изгледа 118) налази се у хотелу ,,Славија", на раскрсници пута за Цетиње, Котор и Муо. На градском бедему налази се једна брдска батерија са посадом од 8 Њемаца и 20 жандарма. У Шкаљарима, у кућама Берзе рада и жанд. станици налази се око 40 војника и радио-станица у кући Бискуповића на Шурању.

У Муо, у три куће има око 50 војника и 30 коња.

Прчањ: 120—150 војника размјештених по кућама.

У Доброти, у кући Нетовића налази се одјељење Гестапоа. У згради „Зетска пловидба" налази се Фелдкомандантура. У згради „Јадранске страже" налази се официрски дом.

У Котору, поред хотела „Грац" налазе се у жанд. станици 100 жандарма-Грбљана, а на „Пјаци оружја" налази се њемачка жандармерија.

г) У Срезу херцегновском распоред непријатељских снага је сљедећи:

Рисан: 2 вода Њемаца у јачини 60 људи смјештени у бившем Дјечјем опоравилишту (Ст. Сланица) и у Ман. Бања. У пилани (Царине) налази се велики магацин хране.

Жандарм. станица (401 човјек) у Опоравилишту.

Липци: Ту се налази слагалиште нафте.

Више Морања: магацин муниције са стражом од 10 војника.

Бијела (Рт Пијавица): 2 противавионска топа и 2 противавионска митраљеза са посадом од 20 војника са 1 рефлектором.

Баошићи: 2 контраавионска митраљеза са посадом од 10 људи код бивше команде Тврђавске артиљерије.

Ђеновићи: На самом пристаништу 2 противавионска митраљеза са посадом од 10 људи.

Кумбур: Хидропландски аеродром са 4 стара хидроавиона.

Зеленика: Главно слагалиште ратног материјала и хране за Боку — у самој близини обале. Више тог слагалишта удаље*но око 50 м противавионска батерија од 2 топа и 2 митраљеза са око 200 војника.

Мељине: Противавионска батерија коју сачињавају 3 топа, на којима је посада од 20 војника. Ту се налази и војна болница, која је минирана.

Херцег Нови: Изнад поште, на Музичком дому смјештена сигнална станица, а постоји и још једна (кућа Будеча). На овим станицама запослена су по 2 војника.

Топла: Један противавионски митраљез са посадом од 5 војника који је намјештен на жељез. тунелу.

Игало: Обалска батерија од 4 топа, која се налази изнад жељез. пруге сјевероисточно од централе, у даљини од 100 м. Један контраавионски митраљез на крову централе. Јужно од жељ. ст., на тераси куће Бијелића, 2 противавионска митраљеза. Посада у Игалу 80 војника.

Кобила (к. 452): Три утврђења — два горња напуштена, трећи — доњи крај мора има 4 обалска топа. Западно од овог утврђења налази се друга батерија. На горње утврђење сваког јутра долази стража од 5 војника са 1 противавионским митраљезом. Посада Кобиле — 40 војника.

Оштра: Сигнална станица за службу везе и 2 противавионска митраљеза са 30 војника.

Молунат: Тешка обалска батерија са 2 топа, 1 противавионски топ и 2 противавионска митраљеза са посадом од 80 војника.

Поред овога, у Боки непријатељ има и 3 брза борбена чамца, који патролирају по ноћи. Ови чамци су наоружани са по 2 противавионска аутомат. митраљеза и са по 2 обична митраљеза.

Четничке банде из Боке налазе се на положајима према нашим снагама на сектору Драгаљ — Грахово.

У Срезу херцегновском постоји 8 жандармериских станица и то: у Мокринама, Херцегновом, Баошићима, Моришу, Рисну, Црквицама и Драгаљу са по око 20 жандарма.

ПоОљедњих дана у Боку је приспјело нешто хрватских усташа, који су дијелом униформисани а дијелом без униформе. Јачина ових још није позната.

2. — ГРАХОВО — КРИВОШИЈЕ

Јачина непријатеља у Грахову је сљедећа: око 150 Њемаца и око 60 жандарма. Према једном извјештају један мањи број Њемаца изашао је из Грахова према Рисну. У Грахову се налази Штаб Вучедолске четничке бригаде са командантом Јаничићем и осталим четничким вођама: Вујачићем, Ераковићем, Миловићем и др. Јачина четничких снага на овом сектору је око 1.500, који су углавном сконцентрисани у Драгаљу (послије избијања наших снага на Јовичине Воде).

У Под Хану се налази 30—40 Њемаца, а на Гркавцу 80 Њемаца и нешто четника. На Леденицама се такође налази Иешто њемачких снага. Но, све ово није стално, пошто њемачке снаге на овом сектору врше сталне покрете. На Гркавцу су постављене нагазне мине и приликом постављања истих погинула су 3 њемачка војника и 2 сељака.

3. — ТРЕБИЊЕ

Јачина непријатељских снага у Требињу износи 1.200 људи из састава „Вражје дивизије" (један батаљон) и око 300 домобрана, који очекују наређење за покрет (напуштање Требиња). На сектору Требиња има два четничка батаљона и то: Зубачки батаљон у јачини око 400 четника и Требињски око 350. ,,Вражјаци" су смјештени у бив. југосл. касарнама, гдје им је и Штаб. Оним четницима који се налазе на положајима дају требовање. Четници су смјештени у Полицама (код Требиња), Тодорићима, Раптима

и Ђивару.[2] 17 ов.мј. јединице ове дивизије у заједници са четницима нападале су јединице XII Херц. бригаде на сектору Зубци.

Добили смо обавјештење да ће ова снага „Вражје дивизије" прећи на логоровање у околину Требиња из бојазни од бомбардовања.

Цивилна власт у Требињу је подијељена на хрватску и четничку: над католицима и муслиманима имају власт усташе, а над православним четници.

У самом граду расположење према партизанима је велико, а нарочито међу муслиманским живљем.

4. — БИЛЕЋА

У Билећи има око 700 четника, од којих је 200 ненаоружано. Прилично су наоружани и утврђени. Саобраћај (аутомобилски) Требиње — Билећа ради.

5. — НИКШИЋ

Нелријатељски гарнизон у Никшићу непромијењен. Њемци су напустили Мидову Косу (кота изнад Царева Моста), коју су посјели Ружићеви четници са једним батаљоном у јачини од 120 четника и наоружањем: 1 т.митраљез, 4 пушкомитраљеза. Према Пјешивцима нема непријатељских снага. Комуникација Никшић — Даниловград систематски разрушена.

Учестали напади наших јединица на околне тачке и пут ка потпуној блокади Никшића створили су код непријатеља у Никшићу увјерење да ми имамо намјеру напасти Никшић у циљу овлађивања истим. У магацинима у Никшићу окупатор има хране још свега за 10 дана (према извј. од 17 о.м.).

Остала два батаљона Д^рмиторске четничке бригаде (Ивана Ружића) налазе се: један у с. Кочани, а други у с. Кличево. Код ових у Кочанима влада нека епидемија и тражили су смјену, али Ружић то неће да уради. Сељаци из Кочана траже да их четници напусте, јер, кажу, потпуно ће их упропастити. И овдје окупатор даје требовање само оним четницима који су ван блока (тј. на положајима).

Познати издајник, претсједник Никшићке општине Јеврем Шаулић прије 10 дана вратио се из Београда. Шта је тамо радио није познато.

[2] Вјероватно Ђурав

6. — ПОКРЕТИ НЕПРИЈАТЕЉА

У посљедње вријеме, у току марта мјесеца, непријатељ је вршио веће покрете својих јачих јединица и то од правца Грчке и Албаније према Дубровнику. За ове покрете непријатељ користи комуникацију Скадар — Подгорица — Цетиње — Будва — Котор — Дубровник. Покрети су већином ноћу.

Из Албаније је стигао један њемачки пук, који има за задатак да изврши смјену гарнизона у Црној Гори. Према подацима, којима располажемо, смјена је већ извршена у гарнизонима Цетиње и Подгорица. 10 ов.мј. из Подгорице је била кренула колона у јачини једног њемачког батаљона у циљу извршења смјене гарнизона у Никшићу. Колона је у саставу имала 12 топова, 35 камиона муниције и друге спреме и 2 чете итал. фашиста. Усљед дејства јединица VI бригаде колона није могла проћи и тако смјена у Никшићу још није извршена. Очекује се да ће непријатељ покушати да изврши продор у циљу остварења овог свог задатка. Који је ово пук и из састава које дивизије још нијесмо дознали, као ни то које су јединице вршиле горе поменуте покрете.

Од заробљених њемачких војника сазнали смо да су до сада у Црној Гори биле јединице 118 њемачке дивизије, чији је Штаб био у Котору. Један батаљон ове дивизије и сада се налази у Никшићу.

7. — Обавијештени смо да се у селу Требешину, изнад Херцег Новог, налази четнички штаб у коме има око 95 виших четничких официра, који са собом имају радиостаницу. Смјештени су у кући Благоја Вуковића, столара из Новог, у Требешину, а међу њима је већи број Србијанаца. Најстарији од ових, кога врло добро чувају, је човјек овисок, просиједе косе, са наочарима, а називају га „чика Мића". Једног другог од њих називају „Мачка". По извјештају другова са терена, они крстаре од Требешине до Пода, али ни ријечи не говоре о нашој војсци. Ту издају и извјесне одломке листа „Глас српских планина". У народу се вјерује да би овај „чика Мића" могао бити сам Дража Михаиловић, а поред тога се говори да су ту и Јевђевић и Бећовић. Са њима се налази и познати издајник из Боке Никола Вукасовић са својим Штабом. Дознаје се да су ови имали отпутовати кроз кратко вријеме у непознатом правцу.[3]

[3] **Подаци под тачком 7 нису тачни. Једна група четника налазила се на том терену, али Дража Михаиловић није никад долазио на терен Боке Которске.**

8. — НАМЈЕРЕ НЕПРИЈАТЕЉА

Као што се види, и према јачини непријатељских снага на нашем сектору, [окупатор] нема неких офанзивних намјера. Настоји по сваку цијену да потпуно обезбиједи комуникацију Скадар — Подгорица — Цетиње — Бока и ^јаље. У циљу обезбјеђења исте ангажовао- је приличан број четничких банди које је истурио на положаје према јединицама наше Групе (Љешанска Нахија и просторија Грахово — Драгаљ). Ради остварења тога, а у вези са присуством наших снага на овом сектору, окупатор показује нарочиту упорност на сектору Грахово, које му служи као истакнута тачка за непосредну одбрану Боке, одн. поменуте комуникације, те је Грахово јако утврдио и на тај сектор сконцентрисао око 1.500 четничких бандита.

На сектору Никшић, послије рушења комуникације Никшић — Даниловград и посједања исте од наших јединица, као и у вези намјере непријатеља да изврши смјену гарнизона у Никшићу, он ће покушати да ту блокаду пробије и омогући извршење смјене гарнизона.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

За „25 — X"
Рашо[4]

[4] **Рашо Радовић**

БР. 114

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 ДО 29 ФЕБРУАРА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. оп. бр. **18**
21 март 1944 год.
у . . . . час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ НОВЈ

Положај

Сходно постојећем наређењу и упутству датом за вођење администрације достављамо релацију за протеклих 15 дана:

а) Непријатељ. — За протеклих 15 дана јединице ове бригаде имале су сукобе на разним мјестима, удружено и одвојено, са разним четничким бандама, како ће се то видјети из ове релације под тачком г. Имале су доста оштрих окршаја. Скоро свим својим дијеловима бригада је наступала на терен гдје је четничка активност била знатна и за дуже вријеме трајала, гдје су били прилично организовани, наоружани и мјестимично упорни.

Уколико је било упорности и дрскости од стране четничких банди, умногоме може се тврдити да је то долазило не као посљедица војничке организованости већ злочиначке убојитости појединаца и група. На добром дијелу терена којима су прошле јединице ове бригаде четници су успјели да захвате масе. Узрок овоме је већ познати стицај околности у најближој прошлости у животу и раду народа терена на коме су за протеклих 15 дана дејствовале наше јединице. Јасно је да оваквој ситуацији доприноси близина окупаторских гарнизона, као и подршка коју у разним видовима добијају од њега. Снага непријатеља на терену дејства наших јединица и према овима била је промјенљива с обзиром на терене мобилизације четника и прегруписавања (иако скучена) која су изводили са својим снагама.

Наше јединице за протеклих 15 дана скоро свугдје извршиле су свој задатак, како ће се то видјети из ниже

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архивц Вслноисториског института под рег. бр. 7/1—2/1, к. 398.

изложенога, и достигле извјестан степен рутинираности у борби са четницима. Јачина непријатеља, како је наведено, кретала се у границама од неколико десетина до неколико стотина, са разним степенима борбености.

Присуство непријатељских гарнизона у захвату операција и саобраћај непријатеља комуникацијама или дијелом ових давало је потстицаја четничким бандама. Овим комуницирањем непријатеља ту и тамо потхрањивали су мјестимично своју упорност и дрскост.

Према најновијим подацима непријатељске снаге у Никшићу су до 400 Њемаца, до 500 италијанских фашиста, до 700 разних четничких банди, са приличним наоружањем.

За ово вријеме, тј. од 15 фебруара до 29, непријатељ није покушавао (четници) повезивање својих снага у гарнизонима са овима на терену путем операција озбиљног карактера.

б) Распоргд јединица. — Штаб бригаде налазио се од 16-И до 22-И у Седлу (сјеверно од Пустог Лисца). Од 22 до 26 у селу Бајов До. Од 26 до 29 у селу Љешевици.

1 батаљон. — Од 16 до 19 на положајима према Никшићу: Широка Улица — Броћанац. Од 19 до 20 у покрету и борби са четничким бандама у Каменску; од 20 фебр. до 22 фебр. покрет до Глигорова Дола и положаја изнад овога. 22 фебруара на положају изнад Ђурђева Дола; 23 фебруара на положајима према Ријечанима; 24 фебруара у покрету од Ђурђева Дола до Кусида; 25 фебруара на положајима према Никшићу, на Широкој Улици и Моштаници; 26 до 29 фебруара без промјене.

2 батаљон. — Од 16-П до 19-П на положају према четницима у селу Брестице; 20-Н у покрзту за село Каменско и у борби са четничким бандама на простору Каменско и околине, 21 и 22 на положају Ћешора, Градине и Церова Брда. 23-П чишћење терена Божурова Брда и Ријечана, 24-П на положају Церово Брдо — Ђурђев До, 26-П у нападу на четничке банде на простору Вилуса, 27-П у селу Маочићи, 28-И у покрету из села Маочића у село Околишта, 29-П покрет из Околишта у правцу Грахова.

3 батаљон. — Од 16 до 19-П у селу Граховска Јабука са одржавањем положаја Црвена Кита—Плешевац, 21-И у борби са четницима на положају Црвена Кита—Триглав, 22-П у акцији на Јасену, 23—24 без промјене на положају Божурово Брдо—Плешевац, 26-П напад на четничке положаје Јасен—Градина—Пандурица, 27-Н на простору Горње и Доње Спиле, 28 фебр. покрет из Горње Спиле за Бајов До и Кораћевац, 29-И на логоровању у Бајову Долу и Кораћевцу.

4 батаљон. — 16—18 фебр. на положајима: Рамовића Алуга—Бајов сјенокос—Пандурица (са једном четом у Цуцима):

19-П у покрету за село Брестице и Кораћевац и посједање положаја Гоштац; 20-П на положају Гошца и сусједни; 21-П са једном четом упада у Огорело Ждријело а чета из Цуца се враћа; 22-П као дио опште резерве, при извођењу напада на четничке банде у Вилусима, налази се у Бајовом Долу; 23 до 25-П у Багјовом Долу и у припремама за напад; 26-П у нападу на село Околишта; 27-П наступа правцем Долови—Зебл>ак—Заслап—Нудо—Вучијак. 28-И у селу Нудо на одмору, 29 без промјене (На истом мјесту.

Болница у селу Тиси.

Интендантура од 16—25 у селу Броћанцу, од 25—29 фебр. у селу Каменску.

в) Борба

20-П 1 батаљон у заједници са 2 батаљоном ноћу између 20 и 21 врши напад на четничке банде у Каменску и околини.

1 батаљон дијелом снага водио је борбу на Мујовој Главици рано у 5,30 ч; непријатељ је имао 1 мртвог, наши губици 2 лакше рањена.

2 батаљон у нападу на терен Рудине — Каменско — Подшурек. Непријатељ послије вођења наведене борбе која је трајала до мрака под заштитом овога успио је да се извуче. Непријатељски губици су непознати, сопствених није било.

21-П 1 батаљон води борбу са четничким бандама и овлађује четничким полажајима изнад Ђурђева Дола.

3 батаљон водио је борбу на положају Црвена Кита. Непријатељ је успио да у току дана овлада положајима Плешевцем и Трновом, чиме су наши борци били стављени у клијешта и непријатељ је у нереду отступио у правцу Божуровог Брда.[2] Сопствених губитака није било. Непријатељски су непознати.

23-П 1 батаљон уз слаб четнички отпор овлађује Ђурђевим Долом и држи положаје према Ријечанима.

26-П Наши 2, 3 и 4 батаљон учествују у акцији извођења напада на четничке банде на простору Вилуса.

[2] Ова реченица је нелогично формулисана и нејасна. На овом сектору су нападали четници и Трећи батаљон Шесте бригаде доведен је у тежак положај, али интервенцијом Другог батаљона Друге далматинске НОУ бригаде ова опасност је отклоњена и четници су разбијени. Види дневник Друге далматинске НОУ бригаде под датумом 21-11-1944 године.

2 батаљон напада на четничке банде правцем Ђурђев До — Ријечани — Осоје — Маочићи.
3 батаљон на положајима Јасен — Градина — Пандурица.
4 батаљон Црвена Кита — Љешевица — Околишта.

По издатој заповијести, а у садејству са 2 батаљоном Никшићког НОП одреда и XII Херцеговачком бригадом из правца Маочића и Велимља на десном крилу и II Далматинском[3] на лијевом крилу, разбија четничке банде које се извлаче са простора захваћеног операцијама садејствујућих јединица и отступају на простору ближе околице Требиња — Зупци. Наш 4 батаљон заробљава 8 четника, док 2 батаљон плијени 1 бацач са 150 мина. Губици непријатеља су непознати. Сопствених није било.

28-П Наш 1 батаљон води борбу са четницима који покушавају испад из Никшића преко Широке Улице. Непријатељски губици 3 мртва. Сопствених није било. Оцјена. — 1. — Акција изведена 20-И са 1 и 2 батаљоном ове бригаде била је припремљена и организована добро, али четничке банде свакако благовремено осјетиле су груписање наших снага и извукле су се. Даље акције, извођене на терену Рудина до ликвидације Вилуса, извођене су у оквиру општега плана којим се предвиђало уништење и разбијање и заробљавање четничких банди на простору Вилуса и околине. Овом главном циљу били су подређени и сви поступци наших јединица, те из тог разлога покрети и акције извођене од наших јединица на овоме терену за пар дана биле су доста везане и суздржаване.

Акција изведена 26-П наших јединица у садејству дијелова XII Херцеговачке и II Далматинске предузета је по тачно утврђеном плану којим је одређен задатак нашим јединицама. Непријатељ је по свему судећи открио нашу намјеру и извукао се благовремено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар

Командант
мајор

Начелник
Војислав Н. Нововић

•[3] О садејству са Другом далматинском НОУ бригадом види У док. бр\ 324.

БР. 121

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ЗА ОРИЈЕНТИСАЊЕ СВОЈИХ СНАГА ПРЕМА КОМУНИКАЦИЈАМА НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД И ЦЕТИЊЕ—ИОДГОРИЦА[1]

Д.Д.Д.[5] 31 32 33_
931 81' 106

ПРИМОРСКА ГРУПА

У вези са нашим већим операцијама у зетској равници, са вашим и снагама III дивизије, ви оријентишите ваше снаге:

1. Шесту бригаду ка комуникацији Цетиње — Подгорица у циљу чишћења ЈБешанске Нахије и дејства према Доњем Цеклину. Под команду те бригаде стављамо Ловћенски одред.

2. Далматинску на комуникацију Никшић — Д[анилов] град. Задатак ове бригаде је да потпуно држи у својим рукама комуникацију и да не дозволи повезивање непријатељских снага из Д[анилов] града и Никшића.

Под команду ове бригаде стављамо Никшићки одред.

3. Два бокешка батаљона оријентисати на правцу Трешњево — Црквице у циљу дејства, више демонстративног, према Грахову и Боки.

4. Ваш Штаб да буде засада у области Чево.

Трудите се да створите утисак код непријатеља да немамо никаквих намјера према зетској равници. Ово држите у највећој тајности.[3]

Пеко*

28-111-1944 год.
Колашин

[1] Оригинал, писан руком. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6—2, к. 394.
[2] Најхитније
[3] О извршењу наређења види у док. бр. 120. *
[4] Пеко Дапчевић

БР. 121

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 28 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ БРДСКОГ АРТИЉЕРИСКОГ ДИВИЗИОНА ЗА УПУЋИВАЊЕ ЈЕДНЕ БАТЕРИЈЕ У ПРАВЦУ РОВАЦА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. пов. бр. 26
28 марта 1944 године
Положај

ШТАБУ БРДСКОГ АРТИЉЕРИСКОГ ДИВИЗИОНА

Одмах по пријему овога наређења припремите за покрет једну батерију и са њоме извршите покрет за Ровца. Батерију кренути најдаље до 30 овога мјесеца у 6 часова.

Команда батерије, на проласку преко Колашина, свратиће у овај Штаб, гдје ће добити детаљнија наређења.

Штаб II Ударног корпуса наредио је Корпусној војној области да све артиљерце бивше југословенске војске, који се налазе по командама подручја, командама мјеста и партизанским стражама, што прије упуте Штабу тога дивизиона.

Да би рад по овоме био успјешно и што прије завршен, потребно је да се и сам Штаб дивизиона интересује о свим артиљерцима које би у дивизион требало узети и о томе извјештавати овај Штаб, који ће преко Корпусне војне области тражити да се исти упуте у дивизион.

Напомена: при пролазу кроз Колашин не свраћати цијелу батерију преко моста у варош, већ је упутити према Црквини и даље, а Команда батерије свратиће у овај Штаб.

Старати се да батерија буде потпуно спремна за покрет и дејство те у том смислу извршити најозбиљније припреме.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 754.

[2] Батерија је била одређена за потпомагање напада на Спуж и Даниловград.

БР. 121

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 28 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ЧВРСТЕ ВЕЗЕ СА БАТАЉОНОМ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И ЗА АКТИВНИЈЕ ДЕЈСТВО НА ПРАВЦУ ЗАГРЕДА—ЗАГАРАЧ—КОМАНИ[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
28 март 1944 год.
у 22.30 час.

ШТАБУ 4 БАТАЉОНА

Положај

Од Штаба Приморске оперативне групе обавијештени смо да на комуникацију Никшић — Даниловград треба да дође један батаљон VII бригаде, а истовремено дата нам^ је сугестија, у вези наших предлога, да један батаљон наше бригаде пребацимо на просторију село Загреда — с. Загарач — с. Комани. Батаљону VII бригаде, који је под нашом командом, издали смо наређење да посједне ваше положаје, тј. да се постави на линији Богмиловићи — Обадов Бријег — Ржиште, са задатком контролисања комуникације и онемогућавања испада непријатељским бандама из Даниловграда у циљу повезивања сч Никшићким гарнизоном.[2]

Настојте да са овим батаљоном што прије ухватите везу, као и да му, по сигурним куририма, уручите пошту коју му шаљемо преко вас, а која ће се односити на постављени му задатак.[3] Пошто будете смијењени од батаљона VII бригаде, са вашим батаљоном пребаците се са садашњих положаја на просторију с. Загреда — с. Загарач — с. Комани, са задатком затварања правца Даниловград — Загреда, Даниловград — Загарач, Расена Главица — Загарач и Комани — Загарач, ангажујући се одлучно у циљу онемогућавања и спречавања испада четничким и њемачким бандама поменутим правцима. Уколико се у с. Загарач налази чета Ловћенског НОП одреда, мишљења смо да је поставите у с. Загреда са задатком затварања

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 21/1—2, к. 398.
[2] О ситуацији на овој комуникацији види у док. бр. 127.
[3] Веза није успостављена. Види док. бр. 127.

тога правца и одржавања везе лијево са батаљоном VII бригаде, чије би десно крило требало да контролише с. Ржиште, односно пут Загреда — Ржиште. Најистуренији дијелови овога батаљона требали би посјести Свињу Главу. Овој чети потребно је да скренете пажњу на будност и на ефикасно и упорно затварање правца Даниловград — Загреда. Ваш батаљон пребаците на просторију с. Доњи Загарач са задатком затварања гправца Даниловград — Загарач — Расена Главица — Загарач и контролисање правца Загарач — Комани, одржавајући чврство везу лијево са четом Ловћенског НОП одреда у Загреди, односно, преко ове, са батаљоном VII бригаде у с. Ржиште, десно са групом батаљона у чијем је саставу и наш 2 батаљон, батаљон II Далматинске бригаде и батаљон Ловћенског НОП одреда, и која ће под командом Штаба Ловћенског НОП одреда оперисати на просторији Катунске Нахије и Љешанске Нахије.

Дакле, са овом групом одржавајте чврсту везу и уколико би вас непријатељ потискао, ка истој се оријентишите.

Главнину вашег батаљона смјестите у с. Доњи Загарач, затварајући све поменуте правце, а првенствено правац Даниловград — Загарач, Косови Луг — Загарач и Расена Главица — Загарач, са јачим одјељењима. До повезивања са групом батаљона која је под командом Штаба Ловћенског НОП одреда такође треба будно контролисати и правац Комани — Загарач, а даље према ситуацији и положајима које буде држала поменута група. Није препоручљиво да батаљон много растурате, већ напротив батаљон прикупите на мањој просторији у циљу што ефикаснијег и интензивнијег политичког, културно-просвјетног и војничког рада, са задатком што бржег оздрављења стања у батаљону и што веће контроле над људством. Са поменуте просторије вјероватно је да ћете са једном четом затварати правац Даниловград — Загарач, са другом Косови Луг — Загарач и Расена Главица — Загарач, а са трећом, која би више била као нека резерва, затвараћете и контролисати правац од Комана. Ово би биле сугестије о детаљнијем распореду батаљона, но Штаб батаљона ће извршити распоред по доласку на лице мјеста и по детаљном упознавању са ситуацијом на тамошњем терену, водећи рачуна о томе да је наш главни задатак истискивање непријатеља из Катунске Нахије у циљу војничке и политичке контроле над њом.

Послије малог предаха са батаљоном, који, опет подвлачим, треба искористити за реорганизовање и војно-политичко учвршћивање батаљона, на овој просторији

треба показати доста самоиницијативе и одлучности, ово тим прије што ће веза са Штабом бригаде, која треба да буде што чешћа, чврста и редовна, опет бити недовољна за редовно консултовање и брзо давање сугестија. У току дана и ноћи са просторије на којој ће бити смјештена ваша главнина, потребно је слати јача извиђачка одјељења у правцу Комана, Бандића, Расене Главице и свих осталих села која, потпуно или напола, контролишу четничке банде. Такође је потребно у правцу поменутих села, с времена на вријеме, слати читаву чету са задатком одржавања конференција, у чему политички руководиоци, а првенствено политком батаљона, треба да покажу пуно воље и стрпљења објашњавајући унутарњу и спољну политичку ситуацију у вези маркантних политичких догађаја који се данас дешавају у свијету.

Такође са поменуте просторије, по прикушвању тачних података, треба вршити упад у Расену Главицу у циљу растјеривања и уништавања четничке групице која тамо постоји и у циљу проучавања могућности паљења моста, т.зв. гвозденог моста, који је уствари дрвени, а који се налази на ријеци Сушици.

По овом питању треба бити опрезан и рјешавању истог прићи по добивању тачних података и у датоЈ и повољној ситуацији.

Такође је потребно и испитати могућности упада у Косови Луг, у циљу ликвидације појединих четничких група које живе касарнским животом по појединим засеоцима у Косовом Лугу.

У вези овога потребно је прикупити тачне податке и смјелим, енергичним и одлучним упадима дијеловима батаљона учинити им боравак у Косовом Лугу несигурним, и тим самим набити их у жицу.

Политком ове бригаде у селу Доњи Загарач има и личних пријатеља (нпр. Оташевићи), те ћете повезујући се са њима моћи добити тачне и сигурне податке, као и ухватити везу са појединим слабићима и колебљивцима из Косовог Луга, а такође преко ових моћи ћете ухватити везу и са породицом политкома бригаде, од које ћете добити тачне и сигурне податке, како о стању и приликама у Косовом Лугу, тако и у самом Даниловграду.

Однос бораца и руководилаца, како политичких тако и војничких, у односу према народу и његовој имовини, мора бити беспријекоран и не смије се дозволити да се преко ситних грешака крњи углед и ауторитет наше бригаде. Начин снабдијевања мора бити редован и правилан, не прејашујући ни у каквој ситуацији народноослободи-

лачку власт, уколико је у дотичним селима има, а редовно се консултовати са тамошшим теренским радницима, који ће вам, имајући у виду њихов прилично висок политички ниво, доста припомоћи за потпуније и правилније рјешење свих ових питања.

У селима гдје не постоји народноослободилачка власт настојати да се иста оформи, но све ово не треба радити на брзу руку и дозволити да се народна власт компромитује, увлачећи у њу напола четничке, а често пута 100% четничке елементе. У оваквим случајевима у селима не бирати народноослободилачки одбор, већ поставити само повјереника у селу који ће свршавати најнужније послове који се буду наметали.

Политички руководиоци батаљона, а замјеник политкома батаљона обавезно, по доласку на просторију Доњи Загарач повезаће се са теренским радницима другом Марком Ђуричковићем и другом Радованом Прелевићем. Такође, Штаб батаљона ће предузети рушење комуникације Даниловград — Загарач — Марковина — Чево, уколико то већ не буде учињено.

У случају да чета Ловћенског НОП одреда не буде на овом терену, правац Даниловград — Загреда затворићете са једном вашом четом. Ми ћемо тражити од Штаба Ловћенског НОП одреда да ову њихову чету ставе под вашу команду у циљу ефикаснијег дејства.

У случају да непријатељ направи испад у правцу Катунске Нахије, ангажоваћемо још један наш батаљон са просторије око Никшића.

Пошту за наш 2 батаљон одмах ћете упутити преко Штаба Ловћенског НОП одреда по сигурним куририма.

Интенданти вашега батаљона настојаће да преко тамошње Команде мјеста и осталих теренских радника пронађу неколико литара лозовог препека, које би требало хитно упутити управи болнице, а која би исти употребила као једино расположиво средство за дезинфекцију и испирање рана.

Са радом ваше интендантуре нијесмо задовољни, она је препуштена сама себи, те је потребно да одредите неког енергичног и паметног човјека који ће о њој повести рачуна, а све ово остало људство потребно је повући у састав батаљона.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
политички комесар
Јов. Ђуровић

БР. 122

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 29 МАРТА 1944 ГОД. ЗА БЛОКИРАЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД И ЦЕТИЊЕ—ПОДГОРИЦА[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 29
29 марта 1944 год.
у 7 часова

ЗАПОВИЈЕСТ
(Скица Требиње — Никшић — Цетиње 1 : 100.000)

Ситуација: Јачина њемачких снага у Цетињу је око 350 војника. Дуж комуникације Цетиње — Подгорица око 2 чете њемачких војника; гарнизони Подгорица и Даниловград око 600 војника. На овој просторији око поменутих гарнизона сконцентрисало се до 3.000 четника Јакова Јововића и Лашића и четници из ЈБешанске и Ријечке Нахије. Још од 14 ов.мј. окупатор врши припрему са четницима за поновни поход на Катунску Нахију и везивање са блокираним гарнизоном у Никшићу. За овај покрет ангажовао би гарнизон Никшић, који је јак око 4—500 њемачких војника и око 1000 четника и жандарма, као и све непријатељске снаге које се налазе на простору Драгаљ — Грахово, а чија је јачина до 1.200 војника са четницима.

Најјачи ослонац њемачких снага је на четничке банде које се налазе у Подгорици и Даниловграду, док четници на просторији Ријека Црнојевића и Цетиње врло су колебљиви. Међу четницима у Љешанској Нахији такође се, у посљедње вријеме, осјећа колебање. Да би ми предухитрили окупатора и четничке банде и још у зачетку разбили и онемогућили њихове намјере

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—1, к. 397.

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — II Далматинска бригада пребациће се на комуникацију Никшић — Даниловград са задатком да потпуно држи ову комуникацију и да не дозволи повезивање непријатељских снага из Даниловграда и Никшића.[2] Ова бригада, такође, треба да затвара правац Никшић — Вилусе и Никшић — Броћанац, прекидајући све ове комуникације на простору села Ћелински До — Риђани — Штедим и Стуба. Такође да затвори правац Уздомир — Кулина — Вировштак, Никшић — Горње Поље и Никшић —• Луково — Жупа Никшићка.

Главнином својих батаљона — од три батаљона, поставиће се на комуникацију Никшић — Даниловград, а једним својим батаљоном бранити поменути правац Никшић — Вилусе.

Штаб Корпуса је својим наређењем ставио Никшићки одред под команду ове бригаде. Батаљони овога одреда могу затварати правце сјеверно и источно од Никшића.

Држање комуникације Никшић — Даниловград, као и блокада гарнизона Никшића треба да се изрази у активном дејству против њемачко-четничких банди на простору Даниловград и гарнизона Никшић, као и села која око Никшића контролишу четничке банде. Свакодневним упадима у просторије које држи непријатељ ми ћемо га разбијати и онемогућити му реализацију ма каквог плана противу нас. У повољној ситуацији, тако активним дејством омогућити и заузети ове гарнизоне. Својим дејством на комуникацији тијесно се везати са јединицама Зетског одреда које се налазе на лијевој обали р. Зете и ангажовати их за своје дејство против непријатељских банди.

На просторији Грахово — Вилусе везати се са јединицама XXIX дивизије и свакодневно се обавјештавати међусобно о ситуацији.[3]

2. — VI Црногорска бригада пребациће се ка комуникацији Цетиње — Подгорица са задатком да прочисти Љешанску Нахију од четничких банди и да дејствује противу њемачко-четничких банди на просторији Г. и Д. Цеклина. Своје дејство треба да испољи, и то најенергичније, главнином својих снага у циљу почесног тучења прво против четничких банди на простору Љешанске Нахије. Послије прочишћења ове просторије дејствовати против њемачко-четничких групација на простору Д.

[2] У току дана кад је наређење издато непријатељ је овладао комуникацијом. — Види док. бр. 127.

[3] О извршењу задатка види у док. бр. 142 и 324.

Цеклин — Ријека Црнојевића. Након рашчишћења читаве просторије прекинути комуникацију Подгорица — Цетиње.

Штаб II Ударног корпуса ставио је под команду ове бригаде Ловћенски одред, чије батаљоне употребити према ситуацији.

Ова бригада треба да затвори правац Чекање — Чево и Даниловград — Чево и то мањим јединицама.

Ова бригада треба да испољи своје дејство против њемачко-четничких банди брзим и снажним налетима и да се брзо покретним маневрима појави на овој просторији свугдје гдје непријатеља треба ударити на мјестима гдје је најосјетљивији. Преко својих јединица на лијевом крилу везати се с јединицама II Далматинске бригаде, а својим десним крилом са бокељским батаљонима.[4]

3. — Орјенски одред[5] са своја два батаљона поставиће се на просторију Тоспуде — Забуковица са задатком дејства против њемачко-четничких банди на просторији Грахово — Драгаљ — Црквице. Ово дејство у први мах нека буде демонстративног карактера. Настојање ова два батаљона треба да буде да што више мобилишу људства са просторије Боке и да попуне батаљоне. Треба ићи за тим да се у што скоријем времену формира бригада.

4. — II Далматинска бригада направиће покрет одмах и извршити смјену VI Црногорске бригаде. Један свој батаљон оставиће на просторији Горње Граховско Поље — Закурјај за затварање праваца Грахово — Осјеченица и Грахово — Заслап — Нудо до доласка одређене јединице XXIX дивизије.

VI Црногорска бригада извршиће покрет након смјењивања од стране Далматинске бригаде, с тим што ће свом батаљону са просторије с. Драгова Лука наредити да одмах дође на просторију Пјешиваца.

5. — У случају тешке ситуације Далматинска бригада оријентисаће се правцем Пјешивци — Трубјела — Бањани; VI Црногорска бригада и Орјенски одред с наслоном на Далматинску бригаду и XXIX дивизију у правцу Бањана.

6. — Наша болница са тешким рањеницима налазиће се у с. Смрдуши. Далматинска бригада водиће о њој рачуна да не би евентуално била угрожена ма каквим не-

[4] О извршењу задатка види у док. бр. 146 и 154.

[в] Орјенски одред формациски није постојао. Односи се на Први и Други бокељски батаљон. До формирања Прве бокељске бригаде (3 октобра 1944 год.) команду је обједињавао Штаб Првог батаљона.

пријатељским испадом. Ради овога биће у тијесној вези са XX1X-ом дивизијом.

7. — Овај Штаб ће се налазити 30 ов.мј. увече у с. Трешњеву, 31-ог увече у с. Бати, а током 1 априла на Чеву, гдје ће веза за нас и даље остати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

(М.П.)

Достављено: Штабу II Далматинске бригаде
Штабу VI Црногорске бригаде и
Штабу Орјенског одреда

БР. 123

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 29 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ НА ПРОСТОРУ ПАРЦИ—ГРАДАЦ—ДРАЖЕВИНА[1]

ШТАБ
ЛОВЋ.ЕНСКОГ НОП ОДРЕДА
Број службено
29-111-1944 г.
у 9 часова

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Положај

Ноћу између 28 и 29 ов.мјесеца напали смо четничке банде које су се налазиле на простору Парци — Градац — Станисељићи — Дражевина — Круси — Бери. Непријатељ је имао на положајима око 350 бандита док су се позади њих налазили других 4—500. Напад смо извршили тачно у 10 часова увече. Послије кратке борбе која је била жестока — радила је само бомба и са наше и са непријатељске

[1] Препис оригинала, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1—2, к. 397.

стране — непријатељ је сломљен и протјеран на комуникацију према Подгорици. У Станисељићима смо нашли 4 мртва непријатељска војника. Јутрос нам се је предало 50 четника села Буроња са оружјем. Наши губици су 1 мртав (из IV батаљона II Далматин. бригаде) и 5 рањених, 2 Ловћенца и 3 Далматинца. Батаљон VI бригаде не шаље нам још извјештаја. На њиховом сектору непријатељ је протјеран до у Бери.

У току ноћи смо обавијештени од наше двије чете на просгору Загарача да је напао непријатељ Загарач и да се је попео на Мали Гарач са око 150 људи. Ми ћемо у току дана упутити у том правцу наше двије чете са задатком да нападну ту бандицу, која вјероватно има за задатак да дијелове VI Црногорске бригаде угрози с бока, са леђа, да је уништимо и протјерамо. Ми ћемо бити активни и нећемо дозволити да непријатељ предузима ма шта.

Четничке банде су невјероватно деморалисане. Отпор који су пружили посљедица је тога што смо неочекивано и неопажено пребацили батаљон на положаје полазне и непријатељ је мислио да има посла са наших 50 бораца које смо имали наспрам ове банде. Послије овога све већи ће бити број оних који ће се сами враћати кућама. Поред тога што ћемо непријатеља туђи гдје год га осјетимо, политичким радом ћемо допринијети за разбијање ових банди.

Четници Ријечке Нахије су потпуно неактивни и ријешени да не предузимају ма шта против нас.

Накнадно ћемо Вас детаљније обавијестити. Наши рањеници су врло лаки, само једном треба неколико дана у болници.

(М.П.)

За Штаб одреда, командант
Андрија Пејовић, с. р.

J

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

Јединице Приморске групе Ловћенског и Зетског одреда воде тешке бојеве на комуникацији Подгорица — Никшић. Нарочито тешке борбе се воде на комуникацији Д.[анилов]град — Никшић, гдје непријатељ покушава да успостави везу са опкољеним Никшићким гарнизоном. Непријатељ трпи велике губитке.

У вези овога тражите да Савезници што прије бомбардују Никшић.

Пеко

ЗО-Ш-1944 год.
Колашин

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.**

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ НА СЕКТОРУ ПЉЕВЉА—ПРИЈЕПОЉЕ—БРОДАРЕВО[1]

В.Ш. $\frac{102}{102}$

Од 20 до 27 ов.мј. јединице 37 дивизије водиле су под врло тешким временским приликама борбе са Њемцима и четницима на комуникацији Иљевља — Пријепоље и Пријепоље — Бродарево. Непријатељ је имао 134 мртва и рањена. Заробљено 19 неп. војника. Заплијењено: 1 митраљез, 28 пушака, 1 машинска пушка, 6 пиштоља и друге спреме.

Ми смо имали 9 мртвих.

Пеко

ЗО-Ш-1944 год.
Колашин

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.**

БР. 126

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ДЕМОНСТРАТИВНОМ НАПАДУ ЊЕМАЦА ОД ПРАВЦА КОКАРИЦКЕ ГОРЕ И УЗ БЈЕЛОПАВЛИЋЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Пов. бр. СЛ.
30 марта 1944 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Од Штаба VII Црногорске ударне бригаде добили смо сада сљедећи извјештај:

Прошле ноћи дошло је из правца Скадра у Подгорицу 20 камиона, вјероватно са војском. Јутрос се чује борба према Новом Селу (гтрема Спужу са оне стране Зете) и према Загарачу.

Јутрос непријатељ демонстрира на свој дужини фронта, почев од Кокарицке Горе па уз Бјелопавлиће.

За вријеме летења савезничких авиона прошле ноћи непријатељ је ложио ватре на линији својих положаја са ове стране Подгорице, те су авиони, изгледа, бацили неке пакете. Не знају још тачно, али изгледа да су један бацили негдје на сектору 4 батаљова V бригаде, који се налази десно од комуникације Биоче — Подгорица.

СМРТ ФАШИЗМУ —-СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[1] **Оригикал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—4, к. 392.**

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О УСПЈЕХУ НЕПРИЈАТЕЉА НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ — ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 68
30 март 1944 год.
у . .. . час.

ШТАБУ ИРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Непријатељ је у току 28 и 29 о. мј. са јачим снагама успио да потисне наше јединице и да овлада комуникацијом Никшић — Даниловград. Непријатељ је извршио истодобно напад и од правца Никшића и од правца Даниловграда. Колона која је ишла од Даниловграда била је врло јака (према неким подацима прије неколико дана у Даниловград стигао је један њемачки пук). Непријатељ је у борби употребљавао хаубице и брдске топове. Наш батаљон, који се налазио на комуникацији на просторији Богмиловића, повукао се под притиском надмоћнијег непријател>а у правцу Меоца[2]. Дијелови Зетског НОП одреда повукли су се у правцу Острога. В»езу са батаљоном VII Црногорске бригаде нијесмо могли успоставити због новостворене ситуације на комуникацији.

Наш батаљон из Драгове Луке послали смо, одмах по пријему Вашег наређења[3], у правцу Пјешиваца, преко Озринића, пошто нијесмо имали извјештај о ситуацији на комуникацији Никшић—Даниловград. Да не би батаљон остао отсјечен са друге стране комуникације, морали смо га повући да се преко Драгове Луке и Кусида пребаци на просторију Катунске Нахије.

Од Штаба VII Црногорске бригаде добили смо 2400 метака за југословенску пушку. Остала муниција још није стигла код Штаба VII Црногорске бригаде.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториском института под рег. бр. 9Д—2 I, к. 398.
[2] Односи се на Четврти батаљон. Види док. бр. 121.
* Види док. бр. 122.

Пропустили смо да Вас благовремено обавијестимо да смо другове одређене за обавјештајни курс, са потребним карактеристикама, упутили непосредно Штабу II Ударног корпуса. Ово из разлога што су се одређени другови налазили у близини Даниловграда, те смо сматрали да би много изгубили у времену ако би их морали враћати натраг да би их Ви упутили у Колашин.

Молимо да нас обавијестите гдје се налази наш 2 батаљон.[4] Ми мислимо да би овај батаљон требало оријентисати у правцу Комана и Загарача, како не бисмо морали слати наш 4 батаљон у том правцу, који за сада одржава контакт са непријатељем у Пјешивцима. О овоме нас што прије обавијестите.

У борби коју је наш 4 батаљон водио у току 28 о.мј. непријатељ је имао 21 мртвог и више рањених. Сопствених губитака није било.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јован Ђуровић

Командант
мајор
Вељко Жижић

[1] Други батаљон се налазио на терену Љешанске Нахије, куда је сад оријентисана Шеста црногорска НОУ бригада. Види док. бр. 122 и 146.

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ ОКО АНДРИЈЕВИЦЕ, ПЛАВА И ГУСИЊА И О СТАЊУ У ОДРЕДУ[1]

ШТАБ
КОМСКОГ Н.О. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Бр. Стр. пов. бр. 32
ЗО-Ш-1944 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

На основу добивених података достављамо Вам сљедећи извјештај:

СТАЊЕ КОД ЈЕДИНИЦА:

Штаб одреда. — Састав: командант, политички комесар, замјеник команданта, замјеник политичког комесара, замјеник интенданта, об.официр, — и секретар.

Пратећа чета. — Састав: непотпун: командир и политички комесар немају замјенике. Бројно стање: 24 борца. Наоружање: један п.митраљез и 23 пушке. Курирских десетина нема.

1 Ударни батаљон. — Састав: непотпун: командант и политички комесар немају своје замјенике; у четама нема замјеника политкомесара. Бројно стање: 68 бораца. Наоружање: 1 тешки митраљез „бреда", 2 п.митраљеза. Борци су наоружани пушкама и одговарајућим бројем муниције. Батаљон има двије чете, санитет и комору.

2 Ударни батаљон. — Састав непотпун: нема замјеника команданта и замјеника политкомесара; команде чета немају замјенике политкомесара. Бројно стање: 77 бораца. Наоружање: 1 тешки митраљез „бреда", 2 п.митраљеза и 54 пушке. 20 другова су без оружја. Батаљон има двије чете, санитет и комору.

Теренски батаљони. — У Андријевичком срезу постоји пет, а у Беранском срезу седам партизанских батаљона. Наоружање слабо.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

РАЗМЈЕШТАЈ УДАРНИХ БАТАЉОНА:

1 Ударни батаљон, са једном четом 2 бат. V Црногорске бригаде, смјештен је на Улотини, Крушеву и Грачаници са задатком затварања правца од Мурине, Плава, Гусиша и Чакора.

2 Ударни батаљон смјештен је на просторији Коњухе — Цецуне са задатком затварања правца од Врмоша и Грнчара.

Штабови теренских батаљона су смјештени при општинским Н.О. одборима, јер су политкомесари батаљона уједно и секретари Н.О. одбора. Свако село има своју теренску чету. Задаци теренских батаљона, односно чета: засједе и чишћење терена од четничких банди; контрола над пролазницима и обезбјеђење саобраћаја.

ОБУКА:

Код свих јединица обука се изводи према предвиђеном плану: код ударних јединица свакодневно, а код теренских батаљона повремено.

У ударним батаљонима обука се изводи правилно, ма да са тешкоћама усљед недостатка војно-политичких руководилаца, уџбеника и великог терена који јединице обезбјеђују. Настава је такође отежана сталним приливом новомобилисаног људства и слања другова у бригаде, усљед чега је немогућа јединствена настава за све борце.

Политички рад код свих јединица такође је редован и према припремљеном плану. Одржавају се редовни састанци са штабовима батаљона и командама чета, као и четне конференције.

Културно-просвјетни рад је заступљен код свих јединица колико год то дозвољавају прилике на терену. Часови, предавања, усмене новине, као и позоришне претставе, редовно се одржавају када је год то могуће.

При Штабу нијесу се одржавали курсеви за војничко оспособл»авање руководилаца усљед недостатка стручног особља и немогућности да руководиоци напусте јединице за пар дана, усљед близине границе и осјетљивости положаја на ком се налазе наше јединице.

МОБИЛИЗАЦИЈА:

Одред је мобилисао и послао:
за VII Црногорску бригаду 150 бораца;
за допунски батаљон 25 бораца;
за попуну V Ударне црногорске бригаде 100 бораца и
за IX Црногорску бригаду 140 бораца.

Наређено нам је било да за IX Црногорску бригаду попгаљемо 150 бораца, али више омладинаца пошли су, и без питања, за VII Црн. бригаду.

Новомобилисано људство је већином несигурно и четнички настројено, али усљед посљедњих међународних догађаја почиње прогледавати и схватати нашу борбу.

МОРАЛ:

Код јединица ударних батаљона морал је добар. Расположење доста добро. Поузданост и оданост код већине прилична, али имамо доста и несигурних. Војничка и политичка уздигнутост не баш на висини, али сталним радом напредује се из дана у дан код јединица.

ОПЕРАЦИЈСКИ ДНЕВНИК:

Води се код свих ударних јединица. Борби са непријатељем није било.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА:

На Мурини око 120, у Плаву око 150, у Гусињу око 60 милицајаца. По један њемачки подофицир у Плаву и Гусињу. Има по неколико финанса у Плаву и Гусињу. Наоружање њихово је добро: имају тешких митраљеза, п.митраљеза, један топ на Мурини и два тешка бацача. Ка нашој територији нијесу имали покрета за посљедњи мјесец дана, нити је било борби.

Усљед стања на Источном бојишту, борбеност код муслиманских и арнаутских маса опада. Осјећа се забринутост и колебљивост. Симпатије за Нијемце опадају и почињу увиђати њихову слабост. Хтјели би са нама разговарати. Капо-банда прима нашу патролу и изјављује да противу нас не жели борити се, али је приморан од Нијемаца и њихових слугу.

У Врмошу има око 400 четника, од којих су око 250 наоружани пушкама, остали су без оружја. Имају више п.митраљеза. Живе у биједи и продају оружје Арнаутима за храну.

Акције **чишћења терена од четничких банди сталне су, како од ударних тако и од јединица позадинских батаљона. Краљски теренски батаљон ухватио је 12 ов. мјесеца четничког курира из Врмоша. 21 ов. мјесеца јединице манастирског теренског батаљона (Беране) пронашле су и ухватиле 5 четника, а уз помоћ VIII Црногорске ударне бригаде приморале на предају још 7 других. 28 ов. мјесеца**

јединице истог батаљона ухватиле су код села Виницке два стара четника, од којих је један познат као четнички организатор.

ПОЛИТИЧКА СИТУАЦИЈА НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА:

Добар и правилан рад другова на терену, изванредно држање јединица IV и V Црногорске бригаде, а нарочито одлично држање II Ударне далматинске бригаде за вријеме уласка у Васојевиће, учинили су да већина Васојевића увиди да су партизани доиста права и једина народна војска и да посједују све особине херојске војске и правих народних заштитника. Народ је у већини заволио наше борце, послао своје синове и браћу у нашу војску и преко њих везао се за нашу борбу. Народ увиђа да га четничке џукеле лажу својим обећањима и да су као војна организација слаби и немоћни, а народу импонује јунаштво и снага. Све је то условило да се политичка ситуација у овом крају доста добро поправила, мада четнички агенти покушавају да масе одрже у негдашњем стању.

Црвена армија својим побједама и Васојевиће је увјерила да је побједа наша и да је Хитлеру близу крај. То чини да се људство одазива мобилизацији, нарочито у Андријевичком срезу. И овдје идемо напријед.

СУД:.

— Војни суд при овом Штабу, на основи исказа ухваћеног курира, осудио је на смрт три четничка организатора. Пресуда је извршена.

Прилог: Списак војно-политичког руководећег особља одреда (накнадно ћемо послати).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар	**Командант**
отсутан	**Владимир Н. Саичић**

БР. 122

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА О СИТУАЦИЈИ НА ПРУЗИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД И О ДОЛАСКУ БРИГАДЕ НА ТЕРЕН ОДРЕДА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. СЛ.
30 март 1944 год.
у 11,20 час.

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Послије борби које су вођене у току 28 и 29 о.мј. непријатељ, комбинован од њемачких јединица и четничких банди, успио је да потисне наше јединице са комуникације Никшић—Даниловград. На овој комуникацији налазио се је наш 4 батаљон и двије чете Зетског НОП одреда. Наш батаљон држао је положај с. Богмиловићи—Обадов Бријег—с. Ржиште—с. Загреда, тј. затварао је правац од Даниловграда, док су двије чете Зетског НОП одреда са просторије с. Стубица—с. Кунак затварале правац од Никшића. Непријатељ је извршио испад истовремено и из Никшића и из Даниловграда и послије краће борбе успио је да одбаци чете Зетског НОП одреда и овлада комуникацијом све до села Дреновштице, док је наш 4 батаљон водио борбу са далеко надмоћнијим непријатељем (у којој је непријатељ имао преко 20 мртвих и више рањених). Послије борби које је батаљон водио у току 28 и 29 о.мј. повукао се, под притиском јачег непријатељ>а, у правцу с. Меоца. Дакле, непријатељ је успио да загосподари комуникацијом Никшић—Даниловград. Према непотврђеним подацима у Даниловград стигао је један пук Њемаца. У току посљедњих борби непријатељ је располагао са неколико хаубица и више брдских топова.

Наша бригада добила је задатак да се пребаци ка комуникацији Цетиње—Подгорица[2], са задатком да прочисти ЈБешанску Нахију од четничких банди и да дејствује про-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1—2, к. 398.
[2] Види док. бр. 122. V

тиву њемачко-четничких банди на просторији Г. и Д. Цеклин. Своје дејство треба да испољи главнином својих снага на просторији ЈБешанске Нахије у циљу тучења четничких банди, а касније наставићемо дејство противу њемачко-четничких групица на простору Д. Цеклин—Ријека Црнојевића.

Одлуком Штаба II Ударног корпуса под нашу команду стављен је и ваш одред.

Ми ћемо у том правцу кренути кроз два дана.

Потребно је да хитно прикупите податке о ситуацији на територији ЈБешанске Нахије и да нам исте најхитније доставите.

Извијестите- нас о јачини вашег одреда, као и распореду ваших јединица.

Као што видите, састадоше се стари компањони „сагоређаци" да суде „Мићановој банди".[3]

Знам да је Мићан[4] гостоприман човјек и да ће се добро припремити да би што боље предусрио и дочекао „славни" Штаб VI бригаде, но, и друга Андрију[5] не куде „љуђи".

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
политички комесар
Јов. Ђуровић

П. С. Јавите нам гдје се налази наш 2 батаљон. Уколико се на просторији Загарач—Комани не налази наш 2 батаљон или нека јача јединица која може ефикасно затварати правац Даниловград—Чево, хитно извијестите наш 4 батаљон, односно замјеника политкома бригаде који се налази у с. Меоце, да се пребаци на ту просторију. Ми смо им у том духу дали сугестије.

Молимо да приложено писмо што прије и по сигурним куририма упутите адресанту. ,

[3] Ове изразе употребљавали су у шали борци из бригада и Ловћенског НОП одреда.
[4] Мићан Петричевић
[5] Андрија Пејовић

БР. 143

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 31 МАРТА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА НА БИОЧЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. пов. бр. 29
31 март 1944 године

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Нашу данашшу депешу допушавамо у сљедећем:

У вези претстојећих задатака ваше бригаде[2] и дивизије уопште, пребацићете један ваш батаљон на просторију Биоче. Батаљон ће се кренути из Андријевице 2 априла ове године у 5 часова. На Биоче треба да стигне најдаље до 4 априла увече. Батаљон ће се поставити на просторији: Мрке — Петровићи — Завала.

Задатак овога батаљона, до даљег наређења, биће затварање праваца од Подгорице према Биочу и према Пиперима. Прикупљати податке о непријатељу, његовим снагама и намјерама, па најкраћим путем извјештавати овај Штаб, који ће се до 5 априла налазити у Колашину.

На новој просторији батаљон држати што више конспиративно ради избјегавања артиљериске ватре и ради отклањања пажње од стране непријатеља. Упућивати само мања одјељења ка комуникацији Подгорица — Даниловград, на којој, са малог отстојања, нападати непријатеља ватром из аутоматских оруђа.

Испитивати могућност ликвидације Тријебча и Вранићких Њива и у том погледу давати своје предлоге.

По доласку на нову просторију повезати се са 4 батаљоном ваше бригаде.[3]

Са батаљоном пошаљите противколски топ.

Пошто ће сада на просторији Биоче — Пипери бити два ваша батаљона, то ће код њих, ради обједињавања команде, отићи два члана Штаба бригаде.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1, к. 754.

[2] О задатку бригаде види у док. бр. 135.

[3] Четврти батаљон се тада налазио под командом Седме бригаде. Види док. бр. 131.

На просторији Марковићи — Равни Јлаз[4] налазиће се једна батерија нашег Брдског артиљериског дивизиона па ће батаљон њој најближи водити рачуна о обезбјеђењу исте. Батерији је наређено да буде потпуно маскирана, а и вашим батаљонима то исто, па ћете у том смислу учинити све да се присуство наших снага у толиком броју сачува у највећој тајности, како се не би трпјели непотребни губици од непријатељске артиљерије.

Остале јединице ваше бригаде остаће на просторији Андријевице или онако и онамо гдје нареди Штаб II Ударног корпуса под чијом ћете командом, по одласку овога Штаба, вјероватно остати.

Уколико батаљону буде потребно да се даду појединости огапирније, то ће овај Штаб учинити на новој просторији или на путу до ове.

Напомињемо да чланови Штаба бригаде, који пођу са одређеним батаљоном на нови задатак, воде строго рачуна о томе да се на одређено мјесто стигне у одређеном року, јер је овај одређен према будућим задацима.[5]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[4] Марковићи и Равни Лаз налазе се 5 км источно од Спужа.
[5] О извршењу задатка види у док. бр. 135.

БР. 131

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 ДО 31 МАРТА 1944 ГОДИНЕ[1]

РЕЛАЦИЈЕ

(Секције: Колашин — Пећ. . . . .)

О раду и вођеним операцијама V Црногорске ударне бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије у времену од 16 марта до 31 марта 1944 године.

Распоред бригаде: Штаб бригаде у Андријевици; интендантура, болница и Чета пратећих оруђа у Беранама; 1 батаљон у с. Ријека Марсенића, са једном истуреном четом у с. Шекулар, са задатком дубоког извиђаша и затварања правца од Велике и Чакора; 2 батаљон у Андријевици, са једном истуреном четом у с. Граница,- са задатком извиђања и затварања правца од Мурине; 3 батаљон на простору села Анђелат — Кошутићи, са једном истуреном четом у с. Коњухе, са задатком извиђања и затварања правца од села Врмоша.

У горе означеном времену наша бригада — не рачунајући на 4 батаљон, који је под командом VII Црногорске бригаде и који нам није за овај рок доставио нити релације, нити извјештај о стању људства, наоружања и стоке — наша бригада није имала никаквих оружаних акција.

У овом времену војно-политички рад нормално се одвијао по јединицама по за то установљеном плану.

16 марта: 1 батаљон са једном четом у с. Шекулар извиђа према Велики, поставља засједе на највјероватнијим правцима четничким куририма из Врмоша и одржава војничке часове по јединицама о дисциплини и стражарској служби. 2 батаљон са четом из с. Грачанице извиђа према Мурини и одржава везу са дијеловима Комског одреда, који се налазе у Полимљу; одржава војничке часове из наоружања, борбене обуке и врши гарнизону службу у граду. 3 батаљон са четом из с. Коњуха извиђа према Врмошу и прикупља податке о сташу и намјерама непријатеља у Врмошу; са јединицама у кантонману практично изводи борбену обуку. Чета пратећих оруђа бригаде изводи обуку са људством на противколском топу и тешком бацачу.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/3, к. 754.

[2] Вјероватно Грачаница, сјеверно од Мурине

17 марта: јединице на истим положајима и са истим задацима. Одржавају се војнички часови из ратне службе, борбене обуке и руковања са оружјем.

18 марта: код свих јединица стање без промјене. Команданти батаљона и командири чета у својим јединицама одржавају војничка предавања о дисциплини, моралу и борбеној готовости.

19 марта: по јединицама се одржавају војно-политички часови и конференције.

20 марта: батаљони практично изводе рад батаљона у улози претходнице у наступном маршу.

21 марта: држе се по јединицама војно-политички часови и предавања, којима присуствују и чланови Штаба бригаде.

22 марта: батаљони практично изводе рад батаљона у улози заштитнице у отступном маршу. Чета пратећих оруђа бригаде на захтјев Штаба VIII Црногорске бригаде упућује своје противколско одјељеше ради ликвидације једне четничке групице која се сакривала у једној пећини у с. Тиврану и успјешно извршава овај задатак, испаливши 11 граната са директним —• пуним поготцима у пећину, принудивши на тај начин на предају 5 четника.

23 марта: батаљони појачавају будност у кантонманима у вези са добивеним обавјештењима да се извјестан број лица спрема за бјекство у Врмош; поставл>ају засједе и упућују јача патролна одјељења на мјестима највјероватнијег пролаза ових лица.

24 марта: батаљони смјењују своје чете на истуреним положајима изводећи једновремено обуку са четама у улози чете у претходници батаљона у наступном и отступном маршу.

25 марта: штабови батаљона одржавају савјетовања војно-политичког карактера са командама чета, којима присуствују и чланови Штаба бригаде.

26 марта: јединице појачавају будност, патролну извиђачку службу у вези добивених обавјештеша о евентуалним непријатељским покретима од правца Врмоша, Мурине и Велике.

27 марта: по јединицама се изводи обука у руковашу са аутоматским оруђима и њихова тактичка примјена и морална важност.

28 марта: јединице на истим положајима и са истим задацима. Одржавају се војно-политички часови и конференције, на којима се уз пуно учешће бораца тумачи и објашњава војно-политичка ситуација код нас и на страни.

29 марта: по јединицама се изводи обука у руковању са аутоматским оруђима, лаким и тешким бацачима. Одржавају се политички часови и конференције.
30 марта: код свих јединица стање без промјена. ЈБудство се обучава у извиђачкој и патролној служби.
31 марта: по свим јединицама одржавају се војно-политички часови и конференције, којима присуствују и чланови Штаба бригаде.

Обзиром на чињеницу да у овом временском року нијесмо имали никаквих војничких акција — борби, то смо сав свој труд уложили на то да би наше борце што више војнички и политички уздигли.

Свакодневно се по јединицама изводила војничка настава, било са борцима, било са руководиоцима, по наставном плану издатом штабовима батаљона од овога Штаба.

Морал и дисциплина: иако се за нашу бригаду, због великог прилива нових бораца и одлива старих кадрова и бораца, готово може рећи да је и она млада бригада, ипак, захваљујући свестраном заузимању другова руководилаца и још преосталог броја старих бораца, успјело се да се морал и дисциплина одрже на завидној висини. Случаја дезертерства за посљедших 15 дана било је два, од којих је један ухваћен.

Исхрана: за све вријеме са људском и сточном храном снабдијевали смо се преко команди мјеста и НО одбора. Исхрана је релативно досада задовољавала.

Санитет: досада се није десило ниједно заразно обољење у бригади. Истина, има приличан број лакше обољелих другова-ца, **махом од прехладе, што проузрокује слаба одјећа и обућа. Врше се редовна парења веша и одјеће по јединицама. Хигијена логора као и лична хигијена бораца је добро заступљена.**

СМРТ ФАШИЗМУ —, СЛОБОДА НАРОДУ!

За политичког комесара
Вуко Тмушић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

Начелник, мајор
Милан К. Абрамовић

(М.П.)

БР. 132

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕСИМА НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

4

48

Један њемачки пук са 1500 четника овладао комуникацијом Д. Град[2] — Никшић уз веће губитке. Спремамо напад на читаву комуникацију.[3] Бомбардовање Никшића би нам умногоме олакшало ситуацију.

Пеко

пред. 1-1У-1944 год.
Колашин

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕХУ ЈЕДИНИЦА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ПОДГОРИЦА—ЦЕТИЊЕ[1]

60

Приморска група 29 ов.мј.[2] разбила једну њемачко-четничку колону у јачини од 1000 војника на комуникацији Подгорица — Цетиње. Убијено^ 26 непријатељских војника и официра, рањено 70 а заробљено 102. Наши губици 1 мртав и два рањена.

Пеко

1-1У-1944
пред. — Кол.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Даниловград
[3] Види док бр. 136.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] 29 марта. Види док. бр. 123.

БР. 148

НАРЕДБА ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ЗА 1 АПРИЛ 1944 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА У НОВОФОРМИРАНОЈ ДЕВЕТОЈ ЦРНОГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ[1]

НАРЕДБА БР. 13

Штаба III Ударне дивизије НОВЈ од 1 априла 1944 године

I

Одлуком Врховног штаба Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије и Штаба II Ударног корпуса постављени су у Штаб IX Црногорске ударне бригаде:

— за команданта мајор друг ТОДОРОВИЋ ВОЈО
— за политичког комесара друг КОЉЕНШИЋ МИЛИСАВ
— за замјеника команданта мајор друг ЂУРАШЕВИЋ ВОЈО
— за замјеника политичког комесара друг РАИЧЕВИЋ ПЕЈО
— за начелника Штаба мајор друг ДРАГОВИЋ ДУШАН
— за об-официра друг РАДОВИЋ МИЛОШ
— за референта санитета друг др ЛАБОВИЋ НИКО
— за замјеника референта санитета другарица ПЕРОВИЋ ЦВИЈЕТА
— за интенданта друг РАЧИЋ МИРКО
— за помоћника интенданта друг ЋЕТКОВИЋ МИЛИКА

II

Одлуком овога Штаба, а по налогу Штаба II Ударног корпуса, одређујемо командни састав батаљона и чета IX Црногорске ударне бригаде:

1. Први батаљон:

— командант — поручник друг ДРАГОВИЋ СТЕВО
— политички комесар — друг ЈАУКОВИЋ МИЋУН
— замјеник команданта — ДРуг БУЛАТОВИЋ ЈАКША

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42—4, к. 392.

— замјеник политичког комесара — друг БАЈ1ЕТИЋ. МУЈО
— референт санитета — друг БУБАЈ10 СВЕТОЗАР[2]
— интендант — друг ВЛАХОВИЋ МИРОСЛАВ

Прва чета:

— командир — друг ТАТАР ЈОВАН
— политички комесар — друг СТРУЊАШ ДРАГУТИН
— замјеник командира — друг БЛАГОЈЕВИЋ МИЛЕ
— замјеник политичког комесара — друг ЦИЦМИЛ МИЈУШКО
— четни болничар — друг КРУШОВИЋ ПАВЛЕ

Друга чета:

— командир — друг МИЈАШ ДИМИТРИЈЕ
— политички комесар — друг КОВИЈАНИЋ ДРАГО
— замјеник командира — друг ЧУРОВИЋ МОМЧИЛО
— замјеник политичког комесара — друг (одредиће се накнадно)
— четни болничар — друг ПИЛЕТИЋ ИЛИЈА

Трећа чета:

— командир — друг ПОПОВИЋ ВОЈО ,
— политички комесар — друг (одредиће се накнадно)
— замјеник командира — друг ЛАБАН СТЕВАН
— замјеник политичког комесара — друг ПРЕЛЕВИЋ ДРАГО
— четни болничар — друг ЋЕТКОВИЋ МИЛАН

2. Други батаљон:

— командант — мајор друг МАРКОВИЋ ГАШО
— политички комесар — друг РАДИЧЕВИЋ ФИЛИП
— замјеник команданта — друг ШЕКУЛАРАЦ НИКОЛА
- замјеник политичког комесара — друг ВУЧИНИЋ ВАСО
— референт санитета — друг ЂУРИШИЋ РАДОСАВ
— интендант — друг ИВАНОВИЋ ДУШАН

Прва чета:

— командир — друг ВУЈОШЕВИЋ СТДНКО
— политички комесар — друг МАРТИНОВИЋ БРАНКО
— замјеник командира — друг КОПРИВИЦА ЈОВАН
— замјеник политичког комесара — ДРуг ПЕЈОВИЋ МИТАР

— Светозар Бубало, погинуо 1944 год. на положају између Лијеве Ријеке и Братоножића.

— четни болничар — друг БОЖОВИЋ ВУКАШИН

Друга чета:

— командир — друг ЗЕЋО АВДИЈА
— политички комесар — друг (одредиће се накнадно)
— замјеник командира — друг МИТРОВИЋ СТАНИША
— замјеник политичког комесара — друг МЕВОРАХ ЈАКОВ
— четни болничар — друг КОСИЋ БРАНКО

Трећа чета:

— командир — друг ЧУРОВИЋ МИРЧЕТА
— политички комесар — друг ВУЈОВИЋ ПЕРО
—• замјеник командира — ДРуг КРИВОКАПИЋ ВУЈАДИН
— замјеник политичког комесара — друг ШУКОВИЋ МИРКО
— четни болничар — друг ВЈ1АХОВИЋ МАРИЈАН

Трећи батаљон:

— командант — друг КАЉЕВИЋ ИЈ1ИЈА
— политички комесар — друг МАРКОВИЋ БЈ1АЖО
— замјеник команданта — друг ЈАНКОВИЋ ЂОКО
— замјеник политичког комесара — друг КАРЈ1ИЧИЋ РАДОВАН
— референт санитета — друг (накнадно ће се одредити)
— интендант — друг ЈОЈИЋ ЖИВКО

Прва чета:

— командир — друг КОПРИВИЦА ДУШАН
— политички комесар — друг КУЈОВИЋ БРАНКО
— замјеник командира — друг РАДОЈЧИЋ РАДОВАН
— замјеник политичког комесара — друг ПЈ1АЧКОВИЋ ЂОРЂЕ
— четна болничарка — другарица ШОЋ ЈЕЈ1ЕНА

Друга чета:

— командир — друг ВУКОВИЋ РАДОЈИЦА
— политички комесар — друг РАДОВИЋ ЂУРО
— замјеник командира — друг ВУКЧЕВИЋ ВАСО
— замјеник политичког комесара — друг (одредиће се накнадно)
— четни болничар — друг ВОРОТОВИЋ БОЖО

Трећа чета:

— командир — друг ЂУРОВИЋ ВИДО
— политички комесар — друг ЖУГИЋ ЛЕКА

— замјеник командира — друг БАКИЋ Ј1АЗО
— замјеник комесара — друг (одредиће се накнадно)
— четни болничар — друг ПЕТРОВИЋ РАДОВАН

4. Четврти батаљон:

— командант — друг КОВАЧЕВИЋ ЈОВО
— политички комесар — друг ВУЈОШЕВИЋ РАДОМИР
— замјеник команданта — друг БАЈАГИЋ МИХАИЈ10 замјеник политичког комесара — друг КРСТАЈИЋ ВЕЉКО
— референт санитета — друг ДАШИЋ ГАВРИЈ10
— интендант — друг СЕКУЛОВИЋ БРАНИСЛАВ

Прва чета:

— командир — друг КИЛИБАРДА РАДОВАН
— политички комесар — друг (накнадно ће се одредити)
— замјеник командира — друг БОШКОВИЋ ВОЈИСЛАВ
— замјеник политичког комесара — друг ЈАУКОВИЋ
— МИЛОРАД
— четни санитет — друг ВУЈОШЕВИЋ ЉУБОМИР

Друга чета:

— командир — друг БАРОВИЋ БЛАЖО
— политички комесар — друг ТАСОВАЦ МИЛОРАД
— замјеник командира — друг ПОПОВИЋ МАРКО
— замјеник политичког комесара — друг (накнадно ће се' ставити)
— четни болничар — друг ПЕРИЋ БОГДАН

Трећа чета:

— командир — друг ТУОВИЋ МИЛАДИН
— политички комесар — друг ПАВИЋЕВИЋ РАДЕ
— замјеник командира — друг КЕКОВИЋ ВЛАДО
— замјеник политичког комесара — друг ВЛАХОВИЋ СТАНКО
— четни болничар — друг ЂУРКОВИЋ РАДОМИР

5. Непопуњена мјеста у штабовима и командама чета, као и остало руководство поставиће Штаб IX Црногорске ударне бригаде о чему обавијестити Штаб III Ударне дивизије.

III

IX Црногорска ударна бригада, према наређењу Штаба II Ударног корпуса, улази у састав III Ударне дивизије.

IV

Ову наредбу прочитати борцима и руководиоцима пред стројем.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 135

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О УПУЋИВАЊУ ДРУГОГ БАТАЉОНА НА НРОСТОРИЈУ МРКЕ—ПЕТРОВИЋИ—ЗАВАЛА[1]

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. пов. бр. 47
1-1У-1944 г.
— Положај —

ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ

(секције: Пећ, Колашин, Никшић — размјер 1 : 100.000)

Непријатељске снаге у гарнизонима Пећ, Плав, Гусиње, као и у Подгорици су углавном, према подацима са којима располажемо, непромијењене. У Плаву и Гусињу нема Њемаца, сем по неколико гестаповаца, којима је стављена у задатак мобилизација арнаутског живља за њемачку војску, као и да својом лажном пропагандом одржавају тај народ у покорности и неизвјесности. Четничке банде су на овом терену потпуно војнички разбијене, тако да у посљедње вријеме нијесу успјеле да направе никакав организовани испад на територију коју контролишемо, нити смију да изађу испод скута свога заштитника — окупатора.

[1] Наређење је достављено свим батаљонима, а овај примјерак (оригинал) који је достављен на увид Штабу Треће ударне дивизије налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 754.

IV

Седма црногорска бригада налази се и даље на просторији Кучи — Биоче, док дијелови VI Црногорске бригаде контролишу један дио комуникације Даниловград — Никшић, управо дејствују на тој комуникацији.

У вези претстојећих задатака наше бригаде, Штаб III Ударне дивизије наредио је да се један наш батаљон пребаци на просторију Пипера, гдје ће са нашим 4 батаљоном контролисати тај терен и затварати правац од Подгорице, тако да на просторији коју су контролисали досада наша три батаљона, наиме Кошухе, тј. правац од Врмоша, правац од Мурине и правац од Велике према Шекуларима контролисаће два батаљона. У вези одласка овог батаљона, односно ситуације створене одласком његовим:

НАРЕЂУЈЕМО:

1. батаљон ће остати и даље на просторији Марсенића Ријека, с тим што ће и даље задржати једну чету у Шекуларима, извиђајући у правцу Велике и одржавајући десно везу са дијеловима Комског одреда, који ће се налазити на просторији села Грачанице према Мурини.

2 батаљон ће 2 овог мјесеца у 5 часова извршити покрет правцем Андријевица — Матешево и Лијева Ријека — Биоче и смјестити се на просторији Мрке — Петровићи — Завала. На поменутој просторији батаљон мора бити најдаље до 4 априла увече, те ће према томе и одредити дужину дневног марша. Са батаљоном ће ићи и одјељење противколског топа.

Задатак овог батаљона по доласку на одређену територију биће затварање правца од Подгорице према Биочу и Пиперима, спуштајући дубоко засједе ка комуникацији Подгорица — Даниловград, тако да прикривено се поставе на неки згодан положај и са блиског отстојања нападати и узнемиравати непријатеља ватром из аутоматског оруђа на поменутој комуникацији. Прикупљати свестрано податке о непријатељским снагама и његовим намјерама и доставити их благовремено. Скреће се пажња Штабу батаљона да распоред својих дијелова држи што је могуће више конспиративно, да се засједе добро маскирају како би се избјегли губици од евентуалне непријатељске ватре. На просторији Пипера налазиће се и наш 4 батаљон, па ће се Штаб батаљона постарати да са истим ухвати везу одмах по своме доласку. Једна батерија Брдског артиљеријског дивизиона налазиће се на просторији Марковићи — Равни Лаз, о коме ће водити рачуна штаб најближег батаљона, што ће другови из Штаба бригаде конкретно ријешити на терену.

3 батаљон ће једну своју чету смјестити у Улотину, мјесто батаљона Комског одреда, који ће се пребацити у Грачаницу, затварајући правац од Мурине. Чету која му се досада налазила у селу Коњухе пребациће на просторију Ђулиће — Цецуне, извијајући и затварајући правац од Врмоша и Гусиња, док ће се батаљон Комског одреда пребацити са ове просторије на просторију села Коњухе. Једну своју чету смјестиће у Андријевици ради контроле града и околине, и као евентуална резерва. Штаб батаљона са четом пратећих оруђа смјестиће се у селу Бојовићи. Ово пребацивање чете 3 батаљона и батаљона Комског одреда је услиједило из разлога да би батаљон био што више повезан, и да би Штаб батаљона што је више могуће имао чете у рукама.

Чета пратећих оруђа у току сјутрашњега дана пребациће се из Берана у Андријевицу и смјестиће се на Мост Бандовића.

Болница и интендантура остаће и даље у Беранама.

Чланови Бригадног санитета и то: друг Иван Асановић и другарица Рака Ланчевић, ићи ће са 2 батаљоном, док ће друг Кликовац остати у Андријевици.

Два члана Штаба бригаде, наиме комесар и начелник, ће ићи са 2 батаљоном, док ће остали чланови остати у Андријевици.

Скреће се пажња штабовима батаљона да будност буде заступљена у највећој мјери, као и развити обавјештајну службу до максимума, како би избјегли свако изненађење. За сваку немарност или лабавост, па и најмању, у овом погледу штабови батаљона ће се узимати најстрожије на одговорност.

СМРТ ФАШИЗМУ —. СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Светозар Радојевић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

Начелник, мајор
Милан К. Аорамовић

(М.П.)

БР. 147

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
II ДАЈ1М. Н.О.У. БРИГАДЕ
Оп. бр. 98
1-1У-1944 год.
у 21,30 ч.

З А П О В И Ј Е С Т

Секција: Никшић
Разм. 1 : 100.000

Ситуација: — Њемачко-четничке банде овладале су комуникацијом Никшић — Даниловград и посјеле села: Стубица — Богетићи — Церово — Добруш — Дреновштица — Миљевићи — Богмиловићи — Долови — Ржиште — Загреду и Загарач са мањим снагама. Четничке банде ослоњене на ову посједнуту просторију предузеле су дејство у правцу Острога и правцем Слап — Павковићи. Непријатељ је оправио порушену цесту и сада с шоме несметано комуницира Подгорица — Даниловград — Никшић и снабдијева раније блокиране гарнизоне. Четничке банде на овој просторији врше насиље над становништвом, а нарочито над партизанским фамилијама.

Обзиром на претстојеће задатке и раније издату заповијест у овом правцу, важно је да са главним нашим снагама овладамо наведеном комуникацијом, разбијемо њемачко-четничке банде и прекинемо свако комуницирање између Даниловграда и Никшића.

У вези са предњим

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О:

1. — 1 батаљон VI Црногорске бригаде 2 о.мј. прикупиће се на просторији с. Чевске Меоце и у току дана прикупити податке о непријатељу и његовим снагама на

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

просторији села Миљевића, Дреновштице и Добруша. Овај батаљон извршиће напад 2 о.мј. тачно у 20,00 ч. на непријатељске посаде на просторији с. Миљевићи — Дреновштица — Добруш и то правцем: Орани До — Јаворов До — Пишине Стране, обухватајући с. Добруш са сјеверозападне стране. Приликом овог напада има се бити енергично и продорно, те непријатеља протјерати, дјелимично уништити и заузети његове положаје избијајући на комуникацију.

2. — 3 батаљон II Далм. бригаде прикупиће се 2 о.мј. на просторији с. Рудинице и у току дана прикупити што детаљније податке о непријатељу у с. Богмиловићи — Матковићи — Ћурчићи. Овај батаљон 2 о.м. тачно у 20,00 ч. извршиће напад на непријатељске посаде с. Матковићи — Богмиловићи и то правцем: Студено и са другим правцем Раздаље — Гарач — Богмиловићи. Приликом овог напада бити енергичан и непријатеља одбацити са наведених положаја, заузети његове положаје и избити на комуникацију.

3. — Ради обједињавања команде над ова два батаљона, стављају се под команду друга поручника Мате Мештровића.

4. — 4 батаљон ове бригаде и 4 батаљон VI Црногорске бригаде извршиће прикупљање података о непријатељу 2 о.мј. на просторији с. Мали Гарач — Груда — Ржиште — Ћурилац. Ови батаљони 2 о.мј. тачно у 20,00 ч. извршиће напад на непријатеља и то овако:

а) — 4 батаљон ове бригаде извршиће напад на непријатеља у с. Ржиште правцем преко Загреде — Плана, тукући непријатеља бочно;

б) — 4 батаљон VI Црногорске бригаде извршиће напад на непријатеља преко Горњег и Доњег Загарача, потискивајући га ка Груди и Ћурилцу. У свему осталом ови ће батаљони поступити по упутствима и наређењима која су издата од стране команданта Приморске оперативне групе другу Вој и Ђерковићу, замј. политкома VI Црногорске бригаде.

5. — Обједињавање команде над овим батаљонима извршиће друг Војо Ђерковић.

6. — На просторији с. Церево — Богетићи — Стубица вршиће напад батаљони II Далматинске бригаде и VI Црногорске бригаде под командом Штаба VI Црногорске бригаде.

7. — Ми ћемо се налазити у с. Бијело Поље, гдје нам слати извјештаје.

8. — Рањеничка прихватница налазиће се код нашег 3 батаљона, а болница у с. Убли.[2]

С. Ф. — С. Н.!

Полкомесар, у. з.
Никола Михаљевић

Командант, капетан
Обрад Егић

БР. 137

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 2 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА СМЈЕЊИВАЊЕ ЈЕДИНИЦА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈИ КУЧА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. број 28
2.1У.1944 г. У 7 часова

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ

У вези задатака наше дивизије
• НАРЕЂУЈЕМО:

1. Са бригадом извршити покрет са садашње просторије-правцем:
Д. Морача — Биоче и то дана 4 о.м., тако да бригада стигне на нову просторију најдаље до 5 о.м. у 18 часова.[3]
2. Задатак бригаде: Са једним батаљоном[4] смјестити се на просторији Лијева Ријека са задатком затварања правца од с. Врмоша и контролисаша околне просторије. Са осталим батаљонима смијенити батаљоне VII Црногорске бригаде који се садђ налазе у Кучима. Задатак ових

[2] О извршеном задатку види Дневник Друге далматинске НОУ бригаде од 2 априла 1944 године (док. бр. 324).

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/1, к. 754.
[2] Поље Драговића
[3] О распореду и извршеном задатку види у док. бр. 208.
* Други батаљон. Види релацију Бригаде за 6 април, док. бр. 208.

батаљона јесте затварање праваца од Подгорице у правцу Куча и Биоча, чишћење неослобођених села од четничких банди, демонстративни напади у правцу непријатељских положаја на Кокарицкој Гори и Маслинама итд. На овом сектору треба бити врло иницијативан, непријатеља стално узнемиравати да би се привукла пажша непријатељског гарнизона у Подгорици у циљу што успјешнијег извођења операција наших јединица у долини ријеке Зете.

По доласку на Биоче упознати се детаљно са ситуацијом и обавјештајном мрежом код Штаба VII Ц. бригаде.
3. Детаљнија наређеша за акције, у сагласности са акцијама које буду изводиле друге бригаде наше дивизије, добићете благовремено.
4. Овај Штаб налазиће се послије 6 о.м. на просторији Пипера.

СМРТ ФАШИЗМУ —I СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 138

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА У САНЏАКУ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 47
2-1У-1944 г.
7,30

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Подаци о непријатељу: на просторији Рожај - Бихор налазе се мјештанске муслиманске јединице, које немају неких офанзивних намјера, али су ријешене да се

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—5, к. 392.

бране у случају напада. У Рожају Њемаца нема. У Пећи има Њемаца у машем броју, док има приличан број албанских војника, који изводе на тој просторији мобилизацију. Мобилисани људи под командом Њемаца вјежбају се војничким радњама. Православни живаљ са тога терена изгледа да се сели за Србију због масовног стријељања прије извјесног времена. Албански издајници тога краја пишу пароле и плакате по улицама Пећи у којима скрећу пажњу муслиманском становништву да долази „црвени огаш", који ће их све попалити, и ших и домове им. Намјера је таквих издајника да се народ застраши, у циљу мобилизације против наше војске, али то је имало слабога одзива у муслиманским масама. У Сјеници се налазе маше шемачке снаге, заједно са већим бројем муслиманске милиције. У гарнизону Пријепоље број Њемаца износи до 800 људи. На просторији Комарани налази се мјештанска милиција јачине до 700 људи: држе положаје на линији Јасен — Рогујевац — Брвине — Гојаковићи — Хрта. Од Хрта низ Лим на просторији Велике Жупе (Виницка — Скокуће — Карошевина — Сељашница — Бабине) налазе се четници јачине до 600 људи. Те четнике сачињавају мјештани из Велике Жупе и Бабина, и тзв. Милешевска и Бјелопољска бригада. На комуникацији Пријепоље — Пљевља: на Јабуци се налазе двије чете Њемаца са једним топом и једним тенком, на Михајловици се налази једна чета Њемаца, на Вијенцу држе положаје четници јачине до 200 људи. У гарнизону Пљевља јачина шемачких снага је промјенљива. Њемци су у Пљевљима почели да копају склоништа у циљу заштите од дејства из ваздуха. Око Пљеваља се налазе разне четничке банде јачине 7—800 људи.

Непријатељ је углавном неактиван и ограничио се на одбрану тих положаја. Док је просторија јужно од Пљеваља била отворена, одласком IV Санџачке бригаде у правцу Прибоја, пљеваљски четници извршили су испад у правцу Мељака, изненадили небудне стражаре код Команде мјеста, ухватили команданта мјеста на Мељаку и још око 25 мјештана партизана или наших симпатизера и протјерали их за Пљевља.

Муслимански „прваци" одржали су конференцију у Сјеници, на којој је ријешено да муслиманска милиција се неће борити ван вароши и гарнизона.

2. Наше јединице:

VIII Црногорска бригада држи положаје на просторији Беране — Драгосава — Бабино — Заграђе — Штитари, са три батаљона, са једним батаљоном на просторији Бијело Поље — Миоча.

III Санџачка бригада сад се налази на просторији Кичава — Граб — Козице — Вуково Брдо.

Италијански батаљон и Пљеваљски одред налазе се на просторији Мијаковићи — Поткрајци.

IV Санџачкој бригади је упућено наређење да се са просторије јужно од Прибоја, правцем Бучје — Бол>анићи, пребаци на сектор јужно од Пљеваља.

Јединице III Санџачке бригаде у току 30/31 и 31 марта напале су непријатеља на сектору Комарани — Велика Жупа, успјеле су да на неким правцима непријатеља разбију и набаце на Лим, док на неким секторима, због великог снијега, нису успјеле да изврше задатак. У току тих борби наши су имали 8 избачених из строја, а непријатељ око 35 избачених из строја милицајаца и четника.

3. Наше су намјере да се јединице III и IV Санџачке бригаде одморе краће вријеме, а потом да се продуже операције у циљу овлађивања лијевом обалом Лима и дејства на комуникацију Пријепаље — Пљевља.

4. У прилогу се доставл>а преглед бројног стања и наоружања ове дивизије на дан 31 марта 1944 године.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Начелник, капетан

Командант, ппуковник
Жарко С. Видовић

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 2 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ У КУЧИМА И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ ОКО ПОДГОРИЦЕ И ДАНИЛОВГРАДА[1]

ШТАБ
IX ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број 50
2 априла 1944 г. У ... ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

I

1.— Према извјештајима у Подгорици има 850 Њемаца, од којих су 500 војника из Румуније, Чешке, Пољске итд.

Са овим снагама Њемци држе положаје Горица — Љубовић — Момишићи — Крушевац — Врела Рибничка — Кокарицка Гора.

Четници су по налогу Њемаца изашли из вароши и држе све положаје у непосредној близини Подгорице. У Маслинама и Загоричу, као и једном дијелу Дољана, налази се велики четнички збјег. На том положају сакупљени су четници из Васојевића, Братоножића, Мораче, Куча, Роваца и Брскута. Према подацима има око 1100 четника. Морал код истих је врло слаб, често се међусобно свађају. Од окупатора добијају храну као шемачки војници.

У Подгорици и околини су Савезници бацили летке у којима су опомишали грађанетво да ће послије 1 маја настати бомбардоваше свих градова које држе Њемци, па опомишу народ на евакуацију градова.

Приликом упада четничких банди у Куче Лашић је 28 прошлог мјесеца држао говор у коме је између осталог рекао: „Т-ешко ономе кога Савезници нађу у блоковима. Ми не треба да се враћамо у блок, већ је боље изгинути у борбама против партизана него чекати савезничке бомбе у градовима". Позвао је четнике на борбу и рекао да у најгорем случају треба да се сви пребаце на свој терен.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

29 ов. м. увече требали су да нападну наше положаје и да помогну њиховим јединицама које воде борбу у Санџаку. Ми смо их у томе омели, што смо их сами напали и протјерали за блок.

2. Четничке банде из Даниловграда под командом Јакова Јововића, њих око 500, извршили су упад у Загарач, Комане итд. Прича се да је Јаков Јововић лакше рашен у уста као и да је отуда стигао већи број рашеника. Наше патроле су примијетиле да на том сектору горе куће.

3. — 28 пр. м. једна колона камиона, око 50, дошла је од Скадра у Подгорицу и одатле ноћу нестала.. Изгледа да је пошла за Никшић.

4. — Приликом припреме напада на нас 29 ов. м. Лашић је тражио да Њемци помогну четнике у овдашшим борбама, али изгледа није успио, што се је и видјело, јер Њемци су помагали четнике само артиљеријом, а двије њихове чете које су се налазиле сјевероисточно од Кокарицке Горе уопште нијесу улазиле у борбу.

II

Приликом слања извјештаја томе Штабу депешом 29 априла обавијестили смо Вас да смо имали 2 мртва и 6 рашених. Тај извјештај је послат раније него смо у потпуности протјерали непријатеља са положаја према Албанији.

У ноћним борбама на Личнику наши губици били су већи, тј. имали смо 6 мртвих, јер је непријатељ помогнут Арбанасима успио да се привуче једној нашој чети са леђа и нанесе јој ове губитке.

Приликом заузимања самог»Личника. кога је непријатељ бранио са трећином својих цјелокупних снага и био је врло упоран, имали смо 2 мртва и 5 рањених. Тако да укупни наши губици у току осамнаесточасовне упорне и непрестане борбе износе 10 мртвих и 11 рањених. Рањеници су сви лакши и за неколико дана вратиће се у јединице.

Јавили смо да је непријатељ имао 14 мртвих и 35 рањених, међутим овај број се попео јер је непријатељ у борбама на Личнику имао још 2 мртва и 3 рањена, што значи 16 мртвих и 38 рагвених.

Напомишемо да је ово прва борба у којој су четници на овом сектору били врло упорни, јер им је било наређено да се по сваку цијену Одрже на положајима, јер им нема повратка у блок и обећавана им је у току дана три пута помоћ од Њемаца из Подгорице, коју нијесу добили.

Сем тога били су упорни и из разлога што су требали наредне ноћи да изврше напад на наше положаје, споразумно

са њиховим снагама које се налазе у Врмошу. Ово је наређење био издао Лашић.

Ове измјене нијесмо јављали телефоном, јер је телефон био далеко од нае, а и ради осталог.

III

Са бригадом држимо положаје:

1 батаљон Л. Ријека — Веруша са задатком затвараша праваца од Врмоша, контролисања околног терена, разбијања четничких банди којих на том сектору има прилично, као и давања помоћи Команди мјеста приликом њиховог рада на враћању појединаца и групица кућама.

2 батаљон држи положаје Орахово — Цвилин — Безјово и контролише Раумштик[2] — Личник.

4 батаљон држи положаје Медун — Орљево — Дучићи — Лијешта, затвараше правца од Подгорице и албанске границе.

3 батаљон држи положаје закључно од обале Мораче до с. Сјенице линијом Цварин — Куњ — Сјенице. Једну чету овог батаљона ћемо упутити у с. Биоче, гдје ће се преселити и Штаб бригаде.

IV

Према подацима од данас партизани у Албанији освојили су градове: Елбасан, Подградец и Берат. Тамо се воде жестоке борбе (у Јужној Албанији). Позвани су из Сјеверне Албаније милиција албанска, као и све оно што служи окупатору да се боре противу партизана у Јужној Албанији. Дод Никола, фашистички мајор из Груда, пошао је са неком летећом јединицом (како је зову) у том правцу. Он је организатор ове војске на терену општина које су раније припадале Југославији, а сада припадају Албанији. Исти овај је позвао 700 албанских финанса, који су се налазили на дужностима у околини Скадра, да дођу у Скадар. По доласку, кад им је саопштено да оз преобуку у жандарске униформе и упуте у борбу против партизана у Јужној Албанији, одбили су да учествују у борбама и сада се налазе у Скадру под присмотром.

Од назад 6 дана све колоне камиона које су долазиле од Скадра према јутрошњим подацима налазе се маскиране у с. ЈБешкопоље. Број камиона је око 150. У тим камионима налази се разни материјал са нешто мање војске.

Ове податке смо добили преко везе од одговорних другова из Тузи.

[2] **На секцији 1:100.000 ово мјесто није нађено. Вјероватно Рапше.**

У вези Вашег тражења за повезивање са групом од 40 партизана у Сјеверној Албанији. Таква група не постоји као цјелина. Истина постоји већи број људи расположених према нашој борби, али су они неповезани. Са наше стране предузећемо све што могнемо да би их повезали и организовали.

V

Ми смо у немогућности издати ма и најмању ствар која би послужила за просвјетно-културни рад у бригади. Ово ради тога што немамо писаће машине мало веће. Немамо ни дактилографа. Молимо Вас да са своје стране учините што Вам је могуће да би нам послали једну машину и дактилографа, што би нам омогућило рад. Уколико нема машине, ако има новаца пошаљите нам јер бисмо покушали набавку машине из Албаније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Милисав Кољеншић

Командант, мајор
Војо Тодоровић

БР. 140

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ ЈЕДИНРІЦА КОРПУСА ЗА ПЕРИОД ОД 8 ФЕБРУАРА ДО 3 АПРИЛА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 285
3 априла 1944 год.
у ... час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
(за Оперативни отсјек)

Од нашег посљедњег извјештаја (Оп. бр. 86/44) до данас јединице овог Корпуса углавном су вршиле сљедеће задатке: борбе за одбрану слободне територије, чишћење

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—5, к. 392.

ове територије од четничких и муслиманских" банди, дејство на комуникације које користи непријатељ и њихово рушење и акције јачег притиска и блокаде њемачких гарнизона — нарочито у Херцеговини.

Наше су јединице у свему одговориле постављеним задацима и у времену од 8 фебруара до 3 априла о.г. нанијеле непријатељу сљедеће губитке:

Погинулих: 2839 (од којих 1750 Нијемаца)

Рањених: 2182 (од којих 1174 Нијемца)

Заробљених: 630 (од којих 59 Нијемаца)

Заплијењено: [2] брдска топа, 11 тешких и 17 лаких бацача, 21 тешки и 16 лаких митраљеза, 56 пушкомитраљеза, 38 машинских пушака, 540 пушака, 35 пиштоља, 340 топовских зрна, 292 бомбе за бацаче, 378 ручних бомби, 238300 пушчане, пушкомитраљеске и митраљеске муниције, 15 двогледа, 1 пољска радио-станица, око 2 вагона животних намирница, 35 товарних коша и око 2 вагона разне друге спреме.

У*ништено:* 4 жељезничке локомотиве и 31 вагон, 11 камиона и 2 оклопна аутомобила. Поред тога запаљене су двије жељезничке станице и уништено неколико жељезничких објеката на пругама.

Наши губици: 105 мртвих и 214 рањених.

Ми сада тежиште наших операција преносимо на територију Старе Црне Горе и Боке у циљу разбијања јаче концентрисаних четничких банди, кидања саобраћајних веза које користе Нијемци и јачег притиска на њемачке гарнизоне на овој просторији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Начелник Штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М.П.)

[2] Мисли се на муслиманску милицију која је за цијело вријеме рата отворено сарађивала са окупаторима и од које су Нијемци У 1944 год. регрутовали добар дио у своје јединице.
«

БР. 143

БОЈНА РЕЛАЦНЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 МАРТА ДО 1 АПРИЛА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. Пов. број 44
3 априла 1944 год.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Доставља се релација од 15-Ш до 1-1У ове године.

Непријатељске снаге у саставу Нијемци, талијански фашисти, као и четници, држале су посаду Подгорица — Спуж — Даниловград у јачини до 600 Нијемаца, 350 фашиста, као и четници Васојевићи, Кучи и Пипери, као и Бјелопавлићи, којих има до 2000.

16-Ш непријатељ је вршио групацију својих снага у Крајинске Ћиве[2] и Кругови.

4-ти батаљон У-те бригаде био је у приправности.

Ноћу 16—17 извршен је демонстративни притисак и упад Доњане — Бурна — Доња Врбица на Кокарицку Гору.

Непријатељ је тукао својом артиљеријом са Горице наше положаје. Циљ овога препада био је растерећење фронта 4 батаљона.

4-ти батаљон у Лијевој Ријеци без промјене.

17 — непријатељ је тукао својом артиљеријом наше положаје у Пиперима. Губитака нисмо имали. Код наших јединица нисмо имали промјене.

18 — непријатељ је тукао својом артиљеријом наше јединице у Потпећима.

4-ти батаљон У-те бригаде пребацио се је правцем Стијена — Црнци — Ћелија[3] — Мартинићи — Глизица — Слатина, ради повезивања са јединицама VI бригаде и ликвидације Тараша.

Код осталих јединица без промјене.

Савезнички авиони прелетјели су [у] правцу Колашина.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/3, к. 754.
[2] Вјероватно Вранићке Ћиве
[3] Манастир Пиперска Ћелија

19 — без промјене.

20 — непријатељ је извршио извјесну групацију на сектору Даниловграда.

3-ћа чета 1-ог батаљона пребачена је из Купусаца за Рогаме ради затварања правца од ТГодгорице.

Код осталих јединица без промјене.

21 — непријатељ је саобраћао Даниловград — Подгорица.

Јединице 4-ог батаљона У-те бригаде ухватиле су везу са јединицама У1-те бригаде у погледу ликвидације Тараш — Ждребаоник и Горице у садејству са двије чете Зетског одреда. Овај батаљон посјео је положаје Глизица — Слатина — Јовановићи — Винићи, ради затвараша правца од Даниловграда и контролисања Слапа.

Ноћу 21—22 требало је ликвидирати горе наведене објекте, али с обзиром на појачања непријатељског гарнизона и пошто је успио да овлада Курилом, то је одгођено.

Код осталих јединица је без промјене.

22 — непријатељ је гађао артиљеријом положаје 2-ог батаљона Смоковац — Цварин.

Непријатељска авијација је вршила извиђање у току овога дана.

23 — без промјене.

24 — непријатељ је покушао да посједне положаје Осојника, али су их јединице У-те бригаде одбиле. Губици непријатељски непознати. Сопствени један лакше рањен. У току дана 18 њемачких камиона'пребацивали су материјал из Подгорице за Тузи. Једна чета 4 батаљона ове бригаде упућена је из Лијеве Ријеке у Братоножиће ради прикупљања оружја од оних који немају на исто право. Пронађено је 26 пушака и 600 метака.

25 — непријатељ је тукао положаје, нарочито у Доњем Медуну.

Код наших јединица без промјене.

26 — 4-ти батаљон ове бригаде као и болница извршили су покрет из Лијеве Ријеке за Биоче. Болница је смјештена у Потоке.

27 — батаљон је продужио правцем Пипери — Стијена да би покрио положаје 4-ог батаљона У-те бригаде, а 4-ти батаљон У-те бригаде пребачен је са просторије Бјелопавлића у Пипере на раније своје положаје да би затварао правце од Подгорице.

Чета 1-ог батаљона из Рогама пребачена је у Мартиниће ради затвараша правца од Спужа. Чета 2-ог батаљона , из Стањевића Рупе упућена је у састав свога батаљона на Биоле.

4-ти батаљон ове бригаде посјео је положај Ј1аће — Слатина — Јовановићи — Криваче.

28 — непријатељ је од 4 сата ујутру пребацивао људство и материјал из Подгорице и Даниловграда, као и двије хаубице 105 мм. У 5 часбва предузео је напад на јединице У1-те бригаде и успио да овлада Жутом Гредом и Слапом, ради ослобађања комуникације Даниловград — Никшић. За то вријеме тукао је положаје на цијелом нашем сектору.

Наше јединице са Казновице ометале су непријатељске колоне са аутоматским оруђем. Губици непријатеља 2 мртва и 1 рашен.

29 — непријатељ је успио да овлада Слапом и Хумом. У току цијелог дана саобраћао је Подгорица — Даниловград.

1-ви батаљон ове бригаде пребачен је са просторије Куча у Бјелопавлиће ради затвараша правца од Спужа и контролисаша положаја Сташевића Рупа — Глизица.

3-ћи батаљон пребацио је једну чету са Купусца да би контролисала Безјово — Орахово.

Чета 2-ог батаљона из Биоча посјела је положаје Слатине.

30 — непријатељ је успио да овлада комуникацијом Даниловград — Никшић. Четничке банде у јачини од 250 извршиле су упад у село Доше Рсојевиће и Виниће, пошто тај дио сектора је био без наших јединица.

Ноћу 30/31 извршен је демонстративни препад на цијелом сектору Кучи — Пипери — Бјелопавлићи.

4-ти батаљон наше бригаде потиснуо је непријатеља са лијеве обале Зете. Борба је трајала 9 часова. Губици нецријатеља 12 мртвих и 4 рашена. Наших је било 2 рашена и то из посадне чете Вражегрмаца.

За ово вријеме Штаб бригаде налазио се у Биочу; сем задших ових 5 дана начелник Штаба ове бригаде био је на положају у Бјелопавлићима ради обједишаваша команде на том сектору.

Болница у Потоцима а интендантура у Свибу.

Снабдијеваше људства вршено је преко команди мјеста Пипери, Кучи, Братоножићи.

Дезертерства су била 2 и то из Васојевића.

Добијено је од Штаба II Ударног корпуса, отсјек за наоружаше, један митраљез, 10 п.митраљеза и извјесна количина муниције као и бомби.

Од Зетског одреда добијен је 1 бацач.

Од непријатеља је заплијешено 2 п.митраљеза.

Још бригада није довољно наоружана јер с обзиром да сваког дана пристижу омладинци без личног наоружања, тако да се стално креће да има 200 бораца ненаоружаних. Зато молимо да се о овоме води рачуна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

3. политичког комесара
Драгутин Радовић

Начелник
Салих Радончић

БР. 142

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 4 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА[1]

20 21 22
6 Г 102"' 85

Између 2 и 4 ов.мј. Приморска група овладала комуникацијом Д. [аниловјград — Никшић. Убијено 31 њемачки војник и официр, р!ањено 70. Уништен један аутомобил и заплијењено ратне спреме и муниције. Борбе су биле тешке и ми смо имали 9 мртвих.

Са прилаза Подгорици: Казновице и Тријебча непријатељ пошао у правцу Пипера. Јачина непријатеља је била 800 четника, 400 Њемаца и 300 фашиста. Непријатељ је разбијен од јединица V бригаде и враћен натраг уз губитке од 72 мртва и 80 рашених. Заплијешено нешто бацачке муниције и друге спреме. Ми смо имали два мртва. Једновремено је непријатељ извршио напад на Медун, гдје је одбијен уз губитке.

Ми сада преносимо тежиште операција на сектор: Подгорица — Д.[анилов1град — Никшић — Цетише — Бока — Грахово. У вези овога јавите нам да ли сте примили наше предлоге у вези са одашиљашем једне див. у Сјеверну Херцеговину, јер је нужно оријентисати 29 див. у Јужну Херцеговину и Јужну Далмацију. На сектору Прибој — Рудо нужна је једна јача јединица.

Пеко

4-1У-1944 год.
Колашин

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—5, к. 392.

БР. 143

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 5 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА И ПОТРЕБИ ЈАЧЕГ САДЕЈСТВА НА ПРОСТОРУ НИКШИЋ—ГРАХОВО—ДРАГАЉ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Бр. службено
5 априла 1944 год.
у 14.30 час.

ШТАБУ XII ХЕРЦЕГОВАЧКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

1. — Током 28, 29 и 30 прошлог мјесеца непријатељ **је направио јачим снагама испад од правца Даниловграда и Никшића с намјером да овлада комуникацијом. Послије жестоких борби нашу VI бригаду непријатељ је одбацио, овладао комуникацијом и извршио смјену свог гарнизона у Никшићу. Ми смо поново 2, 3 и 4 ов. мј. организовали нападе и непријатеља разбили. Комуникацију смо поново потпуно прекинули. Кроз ове борбе, које су биле врло тешке, убили смо 60 непријатељских војника и велики број ранили. Ми смо имали 9 мртвих и 17 рањених.[2]**

28, 29 и 30 прошлог мјесеца водили смо борбе на комуникацији Цетише — Подгорица. У овим борбама разбили смо 1.000 њемачко-четничких војника и нанијели им губитке од 9 мртвих и 20 рањених, међу мртвима два њемачка официра. Предало нам се преко 100 четника и један дио одмах ступио у партизане.^

У свим овим борбама заплијенили смо неколико митраљеза, муниције и велики дио војничке спреме.

На овом простору ми настављамо дејство, обзиром да ове комуникације непријатељ хоће свакако да очува због свог комуницирања и пребацивања трупа покрај мора за Италију и за Источни фронт.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноистсриског института под рег. бр. 1—2, к. 397.
[2] Види док. бр. 129.
[3] Види док. бр. 123.

2. — Пошто се ми налазимо дубоко према комуникацији Цетиње — Подгорица, а за нама остају гарнизон Никшић и непријатељ на простору Грахово — Драгаљ, потребно је да одржавамо чврсту везу. Ми смо наредили Далматинском батаљону на простору Кусиде и бокељским батаљонима на простору Грахово да се са вама тијесно вежу, а преко њих ми ћемо имати увијек јасну ситуацију код вас.

3. — Материјал који сте нам упутили примили смо цјелокупан по приложеном списку. Настојте да нам за остатак новца прибавите још сличног материјала, као и сапуна за умиваше, прање и др.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб Групе
командант, потпуковник
Радомир Бабић

БР. 144

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ НА ПЛ. СИЉЕВИКУ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
Пов. бр. 291
6 априла 1944 г.

ШТАБУ БАТАЉОНА IX ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ[2]

Лијева Ријека

Имамо сигурних података да се на просторији: Вељи и Мали Ступ (планина Сиљевик), далеко 2—3 сата од Лијеве Ријеке, налази једна група четника, јачине око 40 људи, 2 митраљеза, 1 бацач и неколико пушкомитраљеза.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 10—3, к. 392.
[2] Односи се на Други батаљон. Види док. бр. 208.

Одмах по доласку вашег батаљона у Лијеву Ријеку приступите опкољавашу и уништешу ове четничке групе. Од наших другова на томе терену, као и од доносиоца овог писма прикупите детаљне податке о свему и заједно са овим друговима приступите извршењу овога задатка.

Напомињемо да је, обзиром на јачину ове групе и тешкоћу терена, потребно да за ово ангажујете цио батаљон.

Ми смо наредили нашем Пратећем батаљону да и он из Роваца крене у томе правцу и са те стране са 2 чете изврши тај задатак. У сваком случају, због тешкоћа терена, ви ваш задатак вршите са вашим снагама, али ипак настојте — уколико вам не буде могуће да га сами извршите — да се повежете са јединицама нашег Пратећег батаљона и да израдите заједнички план за заједничко извршеше овога задатка и потпуно уништење ове банде.

По извршеном задатку извијестите непосредно овај Штаб.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, генерал-мајор
Рудолф Приморац

[3] **О извршењу задатка види релацију Девете црногорске НОУ бригаде за 9 април, док. бр. 208.**

БР. 122

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 А11РИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ ЗА САДЕЈСТВО СА ПРАТЕЋИМ БАТАЉОНОМ ШТАБА КОРПУСА У ЛИКВИДАЦИЈИ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ НА ПЛ. СИЉЕВИКУ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
Пов. бр. 291/2
6 априла 1944 год.
у 15 часова

ШТАБУ БАТАЉОНА IX ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Лијева Ријека

Наше данашње наређење Пов. бр. 291,[2] које смо вам јутрос упутили, допуњујемо у сљедећем:

Пошто се четничка група, о којој се [у] горе поменутом наређењу овога Штаба говори, састоји од окорјелих зликоваца, вјероватно је да ће се они борити на живот и смрт. Исто тако је сигурно да су они повезани са околним становништвом.

Из горе наведених разлога ви ову акцију немојте вршити сами, него се повежите прије тога са Пратећим батаљоном овога Штаба, коме је такође данас упућено наређење да са двије чете крене из Роваца на просторију: Вељи Ступ — Мали Ступ (планина Сиљевик).

Заједно са Штабом Пратећег батаљона израдите заједнички план и тек онда, заједничким снагама, плански извршите ову акцију.

0 пријему овога наређеша извијестите овај Штаб, а по извршењу акције и о резултату исте. Напомињемо, да све припреме морају бити извршене у највећој тајности и да се мора постићи изненађеше ове четничке групе, јер само на тај начин моћи ћете овај задатак извршити у потпуности.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, генерал-мајор
(М.П.) Рудолф Приморац

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1—2, к. 398.
[2] Види док. бр. 122. V

БР. 146

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О УСПЈЕСИМА БАТАЉОНА СЈЕВЕРНО ОД КОМУНИКАЦИЈЕ РИЈЕКА ЦРНОЈЕВИЋА—ПОДГОРИЦА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. сл.
6 април 1944 год.
у 16 час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Положај

Ми се налазимо на линији с. Загора — с. Станисељићи — Папратница — Круси. Повезали смо се са нашим батаљонима и јединицама Ловћенског НОП одреда.

Јуче јенаш 2 батаљон разбио једну њемачку колону код села Круси. Колона је била јака око 70 Њемаца и 20 четника, наоружана са 5 „шараца" и 2 тешка бацача. Њемци су имали 9 мртвих, међу којима једног капетана и једног поручника, убијен је такође и 1 четник. Заплијешен је 1 „шарац", 2000 метака, 1 „парабелум", дијелови од тешког бацача и неколико сандука бацачке муниције. Ми смо имали 2 рањена.

Наш 2 батаљон, у саставу Ударне групе[2], заробио је 59 четника 29 прошлог мјесеца. Том приликом заплијенио је 59 пушака и 2 пушкомитраљеза.

Према сигурним подацима непријатељ, као осигурање комуникације, држи сљедеће положаје: Кокошице, Рваши — Леперић — Клиничка Каменица — Барутана — Кокоти — Богомоља>а и мост на Ситници. Сви ови положаји су добро утврђени и ограђени жицом, посаде располажу са великим бројем аутоматског оружја. Топове имају на Барутани, а бацаче у Кокошицама, Леперићу и на Барутани.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1—2/1, к. 398.

[2] Односи се на групу батаљона састављену од једног батаљона Шесте, једног батаљона Друге далматинске бригаде и једног батаљсна Ловћенског НОП одреда. Види док. бр. 121.

На комуникацији Ријека Црнојевића — Цетиње непријатељ држи своје снаге на Кошћеле — Коњско Брдо (Крћеше) — Мекавац. И на овим положајима непријатељ се добро утврдио и располаже, такође, са већим бројем аутоматског оруђа.

Ми намјеравамо да се у току ноћи између 8 и 9 о. мј. пребацимо на комуникацију Ријека Црнојевића — Цетиње, са задатком затвараша ове комуникације и упада на просторију Г. и Д. Цеклина. До тада дејствоваћемо у правцу комуникације Подгорица — Црнојевића Ријека.

Заплијењени „парабелум" предлажемо да се додијели другу Владу Драговићу, команданту 2 батаљона.

Грешком једног батаљона упућена су 4 борца за Пратећи батаљон Штаба II Ударног корпуса преко Вас, док смо остале другове, за Пратећи батаљон, упутили Штабу Корпуса. Добро би било да овим друговима даднете објаву и упутите их за Пратећи батаљон, а ми ћемо за њих упутити потребне карактеристике.

ПриликОм пребацивања наше бригаде из Колашина на ову просторију у болници III дивизије остао нам је приличан број рањеника и болесника, од којих се до данас ниједан није вратио у своју јединицу. Обавијештени смо да управа болнице, односно Штаб III дивизије, упућује наше излијечене борце у јединице које се налазе у околини Колашина. Добро би било да о овоме извијестите Штаб II Ударног корпуса, како би овај наредио Штабу III Ударне дивизије да све наше излијечене другове упућује у састав наше бригаде.

Напомињемо да је број другова који су остали у овој болници прилично велики, а у исто вријеме то су најбољи и најоданији борци наше бригаде.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Јован Ђуровић

Командант
ппуковник

БР. 147

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРНУСА НОВЈ ОД 8 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ПОЈАЧАНИМ ДЕЈСТВИМА ЈЕДИНИЦА КОРПУСА НА СВИМ СЕКТОРИМА[1]

30 31
97' 65'

1) Сада су све наше јединице у офанзиви. До сада нисмо могли изводити веће офанзивне операције због великог снијега.

2) На сектору Рудо — Прибој дејствују јединице 37 дивизије. Појачаћемо операције на овом сектору.

3) Због појачаних шемачких и четничких операција у Бјелопавлићима и Катунској Нахији били смо принуђени да јединице Приморске групе ангажујемо на овим секторима. Сада су у току наше "офанзивне операције на комуникацији Подгорица — Д. [анилов] град — Никшић, гдје смо поред јединица Приморске групе ангажовали и дијелове III дивизије.

По завршетку ових операција оријентисаћемо Приморску групу у правцу Грахова и Конавља.

Митар~

8-1У-1944 год.
Колашин

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Митар Бакић

БР. 148

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА У САНЏАКУ И АКТИВНОСТИ СВОЈИХ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Стр. пов. бр. 52
8-1У-1944 г.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. На просторији Беране — Рожај — Пећ нема неких промјена. У Бихору су успостављене као неке жандармеријске станице састављене од муслиманског становништва тога краја. Источно од Бијелог Поља, на просторији Баре Сјеничке, Бистрица, појавила се група четника јачине до 300 људи. У Комаранима се налази мјештанска милиција јачине до 600 људи. На просторији Велика Жупа — Бабине — Јабука — Вијенац налази се до 500 четника. У околини Пљеваља дејствује око 800—1.000 четника.

Према добивеним извјештајима 50 камиона шемачких са војницима и спремом отишло је у правцу Пријепоља. Њихово даље креташе непознато нам је. Нисмо још добили тачне податке да ли је још остало Њемаца у Пљевљима.

2. Наше јединице су распоређене:

На Беранском сектору VIII Црногорска бригада затвара правац од Рожаја и Бихора.

На Бјелопољском сектору држе положаје дијелови VIII Црногорске бригаде ојачани са Бјелопољским одредом и батаљоном алпинаца.

На просторији Пљевља — Пријепоље дејствују двије санџачке бригаде.

3. Четничке банде од Цљеваља су биле успјеле да и поред јаче претрпљених губитака избију Мељаку 4 ов.мј. и потисну нашу IV бригаду.

IV Санџачка бригада ојачана са дијеловима III Санџачке врши чишћење те просторије јужно од Пљеваља.

4. Наша је намјера да послије чишћења тих банди вршимо јаче нападе ка Пљевљима и комуникацији Пријепоље — Пљевља.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42—4, к. 392.

5. У прилогу се достављају релације од 29 марта до закључно са 4 априлом т.г.

СМРТ ФАШИЗМУ —I СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Мило Јовићевић

Командант, ппуковник
Жарко Видовић

БР. 149

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 8 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ ПОДГОРИЦА—НИКШИЋ НА ОТСЈЕКУ СПУЖ—ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 6
8-1У-1944 год.
у ... час.

ШТАБУ V, VII, IX и дивизиону

Окупаторске снаге у Црној Гори, према подацима са којима располажемо, углавном су непромијењене у односу на бројно стање.

Окупатор држи комуникацију Подгорица — Даниловград — Никшић и за обезбјеђење исте посјео је на лијевој и десној обали р. Зете низ истакнутих тачака. На овим тачкама претежно се налазе четници, контролисани од мањег броја Њемаца и италијанских фашиста.

Комуникација Подгорица — Никшић је од велике војничке важности за окупатора, јер својим истуреним гарнизонима у Даниловграду и Никшићу осигурава важни комуникациски правац Скадар — Подгорица — Цетиње — Бока Которска и бочно обезбјеђује Боку Которску, у којој је пласирана непријатељска противобалска артиљерија.

Јединице наше дивизије и Приморске оперативне групе у току цијеле зиме угрожавале су ову комуникацију

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19—5, к. 392.

и на истој непријатељу нанијели доста осјетне губитке. На сектору Даниловград — Никшић, ноћу 3/4 овог мјесеца, поново је прекинута непријатељска веза гарнизона Никшић — Даниловград. На сектору Подгорица — Спуж, на просторији Казновице — Церовице, 4 батаљон V бригаде водио је 3 овог мјесеца упорну борбу са непријатељем који је у овом правцу направио испад од правца Вранићких Њива јачином око 900 војник:а и том приликом нанио му је осјетне губитке.

Обзиром на важност ове комуникације за непријатеља и важност имати је у нашим рукама, у склопу општих задатака које је добила наша дивизија од Штаба Корпуса, одлучили смо да нападнемо непријатељске снаге дуж ове комуникације на свим посједнутим тачкама, порушимо све важне објекте на истој и на тај начин омогућимо извођеше наших даљих оперативних задатака.

Ради овог задатка ми смо извршили концентрацију главних снага наше дивизије на просторију Кучи — Пипери — Бјелопавлићи.

Као први дио постављеног задатка одлучили смо ликвидирати непријатељска упоришта дуж комуникације на лијевој и десној обали р. Зете, на сектору Спуж — Вранићке Њиве (Тријебач) — Ждребаоник — Тараш. На овом сектору непријатељ држи посједнуте тачке: *Тријебач* (кота 186), на лијевој обали р. Зете, 4 км сјеверно од Подгорице, са сталном посадом од 100—150 непријатељских војника наоружаних са једним митраљезом, неколико п.митраљеза и једним бацачем. По средини овог узвишења ископан је ров повезан саобраћајницама за врх, гдје се налазе посједнути бункери. Тријебач је опасан жицом која претставља озбиљну препреку. Између Тријебча и моста на р. Зети, на пољани испред Тријебча, налази се непријатељски логор смјештен у дрвеним баракама, који није озбиљно брашен. Исто тако преко пута овог логора на десној обали р. Зете налазе се бараке (код саме цесте) у којима су смјештени дијелови непријатељски. *Казновица* (к. 249) посједнута је ових дана од непријатеља непознате јачине и на шој се утврђује. И ова кота се налази на лијевој обали р. Зете за два км сјеверозападно од Тријебча. *Спуж* претежно је посједнут од четника и има нешто и фашиста. Спуж је слабо брашен. На Спушкој Главици (к. 165) налази се један непријатељски митраљез, а на улазима у Спуж по један п. митраљез (према Подгорици, Мартинићима и Пиперима), Варошица се налази углавном на лијевој обали р. Зете, а на десној обали Зете налази се четничка касарна, школа и

неколико зграда, које служе непријатељу за становање. У четничкој касарни према расположивим подацима налази се већа количина намирница и другог расположивог материјала. Мост на Спужу није брањен. *Тараш* (к. 280) један км сјеверно од Даниловграда је посједнут са око 150 непријатељских војника, једним бацачем и неколико аутоматских оруђа.

Ради што успјешнијег извршења ових задатака Штаб Корпуса је наредио јединицама Приморске оперативне групе да истовремено нападну са запада утврђене тачке на десној обали р. Зете и то Веље Брдо, Бјелопавлићку равницу и Даниловград.

За успјешно извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V Црногорска ударна бригада. Са два батаљона који се сада цалазе на просторији Пипера и с једним батаљоном италијанске дивизије „Гарибалди" напашће непријатеља најпогоднијим правцем на сектору Тријебач — Казновица — Церовице са задатком:

а) Очистити непријатеља на лијевој обали р. Зете на одређеном сектору.

б) Порушити камени мост на р. Зети код Вранићких Њива, за коју сврху унапријед одредити одјељеше пионира и снабдјети са потребним експлозивом за рушегве. Према извјесним подацима у ногама моста на лијевој обали ријеке налазе се готове рупе за минирање.

в) Запалити бараке испод Тријебча, у којима логорују четници и Њемци.

г) Евентуално ликвидирати непријатељски логор на Вранићким Њивама на десној обали р. Зете и попалити бараке.

д) Посјести мањим снагама Тријебач, Дољанску Главицу и Казновицу и ставити под ватру порушени мост и пут Вранићке Њиве — Спуж, на којем претходно направити на погодним мјестима препреке, које могу бити успјешно тучене са лијеве обале р. Зете. За посједање ових тачака користити италијански батаљон.

Рушеше моста и напад на логор по могућности изводити независно од успјеха на Тријебчу (к. 186). Уколико успјех на Тријебчу буде захтијевао веће губитке — избјегавати ангажовање по сваку цијену.

Припрему за напад извршиће једна наша брдска батерија топова, која има задатак под бр. 4 овог наређеша.

Уколико се прије почетка напада измијени ситуација на сектору код непријатеља, онда правце за напад подесити према измијењеној ситуацији.

По извршењу задатка батаљоне поставити тако да потпуно и сигурно затворе правац према Спужу и Даниловграду и онемогуће непријатељу коришћеше комуникације.

Батаљони ове бригаде који се налазе на просторији Андријевица — Беране остаће и даље на истом задатку и до даљег наређеша одржавати везу са Штабом Корпуса, а нама само писмене извјештаје достављати.

2. — VII Црногорска ударна бригада. Са два батаљона напашће најпогоднијим правцем Спушку Главицу и варошицу Спуж са задатком:

а) Ликвидирати непријатеља у овом упоришту.

б) Порушити камени мост на р. Зети, за коју сврху благовремено припремити одјељеше пионира и снабдјети га са потребном количином експлозива.

в) Заузети магацине хране и материјала, који се налазе на десној обали р. Зете, а ради евакуације на лијеву обалу радити сагласно са минерским одјељешем.

г) Посјести Спушку Главицу и ставити под ватру порушени мост.

Са два батаљона ојачана са батаљоном Зетског одреда, који се сада налазе у Бјелопавлићима, напасти непријатеља на Тарашу и Ждребаонику са задатком

а) ликвидирати непријатељску посаду на Тарашу;

б) ликвидирати непријатеља у Ждребаонику и околини;

в) посјести истакнуте објекте потпомажући напад јединица Приморске групе на град;

г) по заузимашу града одмах припремити мост на Зети између града и села Пажићи за рушеше.

Припрему напада на одређене објекте извршиће једна наша брдска батерија, која је добила задатак под бр. 4 овог наређеша.

По извршеном задатку батаљони који су учествовали у нападу поставиће се на просторију Подглавица — Спуж ради затвараша правца од Подгорице и Бјелопавлића. Остали батаљони нека се смјесте на просторији Тараш — Ждребаоник.

3. — IX Црногорска ударна бригада. Са три батаљона затвориће правац од Подгорице са просторије Кучи — Биоче. За вријеме напада и извођеша операција дуж комуникације Подгорица — Никшић вршити сталне препаде

у правцу Кокарицке Горе, Маслина и Златице у циљу ангажовања непријатељских гарнизона Подгорица. Све препаде вршити искључиво ноћу ради избјегавања сопствених губитака. Минирани мост на Биочу осигурати потребном стражом и стручњацима за паљење у случају потребе.

Један батаљон поставити у области Лијеве Ријеке са задатком чишћеша околне просторије од четничких банди, уколико се ове буду појавиле, и затвараша правца од Врмоша, гдје се налази једна група четника.

Нека Штаб бригаде буде повезан са Колашином, с којим ће одржавати телефонску везу (са Штабом Корпуса), у односу обавјештаваша о ситуацији на томе сектору.

4. — Брдски артиљериски дивизион. Са једном батеријом извршити артиљериску припрему напада на Тријебач, Потријебач — Вранићке Њиве — Казновица — Церовице (према потреби), са просторије Марковићи.

Са другом батеријом изводити артиљериску припрему напада на Спуж — Спушку Главицу, жандармериску касарну, Тараш и Даниловград са просторије с. Глизица.

Благовремено узети све потребне елементе за гађаше одређених објеката. По извршеном гађашу батерије ће се повлачити на припремне просторије. Настојавати да буду што маскираније.

5. — Почетак напада: 9 април 1944 године у 21 час.[2]

Почетак артиљериске припреме у 18,30 часова (завршетак припреме у 20,30).

6. — Евакуација плијена за јединице које нападају на десном крилу — друмом у правцу Завале, а за јединице које нападају на лијевом крилу — у правцу Црнаца.

7. — Борбени знаци: за 9 април Топ — Топуз.
Борбени знаци: за 10 април Одеса — Олуја.

Знаци распознавања важе они који су већ дати.

Видни знаци: паљење ватре на линији до које су стигли први дијелови, а нарочито на освојеним дијеловима.

8. — Хируршка екипа број 1 налазиће се у с. Црнци (за јединице које нападају на сектору Тријебач — Казновице).

Хируршка екипа број 2 налазиће се у с. Завала (за јединице које нападају на сектору Тријебач — Казновице).

9. — Овај Штаб ће се налазити на правцу: црква Стијенска — Манастир Ћелија.

10. — Дивизиска болница налази се у Доњој Морачи.

[2] Наређење је одложено за 10 април. Види док. бр. 153.

11. — По извршеном задатку поднијети тачан извјештај о резултату акција (непријатељски губици, сопствени губици, заплијешено оружје, муниција, храна итд.); распоред батаљона и мјесто- Штаба послије акције.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генерал-мајор
Радован Вукановић

Начелник, мајор
Нико Јовићевић

(М.П.)

БР. 150

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ ЦЕТИЊЕ—РИЈЕКА ЦРНОЈЕВИЋА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОП. бр. 70
8 април 1944 год.
у . . . час.

З А П О В И Ј Е С Т

Секција Цетиње 1 : 100.000

СИТУАЦИЈА:

Окупатор као осигурање комуникације Цетиње — Црнојевића Ријека — Подгорица држи око 200 Њемаца, 150 италијанских фашиста са неколико стотина домаћих издајника.

На комуникацији Црнојевића Ријека — Цетише њемачко-четничка осигурања налазе се на Кошћели, Кошској Глави и Мекавцу. На Кошској Глави има око 20 Њемаца и неколико италијанских фашиста, наоружаних са неколико

[3] О извршењу овог задатка види у док. бр. 152, 159 и 161.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисског института под рег. бр. 25/1—2, к. 398.

аутоматских оруђа. На Мекавцу има око 30—40 милицајаца и неколико Њемаца, наоружаних, такође, са 3—4 аутоматска оруђа. На Мекавцу и Кошскот Глави непријатељ је озидао бункере, али нема жице.

На положају Кокошице (јужно од с. Метеризи), налази се око 25 Њемаца и 15 италијанских фашиста, наоружаних са 9 аутоматских оруђа, 1 тешким и 1 лаким бацачем.

Наша бригада, без једног батаљона, ојачана са једним батаљоном Ловћенског НОП одреда, има задатак да овлада комуникацијом Цетише — Црнојевића Ријека и да ликвидира непријатељске положаје на Кокошицама.

Ради извршеша задатк?

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — 1. батаљон, ојачан са једном четом Ловћенског НОП одреда, ликвидираће непријатељске положаје на Кокошицама (јужно од с. Метеризи). У нападу овај батаљон користиће тешки бацач, ради чега ће још у току дана узети тачне елементе, како би непосредно, пред почетак напада, испалио неколико граната на непријатељске бункере на Кокошицама. Приликом напада на Кокошице батаљон ће послати једно одјељеше према с. Рваши, које ће извршити демонстративни напад на непријатељске положаје у овом селу. По овлађивашу непријатељским положајима батаљон ће се задржати на истим и предузети евакуацију заплијешеЦог матер*ијала у правцу с. Загоре — Прогоновићи. У случају да батаљон не овлада непријатељским положајем до 4 сата ујутру повући ће се у с. Чешљари — Пелеши, с тим што ће један вод оставити на Тмору (к. 550), а чету Ловћенског НОП одреда упутити у с. Парци, са својим досадашшим задатком.

2. — 2 батаљон пребациће се са просторије на којој се сада налази још у току дана до воде Машула, да би под заштитом мрака благовремено стигао на полазне положаје за напад. Овај батаљон ликвидираће непријатељски положај Мекавац. По извршењу овог задатка батаљон ће на подесном мјесту срушити цесту, поставити засједе и својим распоредом затворити правац од Цетиша, ослашајући се на Доброштак (к. 927), при чему бити опрезан да не би непријатељ, бочним или обухватним маневром, од правца Цетише — Дебељак — Боково угрозио засједе на цести.

3. — 3 батаљон ће у току дана 8 о. мј. извршити покрет правцем с. Штитари — Ђиновићи — Марков До. На просторији Марков До батаљон треба да буде најдаље до 17 часова. Батаљон ће, под заштитом мрака, продужити покрет правцем Марков До — Г. Улићи, ради напада и ли-

квидације непријатељског положаја Коњска Глава. По
/ овлађивању овим положајем батаљон ће на подесном мје-
сту порушити цесту, поставити засједе и затворити правац
од Црнојевића Ријеке. За ову акцију батаљон ће бити
ојачан са једном четом Ловћенског НОП одреда. Овај бата-
љон упутиће једну своју чету и чету Довћенског НОП
одреда, са другом Марком Ђуровићем, командантом бата-
љона Ловћенског НОП одреда, правцем Г. Цеклин — Зачир
— Дубова — Смоковци, са задатком разоружања с. Зачира
(које није непријатељски расположено) и ликвидације
жандармериске станице у с. Смоковцу. Напомињемо да ста-
новништво на овој просторији није непријатељски распо-
ложено према нама. Ове двије чете упутити послије
овлађиваша комуникацијом Црнојевића Ријека — Цетише.

4. — Напад ће почети 8 о. мј. тачно у 21 час[2].

5. — Све јединице у овој акцији биће што одлучније и продорније, јер се само на тај начин може доћи до успјеха.

6. — Бригадно превијалиште налазиће се у с. Ђалци.

7. — Штаб бригаде налазиће се у с. Чешљари (кућа Стева Милановића).

8. — Борбени знаци: Мића — Јован.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Јован Ђуровић

Командант, ппуковник
Вељко Жижић

[2] О резултатима овог напада види у док. бр. 155.

БР. 151

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЉЕВАЉСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О НАПАДУ ЧЕТНИКА НА МЕЉАК[1]

ШТАБ
ПЉЕВАЉСКОГ Н.О. ПАР. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ
8-1У-1944 год.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В. И П.О.Ј.

Данас у 14 часова четници су напали село Ограђеницу, гдје су се налазили дијелови партизанског Пљеваљског одреда и Команда мјеста из Мељака; како смо располагали са мањим бројем људи у јачини од 50, стога нијесмо могли одржати поменуто мјесто, пошто су њихове снаге биле јаке од 400 до 500, стога смо били приморани да се пребацимо са ову страну Таре на територију Среза шавничкога, у село Тепца.

Узрок нашега повлачеша: нерасполагаше аутоматским оруђима и прекидаше веза са осталим санџачким јединицама. Четничке банде врше масовни терор и пљачкање поменутих мјеста, упућени су курири за Главни штаб Санџака, о свему је исти извијештен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Пљеваљског пар. одреда

Политички комесар
Мирко Старчевић

8-1V-!944 године у 23 часа

[1] Копија оригинала,- писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41—4, к. 392.

БР. 152

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 9 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКУ ПОСАДУ У СПУЖУ, ТАРАШУ, ЖДРЕБАОНИКУ И ГОРИЦИ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
ОП. бр. 9
9 априла 1944 год.
у 2 часа
Положај

ШТАБУ БАТАЉОНА[2]

Положај

Околни непријатељски гарнизони састављени су од Њемаца, Талијана фашиста и четника. Никшићки гарнизон 3/4 ов.м-ца потпуно је отсјечен од гарнизона Даниловград — Подгорица. Дуж ријеке Зете са једне и са друге стране непријатељ је посјео и утврдио низ истакнутих тачака које му омогућавају несметан саобраћај комуникацијама. Посљедша непријатељска тачка ка Никшићу је Курило и Тараш.

Све ове тачке као и гарнизон Даниловград и Никшић служе окупатору као обезбјеђење главног комуникационог правца Албанија — Подгорица — Цетише — Бока Которска. дуж које су постављене обалске батерије ради спречаваша инвазије Савезника.

Т а р а ш:

Посједнут је са нешто Њемаца, талијанских фашиста и четника који су наоружани једним тешким бацачем, 2—3 митраљеза, извјестан број п.митраљеза, 2—3 лака бацача, смјештених у талијанском утврђешу на најистакнутијем дијелу Тараша и истакнуте косе до изнад самог села (Секулића). Сјевероисточна страна, како смо обавијештени, је минирана.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/6, к. 759.

[2] Наређење је достављено Првом, Другом, Трећем, Четвртом батаљону бригаде и батаљонима Зетског НОП одреда.

Даниловград — Орја Лука и Курило су посједнути са скоро истим снагама и истог састава, с тим што се око Даниловграда налази жица југозападно и са јужне стране. На блоку ка Пажићима (на крај моста) налази се једно до два аутоматска оруђа.

За боље обезбјеђеше Тараша истурени су у Манастиру Ждребаонику и у Горици четници који дају једно маше обезбјеђеше на талијанском утврђешу Горице. Јачина непријатеља на Тарашу, Манастиру Ждребаонику и Горици је око 200 — мијешано Њемаца, Талијана фашиста и четника.

С п у ж:

Налази се са једне и са друге стране Зете — претежно са лијеве стране. Посједнут је са четницима и једним машим бројем Њемаца чија се касарна налази са десне стране Зете у школи. На овој страни непријатељ је посјео Спушку Главицу, Бурум и Алијагина Врата. На овим тачкама налазе се аутоматска оруђа: митраљез и 2—3 п.митраљеза. У првом дијелу кућа — испод Спушке Главице — смјештен је један дио четника.

Исто тако са лијеве стране ријеке Зете непријатељ је посјео Казновицу и Тријебач.

Са десне стране Зете непријатељ је посјео са машим снагама Веље Брдо, Стологлав, мост на Сушици и Главицу (код Даниловграда).

У вези постојећег наређеша Штаба II Ударног корпуса III Ударна дивизија — Оп. бр. 6[3] — са Приморском групом добила је задатак да 9-ог ов.м-ца увече нападне непријатеља на свим положајима у долини ријеке Зете.

Пета бригада ојачана са једним батаљоном алпинаца напада Казновицу, Дол>анску Гл1а!вицу, а по могућству и Тријебач.

Приморска група ће извршити напад на Даниловград са праваца Обадова Бријега, Загарача и Комана, као и посједаше Вељега Брда са ликвидацијом Стологлава и садејства нашој бригади у ликвидацији Спужа.

Девета црногорска бригада са три батаљона из Куча извршиће јачи притисак на Загарач и Кокарицку Гору.

Наша бригада ојачана Зетским одредом добила је задатак да ликвидира непријатељску посаду у Спужу и Спушкој Главици, као и Тараш са Манастиром Ждребаоником и Горицом.

У вези наређења Штаба III дивизије ОП. бр.6 и овако створене ситуације

[3] Види док. бр. 149.

НАРЕЂУЈЕМО:

_ 1. — Да напад на Тараш, Горицу и Манастир Ждребаоник изврше Први, Четврти батаљон и 4-ти батаљон Зетског НОП одреда и то:[4]

а) *Први батаљон* **са својих ранијих положаја извршиће напад на Тараш са основним правцем гребена косе Тараша, с тим што ће се јачим дијелом забацити преко Лалевића и Пажића, како би само утврђеше на Тарашу напали са унутрашше стране. Са једним дијелом батаљон ће извршити напад односно јачи притисак са положаја Рујева Главица и коте лијево од Рујеве Главице, с тим што ће водити рачуна о постављеним минама са сјеверне стране Тараша.**

Да батаљон не би трпио ватру са правца Орје Луке и Курила, коју ће паралисати јединице II Далматинске бригаде, батаљон ће ипак имати једно своје одјељеше које ће контролисати саму обалу ријеке Зете на просторији Лалевићи — Богићевићи. Са одјељешем тешких бацача туђи непријатељске положаје на Тарашу са најпогоднијих тачака, водећи рачуна да се бацач не излаже много артиљеријској ватри.

Батаљон ће енергичним и брзим налетом са правца Богићевићи — Лалевићи — Пажићи углавном извршити напад на Тараш. Одлучност и брзина у раду бораца, а нарочито руководилаца, у овом случају мора бити најбоља одлика како не би непријатељ имао могућности да преуреди своје положаје, односно пренесе ватру својих расположивих оруђа на основном правцу нашега напада.

б) *Четврти батаљон ове бригаде* **извршиће напад правцем Осојник — Подкрај — Горица — Секулићи и, забацујући се јужним дијелом Секулића, извршити брз и енергичан напад на положаје Тараша (источни дио), везујући се лијево са Зетским батаљоном. Овај батаљон ће са једном својом четом вршити притисак са правца Граца — Бобичића и лијево ка Секулићима, с тим што ће водити рачуна о мираним пољима.**

в) *Четврти батаљон Зетског одреда* **извршиће напад правцем Подкула — Манастир Ждребаоник — Пажићи, одакле ће извршити напад на сам Тараш, везујући се десно за наш Четврти батаљон, а лијево за наш Први батаљон. Лијево крило батаљона кретаће се самом обалом Зете.**

г) По ликвидацији. Лалевића, Пажића, Горице, Манастира Ждребаоника и потпуног отсијецаша Даниловграда, Први батаљон ће своје противтенковско одјељеше (п.тен-

*** О резултатима напада види у док. бр. 159.**

ковска пушка) поставити испод Пажића са задатком да туче сва непријатељска возила која би правила интервенције од града преко моста. Ово одјељеше ојачати са једним митраљезом и једном п.митраљеском десетином. У овом истом циљу батаљон Зетског одреда ће оставити један свој вод, укључујући ту и тешки митраљез који ће у заједници са противтенковским одјељешем и комбинованим водом Првог батаљона примити на себе задатак да по сваку цијену онемогући ма какав испад из града у циљу интервенције. Залагаше ових одјељења мора бити велико, како би остале јединице вршиле несметан напад на Тараш.

Ова група батаљона мора се одликовати повезаношћу, смјелошћу и ријетком брзином, како би овај задатак извели са што маше жртава.

По ликвидацији Тараша па и Даниловграда ова група ће урадити сљедеће: Први батаљон посједање Тараша, одакле ће са бацачем и тешким митраљезима дејствовати на град ради садејства приморским јединицама.

Четврти батаљон ове бригаде и Четврти батаљон Зетског одреда ће се повући са Тараша, први у Секулиће а други у Пажиће, с тим што ће батаљон који буде у Пажићима, уколико то буде могуће, извршити упад у сам град преко моста.

Уколико добијемо нагазне мине, додијелићемо их Четвртом батаљону ове бригаде ради миниираша цесте испод Пажића. Овај батаљон ће на себе примити миниираше моста које ће услиједити по ликвидацији Тараша. Овај задатак ће на себе примити замјеник команданта Четвртог батаљона ове бригаде који ће у току дана 9-ог ов.м-ца доћи у овај Штаб ради примаша детаљнијих упутстава.

2) — Група батаљона за ликвидацију Спужа: Други и Трећи батаљон ове бригаде извршиће напад на Спуж и то:

а) *Други батсиљон* **извршиће напад основним правцем Доши Мартинићи — цеста — Сгтушка Главица, с тим што ће се десно пружити до саме ријеке Зете. Напад на Спушку Главицу извршити са сјеверозападне стране, тј. преко Бурума, куда је најбоља приступачност самом утврђешу.**

б) *Трећи батаљон* **извршиће напад правцем Доњи Црнци — Алијагина Врата — Спушка Главица — Спуж, с тим што ће Спушку Главицу напасти са правца Алијагиних Врата. Лијево се забацити до саме обале Зете.**

в) Оба ова батаљона водиће рачуна о пласирашу аутоматских оруђа и распореду људства како би се трпјели што мањи губици.

И један и други батаљон са по једном четом: Други батаљон са правца Подглавице, а Трећи батаљон са правца

Алијагиних Врата, поред саме Зете извршиће на најбржи начин упад у Спуж, посједајући мост, стављајући га под ватру аутоматских оруђа. Трећи батаљон ће своје противтенковско одјељење поставити на овој страни Зете како може тући сва непријатељска возила која би интервенисала са правца Вељега Брда. Ово одјељеше мора се поставити у непосредној близини самога моста као и неколико тешких и лаких аутоматских оруђа.

Одмах по ликвидацији дијела варошице на овој страни и посиједања моста, стављајући га под сталну ватру аутоматских оруђа, извршиће се минирање моста које ће на себе примити Штаб Другог батаљона. Минирање ће се изводити не чекајући док Спушка Главица падне. Тако би се, у случају да услиједи интервенција, мост на вријеме порушио. У погледу рушеша моста Штаб Другог батаљона ће примити детаљна упутства од овог Штаба 9-ог ов.м-ца приликом пријема експлозива. Код овога Штаба налази се минерско одјељење Талијана који ће извести овај посао, те Штаб батаљона може повјерити овај задатак некоме од [од]важнијих и енергичнијих другова из батаљона.

г) По ликвидацији Спушке Главице и овог дијела Спужа Други батаљон ће извршити посиједање Спушке Главице и самог моста, док Трећи батаљон ће покушати прелаз на оној страни ради ликвидације четничког логора код школе, у чему ће вјероватно садејствовати и јединице Приморске групе. У овом задатку Трећи батаљон се може ојачати са једном четом Другог батаљона, с тим што ће у послу бити брзи и сналажљиви како се не би дуже задржавали на оној страни ријеке Зете.

Трећи батаљон ће пажљиво употријебити одјељеше тешког бацача како би исто потпомогло оба батаљона.

Трећи батаљон ће на себе примити извлачеше заплијешеног материјала који се налази већим дијелом на оној страни моста, с тим што ће водити рачуна да што више извуче животних намирница. Ово ће исто радити и Други батаљон. Сав заплијешени материјал и храну брзо пребацивати за Горше Мартиниће и Вуксанова Гумна.

Оба ова батаљона одликоваће се брзином и смјелошћу у току извођеша овога задатка, с тим што ће се међусобно тијесно везати.

Уколико добијемо мине за миниираше цеста, ово ће се ставити у задатак Трећем батаљону и дати му усмена упутства.

По завршеном задатку Други ће се батаљон поставити на просторијама Спужа и Спушкој Главици, с тим што ће порушени мост имати под сталном ватром аутоматских

расположивих оруђа. Трећи батаљон ће се поставити на просторији Подглавица, истурајући своја аутоматска оруђа дуж обале Зете, како би један дио цесте ставили под ватру истих. У случају потребе овај би батаљон ојачао једним дијелом Трећи батаљон.

3) — Са просторије Глизице брдска артиљерија извршиће артиљериску припрему на Спуж, Спушку Главицу, Тараш и Даниловград. Почетак припреме биће у 18,30 часова, а завршетак у 20,30 часова. За ово вријеме сви батаљони ће гледати и настојати да што боље привуку своје јединице непријатељским положајима, како би имали видне користи од дејства артиљерије. Послије артиљериске припреме дејствоваће тешки бацач. Штаб Другог батаљона водиће рачуна о времену када треба порушити мост да се не би десило да дијелови једног и другог батаљона остану на оној страни, а с друге стране мост треба порушити када услиједи интервенција непријатеља.

4) — Борбени знаци за 9-ти април Топ — Топуз, а за 10-ти Одеса — Олуја.

5) — Видни знаци: паљење ватара на линији коју су стигли први дијелови, а нарочито на освојеним положајима.

6) — Бригадно превијалиште налазиће се у Горњим Мартинићима, а бригадна болница у Брајовићком Гостиљу.

7) — Штаб бригаде ће се налазити у почетку борбе на правцу Спужа, а касније ће прећи на правац Тараша. И у једном и у другом случају Штаб тражити цестом.

8) — По извршеном задатку — поднијети тачан извјештај о извршеној акцији (непријатељски губици, сопствени губици, заплијешено оружје, храна и томе слично, распоред чета послије акције).

9) — Група батаљона која напада Тараш заплијешени материјал и храну брзо ће извлачити правцем Ждребаоник, цестом за Горше Мартиниће и даље за Вуксанова Гумна. Напомишемо овој групи батаљона да у Пажићима, Секулићима и Лалевићима постоји прилична количина животних намирница.

10) — Од ненаоружаног људства уз батаљонска и четна превијалишта формирати носиоце рањеника, а по завршеном задатку употребити за транспортовање материјала и других потреба.

11) — Почетак напада у 21 час.

Наполена:

Штабови батаљона, команде чете и сви старији и оданији борци у току извођења ових радњи требају и морају да заложе све своје знање и снагу како би овај први дан свог

великог ватреног крштења наше бригаде постао дан поноса и славе бригаде. Акција и шена успјешност у многоме ће зависити од енергичности и сналажљивости војничког и политичког руководства ове бригаде као и од залагаша борачког људства наших јединица.

Ова акција има да буде испит бригаде послије пуна три мјесеца војничког и политичког рада наших јединица.

Задатак постављен пред нашу бригаду није много тежак, а шегово извршеше олакшава учествоваше осталих јединица које ће утицати на морално и убојно стање наших батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Нико Ђаконовић

3. команданта, капетан
Миливоје Грозданић

Начелник

БР. 153

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДНВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 9 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ОДЛАГАЊЕ НАПАДА НА КОМУНИКАЦИЈУ НИКШИЋ — ПОДГОРИЦА ЗА 24 ЧАСА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. Оп. бр.6
9 април 1944 год.
у 9 час.

ШТАБУ V, VII, IX И ДИВИЗИОНУ

Ради постигнућа пуне сагласности са оперативном Приморском групом у предвиђеним акцијама

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Одлажемо напад предвиђен нашим наређешем оп. бр. 6 од 8 априла 1944 године[2] за 10 овог мјесеца и то у исто вријеме и под истим условима наређешем предвиђеним.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1—1, к. 397.**
[2] **Види док. бр. 154.**

2. — Све оетале одредбе предњег нашег наређења остају потпуно неизмијењене.

3. — Пријем овог наређења обавезно потврдити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 154

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 9 АПРИЈ1А 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 40
9 априла 1944 год.
у 14 часова

З А П О В И Ј Е С Т

(Секција Никшић — Цетише 1 : 100.000)

Ситуација: Јачина непријатељских снага у Цетишу: један батаљон Њемаца и један батаљон четника. У Подгорици: један батал>он Њемаца и око 1000 четника. Дуж комуникације Цетише — Подгорица маше њемачке посаде са нешто четника у Ријечкој и ЈБешанској Нахији. У гарнизону Никшић има такође један батаљон Њемаца и око 800 четника. Нашим активним дејством на комуникацији Цетиње — Подгорица и Даниловград — Никшић, као и око самог гарнизона Никшић, непријатељ је доста деморалисан, а нарочито у гарнизону Никшић, гдје је ових дана и два пута бомбардован од стране савезничке авијације.

Јачина непријатељских снага у Даниловграду је 110 Њемаца, 100 италијанских фашиста и око 400 четника. За одбрану Даниловграда непријатељ је распоредио своје снаге и то: на Тарашу око 25 Њемаца и 40 италијанских фашиста;

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1—1, к. 397.**

на Курилу око 5 Њемаца, 12 италијанских фашиста и 20 четника са једним тешким бацачем и нешто аутоматског оруђа. На положају изнад моста на путу Даниловград — Орја Лука (Тулина Коса) налази се посада од 10 Њемаца, 15 фашиста и 15 четника са 1 т. бацачем и нешто аутомат. оруђа. У Орјој Луци налази се 60—70 четника и 40 итал. фашиста. Остале снаге шемачко-четничке распоређене су у самом Граду[2] и око града у рововима. Четничких банди има и у околним селима, а нарочито на просторији Косовог Луга.

10 ов, мј. тачно у 21 час јединице III Ударне дивизије НОВЈ напашће Казновицу, Спуж и Тараш.

Нама је Штаб II Ударног корпуса дао у задатак да у исто вријеме нападнемо и ликвидирамо Даниловград.

Ради извршеше овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — II Далматинска бригада са два батаљона тачно у одређено вријеме напашће Даниловград правцем Долови — Курило — Орја Лука — Главица. Напад треба да буде жесток и у налету, с настојашем да се постигне изненађеше код непријател>а. Непријатељска упоришта Курило, Орја Лука, Тулица коса ликвидирати, па главнином снага ликвидирати најјаче непријатељско упориште Главицу, која се непосредно веже за сам град. Не задржавати се са свим снагама око ликвидације Курила, Орје Луке и других маших упоришта, већ остављати маше јединице за шихову ликвидацију, ако не буде могуће ликвидирати их у првом моменту. На простору Браиловица — Главица пронаћи небрашене пролазе, па са одјељешима, пуни самоиницијативе, докопати се кућа у граду и посаде утврђене на овом простору с леђа напасти.

Са два своја батаљока поставити оз на простору Богетићи — Стубица и затворити све правце од Никшића. Ови батаљони имају задатак да онемогуће покушај непријатеља да овлада комуникацијом и нама омете ликвидацију Даниловграда. Један батаљон поставити за сад на просторију Кусиде са задатком затвараша правца Никшић — Трубјела.

У нападу на Даниловград десним својим крилом везати се са батаљоном VI Црногорске бригаде. Зона ширеша десно на око 300 метара западно од комуникације Чево — Даниловград.

Батаљон са простора Кусиде тијесно ће се везати са јединицама XXIX дивизије на простору Велимље.

[2] **Даниловграду**

2. — VI Црногорска бригада са своја два батаљона тачно у одређено вријеме напашће непријатељски гарнизон Даниловград правцем Груда — Ћурилац — гимназиска зграда у Даниловграду. Ови батаљони ће налетом и вјештим маневром избити на брдо извише гимназиске зграде (Божова Главица). Често пута на овом брду налази се 1 непријатељски топ, кога треба одмах заузети. Испод комуникације, правцем уз р. Зету близу моста увући једну јединицу да овлада првим кућама и продужи своје дејство кроз град у правцу Главице. На простору Груда — Ћурилац — Грлић ликвидирати четничке банде, али за то не задржавати главнину снага, већ само маша одјељеша. Главнину снага оријентисати на непосредна упоришта око и у самом Даниловграду. Пронаћи небрашене пролазе и вјешто се увукивати и овлађивати кућама у самом граду.

Зона ширеша лијево до десне границе- II Далматинске бригаде, а десно према потреби. Са два своја батаљона тачно у одређено вријеме напашће Веље Брдо, ликвидирати непријатеља и порушити комуникацију на овом простору, гдје је најпогодније. Комуникацију треба добро порушити и поставити барикаде. Ови батаљони ће се поставити на згодне положаје, тако да бране интервенцију непријатеља од правца Подгорице. Машом јединицом ликвидирати и срушити мост на Сушици (испод Кликоваче). Ова бригада наредиће Ловћенском одреду да прекине комуникацију на простору Симуша и то потпуно (у дужини од 150 м), тамо гдје су то раниЈе рушили Њемци. На овом простору Ловћенски одред поставиће један батаљон са задатком затвараша правца од Цетиша. Један батаљон ЛовЗ:енског одреда поставити према непријатељским бандама у ЈБешанској Нахији.

3. — *Почетак напада* на гарнизон Даниловград и Веље Брдо *10 ов. мј. тачно у 21 час.* Наша артиљерија завршиће припрему у 20 сати и 30 минута, па артиљериску припрему искористити за привлачеше.

4. — Међусобна веза треба да буде тијесна и добро организована. Са лијеве обале р. Зете користити прву могућност и везати се са јединицама III дивизије.

5. — Обадвије бригаде организоваће свака за себе рашеничко превијалиште, а касније тешке рашенике наредићемо гдје ће се пребацити.

6. — Послије заузимаша Даниловграда II Далматинска бригада оставиће један свој батаљон за гарнизонску службу. Са осталим својим батаљонима ојачаће батаљоне који се налазе на простору Богетићи — Стубица за одбрану правца од Никшића.

VI Црногорска бригада, по овлађивању Даниловградом, оставиће један батаљон на простору Косови Луг, а са три своја батаљона затворити правац од Подгорице на простору Веље Брдо.

7. — Све заробљенике концентрисати и спровести у овај Штаб, а све магацине, као и сав заплијењени материјал прикупити и евакуисати у правцу Слатине на лијеву обалу р. Зете.

8. — Овај Штаб налазиће се током 10 ов.мј. између Марковине и Г. Загарача, а почев од мрака у прве куће Д. Загарача (Лазарев Крст) до комуникације и даље у правцу Даниловград према ситуацији, гдје нам најхитније достављати извјештаје свака 4 сата.

Ловћенски одред нека шаље дневно једанпут извјештаје о ситуацији на свом сектору, а према потреби увијек.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар	**Командант, потпуковник**
отсутан	**Радомир Бабић**

Достављено:

Штабу II Далматинске бригаде и
Штабу VI Црногорске бригаде

П.С. 1. — *Борбени знаци:* **За 10 април т.г. биће:** *Топ — Топуз;*
За 11 април т.г. биће: *Одеса — Олуја.*

2. — Руководство са заплијењеним материјалом преузеће интендант ове Групе, а уколико он не буде присутан интендант Далматинске бригаде.

[3] **О резултатима овог напада види у док. бр. 156.**

БР. 155

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 9 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О ПРОТЈЕРИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА СА КОМУНИКАЦИЈЕ ЦЕГИЊЕ—РИЈЕКА ЦРНОЈЕВИЋА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОП. бр. 71
9 април 1944 год.
у . .. час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Положај

Прошле ноћи извршили смо напад на непријатељске положаје дуж комуникације Цетише — Црнојевића Ријека. Непријатељ је на овој комуникацији држао положаје Коњска Глава — Добрска Плоча и Мекавац. На овим положајима било је око 55—60 Њемаца, 30—40 италијанских фашиста и око 50 милицајаца. Положаји су били добро утврђени и непријатељ је располагао са јаким наоружањем. Напад наших јединица отпочео је у 21 час. Борба је била врло жестока и непријатељ се упорно бранио. Наши батаљони одлично су се борили. Послије поновљеног јуриша који је трајао скоро пола сата, гдје су само и с једне и с друге стране радиле бомбе, непријатељ је побјегао са својих положаја и ми смо овладали комуникацијом Црнојевића Ријека — Цетише.

У овој борби (на положајима Кошска Глава — Добрска Плоча — Мекавац) Њемци су оставили 16 мртвих, међу којима и 2 официра. Понављамо да су мртви, које смо нашли у бункерима, били Њемци. Исто тако непријатељ је оставио 2 тешка бацача, 1 лаки бацач са нешто бомби, 1 тешки митраљез са 6000 метака, 3 пушкомитраљеза, 2 машингевера, 3 „парабелума", 2 двогледа, 1 комплет радиостаница са антеном, 2 пољска телефона, 1 италијански пиштољ, приличну количину муниције и другог материјала, који још није пребројен.

[1] Копија оригинала, без потписа, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1, к. 398.

Истодобно са овом акцијом на комуникацији Црнојевића Ријека — Цетиње, извршили смо напад и на шемачке утврђене положаје у Кокошицама. Батаљон који је нападао на ове положаје успио је да непријатеља (Њемце), који се врло упорно бранио, потисне из првих бункера и да их утјера у неколико кућа које су биле позади овог положаја. Вјероватно да би батаљон извршио свој задатак да непријатељу нијесу на вријеме стигла појачаша. На положају Кокошице непријатељ је имао 11 мртвих.

У овој борби, коју смо прошле ноћи водили, имали смо 4 мртва и 12 рањених, од којих само један теже.

Наш 4 батаљон упутили смо јутрос у 2 сата на просторију Загарач — Орашје.

Јутрос је непријатељ из Цетиша, са моторизацијом и артиљеријом, покушао да нас потисне са комуникације и да овлада истом. Наш 2 батаљон, који се налазио на положајима Доброштак — Хан ГлаЕица, одбацио је ову колону уз губитке по непријатеља. Ми намјеравамо да наша два батаљона задржимо на комуникацији Ријека Црнојевића — Цетиње, одакле смо већ испољили дејство у правцу Д. Цеклина и Смоковца, гдје се (у Смоковцу) налазило неколико жандарма, који су на вријеме осјетили покрет наших јединица и побјегли у правцу Црмнице. Напомишемо да су јединице Ловћенског НОП одреда 7 и 8 о.мј. извршиле разоружавање сељака из с. Друшића, Превлаке и Бобије.

Пошто на просторији Љешанске и Црмничке Нахије остајемо само ми, са три батаљона, јер људство Ловћенског НОП одреда одлази за IX Црногорску бригаду и II Далматинску бригаду, ми смо за-сада пребацили један наш батаљон из с. Метериза на просторију Дражевина — Круси.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, ппуковник

БР. 156

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА КОРПУСНЕ ВОЈНЕ ОБЛАСТИ ОД 9 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОМБАРДОВАЊУ НИКШИЋА ОД СТРАНЕ САВЕЗНИКА[1]

I КОМАНДА ПОДРУЧЈА
ВОЈНЕ ОБЛАСТИ II У. КОРПУСА НОВЈ
бр. 115 —
9 априла 1944 г.
Шавник

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Према наређењу Корпусне војне области бр. 11 од 23-111-1944 г., упућујемо вам 12 (дванаест) бораца, послатих од Команде мјеста Жупа и Команде мјеста Трса, као и 8 (осам) бораца, мобилисаних од стране Команде мјеста Манастир Пива са подручја исте, на расположење.

Прилажемо јединични списак према достављеним подацима.

У јединичном списку редни бројеви од 9 до 20 односе се на борце тражене горе поменутим наређењем.

Према извјештају Команде мјеста Манастир Пива. јединице XXVII дивизије НОВ напустиле су Фочу, у коју су одмах упале четничке банде.

7 о.мј. савезнички авиони бомбардовали су непријатељски гарнизон у Никшићу. Срушено је и запаљено више зграда, међу којима гимназија, силос, војни стан, дом „Косовка дјевојка" и друге приватне зграде. Према приватним али доста поузданим обавјештешима има велики број жртава — како непријатељских војника тако и цивилног станјовништва, као и да су све зграде у Никшићу или срушене или оштећене. Напад је поношћен 8 о.мј. већим бројем тешких бомбардера. О поновљеном нападу немамо никаквих обавјештења. Политички ефекат бомбардоваша је велики — масе су расположене, а велики број породица одбјеглих у Никшићу моли и тражи од наших власти дозволу за повратак одбјеглих.

[1] Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 43—4, к. 392.

Овог момента накнадно смо телефонски обавијештени од К-де мјеста Ман. Пива, да су јаче четничке снаге биле потисле наше снаге из Фоче, али су ове у противнападу успјеле да их протјерају у правцу Чајнича. Наше јединице су, изгледа, из састава XXVII дивизије. Наших жртава је било 8, док о непријатељским губицима нема података. Једна патрола партиз. страже са Шћепан Поља, јачине 3 борца, изгледа да је пала непријатељу у руке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар,
Микоша Костић

Замј. команданта,
Обрад Бојовић

БР. 157

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 11 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ И ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОНОВНУ ПРИПРЕМУ НАПАДА НА ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 41
11 априла 1944 године
у 9 часова

ШТАБУ II ДАЛМАТИНСКЕ И VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕБРИГАДЕ

Положај

Напад на Даниловград прошле ноћи према заповијести Оп. бр. 40~ није успио из разлога неједновремености у нападу и отсуства везе током борбе. Постоји околност да је непријатељ врло упоран и да је на малом простору организовао јаку одбрану, која је потпомогнута са четничким бандама на простору Ћурилац — Косови Луг. Ако Штаб

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1—1, к. 397.
[2] Види док. бр. 154.

II Ударног корпуса нареди поновни напад на све објекте дуж комуникације Подгорица — Даниловград нама и јединицама III дивизије, ми ћемо то учинити у 22 часа вечерас. Зато, потребно је да извршите све припреме да би се постигла једновременост у нападу, а у току борбе организовала чврста веза. Ми ћемо за ово накнадно наредити.[8]

Ви данас, колико је то год боље могуће, одморите и нахраните јединице.

Штаб II Далматинске бригаде нека се одмах повеже са јединицама VII бригаде, које ће се вјероватно налазити на простору Павковића, и прикупити податке на шезином сектору као и о задацима те бригаде. Нека са нама успостави чврсту везу преко свог батаљона у с. Загреди да би сва наређеша благовремено дошла.

Штаб VI Црногорске бригаде да одмах испита ситуацију на простору Кликовача — Спуж и повеже се, уколико је то могуће, одмах са јединицама које су синоћ оперисале тамо. Нека се повеже одмах са своја два батаљона на просторији Веље Брдо и прикупи информације о ситуацији на том сектору, што је од битног значаја за наше даље операције. Тијесно повезивање са своја два батаљона на простору Веље Брдо потребно је и из разлога да би интервенисали са осталим својим јединицама уколико би ови на тој просторији били угрожени.

Обадвије бригаде нека нас најхитније извијесте о сваком новом моменту на свом сектору.

Напомишемо за Далматинску бригаду да је Штаб II Ударног корпуса наредио Херцеговачкој дивизији да се постави на комуникацији Осјеченица — Никшић и да ју пресијече, па у вези са овим она свој батаљон са простора Кусиде може ангажовати према потреби.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант. потпуковник
Радомир Бабић

[3] Заповијест за напад није издата. Види док. бр. 161.

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВНЗИЈЕ НОВЈ ОД 11 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ИТАЛИЈАНСКОГ БАТАЉОНА У САСТАВ СВОЈЕ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 8
11 април [194]4

ШТАБУ V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Одмах наредите батаљону дивизије „Гарибалди" да изврши покрет са просторије на којој се налази најкраћим путем и уђе у састав своје бригаде која се сада налази на просторији Андријевица — Беране.

Ваши батаљони нека се задрже на садашшој просторији са задатком затвараша правца од Подгорице и Казновице. Везу одржавати са јединицама IX и VII бригаде.

До даљег наређеша не предузимати никакве фронталне нападе на непријатељска утврђеша, а вршити демонстративне препаде са мањим одјељешима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1, к. 759.

БР. 166

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 11 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБЕ ОКО СПУЖА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 10
11 априла 1944 год.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези заповијести тога Штаба Оп. бр. 6 — од 8-1У-1944 год.[2] достављамо Вам извјештај у сљедећем:

Напад на непријатељске истакнуте тачке Тараш, Горица, Манастир Ждребаоник и Спуж са Спушком Главицом извршен је са распоредом снага по нашој заповијести Оп. бр. 46, од 9-1У-1944 год.[3] коју смо Вам доставили.

Опис непријатељских утврђеша:

Т а р а ш:

Дуж цијеле косе Тараша од капеле до изнад самога села Секулића постављени су повезани бункери израђени од каменог зида од којих извјестан број покривених. Њихов распоред је изломљене линије са истакнутим појединим објектима споља или унутра. Повезаност истих је путем саобраћајница. Са спољне стране постављен је појас мина до изнад села Секулића. Мине су посијане и кроз крш.

Дуж цијелих положаја постављена је бодљикава жица а боље утврде су по неколико пута уплетене жицом.

Горица истакнута код Тараша је исто тако утврђена рововима, & Манастир Ждребаоник није имао неких посебних утврђеша сем самог манастира, манастирских зграда и зида око манастира.

Све ове тачке: Тараш, Горица, Манастир Ждребаоник, Секулић и Лалевићи биле су посједнуте од непријатеља

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/6, к. 759.

[2] Види док. бр. 149.

[3] Заповијест Седме црноцорске НОУ бригаде за напад на означену просторију издата је под Оп. бр. 9 од 9 априла 1944 године. Види док. бр. 152. Заповијест од 8 априла Редакција није пронашла.

од прилике јачине 300 бораца. Сам Тараш био је посједнут Њемцима и Талијанима фашистима, као и Секулић, док Горица, Манастир и Лалевићи били су са четничким јединицама.

Наоружање је непромијењено од података које смо имали, с тим што се број аутоматских оруђа може скоро удвостручити.

С п у ж:

Спуж нема јаких утврда сем старе турске тврђаве на Спушкој Главици, чија је солидност врло добра, са пушкарницама и гвозденим вратима, високо уздигнута тако да је врло мала посада може лако бранити.

Мост у Спужу посједнут је био са једне и са друге стране са израђеним заклонима од камена који су били постављени на самоме мосту, као и са једне и са друге стране Зете.

Јачина непријатеља била је 150 до 200 бораца, претежно четника са 40—50 Њемаца.

Њихово наоружаше по подацима које смо добили раније, укључујући ту и брдски топ који је био постављен код четничког логора (школа).

Т о к б о р б е:

Развод јединица са полазних положаја за напад изведен је на начин предвиђен нашом заповијешћу Оп. бр. 46.

Борба је отпочела у времену од 20,45 до 21 час на оба правца.

Четврти батаљон ове бригаде и Четврти батаљон Зетског одреда брзо су очистили Горицу и Манастир Ждребаоник, док у Секулићу непријатељ је дао жилави отпор, бранећи се из кућа. По ликвидацији ових тачака Четврти батаљон ове бригаде усмјерио је свој напад уза село са једне и са друге стране гребена у правцу источног дијела утврђеног Тараша, а Четврти батаљон Зетског одреда јужним падинама Тараша на правцу Пажића, одакле је послије постављаша одјељеша која су затворила правац од града усмјерио се ка утврђешима на Тарашу лијево од нашег Четвртог батаљона. Први батаљон ове бригаде напао је Тараш гребеном западног дијела Тараша, пружајући се мало јужно, с тим што је претходно очистио Лалевиће.

Веза између Првог батаљона и Четвртог батаљона Зетског батаљона[4] била је доста слаба.

Са сјеверне и сјевероисточне стране налазили су се маши дијелови Првог и Четвртог батаљона ове бригаде (до

[1] **Треба да стоји Зетског одреда.**

двије чете) који су пришли минираном појасу и вршили притисак дуж цијелих положаја, покушавајући да пронађу пролазе непосијане минама, што нијесу успјели.

Жилавост борбе нарочито се оцртавала на најузвишенијем дијелу Тараша (капела), гдје је ручна граната била у дејству читави један и по час. Овај дио је прелазио два три пута из руке у руку, тако да је и артиљерија са града тукла у овај дио положаја, који су час држале наше јединице, а час њихове. Даље је борба дошла до изражаја на источном дијелу утврђења, око 8—900 метара сјевероисточно од Секулића, гдје су Четврти батаљон ове бригаде и Четврти батаљон Зетског одреда покушали неколико пута да овладају са истим.

За све вријеме вођеша борбе са града су тукли бацачи и топови, као и аутоматска оруђа која су била посјела мост. Ватра бацача и брдског топа дошла је до пуног изражаја, тако рећи ријешила је борбу за Тараш у шихову корист.

Спуж су нападали Други и Трећи батаљон ове бригаде, који су успјели да брзим продором овладају блоком кућа на овој страни Зете, остављајући Спушку Главицу опсједнуту са двије чете, а са осталим дијелом под заштитом ватре евојих оруђа покушали су прећи мост. У овоме нијесу успјели, јер је мост био добро брањен, а батаљони нијесу имали лаких бацача, као ни тешких сем један.

Покушали су дрскошћу посаду на Спушкој Главици ликвидирати или принудити на предају, што нијесу успјели — гдје је Други батаљон ове бригаде углавном имао губитке.

За све ово вријеме топ непријатељски изкрај касарне тукао је непосредну близину моста и јужну страну Спушке Главице.

Г у б и ц и:

На нашој страни било је 17 мртвих и 60 рањених, гдје рачунамо и 5 рањених Четвртог батаљона Зетског одреда. Од укупног броја рањених има 6 носила, неколика тежа коњаника, док су остали сви лакше рањени. Кроз бригадно превијалиште прошло је укупно 36 рањеника. Мртви су били сви на утврђењима, од којих се успјело изнијети свега три, док су остали остали, јер их није било могуће изнијети.

О непријатељским губицима не можемо ништа рећи, изузев врха Тараша, који је прелазио из руке у руку, гдје је само у једној групи заклона било 12 мртвих непријатељских војника.

Губитака материјала нијесмо имали.

На оној страни спушког моста запалили смо 1 камион са нешто бензина и заробили на Тарашу око 15 пушака са нешто муниције и ручних бомби.

Закључак:

Залагаше јединица у току борбе било је врло добро са приличном умјешношћу, с обзиром на шихову младост, као и са неколико ријетких примјера пожртвоваша и у старим јединицама.

И једну и другу тачку непријатељску нападале су по нашем мишљењу довољне снаге, искључујући немаше садејства на Спужу, како је то било замишљено, а које би свакако уродило са овлађивашем Спужа.

С обзиром на положај и утврђеша непријатеља јединице су доста правилно усмјериле правце напада, јер се испоставило, нарочито на Тарашу, да напад са друге стране није могао услиједити, сем са унутрашше стране, мада оволике наше губитке доста је увећао положај наших јединица који је био тучен како са објеката који су нападани, тако и са оне стране ријеке Зете.

Руководство у овој борби показало се енергично и одлучно са помашкашем еластичности, а нижи руководиоци нијесу дошли до изражаја сем личном храброшћу. Руковаше ватром није задовољило, тако да је утрошена прилична количина муниције из аутоматских оруђа.

У овој борби имали смо губитке у командном кадру (команде чета), један командир погинуо, исто тако комесар чете, као и рашени два четна политичка руководиоца и један командир. Имали смо и једног погинулог водника.

Листу губитака из које ће се видјети тачан преглед доставићемо накнадно, јер је још нијесмо добили од батаљона. Исто тако доставићемо преглед утрошка муниције.

Све наше јединице остале су без ручних бомби.

Јединице ове бригаде сада се налазе на положајима и то: Први батаљон на просторији Ожмидријен — Велета — Богићевићи; Четврти батаљон Лубово — Слатина: Четврти батаљон Зетског одреда Лаће — Колашиновићи: Други батаљон Мартинићи — Градина и Трећи батаљон Црнци. Штаб бригаде налази се у Глизици.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Нико Ђаконовић

3. команданта, капетан
Миливоје Грозданић

Начелник
Салих А. Радончић

БР. 180

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ХЕРЦЕГОВАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ ПРОТИВ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА НА СЕКТОРУ ГРАХОВО—ВИЛУСЕ—ВЕЛИМЉЕ[1]

42

79

Јединице Херцеговачке дивизије већ 3 дана воде жестоке борбе са јаким њемачко-четничким снагама на сектору Грахово — Осјеченица. Њемци успјели да уђу у Вилусе и продужили нападе ка Велимљу али одбијени.

У овим борбама Њемци имали 90, а четници 11 мртвих. Наши губици 10 мртвих и 6 рањених.

12-1У-1944 год.
Колашин

Приморац[2]

БР. 161

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РЕЗУЛТАТИМА БОРБИ НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 10
11 април 1944 год.
у . .. час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Напад на непријатељска упоришта дуж комуникације Подгорица — Даниловград, предвиђен за 9 овога мјесеца, одложен је био — због закашњења у повезивању са Приморском оперативном групом — за 10 овога мјесеца.-

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Рудолф Приморац

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 6/3, к. 754.
[2] Види док. бр. 153.

ЦИ!ЈБ **овога напада био је овлађивање поменутом комуникацијом у интересу побољшања економског положаја наших снага на овоме сектору и прекид непријатељске везе са Никшићем.**

По предвиђеном плану нападани су сљедећи објекти; Казновица — Церовице — Спуж — Тараш, на лијевој обали р. Зете. Десном обалом ове ријеке требала је да садејствује Приморска оперативна група у циљу олакшања успјеха нашега напада и заузимаша Даниловграда.

Напад је почео у времену од 21 до 21,45 часова. Пјешадиском нападу претходила је артиљериска припрема брдског артиљериског дивизиона ове дивизије са положаја Глизица (једна батерија) и Равни Лаз (друга батерија). Прва батерија тукла је Тараш, Даниловград, Спушку Главицу и објекте у Спужу. Друга батерија тукла је Тријебач, Церовицу и Казновицу. Послије извршене припреме, друга батерија тукла је са неколико зрна Вранићке Њиве и саму Подгорицу.

На Казновицу, Церовицу и околне објекте нападала је V Црногорска ударна бригада са два батаљона, којима је био придодат и један батаљон италијанске дивизије „Гарибалди". Напад на ово непријатељско упориште почео је тачно у одређено вријеме са изванредном жестином и упорношћу батаљона V бригаде. У овом нападу борба се водила бомбама, пиштољима и машинским пушкама. Наши борци успјели су да, послије краће борбе, овладају тачком Калачац, на којој су убили два Њемца и заробили 13 Италијана. Ту су наши заплијенили 1 тешки и 1 лаки бацач са 260 граната за оба оруђа, 1 машинску пушку, 1 пиштољ, 1 сигнални пиштољ и нешто ратне спреме. Борба за Казновицу трајала је преко цијеле ноћи и поједине тачке прелазиле су из наших у непријатељске руке и обратно у неколико махова.

Напад на Спуж извела су два батаљона VII Црногорске ударне бригаде, који су послије краће борбе успјели да, заобилажешем Спушке Главице, продру у варош и овладају дијелом ове на лијевој обали р. Зете. У моменту када су се наши борци приближавали, гонећи четничке банде, мосту, Њемци су повратили поново четнике у варош, те је тако настала жилава борба која се продужила до испред саме зоре. На Спушкој Главици остали су били неликвидирани два бункера, из којих је непрестано сипала ватра у бок и у леђа јединица које су продрле у варош. Напад на Спуж био је добро организован и изведен са доста упорности и жилавости, гдје су борци младе VII бригаде показали веома високу борбеност.

Напад на Ждребаоник, Горицу и Тараш извела су два батаљона VII Црногорске ударне бригаде, уз садејство једног батаљона Зетског одреда. Борба за Ждребаоник и Горицу брзо је ријешена у нашу корист. Борба за Тараш трајала је преко цијеле ноћи, а сам врх Тараша прелазио је око 5 пута из руке у руку. Борци VII бригаде и овдје су показали високи борбени квалитет и неустрашивост. Њина упорност у налетима на утврђене тачке и бункере потсјећала је на борбе наших старих јединица. Поједина села око Тараша борци VII бригаде чистили су кућу по кућу.[3]

IX Црногорска ударна бригада извела је демонстративни напад са сектора Кучи према Подгорици и успјела је да очисти од четничких банди: Златицу, Доњане, Г.'и Д. Врбицу, Пеуту и Подкрајницу, избијајући тако до саме Кокарицке Горе, на којој се непријатељ сконцентрисао и пружио јак отпор.

Садејство Приморске оперативне групе са десне обале р. Зете услиједило је само дјелимично и то са великим закашшешем, јер су шени батаљони били далеко те нијесу могли благовремено да стигну.[4]

Сви непријатељски објекти били су врло добро утврђени и солидно посједнути пјешадијом и великим бројем лаких и тешких аутоматских оруђа, као и тешких и лаких бацача. Непријатељ је био невјероватно упоран и добро организован за одбрану. Поред тога он се је надао нападу па се је за исти био добро спремио. Непријатељ је овдје показао да му је много стало до комуникације Никшић — Подгорица и да ће је све чвршће бранити.

Наш напад није успио. Разлози за ово су: непријатељска упорност, с једне стране, и, с друге стране, велики број утврђених објеката на прилично великом фронту и наше мале снаге за овако велику и замашну акцију, као и стсуство садејства Приморске оперативне групе.

Губици непријатеља у овој акцији били су велики. Број шихових жртава цијенимо на око 150 мртвих и рањених, иако немамо довољно података. На самом Тарашу, на једном мјесту нађено је 12 мртвих непријатељских војника.

Заплијењено је свега 1 тешки и 1 лаки бацач са 260 граната за оба оруђа, 1 машинска пушка, 1 пиштољ „парабелум", 1 сигнални пиштољ, 16 пушака са нешто муниције и друге ратне спреме. У Спужу је запаљен један камион.

[3] О борбама Седме црногорске НОУ бригаде на свом сектору види у док. бр. 159.

[4] О полсжају и бсрсама јединица Приморске оперативне групе види у док. бр. 155 и 156.

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 161

11. априла 1944 год.

у часа.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Напад на непријатељска упоришта дуж комуникације Подгорица-Даниловград, предвиђен за 9 овога мјесеца, одложен је био - због закашњења у повезивању са Приморском Оперативном групом - за 10 овога мјесеца

Циљ овога напада био је овладавање поменутом комуникацијом у интересу побољшања економског положаја наших слага на овоме сектору и прекид непријатељске везе са Никшићем.

По предвиђеном плану нападани су слиједећи објекти: Казновица-Церовица-Спуж-Тараш, на лијевој обали р. Зете. Десном обалом ове ријеке требала је да садјејствује Приморска Оперативна група у циљу олакшања успјеха нашега напада и заузимања Даниловграда.

Напад је почео у времену од 21 до 21,45 часова. Пјешадиском нападу претходила је артиљериска припрема брдског артиљериског дивизиона ове дивизије са положаја Глизица-/једна батерија/ и Равни Лаз /друга батерија/. Прва батерија тукла је Тараш, Даниловград, Спужку Главицу и објекте у Спужу. Друга батерија тукла је Тријебач, Церовицу и Казновицу. Послије извршене припреме, друга батерија тукла је са неколико зрна Бравјице Ниве и саму Подгорицу.

На Казновицу, Церовицу и околне објекте нападала је V Црногорска Ударна бригада са два батаљона, којима је био придодат и један батаљон италијанске дивизије " Гарибалди". Напад на ово непријатељске опориште почео је тачно у одређено вријеме са изванредном жестином и упорношћу батаљона V бригаде. У овом нападу борбасе водила бомбама, пиштољима и машинским пушкама. Наши борци успјели су да, послије краће борбе, овладају тачком Калачац, на којој су [illegible] Њемца и заробили 13 Италијана. Ту су наши заплијенили 1 [illegible] 1 лаки бацач са 260 граната за оба оруђа; 1 машинску пушку, 1 пи[illegible] сигурни пиштољ и нешто ратне спреме. Борба за Казновицу трајала је [illegible] ноћи и поједине тачке прелазиле су из наших у непријатељск[illegible] и обратно у неколико махова.

Напад на Спуж извела су два батаљона VII Црногорске Ударне бригаде, који су послије краће борбе успјели да, заобилажењем Спужке Главице продру у варош и овладају дијелом ове на лијевој обали р. Зете. У моменту када су се наши борци приближавали, гонећи четничке банде, мосту, Њемци су повратили поново чётнике у варош те је тако настала жилава борба, која се продужила до испред саме зоре. На Спужкој Главици остали су били неликвидирани два бункера, из којих је непрестано сипала ватра у бок и у леђа, јединица које су продрле у варош. Напад на Спуж био је добро организован и изведен са доста упорности и жилавости, гдје су борци младе VII бригаде показали веома високу борбеност.

Напад на Ждребаоник, Горицу и Тараш извели су два батаљона VII Црногорске Ударне бригаде, уз садјејство једног батаљона Зетског Одреда. Борба за Ждребаоник и Горицу брзо је ријешена у нашу корист. Борба за Тараш трајала је преко цијеле ноћи, а сам врх Тараша прелазио је око 5 пута из руке у руку. Борци VII бригаде и овдје су показали високи борбени квалитет и неустрашивост. Велика упорност у налетима на утврђене тачке и бункере потсјећала је на борбе наших старих јединица. Поједина села око Тараша борци VII бригаде чистили су кућу по кућу.

IX Црногорска Ударна бригада извела је демостративни напад са сектора Кучи према Подгорици и успјела је да очисти од четничких

Сотокспија прве странице документа бр. 161

Наши губици су: 101 рањен, од којих 23 тешко, и 22 мртва. У овај број улази 5 рањених другова из Зетског одреда и један погинули из музике II Ударног корпуса.

Међу мртвим и рањеним налази се неколико четних политичких и војних руководилаца, као и један замјеник командира батерије.

Материјалних губитака нијесмо имали.

Послије акције наше јединице повукле су се на полазне положаје.

На поновни напад нијесмо се одлучили из разлога што би он опет довео до великих губитака, а свјежих и одморних снага нијесмо имали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 162

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 12 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 11
12 април 1944 год.
у 15,30 час.

ШТАБУ V, VII и IX БРИГАДЕ

Напад наших јединица на непријатељске положаје Казновица — Спуж — Тараш који је извршен 10/11 текућег мјесеца није успио. Непријатељ је био врло жилав, добро утврђен и обзиром да је био обавијештен о нападу добро припремљен за исти, те му је и поред пожртвованог рада наших батаљона, који су у току цијеле ноћи вршили напад и успијевали да заузму најупорније тачке на овом низу одбране, успјело да одбрани посједнуте позиције.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архлви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 754.

У овој борби нарочито су се истакли батаљони V Црногорске ударне бригаде који су нападали Казновицу и батаљони VII Црногорске ударне бригаде који су нападали Спуж и Тараш.

Наши губици у овој борби били су врло осјетни, нарочито код VII Црногорске бригаде.

Непријатељу су нанијети велики губици у мртвим и рањеним. Заплијењено је: 1 тешки бацач, 1 лаки бацач, 1 машингевер, 1 „парабелум", 260 граната за бацач, 5000 метака пушчаних, 16 пушака, 1 сигнални пиштољ и друга ратна спрема. Заробљено је 13 италијанских фашиста.

У циљу одмора јединица и оспособљења за нове акције и покрете као и у циљу обезбјеђења територије на којој се јединице налазе

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VII Црногорска ударна бригада **са батаљоном Зетског одреда смјестиће се на просторији Бјелопавлића и Црнаца, затварајући све правце од Даниловграда и Спужа као и од Богетића, вршећи повремене препаде и демонстративне испаде у правцу ових непријатељских гарнизона. На десном крилу одржавати везу са јединицама Приморске оперативне групе, а на лијевом крилу са дијеловима V Црногорске ударне бригаде. Све доминантне тачке на означеној просторији држати у рукама, а са батаљонима крстарити по односној просторији.**

2. — V *Црногорска ударна бригада* **смјестиће се и распсредити на просторији Пипера са задатком затварања праваца из Подгорице, Тријебча и Казновице. Десно одржавати везу са лијевокрилним батаљоном VII Црногорске бригаде у с. Црнцима, а лијево са јединицама IX Црногорске бригаде на Биочу. Истакнуте тачке на овој просторији чврсто посјести и утврдити, јер постоји вјероватноћа непријатељскх испада у правцу наших јединица. Нарочито водити рачуна и о правцу Д. Рогами — Г. Рогами — Вежешник, која тачка је врло привлачна за непријатеља, обзиром да у случају њеног посиједања са исте може угрозити цијелу просторију Доњих Пипера укључујући и Биоче.**

3. — IX Црногорска ударна бригада **остаће и даље на просторији Куча са већ датим задацима у ранијем нашем наређењу.**

4. — Све јединице ће водити рачуна да у току дана људство буде прикривено од угледа и дејства непријатељске артиљерије. Препаде и акције вршити искључиво ноћу.

5. — Јединице ће се исхрањивати са просторије на којој се налазе и то:

а) VII бригада и Зетски одред са просторије Бјелопавлића,

б) V бригада са просторије Пипера,

в) IX бригада са просторије Куча, Братоножића, Брскута и Лијеве Ријеке.

6. — Настати да се тешки рањеници (они којима је потребна и дивизиска болница) што прије пребаце у болницу. Ово пребацивање мора бити уредно и тако организовано да од пребацивања не трпе рањеници усљед недостатка људства за преношење, коња, хране, потребне санитетске његе итд.

7. — Хируршка екипа бр. 1.— налазиће се и даље у с. Црнци, а екипа бр. 2.— у с. Потоци.

8. — Дивизиска болница налазиће се и даље у Морачи (манастир).

9. — Овај Штаб налазиће се у с. Биоче.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 163

ИЗВЈЕШТАЈ 1ПТАВА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 АНРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О НАМЈЕРАМА НЕПРИЈАТЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ И САНЏАКА И ПЛАНУ ШТАБА КОРПУСА ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ КОНЦЕНТРАЦИЈА[1]

54, 55, 56, 57, 58, 59

Уједињене реакционарне снаге: четници, недићевци, муслимани" и Арбанаси,[3] заједно са Њемцима, имају као главни задатак ликвидацију наше слободне територије и избацивање наших снага из Санџака и Ц. Горе у циљу уједињења и ојачања свих реакционарних снага, те при-

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[2] Муслиманска милиција

[3] Албанске квислиншке јединице

сједињења Санџака и Ц. Горе Србији. Ради остварења овог задатка извршили су припрему преко штампе и радија, а сада већ почели војничке операције. Прво са правца Санџака непријатељ је отпочео офанзиву са око 5000 Њемаца, четника и муслимана, рачунајући ту 1500 босанских четника, који су се сконцентрисали на просторији Челебић — Мељак.

- Друго. Арбанаси заједно са муслим. и четн. врше концентрацију на правцу Беране — Андријевица.

Треће. Њем. у Подгорици добијају осјетнија појачања из Албаније. Четврто. Један пук Њемаца са око 2000 четника концентрише се на просторији Грахово — Вилусе, гдје већ једна херцеговачка бригада води са њима борбе. Ми не смијемо дозволити да непријатељ оствари своје намјере, јер би то онемогућило наш опстанак у Санџаку и Ц. Гори, а имало би посљедица и изван ових покрајина. Четнипи упорно настоје да одрже приморски појас, у чему их помажу Њемци.

Наш општи план:

Прво. Разбити офанзиву у Санџаку са 37 див. и дијеловима 3 див., а онда упутити двије бригаде на сектор Пријепоље — Рудо у циљу олакшања II и V див. и стварања сигурније базе у Санџаку. У остварењу овог задатка нужно је хитно садејство 27 див. на правцу Фоча — Челебић.

Друго. Према Албанији држати се дефанзивно.

Треће. Приморску групу оријентисати према Конављима и Дубровнику, остављајући два батаљона VI бригаде и Ловћенски бат. на комуникацији Дан.[илов]град — Подгорица и Подгорица — Цетиње.

Четврто. 29 див. остављамо слободну иницијативу, с тим да се повеже са Приморском групом.

Економско стање у Ц. Гори је врло тешко. У појединим срезовима влада глад. Коњи нам липсавају од глади, те ћемо морати један дио тешког оруђа закопати. Савезничка помоћ у храни једва задовољава потребе наше болнице у Морачи. Молимо да интервенишете код Савезника да сачувамо војску и народ од глади.

Пеко, Митар

13-1У-1944 год.
Колашин

БР. 166

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 13 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О НАПАДУ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА ОД БРОДАРЕВА У ПРАВЦУ БИЈЕЛОГ ПОЉА И ШАХОВИЋА[1]

ОБ В.Ш. 45

Њемци, четници и муслимани од 11 о.мј. врше јаче нападе од Бродарева у правцу Бијелог Поља са 40 камиона и неколико тенкова, и од Бродарева преко Слатине у правцу Шаховића.

Митар

13-1У-1944 год.
Колашин

БР. 165

ИЗВЈЕШТАЈ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 13 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ЈАЧИНИ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У НИКШИЋУ И ДАНИЛОВГРАДУ[1]

„25 —Х"
Стр. пов. бр. 19
13 априла 1944 г.
Доставља извјештај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

— за II отсјек —

Положај

На основу накнадно прикупљених података послије нашег извјешаја Стр. пов. бр. 16 од 8 априла т.г.,[2] као и на основу извјештаја подручних нам органа, достављамо сљедеће:

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23—1, к. 393.

[%] Редакција овај извјештај није пронашла.

1. — НЕПРИЈАТЕЉ:

а) *Никшић.* — 7 ов.мј. око 20 савезничких авиона бомбардовало је Никшић. Бомбардовани су војни објекти, као: гимназија, електрична централа, жељез. станица, Бедем, Студеначке Главице, разни магацини, њемачка болница и др. Бомбе су такође падале и у сами центар града. Велики дио града је порушен. Према до сада прикупљеним подацима, од бомбардовања 7 ов.мј. било је:

20 мртвих и 40—45 рањених Њемаца;

11 мртвих и рањених итал. фашиста;

50—60 мртвих и виши број рањених четника, од којих 34 из Дурмиторске бригаде Ивана Ружића, међу којима има и официра;

178 мртвих осталих издајника и становништва.

Овај број није потпун, јер има велики број затрпаних чије је откопавање у току.

Послије овог бомбардовања становништво се разбјежало по околним селима (Горње Поље, Глибавац, Брезовик, Драгова Лука, Рубежа, Озринићи и др.), док су се четници разбјежали куд који (један број кућама, а други у села која су под њиховом контролом — Кличево, Страшевина, Студенци, Гребице, Кочане). У вароши је била настала таква паника да су и сами жандарми бацали оружје и значке па са фамилијом бјежали у разним правцима. Град је пуст.

8 ов.мј. услиједило је друго бомбардовање са око 15 авиона; избачене су бомбе у једном налету и то већег калибра. Од овог бомбардовања погинуо је велики број Њемаца и итал. фашиста (тачне податке још немамо). Од овог бомбардовања погинуо је и командант омладинског четничког батаљона учитељ Ђока Пејовић, док је издајник Јеврем Шаулић контузован од бомбе која је негдје у близини пала. Од становништва није нико погинуо, јер се на вријеме евакуисало из вароши.

Сада се Њемци и итал. фашисти налазе сви на положајима. и то: Мидова Коса, Студеначке Главице, Требјеса. Чађалица (к. 659), Уздомир. Војничке установе (штабови, команде) налазе се код војне пекаре (на раскрсници путева Никшић — Вилусе и Никшић — Горње Поље). По положајима копају ровове за митраљеска гнијезда. Од јединица у граду се налази само санитетски вод са љекарима, а болницу су смјестили у бив. цивилној болници (код џамије).

Приликом бомбардовања 7 ов.мј. једна бомба је погодила у затвор, од које је погинуло 8 затвореника, а остали

(већи дио) успио је да побјегне и повеже се са нашим јединицама.

Ово бомбардовање имало је велики како материјални. тако и морални ефекат, нарочито у односу на четничке банде, које се сада не осјећају сигурним ни у окупаторском блоку, што ће свакако условити још већу деморализацију код и онако деморалисаних банди.

б) *Даниловград.* **— Према подацима које смо прикупили, а који су доста оскудни, стање у Даниловграду није се знатно измијенило у односу на наш извјештај Стр. пов. бр. 16 од 8 ов.мј. Једино што је непријатељ појачао будност послије нашег напада и појачао спољна обезбјеђења. Из Подгорице је приспјело 2—3 топа и 3 тенка. Да ли је што војске дошло немамо података.**

На просторији Д.[анилов]град — Косови Луг — Спуж налази се једна четничка бригада под командом Јакова Јововића, која у свом саставу има 7 батаљона и то: Косоволушки (к-дт Милосав Јововић), Петрушински (к-дт Шпиро Стојановић), Павковићко-вражегрмски (к-дт Радивоје Војводић), Загарачки (к-дт Радован Николић, који је рањен у борби 10 ов.мј.), Спушки (к-дт Мирко Драговић), Комански (к-дт Саво Радуловић) и Бандићки (к-дт Марко Секулић). У саставу бригаде налази се и штабска чета и одред „Црна рука" под командом Радосава М. Павићевића.

Поред овога постоји и један жандармериски батаљон од 3 чете, од којих су двије у Д.[анилов]граду, а једна у Спужу. Чете су јачине 50—60 људи. Постоји и један специјални жандарм. вод у јачини од 30 људи који је смјештен у Д.[анилов]граду.

Пратећа чета Јакова Јововића броји 80 људи, а наоружана је са 1 „бредом", 10 п.митраљеза и 1 бацачем.

Одред „Црна рука" броји 80 људи.

Ове јединице, као и 100 четника из састава Загарачког батаљона, претстављају најборбенији четнички елеменат (све људи који су окрвавили руке).

Косоволушки батаљон броји 250 људи, од којих приличан број ненаоружаних. Наоружање: 6 п.митраљеза и 1 „бреда".

Петрушински батаљон (Састав: 60 Пјешиваца, 60 Орјелучана и Фручана и 200 Данилограђана и Главичани) — свега 320 људи, од којих један добар дио ненаоружаних. Наоружање: 4 п.митраљеза и 1 „бреда".

Павковићко-вражегрмски батаљон броји 80 људи. Наоружање: 3 п.митраљеза и 1 „бреда".

Загарачки батаљон броји 250 људи, од којих пола ненаоружано. Имају 2 п.митраљеза.

Спушки, Комански и Бандићки батаљон налазе се на просторији Спуж — Кликовача.

Велики број ових четника не претставља борбени квалитет, а њихова деморализација сваким даном све више расте. У вези са претстојећим пољским радовима очекује се да ће их један велики број избјећи из блока и вратити се својим кућама, мада у том правцу четничке вође проводе велику контролу, у ком циљу је и формиран одред „Црна рука".

ц) Према причању једног позадинца јуче је у Подгорицу стигло око 60 камиона војске из Скадра као појачање гарнизону у Подгорици. Намјере нам нијесу познате. Непријатељ је такође појачао своје посаде на комуникацији Подгорица — Ријека Црнојевића.

д) „Команда нац. трупа" на Цетињу покушава у заједници са окупатором да преформира досадашње војне јединице и да створи неку сталну војску, која би била добро наоружана и под њемачком командом, тј. да формира т.зв. полициски одред, који би наводно имао за задатак борбу против „банди" у заједници са њемачким трупама. Ово формирање требало би да почне са формирањем првог полициског батаљона у Подгорици. У том циљу већ су издате наредбе преко начелства срезова и општинске управе већ уручују позиве. (Прилажемо објаву Градског поглаварства из Котора и позиве Општине ћеклићке).

Прилажемо два извјештаја друга „Мргуда"[3] као и извјештаје Ловћенског одреда и другова из Боке.

*2. — Наше јединице се налазе: II Далматинска бригада са 5 батаљона на комуникацији Никшић — Даниловград; VI Црногорска бригада на просторији Д. Загарач — Комани — Д. Љеш. Нахија (са једним батаљоном); Бокељски одред на просторији Трешњево; Ловћенски одред на просторији Љеш. Нахија — Симуња и Никшићки одред на простору Г. Поље — Луково.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Прилог: 2 извјештаја друга „Мргуда"
Извјештај Ловћенског одреда
2 извјештаја О. К. Бока
Објава Град. погл. Котор и
2 позива Општине ћеклићке

За 25 — X
Рашо[4]

[3] Војо Ивановић
[4] Рашо Радовић

БР. 166

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 13 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ЗАУЗИМАЊЕ НОВИХ ПО- . ЛОЖАЈА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 12
13 априла 1944 год.
у . . . час.

Хитно прије свега

ШТАБУ V, VII И IX БРИГАДЕ

У вези новонастале ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V *Црногорска ударна бригада* **са своја два батаљона- који се налазе на просторији Пипера најхитније ће се пребацити у Матешево, повезати се са Штабом бригаде у Андријевици и са Штабом II корпуса, од којега ће добити потребно наређење за даљи рад.**

На садашњим положајима са најпотребнијим дијеловима сачекати смјену.

2. — *VII Црногорска ударна бригада* **смијениће са Два батаљона[3] батаљоне V Црногорске бригаде на положајима које ови батаљони сада држе, а два батаљона и Зетски одред остаће** *и,* **даље на просторији Бјелопавлића са задатком који је досада имала цијела бригада.**

Смјену батаљона V Црногорске бригаде извршити најхитније.

3. — *IX Црногорска ударна бригада* **затвараће правце од Подгорице према Кучима и Биочу, укључујући и правац Подгорица — Смоковац. Са јединицама VII Црногорске бригаде одржавати тијесну везу.**

4. — Овај Штаб ће се налазити на Биочу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант
генералмајор
Радован Вукановић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1, к. 754.
[2] Други и Четврти. Види док. бр. 220.
[3] Други и Четврти. Види док. бр. 167.

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 13 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЗАУЗИМАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА НА ПРОСТОРИЈИ ДАНИЛОВГРАД—ПОДГОРИЦА[1]

ШТАБ *Хитно прије свега*
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 48
13 априла 1944 године
у 13 часова

ШТАБУ БАТАЉОНА

Положај

У вези новонастале ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1) Први батаљон ове бригаде одмах по пријему овога наређења извршиће покрет са садашњих положаја и претурити се на просторију Јовановићи — Сретња — Слатина са задатком затварања правца од Даниловграда. Батаљон ће интервенисати у случају непријатељског напада и на правцу Слапа, како је то предвиђено нашим наређењем Оп. бр. 47, у циљу садејства приморским јединицама. Исто тако обратити пажњу на правац Манастир Ждребаоник — Слатина, одржавајући везу лијево са V батаљоном Зетског одреда ради затварања међупростора и узајамног потпомагања. Мјештанској Вражегрмској чети издати наређење да се смјести у Баре ради сталве контроле Слапа. Десно одржавати везу са јединицама Приморске групе. Батаљон ће држати у својим рукама Развалину Боан, депозит под Слатином, косе испод Јовановића а имати под контролом Хум. Батаљон са ове просторије може бити покрзтна група на правцу Слапа или Јеленка. Не бити равнодушан према непријатељском испаду на правцу Слапа.

Батаљонску интендантуру смјестити у Долове Ковачевића*.

2) IV батаљон Зетског одреда смјестиће се на просторији Лаће — Глизица са задатком затварања простора од Даниловграда и садејства Трећем батаљону ове бригаде на просторији Градина — Црнци.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1, к. 759.
[2] Вјероватно Ковачки Долови

Штаб батаљона наредиће Штабу теренског батаљона у Мартинићима да мобилише људство и прикључи га батаљону (IV Зетског одреда) па га смјестити у Мартиниће са задатком који је дат батаљону. Батаљон ће држати истакнуте тачке Горевић, косу испод Глизице (изнад саме БабуЉе) и Лаће и Осојник.

Штаб батаљона добиће детаљнија упутства од Штаба свога одреда, иначе на положајима бити будан а са мањим одјељењима контролисати поле.[3]

Батаљон ће одржавати тијесну везу са Првим батаљоном ове бригаде на просторији Слатина а лијево са нашим Трећим батаљоном на просторији Градине.

3) Трећи батаљон ове бригаде смјестиће се на просторији Градине и Доњих Црнаца и Брегова Мијовића са задатком затварања правца од Спужа на правцу Мартинића и од Спужа на правцу Лопата и Марковића.

На коси испод Градине поставити противтенковско одјељење, односно имати га стално припремљена да са исте може дејствовати на непријатељска возила која би правила испад цестом од Спужа.

Десно одржавати везу са батаљоном Зетског одреда на просторији Мартинића и Глизице, а лијево са нашим Другим батаљоном који ће смијенити IV батаљон V бригаде.

4) Други батаљон ове бригаде извршиће одмах са двије чете покрет правцем Ћелија[4]—Црнци—Равни Лаз—Марковићи, на којој ће просторији смијенити батаљон V бригаде — односно дијелове истога, с обзиром да је батаљон већим дијелом отпутовао на нови задатак. Десно одржавати везу са нашим Трећим батаљоном а лијево са IV батаљоном.

Десна граница батаљона биће Брегови Мијовића, а лијева просторија између Марковића и развалине изнад Дрезге.

5) IV батаљон ове бригаде са двије чете по пријему овог наређења извршиће хитан покрет правцем Другога батаљона с тим што ће смијенити II батаљон V бригаде на просторији Подпеће, Завала, Рогами.

Десна граница батаљона лијева граница нашег Другог батаљона, а лијево се везати за батаљон IX бригаде који затвара правац Смоковац.

Овај батаљон ће водити рачуна о Вежешнику у заједници са батаљоном IX бригаде који затвара наведени правац.

6) Чете Другог и Четвртог батаљона, са којима ће остати по један члан батаљона, по смјени са батаљонским интендантурама хитно ће се пребацити у саетав својих батаљона.

[8] Вјероватно Пода
[4] Манастир Пиперска Ћелија

Први батаљон ове бригаде и IV батаљон Зетског одреда ће најхитније смијенити дијелове Другог и Четвртог батаљона ове бригаде.

Помијерање јединица и посиједање нових положаја има се извршити у току ноћи 13 са 14 до свануће.

7) Штабови батаљона ће повести рачуна о наслону својих интендантура на путеве којима могу лако да се крећу, како не би исте ометале покретљивост и рад батаљона.

8) Тачке 6, 7, 8, 9, 10 и 12 нашег наређења Оп. бр. 47[5] остају непромијењене, те ће се штабови батаљона истих управљати, прилагођавајући их конкретним приликама.

9) Интендантура бригаде пребациће се на Копиље, а болница по нахођењу референта санитета бригаде може се пребацити на Копиље или пак остати у Мартинићком Гостиљу.

Референт санитета бригаде и управа болнице постараће се да се сви тежи рањеници као и други којима је потребно лијечење при дивизијској болници најхитније пребаце за исту.

10) Штаб бригаде налазиће се у Црнцима.

11) Штаб Трећег батаљона изузеће потребан број нагазних мина од Штаба бригаде ради употребе на цести Спуж—Мартинићи, односно Спуж—Манастир Ждребаоник, а Штаб Првог батаљона настаће да се поставе добре препреке на це« сти Манастир Ждребаоник—Слатина.

12) Бригадно превијалиште биће у селу Црнци.[0]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
з. команданта, капетан
Миливоје Грозданић

П.С. Штаб II и IV батаљона прликом проласка кроз Црнце јавиће се ради добијања детаљнијих упутстава.

(М.П.)

[5] Редакција овај документ није могла пронаћи.

" О даљем распореду бригаде и њеним задацима види у док. бр. 174.

БР. 168

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ОКО ШАХОВИЋА И БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

60
Тбо дд

Водимо тешке борбе са надмоћнијим њем. снагама потпомогнутим четн. и муслим. и моторизацијом на сектору Шаховићи — Слепач Мост — Бијело Поље. Непријатељ трпи губитке. Непријатељска авијација активна.

Непријатељ отпочео са нападима од правца Подгорице. На Радовче и у Беране можемо примати материјал.[1]'

Једина мјеста за сада за примање материјала Негобуђа и Колашин.

Пеко

14-1У-1944 год.
Колашин

БР. 169

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ МОЈКОВАЦ—ШАХОВИЋИ[1]

в.ш. 63 64
82' 75

На сектору: Мојковац — Шаховићи још у току тешке борбе. Непријатељ трпи тешке губитке. Спремамо се да пређемо у противнапад на том сектору са 37 и Петом бригадом.

14 ов.мј. IX бригада. одбацила непријатеља према Подгорици и нанијела му тешке губитке.[2] Због ситуације код Мојковца IX смо повукли ка Вјетарнику.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Треба да стоји: „не можемо примати материјал".

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] О овој борби и губицима види у док. бр. 208.

Још држимо Андријевиу/ Беране смо езакуисали. Мојковац смо евакуисали али не дамо непријатељу да уђе у њега.

Питање исхране нам компликује ситуацију, те због тога ни концентрацију не можемо извршити.

Кад разбијемо овај крак у јужном Санџаку, оријентисаћемо главне снаге у Санџак и Васојевиће.

Пеко

БР. 170

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О НАПАДИМА НИЈЕМАЦА НА СЕКТОРУ БИЈЕЛО ПОЉЕ—МОЈКОВАЦ[1]

НАЧЕЛНИК
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА
14-1У-1944 год.
у 7 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. По мом доласку у Штаб XXXVII дивизије ситуација је изгледала овако:

— IV Санџачка бригада држала је линију положаја: Богданица — Слатка — Водно — Перотин — Борово — Пандурица, одбијајући на тим положајима јаке непријатељске нападе од праваца: Коврена, Мијаковића и Косанице.

— III Санџачка бригада према једном кратком извјештају команданта дивизије од 12-1^ у 18 часова налазила се на просторији: Горице — Градина. Према истом извјештају команданта дивизије он је намјеравао још да у току ноћи са два батаљона III Санџачке бригаде стигне у Шаховиће. Штаб дивизије одговорио је на ово команданту дивизије да са ова два батаљона што прије дејствује правцем: Кићево — Горње Гранчарево — Модри До и да на тај начин олакша ситуацију 1 и 4 батаљона VIII Црногорске бригаде који су водили борбу са надмоћнијим непријатељем на сектору Бијелог Поља.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1—1, к. 397. 2 Види док. бр. 154.

Од тада командант дивизије није се више јављао нити до сада знамо за распоред III Санџачке бригаде. Претпостављамо ипак да је он са овим снагама кренуо у правцу Кање. Јуче послије подне чула се борба на просторији: Лиса — Орловача, из чега извлачим горњу претпоставку.

— 1 и 4 батаљон VIII Црногорске бригаде пробијали су се у току јучерашњег дана из обруча на сектору Бијелог Поља и у току ове ноћи успјели да се пребаце на десну обалу ријеке ЈБубовије на просторији Потрк — Пале. Тачне губитке ових батаљона још не знамо јер се батаљони нису још потпуно прикупили, али су они изгубили већи дио тешких оруђа, тј. уништили су их приликом пробијања.

2. С обзиром на овакву ситуацију предузео сам сљедеће:

а) чету Главног штаба која се налазила у Мојковцу упутио сам одмах на Слепач Мост са задатком да по сваку цијену затвори правац: Слепач Мост — Лепенац и правац који преко Меденог Гувна изводи преко планине на Мојковац.

Важност овога правца свима нам је добро позната, нарочито онога који преко Меденог Гувна излази на Мојковац а тиме у позадину наших снага, али ми нисмо имали других снага на расположењу да га затворимо;

б) у току ноћи 13/14 ов. мј. прикупљени 4 батаљон VIII Црногорске бригаде упутили смо јутрос хитно на просторију: Мајсторовина — Дијо — Ракита — Слепач Мост са задатком да затвори оба горе поменута правца и да на тој просторији прикупи све снаге које би се тамо евентуално налазиле и стави их под своју команду;

ц) 1 батаљон VIII Црногорске бригаде распоредили смо на линији: Пале — Потрк са задатком да јутрос предузму насилна извиђања, пређу Љубовију и по могућству ухвате додир са непријатељем на линији Јабучна — Модри До;

д) батаљону IX бригаде који треба да стигне у Мојковац наредио сам по куриру који га тамо чека да без икаквог задржавања преко Лепенца крене за Слепач Мост.

3. Јутрос у 7 часова и сада непрекидно чује се јака борба на линији Слепач Мост — Мајсторовина. Још немамо података о овој борби, али ако непријатељ ангажује веће снаге чета Главног штаба неће моћи да изврши свој задатак. Уколико ова чета издржи до пристизања горе наведена два батаљона, вјерујем да ћемо овај правац успјешно затворити, чиме би се читава ситуација на овом сектору измијенила у нашу корист.

Претпоставка да ће непријатељ тежити да јачим снагама преко Раките и Меденог Гувна избије јужно од Мој-

ковца, и тиме угрози[ти] све наше снаге које се налазе на десној обали Таре, може се извести из извиђања непријатељске авијације у току јучерашњег дана и јутрос, као бомбардовање моста на Тари, које је, како вам је сигурно познато, вршила непријатељска авијација јуче послије подне али без успјеха, а исто тако и непријатељски јутрашњи напад на просторију Мајсторовина — Слепач Мост. Ми смо упутили једну патролу батаљону VIII бригаде који је прекјуче кренуо из Берана лијевом обалом Лима као појачање на сектор Бијело Поље, и који је према расположивим подацима 12 увече заноћио у с. Фемића Кршу. Уколико се са њим ухвати веза или буде имао сам иницијативе, он ће моћи знатно да олакша ситуацију код Слепач Моста.

4. Ја сам мишљења да батаљоне V Црногорске бригаде које смо јуче позвали[2] не треба упућивати на овај правац, јер ће они касно стићи а ситуација ће се на овој просторији ријешити током данашњег и сутрашњег дана позитивно или негативно за нас.[3] У сваком случају позитивно ако успијемо да у току данашњег дана успјешно затворимо правац Слепач Мост — Мојковац, што је обзиром на мале расположиве снаге доста тешко.

Батаљоне V Црногорске бригаде треба хитно пребацити на сектор Берана, с тим што би се у повољној ситуацији цијела VIII Црногорска бригада пребацила на сектор Бијело Поље, а сектор Андријевица — Беране повјерио V Црногорској бригади, под чију би се команду ставила и I бригада италијанске дивизије „Гарибалди".

5. Ми ћемо овамо учинити све да садању критичну ситуацију на овоме сектору поправимо у нашу корист а затим груписавши снаге задамо непријатељу одлучан ударац на сектору Бијело Поље.

6. Сад баш по резултатима борбе изгледа да је непријатељ успио да се пробије ка Мојковцу. Чим провјеримо поступићемо према ситуацији.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

[2] Види у док. бр. 166.

[3] О борбама Пете црногорске НОУ бригаде на овом сектору види у док. бр. 220.

БР. 171

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. КОМАНДИ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ НАЈПОГОДНИЈИХ ТАЧАКА НА ВЕЖЕШНИКУ И ЗА САДЕЈСТВО СА ЈЕДИНИЦАМА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 14
14 април 1944 год. ч
У 11.15 час.

КОМАНДИ ЧЕТЕ I БАТАЉОНА IX ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Вежешник

Непријатељ је јутрос из правца Подгорице извршио напад на дијелове ваше бригаде у Кучима. Овај напад је одмах разбијен и непријатељ је повраћен према Кокарицкој Гори.[2]

Са вашом четом остаћете на Вежешнику до нашег даљег наређења.

Задатак: Добро се утврдити, посједајући најпогодније тачке за одбрану Вежешника. Овај задатак схватити као врло важан, јер је Вежешник кључ свих положаја на сектору Кучи — Пипери. Према томе ви га најупорније морате бранити. Обавезно посјести коту 610 (Вежешник) и коту 275 (изнад Смоковца), уколико ова није посједнута од стране ваше чете која је на Смоковцу. Најкраћим путем ово провјерити, па ако ова кота није посједнута, посједните је ви са дијелом ваше чете и одатле успоставите везу са четом вашег батаљона на Смоковцу.

Десно од вас, изнад Г. Рогама, налазе се дијелови VII Црногорске бригаде са којима одмах по пријему овог наређења успоставите везу.

Заједно са најближим батаљоном VII Црногорске бригаде у току сљедеће ноћи извршићете напад на четничке банде у Г. Рогамима са циљем да се одатле протјерају и

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/1, к. 754.
[2] Види док. бр. 208.

очисти сва територија коју је до синоћ контролисао 2 батаљон V Црногорске бригаде. У овом смислу издали смо наређење батаљону VII Црногорске бригаде,[3] под чијом ћете командом бити за извођење ове акције.

Послије извршења овог задатка доставићете нам хитан извјештај о исходу истога, а ми ћемо вам дати наређење за даљи рад.

Час вечерашњег напада одредиће Штаб батаљона VII бригаде.[4]

Уколико сама ваша чета има могућности да очисти Г. Рогаме без садејства батаљона VII бригаде, предузмите сами акцију, о чему свакако извијестите Штаб батаљона VII бригаде.

Штабу батаљона — вашег — наредили смо да се побрине за вашу исхрану.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[8] Види док. бр. 172.
[4] Види док. бр. 174.

БР. 172

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ БАТАЉОНА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРОТЈЕРИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ГОРЊИХ РОГАМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 15
14 април 1944 год.
у . . . час.

ШТАБУ БАТАЉОНА VII ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Усљед закашњења у смјењивању батаљона V Црногорске бригаде од стране јединица ваше бригаде,[2] непријатељу се створила могућност да у току прошле ноћи без борбе прође кроз засједе V бригаде и да продре у Г. Рогаме. На тај начин непријатељ је овладао свим положајима које је држао 2 батаљон V бригаде и довео у опасност Вежешник, као кључ свих ових положаја. У току прошле ноћи на Вежешник смо послали једну чету IX Црногорске бригаде. Заједно са овим наређењем овој чети смо сада издали наређење које достављамо у прилогу.[3] Да би се предвиђена акција чишћења Г. Рогама, под командом вашега Штаба, што успјешније извела саобразите рад вашег батаљона и ове чете према снагама непријатеља и положајима које овај држи. Углавном непријатељ се из Г. Рогама мора одбацити и тако овладати положајима на којима је био 2 батаљон V бригаде (косе испод Г. Рогама према Дољанској Главици и К. 275 изнад Смоковца). Након чишћења Г. Рогама чета IX бригаде вратиће се у састав свога батаљона. Ви морате на затварању праваца према Вежешнику и Ђурковићима бити веома будни и то како дању тако и ноћу постављајући ближе непријатељу засједе.

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/3, к. 754.
[2] Види док. бр. 166.
[3] Види док. бр. 171.

Одмах нас обавијестите о садашњем распореду вашег батаљона и задатку којег сте добили од Штаба ваше бригаде.[4]

Везу десно са вашим батаљонима односно батаљонима ваше бригаде и лијево са јединицама IX бригаде редовно одржавати.

О ситуацији обавјештавати не само овај Штаб него и Штаб ваше бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 173

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ДЕТАЉНОГ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ И ЗА КООРДИНАЦИЈУ СА СЕДМОМ ЦРНОГОРСКОМ БРИГАДОМ У СЛУЧАЈУ ЈАЧЕГ ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉА ОД ПРАВЦА ПОДГОРИЦЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 16
14 април 1944 год.
у 18.35 час.

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — Најхитније нас обавијестите детаљно о развоју ситуације код вас, јер од јутрос до сада нијесмо примили никакав извјештај са тог сектора. Интересује нас: борбе у току дана, распоред наших јединица, раСпоред и јачина непријатељских снага, непријатељски и сопствени губици.

* Види док. бр. 174.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. III-1, к. 397/54.

2. — У току прошле ноћи непријатељ је искористио смјену батаљона V и VII бригаде и запосјео Г. Рогаме, па је у току дана настојавао, потпомогнут артиљеријом, да освоји Вежешник (кота 610). Једна ваша чета коју смо ми синоћ директно упутили на овај положај[2] успјела је да одбије непријатељске нападе и да Вежешник до овога момента задржи у својим рукама. Сада су приспјели на овај сектор и дијелови VII бригаде који ће заједно са вашом четом покушати да збаце непријатеља из с. Г. Рогаме.[3]

3. — У случају надирања јачих непријатељских снага у правцу вас, ваша би оријентација била ка Вјетарнику и Лијевој Ријеци, наслањајући се десним крилом на јединице VII бригаде које ће се у току сљедеће ноћи својим лијевим крилом наслонити на комуникацију Биоче — Смоковац.

Биће потребно један од ваших батаљона поставити у области Лијеве Ријеке ради затварања правца од Врмоша и прихвата ваше бригаде у случају потребе, ради тога, уколико то ситуација дозвољава, још у току ноћи пребаците потребне дијелове на тај правац.[4]

4. — Ми ћемо се налазити у с. Биоче гдје нам шаљите сљедеће извјештаје.

5. — Пошто V и VII бригада оскудијевају са коњима то се од њих није могао одузети ни један коњ за ваше потребе, зато ћете се ви са терена снабдјети с коњима преко народноослободилачких власти или путем мобилизације. Обавијештени смо да у с. Г. Момче (или Доње) има већи број коња.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант
генерал-мајор
Радован Вукановић

[2] Види док. бр. 171.
[3] Види док. бр. 174.
[4] О положају Бригаде види у док. бр. 208.

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА У ЦИЉУ ЗАТВАРАЊА ПРАВАЦА ОД ПОДГОРИЦЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УДАР. БРИГАДЕ
Оп. бр. 13
14 априла 1944 године
у ... часова
Положај

ШТАБУ. . . . . .БАТАЉОНА

Положај

У току извођења напада као и послије истог непријатељ је прибрао па иако мање снаге у својим гарнизонима Подгорица — Спуж — Даниловград. Ово све да би сачувао поменуте гарнизоне, а као најважније свој основни комуникацијски правац поменут у нашим пређашњим наређењима.

У јужном дијелу Санџака осјећа се извјесна активност непријатеља.

У правцу Даниловград — Никшић нема никаквих промјена.

У циљу затварања комуникацијског правца Подгорица — Биоче и даље и боље заштите наше болнице .и осталих установа IX Црногорска бригада добила је задатак да се смјести на просторији Кучи у циљу затварања од Подгорице и арнаутске границе.[2]

Наша бригада добила је у задатак да се постави на просторији Равни Лаз — Марковићи — Вежешник — Биоче са задатком да затвори правац од Подгорице.

У вези изложеног

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — II и IV батаљон ове бригаде остаће и даље на својим положајима са истим задацима, с тим што ће појачати мјере обезбјеђења како непријатељ не би успио да их изненади.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1, к. 759.

[2] Вјероватно Ковачки Долови

Да би се посјеле истакнуте тачке на томе правцу Штаб IV батаљона са дијеловима IX бригаде, појачан једном четом нашег Трећег батаљона у току ноћашње ноћи предузеће потребно да би непријатеља збацио са истакнуте коте изнад моста на Смоковцу (275), како иста непријатељу не би служила као полазна тачка за напад. Чета III батаљона биће снабдјевена са ручним гранатама како би се олакшало и омогућило извођење овог задатка.

За вријеме овог напада IV и II батаљон са мањим дијеловима (групице) вршиће препад дуж својих положаја.

2. — III батаљон најхитније ће упутити једну чету снабдјевену са ручним гранатама у састав IV батаљона ради чишћења косе изнад Смоковца. Са овом четом може поћи један члан Штаба батаљона.

Са осталим дијеловима батаљона у току ноћашње ноћи хитно се пребацити на просторије Мрке — Долови са задатком затварања правца Подгорица — Биоче — цестом. Своје противтенковско одјељење поставити како може туђи сва возила на простору између Смоковца и Златице а по потреби и испод Рогама.

Десна граница батаљона биће закључно гребен косе Вежешника а лијево ријека Морача.

Штаб овог батаљона са Штабом IV батаљона водиће строго рачуна о Вежешнику, с тим што ће посјести изнад саме цесте која води испод Рогама. III батаљон ће исто посјести коту коју ноћас треба да очисти IV батаљон.[3]

Једну своју чету батаљон ће спустити у Доње Мрке, негдје око кућа Пилетића, која ће држати данонoћну јачу засједу на мосту Смоковца.

3. — I батаљон ове бригаде најхитније ће извршити покрет правцем Долови Ковачевића — Гостиље — Копиље —• Ожези и смјестити се на просторији Петровићи — Близна у бригадној резерви.

Зетски одред са расположивим снагама поставиће се ва просторији Црнаца и Мартинића с тим што ће теренске јединице све употријебити и са истима на себе примити задатак затварања правца од Спужа и Даниловграда. Овај простор је врло велики а јединице мале те га је тешко контролисати, те ће Штаб одреда створити мање покретне групе које ће крстарити наведеним тереном.

Од сада у будуће извјештаје слати Штабу дивизије.

[3] У Операцијском дневнику Бригаде за 14 април стоји: „Четврти батаљон водио борбу на Вежешнику и сузбио непријатеља у правцу Рогама". Дневник се налази у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/9, к. 759.

5. — Интендантура и болница ове бригаде у току ноћашње ноћи и сјутрашњег дана пребациће се правцем Копиље — Ожези — Петровићи — Близна — Свиба — Мравиње и смјестити се: болница у Радуновиће а интендантура у село Шујаци.

Интендантура и болница биће брзи у транспортовању материјала и рањеника како би рањеници се мање замарали а такође како им не би остале јединице ометале покрет.

6. — Штабови батаљона своје батаљонске интендантуре наслониће на добар пут како им исте не би отежавале извршење покрета.

7. — Сви штабови батаљона (II, IV и III) на својим положајима ће настати да се јединице утврде и добро заклоне од дејства артиљерије. Свако аутоматско оруђе па и борац требају да имају израђене заклоне јер ћемо на тај начин умањити број жртава у случају да се борба поведе.

8. — Штаб II батаљона углавноме ће се поставити на просторије Марковићи — Равни Лаз с тим што ће се десно везати са јединицама Зетског одреда и бити увијек будан са правца Спужа.

9. — Сви штабови батаљона у току сјутра послије подне упутиће у Петровиће или Близну замјенике интенданата или интенданте за пријем оружја и муниције.

10. — Штаб бригаде ће се налазити у Петровићима или Близни, бригадно превијалиште исто тако.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

3. команданта, капетан
Миливоје Грозданић

Начелник
Салих Радончић

(М.П.)

*** О новом положају и задатку Бригаде види у док. бр. 175.**

БР. 180

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА НОВЕ ПОЛОЖАЈЕ У ВЕЗИ СА НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ НА ОСЛОБОЂЕНУ ТЕРИТОРИЈУ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 17
14 април 1944 год.
у 21,15 час.

ШТАБУ VII И IX БРИГАДЕ

СИТУАЦИЈА

Непријатељ (Нијемци, недићевци и четници) јачим снагама упао је у Санџак, заузео Бијело Поље и вечерас угрозио Мојковац. Јужно од Пљгваља санџачке јединице такође воде борбу са непријатељем који напада на правцу Таре. У току данашњег дана, непријатељ је извршио напад на сектор јединица наше дивизије Кучи — Пипери. На овај сектор непријатељ довлачи нова појачања. Задњих дана у Подгорици непријатељ концентрише снаге које пребацује од правца Албаније. Ради овакве ситуације очигледно је да је непријатељ подузео офанзиву већих размјера у правцу јединица нашег Корпуса, односно против наше слободне територије у Црној Гори.

У вези овакве ситуације Штаб Корпуса је одлучио повлачење свих наших снага и помјерање наших болница са садашње просторије.

Ради. обезбјеђења правца покрета главнине наших снага и обезбјеђења пребацивања наших болница, чија је евакуација већ отпочела, а сагласно наређењу Штаба II Ударног корпуса

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VII Црногорска ударна бригада најхитније ће извршити покрет правцем: Петровићи — Радовче — Жупа Никшићка — Луково — Горње Поље. Задатак: затворити

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/3, к. 754.

правце од Никшића ка Жупи, Лукову и Горњем Пољу и онемогућити сваки непријатељски покушај испада у било којем од ових праваца. Са собом одвести и Зетски одред којега ставити под своју команду, а исто тако ставити под своју команду и Никшићки одред по доласку у област Никшића. Са свим овим јединицама остварити предњи задатак и остати на означеној просторији до нашег наређења.

Бригада ће приликом покрета изузети сав материјал који је спуштен авионима на Радовче, без обзира за коју је јединицу тај материјал, и претјерати га у област Никшића. Уколико неће бити довољан број коња за транспортовање, онда ће сваки борац узети у границама могућности дио овог материјала и пренијети га до одређеног мјеста.

Да би се нормално извршио овај покрет, ви ћете оставити на појединим правцима најнужнији број заштитних одјељења која ће одржавати стални контакт с непријатељем. Најбоље ако се одреди у заштитницу један батаљон. Овај батаљон мора бити врло активан и засједама уништавати непријатеља. Скреће се пажња на сљедеће правце: Радећа — Радовче; Црнци — Копиље; Мартинићи — Гостиље; Слатина — Долови — Пониквице; Острог — Међђа — Жупа. Заштитна одјељења одредити најпоузданије руководиоце и дати им детаљна упутства за рад.

Људство теренских јединица, позадинских војних власти, народноослободилачких одбора и других организација кретаће се истим правцем и у саставу ове бригаде. ^

2. — IX Црногорска ударна бригада. Одмах се пребацити са садашњих положаја на просторију Пелев Бријег — Јаблан — Лијева Ријека, гдје ће се задржати у току 15 овог мјесеца до првог мрака, остављајући напријед истурена обезбјеђења у правцу Горњих Куча и Биоча и обезбјеђујући се бочно према Врмошу. Чете ове бригаде које се сада налазе на десној обали р. Мораче (Вежешник — Смоковац) затвараће правац према Ријеци Пиперској и Платијама, с тим што ће у току сутрашњег дана мањим дијеловима одржавати контакт са непријатељем и штитити правац ка Биочу док будз порушен мост. Најбоље би било комплетирати батаљон за овај покрет уз Платије. Ова јединица кретаће се мањим дијелом Платијама (кроз кланац), а главнином правцем Раздоље — Трмање — Влаховићи — Међуријечје. Но овај батаљон у току сјутрашњег дана, док се бригада налази на просторији Пелев Бријег — Лијева Ријека, остаће да затвара правац ка Биочу и Ријеци Пиперској. Сјутра, 15 ов.мј., падом првог мрака извршити покрет правцем Лијева Ријека —Прекобрђе — Доња Морача — Црквина. Из области Црквине

затворити правац према Морачи, односно поступити према ситуацији. Бригада ће добити по доласку на одређену просторију ново наређење од овога Штаба за рад и евентуални даљи покрет. При покрету у заштитницу одређивати најнужније дијелове. Батаљон који ће се кретати Платијама, како је то напријед одређено, ка Влаховићима и Платијама. Дијелови овога батаљона који ће се кретати Платијама имају за задатак обавезно потпомоћи пребацивање рањеника који евентуално још не буду до њиховог наиласка евакуисани. Зато у сваком селу распитати да ли има рањеника. Штаб батаљона ће добити наређење за даљи рад и покрет у области Влаховића, гдје ће батаљон до нашег наређења остати на одређеном задатку.[2]

3. — V Црногорска ударна бригада добила је наређење директно од Штаба Корпуса и она се у току вечерашње ноћи концентрише у области Колашина.[3]

4. — Брдски артиљериски дивизион налази се у области Колашина под директном командом Штаба Корпуса до нашег пребацивања на тај сектор.

5. — Штабови бригада обавијестиће најближе команде подручја, мјеста и органе народне власти као и све који раде по било којој функцији на терзну у овом покрету.

6. — Све јединице ће се постарати да се снабдију по могућности са што више резервне хране, нарочито у стоци.

7. — Хируршка екипа број 1 (Црнци) кретаће се са VII бригадом.

Хируршка екипа број 2 (Ријека) одмах ће се пребацити за Доњу Морачу.

8. — Одјељење минера, које се сада налази код Пратеће чете овог Штаба, порушиће минирани гвоздени мост на Биочу у вријеме и по инетрукцијама које је добило од свога Штаба. За извршење овога задатка одређујемо за руководиоца друга потпоручника Сима Џаковића, командира Пратеће чете овога Штаба. Ово рушење нека проконтролише штаб јединице IX бригаде која буде одређена за кретање десном обалом р. Мораче.

Рушење каменог моста на Малој Ријеци нека изврше заштитни дијелови IX бригаде.

Треба ставити до знања да у случају потребе прелаза појединаца послије рушења моста на Биочу, може се користити направљени пјешачки мост код с. Морачице.

[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 208.
[3] О распореду Пете бригаде и њеним задацима види у док. бр. 220.

9. — Ми ћемо се у току сутрашњег дана налазити на путу за Манастир Д. Морачу, гдје ће се бригаде (изузев VII) повезати са овим Штабом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
отсутан

Командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

Начелник, мајор
Нико Јовићевић

(М.П.)

БР. 176

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 15 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БЕРАНЕ—МОЈКОВАЦ И КУЧИ—ПИПЕРИ[1]

62
131 ДДД

Јаке: њем., Недићеве, четничке и муслиманске снаге послије два дана 'тешких борби овладале су висовима изнад Мојковца и напредују ка Колашину једном колоном и другом ка Беранама. Ове колоне потпомаже авијација и јача моторизација.

Двије друге колоне напредују од Подгорице преко Куча и Пипера. Наше јединице воде на свим правцима тешке и упорне борбе и наносе непријатељу тешке губитке. Евакуишемо Беране и Андријевицу.

Непријатељ добија појачање на свим правцима.

До даљег не бацати ништа више материјала на нашем сектору.

Пеко

15-1У-1944 год.
Ман. Морача.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег, бр. 15/1—1, к. 397.

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 15 АПРИЈ1А 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ КУСИДЕ—СТУБА[1]

Строго повјерљиво!

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 45
15 априла 1944 год.
у 14.30 час.

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

Наше јединице су евакуисале Беране, Андријевицу и Мојковац. Њемци, недићевци и муслимани са снагама од 7—8 хиљада нападају у правцу Колашина и Берана. Једна непријатељска колона угрожава нам слободну територију од правца Подгорице.

III дивизија са болницом пребацује се у правцу Голије. Ми морамо снажно притиснути на Никшић и посјести комуникацију Даниловград — Никшић да би омогућили пребацивање болница са Ш-ом дивизијом. VII Црногорска бригада биће пребачена на простор Луково — Горње Поље.

Ви хитно са своја три батаљона одмаршујте и поставите се на простору Кусиде — Стуба са активним дејством према Никшићу, а у случају да непријатељ угрози правац Никшић — Горње Поље и Никшић — Луково, морамо интервенисати да би омогућили гтребацивање болнице на речену просторију. Засад ћете оставити један батаљон на просторији Орашје — Д. Загарач ради контроле тога правца, као и ради контроле правца Д. Љешанска Нахија — Комани. Замјеник команданта бригаде[2] такође ће за сада остати са Ловћенским одредом, гдје је и постављен са истим задатком до даљег нашег наређења.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1 0 / 1 , к. 759.
[2] Вјероватно Ковачки Долови

Ми ћемо благовремено издати заповијест за све наше јединице, која ће вас затећи у путу.

Кад извршите покрет, извијестите нас.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

П.С. Вежите се са Херцеговачком дивизијом која се налази на комуникацији Осјеченица — Никшић.

Бабић

БР. 178

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 15 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ПОСИЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА У ЦИЉУ СПРЈЕЧАВАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Оп. бр. 46
15 априла 1944 године
у 15.30 часова

Штабу II Далматинске, Штабу VI Црногорске бригаде, бокељским батаљонима и замјенику команданта VI Црногорске ударне бригаде

Положај

Непријатељске снаге у јачини од 7—8.000, састављене од Њемаца, недићеваца и муслимана, нападају на нашу слободну територију у правцу Колашина и Берана. Једна непријатељска колона испољила је дејство од правца Подгорице. Са простора Цетиње — Подгорица — Даниловград и Никшића непријатељ још до овог момента није направио никакав испад у правцу нашег оперативног подручја.

[3] Детаљније о задатку Бригаде и Одреда види у док. бр. 178.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег, бр. 15/1—1, к. 397.

Наше јединице евакуисале су Беране, Андријевицу и Мојковац, наносећи непријатељу жестоке губитке. III дивизија са великом болницом евакуисаће се у правцу Голије.

Јединице које су ушле у састав наше Групе добиле су задатак да у садејству VII бригаде, која се налази на простору Луково — Горње Поље,[2] омогуће уредно транспортовање рањеника на речену просторију.

У вези са постављеним нам задатком од стране Штаба II Ударног корпуса

N

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — II Далматинска бригада ојачана са једним батаљоном VI Црногорске бригаде поставиће се са свим снагама на комуникацији Никшић — Даниловград и ову комуникацију потпуно прекинути. Дијелом својих снага активно ће затворити правце од Никшића и свакодневним упадима контролисати села Сливље, Озриниће. У ова села уопште треба спријечити долазак н»зпријатељских снага. Испитати могућност ликвидације непријатељског упоришта Мидове Косе, изнад Царева Моста, и након тога предузети његову ликвидацију. Послије ликвидације Мидове Косе порушити Царев Мост, уколико то буде икако изводљиво.

Дијелом својих снага затворити правац Даниловград — Богмиловићи и Даниловград — Горњи Загарач. Са овим снагама ће јачим извиђачким одјељењима контролисати правац Доња ЈБешанска Нахија — Комани — Загарач. Преко својих батаљона на простору Загарач везати се са Ловћенским одредом, који се налази на просторији Љешанска Нахија — Симуња, и са замјеником команданта VI Црногорске бригаде, другом Андријом Пејовићем, који ће се налазити на Чеву, и међусобно се обавјештавати о ситуацији. Преко јединица са простсрије Стубица — Кунак везати се са јединицама VII Црногорске бригаде, која ће се налазити на простору Луково — Горње Поље. У случају да непријатељ испољи дејство у правцу VII бригаде и тим угрози комуникацију куда треба да се транспортује III дивизија са болницом у правцу Голије, хитно и на вријеме интервенисати и помоћи ^И-ој бригади.

У случају да се ова бригада морадне повући испред јачег непријатеља, оријентисаће се: Богетићи — Бршно — Драговољићи, но ово можемо коригирати, а према ситуацији.[3]

[2] Треба да стоји: „... која ће се налазити на простору Луково — Горње Поље". Види док. бр. 177.

[3] Трећи и Четврти батаљон упућени су на сектор Колашина ради садејства Петој црногорској пролетерској бригади. Види док. бр. 186.

2. — VI Црногорска бригада без једног батаљона поставиће се на простору Кусиде — Стуба и са активним дејством у правцу гарнизона у Никшићу и четничких банди које се налазе у околним селима спријечити сваки покушај непријатеља да угрози просторије Тиса — Горње Поље и Трепча. У случају да би непријатељ направио испад у правцу VII Црногорске бригаде на простору Луково — Горње Поље, те тим угрозио комуникацију куда треба да прође наша болница са III дивизијом, треба хитно интервенисати и ово спријечити. Везати се лијевим крилом са VII Црногорском бригадом, а десним својим крилом са Далматинском бригадом и са XII-ом Херцеговачком бригадом која се налази на простору Осјеченица — Трубјела.

3. — Замјеник команданта VI Црногорске бригаде јединице Ловћенског одреда поставиће на простору Љешанска Нахија и Симуња. Он ће лично доћи на просторију Чево и прикупити податке од свих праваца, везујући се тијесно са Ловћенским одредом и са бокељским батаљонима и све те снаге ангажовати нрема развоју ситуације онамо гдје би непријатеља најбоље тукао са груписаним снагама. Са II Далматинском бригадом треба ради тога да буде у тијесној вези. Нама доставл>ати директно извјештаје.

4. — Бокељски батаљони остаће на просторији Домаћин До — Тоспуде — Забуковица и контролисати правце од Драгаља и Грахова са честим својим демонстративним испадима против непријатеља. Штаб 1. батаљона, који руководи са оба батаљона, преко својих јединица тијесно ће се везати са замјеником команданта VI Црногорске бригаде, који ће се налазити на Чеву, са јединицама VI бригаде које се налазе на простору Кусиде и са XII-ом Херцеговачком бригадом која се налази на простсру Осјеченица — Трубјела. У споразуму са замјеником команданта VI бригаде ангажоваће се онамо гдје то буде најпотребније. У случају да буду потиснути, ослониће се на VI Црногорску бригаду и са њом заједно дејствовати. У случају да буде дејствовала са Ловћенским одредом, те се морадну све ове јединице повући, оријентисаће се у правцу главнине наших снага.

5. — Пошто је највјероватније да ће непријатељ и на нашем оперативном подручју испољити дејство ради садејства са горе реченим непријатељским снагама које оперишу у правцу Колашина и Берана, с намјером да овлада читавом овом слободном територијом, наше јединице ће се потпуно ангажовати да непријатеља разбију и да му нанесу што више губитака. Посебно, уколико би наша болница са III дивизијом на путу била угрожена, треба заложити све да јој се омогући уредно транспортовање.

6. — Групна болница налазиће се на простору с. Мужевице. Све рањенике, осим оних најлакших, а према нашем наређењу од данас, треба пребацити у нашу Групну болницу и тако олакшати наше јединице за брзу покретност.

7. — Ми ћемо се налазити током 16-ог ов.мј. на путу правцем Г. Загарач — Загреда — Витасовићи, гдје се налази Штаб II Далматинске бригаде, а од 16-ог навече хватати са нама везу на простору Љескови Доли, гдје ће нам све јединице редовно слати извјештаје, а о свакој промијењеној ситуацији најхитније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

(М.П.)

БР. 179

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 16 АПРИЛА ЈЕДИНИЦАМА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ И ПЕТОЈ ЦРНОГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРОТИВНАПАДА НА СЕКТОРУ МОЈКОВЦА[1]

З А П О В И Ј Е С Т

(секција Пљевл>а — Колашин, размјера 1 : 100.000)

Њемачко-четничке снаге и муслиманска милиција у јачини око 5—6.000 људи, искористивши ангажовање наших снага на осталим секторима, извршиле су 11 ов.мј. главни напад на нашу слободну територију правцем: Бродарево — Гостун — Бијело Поље, а помоћни Бродарево — Кичево — Лековина.

Овом непријатељском нападу садејствовале су јаке непријатељске снаге са сектора Пљевља.

Користећи бројну надмоћност, уз обилно садејство артиљерије и тенкова, непријатељ је успио да 12 ов. мј.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14—3, к. 392.

потисне, а дјелимично заокружи наше снаге на сектору Бијело Поље и да истог дана уђе у Бијело Поље, одбацивши наше слабије снаге са просторије Кичева.

У даљим борбама до данас непријатељ је успио да одбаци дијелове VIII Црногорске бригаде и овлада просторијом Мајсторовина — Слепач Мост, што му је омогућило да једним бочним и обилазним маневром избије на просторију Мојковац.

Непријатељске снаге које се сада налазе на просторији Мојковац већим дијелом су четничке, а како изгледа има нешто и недићеваца. Ове непријатељске јединице које се сада налазе на косама Мојковца и у самом Мојковцу, иако бројно доста јаке, слабог су морала и наоружања, неуређене и слабо командоване.

По извршеном груписању наших снага на овој просторији пред наше јединице поставља се задатак преузимања иницијативе и одбацивања непријатеља ка Пријепољу и Пљевљима, тежећи да га разбијемо и да му задамо што јаче губитке.

За извршење ових задатака, са расположивим снагама, предузећемо 16 ов.мј. општи напад на непријатеља и у том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1. ДЕСНА КОЛОНА:
Командант мајор:
Вујадин Поповић.

Састав:
један батаљон VIII
и два батаљона V
Црногорске бригаде

Свега: 3 батаљона.

Полази у напад са просторије: Ланишта — село Бјелојевићи општим правцем: Бјелојевићи — Брсково — Медено Гувно — Развршје (кота 1.250) — Пале — Јабучно.

Задатак: дејством у горе поменутом правцу омогућити и олакшати напад лијеве колоне. Због тога напад ове колоне треба да буде брз и енергичан са циљем да што прије избије и овлада Развршјем а затим настави даље према ситуацији, координирајући рад са лијевом колоном.

По избијању на Развршје упутити јаче обезбјеђење на просторију Ракита — Слепач Мост са задатком затварања правца од Бијелог Поља.

Почетак напада у 21 час.

2. ЛИЈЕВА КОЛОНА:
Командант мајор:
Блажо Марковић.

Састав:
један батаљон IX,
један батаљон V и
два батаљона VIII
Црногорске бригаде

Свега: 4 батаљона.

Полази у напад са просторије: Подбишће општим правцем: Мојковац — Лепенац — Цер — Обод — Потрк.

Задатак ове колоне: најбрже овлађивање косама сјеверно од Мојковца и с. Лепенца а даље према ситуацији, повезујући тијесно свој рад са десном нападном колоном.

Почетак напада у 22 часа, тј. када се десна колона ангажује у борби са непријатељем и привуче његову ватру и пажњу на себе.

За прелаз моста и стварање простора за развијање осталих батаљона као први употребити најбољи батаљон из састава колоне.

На коси Боровњачки Крш оставити један батаљон који ће ту остати за цијело вријеме напада и служити за ослонац и евентуални прихват батаљона упућених у напад.

3. Команданти колона водиће рачуна да своје јединице благовремено доведу на полазне положаје за напад. Командант десне колоне своје батаљоне из Колашина повести ће десном обалом Таре, како сам му усмено изложио. Напад треба да почне тачно у горе означено вријеме за сваку колону.

4. III и IV Санџачка бригада са просторија на којима се сада налазе садјествоваће овом нападу и то:

— IV Санџачка бригада: затвараће правац од Пљеваља и по сваку цијену спријечити непријатељско надирање од тога правца. У том циљу офанзивно дејствовати на непријатељске снаге на правцу ка Пљевљима.

— III Санџачка бригада: напашће непријат»зл>а општим правцем: Бурењ — Цер, а затим најпогоднијим правцем садјествовати раду лијеве колоне.

Уколико III и IV Санџачка бригада због дејстава непријател»а у току данашњег дана, која нам нису позната, не буду у стању да у потпуности дејствују горе означеним правцем, настојати ће да по сваку цијену на најпогоднији начин удоволје горе постављеним задацима.

5. У току напада колоне ће настојати да одржавају најтјешњу међусобну везу, јер ће оз само на тај начин обезбиједити коорд!шација у нападу.

6. Колоне ће водити рачуна да на одговарајућим правцима одреде потребна бочна обезбјеђења. Ово нарочито важи за лијеву нападну колону јер није искључена интервенција непријатељске моторизације.

7. У случају евентуалног неуспјеха повући се на полазне положаје, а у случају да то лијевој колони буде онзмогућено због непријатељске моторизације, отступити правцем Прошћење, гдје постоји прелаз преко Таре.

8. Знаци распознавања: за 16 април: Нож—Никшић, за 17 април: Логор—Ловћен. Борбени знаци: за 16 април: Пеко — Митар, за 17 април: Санџак — Победа.

9. Штаб XXXVII дивизије и потписани налазиће се за вријеме напада у селу Подбишће, гдје нам редовно слати извјештаје. О промјени мјеста на правцу операција извијестићемо благовремено.

10. Напомињемо да овај задатак треба извршити најенергичније, јер од узимања иницијативе на овоме сектору зависе будуће операције јединица овога Корпуса."

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Корпуса
начелник, генерал-мајор
Рудолф Приморац

Достављено:

Команданту десне и лијеве колоне
Штабу XXXVII НОУ дивизије
Штабу III и
Штабу IV Санџачке бригаде

[2] **О извршењу задатка види у док. бр. 182, 187 и 220.**

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 58
16-1У-1944 г.
Положај.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Ситуација на просторији Беране—Рожај—Пећ је без промјене.

2. Наше јединице су распоређене: на Беранском сектору VIII Црногорска бригада затвара правац од Рожаја и Бихора.

На Бјелопољском сектору држе положаје дијелови VIII Црногорске бригаде ојачани са Бјелопољским одредом и батаљоном Алпинаца.

Ситуација на дан 11 ов. мј. је сљедећа: у Пљевљима има до 400 Нијемаца. У Пријепољу су мање снаге Нијемаца. У Комаранима се налази мјештанска милиција. У Сељашници се концентришу четници, Васојевићи, Бјелопољци и банде Среза милешевског: имају намјеру да предузму офанзиву на нас. Та група код Сељашнице је јака до 800 људи. У околини Пљевал>а, сем четника тога среза који броје до 1.000 људи, стигло је и четника од Прибоја и Босне. Четници су избили на Бобово са око 200 људи и врше мобилиз1ацију. На Челебићу се налази до 1.500 четника из Босне гдје мобилишу. Четници су заузели Фочу.

3. Дијелови III и IV Санџачке бригаде су напали 9/10 ов. мј. четнике јачине до 800 људи (Прибојаца око 500 и четника Пљеваљског среза до 300). Наше су јединице успјеле да разбију Прибојску групу, док су се пљеваљски четници одржали у прикривеним бункерима код села Љућа (јужно од Пљеваља). Наше јединице успјеле су да им припреме изненађење и остало је мртвих 60 четника на положају, заробљена је комора са коњовоцима и коњима.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисског института под рег. бр. 6/3, к. 754.

2 Види док. бр. 153.

Претходног, тј. 9 ов. мј. вођена је борба на Оџацима, у којој су борби нанијети губици непријатељу, тј. избачено је из строја 10 Нијем]а(ца и четника.

Један батаљон IV Санџачке бригаде је кренуо са омладинцима који су пошли на Конгрес,[2] и водили су борбу на Бобову. Резултате ове борбе не знамо.

С обзиром на горе изнијето непријатељ (четници и милиција) показују активност у борби и концентрацији на просторији Пљеваља, такође показују активност на Сектору бјелопољском, али у много мањој мјери. Данас рано у зору непријатељ је (четници) напао наше јединице на положајима Затон. Борба се води. Резултати се још не знају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар	**Начелник, капетан**
Мило Јовићевић	**Раде Кнежевић**

[2] **Односи се на Други конгрес омладине Југославије.**

БР. 181

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 16 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА НА ПРОСТОРИЈУ БЈЕЛОПАВЛИЋИ—ПИПЕРИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 19
16 април 1944 год.
у 20 час.

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Одмах по пријему овог наређења повратите Зетски одред на терен Бјелопавлића и Пипера. Задатак одреда: контролисати терен и затварати правце од Подгорице, Спужа и Даниловграда. Акције изводити према ситуацији. Уколико у извјесним селима буду овладале мање четничке групе, збацити их према долини Зете. Одредске јединице цеће држати никакве положаје према непријатељу него ће крстарити по терену, ликвидирајући четничке банде уколико буду овладале просторијом коју су држале до сада наше снаге. Но, не упуштати се у тешке фронталне нападе са јачим негтријатељским снагама. Полазна база за акције одреда нека буде Копиље — Гостиље (Мартинићко и Брајовићко) — Долови, а јединице одреда ће се на терену према конкретној ситуацији сналазити. Но одред треба да одржава везу са вашом бригадом и да вас редовно обавјештава о ситуацији на том правцу. Сада се на комуникацији Даниловград — Никшић налазе дијелови VI Црнгаогорске ударне бригаде. Са јединицама VI бригаде док се оне налазе на тој комуникацији одржавати контакт. Нека одред одржава везу преко Трмања и Роваца гдје се налази један батаљон IX бригаде, са Штабом Корпуса и овим Штабом.

На сектору Мојковац данас влада затишје. Наше јединице држе Колашин, Беране и Андријевицу.

На лијевој обали Мораче према југу налазе се дијелови IX бригаде у области Лијева Ријека — Братоножићи — Горњи Кучи.

У борбама које је водила IX Црногорска бригада у Кучима са Њемцима и четницима дана 13 и 14 овог мје-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/1, к. 754.

сеца непријатељ је имао сљедеће губитке: 19 мртвих и 40 рањених. Заплијењено је: 1 митраљез „бреда" са 5000 метака, 1 тешки бацач са два сандука бомби, 12 њемачких пушака, 600 метака за „шарац", 1000 италијанских метака, 500 хљебова и доста војничке спреме.

До успостављања телефонске везе одржавајте са нама курирску везу. Уколико имате ближу везу са Приморском групом, преносите преко њихове радио-станице кратке извјештаје за нас.

Овај Штаб ће бити на правцу М[ан]. Морача — Колашин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
командант, генерал-мајор
Радован Вукановић

БР. 182

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕСИМА ПРОТИВНАПАДА НА МОЈКОВАЦ[1]

Наш противнапад у јужном Санџаку развија се повољно. Узели смо Мојковац. Непријатељ: недићевци и Њемци трпе губитке у људству и материјалу. Са правца Биоча четничка колона у јачини од 1300 бораца води борбу са нашом IX бригадом. Помажу их албанске банде од правца Врмоша.

Пеко

17-1У-1944 год.
Ман. Морача

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторискогинститутаподрег.бр.36—2,к.394.

БР. 218

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ДАНИЛОВГРАД—ПОДГОРИЦА[1]

10 на 11 ов.мј. јединице III див. и Приморске групе водиле су веће борбе на комуникацији: Подгорица — Д[анилов]град. Непријатељ је имао 70 мртвих и више од 90 рањених. Заплијењено: 1 тешки бацач са 200 граната, 2 лака са 110 граиата, 4 п. митраљеза и 30 пушака. Наши губици осјетни.

IX бригада је на сектору Кучи — Подгорица 13 ов. мј. нанијела непријатељу сљедеће губитке: 21 мртав, 40 рањених. Заплијењено: 1 митраљез, 1 т. бацач, 7000 метака, 30 граната за бацач и остале спреме. Ми смо имали једног мртвог.

Пеко

17-1У-1944 год.
Ман. Морача

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.

БР. 218

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРАТОНОЖИЋИ—КУЧИ[1]

75
ВЛП - 35

16 ов.мј. у току су борбе на сектору: Братоножићи — Кучи. Непријатељ трпи губитке. На сектору Мојковац непријатељ заустављен.

Пеко

17-1У-1944 год.
Ман. Морача

БР. 185

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ТЕШКОМ ЕКОНОМСКОМ СТАЊУ КОД ВОЈСКЕ И НАРОДА[1]

77 78
В-Ш- 85' 103

Као гпто вам је познато, већина наших јединица и све наше болнице налазе се на просторији која је потпуно исцрпљена. Народ смо довели у врло тежак положај и више му немамо шта узети. Ни са једне стране не можемо прибавити хране. Војска нам је уељед слабе исхране физички ослабила а уз то је и гола. Имамо око 800 рањеника и болесника без II дивизије.

Помоћ од Савезника је минимална а у храни скоро никаква.

Молимо вас да интервенишете код Руса и Савезника данасодмах почињу снабдијевати већим количинима хране.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.

Русима јавите да нам за сад поред хране шаљу: ручне гранате, муниције за нашу пушку и талијанска оруђа и санитетски материјал. За сад мјеста бацања: Колашин веће количине и Негобуђа мање количине.

Уредите са Савезницима да нам шаљу оно што им тражимо.

Пеко
Митар

17-ПМ944 год.
Ман. Морача

БР. 186

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 17 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА У ПРАВЦУ МЕЂУРИЈЕЧЈА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. сл.
17 априла 1944 год,
у 22 часа

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

У сагласности са Штабом III Ударне дивизије, а у вези моменталне ситуације са правца Биоча и извјесне активности четничких банди са правца Пипера, наређујемо:

1. — Одмах по пријему овога наређења упутите Ваша два батаљона на правац Међуријечја, гдје ће се батаљонима издати даљи задатак.[2]

Са ова два батаљона командоваће командант бригаде п.пуковник Нико Стругар, који је задржан у овоме Штабу.

2. — Батаљоне које упућујете у Међуријечје ослободити тешких оруђа и коморе, како би покрет био изведен

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/2, к. 759.

[2] У Операцијском дневнику Бригаде под 19 априлом стоји: „Трећи и Четврти батаљон у покрету у правцу Колашина ради садејства Петој пролетерској бригади у области Мојковца и Бјеласице". Дневник се налази у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/9, к. 759.

што брже и обзиром на тежак пут најкраћим правцем до Међуријечја.

3. — Команду над остатком бригаде примиће замјеник команданта и задатак ове групе батаљона биће, према раније достављеном наређењу: затварање правца од Никшића ка Шавнику, на просторији: Луково — Г. Поље.

4. — Примите под Ваше руководство и команду над Никшићким одредом.

5. — Покрет батаљона мора бити врло хитан.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

Штабу III дивизије (на знање)

За Штаб корпуса
командант, генерал-лајтнант
Пеко Данчевић

(М.П.)

П.С. — Официре из Далматинске бригаде, са сигурним пратиоцима, спроведите до њихове бригаде.

Исто наређење Вам је послато радиограмом преко Прим. групе.

Пуковник
Обрадовић

БР. 187

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 18 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ОСЛОБОЂЕЊУ ШАХОВИЋА И ПРОТИВОФАНЗИВИ У ЈУЖНОМ САНЏАКУ[1]

Преузели смо од непријатеља Шаховиће и настављамо са противофанзивом у јужном Санџаку. Од 13 до 17 ов. мј. непријатељ имао: 148 мртвих и 190 рањених. Заплијењено нешто оружја.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

Непријатељ са снагама од 1500 врши и даље јаке нападе на сектору Кучи — Вјетарник. Пребацићемо снага на том правцу и предузети одбацивање непријатеља. Непријатељ и на овом сектору трпи губитке. На сектору Никшић непријатељ, четници и Њемци, врши нападе на Приморску групу и трпи губитке.

Пеко

18-1У-1944 год.
Ман. Морача

БР. 188

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 18 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРОТИВНАПАДА НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ УЗ САДЕЈСТВО ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 20
18 април 1944 год.
у 13 час.

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — 3 батаљон[2] V Црногорске ударне бригаде, на путу за Лијеву Ријеку, прошао је прије 1 сат Јабуку и сада је негдје на излазу из Пајкова Вира. Са овим батаљоном је и замјеник команданта бригаде.

2. — Чим примите ово наређење задржите бригаду на погодним положајима и не дозволите даље напредовање четничким бандама. Пошаљите одмах патролу за везу са батаљоном V бригаде ради координирања рада.

3. — Батаљон V бригаде чим доспије у додир с непријатељем напашће ове банде с бока. У то вријеме и ви треба да извршите противнапад, како би заједничким дејством успјели да ове банде разбијете и повратите. Да не би ви и 3 батаљон V бригаде почесно улазили у борбу и

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 754.**
[2] **Односи се на Први батаљон Пете црногорске НОУ бригаде. Види док. бр. 220.**

на тај начин давали непријатељу могућности да вас почесно потискује или парира, потребно је да са овим батаљоном најхитније ухватите везу или, ако то не успијете благовремено, да чим осјетите борбу на његовом правцу кретања што јаче притиснете са свога фронта на четничке банде. Можда у току дана неће доћи до борбе, али сљедећа ноћ треба да садејством вас и батаљона V бригаде одбаци четничке банде.

4. — Ваш батаљон који је оперисао на сектору Мојковац већ је упућен у састав бригаде.

У случају потребе ставићемо вам на расположење једну брдску батерију.

5. — Пошто сада вјероватно немате телефонску везу са Колашином, све извјештаје оријентишите на правац М. Морача, гдје се налази дио овога Штаба за руковођење операцијама на овоме сектору.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

БР. 189

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 18 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ВРШЕЊЕ СТАЛНОГ ПРИТИСКА НА НИКШИЋ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТ. ГРУПЕ
Оп. бр. службено
18 априла 1944 год.
у 14 чајсова

ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

У области Братоножића IX бригада води жестоку борбу са непријатељском колоном која иде од Подгорице." III дивизија са осталим дијеловима ангажована је на про-

[3] О извршењу овог наређења види у док. бр. 208 и 220.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/1—1, к. 397.

* О ситуацији на просторији Подгорица — Братоножићи види у док. бр. 191 и 193.

сторији Пипера.[3] Остале наше снаге на сектору јужног Санџака разбиле су непријатеља и повратиле Мојковац и Шаховиће.

Према нама, непријатељ правцем Даниловград — Богетићи и Д.[анилов]град — Чево напада јаким снагама.

Вршите стални притисак како дању тако и ноћу на Никшић да би са тим паралисали његову акцију у ма којем правцу. Тијесно се вежите са VII бригадом и обавјештавајте се о ситуацији. Нас редовно извјештавајте шта сте урадили. Наредите једном батаљону (са просторије Кусиде — Броћанац) да се одјељењима специјалнд одређеним за то веже са јединицама на сектору Чево — Марковина правцем Броћанац — Бијеле Пољане — Меоце — Ластва и у случају нужде помогните те снаге са једним батаљоном. На том сектору објединиће све наше снаге замјеник команданта те бригаде друг Андрија Пејовић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
командант, п. пуковник
Радомир Бабић

БР. 190

ДОПУНСКО НАРЕТ.ЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 18 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У КУЧИМА И БРАГОНОЖИЋИМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 21
18 април 1944 год.
у 19 час.

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРКЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш извјештај од данас од 12 часова.[2]

[3] На сектору Пипера биле су јединице Зетског НОП одреда. Види док. бр. 181.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/3, к. 754.

[2] Документ није пронађен.

2. — Нашим наређењем Оп. бр. 20 од данас у 13 часова[3] обавијестили смо вас да се један батаљон V Црногорске ударне бригаде[4] негдје око подне налазио око Пајкова Вира, на путу за Лијеву Ријеку. Из нашег поменутог наређења видјели сте какав је задатак тога батаљона и како треба да координирате рад.

Поред батаљона V бригаде на путу за вашу бригаду је и ваш батаљон из области Мојковца.

Четничке банде са којима посљедњих дана ваша бригада води борбу не смију даље. Зауставите батаљоне, ако су у повлачењу, и припремите контранапад у садејству са батаљоном V бригаде у току наступајуће ноћи.[5]

3. — Операције у Санџаку развијају се повољно и наше снаге тамо потискују непријатеља.

4. — Од правца Подгорице немамо детаљних извјештаја, а изгледа да је непријатељ на томе правцу неактиван.

5. — По доноеиоцима овога наређења извијестите нас о ситуацији у моменту пријема истог и о вашем даљем раду.

6. — Држите чврсту везу са свим својим батаљонима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[3] Види док. бр. 188.

[4] Први батаљон Пете црногорске НОУ бригаде

[5] О контранападу на овом сектору види у Бојној релацији Девете бригаде за 19 и 20 април, док. бр. 208.

БР. 191

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 19 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ПРОТИВНАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЈУЖНОМ САНЏАКУ И ОД ПРАВЦА ПОДГОРИЦЕ[1]

Непријатељ довукао појачања у јужном Санџаку и прешао у противнапад и узео Шаховиће. Наше јединице воде тешке и упорне бојеве. На правцу Биоче — Лијева Ријека пристижу непријатељу појачања и ми смо се морали повући под тешком борбом. На сектору Никшић непријатељ појачаним снагама напада нашу Приморску групу. Непријатељ трпи велике губитке.

Пеко

19-1У-1944 год.
•Ман. Морача

БР. 192

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА ЗАУЗИМАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА У ВЕЗИ СА ОДЛАСКОМ ТРЕЋЕГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА У ПРАВЦУ МЕЂУРИЈЕЧЈА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 17
19 агтрила 1944 године
у 6.30 часова

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ И ШТАБУ НИКШИЋКОГ НОП ОДРЕДА

У вези депеше коју смо примили у току ноћашње ноћи. два батаљона наше бригаде одлазе на нови задатак.[2]

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/1, к. 759.

[2] Види док. бр. 186.

У вези одласка ових батаљона ми морамо извршити извјесна помјерења и покривање положаја истих, у вези чега

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. — Да 2 Никшићки батаљон најхитније смијени наш 3 батаљон који се налази у Растовцу. Овај ће батаљон покрити положаје нашег 3 батаљсна и одржавати везу лијево са нашим 2 батаљоном а десно са 1 батаљоном свога одреда. Штаб одреда ће му употпунити задатак.

2. — 2 батаљон ове бригаде ће покрити своје додијељене положаје с тим што ће ту укључити Бијелу Греду. Штаб батаљона нека настане[3] да ако постоји могућности на Суђином Долу смјести једну своју чету.

3. — 1 батаљон остаће на својим старим положајима с тим што ће једну своју чету упутити на Лаз ради држања Жировнице и Пријевора, како би иста у моменту испада непријатеља садејствовала чети која брани Градац. Ова чета ће одржавати тијесну везу са батаљоном 2 Далматинске бригаде који се налази на Кунаку. На Бршну се налази нека мања посадна јединица од које се обавјештавати са правца Међеђег.

4. — 3 и 4 батаљон ове бригаде по смјени од стране Никшићког одреда и нашег 1 батаљона најхитније ће извршити покрет правцем: Луково — Ливеровићи — Мачак — Мораково, гдје ће сачекати једнога од чланова Штаба бригаде. Настојати да батаљони данас до 18 часова стигну у Мораково како би у току ноћи успјели да пређу сњежни дио планине.

У Жупи наћи водиче који знаду пут преко Пониквице за Ровца.

Настаните да се људство снабдије са храном бар за 24 часа.

3 батаљон ће при проласку кроз Луково оставити 3 пушкомитраљеза енглеска који припадају Далматинској бригади. Пушкомитраљези да буду обавезно енглески.

1 батаљон ће од 4 батаљона примити муниције уколико је нема довољно.

Батаљони који остају на положајима око Никшића биће будни како не би дозволили непријатељу да их изненади.

[3] **Настоји**

Никшићки одред повезаће се са јединицама VI бригаде па уколико су исте посјеле Стубу, свој батаљон (1) помјерити ка Растовцу и Милочанима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
3. команданта, капетан
Миливоје Грозданић

БР. 193

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 19 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ СВИХ БАТАЉОНА И ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРОТИВНАПАДА НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ У КУЧИМА И БРАТОНОЖИЋИМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 22
19 април 1944 год.
у 8 час.

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш извјештај од јуче у 23 часа.

2. — Синоћ око 22 часа имали смо телефонску везу са замјеником команданта ваше бригаде, који нам се јавио из Међуријечја. Он је са дијеловима бригаде са којима је вршио противнапад претпрошле ноћи остао без везе са вама и синоћ је избио на Штавањ. Ми смо га обавијестили о ситуацији и упознали са нашим наређењима, која смо вам јуче послали, а у вези са доласком батаљона V бригаде на правац Лијева Ријека. Замјенику команданта бригаде пренијели смо наређење команданта Корпуса да у току ноћи нападне непријател^а са Штавња, како би га одбацио и олакшао рад јединицама са сјевероисточне стране.

3. — Батаљон V бригаде има везу са 3 батаљоном ваше бригаде. У току прошле ноћи та два батаљона нијесу ништа предузели, јер замјеник команданта V бригаде трага да ухвати везу са вашим Штабом. Њихов рад услиједиће

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/3, к. 754. »

у току данашњег дана. Ваш батаљон који је оперисао у области Мојковца синоћ је дошао у Матешево и он ће благовремено бити ангажован са тога правца, координирајући рад са вашим 3 батаљоном и батаљоном V бригаде.

Замјеник команданта ваше бригаде ноћас послије пола ноћи изгледа да је извршио противнапад на непријатеља и борба се чула до самог свануће. Немамо о томе још никаквог извјештаја нити нам о томе може нешто да каже Штаб Пратећег батаљона Корпуса који се налази у Међуријечју и са којим се синоћ повезао замјеник команданта ваше бригаде.

4. — Члан Политодјела наше дивизије извјештава нас јутрос да непријатељ од Штавња правцем Прекобрђа наступа од јутрос од 2 часа. Даље каже да је сашао до села Уљара и Сретешке Горе. У овом извјештају стоји да IX бригада нема никога ко би затварао тај правац. Провјерите уколико је то тачно па нас обавијестите. Нама изгледа мало невјероватно да је непријатељ могао јутрос у 2 сата да почне наступање преко Штавња, када се на њему налазе скоро два ваша батаљона.

5. — У нашем јучерашњем наређењу Оп. бр. 20, које изгледа нијесте добили, наредили смо да се непријатељ не смије пустити ни корак напријед. Међутим, ваша бригада исјецкана је на мање дијелове који су без везе међу собом. Пријека је потреба да се та веза успостави између јединица и међусобно и са Штабом ваше бригаде. -Једино на тај начин бригада ће моћи да изврши свој задатак.

Треба имати у виду да се на сектору Тузи и источно од комуникације Лијева Ријека — Матешево налази батал>он V бригаде који има везу са вашим 3 батаљоном и да је синоћ у Матешево приспио ваш батаљон од Мојковца, те да ће ова група батаљона напасти непријатеља с десног крила и бока.

6. — Кад смо јуче рекли да је непријатељ из правца Подгорице неактиван, мислили смо на правац Подгорица — Пипери.

7. — Хитно нас обавијестите гдје се налазите, с којим јединицама имате везу, шта предузимате и са каквим подацима о непријатељу располажете."

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[2] О ситуацији на овоме сектору види у док. бр. 208.

БР. 194

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 19 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ О УСПЈЕХУ ПРВОГ БАТАЉОНА НА ПРАВЦУ ГОРЊЕ СЕЛО—ШТАВАЊ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 44
19 априла 1944 год.
у 17,30 час.

ШТАБУ IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо извјештај од замјеника команданта ваше бригаде, писан јутрос у 11 часова. Овај извјештај пренио нам је политком Пратећег батаљона Штаба Корпуса из Међуријечја. По том извјештају ваш 1. батаљон и једна чета 4 батаљона о,владали су линијом: Горње Село (Горњи Граб) — Штавањ (1201) још јутрос. Непријатељ је на тој линији био јак око 150—200 бандита. Непријатељ је налетом наших снага разбијен и, подијељен у двоје, тако отступа у два правца: лијевом обалом Мораче и према Лијевој Ријеци. Наоружан је био са једним „шарцем", једном „бредом" и са неколико пушкомитраљеза. Нанијети су му губици: 2 мртва и 10 рањених. Ми у том јуришу нијесмо имали губитака, али је једна четничка засједа тешко ранила два друга из чете ваше бригаде која је на засебном задатку у Сретешкој Гори.

Замјеник команданта бригаде до момента када је писао овај извјештај није имао везе са вама нити је пак знао гдје се налазите. Ја сам му депеширао преко Штаба Пратећег батаљона II корпуса гдје се налазите и укратко му рекао о вашој заповијести за претстојећи противнапад.

2. — У вези са појавом четничких банди иза леђа наших јединица, Штаб II Ударног корпуса наредио је да се предузму најоштрије репресивне економске мјере противу села у којима су или у чијој су близини бандити пуцали на наше другове. Ове мјере би се односиле на свакога без разлике, изузимајући наравно партизанске фамилије. А састојале би се у томе да се села казне одузимањем

[1] Примјерак документа без потписа, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/3, к. 754.

све стоке са којом појединци располажу. Поред тога казниће се и свим оним што има вриједности за војску и њену исхрану.

3. — Извијестите нас да ли су батаљон V бригаде и она ваша два батаљона на томе правцу предузимали нешто и у којем обиму и са којим успјехом.[2]

4. — Уколико нијесте ухватили везу са вашим замјеником команданта бригаде, учините то што прије, како би он знао шта предузимате и како, ради повезаности у раду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
начелник, мајор

БР. 195

ПРЕДЛОГ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 20 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ И ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ НА СЕКТОР ПЉЕВЉА—ПРИЈЕПОЉЕ[1]

83 84 85
• 9Г 706"' 91

Непријатељска група у јужном Санџаку сада је јака 7—8000.— Добро је наоружана и Њемци је стално снабдијевају. Врше мобилизацију и успостављају по селима влаот Недићевог типа.

Ова група има за циљ да се пробије у Колашин и повеже са групом од Подгорице. Ми немамо довољно снага против ове групе јер смо ангажовани у одбранбеним бојевима на свим секторима.[2]

Повезивањем ових група били би одбачени на сињајевински и дурмиторски масив а тиме и приморани да напустимо Црну Гору.

У овом случају Друга и Пета дивизија биле би доведене у још тежи положај.

[2] Види док. бр. 208.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[2] На овом сектору непријатељ је разбијен и отступио У правцу Подгорице. Види док. бр. 198 и 208.

Ми предлажемо: прво, да хитно Другу и П»зту дивизију оријентишете на сектор Пљевља — Пријепоље у циљу удара непријатељу у леђа.[3] Ми би тада са 37 дивизијом и Петом бригадом прешли у противнапад, те би заједничким снагама разбили ову групу.

Друго, да се 27 оријентише на сектор: Фоча — Горажде у циљу садејства.

Послије разбијања ове групе Друга и Пета би могле бити поново пребачене у Србију, с тим што би ми читаву 37 дивизију пребацили у сјеверни Санџак и узели тешке рањенике од Друге и Пете дивизије.

Нека бомбардују Сјеницу, Бијело Поље и Подгорицу.

Молимо хитан одговор на наше предлоге.

20-1У-1944 год. " Пеко
Ман. Морача Митар
предато у

БР. 196

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 20 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА У ЈУЖНОМ САНЏАКУ И ОКО НИКШИЋА[1]

86
В„ Ш - 96

У јужном Санџаку се продужују упорне борбе сјеверно од Мојковца.

Прешли смо у напад на сектору Матешево — Л. Ријека, већ имамо успјеха.

Приморска група одбацила непријатеља у Никшић.

18 ов. мј. VII бригада одбацила непријатеља који је био испао из Никшића у правцу Товића. Непријатељ сатјеран у Никшић уз велике губитке.

Непријатељ трпи губитке на свим секторима.

~ 'Т- ' !

20-1^-1944 год. Пеко
Ман. Морача

[3] Предлог није прихваћен, што се види из операцијских дневника Друге пролетерске и Пете ударне дивизије НОВЈ, који се налазе у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—2 и 1—1, к. 735 и 783.

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

БР. 220

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 20 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ОБРАЗОВАЊЕ УДАРНЕ ГРУПЕ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ЛЕВЕРТАРА—ЂУРЂЕВИЋА ТАРА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Стр. пов. бр. сл.
20 април 1944 године
у 8 ч.

Пуковнику Ђоку Мирашевићу и
Штабу IV Санџачке ударне бригаде

1. — На простору Левертара — Ђурђевића Тара образоваће се Ударна група, у чији састав улази:

а) IV Санџачка ударна бригада са својим Штабом

б) Комбиновани теренски батаљон

в) Омладински батаљон

г) Један батаљон талијанске дивизије „Гарибалди" и

д) Брдска батерија дивизиона III Ударне дивизије.

2. — Пуковник Ђоко Мирашевић ће, у сагласности са Штабом IV Санџачке бригаде која је упућена лијевом обалом Таре са сектора Мојковца, објединити командовање ове Ударне групе.

3. — Задатак Групе:

а) Затварање свих праваца и прелаза р. Таре у наведеној области.

б) Насилни прелази мањим групама у циљу насилног извијања и притиска на комуникацији Тара — Пљевља.

в) У повољном моменту прелаз цијеле Групе преко ријеке и покрет дуж комуникације Тара — Пљевља, са повезивањем и наслањањем на наше јединице сјеверно и јужно од ове комуникације.

Прва два основна задатка организовати и извршити најхитније, с тим да се ни у ком случају не дозволи непријатељу ма каква акција на овом сектору, а још мање какав његов прелаз на лијеву обалу р. Таре. Стога створити од аутоматских оруђа, уз непосредну обалу Таре, један ланац добро утврђених и скривених аутоматских оруђа, са којима не отварати ватру на непријатеља све док не би овај пришао самој обали и док не би покушао ма какав прелаз преко ријеке. Овдје примијенити лукавство, те чисто заварати

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2 Види док. бр. 153. к. 754.

непријатеља и омогућити му извјесну слободу кретања дуж обале, а у најпогоднијем моменту отворити ватру. Снабдијевање посада скривених аутоматских оруђа вршити искључиво ноћу, како се не би открила мјеста. Остале линије одбране посједнути кордонски, а држати добро скривене резерве за удар на непријатеља у случају да насилно покуша прелаз ријеке.

Артиљерију пласирати на погодно мјесто одакле се могу туђи сва мјеста у области Косанице и у самом кањону р. Таре. Ватру артиљериску употријебити на веће групе непријатељских војника, а нарочито на њихову моторизацију, уколико би се ова појавила до Таре.

Телефонским везама повезати оба отсјека и то: отсјек Левертаре и отсјек Ђурђевића Таре.

4. — Ова ће група бити, вјероватно, појачана још неким нашим јединицама, о чему ће бити издато наређење.

Углавном, и сада и доцније ова Ударна група има *спријечити по сваку цијену* **покушај непријатеља да форсира р. Тару на овом сектору.**

5. — Штаб Групе ће организовати центар везе и обавјештајни центар и свакодневно нам слати извјештаје телефоном, а по потреби писмено, преко Негобуђе и Боана. Стога на телефонским станицама поставиге повјерљиве другове, а организовати 5ситно достављање извјештаја од Боана до овога Штаба.

6. — За вођење об-службе користити другове из јединица и другове са терена. Одредити шефа ове службе. Сектор об-службе: Шавник — Пивски Манастир — Фоча — Чајниче — Пљевља — Мојковац. У извјештајима увијек назначити по реду за сваки правац који је означен у горњим мјестима, а користити све везе било телефонске било курирске. Ове извјештаје ће шеф об-центра Групе прикључивати редовном извјештају Штаба.

7. — Штаб Ударне групе ће предузети све остало за извршење задатака у духу овога наређења.

Одмах извијестите овај Штаб: о организацији ове Групе, положајима непријатеља према групи и положајима јединица Групе.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб корпуса
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

[2] **Задатак није извршен. Види док. бр. 203.**

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 21 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕХУ НАШИХ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ ЛИЈЕВЕ РИЈЕКЕ И КУЧА[1]

Колону са правца Л. Ријеке разбили смо. Изашли смо на Вјетарник и гонимо непријатеља у правцу Куча. Непријатељу нанесени губици и заплијењено материјала.

На сектору Мојковца затишје. Ми одмарамо наше преморене јединице.

На сектору Гацко и Требиње већ више дана се воде тешке борбе. Наши разбили Њемце код Гацка. Убијено 22 и рањено 46 Њемаца. Запаљена станица Дужи.

Од четника ослобођено 16 савезничких авијатичара у Херцеговини. Пет авијатичара четници предали Њемцима.

21-1У-1944 год. Пеко
Ман. Морача

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 20/1, к. 759.

БР. 220

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 22 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ СНАГЕ У ЈУЖНОМ САНЏАКУ И ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 310
22 април 1944 године
У П ч.

ЗАПОВИЈЕСТ

(секције: Пљевља — Колашин — Жабљак раз. 1 : 100.000)

Четничке снаге и муслиманска милиција успјеле су да се уз помоћ Нијемаца јаче концентришу у јужном Санџаку и да 11 овог мјесеца отпочну напад на наше слабије снаге на овој просторији.

Јачина непријатељских снага на овом сектору била је 5—6000 људи. Поред тога, четницима и муслиманској милицији садејствовала је њемачка артиљерија, моторизовани дијелови и авијација.

У току борби од 11 до 18 овог мјесеца наше су јединице, иако бројно слабије, задале непријатељу тешке губитке: око 300 погинулих и много већи број рањених. Непријатељ је 18 овог мјесеца успио да стигне на десну обалу р. Таре, док су се наше снаге уредно пребациле на лијеву обалу р. Таре.

Непријатељске снаге које се сада налазе у јужном Санџаку већим дијелом су четничке, а како изгледа има нешто недићеваца и љотићеваца. Претрпјевши тешке губитке морал ових јединица, иначе врло слаб, знатно је попустио, тако да оне сада претставл>ају војнички слабо организовану и слабо командовану масу наоружаних људи међу којима има и доста новомобилисаних.

По извршеном груписању наших снага пред наше јединице поставља се задатак преузимања иницијативе у циљу разбијања четничких снага, заузимања Бијелог Поља и одбацивања непријател>а ка Пријепољу и Пљевљима.

За извршење ових задатака предузећемо 23 овог мјесеца општи противнапад на непријатеља и у томе циљу

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2 Види док. бр. 153. к. 754.

НАРЕЂУЈЕМО:

1. ДЕСНА КОЛОНА:
Командант генерал-мајор Радован Вукановић

Састав:

V Црногорска бригада и два батаљона VII Црног. бригаде

Свега: 6 батаљона

Полази у напад са просторијe: с. Ланишта, с. Бјелојевићи општим правцем: с. Пржишта — Брсково — Разврше (к. 1174 и 1250) — Слепач Мост — Јабучна.

Задатак: дејством у горе поменутом правцу омогућити и олакшати напад лијеве колоне, а затим оријентишући одговарајући дио својих снага на линију: Мајсторовина — с. Дијо — Ракита поставити своје снаге у погодан положај за заузимање Бијелог Поља, што је и главни задатак ове колоне.

По избијању на Разврше упутити одговарајуће снаге на просторију: с. Оштрељ — Мајсторовина — с. Дијо — Ракита — Слепач Мост, а са осталима продужити и овладати Јабучном.

По избијању на горе наведене линије енергично продужити ка Бијелом Пољу у циљу његовог заузимања.

У току напада одржавати тијесну везу и координирати рад лијевој нападној колони.

Почетак напада 23 овог мјесеца у 21 час (по новом времену).

2. ЛИЈЕВА КОЛОНА:
Командант п.пуковник Жарко Видовић
Састав:
III Санџачка,
VIII Црногор. бригада и два батаљона I бригаде дивизије „Гарибалди"

Свега: 10 батаљона

Полази у напад са просторије: с. Подбишће, огпнтим правцем: Мојковац — Лепенац — Цер.

По избијању на Цер снаге ове колоне оријентисати по сљедећем:

— VIII Црногорску бригаду упутити правцем: Обод — Соколовица — Потрк — Шаховићи — Гранчарево са задатком одбацивања непријатеља у правцу Кање — Бродарево. Задатак је ове бригаде да дејством у горе означеном правцу изврши притисак са сјеверне стране на Бијело Поље и онемо^

гући сваку интервенцију непријател>а за вријеме напада на Бијело Поље од правца Бродарева и Комарана.

— III Санџачку бригаду правцем: Бурењ — Крупице — Борово са задатком дејства на непријатељске снаге на овом правцу и њихово потискивање према Пљевљима.

— Један италијански батаљон са највећим дијелом аутоматског оруђа и бацача оставити на Бурењу са задатком: држање овог важног положаја и интервенције на правцу гдје се укаже потреба.

— Један италијанеки батаљон са једним водом бораца III Санџачке бригаде оставити на Боровњачком Кршу са задатком: да на том положају служи као ослонац и евентуални прихват јединица лијеве колоне упућених у напад.

За прелаз моста код Мојковца и стварање простора за развијање осталих батаљона као први употријебити најбољи батаљон из састава колоне.

Почетак напада 23 овог мјесеца у 22 часа, тј. када се десна колона већ ангажује у борби с непријатељем и привуче дио његових снага и ватру на себе.

3. АРТИЉЕРИЈА:

Командант капетан Душан Секулић[2]

Састав:

једна батерија брдског дивизиона III Уд. дивизије

Свега: два топа

Поставиће се на просторији с. Подбишће са задатком: да у току дана 23 овог мјесеца узме потребне елементе за извршење припреме напада.

Почетак артиљериске припреме по усменом наређењу команданта III дивизије.

У горе означеном времену туђи најјачом ватром линију непријa-

[2] Душан Секулић, погинуо несрећним случајем 1946 год. на Авали као потпуковник ЈНА.

тељских положаја: Развршје (к. 1250, к. 1090) — Улошевина.

Батерија ће се налазити под командом команданта десне нападне колоне који ће јој у току извођења напада додјељивати правац кретања и задатке обзиром на потребе обију нападних колона.

4. — IV Санџачкој бригади и батаљонима који се налазе под њеном командом издато је посебно варађење да се пребаце преко Таре и да за вријеме извођења напада дејствују правцем: Косаница — Борово садејствујући на тај начин снагама III Санџачке бригаде на тој просторији.

5. — Васојевићки ударни батаљон пребациће се у току 23 овог мјесеца у сјевероисточни дио с. Врањештица са задатком: затварања правца од Лубнице и р. Јеловице. У том циљу слати јача извиђачка одјељења до с. Лубнице са циљем извиђања непријатеља на сектору Берана и прикупљања података о његовој јачини, груписању и евентуалним намјерама.

Андријевички батаљон остаће у Матешеву.

Берански батаљон поставиће се у току 23 овог мјесеца на Трешњевику са задатком: затварања правца од Андријевице у случају евентуалног непријатељског дејства са тог правца, као и интервенције у том правцу.

6. — Команданти колона водиће рачуна да своје јединице у току 23 овог мјесеца доведу благовремено на означене полазне положаје за напад, како би јединице имале времена да се пред полазак у напад одморе краће вријеме на тим положајима. Напад мора отпочети тачно у наведено вријеме за сваку колону.

7. — У току напада колоне ће настојати да обезбиједе најтјешњу међусобну везу, јер ће се само на тај начин обезбиједити координација и успјех напада.

Са овим Штабом одржавати непрекидну везу радиотелеграфијом и телефоном. У том циљу одмах предузети потребно да радио-станице обију колона у току овога напада одржавају везу са радио-станицом овога Штаба сваких 2 сата.

8. — У случају евентуалног неуспјеха повући се на полазне положаје. У овом случају лијева нападна колона треба да потребним обезбјеђењима обезбиједи извлачење својих снага и пребацивања преко моста код Мојковца.

9. — Знаци распознавања за 23 април: Сабља — Санџак, за 24 април: Шаржер — Шавник.

Борбени знаци за 23 април: Побједа — Сандак, за 24 април: Јуриш — Партизан.

10. — Евакуација рањеника на правац Колашин. Хируршка екипа III ударне дивизије налазиће се у с. Подбишћу.

11. — Штаб Корпуса налазиће се у Колашину.

12. — Напомињемо да овај задатак треба извршити најенергичније, јер од узимања иницијативе на овом сектору зависе будуће операције јединица овог Корпуса.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Начелник Штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

Достављено:
Команданту десне и лијеве колоне

БР. 200

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИЋА[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОР. УДАР. БРИГАДЕ
Пов. бр. сл.
22 април 1944 године
у 17,15 часова

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Положај

Четници су евакуисали село Кочане и с. Гребице. Са мањим снагама осигуравају мост на Дуклу, жељезнички мост и Вуков мост. Линија њихових положаја налази се на лијевој обали ријеке Зете. На мосту Дукло и жељезничком

[3] О извршењу оее заповијести види у док. бр. 201, 204, 209, 210, 211 и 212.

[1] Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1—1/1, к. 398.

мосту држе нешто мостове заштите и на десној обали. Не пружају се чак ни патролама у правцу Кочана и Гребице, пошто наше патроле, дијелом, овај терен контролишу. Забрањен је улаз у Никшић свим лицима са села од 20 о.мј. Не знамо из којих је то разлога, можда припремају неки покрет па се труде да исти изведу у тајности. Имамо обавјештења да су покупили све коње из околине Никшића. Међу четницима се говори да су Беране још у партизанеким рукама и да је Недићева војска одбијена.

Наш 3 батаљон по добивеном задатку пребацио се прошле ноћи у Трепчу. У саму зору ухватили су два четника: Николу Перовића, учитеља, и Марка Петрушића, командира четничке чете. Приликом предаје овај Петрушић је рекао: „Жао ми је што се не могох замијенити". Оба ова четника познати су као велики зликовци. Заробљени четници нијесу хтјели ништа рећи о Раку Лалићу и његовој банди.[2] Ипак, батаљон је ушао у траг овој банди и он ће се задржати за сада на овом терену.

Наш 2 батаљон извршио је упад у с. Гребице. Нешто мало четника који су се тамо налазили разбјежали су се. Од непријатељских елемената извучено је нешто жита.

Упућујемо Вам друга Тадића Милосава за курира при томе Штабу. Друг Тадић је дисциплинован и добар борац. Члан је СКОЈ-а.

За другарицу Милијану Војводић не можемо наћи замјену у нашој бригади. Ако нам је узмете, мораћемо прекинути започети посао у техници, али ако не можете наћи дактилографа са друге стране, ми ћемо Вам је послати, без обзира што нам је врло потребна.

Имамо везу са VII Црногорском бригадом, II Далматинском, XII бригадом и јединицама под командом замјеника команданта ове бригаде.

Машинско уље за мотор не можемо Вам послати поштб са истим не располажемо. Имали смо извјесну количину машинског уља коју смо још из Матешева донијели, али смо исту утрошили за подмазивање аутоматског оруђа, а дали смо и извјесну количину за радио-станицу. Тражићемо од Никшићког НОП одреда да нам пошаље извјесну количину за потребе наше бригаде и радио-станицу.

Обавијештени смо од Штаба II Далматинске бригаде да су они примили са аеродрома из Пипера свега 5 пушкомитраљеза и 3.000 метака, што значи да смо ми и II Далматинска бригада примили свега 15 енглеских пушкомитра-

[2] Види док. бр. 202.

љеза од 24, који су били намијењени нашој Групи. Вјероватно да се ових 9 пушкомитраљеза налазе код VII Црногорске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
Командант, потпуковник

БР. 201

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 22 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА ПРАВЦЕМ ЛАНИШТА — БРСКОВО — СЛЕПАЧ МОСТ — БИЈЕЛО ПОЉЕ И ПРАВЦЕМ ТУРЈАК—МАЈСТОРОВИНА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 24
22 априла 1944 године
у 19 часова

З А П О В И Ј Е С Т

(секција Пљевља — Колашин раз. 1 : 100.000)

Четничке банде здружене са муслиманском милицијом у Санџаку, потпомогнуте њемачком артиљеријом, извршиле су 11 овог мјесеца напад на наше снаге у јужном Санџаку. Борбе су трајале од 11 до 13 овог мјесеца и непријатељ је у њима претрпио велике губитке од преко 300 мртвих и рањених.

Бројна надмоћност непријател>а, која се цијени на 5—6000 војника, принудила је наше снаге да се својим главним дијелом пребаце на лијеву обалу р. Таре. Ово пребацивање извршено је плански и организовано.

У саставу непријатељских снага у Санџаку највећи проценат има четника (недићеваца и љотићеваца). Морал ових јединица врло је слаб, јер су већим дијелом присилно мобилисане. Због тога не чине никакву чврсту организовану војничку цјелину.

[1] Овјерен препис, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 754.

Рад банди у Санџаку био је паралелан са нападом четничких банди из правца Подгорице. Овај други подухват је потпуно разбијен и четничке банде су послије осјетних губитака у људству и материјалу опет повраћене у Подгорицу.

Неуспјех од Подгорице и велики број жртава које су наше јединице нанијеле непријатељу у Санџаку, допринијели су да се и онако слаб морал банди још више пољуЈва.

Од 18 ов.мј. до данас немамо детаљних података о кретању непријатељских банди у Санџаку. Према најновијим вијестима, једна банда од око 250 четника издвојила се из своје главнине из области Бијелог Поља и ушла у Беране.

Јуче су четничке банде довукле на положај Улошевина два брдска топа, који су на том положају примијећени током овога дана.

Послије успјелог разбијања "напада четничких банди од Подгорице извршена су потребна прегруписавања наших снага и Штаб II корпуса донио је одлуку да се изврши напад на непријатељске базе у Санџаку, са циљем да се исте разбију, да се ослободи Бијело Поље и да се непријатељ одбаци ка Пријепољу и Пљевљима.-

У овом нападу учествоваће наша дивизија са V Црногорском бригадом, два батаљона VII Црногорске бригаде и једном батеријом брдских топова; XXXVII дивизија са III Санџачком и VIII Црногорском бригадом, два батаљона I бригаде дивизије „Гарибалди" и IV Санџачка бригада, као и Васојевићки ударни батаљон.

V Црногорска и два батаљона VII Црногорске ударне бригаде сачињавају десну колону, док јединице XXXVII дивизије и батаљони из дивизије „Гарибалди" чине лијеву колону.

Напад ће се извршити до 23 овог мјесеца.

Ради што успјешнијег извршења и постављеног нам задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V Црногорска ударна бригада. Напашће непријатеља основним правцем: Ланишта — Пржишта — Брсково — Медено Гувно — Развршје — Слепач Мост — Јабучна — Жута Коса — Бијело Поље. Зона ширења лијево до десне границе лијеве колоне, а десно до лијеве границе зоне ширења батаљона VII Црногорске ударне бригаде. Задатак: брзим и енергичним дејством, у одређеном правцу, разбити непријатељску одбранбену линију, потиснути непријатеља

[2] Види док. бр. 202.

и на тај начин створити могућност јединицама лијеве колоне да пређу мост на Мојковцу и заузму свој распоред. По избијању на Разврше бригада скреће основним правцем сјевероисточно, оријентишући потребне снаге за овлађивање Ракитом — с. Дијом. Брзим покретом и радом овладати Јабучном. Један батаљон оставити као прихват батаљонима сјеверно и источно, на просторији Мајсторовина или с. Дијо. Са три батаљона брзо разбијати непријатеља на правцу Жуте Косе и поставити се најподеснијим правцима — распоредом за напад на Бијело Поље. При овоме нарочито пазити на рад VIII Црногорске бригаде која оперише лијево и која треба брзо да избије на комуникацију Бродарево — Бијело Поље и спријечи сваку интервенцију непријатеља из правца Бродарева, приликом- напада на Бијело Поље. За све вријеме рада са VIII бригадом одржавати најчвршћу везу ради координирања рада са истом и ради потребног рокирања или преоријентисања снага према указаној потреби по отпору и маневру непријатеља.

2. — VII Црногорска ударна бригада. Напашће непријатеља основним правцем Турјак — Мајсторовина. По избијању у област Мајсторовине и ликвидацији ове као непријатељског упоришта оријентисати батаљоне сјевероисточно с тежњом да се што прије избије на комуникацију Бијело Поље — Беране и на сам Лим, те да се тако потпуно отсијеку четничке банде које су пошле уз Лим ка Беранама, чистећи терен којим се крећу. На крају упасти у сам град Бераке, хватајући претходно везу са Васојевићким батаљоном који ће из области Лубнице контролисати правац од Берана *и* обезбјеђивати лијево крило и бок десне колоне. Задатак ова два батаљона је: најенергичније потпо-* моћи рад V Црногорске бригаде, са којом одржавати најчвршћу везу све до овлађивања Мајсторсвином, а послије најупорније тражити да се четничким бандама не дозволи' никаква интервенција, као помоћ у одбрани Бијелога Поља.

3. — IX Црногорска ударна бригада. Остаће и даље на садашњим просторијама са задатком затварања правца од Подгорице.

4. — Батерија брдског дивизиона. Поставиће се у област Подбишћа и дејствоваће по усменим директивама добивеним у овоме Штабу.

5. — Почетак напада 23 овог мјесеца у 21 час по новом времену (лијева колона напад ће почети у 22 часа, тј. када се десна колона већ ангажује у борби и овлада извјесним положајима).

6. — Да би напад почео тачно у одређено вријеме, штабови ће благовремено довеети јединице на полазне по-

ложаје за напад. Ово је потребно да би се јединице на вријеме боље оријентисале и да би биле одморније за борбу. Напад мора почети тачно у одређено вријеме.

7. — За све вријеме рада одржавати најчвршћу везу између колона, као и између јединица у сопственој бригади. На ово нарсчито пазити [ради] тога што ће ноћ, у случају да је облачно, бити врло мрачна па је одржавање везе отежавано.

Са овим Штабом одржавати најчвршћу везу.

8. — При извођењу нападних операција штабови се неће држати круто директива у овој заповијести, већ се угтрављати по стварним потребама и према раду непријатеља.

9. — Да би напад могао да тече нормално и да би му се снага потхрањивала штабови ће водити рачуна да имају потребне резерве, са којима ће у отсудним тренуцима моћи корисно да интервенишу. Ово би се нарочито тицало V бригаде, која би свој резервни батаљон, ако има могућности да остави цио батаљон из првог борбеног реда, на мјесту предвиђеном у задатку, а батаљон из резерве да убаци у први борбени ред ради бржег продирања према Жутој Коси.

10. — Знаци распознавања за 23 април: Сабља — Санџак, за 24 април: Шаржер — Шавник.

Борбени знаци за 23 април: Побједа — Санџак, за 24 април: Јуриш — Партизан.

11. — Хируршка екипа налазиће се у Подбишћу.

12. — Штаб дивизије кретаће се правцем Колашин — Бјелојевићи — Пржишта, гдје нам и извјештаје достављати.'[1]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант, генерал-мајор
Радован Вукановић с. р.

Начелник, мајор
Нико Јовићевић с. р.

[3] О извршењу ове заповијести види у док. бр. 208 и 220.

БР. 202

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 23 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАНАЕСТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО ДАНИЛОВГРАДА И НИКШИЋА[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Бр. Службено
23 априла 1944 године
у 8 часова

ШТАБУ XII ХЕРЦЕГОВАЧКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Ситуација: Непријатељ је овладао комуникацијом Даниловград — Никшић. Јединице које су држале ову комуникацију нанијеле су непријатељу осјетне губитке. При пробоју комуникације у Никшић је дошло неколико камиона војске као појачање овом гарнизону. Од 20 овога мјесеца окупатор је забранио улазак у блок сељацима из околних мјеста. Окупатор врши прикупљање коња из околних села. Из овога се види да припремају неки покрет, који желе да сстане у тајности. Три батаљона VI бригаде налазе се са ове стране око Никшића. Ове јединице су успјеле да из села Кочана истјерају четничке банде, тако да наше патроле контролишу ово село.

Послије разбијања Јаничићеве четничке бригаде од стране Ваше бригаде сазнали смо да се је Рако Лалић са 40 бандита пребацио у Трепчу и да се тамо крије. Ми смо упутили један батаљон VI бригаде у Трепчу ради хватања ових бандита и чишћења овог терена, пошто се тамо налази наша болница. Јучер ујутру овај батаљон је већ при уласку у с. Трепча у зору ухватио два изразитија зликовца и то учитеља Николу Перовића и Марка Петрушића, четничког командира. Овај батаљон извјештава да је и осталим бандама ушао у траг и да ће наставити са хватањем и уништењем ових банди.[2]

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3—2, к. 397.
[2] Види док. бр. 200.

Извијестите нас каква је ситуација на Вашем сектору, као и то какав је задатак добила Ваша бригада, тј. какве намјере имате за сада. Ово ради садејства једног дијела наших снага.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) За Штаб
начелник
Новак Перућица

БР. 203

ИЗВЈЕШТАЈ КОРПУСНЕ ВОЈНЕ ОБЛАСТИ ОД 23 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УЗРОЦИМА НЕИЗВРШЕЊА ЗАДАТКА УДАРНЕ ГРУПЕ ПУКОВНИКА МИРАШЕВИЋА[1]

КОРПУСНА ВОЈНА ОБЛАСТ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 8
23-1У-1944 г.
[У 23 часа]

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Достављамо вам у прилогу извјештај пуковника друга Мирашевића од 22 априла т.г. (24 часа).

У в»ези вашег наређења о задатку групе[2] којом руководи пуковник Мирашевић, ноћу између 23 и 24 достављамо вам депешу пуковника друга Мирашевића коју смо примили 23 ов. мј. у 19 часова (наша шифра). Депеша гласи:

„Према извјештају Штаба IV Санџачке бригаде: немају муниције.

Остале јединице оскудијевају.

Данас је на Жабљак стигао командант XVI муслиманске бригаде.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—5, к. 392.
[2] Види док. бр. 197.

Његова бригада пребачена је са болницом на Шћепан Поље, због немања муниције.

Свима је потребна најхитнија попуна.

Због изложеног задатак је одложен.

Пренијети хитно. Ђоко".

Достављамо вам такође депешу Штаба талијанске дивизије „Гарибалди" у којој вас извјештавамо да за веће пошиљке материјала авионима треба да ургира и енглеска мисија код савезничких власти у Италији.

Сумаран превод ове депеше доставили смо вам телеграфским путем 23 ов.мј. у 22 часа.

Достављамо вам такође и предмет талијанске дивизије „Гарибалди" бр. 895/РП.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Корпусну војну област
— ппуковник —
Обрад Цицмил

(М.П.)

БР. 204

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 25 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ПРОТИВНАПАДУ НАШИХ ЈЕДИНИЦА У ЈУЖНОМ САНЏАКУ[1]

20?

209

Наш противнапад[2] у јужном Санџаку развија се успјешно. Наше јединице су овладале Шаховићима. Према првим подацима непријатељ је имао 115 мртвих и око 200 рањених. Заплијењено 2 митраљеза, 5 п. митраљеза, 1 л. бацач, неколике десетине пушака и остале ратне спреме. Заплијењена једна четничка застава са кукастим крстом. Разбијене: Пљеваљска, Прибојска, Бјелопољска, Кола-

[3] Овај документат није сачуван.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[2] Види док. бр. 199.

шинска, Калаитова, Беранска, Андријевичка и Милешевска бригада, један батаљон од 500 недићеваца и једна чета Њемаца. Јединицама је командовао Павле Ђуришић. Њемци цотпомажу четнике и недићевце: тенковима, топовима и авијацијом.

На Трешњевику разбијена једна група од 2—300 четника. Убијено 8 непријатељских војника и више рањено.

У Пиперима и Бјелопавлићима наше јединице воде операције чишћења.

На сектору Никшић мање борбе.

Пеко

25-1У-1944 год.
Ман. Морача

БР. 205

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 25 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ПОКРЕТ У ПРАВЦУ МЕЂУРИЈЕЧЈА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 20, у 20.50 час.
25 априла 1944 год.
Положај

ЈЕДИНИЦАМА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

Према извјештају Зетског одреда од 24 ов.м. непријатељ (Њемци, фашисти и четници) налази се на старим позицијама, тј. у блоковима, стим што држи утврђења која [је] раније држао према Даниловграду, Спужу и Подгорици. Са правца Богетићи — Стубица немамо тачних података, али сви су изгледи да нема непријатељских снага.

Јединице Зетског одреда држе положаје десно Сушица (Вражегрмска), лијево Стијена Пиперска.

Наша бригада треба да се пребаци на просторију Међуријечје и узгред да очисти евентуалне четничке групице кроз Бјелопавлиће и Пипере.

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

РЕД МАРШОВАЊА:

Претходница: Један батаљон	Састав: Први батаљон Правац кретања: Деруљаче — Катун Југовића — Лопушна Долина — Сопач — Винићи.
Главнина: Остале јединице без двије чете Другог батаљона	Штаб бригаде (пратећи вод, економат), болница, хируршка екипа, интендантура. Правац за претходницом.
Побочница: десна Једна чета Другог батаљона	Чета Другог батаљона са једним чланом Штаба батаљона. Правац кретања уз болницу и интендантуру, тј. десно од њих у непосредној близини.
Заштитница: Други батаљон без једне чете	Други батаљон без једне чете формира заштитницу бригаде. Правац кретања: за главнином.

Зборно мјесто за полазак Жупски Манастир. Полазак колоне у 5,30 час. 26 ов.м.

Скреће се пажња свима јединицама да у току ноћи припреме суву храну у хљебу и месу. Претходница ће се постарати за водиче које узети од мјештана који добро познају терен. Приликом маршовања колона се не смије кидати. Предњи дијелови су дужни да одржавају везу и отстојање. Никакво изостајање из својих јединица појединих другова не смије бити и за исто ће бити одговорни руководиоци.

Дужина самог марша одредиће се при путу. Брзину марша одржавати према челу главнине.[1]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

Првом и другом батаљону
Интендантури
Болници
Хируршкој екипи

За Штаб, начелник
Салих Радончић

(М.П.)

[2] О даљем ткжрету Бригаде види у док. бр. 207.

БР. 218

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ПОЈАЧАВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА У НИКШИЋУ И ПОДГОРИЦИ И БОРБАМА ОКО БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

105

56

Њемци довукли 4 противавионска топа у Никшић, доста муниције и спреме. Такође појачали Подгорицу са два батаљона. Жестоке борбе водимо за Бијело Поље. Наши су узели поново Андријевицу и оријентисали су се ка Беранама.

Пеко

27-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 207

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 27 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ У ГОСТИЉЕ МАРТИНИЋКО[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. Оп. бр.20
27 априла 1944 год.
Положај

ШТАБУ 1-ОГ И 2-ОГ БАТАЉОНА, ИНТЕНДАНТУРИ И БОЛНИЦИ ОВЕ БРИГАДЕ

У току данашњега дана до мрака све јединице ће се претурити у Мартинићко Гостиље гдје ће их срести један члан Штаба бригаде и дати им распоред за преноћиште, односно за један краћи одмор.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.

Све јединице ће се претурати у мањим групама тим што ће се пожурити са пребацивашем материјала (комора), а стрел»ачке јединице ће такође извршити покрет по групама са великим отстојањем; руководећи се тиме да се иде најприкривенијим дијелом земљишта.

Штаб 2-ог батаљона приликом наиласка кроз Јовановиће и Бријестово видјеће да ли је извршила покрет болница те ће исту са једном четом попратити, односно оставити једну чету која ће позади ње кренути.

Штабови батаљона на подручју гдје се налазе покупиће коње како би и болницу потпомогли са транспортовањем рањеника (бар са Гостшва), а тако исто настојати да се прикупи што хране. У овом циљу 1-ви батаљон би могао са своје двије стрељачке чете спустити се ка Јеленку — Мартинићима и Градини, само све коње покупити и истурити на Гостиље, односно Копиље. Једну своју чету оставити на просторији Слатине до 3 сата послије подне.

Интендантура бригаде ће исто тако пожурити са својим претурањем.

Покрет са просторије Гостиље — Копиље извршићемо 28 ов. м. рано ујутру те се све јединице имају припремити за исто.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб, начелник
Салих Радончић

БР. 208

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 27 АПРИЛА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. број: 14
27 април 1944 г. у 6 ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Достављамо релацију за вријеме од 1 до 27 о.м. Због борби које је водила наша бригада нијесмо могли доставити релацију 15 о.м. те то чинимо сада.

1 април 1944 г. Формирана је IV Црногорска У. бригада у Пољу Драговића — Горња Морача. Формирању су присуствовали командант и политички комесар III Ударне дивизије, као и п. претсједник Извршног одбора ЗАВНО за Ц. Гору и Боку. Прочитана је наредба о формирању и постављању командног кадра Штаба бригаде, штабова батаљона и команди чета. Одмах послије формирања батаљони су распоређени у села Старче, Редице, Драговића Поље и Сврке. Штаб бригаде био је у Драговића Пољу. Одржано је савјетовање са штабовима батаљона.

2 април 1944 г. Бригада је остала на истом мјесту. Од Штаба III У. дивизије добили смо наређење да са бригадом извршимо покрет правцем Кучи — Лијева Ријека и да преузмемо држање положаја VII бригаде[2]. Вршене су припреме за покрет као и војна обука. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде био је у Пољу Драговића.

3 април 1944 г. Распоред јединица исти. Издат је наставни програм за војничку обуку, по којем се почело радити. Вријеме лијепо. Штаб бригаде био је у Пољу Драговића.

4 април 1944 г. Извршен је покрет са бригадом из Г. Мораче и то: са два батаљона до Међуријечја а са два батаљона до Д. Мораче. Вријеме лијепо. Штаб бригаде је био у Д. Морачи (Ђуђевина).

5 април 1944 г. Извршен покрет са просторије Д. Морача — Међуријечје до Ријеке Пиперске.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 754.
[2] Види док. бр. 137.

6 април 1944 г. Из Ријеке је извршен покрет у Куче и Лијеву Ријеку. Јединице су посјеле положаје VII Ц. У. бригаде. Распоред јединица: 1. батаљон Биоче — Цварин — Мрке, 4 батаљон Сјенице — Доњи Медун — Косор, 3 батаљое Момче — Безјово — Орахово, 2 батаљон Ками — Лијева Ријека — Веруша. Вријеме лијепо. Штаб бригаде био је у с. Биоче.

7 а.прил 1944 г. Непријатељ је држао положаје Кокарицка Гора — Златица — Дољане — Врбица. Састав непријатеља: Њемци и четници. Јачина непријатеља око 600. Наше патроле су ноћу упадале у с. Златицу и Врбицу. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде је био у с. Биоче.

8 април 1944 г. Непријатељске снаге у гарнизонима Подгорица, Д.[анилов]град, Никшић су непромијењене. Распоред наших јединица остао је исти. Од Штаба III У. дивизије добили смо наређење Оп. бр. 6[3] да се 9 о.м. изврши јачи притисак и напад на снаге које осигуравају непријатељске гарнизоне у Подгорици. Вријеме лијепо. Штаб бригаде је био у с. Косор.

9 април 1944 г. Непријатељски гарнизони и распоред људства непромијењени. У односу на бројно стање такође није било промјена. Јединице наше бригаде задржале су исте положаје. Добивено је наређење да се напад одложи за 10 о. м.[4] ради хватања везе са Приморском групом. Са јединицама које нијесу биле на положају вршена је обука. Наш 2 батаљон у Л. Ријеци у заједници са Пратећим батаљоном Штаба Корпуса ухватио је 6 четника, који су ради суђења предати Штабу II Ударног корпуса. Вријеме лијепо. Штаб бригаде био је у с. Косор.

10 [април 1944 г.] Промјена код непријатеља није било, како у погледу снага тако и у погледу распореда јединица. Распоред наших јединица био је сљедећи: 1. батаљон (Смоковац — Цварин — Сјенице), 4 батаљон (Медун — Дучићи — Лијешта), 3 бат. (Безјово — Орахово), 2 батаљон остао је и даље у Л. Ријеци. У 21 час~ извршен је напад на непријатеља на цијелом сектору. Наше јединице овладале селима Златицом, једним дијелом Дол»ана и Златицом. Губици непријатеља били су 3 мртва и 4 рањена. Ми смо имали 1 лакше рањеног. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде био је на положају Медун — Сјенице.

11 април 1944 г. Непријатељ се је задржао на Кокарицкој Гори. Наше јединице држале су положаје: Смоковац — Цварин — Сјенице — Орљево и положаје према Албанији

[3] Види док. бр. 149.
* Види док. бр. 153.

од Доњег Медуна до Орахова. Борби са непријатељем није било. Вријеме лијепо. Штаб бригаде је био у с. Косор.

12 април 1944 г. Непријатељ је држао исте положаје. Наше јединице имале су исти распоред. Са дијеловима који нијесу били на положају радило се је војнички и политички. Штаб бригаде је био у с. Косор.

13 април 1944 г. Непријатељ је држао исте положаје. Састав и јачина истих. Наше јединице држале су положај према непријатељу путем патрола и одржавале стални контакт са непријатељем. У току дана примљено је обавјештење да непријатељ има намјеру да нападне наше положаје. О предњем је био обавијештен Штаб III У. дивизије. Издато је наређење батаљонима о постављању јачих засједа и пооштрењу будности на читавом сектору. Вријеме лијепо. Штаб бригаде је био у с. Косор.

14 априла 1944 г. Непријатељ у'јачини од 1200 четника и 250 Њемаца извршио је покрет према нашим положајима правцем Кокарицка Гора — Орљево — Сјенице — Доњи Медун. Непријатељске снаге пратила моторизација од 6 тенкова, као и 2 батерије топова и 2 ловачка авиона који су митраљирали и бомбардовали наше положаје. Ујутро у 4 ч. и 30 м. отпочела је борба. Уз осјетне губитке непријатељ је био одбачен и главнином отступио правцем Орљево — Кокарицка Гора, а једна група око 350 четника пошла је албанском границом према Кућима и Личнику. У току цијелог дана вођена је борба са непријатељем који је извршио контранапад на наше положаје пошто је добио појачања из Подгорице. Наше јединице успјеле су предвече да'разбију непријатеља, нанесу му велике губитке и протјерају га у правцу Кокарицке Горе (на десном крилу). Непријатељска колона која је ишла албанском границом остала је на положајима Коће — Личник, пошто је претходно овладала котама Рауштиком и Личником. У 19 часова издали смо наређење за протјеривање непријатеља и овлађивање Личником. Напад није услиједио ради извршења наређења Штаба III У. дивизије[5] о покрету бригаде правцем Л. Ријека — Прекобрђе — Црквина. Непријатељски губици били су сљедећи: 19 мртвих и 40 рањених. Заплијенили смо 1 тешки митраљез, 1 тешки бацач, 5000 метака за митраљез, 1000 италијанских метака, 600 метака за југ. пушку, 12 њемачких пушака, 2 сандука бомби за тешки бацач, 1000 кг хљеба, 1 коња, као и нешто спреме. Наши губици били су 1 мртав и 14 рањених, од којих 9 лакше. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде био је на положајима Медун — Лијешта.

[2] Види док. бр. 202.

15 април 1944. Непријатељ је враћен на раније положаје, једино се је задржао на положају Личника. Са јединицама извршили смо покрет правцем Кучи — Лијева Ријека. У путу смо добили телефонско наређење од Штаба III У. дивизије да се са бригадом задржимо на просторији Братоножићи — Лијева Ријека. Контакта са непријатељем нијесмо имали. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде био је у Л. Ријеци.

16 април 1944 г. Пошто смо напустили терен Куча непријатељ је у току дана успио да без отпора дође до линије Биоче — Момче — Цвилин. Наше јединице држале су положаје Пелев Бријег — Брскут — Мокро. Непријатељ се није показивао активан. Прикупљао је снаге у с. Косор — Убле — Орахово. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде био је у Л. Ријеци.

17 април 1944. Непријатељ јачине 1600 четника надирао је правцима Биоче — Пелев Бријег — Вјетарник, лијевом колоном; правцем Кучи — Брскут — Планиница, десном колоном. У свом саставу имали су нешто итал. фашиста. Наше јединице биле су на истим положајима. У току дана вођене су борбе на читавом сектору. У 17 ч. издата је заповијест батаљонима и теренским посадним четама да се изврши контранапад на читавом сектору бригаде. Контранапад је само дјелимично успио, пошто је непријатељ унапријед припремио зликовачке групице самих посадних чета и сељака четнички расположених, који су пуцали у леђа за вријеме борби нашим јединицама, убијали наше курире, пуцали на тешке рањенике, тако да су се наше јединице морале повући до линије Сретешка Гора — Прекобрђе — Тузи. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде налазио се је на путу Л. Ријека — Птич.

18 април 1944 г. Непријатељ је својим предњим дијеловима дошао до линије Штавањ — Тузи — Рашково Гувно — Црна Планина. У току дана непријатељ је напао на сам Штаб бригаде на положајима јужно од с. Птича и том приликом су рањена 2 друга из корпусне музике и 1 другарица из збјега. Непријатељски губици у борбама 17 и 18 о. м. били су: 7 мртвих, 16 рањених, заробљених . .. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде након борбе пребацио се је у Баре Радовића (Д. Морача).

19 априла 1944. Непријатељ је задржан на положајима Сретешка Гора — Штавањ — Тузи — Рашково Гувно — Црна Планина.

Наше јединице биле су свуда на положајима према непријатељу. Од Штаба III У. дивизије добили смо извјештај да је 1. бат. V бригаде у покрету према Рашкову Гувну, као и

каш 2 батаљон који је раније био у околини Мојковца[6]. Штаб дивизије је наредио да се изврши напад на непријатеља. Овај Штаб је формирао комбиновани батаљон од посадних чета и дао му задатак. Наше снаге биле су распоређене овако:

Образоване су три колоне састава: десна колона 1. и 4 батаљон, средња колона комбиновани батаљон и лијева колона 2 и 3 батаљон, као и 1. батаљон V бригаде. Наше јединице успјеле су да протјерају непријатеља на свим линијама и отјерају непријатеља до линије Вјетарник — Стравче. Непријатељ је у току ових борби имао 25 мртвих и много више рањених. Само од 13 до 19 априла, према тачним подацима ЈБеворечки четнички батаљон имао је 19 мртвих и рањених. Наши губици од 16 до 19 априла су: 6 мртвих и 16 рањених. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде налазио се на путу Баре — Лијева Ријека.

20 април 1944 г. Непријатељ је под јачим притиском наших јединица отступио главнином у правцу блока Подгорица, а мањим групицама разбијен је у правцу Врмоша, двојкама и петоркама остао на терену Лијеве Ријеке и Брскута. Наше јединице у протјеривању непријатеља дошле су до линије Пелев Бријег — Кржања — Орахово. На којим су се положајима и задржале. Вријеме је било лијепо. Штаб бригаде налазио се је у Л. Ријеци.

21 април 1944 г. Стање код непријатеља непромијењено — непријатељ је са мањим дијеловима остао на положајима Косор — Медун — Дучићи. Распоред наших јединица био је сљедећи: 1. батаљон Лијева Ријека, 3 батаљон Братоножићи [1]— Пелев Бријег, 2 батаљон Кржања — Орахово — Цвилин. 4 батаљон Брскут — Веруша. Са непријатељем је долазило до мањих чарки на сектору 2 батаљона. Вријеме је било лијепо. Штаб батаљона налазио се је у Л. Ријеци.

22 април 1944 г. Непријатељ држи исте положаје и са мањим снагама, праћен артиљеријом и моторизацијом, напао је наше положаје, али је био одбијен. Јединице ове бригаде остале су на истим положајима.

23 април 1944. Непријатељ држи исте положаје, наше јединице биле су већином на одмору, на претходним положајима.

24 април 1944 г. Непријатељ је извршио јачи испад на положаје нашег 2 батаљора. Састав: четници и Њемци са моторизацијом и батеријом топова. 2 батаљон одбацио је непријатеља и протјерао га у правцу Медуна. а затим се повратио на положаје Орахово — Цвилин. Остале јединице ове бригаде биле су на истим положајима.

[2] Види док. бр. 202.

25 април 1944. Непријатељ је вршио неку концентрацију и довозио извјестан материјал на Медун и Косор. Наш 2 батаљон извршио је препад који је успио. Непријатељ је том приликом имао 3 мртва и 5 рањених. Ми смо имали 1 лакше рањеног друга. Остали наши дијелови су на истим положајима. Вријеме је лијепо. Штаб бригаде је био у Јl. Ријеци. Радило се је војнички и политички.

26 април 1944. Батаљони су били на истим положајима. 2 батаљон са патролама одржава контакт са непријатељем. Вријеме кишовито. Штаб бригаде био је у Јl. Ријеци.

II

Од формирања наше бригаде до данас имали смо 74 дезертера. Преко команди подручја и команди мјеста предузете су мјере да се дезертери пронађу или казне. Ово је људство скоро све из Комског одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Милисав Кољеншић

Командант, мајор
Војо Тодоровић

Начелник, мајор
отсутан

(М.П.)

БР. 209

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЛ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА У ЈУЖНОМ САНЏАКУ[1]

107

82

У Јуж. Санџаку су још у току тешке борбе. Непријатељ даје жилав отпор око Биј. Поља. Уз помоћ њем. моторизације и артиљерије успјели су организовати одбрану Биј. Поља.

Од нашег противнапада од 23 о. мј.[2] непријатељ је имао 230 мртвих и око 300 рањених. Наши губици осјетни.

Ми држимо иницијативу у рукама.

Пеко

28-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 210

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШГАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗБИЈАЊУ ЊЕМАЧКО-ЧЕТНИЧКЕ КОЛОНЕ НА СЕКТОРУ КОВРЕНА[1]

109

45

Јединице III — Санџачке на сектору Коврен разбиле једну њемачко-четничку колону. Непријатељ имао 10 мртвих, 18 рањених и 2 заробљена — од којих 1 официр.

28-1У-1944 год. **Пеко**
с. Ђуђевина

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториско? института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Види док. бр. 199.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

БР. 211

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ЧЕТВРТЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ НА СЕКТОРУ ПЉЕВЉА—ТАРА[1]

110

43

Дијелови IV Санџачке бригаде водили борбу са једном њемачко-четничком колоном на сектору Пљевља — Тара. Непријатељ одбијен и имао 5 мртвих и 12 рањених. Заплијењено нешто хране и муниције.

Пеко

28-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 212

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ И СЕДМЕ БРИГАДЕ ДА УЗ САДЕЈСТВО ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ ОСЛОБОДЕ БИЈЕЛО ПОЉЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Обр. 26
28 април 1944 г. у 19 часова

ШТАБУ

У борбама које су водиле V и VII бригада наше дивизије и јединице XXXVII дивизије, од 23 до 27 ов. мјесеца против Њемаца, недићеваца и четника, непријатељ је разбијен и принуђен, претрпјевши велике губитке, да се повуче у Бијело Поље.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1, к. 754.

Дијелови разбијен!их непријатељских банди повукли су се у правцу Бродарева и Пљеваља. Један дио непријатељских снага у јачини 200 до 300 упао је у Беране. Овај дио, избијањем наших јединица на Л1им у области Рибаревине, остао је отсјечен од Бјелопољског гарнизона. Углавном, непријатељска концентрација у области Јужног Санџака разбијена је и подвојена операцијама наших јединица посљедњих дана.

Главна скупина непријатељских снага налази се збијена и притијешњена нашим јединицама у Бијелом Пољу. Према подацима којима располажемо јачина ове скупине је око 1500 војника наоружаних са два брдска топа, једним противколским топом, два до три тенка, неколико бацача и другим одговарајућим наоружањем. Морал ове војске доста слаб.

У сагласности са Штабом XXXVII дивизије одлучили смо да нападнемо и ликвидирамо непријатељско упориште Б. Поље и тиме омогућимо даљи развој наших успјешних операција у Санџаку и Црној Гори.

Ради извршења предњег задатка

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О:

1. V Црногорска бригада напашће непријатеља са положаја на којима се сада налази, на отсјеку између друма Рибаревина — Б. Поље и ријеке ЈБешнице — најпогоднијим правцима за напад а у духу опште усмене директиве издате команданту ове бригаде у вези са односним нападом.

ЈТијево од ове бригаде, а на отсјеку ријека ЈБешница — р. Лим (сјеверно од Б. Поља) напада VIII Црногорска бригада из састава XXXVII дивизије према плану утврђеном са Штабом ове дивизије у погледу напада.

Лијевокрилна јединица V Црногорске бригаде одржаваће везу са деснокрилном јединицом VIII Црногорске бригаде на р. Љешници.

2. VII Црногорска бригада поставиће један свој батаљон на Мушин Крш као прихватни и резервни батаљон V Црногорској бригади. Други свој батаљон оставиће на просторији гдје се сада налази са задатком затварања правца од Берана.

3. Брдска батерија поставиће се на просторији с. Крстац и дејствоваће по директивама овога Штаба.

4. Почетак налада биће 29 ов. мјесеца у 21 час.[2] Јединице благовремено довести до полазних положаја.

[2] О ослобођењу Бијелог Поља види у док. бр. 214, 216, 217 и 220.

5. Осталим јединицама XXXVII дивизије наређено је: да затворе правац од Пљеваља, да врше снажан притисак на Бродарево и да прекину комуникацију Бродарево — Б. Поље.

6. Хируршка екипа наше дивизије налазиће се у с. Лепенцу.

7. Борбени знаци за 29-^:

Дурмитор — Динара

За 30-1V Ловћен — Румија

За 1-У — Ком — Тара

8. По заузимању Б. Поља два батаљона V бригаде смјестиће се на просторији Равна Ријека — Мушин Крш — Крушево, један батаљон у Б. Пољу, односно, непосредној околини, а један батаљон на просторији с. Кукуље — с. Сутиван гдје ће сачекати наређење за даљи рад.

Батаљони VII бригаде одмах ће се оријентисати уз р. Лим и на просторији Остреј — Приноге[3] сачекати наређење за даљи рад.

9. Овај Штаб ће се налазити у Слепач Мосту. Осматрачница Штаба за вријеме извођења операција Кулина к. 1197.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Командант, генералмајор**
Јован Капа	**Радован Вукановић**

(М.П.)

[8] Пријелоге

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 28 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У КУЧИМА[1]

ШТАБ
IX ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број: 47
28 априла 1944 г. У.....ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. Извјештавамо Вас да је јуче 27 о. м. на сектору нашег 2 батаљона дошло до мањих сукоба са непријатељем.

Непријатељ држи положаје Косор — Ублі — Личник — Раумштак и патролама контролише један дио Орахова.

2. Данас смо издали заповијест батаљонима за напад на непријатељске положаје на читавом сектору. Напад ћемо извршити тачно у 24 часа, данас 28 о. м.

3. Са три батаљона извршићемо напад, а један батаљон остаје у Л. Ријеци и Брскуту — Веруши, ради контролисања терена и затварања правца од Врмоша.

4. Штаб бригаде данас око 15 ч. кренуће према Биочу, гдје ћемо настојати успоставити телефонску везу и ако нам успије, редовно ћемо Вас обавјештавати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Милисав Кољеншић

Командант, мајор
Војо Тодоровић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/3, к. 754.

БР. 214

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗБИЈАЊУ МУСЛИМАНСКО-ЊЕМАЧКЕ КОЛОНЕ НА СЕКТОРУ БИЈЕЛО ПОЉЕ—БРОДАРЕВО[1]

117

52

На сектору Бијело Поље — Бродарево и даље водимо борбе.[2] Код Бродарева разбили смо једну колону мусл. милиције и Њем. Убијено 18 милицајаца и неколико Њем., међу њима и један њем. капетан.

Пеко

29-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 215

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ НА СЕКТОРУ ПЉЕВЉА—ТАРА[1]

118

91

На сектору Пљевља — Тара јединице 37 див. одбиле једну њем. колону. Непријатељ имао 35 мртвих и рањених официра и војника. Заплијењено 20 граната од пет бацача, 1200 метака, неколико пушака и друге ратне спреме.

На сектору Андријевица — Беране наше јединице воде акције чишћења.

На сектору Кучи, Пипери и Бјелопавлићи водимо акције чишћења.

Пеко

29-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.
[2] Види док. бр. 212.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к 394.

БР. 220

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ОСЛОБОЂЕЊУ БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

121

50

Ноћу 28 на 29 ов. мј. јединице 3 и 37 див. ослободиле су Бијело Поље и нанијеле непријатељу губитке. Настављамо са чишћењем у правцу Бродарева и Пљеваља. Припремамо заузимање Берана.

Пеко

29-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 217

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 29 АПРИЛА 1944 ГОД. ПЕТОЈ И СЕДМОЈ ЦРНОГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ ЗА ЗАУЗИМАЊЕ БРОДАРЕВА И БЕРАНА[1]

ШТАБ
III Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 27
29 априла 1944 год.

ШТАБУ

Послије тешких удараца које је -непријатељ добио од наших јединица у борбама Мојковац — Слепач Мост — Бијело Поље, у којима је имао преко 300 мртвих и рањених, да би избјегао потпуно уништење, у току прошле ноћи напустио је Бијело Поље и под заштитом ноћи отступио дијелом у правцу Сјенице а дијелом у правцу Бродарева.

Услијед дејства јединица XXXVII дивизије у правцу Комарана непријатељ је угрожен у долини Лима на отсјеку Бродарево — Пријепоље.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института пОд рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.

Непријатељски гарнизон у Беранама заузећем Бијелог Поља и Андријевице остао је изолован од осталих непријатељских снага које су учествовале у офанзиви против наше ослобођене територије.

Ради овакве ситуације а у циљу проширења досадашњих успјеха

>НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V Црногорска бригада: Са два своја батаљона предузеће гоњење непријател>а у правцу Бродарева лијевом обалом р. Лима са циљем да у повољној ситуацији нападне непријатеља у Бродареву, заузме ово мјесто и предузме даље гоњење. Ови батаљони одржаваће везу са VIII Црногорском бригадом која је добила наређење да дејствује у правцу Комарана и бочно Бродареву. — Један батаљон пребацити, након оправке моста, на десну обалу р. Лима код Бијелог Поља, са задатком да запосједне Обров и да настави са чишћењем просторије на десној обали у правцу с. Затон, с. Бољанина и р. Бистрице. Овај батаљон ће наставити извиђања у правцу Пештера и Сјенице, бити врло будан да не би са тих праваца био изненађен и доведен у тежу ситуацију, у овом циљу развити преко сељака добру обавјештајну службу. — Један батаљон и остале борбене дијелове смјестити на просторији Бијело Поље — Рибаревина — Равна Ријека са задатком контролисања околне просторије и чишћења од евентуално заосталих четничких групица.

2. — VII Црногорска бригада: Са батаљонима који се сада налазе на просторији Равне Ријеке (два батаљона) извршиће сјутра 30 ов. мј. у 6 часова покрет лијевом обалом уз р. Лим са задатком чишћења села на оном правцу од четничких банди и заузимања Берана. Ради што успјешнијег дејства ових батаљона каређено је јединицама Комског одреда да од правца Андријевице и од правца с. Лубнице садејствују на овом задатку.

3. — Брдска батерија нашег дивизиона: Прикупиће се на просторији Ракита гдје ће се задржати до нашег новог иаређења.

4. — Овај Штаб налазиће се у Бијелом Пољу.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант, генералмајор
Радован Вукановић

[2] О развоју догађаја на овом сектору и о ослобођењу Берана (Ивангграда) види у док. бр. 238 и 239.

БР. 220

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 29 АПРИЛА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРАВАЦ КОЛАШИНА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
-О. бр. 21
29 априла 1944 год.
Положај

ЈЕДИНИЦАМА ОВЕ БРИГАДЕ

Положај

У вези телефонског наређења Штаба II Ударног корпуса све јединице ове бригаде извршиће покрет са садашње просторије тачно у 6 час. 30 ов. м.

Правац: Међуријечје — Манастир Морача — Колашин.

У вези предњег наређујемо: претходница 2-ги батаљон.

Главнина 1-ви батаљон без једне чете, болн1ица, Штаб бригаде (пратећи вод, економат), интендантура.

Заштитница: једна чета 1-ог батаљона.

Скреће се пажња јединицама да приликом пролаза кроз Доњу Морачу буду војнички припремљени, тј. да имају војничко држање, да су затегнути и да се чује пјесма, а с обзиром да јединице пролазе поред Штаба Корпуса.

У случају потребе штабови батаљона ставиће на расположење своје јахаће коње болници ове бригаде.

Настојати да се људство у току ноћашње ноћи добро наједе, а за сјутра да им се припреми бар да имају борци по једно парче меса за ручак.

Ако се у овим селима налазе сељачки коњи, исте мобилисати уз пратњу како би се наши коњи растеретили сувишног багажа. Не дозволити да се на коње товаре ранци и друге личне ствари које сваки појединац мора да носи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб, начелник
Салих Радончић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.

П. С.

Јединице V бригаде 28 о. м. заузеле су Бијело Поље, напредују у правцу Бродарева.[2]

Наша два батаљона у току сјутрашњег дана биће у Беранама, иначе смјештај јединица за преноћиште 30 ов. м. је сљедећи:

1-ви батаљон Поље Смајилагића;
2-ги батаљон Дуловине;
Болница, интендантуре и Штаб бригаде у Колашину.

Инггенданти батаљона као и економ болнице јавиће се Команди мјеста приликом пролаза кроз Колашин ради пријема хљеба, меса за вечеру. Команда је извијештена о нашем доласку.

Знаци распознавања:
29 априла 1944 г.: *Слава — Совјети*
30 априла 1944 г.: *Пут — Подгорица*

Старе знаке уништити!

Салих

БР. 219

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 30 АПРИЛА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О УСПЈЕХУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ У КУЧИМА[1]

127
47

Јединице 3 дивизије потпуно су очистиле Куче и сатјерале непријател>а у Подгорицу. Непријатељ је имао 22 мртва и око 50 рањених. Заплијењено нешто оружја и друге ратне спреме.

Пеко

30-1У-1944 год.
с. Ђуђевина

[2] О ослобођењу Бијелог Поља види у док. бр. 217 и 220.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисторискогинститутаподрег. бр. 36—2, к. 394.

БР. 220

ОПЕРАЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 5 ДО 30 АПРИЛА 1944 ГОДИНГ/

ШТАБ
V БРИГАДЕ Н.О.В.

ОПЕРАЦИСКИ ИЗВЈЕШТАЈ о борбама које је наша V бригада водила у времену од 5 до 28 априла 1944 закључно

Секције: **Никшић — Колашин — Пљевља — 1 : 100000**

Наша V бригада до 15 априла налазила се, без једног батаљона, на просторији Андријевица — Беране. 4-ти батаљон налазио се на просторији Пипера под командом Штаба VII Цр. бригаде, држећи положаје на линији Горњи Рогами — Казновица. 2 априла непријатељ је напао од Подгорице преко Тријебча са јачим снагама, тако да је успио да заузме положаје које је овај батаљон држао и да га одбаци. Батаљон је неколико пута вршио повратне нападе задајући непријатељу велике губитке, али није успио да поврати изгубљене положаје.

У вези општих задатака наше дивизије на просторију Пипера пребацио се из Андријевице наш Други батаљон. Наређењем Штаба дивизије ова два наша батаљова напала су 10 априла у 20 и 30 чаеова непријатеља на лин1ији Тријебач — Дољанска Главица — Казновица, који је задатак био повезан са задатком осталих јединица које су нападале Спуж и Даниловград. И поред заиста жестоких јуриша наших бораца на непријатељске утврде нијесмо успјели овладати непријатељским положајима. Борба је трајала до 4 и 30 часова 11 априла. Непријатељски губици у свим овим борбама износе око 80 мртвих и до 150 рањених Њемаца и четника. Заплијењен је један тешки бацач са нешто граната и један лаки бацач са неколико бомби и један машингевер, један „парабелум", један пољски телефон, неколико пушака и остале војничке спреме. Непријатељ је био састављен од Њемаца, четника и талијанских фашиста у јачини 600 до 700 војника. Наши губици у овој борби били су 9 (девет) мртвих и 53 (педесет три) рањена.

Услијед новостворене ситуације наша бригада се пребацила у област Колашин — Мојковац без једног батаљона који је остао у области Андријевице.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 759.**

Заповијешћу начелника Штаба Корпуса од 16 априла[2] наша три батаљона у заједници са XXXVII дивизијом добили су задатак да разбију непријатеља на сектору Мојковац — Шаховићи и узимање Бијелог Поља. Два наша батаљоиа и батаљон VIII бригаде сачињавали су десну колону док један батаљон наше бригаде и батаљони VIII бригаде сачињавали су лијеву колону. Напад је почео 16 априла у 21 час. Наша десна колона добила је задатак да нападне непријатеља општим правцем Бјелојевићи — Пржиште — Медено Гувно — Разврше — Жари — Пали — Јабучно, затварајући правац од Бијелог Пол>а, постављајући јаче дијелове на просторији Слепач Мост — Ракита као обезбјеђење евентуалног продора непријатеља комуникацијом Бијело Поље — Слепач Мост. Поред осталог, задатак ове колоне је да, ликвидирајући непријатеља изнад моста на Мојковцу, омогући лијевој колони прелаз преко Таре. Наше јединице су дошле у сукоб са непријатељским истакнутим дијеловимана Пржишту (к. 1185), одакле се развијала жестока борба у току читаве ноћи на положајима Медено Гувно — Брсково — Мучница (к. 1810) и Разврше (к. к. 1090, 1174, 1250) које је непријатељ врло жилаво бранио. Наши борци у неодољивим јуришима збацили су непријатеља са ових положаја и омогућили лијевој колони прелаз преко моста на Мојковцу. Послије овлађивања овим положајима батаљони су прогонили непријател>а у стопу и то 4 батаљон и једна чета VIII бригаде правцем Разврше — Жари — Пали — Скок (к. 1136) до ријеке ЈБубовије, док су остали дијелови прогонили непријател»а у правцу Раките и Мајсторовине. Непријатељ је концентрисао јаке снаге у Равној Ријеци и Мајсторовини у јачини од хиљаду и пет стотина људи са неколико бацача и једним брдским топом. Око 17 часова 17 априла непријатељ је успио маневром од Мајсторовине према Бјеласици и Мучници, као и артиљериском ватром, да одбаци наше снаге са просторије Ракита — Дијо до линије Разврше — Мучница. У току 18 априла успјели смо да са неколико узастопних јуриша поново заузмемо изгубљене положаје и одбацимо непријатеља, прогонећи га у правцу Мајсторовине и Равне Ријеке.

Услијед притиска непријател»а на наше десно крило, а нарочито због појављивања извјесних четничких снага од стране Прошћења на бок и леђа наше лијеве колоне, тако да су успјели да одбаце дијелове IV Санџачке бригаде преко Таре, услиједило је наређење од стране начелника Штаба Корпуса и Штаба XXXVII дивизије од 19 априла да се све наше снаге пребаце на лијеву обалу Таре, с тим што ће се

[2] Види док. бр. 202.

десна колона повући уз десну обалу у правцу Ровачког Требаљева, гдје ће ухватити везу са Штабом наше дивизије. Обзиром да је наша колона у току 18 априла одбацила непријатеља на свом десном крилу, услиједило је наређење о задржавању јединица и једне и друге колоне на линији Цер — Улошевина — Развршје — Мучница. Наређење је услиједило касно јер су наше снаге ту линију већ биле напустиле тако да је непријатељ успио да заузме Развршје и Мучницу. Обзиром на такву ситуацију ми смо се повукли у правцу Ровачког Требаљева, остављајући испакнуте дијелове на линији Ланишта — Бјелојевићи, док се лијева колона пребацила на лијеву обалу Таре. За читаво ово вријеме наш Први батаљон је био ван бригаде, водећи борбу са четницима у околини Лијеве Ријеке.

За вријеме ових борби непријатељ је имао најмање 80 мртвих и два пута више рањених. Заплијењена су два тешка митраљеза (један код Лијеве Ријеке а један код Мојковца), неколико пушака и нешто муниције. Наши губици су 9 мртвих и 23 рањена.

Заповјешћу Штаба дивизије О. бр. 24, од 22 априла,[3] бригада је добила задатак да у заједници са два батаљона VII бригаде и XXXVII дивизијом понова нападне непријатеља истим правцем, са истим задатком као и први пут, у циљу заузимања Бијелог Поља. Лијево од нас била је VIII бригада а десно два батаљона VII бригаде, који су добили задатак да нападну непријател>а правцем Туријак — Мајсторовина — Остреј. Први сукоб са непријатељем имали смо у Бјелојевићима, одакле смо водили жестоке и упорне борбе све до овлађивања положајима Пржишта —• Брсково — Медено Гувно — Мучница — Развршје. На нашем сектору биле су четничке бригаде Андријевичка (Пржишта), Бјелопољска (Развршје), Пријепољска (Развршје), одред Рада Корде (Брсково — Медено Гувно — Мучница) и нешто недићеваца и Њемаца у јачини укупно преко 2.000 људи. Наши удари били су жестоки и неодољиви, отпор непријатеља очајнички дрзак, тако да су послије изгубљеног положаја јуришали по два три пута да изгубљени положај поврате. Наши борци, успјевши да их смјелим продорима испрееијецају, одбацили су их —• разбили. Непријатељ је отступао у нереду и паници, тако да су се по шумама касније уништавале поједине разбијене групе. Гоњење се наставило у правцу Жари — Пали и у правцу Ракита — Дијо — Мајсторовина, тако да су наше јединице 24 априла до 12 часова избиле на линију Пали — Скок (к. 1136) — Слепач Мост — Ракита — Дијо — Мајсто-

[2] Види док. бр. 202.

ровина. Око 21 час истога дана наша два батаљона успјела су да пређу ријеку ЈБубовију код села Пали и у току ноћи између 24 и 25, као и у току 25 априла, успјела су овладати Јабучном косом, Кулином (к. 1197) — Бандером, кота 1123, док остали дијелови бригаде који су се налазили на положајима Слепач Мост—Ракита—Мајсторовина нијесу успјели да пређу Љубовију на Слепач Мосту тек 25 око 20 часова, јер је непријатељ бранио комуникацију и прелаз преко ријеке са три тенка, од којих смо један! оштетили артиљеријом, као и аутоматским оружјем. Тек када је оријентисан један дио снага са Кулине у правцу Бојишта, непријатељ је морао напустити Слепач Мост и тиме је омогућено нашим дијеловима да пређу ријеку и нападну непријатеља правцем Бојишта — Мушин Крш, док је један батаљон остао на просторији Равна Ријека — Дијо — Мајсторовина као евентуални прихват и држање засједе на комуникацији Бијело Поље — Слепач Мост. У току 25—26 априла наше јединице водиле су крваве борбе са непријатељем на положајима Бандера (к. 1123) — Кулина — Мушин Крш и успјеле да га разбију и утјерају у само Бијело Поље, гонећи га до самог града. Због недостатка муниције нијесмо могли искористити успјех, па смо се морали поново извући на линију Церово — Мучин Крш са истакнутим дијеловима према граду. Увече 26 априла у 20,30 часова наредили смо напад на Бијело Поље у заједници са два батаљона VIII бригаде. Напад је услиједио из разлога потпуног недостатка муниције, па смо хтјели искористити непријатељску забуну, рачунајући на дрскост и силину нашег удара, како би непријатеља избацили из града на десну обалу Лима. Услијед велике замореності људства, мрачне ноћи а уз то и недовољног самопоуздања у себе, услијед помањкања муниције наше јединице су закасниле и неорганизовано напале, тако да овај напад није успио. Истина, од овога напада извукли смо доста користи јер смо непријатељу нанијели око 35—40 мртвих и више рањених, збунили га и још више растројили и измрцварили.

У току 27 и 28 априла вршили смо припреме за напад на Бијело Поље. Напад је требало да буде изведен 29 у 21 час у заједници са VIII Цр. бригадом. Непријатељ, притијешњен у Бијелом Пољу и на тај начин доведен у тешку војничку ситуацију а уз то осјећајући наше снаге према Бродареву, под заштитом мрака ноћу између 29 и 30 напустио је Бијело Поље и отступио дијелом у правцу Бродарева а дијелом у правцу Сјенице, дигнувши за собом у ваздух мост на Лиму. Јачина непријатеља на сектору Бијело Поље била је око 2000 људи, од којих 200 недићеваца (док

им је према обавјештењима избачено 300 (из строја од укупно 500), око 100 Њемаца са два тенка, два брдска топа, једним противколским топом и неколико тешких бацача. У току борби од 23 до 28 априла непријатељ је имао преко 150 мртвих и више рањених, заплијењена су 3 пушкомитраљеза, око 70 пушака, нешто пушчане, бацачке и топовске муниције. Наши губици за ово вријеме износе 24 мртва и 60 рањених, од којих двије трећине лакше. У току свих ових борби од Пипера до Бијелог Поља непријатељ је имао преко 300 мртвих и толико рањених.

За све вријеме борбе батаљони, а с тим бригада као цјелина, показали су дивне успјехе, продорност, а борци, са малим изузетком, и руководиоци показали су велику издржљивост, упорност и хероизам, тако да се може рећи да је бригада спремна да изврши задатке који се пред њу поставе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЈЈОБОДА НАРОДУ!

Комесар (М. П.) Командант, мајор Вујадин Поповић

БР. 221

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ГУБИЦИМА БРИГАДЕ У ТОКУ АПРИЛА[1]

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Пов. бр. СЛ.
30-1У-1944 г. у.....час.
— Положај —

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

С обзиром да Вам од борби око Подгорице до данас нијесмо поднијели извјештај о губицима наше бригаде, то Вам данас дост^вљамо преглед наших губитака у току борби за мјесец април.

У борбама на Казновици и другим положајима око Подгорице учествовала су наша два батаљона: Други и

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

Четврти батаљон. Ови батаљони у тим борбама које еу трајале од 2 до 13 овог мјесеца, имали су сљедеће губитке: Други батаљон имао је 2 (два) мртва и 13 (тринаест) рањених другова. Четврти батаљон имао је 7 (седам) мртвих и 40 (четрдесет) рањених другова и дру-ца. Међу рањеним друговима био је већи број лаких рањеника, од којих су се неки већ вратили у своје јединице. Наши губици на Казновици износе у свему 9 (девет) мртвих и 53 (педесет три) рањена.

У првим борбама у Санџаку, од Мојковца ка Бијелом Пољу, у којима су учествовала наша три батаљона: 2-ги, 3-ћи, 4-ти батаљон, а које су трајале од 16 до 20 овог мјесеца, ми смо имали сљедеће губитке: 2-ги батаљон имао је 2 (два) мртва и 5 (пет) рањених, 3-ћи батаљон 4 (четири) мртва и 11 (једанаест) рањених и 4-ти батаљон 2 (два) мртва и 4 (четири) рањена друга и другарице.

У другим борбама у Санџаку, у којима је учествовала наша комплетна бригада, а које су трајале од 24 овог мјесеца на вече до 29 овог мјесеца, ми смо имали сљедеће губитке: 1-ви батаљон: 7 (седам) мртвих и 12 (дванаест) рањених, 2-ги батаљон: 8 (осам) мртвих и 15 (петнаест) рањених, 3-ћи батаљон: 4 (четири) мртва и 11 (једанаест) рањених и 4-ти батаљон 5 (пет) мртвих и 22 (двадесет два) рањена.

Наш 1-ви батаљон у борби на ЈТијевој Ријеци имао је 1 (једног) мртвог и 3 (три) рањена друга.

У свим овим борбама имали смо 41 (четрдесет и једног) мртвог и 136 (сто тридесет шест) рањених. Од овога броја рањених има 30 до 35 тешко рањених другова, који ће бити дуже времена на лијечењу. Има добар број лакше рањених другова, који ће се брзо вратити у своје јединице. Поред овога има извјестан број лако рањених другова, који су остали у јединицама на својим дужНостима.

Од укупног броја наших губитака у борбама око Подгорице имали смо 9 (девет) мртвих и 53 (педесет три) рањена. У борбама у Санџаку из два маха имали смо 32 (тридесет два) мртва и 83 (осамдесет три) рањена.

Немамо још прецизне податке о несталим друговима. Неки од њих, од оних који су сматрани као нестали, враћају се у своје јединице. Знамо тачно да је нестао један водни дедегат, један од најбољих водних руководилаца, којега можемо сматрати као погинулог.

У току свих ових борби имали смо 47 (четрдесет седам) руководилаца избачених из строја. Од овог броја у борбама око Казновице имали смо 8 (осам) другова руководилаца избачених из строја и то: један замјеник комесара чете,

рањена су три водника, од којих један погинуо, два млађа водника рањена и два десетара, оба рањена.

У двије борбе у Санџаку имали смо 39 (тридесет девет) избачених руководилаца из строја и то: 3 (три) командира чете, од којих један мртав, један погинули комесар чете, 3 (три) замј. комесара чете, од којих 1 (један) мртав, 3 (три) замј. командира чете (рањена), 10 десет) водника, од којих један мртав, 3 (три) млађа водника, од којих 2 (два) мртва, и 10 (десет) рањених десетара. Имамо 3 (три) погинула четна санитета и 1 (једног) санитета вода, док су 1 (један) санитет батаљона и 1 (један) санитет чете рањени.

У току свих ових борби, у времену од другог закључно до 29 овог мјесеца, према извјештајима штабова батаљона из бригаде је дезертирало 57 (педесет седам) бораца. Наше је мишљење да је број дезертера већи и да се креће између 60—70 (шездееет и седамдесет). Важно је напоменути да су у току ових борби дезертирали баш они борци који су у задње вријеме са разних страна упућивани као попуна бригади. Међу дезертерима великим дијелом налазе се 100% четнички расположени људи, који су са собом донијели врло лоше карактеристике: „Четнички барјактар", „Четнички расположен", „Вишеструки дезертер", „Јадо, кукавица" и слично. Према томе могло би се рећи да за овакве и није тако велика штета.

Према нашој процјени непријатељ је у току свих ових борби имао најмање 300 (три стотине) мртвих и много више рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Свето Радојевић	Командант, мајор Вујадин Поповић

П. С.

Речено је да се број дезертера креће између 60 и 70 (шездесет и седамдесет), то из тога разлога што за неких 7, 8 другова који се сматрају међу несталима можемо рачунати да су дезертирали, ако не сви, оно бар један; дио од њих.

У броју дезертера има више него двадесет који су дезертирали од броја другова упућених као попуна бригади из Колашина у дане кад је бригада водила жестоке борбе. Запажено је, што је за нас врло важно, да је број дезертера из борбених јединица био минималан, већина је дезертирала из коморских јединица. Исто тако треба подвући да број дезертерства послије нашег првог покушаја у Санџаку исто тако је врло мали.

БР. 222

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 АПРИЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД[1]

ШТАБ
VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. СЛ.
31 април 1944 год.[2]
у 1 час.

ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ

Положај

Њемци и четници посјели су скоро све доминантне тачке око комуникације Никшић — Даниловград. У току 29, 30 и 31 оправљали су цесту, која је на неколико мјеста порушена по неколико дееетина метара, и успјели су да им данас послије подне прође од Даниловграда у Никшић 10 камиона. За оправку цесте непријатељ је мобилисао све за рад способно људство из Никшића и Даниловграда.

Непријатељ углавном држи ове положаје: Мидова Коса, на којој је било, до прекјуче, 40 Њемаца са нешто ружићев^аца,[3] Дуги Лос,[4] Зеленкасти Кам, бријег насред Долова, Богетићи, Вардиште, Церово. У Богетићима и Вардишту налази се око 250 Њемаца и четника. На овим положајима налазе се стари италијански бункери. Јаков Јововић налази се у Дреновштици, а ружићевци код цркве у Добрушу. И у Дреновштици и у Добрушу са четницима има нешто и Њемаца. У Миловићима и Богмиловићима налази се око 100 Њемаца и четника. У Ћурчићима н&лази се једна чета четника. Такође у Ржиштима, Матковићима и даље до Даниловграда налазе се четничко-њемачка осигурања.

Наш 3 батаљон није се још вратио. Послали смо треће курире за њега. Изгледа да је јуче водио читав дан борбу око Стубице и Кунка. Синоћ се такође чула борба између Царева Моста и Стубице.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 23—2, к. 398.
[2] Треба да стоји 30 април 1944 године.
[3] Мисли се на четнике којима је командовао Иван Ружић.
* Вјероватно Дуги Лаз

Наш 1 батаљон упутили смо у правцу Љешев Стуб — Ресна.

Задржали смо 2 батаљон II Далматинске бригаде у с. Горњи Броћанац.

Радио станица задржала се у Броћанцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
командант, п. пуковник

БР. 223

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СИТУАЦИЈИ ОКО БЕРАНА И ПЉЕВАЉА[1]

в. ш. 137/32

Водимо борбе за град Беране. Непријатељ трпи губитке. Наставл>амо са операцијама чишћења у правцу Пљевал>а и Бродарева.

Пеко

1-У-1944 год.
с. Ђуђевина

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

БР. 238

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 2 МАЈА 1944 ГОД. ЗА СТАВЉАЊЕ РІТАЛИЈАНСКИХ БРИГАДА ПОД КОМАНДУ ТРЕЋЕ И ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 325
2 маја 1944 г.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези са новонасталом ситуацијом у Јужном Санџаку и оперативним задацима наших јединица на овој просторији, вршимо нов распоред бригада италијанске дивизије „Гарибалди" по сљедећем:

1. — Прву бригаду италијанске дивизије „Гарибалди" стављамо под непосредну команду Штаба III Ударне дивизије, а другу брш-аду исте дивизије под команду Штаба XXXVII Ударне дивизије.

Штаб III и XXXVII дивизије употребиће горе означене италијанске бригаде у оквиру својих јединица, а према оперативним потребама на додијељеним секторима операција.

2. — Ради извршења горе наведеног Штаб дивизије „Гарибалди" издаће одмах наређење Штабу I италијанске бригаде да одмах прикупи своје батаљоне и да се повеже са Штабом III Ударне дивизије, од кога ће добити задатак.

Штабу II италијанске бригаде, чије се јединице сада налазе на просторији Негобуђе, наредити да се бригада пребаци преко Таре на просторију Косаница и да одатле ухвати везу са Штабом XXXVII дивизије, који се налази у Љековини, ради добијаша новог задатка.

3. — Штаб дивизије „Гарибалди" предузеће одмах, по пријему овога наређења, пребацивање свих својих болница на просторију: Горње Липово — Средње Липово.

Приликом размјештаја болница на горе наведеној просторији водити рачуна да се обољели од тифуса строго одијеле од осталих оолесника и рањеника, како би се спри-

[1] Оригинал, писан на мапгини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

јечило даље ширење заразе која Је **код италијанских** Јединица већ узела широке размјере.

Болеснике који се сада налазе у Беранама не пребацивати на просторију Липово, већ их задржати у Беранама до њиховог оздрављења.

Штаб дивизије „Гарибалди" предузеће уопште све мјере да се даље ширење тифуса међу италијанским јединицама спријечи. У том циљу све обољеле од тифуса строго одијелити од осталих и спријечити сваки додир са осталим војницима и околним становништвом.

За стриктно спровођење ових мјера биће одговоран Штаб дивизије „Гарибалди".

4. — Штаб дивизије „Гарибалди" по извршеном упућивању бригада и пребацивању болница пређи ће у с. Бистрицу (Доње Липово), гдје се и ранмје налазио.

5. — Да би се пребацивање италијанских бригада што прије и уредније извршило, Штаб XXXVII дивизије наредиће одмах потребно за прикупл>ање јединица I италијанске бригаде, а затим ступити у везу са Штабом III Ударне дивизије ради упућивања ове бригаде у састав III дивизије.

Такођер предузети потребно да се одмах ухвати веза са Штабом II италијанске бригаде на просторији Косаница и да јој се одмах даде одговарајући задатак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, генералмајор
Рудолф Приморац

Достављено:

— Штабу III, XXXVII дивизије
и дивизије „Гарибалди"

(М. П.)

БР. 238

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА У САНЏАКУ У ТОКУ АПРИЛА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 46
2 маја 1944 год.

Доставља извјештај о акцијама у Санџаку

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Према подацима којима располаже овај Штаб Павле Ђуришић са Андријевичком и Беранском четничком бригадом (јачине 5—600 људи) у току ове зиме боравио је на просторији Нова Варош — Пријепоље — Пљевл»а. Са ове просторије, уз помоћ и по директивама шемачке команде, предузео је мобилизацију у овим срезовима, повезао се и са муслиманском милицијом и формирао неколике санџачке четничке јединице, све у циљу покрета у правцу наше ослобођене територије. У ту сврху испословао је помоћ из Србије у једном батаљону недићеваца од 650. Њемци су му ставили на расположење двије хаубице, 1 противколски топ, неколико тенка, потребну количину бацача, све са њемачком послугом. Припреме за полазак у напад углавном су извршене у марту и почетком априла ове године. Ђуришић је радио станицом био повезан са мајором Лашићем у Подгорици, који је по напријед предвиђеном плану имао задатак дејства од Подгорице према Колашину.

Јачина непријатељских снага, на горњи начин прикупљених, на сектору према Јужном Санџаку била је око 4.000 Њемаца, недићеваца и четника.

Непријатељ је приступио извршењу предњег плана када је главнина наших снага нападала Њемце на комуникацији Подгорица —* Даниловград — Никшић са циљем продора у долину Зете и даљег продора наших јединица у правцу комуникације Подгорица — Цетиње — Котор и Вилуси — Грахово — Рисан. У Јужном Санџаку на сектору

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

Пљевља — Бродарево налазиле су се јединице XXXVII дивизије које су у односу на бројно стање непријатеља биле много слабије. Непријатељ је успио да послије вођених борби потисне јединице ове дивизије у Јужном Санџаку, заузме Бијело Поље и настави јаким притиском надирање у правцу Мојковца.

Услијед овакве ситуације, а да би се затворио правац ка Колашину, наређено је пребацивање три батаљона V Црногорске бригаде са сектора Подгорица — Спуж преко Колашина у правцу Мојковца.

Непријатељ је пошао једном колоном од око 1000 војника од Подгорице уз Куче и Пипере у циљу садејства са јединицама непријатељским које су надирале од правца Бијелог Пол>а и Пљеваља и својим предњим дијеловима избиле на Мојковац. Иако је ова колона од Подгорице углавном разбијена и одбачена према Подгорици, ситуација је захтијевала, обзиром на податке којима је Штаб Корпуса располагао о непријатељу, да се донесе одлука о повлачењу наших јединица са сектора Кучи — Пипери — Бјелопавлићи, да се главнина снага наше дивизије концентрише према Санџаку а да се са дијеловима штити правац од Подгорице као и да се затвори правац од Никшића према Шавнику како би у случају извлачења наших снага и болница под притиском јачег непријатеља био осигуран лијеви бок правпа овог извлачења.

Непријатељ који је нападао од Подгорице успио је био да овлада Лијевом Ријеком и да својим дијеловима угрози Доњу Морачу и Матешево.

Услијед овакве ситуације повукли смо 1 батаљон V Црногорске бригаде из Андријевице и преко Матешева упутили у правцу Лијеве Ријеке да нападне непријатеља који је нападао јединице IX Црногорске бригаде у правцу Прекобрђа и успио да искида везе између батаљона ове бригаде. Појавом 1 батаљона V бригаде у бок и леђа непријатељу омогућило је и јединицама IX бригаде да изврше повезивање и пређу у контранапад. Непријатељ је био доведен на овом сектору у тешку ситуацију и био је принуђен да се у паничном бјекству повлачи према Подгорици гоњен од наших јединица.

На сектору Мојковца јединице XXXVII дивизије и три батаљона V Црногорске бригаде прешли су у напад 16 априла, дјелимично одбацили непријатеља у правцу Бијелог Пол>а и Шаховића. У предузетом контранападу непријатељ је поново успио да поништи усијехе операција од 16 до 20 априла о. г., пребаци јединице XXXVII дивизије на л. обалу Таре, ради чега принуди батаљоне V бригаде на

повлачење у правцу Требаљева десном обалом Таре. Непријатељ је избио на линију: Мојковац — Улошевина — Пржишта — Развршје — Мучница — Туријак. Ово су били доминантни положаји на којима се непријатељ припремао за полазак у даљи напад.

Овај Штаб, по долаеку у Колашин и у оваквој ситуацији, након одржаног савјетовања са Штабом V бригаде а у споразуму са Штабом Корпуса донио је одлуку: Прикупити што јаче снаге и напасти што прије непријател»а на предњим положајима. У ту сврху груписана је цијела V Црногорска бригада као и два батаљсмна VII Црногорске бригаде који су по претходном нашем наређењу били хитно позвати у правцу Колашина, на просторију Колашин — Требаљево. Јединице XXXVII дивизије концентрисане су на прост.ориј и Мојковац — Левертара (на лијевој обали р. Таре). Циљ је био напасти непријатеља десном колоном коју су сачињавале јединице V и два батаљона VII бригаде, на положаје Пржишта — Улошевина — Развршје — Мучница — Туријак, омогућити јединицама XXXVII дивизије прелаз преко моста на Мојковцу који је био стално под митраљеском ватром, а онда цјелокупним снагама и енергично напасти непријатела правцем Слепач Мост — Бијело Поље са циљем заузећа овога мјеста, и правцем Мојковац — Шаховићи и даље на сјевер према ситуацији.

Напад је отпочео на сектору наших јединица према предвиђеном плану ноћу 23/24 априла т. г. на непријатељске положаје Пржишта — Развршје — Улошевина — Мучнипа. Непријатељ се нарочито био закопчао за Пржиште и Развршје, гдје је дао жесток отпор. Ове тачке батаљони V бригаде заузели су на јуриш, а онда скренули дијелом снага преко* Бојне Њиве у правцу Улошевине и ударили у бок непријатељу који је био на сектору XXXVII дивизије те тако омогућили прелаз јединица ове дивизије преко Таре и полазак у напад одређеним правцем: Улошевина — Цер — Шаховићи итд.[2]

На овим првим положајима непријатељ је добио жестоке ударце и његове су јединице биле потпуно разбијене тако да се у нереду повлачио у правцу Слепач Моста, гоњен од јединица V Црногорске бригаде. Непријатељ је узео положај за одбрану на лијевој обали ријеке Љубовије.

На десном крилу V Црногорске бригаде дејствовала су два батаљона VII Црногорске бригаде, који послије врло напорног марша иза планине Мучнице нападоше лијево крило непријатеља које је било избило на Туријак, одбацише

[2] О губицима Пете бригаде види у док. бр. 220.

га и потом пређоше у напад на непријатељске положаје Остреј — Магјсторовина.

Ноћу 24/25 два батаљона V бригаде прешла су Љубовију испод с. Пале, заузела Јабучне косе — Бандеру — Церово и ударила непријатеља у правцу Бојишта. Сљедеће ноћи и остали батаљони ове бригаде форсирали су прелаз Љубовије код Слепач Моста и напали непријатеља на сектору Бојиште — Мушин Крш. Непријатељ је био принуђен послије жестоког отпора на повлачење у правцу Бијелог Поља гоњен јединицама V бригаде. Ова бригада у сагласности са VIII бригадом припремала је напад на Б. Поље одмах послије гоњења, односно 26 у току ноћи, али овај напад, и поред тога што су извјесни дијелови Пете бригаде упадали у предграђе града, није успио услијед несадејства, односно недовољног садејства и закашњења јединица. Послије овога непријатељ је у неколика маха предузимао испаде, али су били одбијени уз велике губитке по непријатеља. Обруч око града стезале су јединице V и VIII бригаде и вршена је припрема за напад који је био одређен за 29-1V. Но, непријатељ будући деморалисан, услијед великих губитака и осјећајући све јачи притисак, ноћу 27/28 под заштитом мрака успио је да се извуче на правцу Сјенице и Бродарева порушивши претходно мост на Лиму.

Непријатељска офанзива дуго припремана против наших снага у Црној Гори са овога правца за сада је разбијена јер непријатељ, који је био сакупљен са разних страна и од разних јединица, отступио је на разним правцима, свака јединица за свој рачун, и тако изгубио јединственост команде. Непријатељ може покушавати појединачне испаде на појединим секторима, али тешко да ће успјети тако брзо повезати и објединити команду над јединицама којима је командовао у својим операцијама до 29 априла.

Послије овога VII Црногорска бригада упућена је на правац Берана са задатком да ликвидира изоловану четничку групу васојевићких четника у долини Лима у реону Берана. V Црногорска бригада са два батаљона оријентисана је према Бродареву, а остале снаге контролишу десну обалу р. Лима у области Бијелог Поља.

2. — Непријатељски губици у борбама од 24—29 априла према вјероватној процјени Штабова батаљона на сектору V бригаде били су: 150 мртвих и око 200 рањених. Наши губици на овом сектору за. исто вријеме код V бригаде: 24 мртва, 60 рањених. Код VII бригаде: 1 мртав, 3 рањена.

У операцијама на истом сектору од 16—20 априла V бригада имала је 8 мртвих и 20 рањених.

3.- Наша оцјена:

а/. Непријатељске снаге у Санџаку као и њихово наоружање били су прецијењени. Обавјештајна служба на овом сектору била је слаба;

б/. Операције су вођене правилно на појединим секторима. Недостатак је у томе што није била обједињена команда на цијелом сектору, захваљујући чијем је долазило до недовољног одјелства и недовољног коришћења постигнутих успјеха на појединим отсјецима фронта.

в/. Непријатељ је увелико деморалисан услед претрпјелих губитака и снажних удараца које су му кроз јуришне наниј ели наше јединице. Ради тога непријатељ је дезорганизован, непријатељ и без команде отступио на разним правцима.

г/. И поред великих физичких напора и техничких недостатака, јединице су за све вријеме вођења ових борби биле морално на висини и показале високу војничку издржљивост и храброст.

д/. Карактеристичну храброст, издржљивост, пожртвовање и продорност показали су у овим борбама борци и руководиоци V Црногорске бригаде чија је улога свога пута и у овим акцијама била од пресудног значаја за исход операција. Понашање у овој бригади за вријеме операција било је правилно. Борци и руководиоци V Црногорске бригаде заслужују похвалу и признање за све операције и овај Штаб констатујући ову чињеницу поставља ово и као предлог за похвалу.

4.- Обзиром на чињеницу да је V Црногорска бригада у борбама вођеним у мјесецу априлу имала преко 200 избачених из строја, а један број најновије попуне бригаде је дезертирао, нужно је најхитније попунити ову бригаду и то по могућству овим људством.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ

Политички комесар,

Командант, генерал-мајор

3. — Нагаа оцјена:

а) Непријатељске снаге у Санџаку као и њихово наоружање били су прецијењени. Обавјештајна служба на овом сектору била је слаба.

б) Операције су вођене правилно на појединим секторима. Недостатак је у томе што није била обједињена команда на цијелом сектору, услијед чега је долазило до недовољног садејства .и недовољног коришћења постигнутих успјеха на појединим отсјецима фронта.

в) Непријатељ је увелико деморалисан услијед претрпљених губитака и снажних удараца које су му кроз јурише нанијеле наше јединице. Ради тога непријатељ је дезорганизован, поцијепан и без команде отступио на разним правцима.

г) И поред великих физичких напора и техничких недостатака јединице су за све вријеме вођења борби биле морално на висини и показале велику војничку издржљивост и храброст.

д) Нарочиту храброст, издржљивост, пожртвовање и продорност показали су у овим борбама борци и руководиоци V Црногорске бригаде чија је улога овога пута и у овим акцијама била од пресудног значаја за исход операција. Командовање у овој бригади за вријеме операција било је правилно. Борци и руководиоци V Црногорске бригаде заслужују похвалу и признање за ове операције, и овај Штаб, констатујући ову чињеницу, поставља ово и као предлог за похвалу.

4. — Обзиром на чињеницу да је V Црногорска бригада у борбама вођеним у мјесецу априлу имала преко 200 избачених из строја, а један број најновије попуне бригаде је дезертирао, нужно је најхитније попунити ову бригаду и то по могућству бољим људством.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант, генералмајор
Радован Вукановић

БР. 226

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 2 МАЈА 1944 ГОД. ЗА РАЗБИЈАЊЕ И ПРОТЈЕРИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА СА ТЕРИТОРИЈЕ КАТУНСКЕ НАХИЈЕ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Пов. бр. службено
2 маја 1944 године
у 14.30 часова

НАЧЕЛНИКУ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ И ШТАБУ VI ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

Непријатеља у Катунској Нахији треба изненадним и муњевитим налетом разбити и по могућству уништити. Организацију напада изведите са нашим батаљонима и са батаљоном II Далматинске бригаде, којега вам вечерас упућујемо правцем Броћанац — Бијеле Пол>ане — Убли, и то у најосјетљивију тачку непријатеља, која ће га обеснажити и деморалисати. Објекат вашег напада, према садањој ситуацији, треба да буде Чево. Заузимањем Чева омогућићете ваше почесно дејство свих осталих колона које угрожавају од разних праваца нашу слободну територију. Будите будни и развијте јаку обавјештајну службу, као и службу извиђања патролама, да у времену напада главнином снага у одређени објекат не би вас изненадиле непријатељске колоне од других праваца.

Непријатељ је спор у надирању, јер је његов први задатак да нас одбаци од за њега важне комуникације Подгорица — Цетиње — Бока, којим путем већ транспортује своје трупе из Грчке. Али, уколико се не би испољила наша будност и активност до максимума, непријатељ би користио и даље освајао нашу слободну територију, везао се са гарнизоном у Грахову и Никшићу и тиме нас потпуно избацио са ове просторије.

Ми смо наредили II Далматинској бригади да врши снажан притисак на гарнизон Никшић, као и на непријатеља који се дијелом налази на комуникацији Никшић —

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—3, к. 392.

Богетићи. Са овим притиском омешће Далматинска бригада макакову намјеру непријатеља да направи испад и тим садејствује непријатељским снагама у Катунској Нахији. Такође смо затражили од XII Херцеговачке бригаде да врши притисак са најмање два батаљона на непријатеља у Грахову и Драгаљу, како би тиме везала снаге на себе и вама омогућила дејство у правцу Чева и даље гоњење непријатеља.

Водите рачуна да не би било изненађења ма са које стране и да се ни у ком случају не понови случај са четом вашег 1 батаљона.[2]

Организацију напада изведите потпуно, но с тим што ћете брзо радити да непријател>а предухитрите у његовој намјери, као и искористити моменат да га изненадите и потпуно разбијете.

Ми се и даље налазимо у с. Пониквица (Вођин До), гдје ћете нам редовно, свакодневно, слати извјештаје.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Командант, потпуковник
Радомир Бабић

БР. 227

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 3 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКЕ БРИГАДЕ КОД ПЉЕВАЉА И СИТУАЦИЈИ У КАТУНСКОЈ НАХИЈИ[1]

14

90

Непријатељ у Катунској Нахији успио је да нас истисне из Чева. Борбе се и даље настављају. Непријатељ трпи веће губитке.

[2] *О* случају ове чете види у док. бр. 246.

[3] О ситуацији на територији Катунске Нахије види у док. бр. 246.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

На сектору Пљеваља јединице III Санџачке бр. разбиле четничку Милешевску бригаду. На положају избројано 55 мртвих и 50 рањених четника. Заробљено 2 четника. Заплијењена 2 п. митраљеза, пушака и др. ратне спреме.

З-У-1944 год. Пеко
с. Ђуђевина

БР. 228 ,

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 МАЈА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА БЕРАНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УД. БРИГАДЕ
Положај, 4 мај 1944 г.
у 12 час.

ШТАБУ Ш БАТАЉОНА

ЗАПОВИЈЕСТ

За напад и ликвидацију четничког упоришта вароши Беране и његових помоћних дијелова, који се налазе у околним селима десном обалом Јлима до Ријеке Марсенића.

(Секција Колашин — Пећ, размјер 1 : 100.000.—)

Према подацима које смо прикупили у току посљедњих дана, на одређеној просторији, четника има око 1.300 и сто педесет недићеваца.

Наоружање ових банди: 4 тешка митраљеза, 10—15 пушкомитраљеза, један или два тешка бацача. Ова аутоматска оруђа су распоређена на цјелокупне њихове снаге. Према подацима осамсто четника и сто педесет недићеваца налазе се у одбрани саме вароши Берана. Остатак од 500 у поменутим селима до Ријеке Марсенића. Један збјег око 1.000 ненаоружаних, налазе се и они на одређеној просторији. Они се налазе на положајима и у ранијим ископаним италијанским рововима од цесте која води Беране — Бијело Поље, па западно поред православног гробља, ивицом аеродрома испод села Доца и Лушца и све до цесте Андријевица — Беране. Неки њихови дијелови се налазе са десне стране

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

Лима, т.з. Јасиковац изнад Харема. Морал непријатеља је врло слаб и неспособан за одлучне борбе, једино што се међу њима налази Андријевичка бригада у јачини од 150 четника која ће се одлучно борити. Према подацима ова се бригада налази преко Ржанице у правцу Ријеке Марсенића. Наша бригада са три васојевићка батаљона добила је задатак да ликвидира четничко-недићевско упориште у вароши Беране и поменутим селима.

За извршење предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

Десна колона:
Зам. ком. VII бриг. кап. М. Грозданић, са I бат. VII бр. и Васојевићким уд. батаљоном, свега два батаљона.

I. Напада општим правцем село Сеоца, десном обалом Лима до Ријеке Марсенића, одакле скреће Васојевићки батаљон — Пештер кота 1145, Ровце — Раван кота 847. Крчево — Дапсићи, а I батаљон Ријека Марсенића — Навогина преко Доње Ржанице — Баре Ајдиновића — Загорје — Буковац к. 972, одакле оба батаљона продужују правац Јасиковац.

Средња колона:
Под директном командом Штаба VII Цр. уд. бр. и Васојев. ударном групом.

Састав: II бат. VII Цр. бр. [са] Беранским и андријевичким ударним батаљонима, свега три батаљона.

ц. Напада општим правцем села Буче и села Лушца, с тиме што ће се II бат. VII Цр. бр. са Беранским батаљоном пребацити поред самог Лима и по могућности неопажено упасти у центар града. Уколико буде опажен, он ће најенергичније прогонити непријатеља тежећи да се што брже убаци у центар града, с тим што ће одмах упутити једну чету са што више аутоматских оруђа на мост преко Лима који везује Беране са Харемима и тако загосподарити са мостом и онемогућити непријатељу свако прелажење од Јасиковца, тј. од Харема ка Беранама, у исто вријеме спријечити сваку отступницу од вароши ка Харемима преко моста. По овлађивању са градом своје дијелове упутити у правцу аеродрома за ликвидацију дијелова четничких на аеродрому. Андријевички батаљон нападаће од села Лушца преко аеродрома ка центру града. За ликвидацију села Лушца биће помогнут са једном четом Беранског батаљона.

Лијева колона: III и IV бат. VII Цр. уд. бр., свега два батаљона.

III. Напада општим правцем Беране Село — Манастир Ђурђеви Стубови, с тиме што ће I бат. са једном четом III бат. тежити да се неопажено поред Лима убаци у град. Уколико буде примијећен, он ће настојати да најенергичније прогна непријатеља како би што прије упао у град и ухватио се у граду са средњом колоном. Једна чета III бат. нападати ће непријатеља од Манастира Ђурђеви Стубови, а једна чета од пробијања I бат. у град ударити с леђа непријатељу испод православног гробља, од правца гимназије ка аеродрому. Ову ће акцију оба штаба батаљона извести у заједници. По везивању у граду лијеве колоне са средњом у заједници организовати чишћење вароши и организовано прећи у напад на њихове положаје на аеродрому.

IV. Полазак свих јединица са одређених полазних положаја у напад дана 4 маја т.г., тачно у 21 час., тако да се јединице налазе на прилазу за напад града у одређено вријеме, о чему ће водити строго рачуна штабови батаљона, како би се једновремено извршио напад на свим секторима.

V. Командно мјесто у току напада Штаба бригаде и Штаба Васојевићке ударне групе биће од села Буча цестом поред села Лушца за град Беране.

VI. Напад на град мора бити брз и енергичан.

VII. По заузимању града Штаб бригаде одредиће посадни батаљон и распоред и задатак другим јединицама које учествују у нападу.

VIII. Хируршка екипа налазити ће се са Штабом бригаде.

IX. Јединица која прва уђе у град постарати ће се да на видном мјесту од сламарица нађеним у кућама и оградама око авлија наложи што већу ватру ради оријентисања других јединица и деморализације непријатеља.

X. *Борбени знаци: Тито — Тимошенко.* **Знаци за распознавање су већ раније дати од Штаба дивизије. Борбени знаци важе 4 на 5 маја т.г.**

XI. Лијева и средња колона организоваће бацачку ватру пред сам напад и тако туђи непријатељске положаје како би на тај начин омогућили нашим јединицама што

лакше убацивање у град. У току дана узети елементе за тучење непријатељских положаја.

Скреће се пажња свим јединицама да је од нарочите важности заузимање града и уништење ових банди. Пошто је ово други напад, то ће штабови поменутих јединица уложити све за ликвидацију града.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. пол. комесара
Драгутин Радовић

Командант, п.пуковник
Нико Стругар

Достављено на вријеме свим јединицама.

П.С. Штабу III и IV бат.

Уколико стигну у току дана 80—90 другова од Бијелог Поља, а који су се до сада налазили под командом зам. ком. III бат. друга Бобичића на Левертари, исте ћете подијелити по четама на оба батаљона једнако за извршење ове акције.

Нико Стругар

Уколико ваш батаљон стигне у град прије средње колоне, настојте свим силама да спријечите прелаз преко моста ка Харемима. Наша десна колона на извјесним чукама у току кретања налагати ће ватру ради лакше оријентације.

[11] О извршењу овог задатка види удок. бр. 232 и 239.

БР. 226

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СТАВЉАЊУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ПОД КОМАНДУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 329
5 маја 1944 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

С обзиром на мале снаге Зетског одреда на сектору Бјелопавлићи — Пипери, ми смо овај одред ставили под команду Штаба IX Црногорске бригаде.

Према томе издајте наређеше Штабу IX Црногорске бригаде да у духу наших директива изда наређење Зетском одреду за рад његових јединица на сектору Бјелопавлићи — Пипери.

Јединице овога одреда сада су распоређене овако: '

— IV Ударни батаљон, јачина 120 бораца, у Бјелопавлићима;

— V Ударни батаљон, јачине 100 бораца, у Пиперима.

Јединице овог одреда треба за сада да остану на горе наведеној просторији, тијесно везане за наше јединице око Никшића и за јединице IX Црногорске бригаде. Њихов рад треба да буде офанзиван у циљу узнемиравања и наношења губитака четничким снагама на тој просторији, али у случају притиска јачих непријатељских снага не ангажовати их отсудно, већ радити саобразно ситуацији.

Штабу Зетског одреда издали смо наређење[2] да се стави под команду и повеже са Штабом IX Црногорске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20—3, к. 392.
[2] Види док. бр. 230.

БР. 226

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ДА СЕ СТАВИ ПОД КОМАНДУ ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 329/1
5 маја 1944 год.

ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА

1. Примили смо ваш извјештај Бр. сл. од 1 маја о.г.

2. У циљу обједињавања дејства на сектору Бјелопавлићи — Пипери ми ваш одред стављамо под команду IX Црногорске ударне бригаде. О овоме смо већ извијестили Штаб III Ударне дивизије.[2]

Према томе ви треба да дејство ваших јединица саобразите ситуацији и раду јединица IX Црногорске бригаде, не ангажујући се нигдје отсудно. Повежите се такође са нашим снагама око Никшића.

За сада, обзиром на ситуацију, не можете очекивати никаква појачања на вашем сектору.

Уосталом, за ваш рад добијаћете директиве од Штаба IX Црногорске бригаде, са којом треба да будете у сталној и непрекидној вези.

3. За сада немамо муниције, па вам је не можемо послати. Чим добијемо послаћемо вам, али немојте рачунати на веће количине, јер све наше јединице имају исте потребе, а ми не располажемо никаквим резервама. Због тога је потребно да се борци привикну на штедњу муниције, па у том погледу предузмите одговарајуће мјере.

4. На сектору Санџака наше јединице — по успјешно извршеном противнападу — заузеле су: Бијело Поље и Шаховиће. У току 4 ов.мј. наше су јединице пресјекле комуникацију Пријепоље — Бродарево код Грачанице, а у току ноћи заузеле Бродарево. Овом приликом разбијена је непријатељска моторизована колона од 10 камиона и неколико тенкова. У Бродареву је заплијењено: 2 оклопна аутомобила и 1 тенк.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 20—3, к. 392.
[2] Види док. бр. 230.

Јутрос су наше јединице — послије огорчених борби са четничким бандама — ушле у Беране.

До сада је нађено око 40 мртвих четника, а заробљено је око 35. Наставља се чишћен>е града у коме су сакривени многи четници.

Приликом отступања из Берана велики број четника био је присиљен да скаче у Лим, гдје су се многи подавили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
командант, генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 231

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ У САНЏАКУ ПОСЛИЈЕ НЕУСПЈЕЛЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Стр. пов. бр. 72
5 маја 1944

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Подаци о непријатељу:

— у Санџаку на просторији Пљевља — Пријепоље — Нови Пазар налазе се и дејствују три батаљона Нијемаца са неколико тенкова, топова, и оклопних аутомобила. Командант тих њемачких снага се налази у Сјеници. Поред те регуларне војске Нијемци мобилишу и формирају тзв. „Шуцполицију", коју употребљавају, поред одржавања реда у варошима, и за борбу против наших снага у заједници са мобилисаном милицијом муслиманском. (Детаљније податке о томе доставиће Об. официр ове Дивизије а прикупили сте их вјероватно и од заробљеног Нијемца);

— послије разбијања непријатељске офанзиве у току мјесеца априла четничке снаге су се добрим дијелом ра-

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

стуриле. У тим борбама су њима нанесени тежи губици. Поједине четничке јединице су потпуно разбијене и растројене, као напр. Прибојска и Милешевска бригада.[2] Једино се добро очувала Пљеваљска четничка бригада која броји до 600 људи. Она сада служи четницима као костур за даље акције против нас као и за вршење мобилизације у Санџаку који непријатељ држи. Нововарошка четничка бригада под командом Вука Калаита остала је са свега до 150 људи. Те четничке снаге сада су се концентрисале код Пљеваља;

— Нијемци настоје да организују у војничке формације муслимански елеменат Санџака у борби против нас, што им добрим дијелом и успјева, нарочито у Сјеничком срезу и дијелом Милешевском. Нијемци спроводе мобилизацију муслиманскога становништва. У задње вријеме су организовали и јединице т.зв. „Банде", у које улазе силом мобилисани муслимани из Санџака. За борбе противу нас најбоље им користи милиција из Комарана и сјеничка милиција, које они потпомажу одијелом и муницијом.

Иако је непријатељска офанзива разбијена, ипак није непријатељ дотучен, и пошто држи већи дио Санџака у својим рукама и под својом контролом то је у могућности да поново прикупља нове јединице. Као подршка четницима Санџака служе и четници из околине Фоче, Чајнича и Челебића, који су се организовали и оснажили послије одласка наших јединица са тога сектора.

2. С обзиром на горе наведену ситуацију нужно је да се спријечи поново прикупљање непријатељских снага и мобилизација, за шта је потребно да се ослободи бар територија Санџака на лијевој обали Лима. У томе циљу потребно би било поред јединица XXXVII дивизије да учествују и извјесне јединице са територије Црне Горе. Мишљења смо да би требало брзо радити, и уз помоћ неколико јединица из Црне Горе могле би се врло успјешно изводити и шире операције у Санџаку, које би донијеле велике користи за развој наше даље борбе, што би се одражавало како на Црну Гору тако и на Србију. Вјерујемо да уз извјесне повољне услове могле би се потпуно рашчистити четничке банде и заузети и извјесни гарнизони у Санџаку, који служе као база за развијање непријатељских акција противу наше војске и слободне територије.

3. У времену од 12 априла до 2 маја ове године, у борбама са њемачким, четничким снагама и муслиманском

[2] **Види док. бр. 227.**

милицијом, непријатељу су нанизеле наше Јединице осјетне **губитке:** на сектору **XXXVII дивизије било је 336** погинулих и око **290** рањених.

Наши губици у томе времену: 74 погинула и 124 рањена.

Ратни плијен: 6 п. митраљеза, 1 тешки митраљез, 2 пиштоља, 1 машинка, нешто муниције и другог ратног материјала.

Наши губици у оружју: 1 тешки бацач и 3 п. митраљеза.

4. У току акција на сектору Комарани — Бродарево непријатељ је такођер претрпио јаче губитке: преко 150 избачених из строја. У нападу на Бродарево и Комаране учествовале су јединице VIII Црногорске бригаде и два батаљона V Црногорске бригаде, док су три батаљона III Санџачке бригаде дејствовала на просторији Велике Жупе. Та акција се требала завршити још 4 ов. мј., али због спорости јединица VIII Црногорске бригаде непријатељ је успио да извјесним снагама интервенише из Пријепоља, употребивши и тенкове. Борба је трајала до 5 ов.мј. у зору, када је Бродарево ликвидирано на јуриш. Претходно су дијелови VIII Црногорске бригаде пресјекли комуникацију Пријепоље — Бродарево, док је III Санџачка бригада водила борбу и задржавала продор Нијемаца од Велике Жупе у правцу Комарана.

Заплијењено: 1 тенк са митраљезом, 2 оклопна аутомобила. 1 камион са противколским топом и већом количином муниције за исти, 2 митраљеза „бреда" са доста муниције, 1 тешки бацач, 2 њемачка лака митраљеза „шарац" и друге ратне спреме.

Нијемци и даље покушавају да се пробију од Пријепоља за Бродарево, али их у томе задржавају и воде жестоку борбу са њима јединице III Санџачке бригаде.

Пошто је Бродарево ликвидирано, и непријатељ из истог дијелом уништен и дијелом протјеран на десну обалу Лима, то ће сектор код Бродарева држати два батаљона V Црногорске бригаде, а јединице VIII Црногорске бригаде ће дејствовати даље низ Лим и у заједници са III Санџачком бригадом разбиће непријатеља од правца Пријепоља.

Јединице IV Санџачке бригаде врше притисак на Пљевља.

5. Наше даље намјере: даље овлађивање лијевом обалом Лима, избијање на комуникацију Пријепоље — Пљевља са нашим јачим снагама и спријечавање свакога

3. U vremenu od 12 aprila do 2 maja ove godine, u borbama sa njemačkim, četničkim snagama i muslimanskom milicijom, neprijatelj je nanijele naše jedinice osjetne gubitke: na sektoru XXXVII Divizije bilo je 336 poginulih i oko 290 ranjenih.

Naši gubici u tome vremenu: 74 poginula i 124 ranjena.

Ratni plijen: 6 p.mitraljeza, 1 teški mitraljez, 2 pištolja, 1 mašinka, nešto municije i drugog ratnog materijala.

Naši gubici u oružju: 1 teški bacač i 3 p.mitraljeza.

4. U toku akcija na sektoru Komarani-Brodarevo, neprijatelj je također pretrpio jače gubitke: preko 150 izbačenih iz stroja. U napadu na Brodarevo i Komaran učestvovale su jedinice VIII Crnogorske brigade i dva bataljona V Crnogorske brigade, dok su tri bataljona III Sandžačke brigade dejstvovale na prostoriji Velike Župe. Ta akcija se trebala završiti još 4 ov.mj. ali zbog sporosti jedinica VIII Crnogorske brigade, neprijatelj je uspio da izvjesnim snagama interveniše iz Prijepolja upotrebivši i tenkove. Borba je trajala do 5 ov.mj. u zoru, kada je Brodarevo likvidirano na juriš. Prethodno su dijelovi VIII Crnogorske brigade presjekli komunikaciju Prijepolje-Brodarevo, dok je III Sandžačka brigada vodila borbu i zadržavala prodor Nemaca od Velike Župe u pravcu Komarana.

Zaplijenjeno: 1 tenk sa mitraljezom, 2 oklopna automobila, 1 kamion sa protivkolskim topom i veškom količinom municije za isti, 2 mitraljeza "Breda" sa dosta municije, 1 teški bacač, 2 nemačka laka mitraljeza "Šarac" i druge ratne spreme.

Nemci i dalje pokušavaju da se probiju od Prijepolja za Brodarevo, ali ih u tome zadržavaju i vode žestoku borbu sa njima jedinice III Sandžačke brigade.

Pošto je Brodarevo likvidirano, i neprijatelj iz istog dijelom uništen a dijelom protjeran na desnu obalu Lima, to će sektor kod Brodarevа držati dva bataljona V Crnogorske brigade, a jedinice VIII Crnogorske brigade će dejstvovati dalje niz Lim i u zajednici sa III Sandžačkom brigadom razbiće neprijatelja od pravca Prijepolja.

Jedinice IV Sandžačke brigade vrše pritisak na Plevlja.

5. Naše dalje namjere: dalje ovlaćivanje lijevom obalom Lima, izbijanje na komunikaciju Prijepolje-Plevlja sa našim jačim snagama i onemogućavanje svakoga komuniciranja neprijatelja na toj komunikaciji i čišćenje neprijatelja na prostoriji Prijepolje-Priboj-Meljak-Plevlja.

6. Jedinice ove Divizije raspolažu sa sramotno dovoljnom količinom automatskoga oružja, ali je problem municija i to naročito za italijanska automatska oružja. Iako se vodi štednja municije, ipak s obzirom na karakter sadanje borbe koja se mora da vodi i datoj situaciji i danju troši se veća količina municije. Sada se u borbi upotrebljavaju i koriste možemo kazati samo efikasno engleski p.mitraljezi, za koje se dobiva municija, dok za italijanske p.mitraljeze i jugoslovenske nema skoro nepšte municije.

Naše jedinice, u borbama zaplijenjuju izvjesne količine municije, ali je u većinom neznatna količina i to za teške mitraljeze italijanske ili naše jugoslovenske.

7. Municiju u navedenim zalaćima dostavljamo u najkraćem vremenu.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politički komesar

Komandant

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ

336

8 maja

Фотокопија друге странице документа бр. 231

комуницирања непријатеља на тој комуникацији и чишћење непријатеља на просторији Пријепоље — Прибој — Мељак — Пљевља.

6. Јединице ове Дивизије располажу са сразмјерно довољном количином аутоматског оружја, али је проблем муниција и то нарочито за италијанска аутоматска оруђа. Иако се води штедња муниције, ипак с обзиром на карактер садање борбе која се мора да води у датој ситуацији и дању троши се већа количина муниције. Сада се у борби употребљавају и користе можемо казати само ефикасно енглески п. митраљези, за које се добива муниција, док за италијанске п. митраљезе и југословенске нема скоро уопште муниције.

Наше јединице у борбама заплијењују извјесне количине муниције, али је то већином незнатна количина и то за тешке митраљезе италијанске или нешто за југословенске.

7. Релације о вођеним задњим борбама доставићемо у најкраћем времену.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Мило Јовићевић

Командант, п. пуковник
Жарко Видовић

БР. 232

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ОСЛОБОЂЕЊУ БЕРАНА И СИТУАЦИЈИ НА ОСТАЛИМ СЕКТОРИМА КОРПУСА[1]

28	29	30	31'	32
91'	95'	80'	50'	64

5 ов.мј. VII Црногорска бригада узела на јуриш Беране. До сада пребројено 170 мртвих и 80 рањених, који су пали нама у руке. Убијени четнички команданти капетан Ђоко Рачић и поручник Милован Стајкић. Заплијењено 3 п. митраљеза, 10 хиљада метака, неколике десетине пушака, 400 граната за бацач.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

У току је уништавање разбијених група ист. од Берана.

4 на 5 о.мј. јединице 3 и 37 див. су заузеле Бродарево. Убијено и рањено 160 непријатељских војника, међу којима један виши њемачки официр. Заплијењено: 1 оштећени тенк, 1 оштећени оклопни аутомобил, 1 камион са противколским топом и неколико стотина граната, 2 митраљеза, 2 п. митраљеза, 1 бацач и друге ратне спреме. Уништено 1 моторно возило.

5 ов.мј. је интервенисала једна колона од Пријепоља у правцу Бродарева у јачини од 2 тенка и 12 камиона. Дочекана је од III Санџачке бригаде, враћена у Пријепоље и нанесени јој већи губици.

Јединице IX Црног. бригаде у Кучима нанијели губитке једној четничкој колони.

У области Чева и даље трају тешке офанзивне борбе.

У Херцеговини на сектору Гацко — Невесиње — Билећа и даље траје офанзива противу 29 див. Наше јединице су морале напустити ЈБубиње у циљу забацивања јед. непријатељу у леђа и слободе маневрисања.

5 ов.мј. савезничка авијациЈа **је бомбардовала војне објекте у Подгорици и околини. Још не знамо резултате.**

1 ов.мј. на путу Ђаковица — Призрен Метохијски партизан. одред запалио 6 камиона, убио 7 Њемаца и прекинуо телеф. линију.

Пеко

6-У-1944 год.
с. Ђуђевина

БР. 238

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ШЕСТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 МАЈА 1944 ГОД. ЗА ПОЈАЧАНУ БУДНОСТ ПРЕМА НЕПРИЈАТЕЉУ[1]

ШТАБ
VI ЦР. УД. БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 88
6 маја 1944 год.
у ... час.

ЗА ШТАБ

У неколико махова десило се да су поједине наше јединице, својом небудношћу и невојничким постављањем ствари, у току посљедњих неколико дана биле изненађене од непријатеља, на положају, при посиједању положаја, на становању. Посљедице су биле немиле и у неким случајевима врло трагичне. Што се врло рђаво одразило на руководство дотичних јединица. Изненађење је дошло што су учињени пропусти у самој припреми радње као и у њеном извођењу. Неколико одличних бораца и руководилаца изгубило је живот а да у ситуацији у којој је главни елеменат био приређено изненађење од стране непријатеља нису били у стању да баш због изненађења дадну највише, на што су увијек били спремни. Изненађењем створена је таква ситуација у којој су се нашли борци везаних руку и у крајње незавидном положају.

Ма колико непријатељ био јак и наоружан, ако је правилним војничким поступком ухваћен додир, не може се десити никад ни у којем случају оно што се деси при условима претрпљеног изненађења — да јединица читава просто напросто туче се са непријатељем а без претходног испитивања положаја праваца наступања и слично. Принцип је и правило да онај који је смјелији, одважнији, покретљивији и продорнији способнији [је] да причињава изненађења. Док десило се да баш наше јединице и наши борци, посигурно, као свјеснији претрпе и искусе горке посљедице овога.

У свакој прилици, и у свакој ситуацији, као и на сваком мјесту распореда и становања, строго придржавање правила обезбјеђења, осигурања, извиђања, осматрања и обавјештавања, и постављање ових служби на чисто вој-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

ничку основу и непосредно искоришћавање, дужност је и задатак свих руководилаца и бораца. Немарност у испуњавању и вршењу ових служби и троми рад органа у овима злочин је према борби, задатку и животу бораца, а што може имати и што обично има ближе и даље неповољне пооље дице, не само на дотичну него и на садејствујуће јединице.

Тијесно повезивање свих ових служби у свима војничким радњама и акцијама неопходно је и један од основних услова за успјех сваке акције. Правилна организација службе извиђања, обезбјеђења (у погледу јачине, састава распореда, даљине и мјеста истурања, тачно одређивање задатака и поступак у извјесним могућим случајевима), опрезније спуштање у правцу непријатељских положаја, сумњивих, неиспитаних праваца, простора, објеката—зграда и др. дужност је и задатак и прва брига код војничког постављања ствари, а да војнички треба поставл>ати ове службе, није потребно доказивати.

Вјеровати у неку немарност непријател>а и неактивност из ових или оних разлога, као н.пр. удаљеност овога, незапаженост његова на овом мјесту претходног дана, ослањање на обавјештења из овог или оног извора, не може бити никако разлог за непредузимање поступака службе безбједности, осигурања и др. Не можемо претпостављати неактивност непријатеља. Непријатељ је — непријатељ, био он далеко или близу, и не можемо га везивати по нашој вољи за ово или оно мјесто, за извјесно вријеме које нам конвенира. Непријатељ данонoћно кује план и плете замке како да приреди изненађење, препад и сл. да нас оштети или уништи.

Сваки руководилац, сваки одговорни при извршењу једног задатка испитује и предвиђа могућности изненађења с једне стране и мјере и поступке које га отклањају, с друге стране. Ипак проучава се поступак у случају да се претрпи изненађење у овом или оном случају. Изненађење ће се свести на најмању могућност ако имамо пред очима стално могуће намјере непријатеља, ако испитујемо терен, ако претпостављамо за непријатеља активност коју би ми имали да смо на његову мјесту. Немарност и успаваност под ма каквим условима замореност и исцрпености неопростива је грешка.

Повезивање свих јединица на једном сектору борбе, на положајима, при становању, као и садејство извиђачке, осматрачке, обавјештајне и уопште свих служби и органа који поспјешавају службу обезбјеђења, дужност је и нормалан и природан задатак и то у што потпунијем облику

и у сваком времену. Један руководилац који претендује- да води и управља једном јединицом мора се на све ово осврнути и о свему најбрижљивије и најсавјесније водити рачуна. Спорости не смије бити, већ крајња обазривост и активност.

Пропусти у овим службама стварају услове изненађења и често се више свете него ли ако су учињени у самој борби, наравно да имају својих посљедица на ову. Изненађење је пола побједе. Руководство и поред потребе држања положаја већим дијелом снага и тиме бржег замарања, или потребе затварања већег броја праваца, наћи ће-«ачина да првилним уређењем службе и додјељивањем задатака створи увијек једну резерву људства које је одморније и способно да предузме на себе службу обезбјеђења и др. Те из тог разлога нема оправдања због претрпљеног изненађења, овим или оним стицајем околности.

Због рђавих услова смјештаја, људство је често растурено, од чега природно трпи безбједност. Уређењем смјештаја већ треба створити потребне предуслове за успјешније уређење службе безбједности. Тежити да се буде што прикупљеније и никад се не ослањати на неко шаблонско обезбјеђење, већ ма гдје били и ма какве радње вршили, процијенити све елементе који чине ситуацију за извршење сваке војничке радње, тј. процијенити непријатеља, земљиште, положаје, случај — могућност изненађења. Непосредно обезбјеђење самог мјеста становања треба Да је у тијесној вези са оним на положају.

Саставу обезбјеђујућих, извиђачких, осматрачких органа посветити пуну пажњу. Имати у виду да су извјесни код органа ових служби борци или руководиоци од нарочитог повјерења, а сем тога да су спретни и одважни. Не смије никад пасти руковођење овим службама на појединце компромитоване својом немарношћу у неком запаженом случају. Потребно је увијек нагласити и оштро истаћи потребан степен приправности. Најмањи пропуст у овом погледу строго прокритиковати у свјетлу свих могућих посљедица да није изостала воља непријатеља.

Тереном којим пролазимо и на коме оперишемо непријатељ има своју об. службу која ствари и војнички посматра и запажа. Они уоче ниво будности код јединице. Они запазе ако је осигурање шаблонско и круто. Осигурање је круто ако је без покрета и живости, а што заправо и није осигурање. Што брже успостављање веза и појачавање додира међу свим садејствујућим јединицама и стално одржавање и подржавање свих мјера и поступака који иду сигурности на руку и стварају услове за ову. Овдје се мисли

на правилно постаљање свих служби, у првом реду због правилног одвијања свих претходних радњи борбе, као извиђања, хватања додира, подилажења и др.

Шаблонски поступци и шаблонска осигурања имају увијек недовољно контролисаних праваца и зона које непријатељу могу да се открију од његових повјерљивијих и које ће он да користи. Круто је осигурање у том случају ако је на извјесном положају посједнута увијек једна тачка, ако се она посиједа у исто вријеме и једним те истим правцем.

Десило се да команде појединих јединица дају доказа несамосталности код употребе на бојној основи своје јединице. Команде појединих јединица имају руководство и једино су оне одговорне за извршење задатака. Могу примати обавјештења, прибавити информације, али употреба јединица је само по њиховој одлуци и по њиховом плану. Ничији други план са стране, нити сугестије нијесу обавезне нити мјеродавне, без обзира на функцију дотичног или дотичне организације, ако то наравно није претпостављени.

Достављајући напријед изнијето поново упозоравамо све руководеће да се предузме све потребно да се не би поновили немили и трагични случајеви. ГТотребно је најбрижљивије и најсавјесније уредити унутрашњу службу безбједности. Правилна и равномјерна расподјела дужности, ређање дежурних, стража, патрола, може се најправилније уредити. Штабови батаљона и команде чета дужне су да размотре и проуче ово питање, да открију неправилности и да настоје да људство у свим дужностима правилно и једнако оптерете, узевши у обзир напријед истакнуто у погледу састава и сл.

Случајеви који су се десили врло се незгодно дотичу нашег војничког схватања и постављања ствари. Ови случајеви утичу неповољно на морално стање јединице и имају у већем броју случајева на способност јединице знатног одраза. Ово наравно утиче на морал непријатеља кога чини наср^љивијим и ударнијим, као и то да га наши борци гледају другим очима у погледу борбености. . .

Због потребе свакодневног васпитања људства и одржавања ових у борбеној спремности, потребно је у сваком поступку и свакој радњи претставити се војнички. Средина у којој се налазимо, уочавајући војничко код нас у свакој прилици, имаће више поштовања, а себи ћемо приштедити можда већи број насртаја и узнемирења од самог непријатеља. Извођење војничких вјежби из ратне службе, борбене

обуке, пјешадијског егзерцира, наставе гађања, стражарске службе и др. врло је значајно. Обучен војник има увијек више самопоуздања, а брижљивост код свих поступака и крајња озбиљност у пословима друге области, а нарочито у питањима чисто војничке природе, улива свима борцима — руководиоцима повјерење у озбиљност команде јединице.

Опрезност и будност није ствар око које би се требало толико задржавати и толико упозоравати. Опрезност и будност треба да је нешто најприродније пошто се налазимо у рату. За претстојећи временски период потребно је упозорити и на погодност терена, за пробијање и скривање појединих бандица, прављење засједа и сл., а чему у многоме иде на руку сем облика земљишта још и покривеност, олисталост шума итд.

Све команде и све јединице, сви руководиоци треба да схвате да се на сваки задатак полази послије његове војничке припреме и да свака служба, од најпростијег одржавања везе куририма у оквиру своје јединице или у оквиру претпостављене до сложенијих служби у оваквим приликама и у оваквом времену, *војничка је акција и* као такву је узимати, организовати и изводити.

Због потребе да се ово наређење хитно проради и проучи у свима својим појединостима, па и по неколико пута у свима командама јединица, доставља се штабовима батаљона у већем броју примјерака.

Приликом сваког петнаестодневног подношења извјештаја, као и у свакодневним текућим извјештајима, редовно извјештавати стварно стање будности, као и које су мјере предузимане да се уздигне ниво војничке будности и опрезности бораца и руководилаца, осврћући се у првом реду за уздизање ове на упутства донекле већ дата у овом наређењу. У извјештајима по овој тачки не треба бити једностран и шаблонски него га претстављати онако како је у стварности.

По проради овога наређења извијестити нас као и начин на који је оно прорађено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Замјеник комесара
Војин Ђерковић

Начелник Штаба
капетан

БР. 238

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7 МАЈА 1944 ГОД. ЗА ЛИКВИДИРАЊЕ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ У ШЕКУЛАРУ И НА ПРОСТОРИЈИ КРУШЕВО—ГРАЧАНИЦА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 24
7 маја 1944 г. у 11 час.
Положај

ШТАБУ. . . . . БАТАЉОНА

Положај

Четничке банде послије ослобођења Берана од наших јединица разбиле су се у више групица и отступиле у разним правцима према албанској граници. Група четника у износу 250—300, под командом Лека Лалића, налази се сада са извјесним дијеловима у Шекулару, а гро тих снага је на просторији Крушево — Грачаница, на десној обали Лима.

Наоружање непријатеља је сљедеће: 2 митраљеза, 5 п. митраљеза, а остали дио са пушкама.

Ради потпуног уништења ових банди

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Допунски батаљон Корпуса и Ударни батаљон Васојевићке групе, који се сад налази на просторији Андријевица — Превија, предузеће све мјере да се сви газови на лијевој обали Лима, Крушево — Суђеска потпуно затворе и, уколико има извјесних непријатељских групица на лијевој обали, да се енергично протјерају и разбију. Пратећи батаљон ће пребацити једну чету у село Сеоце која има задатак да направи засједе на десној обали Лима у самој Суђеској клисури.

2. — Четврти батаљон ове бригаде са Ударном андријевичком четом која ће ући у састав истога батаљона у селу Луге, са једном својом четом и једним водом Андријевичке чете кренуће правцем: Луге — Доња Ржаница — Ријека Марсенића — Мезгаље — Грачаница, са задатком десног обухвата непријатеља и онемогућења истога да отступи низ Лимску долину, односно Доњи Шекулар.

[1] Оригинал, писан на мапгини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

б. — Остали дио батаљона кренуће се општим правцем Луге — Доња Ржаница — Ровце — Јашовићи — к. 1724 — 1588 — 1609 — 1747, са задатком чишћења Средњег Шекулара и директног напада непријатеља у самој Грачаници.

3. — Васојевићки ударни батаљон извршиће покрет правцем Заграђе — Калудра — Спаљевићи, са задатком чишћења успутног терена, Горњег Шекулара и лијевог обухвата непријатеља од Сјекирице — Машнице према Крушеву.

Покрет јединица 7 ов.м. у 14 час. са садашњих положаја; тј. 4-ти батаљон и Беранско-адријевички батаљон.

Водити строго рачуна о одржавању међусобне везе на самом полазном положају за напад.

Ликвидација непријатеља настојати да буде у току ноћи 7—8 ов.м.

Намјера непријатеља је да се пребаци преко Ругова за Пећ и о овоме треба да води рачуна нарочито Ударни батаљон беранско-андријевички.

Послије ликвидације непријатеља и чишћења Лимске долине батаљони ће извршити смјештај и то:

4-ти батаљон ове бригаде са Ударном андријевичком четом на просторији: Сеоце — Андријевица — Божићи.

Васојевићки ударни батаљон смјестиће се у село Грачаницу.

Допунски батаљон II Ударног корпуса на просторију Бојовићи — Крушево — Цецуне.

Ударни батаљон андријевички на просторији Крушево — Полимље, са задатком затварања правца Плав — Мурина — Крушево — Андријевица, са киме ће бити у тијесној вези и допунски батаљон Корпуса који има исти задатак као и затварање правца од Зелетина, односно Врмоша.

Послије извршене акције доставити овоме Штабу детал>ан извјештај.

Борбени знаци: Јован — Петар, знаци распознавања: важе од Штаба II Ударног корпуса.

Штаб бригаде налазиће се у Беранама.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

Команд., п. пуковник
Нико Стругар

Начелник
Салих Радончић

(М.П.)

О извршењу овог задатка види у док. бр. 251.

БР. 236

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СВОЈИМ И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ГУБИЦИМА У ТОКУ АПРИЛА 1944 ГОДИНЕ[1]

42 44

133 ' 91

У борбама на сектору Црне Горе и Санџака од 5 априла до 5 маја непријатељу су нанијети сљедећи губици: 1313 мртвих, 1432 рањена и 112 заробљених, заплијењено: 1 тенк, 2 оклопна аутомобила, 1 камион са противколском муницијом и противколским топом, 6 тешких бацача, 2 лака бацача, 7 тешких митраљеза, 18 пуш. митраљеза, 2 лака митраљеза, неколике стотине пушака, 1140 бацачких граната и неколике десетине хиљада пушчане муниције, неколико машинских пушака, двогледа и друге ратне спреме.

Уништено 5 моторних возила.

Ослобођена је сра ранија територија и проширена ослобођењем варошице Бродарева, Комарана и још неколико општина Среза бјелопољског и пријепољског.

Наши губици: 152 мртва и 276 рањених. Овако велики губици су разлог тешких и упорних бојева и што је већина наших јединица млада и неискусна, а у борбеном смислу на висини.

Пеко

8-У-1944 год.
с. Ђуђевина

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

БР. 236

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА СВИМ СЕКТОРИМА КОРПУСА[1]

37 38

96' 69

Јединице 37 див. воде борбе на прилазима Пљеваља, на Јабуци и код Пријепоља. У току 5 на 6 ов.мј. непријатељ је имао 50 избачених из строја и уништен 1 камион.

У борбама око Чева у току посљедња три дана Њемци су имали 60 мртвих и **75 рањених,** четници **74 мртва** и **80 рањених. Заробљено 13 четн.**

На сектору Андријевица — Мурина у току је борба са једном четничком бригадом.

Послије четвородневне борбе Њемци одбачени са комуникације Невесиње — Гацко и сатјерани у градове. Убијено 58 непријеј. војника и више рањено. 5 маја 800 четника и Њем. направили испад из Грахова, а 1000 из Билеће. Борбе се воде око Грахова и Вучјег Дола. Непријатељ трпи губитке.

Пеко

8-V-1944 год.
с. Ђуђевина

[1] **Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.**

БР. 238

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 МАЈА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ АРТИЉЕРИСКЕ ГРУПЕ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА[1]

Хитно је!

Достављено:
— Штабу III дивизије
— Штабу XXXVII дивизије
— Брдском дивизиону (дио код Негобуђе)

334
8 маја [194]4

У вези проширења формације артиљерије у Корпусу и обзиром на перспективу развоја наше артиљерије

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Формира се Артиљеријска група II Ударног корпуса.

Формација Артиљеријске групе:
— два брдска дивизиона, и то: I и II дивизион Артиљеријске групе
— Штаб Артиљеријске групе
Дивизиони су по досадашњој формацији.

2. — Штаб Артиљеријске групе има формацију:
— командант групе
— комесар групе
— курирска група од 5 курира.

3. — Досадашњи дивизион III дивизије се расформира и од људства и материјала биће формирани — I и II дивизион Артиљеријске групе.

Детаљно формирање извршиће помоћник начелника овога Штаба пуковник Обрадовић, па ће стога Штаб III дивизије упутити садашњи Штаб, и то: команданта, комесара, замјеника команданта и замјеника комесара у Штаб Корпуса на дан 15 маја т.г., са тачним подацима о људству, материјалу и стоци.

4. — I дивизион Артиљеријске групе II Ударног корпуса биће придат Штабу III дивизије на употребу, а II дивизион Артиљеријске групе II Уд. корпуса биће придат

[1] Оригинал, писан на мапгини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

на употребу Штабу XXXVII дивизије. Са овим дивизионом ће се налазити и Штаб Артиљеријске групе.

5. — За команданта Артиљеријске групе II Ударног корпуса одређујемо мајора ПАЈЕВИЋА" . . досадашњег помоћника начелника Штаба XXXVII дивизије. Друга Пајевића упутити такође у овај Штаб, с тим да ту буде на дан 15 маја до 14 часова.

6. — Све остало ће се ријешити путем наредбе послије састанка са досадашњим Штабом дивизиона III дивизије, а до тада ће остати дијелови поменутог дивизиона на мјестима гдје се налазе, као и на задацима које вјероватно имају.

7. — Штабови III и XXXVII дивизије ће одмах из својих јединица и са свога терена прибавити по 20 (двадесет) мазги или добрих брдских коња и предати их Штабу I и II дивизиона Артиљеријске групе, који ће дивизиони бити под њиховим руководством.

На ово обратити пуну пажњу, јер је дивизионима покрет без добре и издржљиве стоке онемогућен, узимајући у обзир и муниционску шаржу коју ће дивизиони собом носити.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

(М.П.)

[2] Милои Пајевић

БР. 238

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕГЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА БРИГАДЕ ОД 1 ДО 8 МАЈА[1]

ШТАБ
V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
8-У-1944 г. у 15 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези Вашег тражења од 8 о.мј. доставл>амо Вам извјештај о борбама које је водила наша бригада у времену од 1 маја до 8 маја 1944 г.

На дан 1 маја бригада је имала сљедећи распоред: један батаљон био је на десној обали Лима и контролисао правац од Бистрице, као и читаву обалу Лима према Блјеломе Пољу. Овај батаљон је још имао задатак разбијања четничких групица на тој страни Лима. Већих борби није имао.

Један батаљон налазио се у Бијелом Пољу, гдје је био и Штаб бригаде, као посада граду. Једна чета овог батаљона доцније је упућена за рушење цесте код Бродарева. Два батаљона налазила су се на линији Добраково — Милово — Добриње са задатком затварања правца од Бродарева, а истовремено чишћења лијеве обале Лима и вршења притиска на Бродарево, заузимања Бродарева и даље опет чишћења лијеве обале Лима, у правцу Пријепоља. Ово све заједно са јединицама XXXVII дивизије, које су бкле лијево од наших батаљона.

2 маја батаљон из Добракова извиђао је у правцу Гостуна, гдје је 1 маја дошао у контакт са непр^јатељем на Јасену; батаљон из Добриња извиђао је у правцу Оштре Стијене, гдје је такође на Пријесничкој коси дошао у контакт са непријатељем.

За 2 мај у 8 часова XXXVII дивизија је оргднизовала напад на непријатеља испред себе, у коме су у^ествовала два наша батаљона општим правцем напада Добриње — Пријесначе — Оштра Стијена — Балићи — Букзвик. Зона

[1] Оригинал, писан на мапгини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/3, к. 754.

ширења лијево била је Бијела Стијена — Рогујевац — Брвине — и даље, по овлађивању Бродарева, Буковик. Ово све закључно.

Пошто смо касно обавијештени о организовању напада од стране XXXVII дивизије, то смо и у нападу закаснили. Ипак смо успјели да до зоре заузмемо Бродарево, отсијечемо један дио непријатељских снага, пребацимо их преко Лима и поставимо се са једним батаљоном на Подјасен, а са другим на линију Балићи — Јазавац. Овај је батаљон даље имао задатак да изађе више Буковика, поруши цесту и да затвара правац од Пријепоља, везујући се са јединицама XXXVII дивизије. Бродарево је било очишћено 3-ћега до 8 часова ујутро, али су Њемци са три тенка и око 15 камиона успјели поново да уђу у њега, захваљујући томе што цеста није била прекинута. Њемци су са собом довукли двије лаке хаубице и више бацача, те су жестоком ватром тукли наше положаје и обезбјеђивали себи евакуацију магацина хране, спреме и муниције, које им је било остало. Ови непријатељски тенкови и војска вјероватно су интервенисали на лијевом кр:!лу XXXVII дивизије, пошто се тамо чула артиљеријска ватра, па су се поново вратили у Бродарево. Ми смо задржали напријед наведене положаје све док VIII бригада није избила у Крушево и пресјекла комуникацију за Пријепоље, када је XXXVII дивизија организовала напад на Бродарево, за 4 увече. У нападу су учествовала поред наша два батаљона и два батаљона VIII бригаде. Непријатељ је у граду бројио око 100 Њемаца и око 2—300 милиције. Напад је потпуно успио. Један дио непријатељских снага пребачен је преко Лима и за њима упућене јединице за гоњење, али доцније су повучене и мост запаљен према наређењу команданта VIII бригаде. Други дио непријатељских снага разбјежао се у околини. По заузећу Бродарева батаљони VIII бригаде отишли су у састав своје бригаде, а наш један батаљон у Буковик, гдје је рушио цесту и затварао тај правац, а други у околину Бродарева.

У свим овим борбама непријатељске губитке рачунамо на око 100—120 мртвих и рањених. Заплијењено је приликом првог упада у Бродарево 80 пари новог италијанског одијела, 4000 метака разне муниције, 20 граната од бацача, један мали бацач, нешто хране, дувана и друге спреме. У другом нападу на Бродарево заједно са батаљоном VIII бригаде заплијењено је: један блиндирани камион са уграђеним митраљезом, један обични камион са противколским митраљезом, 750 метака за тај митраљез, два тешка митраљеза, око 7000 метака разне муниције и друго. Један ми-

траљез је додијељен са припадајућом муницијом VIII бригади. Блиндирани камион је уништен, запаљен, муниција је подијељена борцима, као и одијело, а камион са противколским митраљезом биће пребачен у Бијело Поље, ако се могне.

У овим борбама ми смо имали 3 мртва (један од ових се сам убио авионском бомбом, и 8 рањених, већином лакше.

Људство се у борби добро држало.

6 је непријатељ са седам авиона бомбардовао Бродарево.

Из непосредне околине Бродарева са непријатељем су евакуисали и сви сељаци.

У другој борби заплијењен је и један мотоцикл, који су сад пронашли. Баш сад нас обавијестише о томе. Пребациће га овамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
замјеник команданта
Саво Станојевић

БР. 239

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 9 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О ОСЛОБОЂЕЊУ БЕРАНА И РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ТОМ СЕКТОРУ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 62
9 маја 1944 г.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези наређења тога Штаба бр. сл. од 7 маја 1944 г.[J] достављамо Вам, послије детаљних прикупљених података, извјештај о непријатељским снагама које су држале Бе-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/8, к. 754 А.
[2] Документ није сачуван.

ране, фортификациеке објекте око Берана, као и десну обалу Лима закључно до Крушева (Полимље).

Непријатељске снаге на цијелом овом сектору износиле су 1500—1800 четника, око 200 недићеваца.

У Беранама су држали углавном фортификациске објекте које су били израдили Талијани, посједнути са четницима и великим бројем аутоматских оруђа, а на Јасиковцу била су им два бацача и један митраљез.

На десној обали Лима држали су: Сеоце, Баљ, Грачаницу, Шекулар, Буковац (к. 972).

Послије процјене ситуације а на основу расположивих нам снага донијели смо сљедећу одлуку за напад и ликвидацију Берана и десне обале Лима.

Наше снаге уочи самог напада имале су сљедећи распоред:

Два батаљона наше бригаде и Беранско-андријевички батаљон држали су положаје Беран Село — Овсине — Буче, а два батаљона наше бригаде као и Васојевићки ударни батаљон били су на сектору Слатина — Андријевица — Превија — Суђеска — Крушево.

С обзиром на величину непријатељских снага на десној обали Лима упутили смо наш Први батаљон, као и Васојевићки ударни батаљон 4 маја у 12 час. сљедећим правцем: Први батаљон наше бригаде Сеоце — Баљ — Ријека Марсенића — Навотина — Д. Ржаница — Баре Ајдиновића — Загорје — Буковац — Јасеновац.[3] Васојевићки ударни батаљон Крушево — Грачаница — Горњи Шекулар — Пештер (к. 1145) — к. 847 — Крчево — Дапсићи — Буковац — Јасиковац. Ова два батаљона имала су задатак да у току дана очисте цио терен закључно Шекулар — Ријека Марсенића, а ноћу до 23 час. да подиђу самом Буковцу.

Средња колона напала је општим правцем села Буча и села Лушца, с тиме што је Други батаљон ове бригаде добио задатак да се пребаци поред самог Лима и неопажено да уђе у центар града, а послије тога да једну своју чету упути на сам мост и да онемогући непријатељу отступницу, а са остале двије чете нападне са леђа утврђење у Пешцима.

Беранско-васојевићки батаљон нападао је фронтално на Пешца.

Трећи батаљон без једне чете Манастир Ђурђеви Стубови — аеродром.

[3] Вјероватно Јасиковац

Четврти батаљон ове бригаде са једном четом Првог батаљона напао је општим правцем Беран Село — уз Лим — гимназија — центар града.

Напад је почео у 22,30 час.

Ток борбе:

Развод јединица са полазних положаја за напад изведен је на вријеме, како је предвиђено у самој заповијести.

Десна колона успјела је на вријеме да очисти цио предтерен до Буковца. На самом Буковцу била је огорчена борба, гдје је непријатељ предузимао три противјуриша.

На лијевој обали Лима непријатељ је дао жилав отпор и на цијелом сектору борба је трајала до 2 часа. Нарочито је жестока борба била на средњем сектору. Жилавост борбе истицала се на Пешци и на аеродрому. Тако да је чета Трећег батаљона која је нападала на лијевом крилу успјела да загосподари самим мостом прије Другог батаљона.

За све вријеме борбе тукли смо непријатељске објекте са три бацача. Исто тако непријатељ је тукао на нашем сектору положај односно нападне правце средње колоне.

Веза између јединица била је добра. Обиљежавање борбене линије до гдје су приспјеле наше јединице било је паљење ватре и сигнални меци.

Ликвидација непријатељских упоришта и потпуно чишћење самога града, као и загосподарење к. 972 (Буковац) било је у 2 час. 5 ов.м.

Непријатељ који се налазио на десној обали Лима, као и оне снаге које су успјеле да се извуку из града, распрснули су се уз панично бјекство према албанској граници. Један дио према Петници, а један дио према Шекулару уз саму албанску границу.

Наше јединице одмах су предузеле гоњење непријател>а и чишћење територије до албанске границе, и нарочито им је било наглашено да чувају интегритет муслиманских села.

Непријатељ, 300 недићеваца, 250 четника са збјегом упао је у муслиманску територију гдје су их муслимани разоружали, уз пут убили око 40 и одузели им сљедеће наоружање:

Два тешка и два лака бацача, један митраљез и неколико п.митраљеза, као и пушке. А њих спровели за Рожај, односно Пећ.

Губици иепријатеља: **мртвих 105, међу којима Ђоко Рачић, брат Павла Ђуришића, Милован Саичић;**

рањених 120, а рачуна се и више;

заробљених 30, који су пуштени;

удављених у Лиму 150, а рачуна се и више.

Материјал:

митраљез „бреда" 1 и четири сандука муниције;

п.митраљеза 4 и 2000 метака;

пушака 60 и 1200 југ. метака;

коња 2;

архива Павла Ђуришића; велики број граната за бацач без упаљача и основних допунских пуњења.

Губици наши:

погинулих 15 (од којих 10 из наше бригаде);

рањених 47 (међу овом цифром су 10 из теренских бат.);

подлеглих ранама 4 (међу цјелокупном цифром рањених налазе се 4 тежа, а остали су лакше).

У*трошено муниције:* **г(раната 34 великог бацача, 58 малог,**
митраљеске 5000 метака;
југословенске 4700 метака;
италијанске пушчане и п.митраљеске 7000;
енглеске 10.000 метака.

У*трошено бомби:* **енглеских 31**
југословенских 14
талијанских 107

Непријатељске снаге на десној обали Лима потпуно су разбијене.

Адријевичка бригада успјела је са Новицом Поповићем да се повеже са реакцијом у Плаву и Гусињу и да се пребаци преко Зелетина за Врмош, односно Подгорицу. Они су били до 8 ов.м. у селу Грачаници.

Ноћу 7 на 8 издали смо заповијест Беранско-андријевичком батаљону да затвори све газове на лијевој обали Лима Крушево — Андријевица, као и мостове; а наш Четврти батаљон са Ударним васојевићким батаљоном добио је задатак да их нападне преко Шекулара у селу Грачаници — Зориће — Баре. Пре него што су стигле јединице десне колоне, које су требале да затворе мост на Крушеву, они су се у први мрак са извјесним снагама пребацили на лијеву обалу Лима и дали се у бјежанију правцем Зелетин — Врмош, а осталим снагама преко Мурине исто за Врмош. Ове податке добили смо од другова позадинаца.

Стање на садашњем сектору Плав — Гусиње — Ругово — Бихор је задовољавајуће; муслимани, велики дио њих, борили су се против четника, убијали их и разоружали.

Наше снаге за сада имају сљедећи распоред:

Допунски батаљон Штаба II Ударног корпуса контролише Крушево — Полимље — Цецуне — Ђулићи (Превија).

Четврти батаљон ове бригаде Божиће — Андријевица — Сеоце.

Васојевићки ударни батаљон Грачаница — Луке.

Трећи батаљон ове бригаде аеродром — Беране — Хареми.

Први батаљон ове бригаде Дапсиће и контролише сва села у правцу Рожаја на ослобођеној територији.

Други батаљон ове бригаде Полице.

С обзиром да је непријатељ потпуно потучен и уништен, мишљења смо да на територији Андријевице довољно је Васојевићки ударни батаљон и допунски батаљон Штаба II Ударног корпуса, а на територији Беранског среза наша два батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

I

(М.П.)

Замј. полит. комесара
Драгутин Радовић

3. команд., капетан
Миливоје Грозданић

Начелник
Салих А. Радончић

БР. 240

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 9 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ И ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР БИЈЕЛОГ ПОЉА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
К. Оп. бр. 25
9 маја 1944, у 14 час.
Положај

ШТАБУ. . . . . БАТАЉОНА

Положај

У вези наређења Штаба III Ударне дивизије два наша батаљона треба да се пребаце на територију Бијелог Поља и то у току ноћи 9—10 маја.[2]

У вези предњег наређења

НАРЕЂУЈЕМО:

Први батаљон одмах ће се прикупити и настојати да му људство вечера у 5 сати, а одатле да изврши покрет за Беране, одакле ће продужити правцем Беране — Фемића Крш — Рибарев мост[3] — Бијело Поље.

Други батаљон ове бригаде настојаће да покрије положаје Првог батаљона, односно да контролише све правце према Рожају, као и Полицама.

Трећи батаљон ове бригаде прикупиће се и извршити покрет правцем Првог батаљона.

Четврти батаљон ове бригаде пребациће се са просторије Андријевица, и то одмах, и распоредити се на досадашњој просторији Трећег батаљона.

Са групом батаљона који иду за Бијело Поље командоваће з.команд. ове бригаде, друг капетан Миливоје Грозданић, од кога ће штабови батаљона добити наређење за смјештај и посиједање положаја.

Штаб бригаде налазиће се у Беранама.

[1] Копија оригинала, без потписа, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског, института под рег. бр. 24/1, к. 759.
[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 251.
[3] Мост на Рибаревини

Напомена:

Штаб првог батаљона ове бригаде зелене барјачиће које је добио од Штаба III Ударне дивизије прикупиће. Једну четвртину задржати за себе, једну четвртину предати Штабу трећег батаљона, а једну половину од цјелокупног броја тгредати начелнику овога Штаба.

Батаљони ће са собом водити и комору, односно интендантуру.

Детаљне извјештаје о свим промјенама достављати овоме Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб, начелник

БР. 241

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У САНЏАКУ И БОРБИ ТРЕЋЕ САНЏАЧКЕ БРИГАДЕ НА КАМЕНОЈ ГОРИ[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 75
10 маја 1944

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Подаци о непријатељу:

— Нијемци: њихове снаге, које су доста малобројне релативно, налазе се у гарнизонима Пљевља, Пријепоље и на комуникацији Пријепоље — Пљевља. На доминантним тачкама за одбрану те комуникације, Јабуци и Мијајловици, Нијемци се непрестано утврђују. Код саме Јабуке налази се око 400 Нијемаца. Наоружани су, поред тенкова, са већим бројем топова.

— четници: главнина њихових снага се налази око Пљеваља. Њу сачињавају Пљеваљска четничка бригада,

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

јачине до 600 људи, дијелови разбијене Прибојске бригаде, јачине до 200 људи, дијелови разбијене Нововарошке бригаде, јачине до 120 људи, и Павле Ђуришић са 200 људи који су дошли из интернације. Поред пушака, наоружани су са: 6 тешких митраљеза, 2 тешка бацача и око 17 п. митраљеза. Слабо стоје са италијанском муницијом, док муниције за оружја 7.9 мм имају довољно.

На просторији Бобово — Мештровац — Челебић — Фоча налази се четнички одред јачине до 800 људи, под командом Василија Бодироге.

Морал и борбеност четника су врло слаби, а појединих јединица скоро никакви. Језгро им чини Пљеваљска четничка бригада, а у њој Мељачки батаљон.

Мањи број четника налази се у Великој Жупи, спрам јединица наше VIII Црногорске бригаде.

— милиција: њена јачина на сектору спрам наших јединица износи око 1.500 људи. То је већином муслиманско становништво из Комарана, Велике Жупе, а има их што су мобилисани из Пљеваља и Пријепоља. Милиција држи положаје на десној обали Лима, спрам Бродарева и на сектору Велике Жупе, у самоме углу између Лима и комуникације Пљевља — Пријепоље.

Морал и борбеност те милиције су доста слаби.

2. Наше јединице:

— VIII Црногорска бригада држи положаје на просторији Крушево — Миљевићи — Виницка — Мијани — Својчево, са задатком дејства ка Пријепољу и затварања правца Пријепоље — Бродарево.

— III Санџачка бригада дејствује на просторији Камена Гора — Влака — Матаруге.

— IV Санџачка бригада дејствује на просторији јужно од Пљеваља.

3. Задње борбе (од 6—8 маја ов.год.):

Наше јединице су водиле мање борбе ка Пријепољу. жешће борбе на сектору Камена Гора — Јабука и мање борбе у правцу Отиловића и Пљеваља.

7 маја непријатељ је припремио нападе у циљу одбацивања наших снага од комуникације Пријепоље — Пљевља, са крајњим циљем заузећа Комарана и Бродарева.

Непријатељске крилне колоне биле су лако одбијене. Средња колона, коју је сачињавало око 400 Нијемаца и 50 милицајаца и четника, избила је у току тог дана на Камену Гору, потиснувши два батаљона III Санџачке бригаде. Та колона је била и заноћила 7 на Каменој Гори. III Санџачка бригада са три батаљона извршила је на њу напад 8 ујутру у 3 часа и успјела послије доста тешке и крваве борбе да

је протјера са тих положаја и одбаци на Јабуку. Разбити ту непријатељеку колону је за нас било неопходно нужно, јер продирап>е те колоне повукло би за собом тешке борбе на сектору код Комарана и можда и заузимање Комарана од стране непријатеља. У тој борби батаљони III бригаде показали су се.на висини. Наши губици у томе окршају били су: 5 мртвих (од којих један командант батаљона и његов замјеник), 28 рањених. Непријатељ је имао отприлике исти број губитака. Та несразмјера је углавном зато што се непријатељ одлично утврдио у Камењарима Камене Горе на истакнутим тачкама и што је био добро наоружан, док је с друге стране нашим борцима недостајало ручних бомби.

Резултат борби од 6—8 маја:

— Сузбијен непријатељски испад од комуникације Пријепоље — Пљевља.

— Непријатељски губици око 100 избачених из строја.

— Заробљено 9 непријатељских војника.

— Заплијењено: 20 ћебади, .15 пушака, 1 „парабелум" и нешто муниције.

— Наши губици: 39 избачених из строја.

4. Општи закључак: непријатељске снаге у Санџаку су доста слабе иако са милицијом и четницима знатно бројније од наших снага. Непријатељ чврсто брани комуникацију Пљевља — Пријепоље — Сјеница.

Намјеравана диверзиона акција на комуникацију Пријепоље — Сјеница може моментално дати повољних резултата, али не треба заборавити да ће Нијемци моћи мобилисати муслиманске масе од Сјенице и протуставити нашим јединицама које ће оперисати на десној обали Лима.

За сада нема услова да пребацимо једну бригаду сјеверно од комуникације Пљевља — Пријепоље (од чега би иначе имали знатних позитивних посљедица), али ће се дејством наших јединица на десној обали Лима извјесним дијелом растеретити наш сектор, у ком би случају могли пребацити ту бригаду и ставили би ту комуникацију између наших снага.

5. Дезертери се у врло малом броју јављају нашим јединицама. Ми смо у томе предузели потребне мјере, док се рад команди подручја и мјеста још видније не опажа. *У* томе погледу би требало предузети најенергичније мјере. Њихова рачуница, као несвјесног елемента колебљиваца, проста те: волим дати 20 оваца него главу. Ми смо по томе указали и позадинским властима као и предложили извјесне конкретне мјере.

6. У прилогу се доставља бројно стање и наоружање ове Дивизије.

Из тога прегледа се види да наша Дивизија има по списку 2.383 борца, међутим када се одбије сав расход и не узму у обзир борбени дијелови, практично изЛази на положај и води борбу око 1000 бораца свега.

Располажемо, с обзиром на бројно стање, са довољним бројем аутоматског оруђа. Потребна нам је муниција, ручне бомбе и бомбе за лаке и тешке бацаче. Такође нам недостаје санитетски материјал. Енглески п. митраљези би нам утолико били потребни пошто нема муниције за италијанске и југословенске п. митраљезе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Мило Јовићевић

Командант, п. пуковник
Жарко Б. Видовић

Напомена: У Сјеници се налазе велики магацини њемачког оружја, муниције, одијела и хране (материјал се налази углавном у кафани Рацка Букумировића и у великој кући Срета Живановића, што је у центру вароши). Главни њемачки магацини се налазе у Рашкој. Ту им се налази такође и болница. Те њемачке базе би добро било бомбардовати.

БР. 242

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 10 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ И СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ ДЕСНЕ ОБАЛЕ ЛИМА[1]

ШТАБ*
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 28
10 мај 1944 год.
у. . . . . .час.

ШТАБУ V И VII БРИГАДЕ

Послије успјешних операција које су водиле јединице наше дивизије у долини р. Лима, и у којима је непријатељ претрпио огромне губитке у људству и материјалу, разбијени дијелови непријатељских банди пребацили су се дије-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/1, к. 754.

лом на десну обалу ове ријеке. У области Берана и Андријевице јединице VII Црногорске ударне бригаде форсирале су прелаз ријеке, очистиле десну обалу између ова два мјеста и гоњењем принудили непријатеља на повлачење преко албанске територије. Према извјесним подацима велики дио четника и недићеваца разоружан је од муслиманске милиције. Један дио разбијених четничких банди из области Берана извукао се у правцу Сјенице. У области Бијелог Поља јединице V Црногорске ударне бригаде очистиле су појас десне обале р. Лима до р. Бистрице. У области Бродарева јпш се налазе непријатељске трупе састава: четници, милиција и Њемци, које држе под ватром комуникацију Бијело Поље — Бродарево на отсјеку Гостун — Бродарево. Јачина непријатеља на овом сектору није позната. Према расположивим подацима налази се у селима: Црвско, Гргаје, Гошево, Вишњево једна група четника одбјеглих из области Бијелог Поља и ^ерана.

Окупаторски гарнизони Пљевља, Пријепоље, Нова Варош, имају по један батаљон војника састава разних националности (Њемци, Чеси, Пољаци итд.) чији морал и борбеност су слаби. У Сјеници налази се мања њемачка посада, јачине до 100 војника. Ове њемачке јединице су из састава дивизије „Бранденбург" и по свим извјештајима изгледа да се у Санџаку налази само један пук ове дивизије. Бројно стање батаљона овог пука износи 300—350 војника. Наоружање непријатеља у овим гарнизонима је сљедеће: двије батерије брдских топова, два противколска топа, два француска тенка од 12 тона, један мали талијански тенк и неколика блиндирана аутомобила, од којих је један уништен у Бродареву.

Из Пријепољског и Пљеваљског гарнизона Њемци су задњих дана уз припомоћ милиције и четниКа покушавали неколико испада у правцу јединица XXXVII дивизије, али су били одбијени уз осјетне губитКе и враћени у гарнизоне.

Да би угрозили непријатеља у гарнизонима Пријепоље и Пљевља, индиректним притиском на комуникацију Сјеница — Пријепоље и у правцу Сјенице, одлучили смо да са јединицама наше дивизије очистимо десну обалу р. Лима и нападнемо непријатеља на овој комуникацији. У ову сврху прикупили смо потребан број снага V и VII Црногорске бригаде у области Бијелог Поља и Бродарева.

'За вријеме извођења операција по предвиђеном плану јединице XXXVII дивизије добиле су задатак од Штаба II Ударног корпуса да затворе правац од Пријепоља и Пљеваља према југу и нападну неггријатеља на комуникацији Пријепоље — Пљевља.

У циљу извођен>а предњих задатака[2]

Н'А РЕЂУЈЕМО:

1. V Црногорска ударна бригада. — Са три батаљона извршиће чишћење просторије на десној обали р. Лима између р. Бистрице и Бродарева, обухватајући десно села Црвско — Гргаје — Гошево — Вишњево. По чишћењу ове просторије одмах направити прелаз на ријеци Лиму код Бродарева или Гостуна, према томе гдје је тај прелаз лакше извршити, но према могућностима, и ради лакше и брже везе са јединицама на десној обали, на оба мјеста. Задатак ових батаљона након чишћења ове просторије је сљедећи: а) чишћење просторије од непријатељских банди према сјеверу, односно према комуникацији Пријепоље — Сјеница, б) дејство засједама на комуникацији Пријепоље — Сјеница, в) дејство у правцу Сјенице према ситуацији.

За вријеме дејства батаљона на овој просторији треба бити врло будан и опрезан како на правцима окупаторских гарнизона тако и према просторији Пештер, на којој се налази наоружана муслиманска милиција чији став према нама треба оцијенити, настојати да се постигне извјесна неутралност ове милиције, но под условом да четничке банде не могу налазити уточиште на њиховој просторији. Према муслиманском живљу бити врло коректан, а исто тако и према њиховој имовини све дотле док ови буду неутрални према нама. Но бити врло обазрив и будан према овој страни да не би под притиском Њемаца извршили изненадни напад на наше јединице, и исте доведене у тешку ситуацију. Ради овога одржавати везу са батаљонима VII бригаде који ће затварати правац од Пештера према Бистрици и Бијелом Пољу.

Један свој батаљон од батаљона који се сада налазе у Бродареву остаће и даље на просторији Бродарево — Буковик са задатком: а) детаљно рушење комуникације Бродарево — Пријепоље; б) чување моста који буде направљен у Бродареву или Гостуну; в) садејство јединицама XXXVII дивизије на правцу Пријепол>а у случају јачег непријатељског притиска у правцуБродарева; г) одржавање везе са јединицама на десној обали р. Лима и са овим Штабом телефонским путем; д) одржавање тијесне везе са деснокрилним јединицама XXXVII дивизије.

У случају јачег непријатељског притиска од Сјенице у правцу батаљона који ће оперисати на десној обали, оријентација ових батаљона биће прелази на р. Лиму у области Бродарева и Бијелог Поља.

[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 251.

2. VII Црногорска ударна бригада. — Са два батаљона који се сада налазе у области Бијелог Пол>а, са просторије Обров — Бистрица — Радојева Глава затворићe правце од Пештера и контролисати околну просторију. Ови батаљонтт ће служити за прихват батаљонима V бригаде у случају да ови буду принуђени на повлачење услијед јачег непријатељског дејства. Једна чета из састава ових батаљона мора осигуравати мост преко Лима у Бијелом Пољу. Ови батаљони морају бити врло активни у извиђању у правцу неослобођене територије и прикупл>ању података о стању на тој територији.

Остали батаљони ове бригаде остаће у области Берана и Андријевице на досадашњем задатку.

3. Остале јединице наше дивизије остају у садашњем распореду и на досадашњем задатку.

4. Извршењу горњег задатка јединице ће приступити сутра 11 овог мјесеца у току дана и радити даље саобразно ситуацији.

5. Хируршка екипа наше дивизије од 13 овог мјесеца налазиће се у Б. Пољу, а послије оправке моста код Бродарева или Гостуна пребациће се у с. Гостун ради брже хируршке интервенције.

6. Штаб дивизије налазиће се у Бијелом Пољу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генералмајор
Радован Вукановић

БР. 240

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КОМАНДЕ ПОДРУЧЈА ОД 10 МАЈА 1944 ГОД. КОРПУСНОЈ ВОЈНОЈ ОБЛАСТИ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У НИКШИЋКОМ И ШАВНИЧКОМ СРЕЗУ[1]

I КОМАНДА ПОДРУЧЈА
ВОЈНЕ ОБЛАСТИ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
Бр. 230
10-У-1944 г.

КОРПУСНОЈ ВОЈНОЈ ОБЛАСТИ II У. КОРПУСА НОВЈ

Положај

Подносимо вам редован сљедећи извјештај:

На основу личног запажан>а на терену приликом обиласка нашег подручја као и на основу извјештаја који су стигли у току посљедњих дана ситуација на нашем подРУЧЈУ је сљедећа:

Срез никшићки — и поред великог броја одбјеглих, и поред прилично јаке пропаганде непријатеља, и поред неуздигнутости војнопозадинске власти и народне власти политичка ситуација је — (Срез као цјелина) добра. Да се није гријешило са наше стране — како од наших органа власти тако и од војно-оперативних јединица, ситуација би била далеко боља и у свему слична оној какву имамо у Срезу шавничком. Наш рад био је управљен у првом реду на координацију рада наше војно-позадинске власти, народне власти и в.-оперативних јединица, односно штабова. По нашем мишљењу то би био основни недоетатак органа наше власти, те је у смјеру поправљања овакве ситуације од претставника в. в.[2] и п. нар. власти[3] и штабова в. о. ј.[4] одржаван низ састанака на којима се указивало на пропусте учињене са свих страна и јасно наглашена потреба ближе сарадње по свим питањима. Овакав неправилан рад, поред узрока друге природе (пропаганда непријател>а, страх да се и овог прољећа партизани морају повући за Босну, долазак

[1] Оригинал, нерегистрован, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института.
" Војне власти
[3] Претставници народне власти
[4] Штабови војно-оперативних јединица

недићеваца, помоћ у намирницама која ће доћи из Србије за народ Ц. Горе, пребацивање династије путем авиона и помоћу Енглеза за Балкан и сл.) онемогућили су нам провођење основног задатка — мобилизације нових бораца за наше бригаде. У том смјеру предузете су све потребне мјере и ангажоване све установе да се изврше благовремено припреме за мобилизацију, да се мобилизација политички припреми у сарадњи свих органа власти а уз помоћ в. о. јединица које ће дејствовати агитационо-пропагандно.

Од посљедњих састанака са свим штабовима на том терену и са претставницима в. власти и нар. власти ситуација се у многом измијенила.

Војно-позадинска власт чинила је са своје стране други пропуст: наиме — насједала је агитацији пете колоне да су наше бригаде пљачкашке и није предузимала потребне мјере да се ауторитет наше војске заштити. По овом је пропусту оштро ударено.

На извјесним теренима извјесне личности коче у многоме правилноме раду и својим ауторитетом сметају да се нагло крене ка бољем. О овом ћемо било усмено, било писменим путем поднијети извјештаје и све оно што смо ми у том погледу предузели. Наглашавамо само да је нова подјела територија на команде мјеста у многоме измијенила ситуацију и прилично уклонила сметње које су са ове стране долазиле.

Ми тврдимо да је народ Среза никшићког пријатељски расположен и са неуспјесима VII офанзиве — наде свих петоколонаша — ситуација се може карактерисати као добра.

Срез шавнички — примијећено је нешто мало роварења у племеку шаранском и нешто у Ускоцима, а иначе ситуација је врло добра. Познато вам је — приликом боравка на овом терену — да су војне власти на овом терену уздигнуте и да постоји пуна сарадња в. власти и народне власти. Ријешеност да се треба борити до краја дошла је и овај пут до пуног изражаја. Наш рад на овом терену треба само продубити и водити правилну политику према масама и тенденцију заоштрености партизанских и четничких фамилија каналисати ка измирењу. Ни до сада нијесу се испољиле непријатељске акције приличног броја одбјеглих из наше војске и оних који су послије бомбардовања Никшића избјегли Па сада посматрају шта ће се даље догодити. Њихов утицај није се осјетио а народ је правилно схватио њихову намјеру излажења. Ми мислимо да нам у политичком погледу не могу бити озбиљна препрека.

Војничка ситуација: — наша активност у погледу контроле терена повећава се. Све наше расположиве снаге налазе се иа терену у претраживању терена и чишћењу од дезертера и избјеглих из Никшића. До сада смо извели неколике успјеле акције чији је резултат био хватање дезертера, које одмах упућујемо у своје јединице—бригаде. Пронашли смо и извјестан број јатака које смо најоштрије економски казнили. Случајева напада на наше везе" и патроле није било. У вези са овим ми мислимо да се на наш терен не би могла примијенити наредба Штаба Корпуса пов. бр. 7, коју сте нам доставили. Сматрамо да се сличним мјерама не би много доброг учинило на нашем подручју — које би и без онаквих мјера (нарочито тач. 2) могло да се доведе до реда. Терен Среза шавничког прилично је под нашом контролом, бар за ове прилике; док терен Среза никшићког недовољно је контролисан. Предвидјели смо и дали налоге да се појача контрола терена Лукова и Рудина, тиме што ће се на тим теренима успоставити нове страже. Људство за те страже већ скоро имамо прикупљено.

У вези са распадом Јаничићеве бригаде велики број одбјеглих налази се на терену и крије се по шкриповима. Ми немамо довољно снага да брзо предузмемо чишћење терена а оперативне јединице на том сектору имају друге и прече задатке. Узрок распада је и наша кампања за повраћајем одбјеглих, и да смо ми могли дагти гаранцију да неће бити мобилисани за наше бригаде, број четника који се враћају био би далеко већи. Ми смо ту иступили — мислимо — правилно, тако да смо казали: околност да је неко био у четницима неће утицати на то да буде мобилисан, али сваки који је способан за мобилизацију, кад она буде општа, биће мобилисан.

Приличан број четника из Никшића изашао је на нашу слободну територију а тако исто и из Грахова и крије се по шумама. Имамо доказе да су извјесни дошли са задацима. Предузели смо све мјере које нам стоје на расположењу да очистимо терен. Батаљони које ћемо формирати за нашу територију биће довољна гаранција да ћемо ми — уколико се ситуација не промијени — бити пуни господари нашег терена.

Мобилизација: — на терену Среза шавничког проведена је скоро у потпуности, но ипак моћи ће се — уз осјетну оскудицу — мобилисати и број који је од вас захтијеван. Повољан развој догађаја ишао би нам на руку а ми га као таквог и предвиђамо. Терен Среза никшићког има приличан број људства — Голија, Бањани — Општина кочанска, Луково — Јасеново Поље и Жупа. Ми смо пред наше команде

поставили као основни њихов задатак мобилизацију и дали им упутства за њено правилно провођење. Већ су у току политичке припреме за исту и након тога приступиће се у повољном моменту позивима. Дубоко смо увјерени да ће на овај начин проведена мобилизација имати успјеха. Тога ради на тај терен је пошао друг Костић, политком нашег подручја, који ће руководити мобилизацијом на том терену, а један од другова из команде биће на овом терену — Пива — гдје ће поспијешити мобилизацију.

Покушаји да се нападну од банди наше страже (Шћепан Поље) нијееу имали успјеха само благодарећи нашој будиости.

Један Мали испад бандита из Никшића у правцу Глибавца и Драгове Луке одбијен је у садејству наших стража и в.-оперативних јединица. Других покрета непријатеља није било.

Гарнизони непријатеља — уколико нам је познато — нијесу се повећали за посљедње вријеме.

Економско стање на терену подручја: — исцрпеност до максимума. Жита уопште немамо. Сјетва је подбацила. Глади има у приличној мјери. Приличан број болница и болничког особља још више погоршавају ситуацију. Боравак наше војске на овом терену отежао нам је положај. Народ даје све што има и не жали што даје. Али, нема се одакле више дати. Нешто стоке има још — Сињајевина — Бањани и Шаранци. Непаметно газдовање и неправилан рад војно-оперативних јединица и војно-позадинских власти исцрпио је терен преко еваке мјере. Сопствених средстава имамо врло мало. Дат нам је вагон жита и већ смо упутили коње за Бијело Поље, али то није нипгга. На нашем терену је и сада преко 2500 лица које хранимо још углавном са терена.

Ни помоћ коју добијамо није — по нашем мишљењу — правилно организационо постављена. Мишљења смо да би ми из Подручја требали да за потребе наших болница вршимо расподјелу материјала који добијамо. Међутим, веза између нас и члана економског отсјека који је на овом терену а руководи материјалом није ни стална ни редовна. Тако, ми смо остављени сами себи и не можемо располагати са средствима која нам стоје на расположењу. Било би далеко боље ако би и са овим материјалом — бар са оним за болнице — ми руководили и издавали налоге за његову расподјелу, наравно и магацинирали га на одговарајући начин. По овом пиТању ми очекујемо од вас конкретна наређења члану економ. отсјека — који се сада налази на нашем ,терену.

Прехрана наших јединица није лоша — мислимо на наше страже.

Сарадња са НОО и војно-оперативним јединицама: — водимо курс на то да дође до пуне сарадње и она је очито изражена на терену Среза шавничког, док на терену Среза никшићког у овом се није далеко одмакло.

Сарадња — као Проблем врло значајан и нужан на читавом нашем подручју — ми смо поставили на здраве основе. Путем сарадње увјерени смо да ће се уклонити све неправилности које су се до сада догађале.

Наглашавамо да НОО на нашем терену — пгго нарочиТо важи за терен Среза никшићког — нијесу чисти. Дух шпекулације се назире, па чак и отворено испољава, код многих сеоских одбора. Сеоски и племенски шовинизам код већине одборника сметају правилном функционисању народне власти.

Равномјерност у оптерећењу појединих општина не постоји. У том погледу највише се поштеђују Бањани и неко жели да тај крај остане више поштеђен од осталих, наглашавајући да је тај крај много дао. Ми смо са своје стране одредили извјестан број стоке са тога терена за наше јединице које се налазе на положајима око Грахова. Ова наша наредба је у потпуности извршена још док је тамо на лицу мјеста био један од чланова ове команде.

Уочавамо да је нужно чишћење одбора и ми смо дали наређење нашој војној власти да све млађе одборнике мобилише за нашу војску.

Са своје стране штабови војно-оперативних јединица оштро су указали на пропусте које су починили млађи штабови и предузели оштре мјере да се даље неправилности не чине. Од сада је успостављена најужа сарадња претставника војно-позадинске власти и оперативних штабова на теренима гдје се ови налазе.

Здравствене прилике — мимо очекивања стање је задовољавајуће. Епидемија нема. Да није оскудице у храни, болести би биле избјегнуте. Овом је у многоме допринијела околност да смо ми на вријеме предузели превентивне мјере и онемогућили епидемију у коријену. Наше екипе извршиле су задатак у свему и провеле предвиђене мјере благовремено. Санитет је радио правилно и појаве првих епидемија (Луково, Ивање, Голија) сузбио на вријеме.

Закључак: војничка и политичка ситуација доста добра. Ситуација се развија повољно. Увјереност у потпуну побједу постоји на читавом подручју и вјера да ће она брзо доћи даје снаге народу да издржи све напоре. Економски

пшгожај тежак и све тежи из дана у дан. Потребно је дати пуну помоћ у сваком погледу.

Ваша наређења о мобилизацији, преформирању наших јединица, устројству команди мјеста, саобразно наредби В. Ш. од 8 II 44 г., проводимо у свему на нашем подручју.

Послије потпуног обиласка терена један од чланова ове команде доћи ће да вам поднесе и усмен извјештај о ситуацији код нас, уколико не сматрате да је тај долазак непотребан. О овом нас извијестите.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
отсл/тан

Командант
Јоеиф Маловић

(М. П.)

БР. 244

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 12 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У НИКШИЋУ, КАТУНСКОЈ НАХИЈИ И БОКИ КОТОРСКОЈ[1]

„25 —X"
Стр. пов. бр. 22

12 маја 1944 године

Достјавља извјештај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
— за II отсјек —

Положај

На основу прикупљених података на свом сектору достављамо сљедећи извјештај:

А) НЕПРИЈАТЕЉ

1. — Никшић. Окупаторске снаге у гарнизону Никшић појачане су са једном четом Њемаца и одговарајућим бројем аутоматског оруђа (ово у односу на наш извјештај Стр. пов. бр. 16 од 8. IV т. г.).[2] Од моторних возила непријатељ

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31—1, к. 393.
[2] Документ није сачуван.

у Никшићу има: 20 камиона, 3 луксузна аутомобила и неколико мотоцикла. Осталих моторних возила нема. Сву бодљикаву жицу прикупљају и на брзу руку је плету око ископаних ровова, око зграде Силоса и у самом центру вароши. Распоред ових непријатељских снага је остао исти.

Четничке снаге у Никшићу изгледају овако:

Дурмиторска четничка бригада Ивана Ружића броји око 550 бораца и подијељена је у три батаљона. Наоружана је са 7 п. митраљеза, 1 т. митраљезом, 1. т. бацачем и 2 лака. Један батаљон ове бригаде налази се у с. Страшевина, други на простору Дукло — Растоци и трећи у с. Студенци. Вођство ове бригаде сачињавају Иван Ружић, Станиша Јауковић, Светозар Јауковић, поручник Чворовић — све официри бив. југ. војске — и Милош Башовић, претсједник Дробњачке општине, др. Цаковић и инг. Љубо Лазаревић.

У посљедње вријеме приличан број четника избјегао је из блока и крије се око својих кућа. У каквој намјери ово раде нијесмо могли тачно утврдити, али мислимо да је код већине посриједи само страх, тј. бјеже јер мисле да ће се најбоље сачувати ако се буду крили око својих кућа, што су сада у могућности.

У Никшићу има и један батаљон жандарма под командом капетана Петра Драшковића, који броји 110 жандарма. Подијељен је у двије чете: Никшићку под командом Бошка Аграма и Жупску под командом Павла Вукићевића. Прва броји 60 људи и налази се у Никшићу, а друга броји 50 и налази се у с. Кличево. Наоружани су са 3 т. митраљеза и више п. митраљеза.

Омладинска љотићевска чета броји око 80 омладинаца. Од аутоматског оружја имају 2 п. митраљеза.

Сада је формирана и нека милиција од сељака из села која контролише окупатор, као и од оних који су избјегли из села која ми контролишемо. Тако, Кличевци имају 40 пушака, 2 п. митраљеза, 1 т. митраљез. Жупљани, Луковпи и други налазе се у Кличеву под командом Лазара Никчевића, ппоручника Мацановића и Блажа Контића. Скоро никада не учествују у борбама. Морал и борбеноет ових никаква.

У самој вароши влада велики страх од савезничког бомбардовања, тако да преко дана скоро нико не остаје у вароши, а већина становништва избјегла је у околна села која контролише окупатор. Нешто партизанских породица избјегло је и на нашу територију.

Сви горњи подаци могу се сматрати потпуно сигурним.

Са доста сигурне стране обавијештени смо да непријатељ из Никшића нема за сада неких офанзивних намјера

Карактеристично је да у свим досадашњим борбама које су наше јединице водиле у околини Никшића, у непосредној близини Уздомира, њемачка посада која се налази на Уздомиру није отварала ватру у циљу потпомагања дејства четничких банди.

2. — Комуникација Даниловград — Чево — Цетиње. Према подацима непријатељске снаге на овој комуникацији распоређене су овако:

У Г. Загарачу (Бешин Уба — Руишта) налази се једна чета Њемаца и једна чета жандарма; у Марковини (црква — Вучић) налази се једна чета Њемаца са нешто четника; у Велестову (школа и кућа Турчиновића) налази се једна чеТа Њемаца и на Чеву се налази око 200 њемачких војника и нешто четника. Даље према Цетињу њемачке посаде се налазе на простору Симуња — Ресна — Чекање. Јачину ових непријатељских снага нијесмо тачно утврдили.

Послије овлађивања Чевом и наведеном комуникацијом, непријатељ је присилно мобилисао све мушкарце из партизанских породица у селима Комани, Бандићи и Загарач. У Загарачу су партизанске фамилије све похапшене и над њима непријатељ врши страшан терор.

3. — Ластва — Зубци. На просторији Ораховац — Ластва — Гранчарево јачина непријатељских снага је око 1000 четника и понекад нешто Њемаца. Ови четници су већином из Херцеговине, док је мањи дио са територије Општине граховске и бањске. Распоређени су на положајима Махала (к. 505) — Височник (к. 591) и Црвено Брдо (к. 642), Наоружање ових није нам тачно познато.

4. — Грахово. Према још непровјереним подацима гарнизон у Грахову, у коме је било око 120 Њемаца, прије неколико дана смијењен је и сада се ту налази око 150 усташа.

На нростору Нудо — Горње Поље — Крња Јела јачина непријатељских снага је око 300 четника.

5. — Требише. У Требињу се налази један батаљон „Вражје дивизије" у јачини 800 војника, нешто усташа и четника.

6. — Билећа. Према посљедњим подацима у Билећи има око 1500 четника.

Подаци под тач. 3, 4, 5 и 6 нијесу довољно провјерени.

7. — Бока Которска. Непријатељске снаге у Боки од посљедњег нашег извјештаја нијесу се знатно измијениле, а такође нема промјена ни код четничких банди. Формиране су три нове жандармеријске станице, и то једна у Општини луштичкој, једна у с. Љута и једна у с. Д. Ораховац. Јачина посада у овим станицама креће се од 15 до 20 жандарма.

Формирање ових нових етаница условиле су повећане акције партизана-позадинаца у Боки.

Од прије извјесног времена у Котор је дошло приличан број борбених моторних чамаца (не знамо тачан број), који су смјештени у Ријеци у Котору, близу нове царинарнице. Ови су наоружани са противавионским митраљезима 20 мм и лансирним цијевима са по 2 торпеда.

8. — Покрети непријатеља. Већ сте обавијештени да ових дана пролазе комуникацијом Скадар — Подгорица — Цетиње — Бока и даље према сјеверу неколике дивизије и да је до 2 ов. мј. прошло око 10.000 војника. Ми располажемо са подацима, који су доста сигурни, да овом комуникацијом треба да, прођу четири њемачке дивизије из Грчке и да им је правац према Италији. Предузели смо све мјере иа дознамо које су то дивизије, али запосједањем Чева од стране непријатеља везе су нам прилично искидане, те је ово доста отежано.

9. — Намјере непријатеља. Према подацима којим располажемо, а и према горе изнесеним снагама које окупатор има према нама, за сада се не би могло говорити о неким његовим офанзивним намјерама. Његов испад према Катунској Нахији и запосиједање комуникације Данмловград — Чево — Цетиње није услиједило зато што окупатор има намјеру искоришћавања те комуникације, већ из разлога бочног обезбјеђења колона које пролазе из Грчке комуникацијом Подгорица — Цетиње и даље. Да је ово заиста тачно, говори и то што непријатељ — Њемци — није покутпаЕао даљи продор од Чева, а приликом нашег напада на Чево показивао је врло велику упорност и јако се утврдио. Нијесмо могли закључити да ли је окупатор посјео Чево са намјером да се ту задржи, или пак само привремено, док прођу поменуте дивизије.

На оеталим секторима, гдје се окупатор налази према нашим снагама, он се држи потпуно дефанзивно. На извјесним секторима окупатор примјењује начин активне одбране — испадима према нашим положајима, и за ово углавном употребљава четничке банде, које приликом ових испада врше пљачке и тероришу нама пријатељски расположено становништво.

Код четничких банди, нарочито послије претрпљеног неуспјеха у Јужном Санџаку и Васојевићима, деморализација се из дана у дан повећава. Поред овога, савезничко бомбардовање градова у Црној Гори показало им је да се више ни тамо, иза окупаторске жице, не могу осјећати сигурним. Зато сада има велики број случајева избјежавања из блокова, појединачног или у групицама, и пребацивања

на територију коју ми контролишемо у циљу скривања око својих кућа, те на тај начин избјећи борбу и „сачувати главу". Ово не значи да поједине групице зликоваца које СУ се пребациле у позадину немају каквих специјалних задатака, као и то да не би сви ови, у случају кад би окупатор и банде из жице пошли на нас, пуцали нашим борцима у леђа.

™ НАШЕ ЈЕДИНИЦЕ

Наше јединице се сада налазе, и то:

II. Далматинска бригада без једног батаљона, ојачана са два батаљона Бокеља, налази се на простору Грахово — Вилусе. Један батаљон ове бригаде налази се на простору с. Стуба (код Никшића).

VI. Црногорска бригада са два батаљона налази се на простору Луково — Горње Поље, а са два батаљона и једним батаљоном Ловћенеког одреда на простору Ластва Чевска — Убли — Трешњево.

Никшићки одред са једним својим батаљоном налази се на простору с. Кусиде.

Борди VI Црногорске бригаде, у посљедњим борбама око Чева и овог пута, као и у ранијим борбама у Катунској Нахији, у Пјешивцима и око Грахова, показали су да у борбеном погледу не изостају иза бораца наших старих бригада.

Јединице II Далматинске бригаде, од посљедњих борби на комуникацији Никшић — Даниловград, већином су држале положаје и вршиле притисак на непријатељски гарнизон у Никшићу путем препада и засједама. Сада овој бригади и бокељским батаљонима на новим положајима претстоје веће борбе са непријатељем на сектору Грахово — Зубци — Ластза.

Морал код свих наших јединица на висини. Има случајева дезертерства, и то из VI бригаде од оних који су дошли као попуна из Среза шавничког, и из Далматинске од оних који су дошли као попуна из Допунског батаљона II Ударног корпуса.

Борци одредских батаљона по борбеним квалитетима не изостају много иза бораца из бригада, али како војнички тако и политички много слабије се уздижу; дисциплина код ових није на довољној висини, а руководства су прилично недорасла.

Бројно стање, како II Далматинске, тако и VI Црногорске сведено је на врло мали број, те се попуна њихова, а нарочито VI Црногорске, намеће као нужност. Са попуном бокелгских батаљона иде, такође, врло слабо.

Код свих наших јединица исхрана је сваким даном све слабија, што је посљедица врло слабог економског стања терена на којем се налазе. Економски органи свих наших јединица у сарадњи са НОО-има и командама мјеета улажу све да прибаве војсци потребне количине хране, премда ови посљедњи увијек не показују довољно разумијевања за потребе војске, те су у појединим случајевима наши интенданти приморани да сами предузимају прикупл>ање хране, наравно уз присуство претставника НОО-а.

Поред овога, наше јединице нарочито оскудијевају у муницији (југословенској), као и у одјећи и обући, те снабдијевању са овим, а нарочито са муницијом треба приступити одмах.

Ц) НАРОД

Стање и расположење код народа на територији на којој се налазе наше јединице је сљедеће:

Четничке банде, као и њихови елементи који се налазе на нашој ослобођеној територији, посљедњу њихову офанзиву у Санџаку и Васојевићима били су толико надували, тако да су се све њихове комбинације и читава пропаганда везале за њу. Међутим, потпуним крахом тог њиховог покушаја и преласком наших снага у противофанзиву на том сектору и код народа на овом терену сваким даном се повећава повјерење у нашу војску и народ оејећа да нити окупатор нити четничке банде, са овим снагама којим раеполажу, нијесу у стању ма шта озбиљније против нас предузети. Са овим нагшутицај на масе сваким даном се повећава, а једна огромна већина је у нашу побједу потпуно убијеђена.

Територија на којој се налазимо је скоро потпуно исцрпена са житом, тако да ће снабдијевање истим у најскорије вријеме са овог терена бити онемогућено.

Д) ДЕЈСТВО САВЕЗНИЧКЕ АВИЈАЦИЈЕ

24-ог априла т. г. 10—12 савезничких лаких бомбардера бомбардовало је Тиват. Том приликом је уништен један брод, један тендер, а један док је оштећен. Погинуло је 5—6 Њемаца и 10 радника. Већи број је рањен. Од стране противавионске одбране један апарат је оборен, чијега пилота је успјело нашим позадинцима да спасу.

Према подацима којима ми располажемо Подгорица је бомбардована са 30—40 апарата из три маха и увелико је оштећена. Ниједна кућа није остала здрава. До суботе вече (6 ов. мј.) пребројано је 1940 жртава, од којих око 100 Њемаца; затим мајор Лашић са 32 члана његовог Штаба. Број мртвих цијени се на преко 3000.

Такође је бомбардован Спуж и Даниловград.

Ваш Билтен бр. 5, као и наређење Пов. број 113 од 6 ов. мј.,[3] примили смо. Ово наређење расписали смо како бригадама тако и одредима који су под командом нашега Штаба. Извјештај који се тражи тим наређењем послаћемо на вријеме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За „25 — X"
Рашо[4]

БР. 245

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 14 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ НА ПРОСТОРУ ДОБРЕ ВОДЕ—СКРИВАЧА—ГРЧКИ ДО[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 27
14 маја 1944 год. у 13,45 час.
Положај

ШТАБУ. . . . БАТАЉОНА

Положај

Послије ликвидације Берана и чишћења десне обале Лима од четничких банди, групе које нијесу успјеле да пређу албанску територију, јер када су добиле обавјештење да муслимански живаљ у општини Петњичкој, као и Ругову разоружавају четнике, пљачкају их и узимају сву покретну имовину и исте спроводе у Пећ, односно Рожај, ове групице склониле су се у планине непосредно до албанске границе.

[a] Документ се налази у архиви Војноисториског института под рег, бр. 26—1, к. 391.
[4] Рашо Радовић

[1] Оригинал, ггисан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—5, к. 392.

Муслимански живаљ им не дозвољава прелаз на њихову територију већ контролише све прелазе преко своје границе. Обећали су нам да ће судјеловати у разбијању и унлштењу ових банди заједно са нашим јединицама, само претходно да их обавијестимо.

Група четникЗ са слабим наоружањем, њих око 150, налази се према тачним обавјештењима другова позадинаца, како са ослобођене територије тако и са Бихора, на простору Добре Воде — Скривена — Грчки До. Добре Воде се налазе у непосредној близини к. 1403, а Грчки До се налази западно од Локве за 1 км (тачно у међуречју поточића).

Ради ликвидације ове групе

НАРЕЂУЈЕМО-

Двије чете 4-ог батаљона са два члана Штаба батаљона кренуће се правцем Беране — Дапсићи — узводно уз Дапсићку Ријеку, источно од коте 1096 — Бабино Брдо — к. 1306, сјеверно од к. 1366 — Жандармериска станица Ђаково. Од Жандармериске станице упутиће један вод према к. 1660 Кочина и затворити вјероватну отступницу непријател>а низ ријеку Жупаницу према Ђунеровићима. Овај вод ће се поставити тако да затвори све правце од Локве. Остали дио снага распоредиће се према терену подилазећи према Скривачи. Јединице требају да буду на својим положајима 15 ов. м. у зору, када ће се за видјела извршити сама акција. Зато ће Штаб батаљона одмооити људство у Дапсићима, а одатле предузети даљи покрет, водећи строго рачуна о дужини марша из Дапсића до циља. Са собом узети извјестан број позадинаца који добро познају терен. Двије чете 2-ог батаљона са два члана Штаба батаљона кренуће се правцем Горажде — Заграђе — Голо Брдо — Оштра Јела — Симовче — к. 1403, с тим што ће један свој вод упутити од Голог Брда према Тмушићима — десном обалом Дапсићке Ријеке у правцу Скриваче. Полазак јединица регулисаће Штаб батаљона, руководећи се да пред зору буду на полазним положајима. Затворити вјероватну отступницу непријатеља према Кацуберу.

Скреће се пажња јединицама да ће муслимани бити у одређено вријеме за напад на својој граници и затвориће све путељке. Муслимани ће имати бијела кечета на глави, зато ће све јединице ове бригаде водити строго рачуна да не би дошло до међусобног пушкарања. Одржавати строго везу међу собом.

Послије ликвидације ове банде јединице ће се вратити у своје кантонмане и поднијеће овоме Штабу детаљан извјештај.

Борбени знаци: важе знаци распознавања.
Штаб бригаде налазиће се у Беранама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ'

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

Командант, п. пуковник
Нико Стругар

Начелник
Салих А. Радончић

(М. П.)

БР. 246

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ОД 15 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА СВОЈОЈ ТЕРИТОРИЈИ ОД 1 ДО 15 МАЈА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
ПРИМОРСКЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
II УДАРНОГ КОРПУСА
О. бр. 59
15 маја 1944 године
Положај

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Овај извјештај треба углавном да обухвати рад наших јединица од 1 маја т. г. до данас.

Концем прошлог мјесеца непријатељ је почео транспортовање јачих снага из Грчке, преко Подгорице, Цетиња и Боке за сјевер, према обавјештењу три дивизије, па је у циљу што бољег обезбјеђења ове комуникације направио испад у правцу Катунске Нахије од правца Даниловграда и Цетиња, како би овладао комуникацијом Даниловград — Чево — Цетиње и тиме одбацио наше јединице са ове комуникације, а потом да омогући четничко-зеленашким бандама даље дејство против наше слободне територије — Катунске Нахије.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12—6, к. 392.

У циљу извршења предвиђеног плана непријатељ је формирао пет колона нападних, и то:

Једном колоном од Даниловграда према Марковини и Чеву. Јачина ове колоне је око 150 Њемаца и око 700 четника, наоружаних са два топа, 4 тешка бацача и 6 тенкова. Другом колоном од правца Кокоти, преко Прогоновића ка Чеву. Јачина ове колоне је 50 Њемаца и 150 четника, наоружаних са два брдска топа и 4 тешка бацача, поред осталог наоружања. Трећа колона од правца Цетиња ка Симуњи и даље према Ресни. Јачина ове колоне је 50 Њемаца и око 200 четника, наоружаних 1 хаубицом и два тешка бацача. Пета колона непознате јачине од правца Рисна према Воденом Долу. Била је пројектована и шеста колона коју је имао да формира наименовани командант Душан Вуковић у Његушима од зеленашких банди и да од правца Његуша крене ка Чеву. Чим је Вуковић дошао на Његуше и покушао да мобилише и формира колону, сељаци су му отказали послушност, те се је сам командант разочаран вратио за Цетиње.

Непријатељ је 30 априла овладао Чевом и Симуњом и тиме потиснуо наше бројно мање јединице које су држале ове положаје на просторију Ластва — Прентин До — Бата. По овлађивању Чевом непријатељ је истурио своје претстражарске дијелове у правцу Д. Ластве и Ожеговице.

Једновремено, када је непријатељ извршио напад на наше дијелове, формирао је и поставио двије посаде на комуникацији Даниловград — Никшић у укупној јачини од 100 Њемаца и око 300 четника. Ове посаде имале су за задатак да нападну наше јединице бочно и са леђа преко Љескових Дола и Бијелих Пољана, тежећи да се вежу са Граховским гарнизоном. Овај напад би услиједио тек онда ако би непријатељ успио да потисне наше снаге из Катунске Нахије.

На основу овога, а у циљу спречавања непријатељског надирања и угрожавања наше слободне територије, наредили смо VI Црногорској бригади да организује напад на непријатеља и очисти ову просторију од ових банди.

Ради потпуније организације овога рада и обједињавања команде над свим јединицама упућен је и начелник овога Штаба друг Перућица.

По извршеном организовању и припреми одлучено је да се непријатељ нападне у току ноћи 2/3 овога мјесеца, са појачаним снагама. За овај напад стављене су на расположење сљедеће јединице: три батаљона VI бригаде, један батаљон II Далматинске и један батаљон Ловћенског НОП одреда. Задатак ових јединица — батаљона је потискивање

непријатељских претстражарских дијелова, а затим напад на Симуњу, Ресну, Чево и Марковину. Тежиште напада наших батаљона је Чево. Напад на Чево и остала непријатељска упоришта услиједио је 3 маја у 3 часа ујутро, са сљедећим распоредом батаљона: 2 батаљон VI бригаде кренуо се правцем Трњине — Равно Осје (к. 902) са задатком да бочно туче непријатељске снаге у Чеву, а потом овлађивање к. 883, оријентишући једну своју чету у правцу Ресне и Лисца. 3 батаљон напада правцем Доловско Корито — Ожеговица — Војнићи, са којих положаја има да туче непријатељску посаду у школи и општинској згради. Ловћенски батаљон напада правцем Ожеговица — Јама Чевска (к. 1133) — Копитник (к. 1086) — Гургуљ, са задатком бочног дејства непријатељске посаде у Мишке (група кућа). 1 батаљон VI бригаде напада правцем Меоца — Ластва, једним краком Великом Гарчу, а другим преко к. 1128 у правцу Марковине. Сви батаљони када дођу на полазне положаје једновремено ће извршити напад на Чево, по уговореном знаку који је био устаљен.

Батаљону II Далматинске бригаде наређено је да затвори правце који изводе од Богетића према Медвеђу, Подкупићу и Ораном Долу.

Напад је почео у 3 часа ујутро са полазних положаја, до ког времена су непријатељски претстражарски дијелови били ликвидирани и потпуно очишћени.

У првом налету наше јединице су успјеле да непријатеља сабију у неколико кућа Чева, а главнину четничких банди да разбију и отјерају са положаја око Чева, док је један дио сабијен са Њемцима у групу кућа. Усљед утврђености бункера који су били израђени око кућа непријатељ је давао жилав отпор и засипао је наше положаје јаком ватром из аутоматског оружја и многобројних бомби. Батаљони нијесу успјели да заузму Чево, али је извршена ужа блокада истог. Са оваквом блокадом држали смо непријатеља цио дан, који је цио дан из бацача и брдских топова гађао у правцу наших положаја, али увијек са пребачајем. У току овога дана наши су вршили рушење комуникације Чево — Марковина и Чево — Ресна. Увече у 20.30 часова са истим снагама и распоредом јединица извршен је поновни напад. И овим нападом нијесмо успјели ликвидирати са Чевом, иако смо овладали са свим њиховим бункерима који су били око саме групе кућа и нанијели им приличне губитке. Ватра је била паклена, нарочито са њихове стране. Са свих отвора врата, прозора и тавана бацане су безбројне ручне бомбе, пушчане и из лаких бацача. Ова ватра допуњавана је из више аутоматских оруђа („шараца")

STAB
II UDARNOG OPERATIVNE ZONE
III Crnogorskog korpusa
O.Br. 59/
15 maja 1944 godine
POLOŽAJ

124-6
393

ŠTABU II UDARNOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

P O L O Ž A J.

Ovaj izvještaj treba u glavnom da obuhvati rad naših jedinica od 1 maja t.g. do danas.

Koncem prošloga mjeseca, neprijatelj je počeo transportovanje jačih snaga iz Grčke, preko Podgorice, Cetinja i Boke za sjever, prema obavještenju tri divizije, pa je u cilju što boljeg obezbedjenja ove komunikacije, napravio ispad u pravcu Katunske Nahije od pravca Danilova Grada i Cetinja, kako bi ovladao komunikacijom Danilov Grad-Čevo-Cetinje i time odbacio naše jedinice sa ove komunikacije, a potom da omogući četničko-zelenaškim bandama dalje djelovanje protiv naše slobodne teritorije-Katunske Nahije.

U cilju izvršenja predvidjenog plana neprijatelj je formirao pet kolona napadnih i to:

Jednom kolonom od Danilova Grada prema Markovini i Čevu. Jačina ove kolone je oko 150 Njemaca i oko 700 četnika, naoružanih sa dva topa, 4 teška bacača i 6 tenkova. Drugom kolonom od pravca Kokoti, preko Progonovića ka Čevu. Jačina ove kolone je 80 Njemaca i 150 četnika, naoružanih sa dva brdska topa i 4 teška bacača, pored ostalog naoružanja. Treća kolona od pravca Cetinja ka Simunji i dalje prema Resni. Jačina ove kolone je 50 Njemaca i oko 200 četnika, napružanih i haubicom i dva teška bacača. Peta kolona nepoznate jačine, od pravca Risna prema Vodenom Dolu. Bila je projektovana i šesta kolona koju je imao da formira naimenovani komandant Dušan Vuković u Njegušima od zelenaških bandi i da od pravca Njeguša krene ka Čevu. Čim je Vuković došao na Njeguše i pokušao da mobiliše i formira kolonu, seljaci su mu odkazali poslušnost, te se je sam komandant razočaran vratio za Cetinje.

Neprijatelj je 30 aprila ovladao Čevom i Šimunjom i time potisnuo naše brojno manje jedinice koje su držale ove položaje, na prostoriju-Lastva-Prentin Do-Bata. Po ovladjivanju Čevom, neprijatelj je isturio svoje prestražarske djelove u pravcu D.Lastve i Ožegovice.

Jednovremeno, kada je neprijatelj izvršio napad na naše djelove formirao je i postavio dvije posade na komunikaciji Danilov Grad-Nikšić u ukupnoj jačini od 100 Njemaca i oko 300 četnika. Ove posade imale su za zadatak da napadnu naše jedinice bočno i sa leđa preko Ljeskovih Dola i Bijelih Poljana, težeći da se veže sa grahovskim garnizonom. Ovaj napad bi uslijedio tek onda, ako bi neprijatelj uspio da potisne naše snage iz Katunske Nahije.

Na osnovu ovoga [redacted], a u cilju sprečavanja neprijateljskog nadiranja i ugrožavanja naše slobodne teritorije, naredili smo VI Crnogorskoj brigadi da organizuje napad na neprijatelja i očisti ovu prostoriju od ovih bandi.

Radi potpunije organizacije ovoga rada i objedinjavanja komande nad svim jedinicama upućen je i Načelnik ovoga štaba drug Perućica.

Po izvršenom organizovanju i pripremi odlučeno je da se neprijatelj napadne u toku noći 2/3 ovoga mjeseca, sa pojačanim snagama. Na ovaj napad stavljene su na raspoloženje sledeće jedinice: tri bataljona VI brigade, jedan bataljon II Dalmatinske i jedan bataljon Lovćenskog NOP odreda. Zadatak ovih jedinica - bataljona je potiskivanje neprijateljskih prestražarskih djelova, a zatim napad na Simunju, Resnu, Čevo i Markovinu. Težište napada naših bataljona na Čevo. Napad na Čevo i osnovna neprijateljska uporišta uslijedio je 3 maja u 3 časa u jutro, sa sledećim rasporedom bataljona: 2 bataljon VI brigade krenuo je pravcem Kraline-Ravno Ozeje/k.702/ sa zadatkom da bočno tuče neprijateljske snage u Čevu, i potom ovladjivanje k.683, orjentišući jednu svoju četu u pravcu Resne i Ljeca. 1 bataljon napada pravcem Dolovsko Korito-Ožegovica-Vojenići, sa

тако да је прилаз кућама нашим бомбашима био немогућ. За читаво вријеме непријатељ је употребљавао свијетлеће ракетле и тиме освјетљавао просторију, док је ракетлама у црвеној боји давао сигнале и тражио хитну помоћ.

Сматрајући да је непријатељ прилично поколебан и да је утрошио своју резервну муницију и да ће непријатељ покушати да се неким клином спасава, припремили смо и трећи напад — јуриш који се извео исте ноћиу 1 часпослије пола ноћи. Овај напад био је најбоље припремљен, ријешени да морамо овладати Чевом сасредили смо ватру из свог аутоматског оруђа прецизним гађањем свих отвора на кућама, те смо и пушкомитраљеска одјељења успјели да довучемо у бункере. Баш у моменту када смо очекивали ликвидацију непријатељског упоришта у поменутим кућама, дошло је непријатељу појачање од правца Цетиња и Даниловграда. Наше јединице које су задржавале ово појачање нијесу успјеле да исто задрже, те смо варедили благовремено извлачење наших батаљона, који су се поставили на линију: Доња Ластва — Ожеговица — Круг — Трњине — Бата.

1 батаљон VI бригаде који је нападао преко Ластве ка Марковини, гдје су такођер биле јаке непријатељске снаге. успио је [дај непријател>а испресијеца и да га блокира у појединим утврђењима све док непријатељу није стигла помоћ од Даниловграда. У времену кад је непријатељу пријетила опасност од овог батаљона, запалио је свој магацин муниције и хране, који је према обавјештењу био велики. Овај батаљон поред неколико пушака и муниције заробио је двије мазге натоварене спремом и око 1000 комада хљебова војничких. Непријатељ је био на овоме сектору потпуно разбијен, и да није у том времену вепријатељу дошла помоћ, наши би дошли до великих количина материјала. Овсм батаљону понестало је било муниције те су за гоњење непријатеља употребљавали камење.

Напад на Чево и Марковину имао је великог успјеха за нас, јер су непријатељу нанесени велики губици, четничке банде разбијене и деморалисане, те тиме осујећен план за даље продирање.

Губици непријатеља на Чеву и Марковини били су: 60 мртвих Њемаца и велики број рањених, рачуна се преко 100, четника 70 мртвих, док је већи број рањен. Заробљено ' је 13 четника. Међу погинулим четницима налази се и четнички командант батаљона Вукчевић, југословенски официр.

Наши губици били су: 5 мртвих и 16 рањених.

2. — Прије непријатељског испада, како је горе речено, на простору Катунске Нахије оставили смо да дејствују: 1

батаљон VI Црногорске бригаде и батаљон Ловћенског НОП одреда под командом замјеника команданта VI Црногорске бригаде друга Андрије Пејовића. У времену када су непријатељске снаге испољиле дејство од разних праваца у правцу Чева, ове снаге биле су распоређене, и то: дијелови Ловћенског одреда на простору Ресна — Симуља; према Љешанској Нахији двије чете батаљона VI бригаде ојачане са нешто Ловћенаца, а један батаљон комбинован од једне чете батаљона VI бригаде, једне чете Ловћенског одреда и једне чете која је састављена од људства команде мјеста за Комане и Загарач оријентисан је био према М. Гарчу и Загарчу за чишћење ове просторије и спречавања непријатељског продора од правца Даниловграда. Овим комбинованим батаљоном командовао је замјеник команданта 1 батаљона VI бригаде Балетић Миљан, поручник.

Да би прочистио ову територију и успјешно бранио надирање непријатељу од правца Даниловграда, извршио је распоред батаљона овако: чету Ловћенског одреда послао је правцем Марковина — Долови (Међугарчеве) — Загреда, са задатком да се постави на погодним положајима и да затвара правце од Даниловграда. Један вод ове чете требао је да буде остављен на превлаци између Гарчева за прихват чете у случају теже ситуације. Чета батаљона VI бригаде кренула се према задатку правцем Марковина — Бешин Уба — Лазарев Крст, с тим што ће својим лијевим крилом прочистити Мали Гарач и поставити се на падинама југоисточним М. Гарча. Чета позадинаца из Команде мјеста Комани — Загарач кренула се правцем Марковина — Руишта — Д. Загарач са задатком чишћења читаве просторије до Сушице.

Чета 1 батаљона VI бригаде, пошто на М. Гарчу није било никога, поставила се на јужним падинама М. Гарча остављајући из више себе митраљеско одјељење Ловћенског батаљона. Непријатељ је био посјео Д. Загарач и кренуо од Даниловграда у правцу Загреде и са тенковима у правцу комуникације. У исто вријеме направио је покрет и из Д. Загарча. Чета 1 батаљона у првом сусрету са непријатељем жестоко се потукла, којом приликом је убила њемачког официра на тенку и три војника послужиоца, четничког команданта Шћепановића и 19 четника. Број рањених не знамо. Лијево и десно ова чета није имала везу. Поменуте чете са лијевог и десног крила чим су примијетиле непријатељске колоне према себи, уопште нијесу запуцале, већ су одмах напустиле положаје не обавјештавајући своју сусједну јединицу.

Чета Ловћенског одреда својим бјекством падинама В. Гарча омогућила је непријатељу да правцем Орашје — Загреда избије на М. Гарач и дође тачно у леђа чети 1 батаљона VI бригаде. Ова чета остала је у дубини непријатељских снага опкољена широким обухватима.

Један вод ове чете извукао се комплетан, док од другог вода ове чете погинуло је и заробљено 18 другова, у који број улази и команда чете.

Према непотврђеним вијестима 8 заробљених другова налазе се у њемачком затвору.

Замјеник команданта VI бригаде касније је објединио снаге на простору Марковина и спријечио напредовање непријатеља у правцу Чева тога дана.

3. — Према Вашем посљедњем наређењу извршили смо распоред јединица и то! на простору Катунске Нахије поставили смо два батаљона VI бригаде са батаљоном Ловћенског одреда са задатком дејства против непријатељских снага на комуникацији Даниловград — Чево — Цетиње и у правцу Његуша и сузбијања њиховог покрета дубље у правцу нас. За затварање правца Никшић — Шавник, Никшић — Горње Поље — Пива и Никшић — Кусиде — Трубјела поставили смо два батаљона VI бригаде и батаљон II Далматинске бригаде са дијеловима Никшићког одреда који сада броји око 30 бораца.

Далматинску бригаду са бокељским батаљонима поставили смо у области Грахова и Вилуса са задатком дејства у правцу Црквице — Кривошије и на простору Зубаца.

Непријатељске снаге на сектору Далматинске бригаде и бокељских батаљона јачине су: у Грахову 150 Њемаца и 80 жандара, везане са мањим посадама у Драгаљу, Гркавцу, Црквицама и Леденицама. На читавој овој просторији налази се од 1000 до 1500 четничких банди. На простору око Зубаца налази се око 1000 четника, већином херцеговачки. Ове банде повезујући се врло често испадају у правцу наших дијелова, потпомогнуте са њемачким бандама из Боке и Грахова и из гарнизона Требиње.

13 и 14 о.мј. Далматинска бригада је водила борбу са овим бандама на простору: сјеверне падине Бијеле Горе и с. Требињске Ластве, разбили их и протјерали у гарнизон Требиње и дубље према Зубцима. Такође 12 о.мј. водила је борбе са њемачко-четничким бандама које су направиле испад из Грахова у правцу Закурјај — Лапов До и вратила их натраг. Непријатељ је овдје имао осјетне губитке, док смо ми имали 4 мртва и 5 рањених другова.[2]

[2] О овим борбама види у дневнику Друге далматинске бригаде, док. бр. 324.

Са овом бригадом предузели смо дејство дубље, на простору Зубаца и Кривошија.

4. — Непријатељске снаге на комуникацији Даниловград — Чево — Цетиње утврђују се. На овој комунцкацији посјели су Г. Загарач, са једном четом Њемаца и једном четом жандарма, Марковину — једном четом Њемаца и већим бројем четника, Велестово — једном четом Њемаца са нешто четника, Чево, које су Њемци утврдили и појачали поправку бункера а сада још и жицу плету око њега, посјели су са двије чете Њемаца и нешто четника, и даље према Ресни и Симуњи. Укупан број људства на овим посадама износи око 500 Њемаца и више од 500 четника. Све су посаде снабдјевене са доста аутоматског оружја, приличним бројем бацача и топова и на Чеву још и са 4 тенка. Њемачке чете броје по 100 људи. Наредили смо да се испита којој јединици припадају ове њемачке посаде.

На окупираном дијелу четничке банде врше мобилизацију уз велики терор. Четници хапсе и пале куће онима који им се не одазивају позиву, тако да су у с. Марковини запалили велики број кућа. Њемци са четницима пљачкају, без обзира да ли су то наши изразити пријатељи или колебљиви елементи.

V првом моменту, њемачко-четничке банде на простору Катунске, Љешанске, Црмничке и Ријечке Нахије мало су успјеле мобилисати сељака у борби против нас. За ово је један од јаких разлога што смо са неколика наша удара њиховом испаду у правцу Катунске Нахије нанијели тешке губитке. И даље, на простору Његуша и Ћеклића, има велики број одрицања послушности.

5. — Јачина непријатељских снага у Никшићу: један батаљон Њемаца, један батаљон италијанских фашиста, 200 жандарма и око 1.000 четника.

Једна ојачана чета Њемаца са око 300 четника посјела је Мидову Косу, Стубицу и Богетиће. Ово су четници Ружићеве бригаде, који [се] са својом безочношћу и дрскошћу одвајају од осталих четника на простору Никшића. Код никшићких четника има доста колебљивости. Према информацијама, крадомице по групицама пребацују се у правцу својих села. Има их који бјеже из четничких јединица, а има и оних који са директивом долазе у нашу позадину да роваре.

Имамо информације да су Њемци предузели са оправком локомотива и вагона на жељезничкој станици у Никшићу.

VI ЦрноЛ>рска бригада је водила борбу на простору с. Рубежа, гдје су четничке банде испадале и поново су

одбачене за блок, уз губитке од 1 мртвог и 1 рањеног, а ми смо имали 1 мртвог.

6. — На читавом нашем подручју непријатељ не показује неке нарочито изразите знаке офанзивности, нити ми, путем обавјештајне службе, имамо обавјештење за то. Није искључено да то непријатељ и намјерава; чим би осјетио нашу ма и најмању неактивност на појединoм сектору, извршио би испад.

Ми смо са оваквим распоредом јединица много развучени. Потребно би било да са свим нашим снагама дејствујемо у области Грахова, Кривошија и даље у правцу западне Боке и Конавља из разлога: што би потпуно разбили четничке банде на овој просторији које до сада нијесу добиле ниједан озбиљан ударац.

Разбијањем четничких банди и ликвидацијом појединих њемачких упоришта омогућили би са територије Боке и Конавља мобилизацију за попуну Далматинске бригаде и попуну бокељских батаљона. За ово би требали да нас потпуно ослободите од гарнизона Никшић и комуникације Никшић — Даниловград.

При нашем дејству у реченом правцу ми би се морали често ангажовати на простору Катунске Нахије, а посебно сад за ликвидацију Чева и за овлађивање комуникацијом Даниловград — Цетиње, јер је то наш лијеви бок. Свако наше ангажовање у Катунској Нахији ишло би на уштрб овог дејства у правцу западне Боке. Зато би нужно било, а ако има икакве могућности за то, тамо одредити једну јачу јединицу која би оперисала.

Морал јединица је на завидној висини.

Здравствено стање, осим неколико појава тифуса, такође је добро.

Напомињемо да борбеност и вјештина код бокељских батаљона није у довољној мјери заступљена. Ово је из разлога што су ти батаљони врло мали, млади, без довољног борбеног искуства.

Попуна наших јединица налаже се као хитност. Далматинска бригада и бокељски батаљони ради овога оријентисани су према Боки и Јужној Далмацији. VI Црногорска бригада, наравно, требала би бити попуњена првенствено из одабраног људства Ловћенског и Никшићког одреда, а за што је потребно Ваше наређење. Посљедња попуна ове бригаде свела се на свега око 60 бораца, док је остатак дезертирао или смо добили старе људе са по 50 година. Ми смо Вам тражили попуну ове бригаде, па сваки час очекујемо наређење од Вас.

Прилажемо бројно стање из кога ћете видјети јачину са наоружањем наших јединица.

Муниције, као и аутоматских оруђа, мина за бацаче, за нас је нужно питање, и ако то морамо да набављамо од окупатора, даваћемо велике жртве.

Нама би овдје био потребан један противколски топ са панцирним гранатама, који би нам лакше омогућио ликвидацију извјесних њемачких упоришта.

Исхрана на овој просторији, коју сада контролишемо, постаља се као проблем и ради тога питања потребно је да успјешно ширимо слободну територију.

Са одјећом и обућом код војника врло лоше стојимо. Од Корпусне интендантуре до данас нијесмо примили ништа.

За протекли период до 1 маја о нашем раду у припреми су релације, које ћемо Вам послати, убудуће слаћемо Вам чешће извјештаје него што је то до сада било.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јагош Ускоковић

Командант, потпуковник
Радомир Бабић

Начелник
Новак Перућица

(М. П.)

П.С. Гдје ћемо прихватити противколац?

Р. Бабић

БР. 247

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 16 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА ОКО ПОДГОРИЦЕ И О СТАЊУ У БРИГАДИ[1]

ШТАБ
IX ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број: 71
16 маја 1944 г. у 8 ч.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. Извјештај који смо примили из Подгорице о стању код непријатеља, положајима, промјенама итд. упутили смо Вам 15 о.м. по начелнику овога Штаба.

2. Након пријема тога извјештаја наступиле су извјесне промјене у сљедећем:

а) Око 300 четника са Леком Лалићем, након доласка из Врмоша у Подгорицу, пребацили су се у Горњу Зету.

б) Све колоне аутомобила и тенкова које повремено долазе склањају се у шуми Крушевац. Ту има један сталан број камиона који су маскирани и одатле се не крећу.

в) Четници са збјегом склоњени су већином у Горњој Зети, Љешком Пољу, Рогамима, Загоричу и Маслинама. У Маслинама се налазе магацини њемачки укопани у подножје Кокарицке Горе, као и испод пећина на л. обали Рибнице.

3. Сви извјештаји из Подгорице слажу се у томе да непријатељ, Њемци и четници, припрема напад на наше положаје од албанске границе до Острога. Ово највише из разлога што очекују бомбардовање од стране савезничких авиона, па да би промијенили досадашње положаје и избјегли давање жртава. Према извјештају об. центра Зетског одреда, кога Вам прилажемо, напад треба да услиједи у року два дана. Но и поред свих извјештаја ми не вјерујемо да ће они предузети нешто, јер су четничке банде још неорганизоване, а и сам одлазак Лалића за Зету потврђује ово наше мишљење. Ми смо ипак предузели мјере опрезности и појачали будност.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 754 А.**

4. Детаљан извјештај о непријатељу добићете од об. центра наше бригаде.

5. Код четника у Подгорици и околини влада још увијек неред, свађају се итд. Одржавају конференције и зборове њихове главешине како би поново оформили јединице и предузели покрет у правцу наших положаја и проширили своју територију.

Ако би ускоро услиједило макар и мање бомбардовање њихових положаја, а специјално околних села око Подгорице, те Казновице — Спушке Главице — Тараша, настала би таква ситуација код њих да би све оно што заиста' није директно узело учешћа у појединим злочинима изашло и тражило заштиту и уточиште код наше војске. То се види из многобројних примјера, јер приличан број је већ изашао, а сви извјештаји говоре да постоји велики страх. Једино што их још задржава јесте долазак једне групе Њемаца из Грчке (око 400) који агитују да ће се ових дана „повести борба противу бандита у ваздуху и на копну". Они овако агитују да би помогли четничким главешинама да спроведу организацију јединица.

Из свега излази да за побољшање прилика и разбијање једног великог четничког упоришта треба настојати да у најкраћем року услиједи бомбардовање поменутих положаја, **да им се не би омогућило избјећи катастрофу проширивањем територије на наш рачун, што би им са залагањем Њемаца успјело, а нарочито на сектору Бјелопавлића — Пипера, гдје су наше снаге врло мале.**

•6. Са снагама којима располажемо нијесмо у стању одржати (у случају непријатељског надирања) положаје од албанске границе до Острога, а поготово кад нам је један батаљон заузет у Л. Ријеци.

Добро би било, уколико се може, да добијемо појачање од два батаљона како би наше јединице могли рокирати десно и чвршће се везивати са јединицама Никшићког одреда. Сам долазак појачања значио би за непријатеља морални пораз и страх од поновног бомбардовања.

Овим би убрзали распадање четничких банди и онемогућили њиховим главешинама да спроведу организацију.

7. Зетски одред са два своја батаљона је малобројан. Његова јачина је 155 другова и 49 другарица. С обзиром на простор који држе овај број не може задовољити ни најнужније потребе обезбјеђивања односног терена.

И поред овако малог броја Команда II подручја, по наређењу Корпусне војне области, тражила је од Одреда да упути Подручју 20 старих који би послужили као ру-

коваоци партизанских стража на територији Подручја. Штаб одреда их је упутио на нас, а ми пак не можемо дати то људство код оваквог стања ствари, јер би морали тада наше јединице пребацити десно. Но и поред овога ми смо дали наређење Штабу одреда да, уколико је ово наређење услиједило од Штаба II Ударног корпуса, да се по истом одмах поступи, а уколико је то наређење војно-позадинских власти, да се не удовољи, а да ћемо ми преко Вас тражити објашњење, што овим путем чинимо.

8. За попуну наше бригаде добили смо:

Од Ловћенског Н.О.П. одреда 41, од којег броја су 12 другарица. Од упућеног броја један борац је задржан код Вас. Није се јавило односно упутило још 8 другова, које молимо да тражите, јер смо према постојећем наређењу требали добити 50 бораца.

Од О.К. К.П.Ј. — Подгорица добили смо 5 другова, а треба да добијемо још 5.

9. Са граничног дијела Албаније мобилисано је 12 другова, који се привремено налазе код нас и које држимо на окупу зато што је у изгледу да ће се формиратц једна мања јединица. Ови другови нијесу Албанези, већ Подгоричани и из дијелова који су раније припадали Југославији, а врло слабо познају терен Албаније, те од таквог људства формирати једну самосталну албанску јединицу било би врло незгодно, јер се не би снашли на терену, а и они желе да буду у саставу наших јединица, јер се осјећају Црногорцима.

Са приватне стране обавијештени смо да је дошао друг Ђоко Вујошевић, који се није још јавио код овога Штаба, да формира ту чету. Ми ћемо ако траже дати поменуто људство, само, ако не би било још људства из Албаније, то људство, боље рећи та јединица, не би могла одговорити задацима који би заиста били деликатни.[2]

10. У погледу телефонске везе са Вама, која би требало да буде редовна, јављамо Вам да наш телефон не функционише и да ми немамо могућности да исти оправимо. Тражили смо да нам се пошаље добар апарат и стручњак са истим, као и нека батерија, али досада нијесмо добили ништа, те Вас молимо да најхитније предузмете мјере с Ваше стране да се овдје постави добар апарат, јер сматрамо да је ова веза нужна.

[2] По своме формирању ова би јединица имала задатак да извлачи погранично људство, сјеверно од Скадра, које је било расположено за Народноослободилачку борбу, јер су се јединице НОВ Албаније налазиле на лијевој обали Дрима. До формирања није дошло, а људство је распоређено по нашим јединицама.

11. Мост на Малој Ријеци оспособљен је за прелаз јединица и коморе, а на р. Морачи, на мјесту гдје је раније био мост (прављен од наших јединица), није се могао подићи мост ради прилива воде. Ми смо подигли мост на мјесту гдје је раније био онај мањи гвоздени мост, па ће до сјутра и тај бити оспособљен да се преко њега може пребацивати комора.

12. Још од формирања бригаде Команде II и III подручја требале су нам послати 45 коња, које смо тражили као најнужнији број. Од тога броја нијесмо добили ништа па молимо да преко Корпусне војне Области тражите да нам упуте тражени број коња.

13. Из прегледа бројног стања и наоружања наше бригаде види се да смо доста оскудни у аутоматским оруђима, нарочито п. митраљезима, те молимо да настојите повећати број оруђа.

14. С обзиром што је политички комесар био на терену ради посјете батаљонима и испитивања случаја у Брскуту,[3] политички петнаестодневни извјештај није још упућен, што ће ускоро услиједити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Командант, мајор**
Милисав Кољеншић	**Војо Тодоровић**

(М.П.)

[3] **Редакција није могла установити какав је то био случај.**

БР. 248

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 16 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ У ЈУЖНОМ САНЏАКУ И РАСПОРЕДУ СВОЈИХ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ
V. ЦРНОГОРСКЕ У. БРИГАДЕ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
16-У-1944 . . . час.
Положај

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Јединице наше и XXXVII дивизије, као што Вам је сигурно познато, разбиле су непријатељску офанзиву уперену против слободне територије у Црној Гори и Санџаку. Четничко-муслиманске банде су потпуно разбијене и деморалисане. Њемачки окупатор покушава свим силама да их реорганизује, одржи на окупу и искористи, али су његове снаге у гарнизонима Пљевља — Пријепоље — Нова Варош — Сјеница недовољне да би контрола над овим бандама била ефикасна, као и да би поправила морал код њих. Према обавјештењима њемачке снаге у свим овим гарнизонима износе 3 батаљона, чија је јачина 320—350 људи у батаљону. Састав ове војске је разних националности.

Дијелови XXXVII дивизије затварају правац од Пљеваља према Шаховићима, притискују на комуникацију Пљевља — Пријепоље. Наша бригада са три батаљона дејствује на комуникацији Пријепоље — Сјеница, правећи притисак и на саму Сјеницу.

VII бригада са два батаљона налази се на просторији Андријевица — Беране, а са друга два батаљона на просторији Бијело Поље — Бистрица.

Ми смо обавијештени од стране Штаба наше дивизије да ви треба да се пребаците на ову страну преко комуникације Пријепоље — Сјеница.

Молимо Вас обавијестите нас о Вашим намјерама, да би могли са Вама координирати и потпомоћи Вас приликом

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/6, к. 758.

Вашег евентуалног пребацивања. Да би Вам била јаснија ситуација на нашем сектору, ми Вас извјештавамо да се наши дијелови налазе на линији Сопотница — Огрљача — Дервента — Козомор (к. 1316) — Караула, дејствујући са ове просторије на комуникацију. У току јучерањег дана непријатељ није саобраћао комуникацијом. Непријатељ држи положаје према нама: Качево (Качево), Кобиљу Главу, онда све доминантне положаје изнад цесте са Ваше стране.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Свето Радојевић

Командант, мајор
Вујадин Поповић

П.С. На линији коју смо горе навели налазе се наша два батаљона, док се један батаљон налази на просторији Мачковац — Јеленак, затварајући правац од Сјенице.

БР. 249

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ МЈЕСТА ЖАБЉАК ОД 16 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА РИЈЕЦИ ТАРИ[1]

КОМАНДА МЈЕСТА
ЖАБЉАК
Стр. пов. бр. 39
16-У-1944 год.

ШТАБУ И-ог УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Четничко-њемачке снаге посјеле су положај Глибаћи — Косаница, јачина непријатеља још није позната. На положајима Косаница непријатељ је извукао артиљерију. У праЕцу ријеке Таре непријатељ је истурио само своје патроле. Активних сукоба са нашим јединицама није било. Ради обезбјеђења пролаза на ријеци ова је Команда у сагласности са Н.О.О-има извршила мобилизацију и форми-

[1] Копија, писана на машини, налази се у архиви' Војноисториског института под рег. бр. 48—4, к. 392.

I

рала привремени батаљон од одборника и позадинских радника, у јачини од 160 бораца, и посјела доминирајуће положаје. Сплутине[2] се налазе на лијевој обали ријеке.

Према Фочи четници се налазе на Златном Бору и Узлупу, врше мобилизацију од 16—50 година. Терор над одборницима и становништвом. Команде мјеста Манастир Пива'" и Трса послали на положаје око 150 људи. Неких већих сукоба није било, намјере непријатеља нијесу познате, у Фочи се налазе Њемци.

27 дивизија је на положајима од Фоче до Чајнича. У Планину Пиву пребацио се један батаљон од 400 Италијана, међу којима једна чета партизана из Мајевичког одреда. Морал и борбеност ових јединица је врло слаба, извјесни дијелови ових су већ на положају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Команду мјеста
командант
Драгоје Поповић

БР. 250

ПРЕДЛОГ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 18 МАЈА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ПОХВАЛУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ[1]

81

77

Предлажемо за захвалност Пету црногорску бригаду која је у посљедњим борбама показала риједак примјер: храбрости, самопрегора и издржљивости и понијела на својим леђима главни терет борбе. Она је у овим борбама имали 180 избачених из строја, од којих 42 руководиоца.

18-У-1944 год.
Ђуђевина

Пеко-
Митар

[2] Врста превозног средства преко ријеке које се прави од приручног материјала.

[3] Пивски Манастир

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

БР. 268

БОЈНА РЕЛАЦИЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 20 МАЈА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦР. УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 51
20 маја 1944 г.
Положај

РЕЛАЦИЈЕ
Од 1-ог до 20 маја 1944

1 маја: Бригада је имала покрет, продужење марша од Никшићке Жупе, од Међуријечја (Роваца) — Манастир Морача — Колашин, без два батаљона који су били у Велићи, тј. 4-ти и 3-ћи батаљон. Послије доласка у Колашин добивено је наређење од Штаба дивизије да се покрет продужи правцем Колашин — Матешево — Андријевица, сем болница и интендантура. Покрет је вршен ноћу 1—2-ог маја.

2 „ Трећи и четврти батаљон ове бригаде на одмору у селу Велићи, с тим што је једна чета затварала правац Беране — Велића.
Непријатељ се налазио у Беранама, као и на простору десне обале Лима. Вријеме промјенљиво.
Остали дио бригаде 2-ог ов. м. у 12 час. стигао је на територију Андријевице, са сљедећим распоредом: 1-ви батаљон — Анђелат — Суђеска — Бојовиће. 2-ги батаљон на просторији Слатина — Краље. Штаб бригаде Бандовића Мост.
Непријатељ је око 13 час. посјео Баљ и Сеоца у јачини 250 бораца, четника Андријевичке бригаде. Покушао је да изврши напад на Андријевицу, али с обзиром да су јединице 1-ог батаљона контролисале мост на Лиму и Суђеској било му је немогуће; али је у току дана и ноћи тукао наше положаје из аутоматских оруђа. Губици непријатеља 2 мртва. Наши губици 2 лакше рањена.

3 „ Стање код непријатеља непромијењено. Стање код наших јединица исто тако, с тим што је извр-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноистс,-риског института под рег. бр. 31/1, к. 754.

шен напад на непријатеља који је држао положај Баљ — Сеоце са једном четом 1-ог батаљона, уз претходну припрему бацачке ватре. У року од једног сата чета је успјела да загосподари Бањем, уз садејство Васојевићког ударног батаљона.
Губици непријатеља: 3 мртва и 7 рањена. Наших губитака није било.

4 маја: Четвртог ов.м. извршене су припреме за напад и ликвидацију Берана, као и десне обале Лима. Број акта овог Штаба: Пов. бр. 62 од 9 маја 1944 год.[2]

5 „ Петог ов. мјесеца Штаб бригаде [у] Беранама. Батаљони су вршили чишћење десне обале Лима у правцу Петњице. Послије тога су се смјестили са сљедећим распоредом:
1-ви батаљон Заграђе — Петњик. 2-ги батаљон Заграђе — Дапсићи. 3-ћи батаљон Хареми — Беране — аеродром. 4-ти батаљон Полице. Интендантура извршила покрет из Андријевице за Беран Село. Вријеме ведро.

6 „ Без промјене. Јединице на одмору. Болница извршила покрет правцем Колашин — Матешево — Андријевица — Беране.

7 „ Без промјене.

8 „ Четничке банде у јачини око 150 држале су положај Грачаница.
Допунски батаљон II Ударног корпуса добио је задатак да посједне све газове на лијевој обали Лима: Андријевица — Крушево. Четврти батаљон ове бригаде са Васојевићким ударним батаљоном извршио је покрет правцем Дапсићи — Марсенића Ријека — Полимље, са задатком чишћења успутног терена и ликвидације четничке групе у Грачаници. Непријатељ је благовремено побјегао. Борбе није било. Четврти батаљон се смјестио на просторији Цецуне — Андријевица — Сеоца.
Код осталих јединица без промјене.

9 „ ' У вези наређења Штаба III Ударне дивизије 1-ви и 3-ћи батаљон извршили су покрет правцем Беране — Фемића Крш — Бијело Поље, с тим што је Први батаљон продужио покрет за Бистрицу и смјестио се на просторији: Радојева Глава — Савино Поље — Костеница са задатком чишћења и извиђања терена према Пештеру, односно

* Види док. бр. 239.

Сјеници, као и заштитница јединица V бригаде које се налазе [на правцуј Сјеница — Пријепоље. 3-ћи батаљон посјео је положај Обров — Лозинце, са задатком извиђања у правцу: Змињац — Курило — Ивање, односно Обров — Затон — Ракља. Други батаљон на просторији Полице са задатком извиђања у правцу Петњице, као и чишћења десне обале Лима од четничких група. 4-ти батаљон извршио је покрет из Андријевице у Беране и смјестио се на просторији Хареми — Беране — аеродром. Штаб бригаде и болница у Беранама. Интендантура Беран Село.

10 маја: Без промјене. Вријеме лијепо.

11 „ Први батаљон је вршио насилна извиђања у правцу Пештера и Сјенице и хватао везе са јединицама V бригаде. У овим акцијама заплијењено је око 12 пушака, гдје су разбијене и уништене извјесне четничке групице. Остале јединице без промјене. Ноћу 11—12 2-ги батаљон је извршио чишћење Смиљевице од четничких групица. Непријатељ је имао 3 мртва и 2 заробљена. Наших губитака није имало.

12 „ Од 12 до 20 без промјене.

20 „ Допунски батаљон II Ударног корпуса са просторије Андријевице извршио је покрет за Колашин. Зато је упућена једна чета 4-ог батаљона на просторију Коњухе — Цецуни, са задатком извиђања села Врмоша, као и разбијања четничких групица на том терену.

За ово вријеме исхрана јединица била је од конфискација. Попуна муницијом је извршена 16-ог св.м. из отсјека за наоружање II Ударног корпуса.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОЕОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политички комесар
Нико Ђаконовић

Командант, п. пуковник
Нико Стругар

Начелник
Салих А. Радончић

БР. 252

ИЗВЈЕШТАЈ ЧЛАНА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА БОКУ ОД 21 МАЈА 1944 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ О СТАЊУ У БОКЕЉСКИМ БАТАЉОНИМА[1]

Другарском

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ К.П.Ј.

Бока

Драги другови,

Шаљем извјештај о стању у Групи бокељских батаљона, којим је обухваћен и рад Партије у времену од 10 овог мјесеца до 20-тог истог мјесеца, или, управо, ово би требало да буде петнаестодневни извјештај.

ОПШТИ ПРЕГЛЕД

У оба батаљона број партиских чланова износи 46, од тога у I батаљону 28, у II батаљону 18. Осим тога још 3 члана налазе се у болници. Кандидата има 3, од тога су 2 скојевци.

Партија је подијељена у 7 партиских јединица, и то у I батаљону 4: штабска 4, 1-ва чета 9, II-га чета 10, и једна партиска јединица у којој су другови који су на служби код митраљеског одјељења, интендантуре и курира, а броји 5 чланова. У II батаљону су 3 партиске јединице и то штабска и по једна у четама. Све три јединице броје по 6 чланова. Социјални састав: радника 15, сељака 20, интелектуалаца 11.

Због пропуста, покрета и преоптерећености партиски састанци су били нередовити. И поред тога састанци који су вршени нијесу се увијек руководили актуелним питањима и задацима, уз то још и због замореност другова састанци нијесу доносили жељене резултате. На састанцима је прорађиван текући материјал у вези са политичком ситуацијом, међународном и унутрашњом. По политичкој линији постоје скретања, тј. сумња у чврстину савеза енглеско-совјетско-америчког. У дискусији другови слабо учествују и нема довољне живости. По практичним задацима дисциплина није на висини, па према томе нема ни оне потребне одговорности пред Партијом. Дружељубље

[1] Оригинал, нерегистрован, налази се у архиви Среског комитета СК Црне Горе у Котору.

такође није развијено. Допуштају се недозвољене дискусије о одлукама Штаба бригаде и штабова батаљона. Критика и самокритика више је одбранашка него критичка. О колективној одговорности није се ни говорило, о одговорности пред народом још мање. Вјештине у ратовању нема.

Ипак не би се могло рећи да нема и позитивних етрана. Борбеност партијаца као и њихова оданост задовољавајућа је. Културно-просвјетни рад показује видних успјеха и очигледно се испољава жеља да се иде напријед како у питању акција — борбе, тако и у теоретском, политичком и културном уздизању. Морално и политичко јединство је задовољавајуће.

Сви ови недостаци условљени су из два разлога: прво, што су другови још млади у Партији, што немају искуства да постављају све ствари у Партији а не ван ње, као што се то одомаћило, што руководећи другови нијесу посједовали у довољној мјери искуство у руковођењу и што се нијесу правилно васпитавали и уздизали по конкретним питањима на редовним састанцима; и друго, што је више од 2 мјесеца војска стално везана за дефанзивне положаје, што се другови налазе у служби од 10 до 16 сати у 24 сата, што је релативно гладовање, даље, слаб однос војске из VI бригаде као и из II Далматинске према овим батаљонима.

Из свега овога развија се нездрава дискусија, дезертерства међу непартијцима. Говори се о томе „да смо ту само да затварамо рупе" и томе слично. От^тда излази да не може ни да буде вјештине у ратовању, као што не може да се постави плански и систематски рад.

Да би се стање партиских организација оздравило, морално и политички подигло, као и саме војске, потребно је, а томе смо одмах и приступили: 1. одржати редовне и политичке састанке на којима темељито прорадити текући материјал у вези са политичком ситуацијом; 2. одржати батаљонску конференцију Партије на којој поново указати на досадашње недостатке и пропусте и грешке у раду, поставити пред читаву Партију задатке и такмичење у њиховом што бољем, темељитијем и хитнијем рјешавању: 3. одржати четне конференције и затим батаљонску како би се све то пренијело на војску; и 4. побољшање економског живота, јер су другови јако ослабљени и исцрпени досадашњом слабом исхраном и преоптерећеношћу у служби. Скојева организација броји 37 чл.

Мора се признати да се то стање у посљедње дане поправља и да, поред ситнијих недостатака, исхрана може да донекле задовољи, али мора се и то подвући да је и у

том погледу, као и у низу других, однос Штаба II Далматинске према овим батаљонима у приличној мјери мађехински.

На нама лежи сва тежина и одговорност да укажемо сваку могућу помоћ овим батаљонима и да у том циљу мобилишемо сву нашу Боку, како би је њени синови часно и јуначки претстављали.

Односи у командном особрву су другарски и комунистички, и може се тврдити да постоји код њих несебична љубав како за.Партију тако и за војску у батаљонима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Члан ОК. К.П.Ј.
Бока
Мато Петровић

Граховац 21.У.1944 г.

П.С.

Потврђујемо примитак једног пакета духана „Зета" и цигарет папира, као и пропратног писма.

У прошлом писму упућеном од мене указало се на потребе овога батаљона и сада вам се за то доставља 3 (три) хиљаде лира.

Пошаљите по овом куриру потребне податке, уколико их имате, за Об. центар.

Потврђујемо повратак дезертера Луке Бјеладиновића и Милана Скурића.

Ја ћу код вас за отприлике 10—15 дана.

Пошаљите колико можете писаћег папира и једну писаћу машину.

Другарски поздрав

Мато

БР. 268

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОР11УСА НОВЈ ОД 22 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ СЈЕВЕРНО ОД КОМУНИКАЦИЈЕ ПРИЈЕПОЉЕ—ПЉЕВЉА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 145
22 мај 1944 године

ШТАБУ XXXVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези пристизања II Пролетерске и V Крајишке дивизије и у вези најновијег распореда свих јединица овог Корпуса

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Са вашом III и IV Санџачком бригадом пребаците се на сектор сјеверно од комуникације Пријепоље — Пљевља са задатком: дејства на просторији Пријепоље — Пљевља — Рудо — Прибој — Пријепоље, вршења притиска са те стране на комуникацију Пријепоље — Пљевља.

2. — Са вама ћете повести такође и 1. италијанску бригаду која је била под командом III Ударне дивизије.

3. — Вашу VIII Црногорску бригаду стављамо привремено под команду Штаба III Ударне дивизије са задатком дејстза на десној обали р. Лима у оквиру Штаба III дивизије.

4. — Италијанску бригаду која је до сада била под вашим руководством примиће под команду III Уд. дивизија.

5. — На ваш садашњи сектор, тј. јужно од комуникације Пријепоље — Пљевља долази V Крајишка дивизија, са којом ћете одржавати чврсту везу.

На сектору Беране — Андријевица одређена је II Пролетерска дивизија. Јединице III Ударне дивизије дејствоваће на десној обали р. Лима, на правац комуникације Пријепоље — Сјеница.

6. — Ваша болница нека остане на мјесту гдје се до сада налазила.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноистс,-риског института под рег. бр. 31/1, к. 754.

У области Колашинских Поља налазиће се и болница II Пролетерске и V Крајишке дивизије.

7. — Одмах приступите извршењу предњег распореда и задатка."

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
командант
генерал-лајтнант,
Пеко Дапчевић

Достављено: (М.П.)

— Штабу III Уд. дивизије
— Штабу XXXVII дивизије

I Италијанска остаје и даље под нашом командом.

Радован[1]

БР. 254

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 23 МАЈА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР БЕРАНА, АНДРИЈЕВИЦЕ И РОЖАЈА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. СЛ.
23 мај 1944 године

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ, IV ПРОЛЕТЕРСКЕ И III СРПСКЕ БРИГАДЕ

ПОДАЦИ О НЕПРИЈАТЕЉУ:

Према прикупљеним подацима непријатељ (Њемци, Арнаути, четници) и даље врше притисак са правца Сјеница — Пријепоље, десн^м обалом Лима на положаје V Црногорске бригаде. Јачина непријатеља још није тачно

[2] О ситуацији код Тридесет седме дивизије и њеном распореду види у док. бр. 255.

[3] Ову примједбу написао је мастилом командант Треће ударне дивизије генерал-мајор Радован Вукановић.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 754.

утврђена. За сада наши држе линију лијевом обалом р. Бистрице (секција Сјеница). Мање непријатељске снаге (муслиманска милиција) били су задњих дана нешто активнији са правца Пештера. Дијелови VII Црногорске бригаде налазе се на линији: Ивање — Годијево према Пештеру.

У Рожају налази се један батаљон Арнаута. У свим околним селима налази се њихова милиција. За сада са тог правца није се примијетила никаква активност. У Плаву и Гусињу према подацима има врло мали број Арнаута са врло мало Њемаца. Ни са тог правца за сада нема никакве активности.

Наша дивизија добила је задатак да се размјести на сектору Беране — Андријевица — Рожај.

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — IV Пролетерска бригада извршиће покрет са просторије Бијело Поље правцем: Бијело Поље, десном обалом р. Лима до на просторију села Бабино, Драгосава, Маште, Горажде, Заграђе, Дапсићи, а евентуално према потреби и с. Врбица. Лим прећи преко моста у Бијелом Пољу.

Полазак 24 овог мјесеца у 3 часа.

Задатак бригаде затварање свих праваца који изводе од Рожаја, а у исто вријеме прикупљање. података о непријатељу на сектору Рожај — Пештер.

Приликом покрета осигурати се јачом побочницом која ће се кретати преко Бихора.

2. — II Пролетерска бригада извршиће покрет са просторије Бијеле Поље правцем: Бијело Поље — Равна Ријека и даље лијевом обалом р. Лима — Беране — Андријевица. Размјестити се у Андријевици и селима у непосредној околини.

Полазак из Бијслог Поља 24 овог мјесеца у 2 часа.

По доласку у Андријевицу прикупити податке од команде мјеста нарочито о гарнизонима Плава и Гусиња.

Задатак: чишћење свих села у Андријевичком срезу и затварање правца који води од Пећи и Плава и Гусиња преко Мурине. За сада не предузимати никакве активне радње у том правцу.

3. — III Српска бригада извршиће покрет са просторије Бијело Поље правцем одређеним за II Пролетерску бригаду. По доласку у Беране размјестити се у Беран Село и Хареме, док у граду, и то на периферији, смјестити само

један батаљон који ће служити за патролирање и давање стража у граду. Свакодневно слати извиђачке водове у правцу Калудре ради извиђања и затварања правца.

4. — Штаб дивизије кретаће се позади II Пролетерске бригаде и налазиће се у Беранама.

Настојати да се људство што боље одмори, окрпи, окупа итд.

5. — Пошто је територија на којој ћемо се размјестити већ дуже времена ослобођена и на њој постоје организоване народне власти, снабдијевање војске вршити једино преко команди подручја, мјеста и НО одбора. Само по њиховом одобрењу могу се вршити конфискације и реквизиције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Љубо Вучковић

БР. 255

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ДО 23 МАЈА[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 53
23 маја 1944

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Подаци о непријатељу:

— Непријатељ који се састоји из Нијемаца, Бугара, недићеваца, четника и муслиманске милиције својим главним снагама налази се на десној обали р. Лима а живо саобраћа на комуникацији Сјеница — Пријепоље — Пљевља

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 754.

и обратно, нарочито посљедњих неколико дана осјећа се жив саобраћај и јаче аутомобилске колоне на дијелу комуникације Сјеница — Пријепоље и обратно.

Јачина и бројни састав непријатеља није се могао оцијенити нити о истом има тачних података, али је свакако већи него што је био прије неколико дана. Концентрација четника осјећа се на простору Слатина — Бобово (секција Пљевља 1 : 100.000), ова јачина према извјештајима креће се до 1.500, четници су Босанци са границе Босне и Санџака, помињу се њихове вође: Бодирога, Дакић и Момчиловић. На осталом дијелу фронта наше дивизије четници се не испољавају и не запажају. Милиција није бројна и налази се на десној обали р. Лима а дијелом код Пријепоља (Коловрат).

Промјене у гарнизонима непријатељским: Пљевљима, Пријепољу, Сјеници итд. за сада нема. Морал, борбеност четника и милиције су слаби, њихово наоружање доста је прилично, тј. добро.

Општи закључак о непријатељу био би сљедећи:

а) Непријатељски састав испољен је у јачини четника и милиције, слабо наоружаних, слабо командованих, слабога морала и без Нијемаца не претстављају никакву нарочиту борбену групацију.

б) Свакако да постоје јаче њемачке формације које су борбом II и V дивизије довучене на територију Санџака, о чему треба повести рачуна.

2. Наше јединице:

Јединице XXXVII дивизије држе положаје по отсјецима бригада и то:

— VIII Црногорска бригада држи положаје на просторији: Крушево — Миљевићи — Винипка — Мијани — Својчево, са задатком дејства ка Пријепољу и затварања правца Пријепоље — Бродарево.

— III Санџачка бригада дејствује на просторији Камена Гора — Влака —• Матаруге са задатком притиска на комуникацију Пријепоље — Пљевља и затварање правца Вранешке долине.

— IV Санџачка бригада дејствује на просторији јужно од Пљеваља са задатком притискања гарнизона Пљевља и чишћења просторије јужно од Пљеваља, као и садејства десно са III Санџачком бригадом.

3. Задње борбе (од 9—23 маја т.г.):

Наше јединице су водиле мање борбе ка Пријепољу и на сектору Камена Гора — Јабука, а жешћу борбу за ликвидацију четничког упоришта Љуће, на сектору IV Санџачке бригаде (секција Пљевља 1 : 100.000).

Непријатељско упориште с. Љуће које је било утврђено ликвидирано је борбом IV Санџачке бригаде у времену 18/19 т.м. Напомиње се да је четничко упориште Љуће много и много пута нападано и да је тек сада подухватом ове бригаде ликвидирано.

На осталим секторима бригада бве дивизије у времену од 9 па закључно са 23 мајом т.г. није се одиграла ниједна важна борба, вршене су активне радње одбране, испади, напади итд., али све без неких нарочитих промјена.

Резултати борбе од 9—23 маја т.г.: ликвидирано је непријатељско упориште Љуће, сузбијени непријатељски испади од комуникације Пријепоље — Пљевља ка нашим положајима, чињени притисци на комуникацију Пријепоље — Пљевља и непријатељске гарнизоне и положаје олакшали су рад нашим јединицама на десној обали ријеке Лима (III, II и V дивизији).

Непријатељски губици: 32 погинула и 32 рањена.

Заплијењено: 1 тешки митраљез, 2 п. митраљеза, 1 тешки бацач, 1 лаки бацач, 37 мина за бацач и 2.260 разних метака као и осталог ратног материјала.

Наши губици: 4 погинула и 19 рањених.

4. Наређењем Штаба II Ударног корпуса Пов. бр. 145 од 22 маја т.г.[2] наша дивизија мијења своје досадашње положаје и добија нови задатак. Смјена наших јединица извршиће се у току 24 и 25 маја т.г. од стране V Крајишке дивизије.

Штаб ове дивизије под 24 т.мј. напушта мјесто Лековину и налазиће се на правцу Борово — Бобово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Мило Јовићевић

Командант, п. пуковник

Начелник, капетан
Раде Кнежевић

[2] Види док. бр. 253.

БР. 256

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 24 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ РАДОЈЕВА ГЛАВА—ЗМИЊАЦ—ИЦАЊЕ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 28
24 маја 1944 год.
час. 21,15
Положај

ШТАБУ 2-ог, 4-ог БАТАЉОНА, ИНТЕНДАНТУРИ И БОЛНИЦИ

Положај

Стање у непријатељским гарнизонима непромјенљиво.

Наша бригада добила је задатак да се пребаци на просторију Ивање — Змињац — Костеница — Радојева Глава."

Десно од нас на сектору Полице налази се 1У-та Црногорска бригада, а лијево од нас У-та Црногорска бригада.

Наша два батаљона налазе се на сектору Радојева Глава — Костеница — Змињац.

У вези пребацивања бригаде на горе назначени сектор

НАРЕЂУЈЕМО:

ПРЕТХОДНИЦА:
Један батаљон, командант, поручник Машановић Крцун.

Кретаће се правцем Беране — Маште — Драгосава — Бабино — Лешница — Лозна — к. 642 (западно од Радулића за 2 км) — Ивање.

ГЛАВНИНА:
Састав:
један батаљон, командант, капетан Ивановић Милорад.

Правац кретања за 2-гим батаљоном, с тим што ће дати бочно обезбјеђење колони, каоиједанвод у заштитници, када ће јединице прелазити кроз муслиманску територију.

Зборно мјесто Харемн. Покрет у 3,30 час. из Харема.

Водити рачуна приликом пролаза кроз муслиманску територију на борбену готовост.

[1] Копија оригинала, без потписа, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/1, к. 759.
* О распореду бригаде види у док. бр. 295.

Са ова два батаљона ићи ће начелник Штаба.

2. — Интендантура и болница ове бригаде као и економат извршиће покрет тачно у 5 часова из Беран Села правцем: Беран Село — Заостро — Фемића Крш — Рибарев Мост.

Болница ће се смјестити у Равној Ријеци, а интендантура и економат добиће задатак смјештаја у самом покрету.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пслиткомесар Командант, п. пуковник

Начелник

(М.П.)

БР. 257

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 25 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДАМНАЕСТЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ ЧАЈНИЧЕ—ЧЕЛЕБИЋ—МЕЉАК[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. бр. 346

25 маја 1944 г.

ШТАБУ XVII УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Примили смо ваш телефонски извјештај од 23 ов. мј.

2. — Ситуација код нас:

У току мјесеца априла и првих дана маја наше су јединице водиле жестоке борбе на свим секторима, од којих најважније и најтеже у Јужном и Западном Санџаку.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 53—3, к. 392.

Почетком априла јаке снаге четника, недићеваца, љотићеваца, муслиманске легије и муслиманске милиције и Нијемаца, нарочито моторизованих дијелова, артиљерије и авијације, концентрисане су на сектору Пљевља — Пријепоље са задатком напада на нашу слободну територију.

Ове непријатељске снаге, јачине око 6000 војника, отпочеле су 10 априла о.г. општи напад на наше много мање снаге на том сектору (јединице XXXVII дивизије) и — користећи бројну надмоћност и обилно садејство њемачке моторизације, артиљерије и авијације — успјеле да послије жестоког отпора наших јединица потисну наше снаге на сектору Бијело Поље и да 13 априла заузму Бијело Поље.

Наше јединице водиле су неколико дана жестоке заштитничке борбе у циљу омогућавања извлачења и пребацивања наших јединица на лијеву обалу Таре и њиховог груписања за извођење општег противнапада у циљу одбацивања и разбијања ових непријатељских снага.

По извршеном груписању наших снага на лијевој обали р. Таре и на просторији с. Ланишта — Бјелојевићи, јединице XXXVII дивизије, V Црногорска бригада и дијелови VII Црногорске бригаде предузели су општи противнапад на непријатеља.

Овај напад потпуно је успио. Непријатељ је разбијен и под ударцима наших јединица отступао у нереду у свима правцима. Наше јединице заузеле су поново Бијело Поље и за неколико дана очистиле потпуно Јужни и Западни Санџак од непријатеља, заузевши Бродарево и избивши непосредно на комуникацију Пријепоље — Пљевља.

По извршењу ових задатака, јединице V Црногорске бригаде пребачене су на десну обалу Лима и у неколико борби разбиле непријатеља и избиле на комуникацију Сјеница — Пријепоље.

Упоредо са борбама у Санџаку јединице III дивизије водиле су тешке борбе на сектору Подгорице са јаким четничким снагама под командом мајора Лашића, јединице Приморске групе у Катунској Нахији и на комуникацији Никшић — Даниловград, а јединице XXIX дивизије на комуникацијама у Јужној Херцеговини.

У свим овим борбама непријатељу су задати тешки губици у људству и материјалу. На сектору Санџака, Подгорице и Катунске Нахије непријатељ је имао око 1450 мртвих, 1500 рањених и 145 заробљених. — Заплијењено је: 1 тенк, 2 оклопна аутомобила, 1 камион, 1 противтенковски топ, 6 тешких бацача, 2 лака бацача, 6 тешких ми-

траљеза, 2 лака митраљеза, 300 пушака, веће количине противтенковских граната, бомби за тешки и лаки бацач, веће количине пушчане и митраљеске муниције, неколико машинских пушака, пиштоља, двогледа и друге ратне спреме, 30 коња, једна четничка застава са кукастим крстом и разна непријатељска документа.

Четничке банде у Санџаку потпуно су разбијене и послије претрпљених губитака могу се сматрати за извјесно вријеме неспособне за сваку озбиљнију акцију.

У овим борбама, како вам је вјероватно познато, нарочито се истакла V Црногорска бригада, за што је и похваљена од Врховног штаба. Уопште, све наше јединице — иако највећим дијелом младе и скоро формиране, потпуно су одговориле постављеним задацима.

3. — У вези са новонасталом ситуацијом и доласком II и V дивизије у Санџак, извршили смо сљедећи распоред јединица:

— XXXVII дивизија на сектору: Пљевља — Пријепоље — Прибој;

— V дивизија: Пљевља — Бродарево;

— III дивизија: Бродарево — Сјеница — Бихор;

— II дивизија: Беране — Рожај — Андријевица;

— Приморска оперативна група и XXIX дивизија опериШу на својим досадањим секторима.

4. — Задатак ваше дивизије:

По доласку на просторију Вирак са вашим јединицама извршите покрет правцем: р. Тара (прелаз извршите на изграђеном мосту између Ђурђевића Таре и Пренћана) — Косаница — Хоћевина, с тим да ваше јединице распоредите на просторији: Чајниче — Челебић — Мељак.

На овој просторији одморите ваше јединице и припремите их за претстојеће задатке. Активно се обезбиједите од правца Пљеваља, Горажда и Фоче, повежите се и наслоните на јединице XXXVII дивизије и V дивизије, које се налазе на горе наведеним просторијама, према којима треба и да гравитира већи дио ваших снага.

На просторији: Фоча — Челебић — Бобово — Слатина — Мељак — Чајниче налазе се неколике групе четника са укупним бројем од око 1500, под командом Момчиловића, Бодироге и Драшковића. Ове банде требате разбити и протјерати на лијеву обалу Дрине, да би омогућили одмор вашим јединицама.

Као погодно мјесто за вашу дивизијску болницу препоручујемо вам с. Бобово.

5. — У прилогу вам достављамо шифру и план везе за одржавање радио везе са нама.

Извјештавајте нас редовно о ситуацији код вас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Начелник
генералмајор
Рудолф Приморац

(М.П.)

БР. 258

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 26 МАЈА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА КОЈИ СЕ КОНЦЕНТРИШЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ПРИЈЕПОЉЕ—СЈЕНИЦА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 31
26 мај 1944 године

V, VII и VIII

Посљедњих дана непријатељ врши јачи притисак на V Црногорску бригаду од правца: Сјеница — Пријепоље. Уз тешке губитке успио је својим предњим дијеловима овладати линијом: Врхови — Милаковићи — Крајиновићи — Јеленак, према батаљонима V Црногорске бригаде и линијом: Катуниште — Ђаловићи — Д. Корито — Остроноша, на сектору батаљона VII Црногорске бригаде.

Према процјени извиђачких дијелова наших јединица јачина непријатеља на овом сектору износи око 1500 војника. Састав непријатеља је један батаљон Њемаца из „Шуц полиције", око 300 четника Рада Корде, а остало је

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторисног института под рег. бр. 29/1, к. 754.

муслиманска милиција из оближњих села. Морал ове војске, према оцјени јединица које су учествовале у борби, је врло слаб.

Данас је примијећено да се непријатељ утврђује на Мачковцу и Јеленку као и према Црвском и Гошеву на сектору V Црногорске бригаде. Исто тако је примијећено помјерање извјесних непријатељских снага ка сектору VII Црногорске бригаде, која је данас дошла у контакт с непријатељем на линији: Градина — Коси — Шиповице. Извјесна концентрација на овом сектору примијећена је на просторији: Д. Корито.

Јачина непријатељских гарнизона Пљевља, Пријепоље, Сјеница није позната у потпуности, али према непотпуним обавјештењима ови гарнизони су остали углавном исте јачине, но с тим што је посљедњих дана извршена смјена јединица у овим гарнизонима.

Непријатељски притисак у правцу наших јединица вјероватно је активна одбрана комуникације Сјеница — Пријепоље. Према расположивим подацима и изјави заробљеника не да се закључити да непријатељ на овом сектору за сада има офанзивних намјера у правцу наше ослобођене територије. Наша диВизија без IX Црногорске бригаде, ојачана са VIII Црногорском бригадом, добила је задатак дејства десном обалом р. Лима у правцу комуникације Пријепоље — Сјеница као и у правцу просторије Пештер — Бихор. Ради развијања што успјешнијих операција на одређеној просторији потребно је разбити и одбацити непријатеља који се концентрише на горе означеном сектору према нашим јединицама.

За успјешно извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VII Црногорска бригада концентрисаће се на просторији: Мокри Луг — Врх — Костеница — Стубло — Шиповице, са задатком да изврши напад на непријатеља на просторији Д. Корито — Ђаловићи, обухватајући га са југа и набацујући га на јединице V Црногорске бригаде које буду дејствовале у правцу Гошева и Црвског. — Италијански батаљон који се налази у саставу бригаде, са једном четом из бригаде, поставити на просторију Змињац — Ивање са задатком контролисања правца од просторије Бихор.

2. — V Црногорска бригада концентрисаће се на просторији: Вишњево — Трешњево — Гргаје са задатком да нападне непријатеља на просторији Мачковац — Јеленак

— Шупљике — Катуниште. По разбијању непријатеља на тој линији деснокрилни батаљони ће се поставити у положај дејства на непријатеља који буде одбачен од јединица VII Црногорске бригаде и заједно са овима предузети гоњење у правцу непријатељског отступања. Лијевокрилни батаљони дејствоваће у правцу непријатеља на сектору VIII Црногорске бригаде, правцем: Крајиновићи — Тепе — Милаковићи и даље према ситуацији.

3. — VIII Црногорска бригада са три своја батаљона поставиће се на просторији: Врбница — Заумско са задатком дејства на непријатељске положаје између р. Лима и Милаковића. Дејство у овом правцу усмјерити у моменту бочног дејства батаљона V Црногорске бригаде у правцу Милаковића, са тежњом да се непријатељ набаци на р. Лим у циљу што лакшег уништења. Један свој батаљон оставити на просторији Бродарева и уз садејство два батаљона 1. италијанске бригаде који се налазе на истој просторији затварати правац од Пријепоља, односно одржавати контакт са јединицама V Крајишке дивизије на правцу Пријепоља и у случају непријатељског притиска са те стране садејствовати овим јединицама.

4. — Концентрацију јединица на означеној просторији треба извршити у току 26 и 27 овог мјесеца.

5. — Све јединице прећи ће у напад сјутра 27 овог мјесеца у 23 ч.

6. — Пошто у међувремену непријатељ може извршити извјесна рокирања, то ће штабови бригада правце напада и тежиште напада одредити према измијењеној ситуацији.

7. — Јединице ће за вријеме напада одржавати међусобну везу у циљу што успјешније сарадње. Уколико се на сектору неке бригаде или батаљона испољи јаче непријатељско дејство, за које је недовољна јединица одређена на том правцу, сусједна јединица мора притећи у помоћ не чекајући наређење од вишег Штаба. Командантима батаљона указати потребу самоиницијативности у овом смислу. Настојавати да се пробијањем извјесних довољно јаких дијелова у непријатељској позадини олакша разбртјање непријатеља и онемогући његова тенденција за натурање фронталне борбе.

8. — Борбени знаци: за 27 мај = *Милош — Марко,* **за 28 мај =** *Јован — Јанко,* **за 29 мај =** *Бошко — Богдан,* **за 30 мај =** *Јован — Јагош.*

Знаци распознавања важе издати за бригаде.

9. — Хируршка екипа налазиће се у селу Расово.

10. — Рањенике евакуисати у бригадне болнице.

11. — Овај Штаб налазиће се у Б. Пољу.

12. — Након разбијања непријатеља и одбацивања у правцу комуникације Пријепоље — Сјеница и у правцу Сјенице јединице ће се поставити на најпогоднијим просторијама на свом правцу напада за затварање свих праваца који изводе од горње комуникације — Сјенице — Пештера — Бихора. За дубље упаде у Пештер и Бихор сачекати наређење овога Штаба.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генералмајор
Радован Вукановић

(М.П.)

БР. 259

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 28 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТИМА НАПАДА НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ ДОЛИЋИ—ЋАЛОВИЋИ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 30
28 маја 1944 год.
21 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези наређења тога Штаба Оп. бр. 31 од 20 ов.м.,[2] ова бригада је извршила концентрацију на предвиђеним просторијама и извршила је подилажење означеним непријатељским положајима који су били одређени Вашом заповјешћу.

[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 260.

[1] Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/3, к. 759.

[2] Редакцијз није пронашла поменуто наређење.

На сектору јединица V бригаде борба је отпочела у 2 часа.

Ми смо у контакту са непријатељем били у 8 час. и то на правцу Долићи — Ђаловићи — к. 1298 — к. 1260 — к. 1270.

Непријатељ, муслиманска милиција, давао је и даје доста жилав отпор. Борба је вођена у току цијелог дана.

Успјели смо да овладамо горе назначеним непријатељским положајима, да очистимо село Долићи и да га одбацимо у правцу Тузи, односно Сјенице. У току цијеле борбе одржавана је веза са јединицама V бригаде.

Мањи непријатељски дијелови налазе се и сада на положајима Маја — Бунар — који отступају у правцу Угла, односно Рожаја.

Наша два батаљона налазе се н& положајима: Бељаково Брдо (к. 1408) — Мезграја. А два друга батаљона В. Борновац (к. 1289) — Хајдеромерово Поље — Долићи.

Јединице У-те бригаде са којима одржавамо везу: Озрен — Платија.

Штаб бригаде налази се у Долићима.

Губици непријатеља: доставићемо накнадно, на сектору једног нашег батаљона било је до сада 15 мртвих. Губици наши: 4 рањена.

У селима у која смо дошли нисмо нашли никога. Непријатељ је евакуисао све.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар **Командант, п. пуковник**

Начелник

(М.П.)

БР. 264

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 29 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА УПАДЕ У НЕПРИЈАТЕЉСКЕ РАСПОРЕДЕ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ФРОНТАЛНИХ БОРБИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ
Оп. бр. 32
29 маја 1944 године
у 17 часова

ШТАБУ V, VII И VIII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Према прикупљеним подацима непријатељ довлачи појачања у Сјеницу, Пријепоље и Рожај. Стварна јачина ових појачања није провјерена. Обавјештења говоре да непријатељ има намјеру да нападне наше снаге из тих праваца у току сјутрашњег или прексјутрашњег дана.

Нападом наших бригада у току претпрошле ноћи и јучерашњег дана непријатељ је разбијен и одбачен на свим правцима нашег напада и бригаде су избиле на сљедеће положаје:

VIII Црногорска ударна бригада: лијева обала р. Дубочице — Кулина — Травњак;

V Црногорска ударна бригада: Мачковац — Јеленак — Забој — Шупљица — Турски Врх;

VII Црногорска ударна бригада: Мезграја — Бељаково Брдо — В. Борновац — Хајдеромерово Поље — Долићи.

Непријатељу су нанесени осјетни губици.

Пошто се непријатељ утврђује и довлачи појачања и тиме хоће да нам наметне фронталну борбу, наш је задатак да га маневром растресемо и продремо дубље у његову територију. Да би се овај задатак што лакше и боље остварио

• НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VIII Црногорска ударна бригада задржаће се главнином својих снага на линији: лијева обала р. Дубочице — Травњак. Задатак: затварање правца од Страњана према долини Бистрице и Бијелом Пољу. Мањим снагама мане-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

варског карактера прелазити ријеку Дубочицу; извиђати и узнемиравати непријатеља што дубље на тој просторији и лаким одјељењима вршити препаде на непријатеља који се утврђују на Озрену. Ово посл>едње је потребно ради што лакшег парирања евентуалних нападних намјера непријатеља са Озрена послије рокирања снага V бригаде удесно. Са V бригадом одржавати редовну и чврсту везу на Мачковцу.

2. — V Црногорска ударна бригада оставиће један батаљон на просторији Мачковац — Јеленак, а остале батаљоне оријентисати за маневарско дејство у правцу Пештера. Поједине од ових батаљона, два или сва три убацити дрско ноћу у дубину непријатељског распореда. Дању се задржавати на оним линијама до којих се у ноћном нападу доспије, али на њима не примати никакву отсудну борбу у интересу одржавања тих линија. Ако непријатељ успије да вас одбаци са тих положаја, сљедеће ноћи промијените правац напада и продирите у новом правцу. На овај начин ћете непријатеља растресати и обмањивати и тако му онемогућивати да се правилно оријентише и да се среди за успјешан отпор или напад на наше снаге. Десно одржавати везу са дијеловима VII бригаде. Општи задатак бригаде: затварање правца од Сјенице према Б. Ђољу.

3. — VII Црногорска ударна бригада образоваће маневарску групу од три батаљона за упаде у Пештер у духу задатка маневарске групе батаљона V бригаде. У интересу успјешнијег маневра у Пештеру држати најчвршћу везу са V бригадом, са којом координирати рад. Маневарско дејство изводити једновремено са њом или наизмјенично, како би се једна група могла да одмори за један или два дана. Са два батаљона затворити правац од Ивања и Годуше.

4. — Све нападе у духу горњег наређења изводити ноћу.

5. — Избјегавати фронталне борбе, а тежити да се непријатељ што више растреса и да му се не дозволи иницијатива да нас нападне прибрано и са прикупљеним снагама. Већим и мањим нападима наносити му губитке у људству и материјалу.

6. — Овај Штаб ће се и даље налазити на истом мјесту.[2]

7. — Хируршка екипа је у Бијелом Пољу.

8. — Редовно нас извјештавајте свакога дана па макар и не било промјена (у духу нашег данашњег наређења Стр. пов. бр. 41).[3]

[2] Штаб дивизије налазио се у Бијелом Пољу.
[3] Документ није пронађен.

9. — Основни задатак свих бригада: затварање правца ка Б. Пољу.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант
генералмајор
Радован Вукановић

БР. 261

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ СВОЈИХ БАТАЉОНА И ПОЈАВИ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ МОТОРИЗАЦИЈЕ НА ПРОСТОРУ БЕЉАКОВО БРДО—МЕЗГРАЈА И ДОЛИЋИ—УГЛО[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 31
30 маја 1944 год.
у 7,25 часова
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Непријатељ се појавио данас у 10 сати са 6 малих тенкова и 4 камиона испред наших положаја Бел>аково Брдо (к. 1408) — Мезграја (к. 1350). Још нијесмо добили извјештај од тих батаљона да ли су правили испаде према нашим положајима или не. У 15 часова дошла су 4 тенка и 2 камиона који су правили испад на наше положаје у селу Долићи и Угло. Били смо приморани да напустимо село Долиће и Угло.

Сада се наши батаљони налазе на положајима Зеладин[2] — Жилиндар — Змијина Глава — Бољаре — Брезов До.[3] Два батаљона која су се налазила на десном крилу

[4] О ситуацији на овом сектору види у док. бр. 261, 262 и 264.

[1] Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/3, к. 759.

[2] Ово мјесто није пронађено на карти 1 : 100.000.

[3] Вјероватно Боров Дол

У-те бригаде пребациће се у село Ђаловиће, тј. један батаљон у село Ђаловиће, а један батаљон у Негобратину да би затварао правац Годуша — Бихор.

У току данашње борбе имали смо два лакше рањена, од којих је један командант 4-ог батаљона.

Успјели смо да извучемо 30—40 коња жита и брашна, јер више нијесМо имали коња, а у селу Долићима налазило се неколико вагона хране. Тако исто велика се храна налазила у селу Углу. . -

Према Вашој заповијести од 29 маја 1944 год. образоваћемо маневарску групу са којом ћемо на разне начине и у разним правцима упадати у Пештер и тако непријатеља узнемиравати. Непријатељ који је долазио са тенковима била је милиција. Непријатељ нема великих снага на овом сектору, а по нашем мишљењу нема неких јачих офанзивних намјера.

Није нам познато од куда су дошли ови тенкови и камиони, а по нашем мишљењу биће ови са сектора Бељаково Брдо — Мезграја.

Пошто се налази велика количина хране у овим селима то мислимо да у заједници са У-ом бригадом учинимо један већи обухват којим бисмо омогућили запљену стоке, и за евакуацију жита било би потребно да се мобилише неколико стотина коња да би се пренијело жито. За ово ћемо чекати Ваше наређење односно извјештај у погледу односних коња, да ли и кад могу бити мобилисани.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Н. Ђ[4]

Командант, п. пуковник

Начелник

[4] Нико Ђаконовић

БР. 262

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 30 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О УСПЈЕШНОМ ПРОТИВНАПАДУ У СЕЛУ ДОЛИЋИМА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 32
30 маја 1944 год.
у 9 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Непријатељ у саставу мјештана из околних села са 4 Њемца извршио је контранапад у току ноћи 28—29 и успио је да истисне наше јединице из села Долића и да овлада к. 1298 — к. 1197.

Ми смо у току ноћи 29 ов. м. у 22 час. извршили напад на непријатеља и истог смо одбацили са ону страну Угла. Сада држимо положаје к. 1347 — к. 1400 и Маја Башу. Непријатељ је напустио село Долиће и село Угло и евакуисао је све фамилије, као и стоку. Сада се њихови положаји налазе к. 1388 — к. 1386.[2]

Наша два батаљона која се налазе на истој линији са јединицама У-те бригаде контролишу Бељаково Брдо (к. 1408) — Мезграја (к. 1350).

Непријатељ је на читавом сектору неактиван, већином састављен од мјештана који бране своје домове. Уз извјештај Вам шаљемо писмо које смо нашли код једног заробљеног курира из којега се види право стање и жеља становништва да не жели борбу. Писмо је од њемачког команд. сектора.[3]

На захтјев вијећника друга Хашимбеговића Селма заробљеног курира смо пустили с тим што је однио пропагандни материјал и писмо од стране вијећника које је упућено капетану Прашчевићу. Друг вијећник познаје истог.

[1] Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/3, к. 759.
[2] Вјероватно к. 1376
[x] Редакција не располаже поменутим писмом.

Ми смо у ноћашњој акцији од непријатеља заробили тешки митраљез „фијат" и са њиме 1000 метака, као и једно постоље од митраљеза „бреде", цијев од „шарца", сигнални пиштољ.

У селу Долићима има изгледа да се извуче један вагон жита, а у селу Угло изгледа има много више. Ми ово жито евакуишемо од села Гргаја. Ви предузмите пребацивање истог до Бијелог Поља. Нарочито водите рачуна да донесете довољан број џакова, јер оскудијевамо у истим.

Непријатељски губици у току наших акција на нашем терену: нађено је до "сада 20—30 мртвих, као и велики број рањених. Губици наши 5 рањених, од којих један теже и један нестали.

Наша једна чета са талијанским батаљоном налази се на сектору: Ивање — Годијево — Гутање.[4]

У Годуши према подацима које смо. добили налази се Ћазим Сијарић са 70—80, који су побјегли на албанску територију испред наших јединица. С обзиром да се наше јединице налазе у Углу и оријентисани у правцу Сувог Дола, у стању смо да у сваком моменту интервенишемо у правцу Бихора. А ако би непријатељ ма шта покушао у правцу Бијелог Поља, у стању смо енергично и брзо да му ударимо са бока.

Примили смо баш сада наређење од тога Штаба Оп. бр. 32 од 29 маја 1944 год. и према истом ћемо се управљати."

Тражене другарице за Крајишку бригаду, другове за културну екипу као и коње упутићемо.

Потребан би био један већи број коња да би се храна избацила до села Гргаја, јер ми немамо довољан број коња.

Први извјештај смо послали у 22 часа 28 ов. м., али курир није знао пут те се повратио натраг у 3 часа 29 ов. м. Нијесмо Вам послали извјештај јер није било никаквих промјена. Убудуће добијаћете редован извјештај од стране овога Штаба, иако много удаљени. Стараћемо се да Вас у свему извјештавамо у духу најновијег наређења Стр. пов. бр. 31.

Коње што више и брже упутите!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар | Командант, п. пуковник

Начелник

[1] Вјероватно Бубање
[5] Види док. бр. 260.

БР. 263

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 30 МАЈА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ДЕЈСТВО ПРАВЦЕМ ДОЛИЋИ—ОШТРИ ВРХ—КРУШЧИЦА—МУСИНА ЈАМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп. бр. 34
30 маја 1944 год.

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Вечерас IV Пролетерска бригада напада непријатеља основним правцем Турјак — Калаче — Грудов Дол — Пискавица (секција Пећ), источно од Берана. Задатак IV бригаде је: обухват Бихора са источне стране и наслон на десно крило јединица наше дивизије. Конкретно на нашу VII бригаду. У вези с тим наредили смо Штабу VII бригаде да своју маневарску групу од три батаљона, створену по нашем јучерашњем наређењу, или најмање два батаљона оријентише за дејство правцем Долићи — Оштри Врх — Острвица — с. Крушчица — М^сина Јама, са задатком затварања тога правца, како би се непријатељу онемогућило извлачење са просторије Бихора.

V Црногорска ударна бригада, с обзиром на задатак VII бригаде, водиће рачуна о томе да се њен сектор не ослаби и да се непријатељу не дозволи да ту дође до успјеха.

Иначе задатак V и VIII бригаде остаје онако како смо у нашем јучерашњем наређењу одредили.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
генералмајор
Радован Вукановић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 33/1, к. 754.
[2] Види док. бр. 260.

/

БР. 264

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 31 МАЈА 1944 ГОД. ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПРОТИВНАПАДА НА КРУШЧИЦУ ПЛАНИНУ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 33
31 маја 1944 год.
у 21 час.
Положај

З А П О В И Ј Е С Т

Секција: Сјеница — Пећ, раз. 1:100.000

ШТАБУ. . . . БАТАЉОНА

Положај

Непријатељ у току данашњег дана извршио је напад на наше положаје од Жоладина[2] и Крушчице Планине. Непријатељ је уз припомоћ тенкова успио да одбаци наше снаге на садашње положаје.

Састав и јачина непријатеља позната је нашим јединицама.

У споразуму са Штабом У-е бригаде одлучили смо да 1-ог јуна у 1 час, тј. у току ноћашње ноћи нападнемо непријатеља, наша бригада и три батаљона У-е бригаде. Непријатеља морамо прећерати и зато морамо искористити ноћ јер тенкови у току ноћи не могу помагати своју пјешадију. Зато за извршење предњег задатка

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О:

I. Пета бригада са два батаљона напада основним правцем: Снежаница — Боров Дол — Врхови — Жилиндар — Јабланица, а један батаљон: лијево од Ђаловића — Чампари — Дупљаци — Лазовићи.

II. Први батаљон VII бригаде нападаће општим правцем са садашњих полазних положаја општим правцем: Ђаловићи — Корита — Петрово Брдо — Црни Врх. Чврсто одржавати везу са батаљоном У-е бригаде који ће бити на лијевом крилу од вас.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.
[2] Вјероватно Жилиндар

III. Други батаљон нападаће општим правцем: садашњи полазни положаји — међупростор клисура Ђаловићи — Поље — Османбегово Село — Милево Поље. Чврсто одржавати везу са вашим лијевим крилом, тј. са нашим 1-им батаљоном, а по могућности хватати везу са нашим 3-им и 4-им бат. који ће нападати од Шиповице и Стубла.

IV. Наш 3-ћи и 4-ти бат. нападају општим правцем: Коси — Шиповице — Остроноша — Личине, с тим што ће затварати правац од Бихора.

V. Уколико би избила наша 1^-а бригада од Бихора треба да будете добро опрезни да се споразумијете преко команданата и полит. комесара, јер немамо једне те исте борбене знаке за ноћас; а у очекивању је да сваког момеНта избије IV бригада од правца Годуше.

VI. Тенкови се могу заобилазити, и уколико на њих наиђете, туђи их са противтенковском пушком, јер у ноћној борби тенковска ватра је неефикасна те не може помагати своје јединице. Ми морамо искористити ноћ и непријатеља што дубље тјерати. У нападу [на] непријатеља бити дрзак и најенергичније га гонити. Непријатељ је увалио и његову комору у простору Црни Врх — Ђаловићи, коју треба настојати да се зароби.

VII. Борбени знаци за 31 мај — 1 јун *Свето — Нико.*

Знаци распознавања су већ раније дати од овога Штаба.

VIII. Видне знаке давати паљењем ватара на истакнутим мјестима докле допру наше јединице ради лакшег оријентисања јединица.

IX. Штаб бригаде налазиће се у правцу Ђаловићи — Петрово Брдо.

X. Бригадно превијалиште налазиће се са Штабом бригаде.

XI. Ваши дијелови који се налазе [код] пратећих дијелова, који се налазе у Црвском, кретаће се са Пратећим [водом] штаба бригаде.

XII. Општи напад мора бити најкасније у 1 час 1-ог јуна,[3] али напад немојте извршити док се не повежете са батаљонима ^-е бригаде. Настојавајте да се одмах повежете са батаљонима ^-е бригаде, како би напад на вријеме услиједио. Зато је потребно да један члан Штаба 1-ог батаљона пође код дијелова V бригаде који ће се прикупити на просторији Прћице — Снежаница.

XIII. Треба настојати свом силом да се непријатељ прћера, а у случају неуспјеха да се наши батаљони оријентишу у правцу: Стубла — Шиповице.

[3] **Види док бр. 266.**

XIV. Извјештаје редовно и на вријеме достављати Штабу ове бригаде који ће с времена на вријеме палити двије ватре да би се лакше оријентисали ваши курири.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

Командант, п.пуковник
Нико Стругар

БР. 265

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 1 ЈУНА 1944 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ИЗВИЂАЧКИХ ЈЕДИНИЦА ПРИ ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА, БРИГАДА И БАТАЉОНА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 352
1 јуна 1944 год.

ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА И ШТАБУ ПРИМОРСКЕ ГРУПЕ

У вези најновијих директива Врховног штаба НОВ и ПОЈ по питању боље организације об. службе код оперативних јединица и у циљу цјелисходнијег прикупл>ања и коришћења података о непријатељу и његовим намјерама, — наређено је формирање специјалних војних јединица којима ће руководити об. официри дотичних штабова и јединица.

Прије него изнесемо податке о овом формирању, желимо напоменути штабовима наших јединица: да је досадашња организација об. службе била недовољна, без организационог система, а тиме непотпуно искоришћавана код одлука дотичних штабова у оперативном смислу. Поред тога досадашња организација об. службе и органа који су коришћени у прикупљању, сређивању и коришћењу података, била заиста потпуно недовољна. Ни важност ове службе, можемо отворено рећи, није била у пуној мјери схваћена од наших пггабова, а нарочито појединих другова у тим штабовима. Модерно ратовање тражи пунији систем организације об. службе, те су предње директиве Врховног штаба сасвим

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 754.

природно дошле као посљедица досадашњег искуства организације об. службе. Овом новом формацијом специјалних јединица за об. службу жели се постићи систематски рад и цотпуно искоришћење података.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. За све јединице једне дивизије при Штабу дотичне дивизије формира се „ИЗВИЂАЧКА ЧЕТА . . . ДИВИЗИЈЕ".

Састав и јачина: командир чете — — —	1
политички комесар чете — — — —	1
водника — — — — — — — —	2
десетара — — — — — — — —	4
бораца-извиђача — — — — — —	36
бОлничар-ка — — — — — — —	1
Свега:	45

Извиђачка чета је састављена од најбољег руководства и најбољих, испробаних и најхрабријих бораца и бомбаша дотичне јединице. Одабрано људство у саставу извиђачке чете је неустрашиво, неколебљиво, интелигентно, вјешто и присебно. То су другови који се брзо оријентишу, који добро опажају и оцјењују моменте и догађаје и којима ни за моменат не може промаћи ниједна ствар. Они морају бити млади, енергични и физички здрави и издржљиви.

Формација чете: 2 вода од по двије десетине, свега 4 десетине.

Наоружање чете: чета има 4 пушкомитраљеза (свака десетина по 1 пуш. митраљез), а остали борци пушке, машинке и ручне бомбе. Тежити да добију што више машинки.

Задатак чете: под непосредним руководством шефа об. центра дотичне дивизије, односно групе, на сектору и фронту своје дивизије прикупља податке о непријатељу и то: његовој јачини, распореду, наоружању и намјерама. Поред тога, ова је чета непосредни извршилац свих наређења шефа об. центра у погледу прикупљања и спровођења заробљеника, заплијењеног оперативног материјала, заробљавања непријатељских официра и војника, њихових извиђачких дијелова, об. органа и свих оних које непријатељ употребљава за своју об. службу и друге послове.

Извиђачке чете, било у цјелини, било по групама, треба да имају увијек извиђачки контакт с непријатељем, тј. непрекидно осматрати непријатеља, а не ступати у борбу. Ове чете ће правити засједе, насилно извиђање, препаде у сваком виду и облику, дубоко залазити у територију према непри-

јатељу, забацивање у непријатељску позадину са циљем да се дође до заробљеника и докумената, као и свих података који нас интересују. Корисно би било да команда чете буде у основи упозната са операциским правцем и основним задатком своје дивизије. Она се укључује на непријатељској телефонској линији, слуша непријатељске разговоре и врши кидање телефонско-телеграфских веза. Ово све користи чети у извршењу њеног основног задатка.

Подаци извиђачких дивизиских чета има да базирају на сигурним изворима, на личним осматрањима, те ће зависити од заузимљивости рада како команде чете тако и сваког појединог извиђача у чети колико ће ови подаци бити сигурни и корисни. Једна окретна чета ће и за најкраће вријеме, користећи мјештане и користећи разне методе, моћи створити једну мрежу сигурних обавјештавања и моћи сасредити све канале података до команде чете, односно до об. центра дотичне дивизије.

За командира извиђачке чете поставити најбољег командира чете у дивизији, који се може и даље развијати — равног команданту батаљона. Овај мора бити интелигентан, потпуно писмен, да добро чита карту и употребљава бусолу, као и са основима крокирања.

Формирање извиђачких чета извршити у року од осам дана по пријему овога наређен>а, о чему радиограмом извијестити непосредво овај Ттаб.

2. За све јединице једне бригаде, при Штабу дотичне бригаде, формира се „ИЗВИЂАЧКИ ВОД_____бригаде".

Састав и јачина:	**водник — — — — — —**	**1**
	политделегат — — —	**1**
	десетара — — — — •	**2**
	бораца-извиђача — —	**18**
	Свега:	**22**

Формација вода: вод се дијели на двије десетине.

У погледу људства извиђачког вода, његовог руководства, наоружања и задатка, у свему важе одредбе наведене под 1. Задатак вода је да ради за рачун своје бригаде на секторима фронта дотичне бригаде, а по потреби може служити као помоћ дивизиској извиђачкој чети.

Овај вод је под директном командом штаба бригаде, односно он је орган об. официра бригаде.

Формирање ових водова извршити у најкраћем времену, а најдаље у року од осам дана по пријему овога наређења.

3. При штабовима батаљона формирати „ИЗВИЂАЧКУ ДЕСЕТИНУ. . . . БАТАЉОНА", за сада јачине 5—6 бораца-

извиђача са десетаром, а тежити јачини десетине десет бораца заједно са десетаром.

У погледу наоружања, избора људства и задатка извиђачке десетине у свему важе горе наведене одредбе.

Десетина је под командом штаба батаљона, односно она је орган об. официра батаљона.

Формирање ових десетина извршити у року од четири дана по пријему овога наређења.

4. Људство извиђачких јединица (чета, водова и десетина) сматрати као специјални кадар и људство за специјалне задатке, те га као таквога и даље васпитавати и уздизати, у вези директива које ће давати 06. отсјек Штаба Корпуса, као и у вези правила и прописа извиђачко-обавјештајне службе, које ће такође прописивати поменути Отсјек.

5. Послије формирања ових јединица (чета, водова и десетина) проћи са њима седмодневну обуку у вези са овим директивама, а специјално са командом чете. У обуци нарочиту пажњу посветити принципу будности, дисциплине и осигурања чете, односно вода, десетине, како на маршу тако и при привременом логоровању у близини непријатеља или његовој позадини. За сваки губитак који би долазио из небудности предочити команди чете да ће сносити најстрожију личну одговорност, а за свако деконспирисање задатака уопште, или појединог задатка, сносиће одговорност онај ко деконспирише задатак и команда чете.

У јединицама спровести најстрожију дисциплину и за сваки најмањи преступ строго ће се кажњавати.

06. официри дивизија и бригада за вријеме ове седмодневне обуке са свим људством имају да прођу кратак програм из области об. службе: значај об. службе, какве податке треба прикупљати, на који начин, преношење извјештаја, употреба шифре, кратка саслушавања заробљеника и других лица која долазе са окупиране територије. Указати им на општа правила об. службе, која се базирају на сљедећим начелима, а којих се они морају строго придржавати: тајности, брзине, сигурности, окретности и лукавства, самоиницијативе, опажања, контроле, тачности, потпуности и јасности. О писању извјештаја, шта треба да садрже и какви треба да буду.

У прилогу достављамо вам кратки програм који се има прећи за тих седам дана.

Даље проћи кратки програм читања карата, оријентације и крокирања.

6. Људству извиђачких јединица одмах додијелити потпуно исправно оружје и муницију и исправно одијело и обућу. Тежити да се наоружају машинкама. Додијелити им

такође двогледе, бусоле, карте, уколико њих нема, правити им шеме, телефонски апарат, нешто кабла и маказа за сјечење жице.

7. У погледу исхране ријешити питање овако: извиђачке јединице, односно њени дијелови, хране се код најближег штаба јединице. Ове јединице немају никаквих комора и никаквог самосталног снабдијевања. Економски органи дотичног штаба старају се о исхрани и снабдијевању извиђачких јединица, а об. официри дотичног штаба ово контролишу.

У времену када су удаљени од јединица хранићe се на терену. Тежити да се снабдијевају са сувом храном ради одржавања тајности.

8. Извиђачке јединице воде сљедеће књиге:

а) јединачни списак, по форми и рубрикама јединачног списка, као што воде све наше јединице.

б) дневник рада: у који уносити свакодневни рад чете и прикупљене податке.

Напред наведене књиге контролише об. официр дотичног штаба.

Штабови дивизија ће све ово предузети да би се ова нова формација извиђачких јединица у нашој об. служби извела у најкраћем року и потпуно по предњим одредбама.

За неизвршење овога наређења у предвиђеном року штабови ће бити узети на одговорност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Шеф Об. отсјека
капетан

Достављено: *БР' Спасић*

— Штабу II Пролетерске дивизије
— Штабу III Ударне дивизије
— Штабу XXIX Ударне дивизије
— Штабу XXXVII Ударне дивизије
— Штабу V Крајишке дивизије (на увид)
— Штабу XVII Ист. босанске дивизије (на увид)
— Штабу Приморске групе, и
— Војној области II Ударног корпуса (на увид)

П.С.

Накнадно ћемо доставити извјештаје.[2]

[2] **Ова реченица дописана је мастилом.**

/

БР. 266

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 2 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА НА КРУШЧИЦИ ПЛАНИНИ, МОРАВСКОМ КРШУ, КОМАРУ И ВРЧАНИМА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 34
2 јуна 1944 год.
у 12 сати
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У току јучерашњег дана наша бригада продужила је гоњење непријатеља преко Крушчице Планине — Моравски Крш — Комар — Врчане и стигла је у току дана до Крушчице — Савин Бора — Јаворова.

У овим селима спријечила се евакуација једног дијела становништва и животних намирница.

Један наш батаљон спустио се у току дана у Годушу — Добродол и Хазане.

Четврта пролетерска бригада појављује се од Пискавице у правцу Мусине Јаме. Наши батаљони имају задатак повезивати се са IV бригадом и тако онемогућити сваку евакуацију становништва и животних намирница.

Ноћу 1—2-ог јуна V бригада нападала је на село Долиће и Угло, те смо били приморани да рокирамо наша два батаљона у правцу та два села да би спријечили сваку интервенцију од правца Рожаја. У овим селима налази се прилично хране и стоке, а по причању нијесу је евакуисали од Лозна — Лешница. У селу Годуши нашао се један магазин неког трговца-зеленаша у којему се налази до један вагон шенице.

Услијед недостатка товарних грла у немогућности смо да искористимо ову шеницу, а настојаћемо да се што прије и што више извуче.

У току јучерашњег дана непријатељ је био разбијен, и пошто је био разбијен није давао жилави отпор, једино група

[1] Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/3, к. 759.

четника у јачини од 60 људи из Затона и Фемића Крша, која изгледа да се пребацује на лијеву обалу Лима. Њемци и усташе (36 Њемаца, 120 усташа) побјегли су у правцу Рожаја, а 36 Албанеза са 2 Њемца гестаповца још се налазе у Петници за које ћемо настојати да их ухватимо.

У борби коју смо водили 31 маја од Крушчице Планине — Петрово Брдо имали смо осјетне губитке, јер када су наши успјели да потисну непријатеља са Петрова Брда, у моменту су се појавила 4 тенка која су дошла од Угла, дошли су непримијећени у току борбе у наше редове. У моменту када су дошли тенкови пролазила је савезничка авијација, те наши другови нијесу чули зврјање тенкова, тек када су се појавили у првим стрел>ачким редовима на Петровом Брду. Ту смо изгубили на мјесту 6 другова, међу којима команду једне чете (командира, замј. командира и полит. комесара). За 5 другова не знамо ништа, нестали су и до сада се нијесу појавили. На другом сектору имали смо у току досадашњих борби два мртва. Рањених смо имали у току досадашњих борби на овом сектору 23, махом лакше рањених.

Тенкови су били веће тонаже. Наше противтенковске пушке дејствовале су, али нијесу дале жељене резултате. Један тенк погођен је из противтенковске пушке 8 пута, али је исти неоштећен послије тога продужио борбу. Непријатељ се био концентрисао за 31 мај и нападао је у правцу Врхови — Жилиндар — Крушчица — Комар — Црни Врх. Непријатељ је овдје имао веће снаге.

У јучерашњем нападу непријатељ је био разбијен и сада нема нигдје неких јачих, организованих снага.

Штаб ове бригаде са Штабом V бригаде заједнички доносе планове о нападу на непријатеља, као и извођењу појединих акција.

Непријатељу смо нанијели осјетне губитке, али нам број није познат.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар Командант, п. пуковник

БР. 264

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 3 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЧИШЋЕЊЕ БИХОРА И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРИЈЕПОЉЕ—СЈЕНИЦА—БИЈЕЛО ПОЉЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 36
3 јун 1944 године у 7,30 час.

ШТАБУ V, VII И VIII ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

V j

Према подацима са којима до овога момента располажемо непријатељ у гарнизонима Рожај, Сјеница, Пријепоље је непромијењене јачине. Његова активност своди се углавном на активну одбрану ових гарнизона, у којем циљу маневрише расположивим снагама с лијевог на десно крило раепореда наше дивизије.

Маневарске групе батаљона V и VII бригаде успјеле су углавном посљедњих дана да непријатељу одузму иницијативу слободног маневра и да га разбију на просторији Бихор — Пепггер. Према једном извјештају, VII бригада се је директно наслонила на IV Пролетерску бригаду, западно од Рожаја. На тај начин Бихор је паралисан за јаче непријатељске потхвате и налази се највећим дијелом под контролом наших снага. Наш задатак сада је да се Бихор потпуно очисти и да се изолује од оног дијела Пештера на којем се непријатељ још налази. Даље, наш основни задатак је затварање правца од Пријепол>а и Сјенице према долини Бистрице и Бијелом Пољу.

Ради што бољег извршења ових задатака

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VIII Црногорска ударна бригада са једним батаљоном контролисаће долину Дубочице и са те просторије затварати правац евентуалног непријатељског притиска од комуникације Пријепоље — Сјеница ка југу. Са два батаљона рокираће се удесно, на простсрију гдје се сада налази II батаљон V Црногорске ударне бригаде, са задатком затварања правца од Мачковца и Јеленка. Из овога распореда бригада ће радити у духу наших ранијих наре-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

ђења. Одржавати стално контакт са непријатељем и на вријеме сломити сваки његов покушај продирања према Бистрици. То ће се најбоље постићи ако се непријатељ стално узнемирава и ако му се не дозволи да својим маневром држи ваше јединице стално на положају, приковане за једну линију фронта. Непријатеља узнемиравати ноћним упадима дубље у његов распоред и нападањем с бока и с леђа на његове утврђене тачке.

2. — V Црногорска ударна бригада остаје углавном на истој просторији и са истим задатком, чија је основа затварање правца од Сјенице и комуникације Сјеница — Пријепоље према долини Бистрице и Бијелом Пољу. Њен 2 батаљон остаће и даље на истој просторији гдје се и сада налази, са најподеснијим раепоредом у вези са горњим задатком VIII Црногорске бригаде. Маневарска група батаљона ваше бригаде радиће и даље по раније издатим наређењрша. Маневарске упаде, препаде и нападе вршити ноћу, а дању се постављати на таква мјеста на којима ће вам бити лака и брза интервенција у оном правцу гдје се појави потреба, и тамо гдје не могу интервегсисати тенкови.

Учврстите везу са замјеником команданта ваше бригаде и не дозволите да је за по два дана немате.

Такође[4] одржавајте најчвршћу везу са VII Црногорском бригадом са којом треба да координирате рад.

Настојте да са те просторије извучете што више хране.

3. — VII Црногорска ударна бригада чиниће једну маневарску ударну групу са свим својим батаљонима. Да би јој се ово омогућило, концентрисали смо три батаљона I бригаде дивизије „Гарибалди" на просторији Ивање — Шипокзтце — Негобратина ради контролисања те области. Ваша бригада дејствоваће углавном према Крушчици и Мусиној Јами, гдје треба да се наслоните на IV Пролетерску бригаду као и Пештеру. И ваш рад углавном треба да се ослања на ноћ, а дању се постављајте тако да вас не могу узнемиравати тенкови и да можете интервенисати у оном правцу гдје би било потребно.

Батаљон италијанске бригаде, који је до сада био под вашом командом, вратите под команду Штаба његове бригаде, који је већ на одређеној просторији.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	**Командант, генералмајор**
Јован Капа	**Радован Вукановић**

(М.П.)

[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 298 и 323.

БР. 268

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ ЈАВОРОВА—САВИН БОР—КРУШЧИЦА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 35
3 јуна 1944 год.
у 8,15 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Непријатељ јучер послије подне правио је притисак на наше положаје Јаворова — Савин Бор — Крушчица, али је исти на овим положајима задржан. У току ноћи, као и до сада, није правио никаквог испада.

Непријатељ на лијевом крилу У-е бригаде правио је испад и дошао у току јучерашњег дана у село Црвско.

У току прошле ноћи батаљони V бригаде правили су упад у село Угло и Долиће ради извлачења хране.

Јучер послије подне, око 19 часова, састали су се оба штаба и донијели одлуку да два батаљона V бригаде нападну непријатеља од Снежанице, к. 1311 — Дуге Долине, к. 1315 и тако да се непријатељу забаце за леђа и да истог разбију. Јачина овог непријатеља у правцу Црвског је до 300 војника муслиманске милиције са неколико Њемаца. А на положају према Долићима и Углу остаће један батаљон V бригаде, као и један батаљон наше бригаде ради извлачења хране из ових села.

Овај притисак што је непријатељ јуче правио на наше положаје услиједио је сигурно отуда што се IV Пролет. бригада повратила са линије до које је била дошла.

Као што смо већ јавили овај вагон шенице који се налази у Годуши би требало што прије организовати пребацивање истог.

Уколико буде нешто новије, одмах ћемо јавити томе Штабу.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноистс,-риског института под рег. бр. 31/1, к. 754.

Уколико би дошли италијански батаљони, ми смо мишљења да један од њих било би потребно послати у село Врх, јер уколико би се ми забавили извлачењем хране из села Долића и Угла, они би затворили правац од Снежанице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, п. пуковник
Н. С.[2]

БР. 269

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ПРОТИВНАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ ГРАДАЦ—ЛОКВА—САВИН БОР—ОСТРВИЦА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 37
4 јуна 1944 г. у 10 час.
Положај

I

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Непријатељ је на цијелом сектору: Градац (к. 1225) — Локва (1288) — Вршево — Понор (к. 1319) — Савин Бор — Ћафа (к. 1586) — Острвица (к. 1514) у току јучерашњег дана извршио контранапад. Али смо успјели да га одбијемо и одбацимо. Осјећа се прилив албанске регуларне војске, али је она исто као и остала милиција у погледу борбености.

Ми се задржавамо на положајима једино како би били у могућности да извучемо што већу количину намирница.

У току борби које су имале наше јединице са непријатељем били су сљедећи губици:

[a] Нико Стругар

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 754.

Непријатељ: око 60 мртвих и велики број рањених. Заробљено је 7 и исти су пуштени.

Губици наши су достављани редовним извјештајима. У току јучерашње борбе имали смо 2 мртва и 3 рањена. Један од ове двојице мртвих погинуо је својом непажњом од своје пушке, јер је пао на исту, а други као тешко рањен је подлегао ранама.

У току ових борби потрошили смо скоро цијелу муницију, скоро свих врста оружја, што ћете видјети из прегледа бројног стања и каоружања, те ако је у могућности да има код Вае, јавите нам да би је прихватили.

На основу вашег извјештаја од 31-У требала су да дођу два талијанска батаљона на сектор: Ивање — Негобратина —• Шиповице, али ни до данас нијесмо са њима добили везу. Батаљон италијански без једне чете пребацили смо на сектор Годуша — Хазане, који се раније налазио према Ивању.

Такође јавили сте нам да подигнемо један бацач за нашу бригаду, зато ће га доносилац овога извјештаја примити.

Уколико има наших јединица на Полици, требали би да врше притисак бар демонстративни на Петницу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Н. Ђ.[2]

Командант, п. пуковник

(М. ш

[2] Нико Ђаконовић

БР. 264

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 5 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О НАПАДУ НИЈЕМАЦА И ЧЕТНИКА НА ПРАВЦУ ВЛАХОВИЋА[1]

5.VI.44 у 12 час. Непријатељ на нашем правцу напао нас јачим снагама. Састав: Нијемци и четници. Наша извиђачка одјељења отпочела су борбу са њима синоћ у 23 ч. а јутрос су у 10 ч. потиснули наше лијево крило и овладали косама изнад Влаховића. Са исте линије дошло је 70 моторних возила. Јачина Шваба око 1000 и четничке банде.

Зорић[2]

БР. 271

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 5 ЈУНА 1944 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРОСТОРИЈИ ПЕТЊИЦА—ЛАГАТОРИ—ЈАВОРОВА—КРУШЧИЦА—КРСТАЧА[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Оп. бр. 38
5 јуна 1944 год. у 13 час.
Положај

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ОВЕ БРИГАДЕ, ШТАБУ 3-ег БАТАЉОНА V БРИГАДЕ И БАТАЉ. I АЛПИСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Према подацима са којим данас располажемо непријатељске снаге на сектору наше бригаде у јачини од око 1500 наоружаних људи састављених од муслиманске милиције, мањег броја Њемаца, мањег дијела арнаутске војске и

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.
[2] Милан Зорић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

једним дијелом четника, налазе се на просторији: Петњица — Лагатори — Пороча — Јаворова — Крушчица — Градина — Крстача. Наоружање ових банда је углавном пушкама и аутоматским оруђима, располажу и са једним пјешадиским топом од 37 мм „Пито". Тешких оруђа на цијелом сектору немају.

На просторији Пештера налази се V Црногорска бригада која затвара правац од Сјенице на линији: Снежаница — Бољаре — Оштри Врх, с тим што је истурила своје дијелове на просторији: Бијов Гроб — Острвица, који имају задатак да обезбиједе нашу бригаду са правца Пештерског Поља.

Четврта Пролетерска бригада налази се на просторији Полице, која је према себи привезала јаче непријатељске снаге на просторији: Турјака — Хоџибера[2] — Жандармериске станице Ђаково. Вјероватно да ће јединице ове бригаде у току ноћи упоредо са нама нападати непријатеља на свом сектору у циљу паралисања и разбијања непријатеља на сектору Рожај.

Овај Штаб у сагласности са политичким комесаром наше дивизије донио је одлуку да наша бригада ојачана са једним батаљоном V бригаде и батаљоном I алписке бригаде[3] нападне непријатеља на горе наведеној просторији и изврши потпуно чишћење Бихора.

У вези горе изложеног

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Трећи батаљон V бригаде нападнуће непријатеља са стране: К. Ћафа[4] — основним правцем: Крушчица — Крстача — Градина — Мусина Јама, с тим што ће се поставити на Крстачи, Мусиној Јами и Зеленковом Врху[3] са задатком да затворе правац од Паучина и Башће. Овај батаљон ће повести рачуна о гребену који води изнад Горње Ђерекаре — те ће на Крстачи оставити своје дијелове који ће га са тога правца обезбиједити, уколико друкчије не нареди Штаб бригаде у току извођења акције.

Са постављањем на ову просторију овај батаљон ће обезбиједити у потпуности надирање ове бр^Игаде на правцу: Пуч Поље — Пискавица.

2. — Први батаљон ове бригаде напашће Иепријатеља са просторије: Бијела Вода — међупростором Крушчица

[2] Вјероватно Кацубер

[3] Мисли се на батаљон Прве италијанске бригаде дивизије „Гарибалди".

[1] Ћафа (к. 1638)

[5] Зеленков Камен

— Савин Бор — Врх — к. 1534 — Пуч Поље — Пискавица, с тим што ће се углавном усмјерити уз Дахча Реку у правцу к. 1600, одакле ће своје даље надирање усмјерити преко к. 1534 ка Пискавици.

3. — Четврти батаљон ове бригаде напашће непријатеља са просторије Савина Бора основним правцем: Савин Бор — најподеснијим правцем преко Дахча[0] — Јаворовом — Мали Врх — Борово Брдо — Главица спуштајући своје дијелове у Калицу. Једну своју чету можете упутити правцем: Рамин Дол — Главица — млин под Јаворовом — Муровац, која ће даље се управити према нахођењу Штаба батаљона.

Штаб батаљона ће одмах по пријему ове заповијести упутити једну или двије своје чете на положаје 2-ог батаљона како би истоме омогућили да благовремено прикупи своје јединице на одређеној му просторији.

4. — Други батаљон ове бригаде нападнуће непријатеља са просторије Понор — Смиљевица[7] правцем: Лагатори — Трпези — Тарханеш, с тим што ће одмах запосјести Јазавчев Крш, који ће му послужити као отскочна тачка за садејство IV Пролетерској бригади. Уколико наш 4-ти батаљон наиђе на тешкоће на свом правцу напада потпомоћи га на правцу: Трпези — Равниште — Ћук.

5. — Трећи батаљон ове бригаде напашће непријатеља са својих садашњих положаја основним правцем: Присоје — Вељи Врх — Петњица — Врбица, истурајући одмах своја одјељења на Двориште к. 1119 са циљем наведеним другом батаљону. Штаб батаљона постараће се да својим десним крилом обухвати непријатеља како не би остајале ни најмање групе које би нам ометале рад.

6. — Батаљон I алписке бригаде са четом која се налази на Градцу и која контролише Јагоче остаће и даље на тим положајима са истим задацима, а чету у саставу нашег 2-ог батаљона (село Бор), Штаб 2-ог батаљона ове бригаде повешће до Понора, одакле ће је упутити у село Радманце, с тим што ће настати да Команда чете ухвати везу са Штабом 3-ег батаљона, који ће је оставити у Туцању и на к. 861 (Дио), са задатком да затвори правац од Лозне и Бихора. У овом смислу Штаб 3-ег батаљона послаће једну патролу у Понор ради прихваћања ове чете.

7. — Сви батаљони ће на одређеним правцима напасти непријатеља дрско и енергично, задирући дубље у непријатељски распоред и узајамно бочним радом потпомагати један другог.

[0] Дахча Река
[7] Вјероватно Симовица

8. — Напад ће отпочети тачно у 22 часа са свих положаја. Штабови батаљона морају се старати да напад отпочне тачно у одређено вријеме.

9. — Батаљони који имају сигналне пиштоље, исте употребљавати на истакнутим положајима у току ноћи, а иначе видни знаци са којима ће се обиљежавати предње линије даваће се паљењем ватара (по двије, једна до друге), како би се јединице лакше оријентисале.

10. — Сви батаљони ће међусобно одржавати чврсту везу и у току саме борбе обавјештавати један другога о развоју борбе, како би се што боље остварило узајамно потпомагање јединица у току извођења овог задатка. Штаб 3-ег батаљона ове бригаде ће водити рачуна о одржавању везе са својим јединицама на просторији Острвица — Бајров Гроб, па уколико наступе какве промјене на правцу: Угло — Жилиндар — Црни Врх, хитно ће овоме Штабу слати обавјештења.

11. — Борбени знаци — уговорени биће: ЈОВО — РАДОВАН, а знаци распознавања већ добивени од Штаба бригаде.

12. — Штаб бригаде ће се налазити на путу: Добродол — Понор — Петњица са полит. комесаром III Ударне дивизије, а дио Штаба бригаде налазиће се на правцу: Добродол —• Јаворова — Муровац — Пуч Поље.

13. — Бригадно превијалиште налазиће се са Штабом бригаде. *»

14. — Извлачење намирница услиједиће у току ноћи из села која буду очишћена.

15. — Група батаљона: 3-ћи У-е бригаде, 1-ви и 4-ти ове бригаде своје рањенике неће упућивати за бригадно превијалиште, већ преко Савина Бора и Бора на Добродол — Годушу за своју болницу, с тим што ће батаљонски санитети најбрижљивије указивати помоћ рањеним друговима.

16. — Хируршка екипа наше Дивизије налази се у селу Расову или Бијелом Пољу.

17. — Уколико би наше јединице дошле у додир са IV Пролетерском бригадом, споразумијевати се преко имена појединих команданата, полит. комесара, јер нам знаци нијесу исти.[8]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар	**Командант, п. пуковник**
Нико Ђаконовић	**Нико Стругар**

(М. П.)

О извршењу овог задатка види у док. бр. 298 и 323.

БР. 307

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 5 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОСТАВЉАЊЕ ШЕСНАЕСТЕ МУСЛИМАНСКЕ НОУ БРИГАДЕ НА СЕКТОР ПЉЕВЉА—ТАРА[1]

Јутрос 16 муслиманска бригада пошла од Негобуђе и прелази Тару код с. Пренћана са задатком повезивања са 17 див. Одмах јој упутите курире на тај правац. Наредите јој да се постави на сектор Косаница — Глибаћи, са задатком затварања правца Пљевља — Тара. По доласку на ову просторију нека се веже са јединицама ваше див. који се налазе на том сектору.[2]

О овоме ћемо одмах обавијестити Штаб 17 див., под чијом се командом она налази.

Сада смо издали наређење Штабу 17 див. да једну своју бригаду оријентише ка просторији: Оџак — Влаховићи са задатком притиска на овај дио комуникације и садејства на сектору Влаховићи — Глибаћи — Косаница.

5. VI. 44 **Пеко**
У 18 ч.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1а, к. 755.

[2] О развоју догађаја на овом сектору види у док. бр. 273, 274, 275, 276 и 278.

БР. 273

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 5 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О НАДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРАВЦУ ВЛАХОВИЋА[1]

Штабу III дивизије

Син'оћ у 23 часа непријатељ је напао извиђачка одјељен>а Четврте крајишке бригаде. Јутрос у 10 сати непријатељ је овладао котама сјеверно од Влаховића. Истовремено дошли у исту висину 70 моторних возила, јачина непријател>а око 1000 Њемаца и четника. Нових података немамо.

Морача[2]

5-У1-1944 године у 19,15 ч. (Н. Јовићевић)[3]

БР..274

ИЗВЈЕШТАЈ ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ПАДУ КОСАНИЦЕ И НАДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ОД ПРАВЦА ПЉЕВАЉА[1]

5.VI. 944 у 21.25[h] — **Нијемци избили у Косаницу. Предлажемо да вратимо 16 мусл. бригаду на лијеву обалу Таре да брани прелаз преко Таре ка Жабљаку. Хитно нам одговорите. — Морача[2] —**

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1а, к. 755.

[2] Милутин Морача, тада командант Пете ударне дивизије НОВ Југославије

[3] Нико Јовићевић, тада начелник Штаба Треће ударне дивизије НОВ Југославије

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Милутин Морача

БР. 275

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРЕЛАЗА НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕКО ТАРЕ И РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ПЉЕВЉА — КОСАНИЦА[1]

6.VI. у 8.20*[1].: Једна њемачка колона, јачине неколико камиона, борних кола и коња избила је на Кутушу и оправља пут у правцу Таре. Одмах је нападнута са једном бригадом. На правцу Косаница — Кутуша Штабу 17 див. наредили смо да их напада са једном. Ви сте морали осигурати Тару и не смијете дозволити да непријатељ пређе Тару. Послије одбијања непријатеља одмах приступите систематском рушењу комуникације Пљевља — Косаница на сектору Подпеће. Да ли се 16 мусл. бригада вратила назад и кад?

Пеко[2]

6.У1.44. у 14[30] час. Глигу[3] смо наредили да напада са сјевера. Ви оријентишите најмање шест батаљона и нападните непријатеља са југа. Жарко[4] ће садејствовати Глигу. Непријатељске патроле прешле Тару. Ми смо тражили бомбардовање, тражите и ви.[5]

Пеко

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Пеко Дапчевић

[3] Глиго Мандић, тада командант Седамнаесте дивизије НОВЈ

[4] Жарко Видовић, тада командант Тридесет седме дивизије НОВЈ

[5] О ситуацији на овом сектору види у док. бр. 276 и 278.

БР. 307

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРИЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 6 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА СЕКТОРУ РИЈЕКЕ ТАРЕ[1]

6.У1. у 9[h]: Непријатељ извршио убрзано продор према Тари. Борба се вечерас водила на просторији Кричак — Пушањски До. На правцу Мијаковићи непријатељ одбијен. Борба се чује према Рудом. Упутили смо наређење 16 бригади. А и ви осигурајте правац ка Жабл»аку. Издали смо наређење јединицама за напад.

— Морача —

БР. 277

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 6 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРИЈЕПОЉЕ—БРОДАРЕВО—БИЈЕЛО ПОЉЕ[1]

ШТАБУ III У. ДИВИЗИЈЕ:

Њемци са тенковима и камионима наступају у правцу Негобуђа, задатак повезати се са Никшићем, откуда очекујемо напад. Дијелови Морачине бригаде оријентисани у правцу Косаница, Тара. У току ноћи смијените бригаду V дивизије која дохвата правац Пријепоље, Бродарево са једном вашом бригадом и још тај правац појачајте тако да на десној обали Лима остану само шест ваших батаљона. Повежите се са Морачом. Предузмите систематско рушење комуникације Бродарево — Бијело Поље. Ваш основни правац који треба сигурно да затворите је Пријепоље, Бродарево, Бијело Поље.[2]

6-У1-1944 20,40 ч.

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 755.

[2] О развоју догађаја на овом сектору и о извршењу овог задатка види у док. бр. 279, 298 и 323.

БР. 278

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ ИОУ БРИГАДЕ • ОД 6 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О ПРИДОЛАСКУ НОВИХ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПЉЕВЉА[1]

6.VI.44 у 14[15]ч. Непријатељ је данас на нашем правцу неактиван. Стално вуку материјал, даску, гумене чамце и остало. Јучер је прошло око 500 коња већином муницИје. Распитују се за аеродром на Негобуђи. Посматрали су га двогледом превртачем. Потребно је да нам се што прије пошаљу противколске пушке и нагазне мине. Караван упућивати за с. Варине. Ми смо на истим положајима.

Зорић[2]

6.У1.44 22 час. Веза из Пљеваља: У Пљевља су стигла три батаљона Њемаца. Имају задатак да избију: Један за Левертару — аеродром Негобуђа, други за Бољаниће. Из Пријепол»а кренуће за Бродарево. Чишћење овог сектора услиједило би седмог или осмог овог мјесеца. Слиједи убрзани долазак јачих снага на овај сектор.

У седамнаест сати напао наше лијево крило, али је одбијен.

Зорић

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Милан Зорић

БР. 290

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 6 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРИЈЕПОЉЕ — БРОДАРЕВО — БИЈЕЛО ПОЉЕ И СЈЕНИЦА — БИХОР — БИЈЕЛО ПОЉЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. «37
6 јун 1944 године
у 23 часа

ШТАБУ_____БРИГАДЕ

Непријатељ је у току посљедших неколико дана довукао појачаша у гарнизоне: Пљевља, Пријепоље, Сјеница, Рожај и Подгорица. До сада нијесмо успјели да утврдимо стварну јачину непријател>а, али према процјени на основу података са којима располажемо непријатељ се у зони поменутих гарнизона ојачао са најмање једном дивизијом. Конкретно то је 181-ва њемачка дивизија.

Састав непријател»а: Њемци, четници, милиција и албанска регуларна војска. Морал код непријател»а је на прилично ниском ступњу. Ово нарочито важи за четнике.

Непријатељ пријети офанзивом. Његово ојачавање заиста то и значи.

У току јучерашњег дана непријатељ је направио продор из Пљевал»а и данас успио да избије на Тару и да са мањим снагама исту пријеђе. На сектору бригада наше дивизије непријатељ се још није испољио, мада се и ту осјећа његово прегруписавање и припремање.

У новоствореној ситуацији Штаб II Ударног корпуса поставио је пред нас задатак" који се у основи састоји у затварању правца Пријепоље — Бродарево — Бијело Поље, као и затварање правца: Сјеница, Бихор, Бијело Поље.

Да би се за извршење овога задатка што прије поставили и да би га што боље извршили

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — VIII Црногорска ударна бригада са главнином своја два батаљона поставиће се на линију Врбница — Осеченик.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 754.
[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 323.

Задатак: затварање правца од комуникације Пријепоље — Сјеница и од Сјенице према Бијелом Пољу. Са два друга батаљона поставити се у области Бродарева са задатком затварања правца Пријепоље — Бродарево у садејству са V Црногорском ударном бригадом. Да би ово урадила Штаб бригаде ће најхитније по пријему овога наређења упутити један од своја три батаљона са десне обале Лима, да се усиљеним маршем пребаци на лијеву обалу Лима и повеже са 3 батаљоном у области Бродарева.

Задатак на десној обали Лима схватити озбиљно, а борбу примити на одређеној линији. Испред ове линије батаљони ће што дубље истурити мање дијелове у циљу извиђања и откривања непријатеља у његовим покретима и намјерама. На тај начин отклониће се изненађење и батаљони ће бити у стању да успјешно изврше свој задатак. Свој рад ова два батаљона морају подесити тако да непријатељ не добије утисак да су се ту поставили само за одбрану. Стално непријатеља извиђати и у томе циљу вршити према њему покрете са мањим дијеловима.

Десно одржавати везу са лијевим крилом VII Црногорске ударне бригаде.

2. — V Црногорска ударна бригада најхитније ће се пребацити на лијеву обалу Лима и усиљеним маршем упутити се правцем Бијело Поље — Бродарево — према Пријепољу, гдје ће смијенити I Крајишку бригаду. Задатак ове бригаде јесте најенергичније затварање правца Пријепоље — Бродарево и даље ка југу.

Напуштање садашњих подожаја бригада ће извести у што већој тајности. Батаљоне на нови правац упућивати онако како се који са положаја ослободи, али при томе водити рачуна да ће на положај V бригаде доћи VII Црногорска ударна бригада.

Детаљнији задатак ова бригада ће добити од овога Штаба при пролазу кроз Бијело Поље.

3. — VII Црногорска ударна бригада најхитније по пријему овога наређења посјешће са својом главнином линију положаја Остроноша — Градац — Клисура — Равни Гвозд — Вишњево. Задатак: затварање правца од Пештера и Сјенице према Бијелом Пољу. Испред одређене линије бригада ће мањим одјељењима маневрисати препадима на непријател>а, у циљу узнемиравања, извиђања и заваравања истог. Одређену линију за пријем борбе Штаб бригаде подесиће онако како ситуација и природа земљишта буду захтијевале. Рокирање на нове положаје извршити што прије и у што већој тајности, како непријатељ то не би осјетио. Водити рачуна да од брзине овога рокирања зависи благо-

времено рокирање V Црногорске ударне бригаде гаа нову просторију.

Лијево одржавати везу са батаљонима VIII Црногорске ударне бригаде а десно са I бригадом дивизије „Гарибалди". По могућности одржавати везу — десно — и са IV Пролетерском бригадом, која ће се по новом задатку оријентисати према Бихору.

4. — I Бригада дивизије „Гарибалди" поставиће се на линију Ивање — Шиповице са задатком затварања правца **од** Бихора према Бијелом Пољу и да послужи као спона између IV Пролетерске и VII Ударне бригаде.

5. — Скрећемо пажњу на будност, присебност и еластичност бригада, од чега зависи извршење њихових задатака.

6. — Извјештаје нам достављати најмање два пута дневно, а у случају потребе и више пута.[3]

7. — Штаб дивизије ће се налазити у Бијелом Пољу.

8. — Хируршка екипа биће у Бијелом Пољу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник,	Командант,
отсутан	мајор	генерал-мајор
	Нико Јовићевић	**Радован Вукановић**

(М.П.)

[a] **О извршењу овог задатка види у док. бр. 298 и 323.**

БР. 264

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 7 ЈУНА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РАЗВОЈУ ОПЕРАЦИЈА КОРПУСА ОД 25 МАЈА ДО 7 ЈУНА И КОНЦЕНТРАЦИЈАМА НЕПРИЈАТЕЉА У ВЕЋИМ ГАРНИЗОНИМА ЦРНЕ ГОРЕ И САНЏАКА[1]

7	8	9	10	11
121'	123'	112'	126'	111

У времену од 25 маја до данас наше су јединиде водиле активне операције на свима секторима у циљу прекида комуникације, сатјериваша непријатеља у гарнизоне, проширивања и чишћења слободне територије од четничких и муслиманских банди, а у Херцеговини и у циљу одбијања појачаних непријатељских напада на територију коју држи XXIX дивизија.

Резултати ових операција су сљедећи:

На сектору Јужног Санџака одбијени су сви непријатељски испади у правцу слободне територије. Наше јединице врше непосредан притисак на комуникацију: Пријепоље — Пљевља — Чајниче и оперишу на сектору: Рудо — Прибој — Пљевља. Операцијама на десној обали Лима проширили смо слободну територију и сада потпуно владамо током Лима на дијелу од Андријевице до непосредне околине Пријепоља. Наше јединице сада држе линију: Зелетин — Грачаница — Сјекирица — Шекулар — Кацубер — Калица — Јаворова — Савин Бор —• Крушчица — Суви До — Градац — Долићи — Турски Врх — Јеленак — Мачковац.

У борбама на десној обали Лима нарочиту активност показале су јединице III дивизије које оперишу на сектору Пријепоље — Сјеница. Оне су неколико пута одбиле жестоке њемачке нападе од Сјенице, који су били обилно потпомогнути артиљеријом и тенковима и задале непријатељу тешке губитке.

У Херцеговини одбијени су сви непријатељски напади и сада водимо офанзивне операције на сектору Билећа. У Црној Гори ликвидирано је неколико четничких упоришта.

На сектору Кривошије — Конавље оперише II Далматинска бригада, која води успјешне борбе на линији Врбање — Граб — Мрцине.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

У свим овим борбама непријатељу су задати сљедећи губици:

Мртвих: 620, рањених: око 560.

Заплијењено: 5 тешких бацача, 3 тешка митраљеза, 7 лаких митраљеза, 5 пушкомитраљеза, 9 машинки, 8 пиштоља, 190 мина за бацач, 2 радиостанице неисправне, 78 пушака, 25000 метака, 60 ћебади, 1 вагон пшенице и доста друге спреме.

Уништено: 3 камиона и неколико жељезничких вагона.

Наши губици: 38 мртвих, 94 рањена и 5 несталих.

Посљедњих дана непријатељ врши јача концентрисања својих снага и материјала у околним гарнизонима Санџака, Црне Горе и Херцеговине и предузима појачане акције према нама. Из ових чињеница претпостављамо да ће у најскорије вријеме предузети опсежне операције према нашој слободној територији.

Пеко

Предато — 7-У1-1944
Ђуђевина

БР. 281

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 7 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ДОЛАСКУ ДВИЈЕ ЊЕМАЧКЕ ДИВИЗИЈЕ У ПРИЈЕПОЉЕ[1]

7.VI.44 Сада Смо добили ове податке:

у I[15] час. У Пријепоље стигле двије њемачке С.С. дивизије.[J] Набрајамо око 300 камиона само на улицама, док се по шљивицима налазе још толико. Све дошло од Кос. Митров. Војска стално придолази. Податке изнио један друг кога су наши слали.

Радио-звучник у граду јавл>а о напредовању Њемаца на Тари. У граду се говори и о нападу од Сјенице ка Бij. Пољу.

Тражите најхитније да бомбардују Сјеницу, Пријепоље и Пљевља, ако може још данас.

Морача[3]

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Односи се на дијелове 7 СС дивизије „Принц Еуген" и 21 СС дивизије „Скендербег".

[3] Милутин Морача

БР. 290

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 7 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА УПУЋИВАЊЕ ЈЕДНОГ БАТАЉОНА У БИЈЕЛО ПОЉЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. СЛ.
7 јун 1944 године
у 17™

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Непријатељ је синоћ свој продор према Тари продубио и даље. Продирање наставља и данас.

На сектору наше дивизије до сада нема никаквих промјена. Непријатељске снаге у Санџаку прилично су јаке. Имамо података да ће од Пљеваља и Пријепоља, као и из Сјенице напасти на слободну територију.

Одјжах по пријему овога наређења **упутите један ваш батаљон у Бијело Поље. Штаб батаљона добиће конкретан задатак у овоме Штабу.[2]**

Напредовање Савезника у Француској развија се по плану. Већ су заузете три вароши.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, мајор
Нико Јовићевић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 754.
[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 323.

БР. 264

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 7 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРИЈЕПОЉЕ—ПЉЕВЉА[1]

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Прошле ноћи на цести Пљевља — Тара уништен је један камион. У борби убијено 5 Њемаца. У борби Отиловићи — Вијенац учествовали четници мјесто Њемаца и тенк тукао са Мрамора. Прошле ноћи није саобраћала цеста Пријепоље — Пљевља. Ка цести био наш батаљон у засједи. Провјеравамо податке о непријатељским снагама у Пријепољу. Код I[2] без промјена. Вечерас напада IV[3] на комуникацију, а X[4] прелази на сектор Корјена.

Морача[5]

7-У1-1944 г. 19,10[h].

БР. 284

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 8 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ДЕВЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПЉЕВЉА—РИЈЕКА ТАРА[1]

Оп. 369
8 јуна 1944

ШТАБУ XXIX УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. Примили смо ваш извјештај Оп. бр. 540 од 30 маја о. г.

2. Посљедњих дана на овом сектору водили смо жешће борбе на десној обали Лима у циљу проширивања наше слободне територије и потпуног овлађивања током Лима од Андријевице до Пријепоља.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1а, к. 755.
[2] Код Прве крајишке НОУ бригаде
[3] Четврта крајишка НОУ бригада
* Десета крајишка НОУ бригада
[5] Милутин Морача

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

Јединице наше III дивизије које оперишу на овој просторији водиле су неколико жестоких борби са непријатељем (Нијемцима, четницима и муслиманском милицијом), који је жеетоко реаговао од Сјенице и неколико пута жестоко нападао у садејству артиљерије и тенкова.

Сви непријатељски напади одбијени су уз осјетне губитке по непријатеља у људству и материјалу. Наше јединице потпуно су очистиле Бихор и сада држе линију положаја: Грачаница — Сјекирица — Шекулар — Кацубер — Јаворова — Савин Бор — Угло — Долићи — Турски Врх — Јеленак — Мачковац (десна обала Лима).

Јачи њемачки моторизовани дијелови извршили су 5 о. мј. испад из Пљевал*а, успјели да потисну дијелове IV Крајишке бригаде која је затварала овај правац и пред мрак избили на десну обалу Таре. У току ноћи 6/7 о. мј. непријатељ је пребацио преко Таре око 40 моторних возила и 7 ујутро продужио у правцу Негобуђе и Жабљака. Успут попалио је сва села и убио неколико мјештана који су се налазили код својих кућа.

Јединице XVII дивизије извршиле су у току 7 о. мј. јак притисак на непријатеља са запада, а V Крајишка са истока, а XXXVII са сјевера, напавши непријатеља дуж комуникације Пљевља — Тара. Овом приликом задати су непријатељу осјетни губици у људству и материјалу.

Осјетивши јак притисак на!пих горе наведених јединица, непријатељ се у току 7 о. мј. пред мрак поново пребацио на десну обалу Таре, гдје наше јединице још увијек са њиме воде борбу.

Операције Приморске групе познате су вам.

3. Обзиром на ситуацију која је настала сузбијањем непријатеља на лијеву обалу Таре, пребацили смо ваше тешке рањенике који су били у покрету према нама на правац Пива. Пошто се ситуација поправила, наредили смо да се ови рањеници упуте одмах за Боан, одатле ћемо их даље за Беране а затим првим авионима за Италију.

4. По питању бацања материјала на вашу просторију одговорили смо вам радиограмом.

5. Шифру коју сте нам послали примили смо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М.П.) начелник, генерал-мајор
Рудолф Приморац

МНО ФНРЈ

Оп. 369

8 јума 4

ШТАБУ XXIX УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. Примили смо ваш извјештај Оп.Бр. 340 од 30 маја о.г.

2. Пресиједњих дана на овом сектору водили смо жешће борбе на десној обали Лима у циљу проширавања наше слободне територије и потпуног овладивања тока Лима од Андријевице до Пријепоља.

Јединице наше 11 Дивизије, које оперишу на овој просторији, водиле су неколико жестоких борби са непријатељем (Нијемцима, четницима и муслиманском милицијом), који је жестоко реаговао од Сјенице и неколико пута ж стоко нападао у сарадњи артилерије и тенкова. Сви непријатељски напади одбијени уз осјетне губитке по непријатеља у људству и материјалу. Наше јединице потпуно су очистиле Бихор и сада држе линију положаја: Грачаница-Секулар-Секулар-Кацубар-Јалововаа-Сарик Бор-Угло-Долићи-Турски Брх-Јаленак-Мојковац (десна обала Лима).

Јачи немачки моторизовани дијелови извршили су 5 о.мј. испад из Плевала, успјели да потисну дијелове IV Крајишке бригаде која је затварала овај правац и прије мрак избили на десну обалу Таре. У току ноћи 6/7 о.мј. непријатељ је пренио преко Таре око 40 моторних возила и 7 ујутро продужио у правцу Петровића и Јаленка. Успут попалио је сва села и убио неколико мјештана, који су се налазили код својих кућа.

Јединице XVIII дивизије извршиле су у току 7 о.мј. јак притисак на непријатеља са запада, а V Крајишку са истока, а XXXVIII са сјевера, нанијевши непријатеља у комуникацији Пљевља-Шћепан Поље-Тара. Овом приликом задати су непријатељу осјетни губици и у људству и материјалу.

Осјетивши јак притисак наших горе наведених јединица, непријатељ се у току 7 о.мј. принудио на повлачење на десну обалу Таре, гдје наше јединице још увијек воде борбу.

Операције Приморске групе познате су вам.

3. Обзирећи на ситуацију која је настала забијањем непријатеља на лијеву обалу Таре, предложили смо ваше тешке разјединице који су били у покрету према нама на правцу Лива. Пошто се ситуација поправила, наредили смо да се они разјединици упуте одмах за Бојан, а одатле ћемо их даље за Беране а затим према задацима за Италију.

4. По питању снабдијевања материјала на вашој просторији одговорили смо вам радиограмом.

5. Шифру, коју сте нам послали, примили смо.

С другарским поздравом

Смрт фашизму - слобода народу!

За Штаб
Начелник-генерал армије,

Штаб II Војне области НОВЈ

Фотокопија документа бр. 284

БР. 285

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 9 ЈУНА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ЗВЈЕРСТВИМА ОКУПАТОРА У СЕЛИМА ПЉЕВАЉСКОГ СРЕЗА[1]

23

101

Њемачке банде из састава 181 дивизије, у јачини од око 800 војника, из гарнизона Пљевља, 5 ов. м. извршиле су испад према слободној територији и привремено окупирале извјестан дио слободне територије у области доњег тока ријеке Таре. Том приликом непријатељ је на варварски начин убио 36 лица, дјеце и стараца, интернирао 12 лица и попалио и опл>ачкао 12 села.

Пеко

9-У1-1944 год.
Ђуђевина

БР. 286

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 10 ЈУНА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О САТЈЕРИВАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У ГАРНИЗОН ПЉЕВЉА[1]

29

125

Послије дводневних борби дуж комуникације Пљевља — Тара наше јединице одбациле непријател>а и сатјерале га у Пљевља. Нијемци су имали: око 130 мртвих и преко 200 рањених. Заплијењено 4 „шарца", 6 пиштоља, 5 двогледа, 4 тромблонске пушке са 90 бомби, једна мала радио станица, 40000 метака, 50 пушака, један пољски телефон, 50 ћебади и друге ратне спреме. Уништено: 7 непријатељских камиона.

Наши губици: 5 мртвих и 12 рањених.

Пеко

Предато 10-У1-1944
Ђуђевина

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

БР. 264

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 11 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ПОКРЕТУ НИЈЕМАЦА ИЗ ПЉЕВАЉА КА ПРИЈЕПОЉУ[1]

11.VI.44
9^{30} час.

Синоћ у 17 час. отишло је 40 камиона Њемаца у пратњи тенкова из Пљеваља ка Пријепољу. 10 јуна евакуисали су болницу из Пљевал>а. Са двије стране смо дознали да су одвезли 10 мртвих и око 40 рањених Њемаца.

Наше јединице прате све непр. покрете.

Морача[2]

БР. 288

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 11 ЈУНА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА КОЈЕ СУ УЧЕСТВОВАЛЕ У ОФАНЗИВИ[1]

в. ш. $\frac{}{101}$

1. Против нас учествовали су дијелови 181 пјеш. див., пети пук шуцполиције, дијелови пука „Бранденбург", пети Недићев пук, четници Дринског корпуса кап. Драшковића и ист. од ЈТима муслим. милиција Хасана Звиздића.
2. Према изјави заробљеног Њемца требала је да дође 196 њем. див.
3. Непријеј. сатјеран у гарнизоне и поново ослобођена сва ранија територија.

Пеко

11-У1-1944
Ђуђевина

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.
[2] Милутин Морача

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

БР. 264

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СИТУАЦИЈИ У КУЧИМА И ДОЛАСКУ НОВИХ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПОДГОРИЦУ[1]

ШТАБУ II У. КОРПУСА:

За посљедња три дана у Кучима су се испољиле четничке мање групе које из засједа нападају наше борце. IX бригада је до сада имала и жртава од њих. Имамо извјештај да су четници убацили мање групе на територију IX бригаде иЗетског одреда са задатком данападају наше дијелове у позадини. Претпрошле ноћи стигло је из Скадра и Цетиња у Подгорицу 33 камиона. На територији од Скадра до наше границе Њемци врше попис мушкараца од 16—60 година.

11-У1-1944

п.пуковник
Нико Јовићевић

ШТАБУ II У. КОРПУСА:

Јуче је из Скадра дошло у Подгорицу 1000 Њемаца. У току прошле ноћи био је врло жив саобраћај Цетиње — Скадар и обратно. Четници су синоћ напали једну чету IX бригаде у селу Цварин, али су растјерани.

За Штаб
начелник, п.пуковник
Нико Јовићевић

11-У1-1944 г.

[1] **Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.**

БР. 290

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗНЈЕ НОВЈ ОД 11 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРАВАЦ БРОДАРЕВА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. СЛ.
11 јун 1944 године
у 22,30 час.

ШТАБУ 2 БАТАЉОНА V ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

У току данашњег дана непријатељ је овладао линијом: Вуково Брдо — Козице — Црни Врх — Камена Гора — Скокуће. У вези с тим наредили смо Штабу ваше бригаде да до сјутра ујутру избије на линију Граб — Бијов Гроб са три батаљона.

Ваш батаљон крените одмах по пријему овога наређења правцем за Бродарево, гдје ћете се повезати са једним батаљоном VIII Црногорске бригаде. Једну чету вашег батаљона оставите у Гостуну са задатком контролисања Лима и онемогућавања непријатељу да форсира ријеку са десне на лијеву обалу. Када се повежете са батаљоном VIII бригаде Штаб тога батаљона ће вам изложити ситуацију и ви ћете се према њој управљати.[2]

Штаб ваше бригаде извјестили смо о вашем покрету.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.) **За Штаб**
начелник, потпуковник
Нико Јовићевић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 754.
[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 323.

БР. 264

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 11 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ТРИ БАТАЉОНА НА ПРОСТОРИЈУ БИЈОВ ГРОБ—ГРАБ[1]

ШТАБУ V ЦР. БРИГАДЕ:

Одмах по пријему овога наређења крените са три батаљона на просторију Бијов Гроб — Граб и повежите се са Штабом I Крајишке бригаде. На одређену просторију морате стићи 12-ог ов. мјесеца рано ујутру.

Непријатељ је овладао линијом: Вуково Брдо, Козица, Црни Врх, Камена Гора, Скокуће.

Ваш 2-ги батаљон полази за Бродарево, једну чету ће оставити у Гостуну.[2]

За Штаб
нач-злник, п.пуковник
Нико Јовићевић

11-У1-1944
23 часа

БР. 292

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УСПЈЕШНОМ ОДБИЈАЊУ НИЈЕМАЦА НА СЕКТОРУ ПРВЕ БРИГАДЕ[1]

12.VI.44
24 час.
хитно!

11 јуна нападао батаљон „Принц Еуген" и батаљон 181 дивиз. на сектор Прве бригаде. У садејству два бат. Десете и батаљоном Осме бриг. Њемци одбачени.

Убијено 95 Њемаца и више од тога рањено. Заробљена 3 Талијана — фашисте. Убијено око 50 коња. Заплијењена њемачка застава, два тешка 5ацача, 4 радио станице, 20 коња са спремом, преко 15.000 метака, 150 бацач. мина, један чамац и доста друге спреме. УНиштен камион нагазном мином. Спаљена два камиона и девет већих чамаца.

Морача

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/1, к. 755.

[2] О распореду бригаде и њеним задацима види у док. бр. 323.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 28/1, к. 759.

БР. 307

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 12 ЈУНА 1944 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О АКТИВНОСТИ НЕПРИЈАТЕЉА НА СЕКТОРУ ПЉЕВАЉА, ПРИЈЕПОЉА И РОЖАЈА[1]

ВШ 37 , 38
127 56

11 о. мј. Јаче њем. и недићевске снаге потпомогнуте тенковима напале положаје V див. јужно од Пљевал>а и заузеле Буково Брдо, Козицу, Камену Гору и Скокуће. Непр. пали села и врши звјерства. Припремамо противнапад у циљу одбацивања непријатеља.

11 о. мј. На сектору Беране — Рожај непријеј. снаге у јачини од 1600 потпомогнуте артиљ. извршиле напад на наше положаје. Наше јед. одржале положаје и нанијеле непријеј. осјетне губитке. Припремамо противнапад у циљу разбијања.

Кроз Пријепоље за Прибој пролази 169 њем. див. од Сјенице.

Тражите хитно бомбардовање Сјенице, Пријепоља и Прибоја, јер туда треба да прођу још неке њем. снаге. Потребно нам је и хитно бомбардовање Пљеваља.

Пеко

БР. 294

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О УСПЈЕХУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ КОД ГРАЧАНИЦЕ[1]

ШТАБУ II У. КОРПУСА

Трећи батаљон VIII бригаде, коме се успут придружила и једна крајишка десетина, у току прошле ноћи у Грачаници запалио је и уништио: 2 камиона, 1 лимузину,

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 394.

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7./1а, к. 755.

1 моторцикл и 13 великих гумених чамаца, који се нијесу могли извући због велике тежине. Запаљено је и уништено нешто војничке спреме, која није могла бити извучена. Заплијењено је нешто муниције и војничке спреме. Непријатељ је на том мјесту имао 10 мртвих и.велики број рањених. Камионе су напустили послије жестоке борбе. На сектору Бродарево — Грачаница јутрос без промјене. Према извјештају к-та V дивизије јединице његове дивизије у ноћашњем повратном нападу одбациле су непријатеља на старе положаје. Имали су три заробљена непријатељска војника и велики плијен.

12-У1-1944 г. П.пук. Јовићевић

БР. 295

БОЈНА РЕЛАЦИЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 15 МАЈА ДО 2 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 54
13 јуна 1944 г. у 12 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо Вам релације од 15 маја до 2 јуна 1944 год.

Послије заузимања Берана наш 1-ви и 3-ћи батаљон упућени су на десну обалу ријеке Лима према Бијелом Пољу са задатком затварања правца од Бихора и Пештера према Бијелом Пољу.

Друга два батаљона (2-ги и 4-ти) постављени су: 2-ги батаљон на просторији села Полице и Дапсића са задатком затварања правца од Рожаја и Пећи; 4-ти батаљон остао је с једном четом у Беранама, као посада, са једном четом у Харему и са 3-ом четом на аеродрому.

Оба ова батаљона остала су на овим положајима од 5 маја до 25 маја, када су добили покрет у правцу Бихора и Пештера.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 754.

Јачина непријатеља према 2-ом и 4-ом батаљону била је око 600 муслиманске милиције и 120 четника који су били разбијени по групицама од по 10—20 људи у грунама.

Непријатељски гарнизони у Плаву и Гусињу били су бројчано врло мали (са по 40 Њемаца и једним батаљоном албанске регуларне војске 350 људи), са наоружањем од два тешка бацача и нешто мало аутоматског оруђа.

У Пећи непријатељ је имао око 50 Њемаца, 200 руских заробљеника Туркмена и Киргиза[2] и три батаљона регуларне адбанске војске. Од наоружања непријатељ је имао у Пећи у међувремену од 15—25 маја један топ од 75 мм, четири бацача од 81 мм и два блиндирана аутомобила. Поред овог непријатељ је у граду имао 20 мазги и око 100 товарних коња.

У Рожају за ово вријеме био је један батаљон албанске војске као посада. На читавом Косову и Метохији било је поред албанске војске и 1200 руских заробљеника у њемачким униформама.

За вријеме од 15—25 маја непријатељ није правио никакве покушаје, нити је ма шта предузимао на положајима према нашим јединицама из горе поменутих гарнизона.

Јачина непријатеља према нашем 1-ом и 3-ем батаљону на Бихору и Пештеру и према дијеловима V бригаде била је у међувремену од 15—25 маја око 1500 муслиманске милиције, 100 четника и 50 Њемаца.

II

Од 15 маја па до 2 јуна вријеме је било махом ведро.

Непријатељске авијације за то вријеме није било.

Савезничка авијација је скоро сваког дана пролазила у правцу Србије, Румуније и Бугарске.

III

Први батаљон: Од 15 маја до 27 маја овај батаљон држао је положаје од Гошева (села према Пештеру) до Шиповице. Једна чета овог батаљона налазила се у Гошеву, затварала правац до Клисуре — Ђаловића, а двије чете од Врха до Шиповице.

Од 27 маја распоред овог батаљона био је сљедећи: 28 маја батаљон је кренуо преко Стубла у састав бригаде, према Ђаловићима и стигао на положаје према селу Долићима и Биочу.

[2] Војници Црвене армије који су били заробљени на Источном фронту, а касније ушли у састав њемачке армије.

Двадесет деветог маја батаљон се налазио око Долића, а у току ноћи 30 маја извршио је напад на Долиће и посјео положаје Маја Бунар; затим је батаљон у току истога дана држао положаје на Врховима.

Тридесет првог маја батаљон је држао положаје на Врховима и Праћицама.

Првога јуна батаљон у саставу бригаде послије пола ноћи кренуо је у правцу Ђаловићи — Дупљаци — Лазовићи и стигао у село Јаворово и Моравац. Истога дана са једном четом батаљон је стигао у село Бор и Савин Бор.

Другог јуна јединица се налазила у селу Бору и Савину Бору и на положајима изнад- поменутих села.

Од 15 до 20 маја батаљон је вршио дубље извиђачке акције са положаја Гошева, Шиповице, Клисуре, Ђаловића и Стубла према Врховима и Праћицама и селу Долићима, које је положаје тада држао непријатељ.

Двадесетог маја батаљон је имао борбу око села Шиповице — Остроноше — Милевог Поља — Негобратине. Ту је непријатељ потиснут и батаљон је заплијенио један митраљез „бреду" и нешто намирница. Непријатељ је у току дана према овом батаљону вршио бочни испад од Врхова, али притиском батаљона од Ђаловића је одбачен. Непријатељ је овдје имао 6 мртвих и више рањених. Ми смо имали једног мртвог и једног рањеног.

Од 20 до 27 маја овај батаљон је вршио дубља извиђања пут Пештера са мањим чаркама са непријатељем око Црвског, Врха и Шиповице.

Двадесет деветог и тридесетог маја батаљон је водио борбу око села Долића и Биоча. 30 маја батаљон је овладао Долићима и положајима од Дуга до к. Маја Бунар. Овдје је заплијенио од непријатеља једно постоље од митраљеза „бреде" са 1000 метака, један ракетни пиштољ и нешто војничке спреме. Батаљон је имао једног лакше рањеног. Истога дана у .12 часова непријатељ је избио од Сјенице са 5 тенкова, 2 блиндирана аутомобила и 2 мотоцикла и потиснуо батаљон на положаје Врхова, гдје је батаљон остао и 31 маја, водећи дефанзивну борбу са непријатељем на Врховима и Праћицама.

У току 1 јуна батаљон је потискивао непријател>а на правцу села Бор, Савин Бор, Јаворово и Моравац.

Другог јуна под јачим притиском непријатеља батаљон се повукао од Моравца и Јаворова на положаје изнад Савина Бора. У борби 1 маја батаљон је имао 3 лакше рањена друга, од којих два од непријатељског авиона извиђача.

Други батаљон: До 24-ог маја овај батаљон налазио се на Полици са напријед назначеним задатком. Двадесет чет-

вртог маја са Полице батаљон је стигао у Беране и ту преноћио, одакле је 25-ог извршио покрет за Бијело Поље. Приспјевши у Бијело Поље батаљон се смјестио 25-ог у село Лозинце, гдје је остао 26, 27-ог маја на одмору.

Дана 27 маја батаљон је добио задатак да у току ноћи нападне непријатеља на положајима: Врх — Доња Корита, наслањајући се десним крилом поврх Доњих Корита на дијелове V бригаде. Пошто је непријатељ на вријеме отступио, то је батаљон продужио даље према Пештеру.

Дана 28 маја батаљон је продужио у правцу добијеног задатка према Сјеници — да помогне јединицама V бригаде, које су на косама изнад Сјенице водиле борбу са непријатељем. Јужно од к. 1442 истога дана батаљон се сукобио са непријатељем у јачини 150 људи и лако га протјерао у правцу поврх брда Сјеничког Пол>а.

Дана 29-ог и 30-ог маја батаљоц је остао на истим положајима вршећи препаде и дубље извиђачке акције према непријатељу у правцу Сјенице. У току 29-ог и 30-ог маја овај батаљон нанио је непријатељу губитке од 6 мртвих.

Дана 30-ог маја избило је од Сјенице у правцу Пештерског Пол>а поред лијевог крила овог батаљона: 4 тешка и 2 лака тенка, а од Новог Пазара преко Дуге Пол»ане избила су 2 тешка тенка. Обадвије ове групе тенкова са два блиндирана аутомобила и 2 мотоцикла упутиле су се правцем: Долићи и Угло према нашем 1-ом и 4-ом батаљону.*За тенковима ишла је једна непријатељска колона у јачини 200 људи.

Ноћу између 30-ог и 31-ог маја овај се батаљон повукао са поменутих положаја у село Ђаловиће, с тим што је оставио једну чету на раскрсници путева: Корита, Пештери, Бистрица. Дана 31-ог маја батаљон је са двије чете кренуо у правцу Црног Врха, са задатком извиђања непријатеља и разбијања истог у том правцу, хватајући лијево везу са 1-им батаљоном.

Овога дана батаљон са двије чете сукобио се са непријатељем на положају званом Црквине и Коритима. Мада је овдје непријатељ био доста јак — у јачини од око 450 људи, састава: Њемци, Арнаути и милиција, наоружан са три „шарца", 2 бацача и више п. митраљеза, — овај батаљон са двије чете одмах је енергичним нападом непријатеља потиснуо, нанијевши му осјетне губитке у мртвим и рањеним, но у том се времену појаве брзо 4 средња тенка, пред којима су се наши морали одмах повући, јер су тенкови брзо избили у стрел>ачки строј иза једне косе непримијећено. Тенкови се нијесу могли чути јер у истом моменту је савезничка авијација пролазила изнад наших положаја. Непри-

јатељ је мртве и рањене на тенковима покупио и однио, а ми смо имали на том мјесту 6 мртвих и 10 рањених другова. Батаљон се иза овога повукао у правцу Ђаловића.

Дана 1-ог јуна у зору батаљон је напао са дијеловима V бригаде и нашим 1-им батаљоном непријатеља и потиснувши га доспио у село Добродоли, Бор и Понор, до према Петњици, гдје се задржао потискујући и даље непријател>а.

Трећи батаљон: Двадесетог маја батаљон се налазио на положајима: Курило, Обров, вршећи припреме за напад на непријатеља. Двадесет првог маја батаљон је извршио напад на непријатеља са двије чете и пратећим водом. Једна чета батаљона остала је на Оброву. Прођеравши непријатеља повукао се батаљон на полазне положаје са два рањена друга. Непријатељски губици нијесу познати. 22, 23, 24-ог батаљон је био на истим положајима: Курило, Обров и са једном четом у Никољцу. 25-ог батаљон се пребацио у село Змијинац на одмор. 26-ог без промјене.

Двадесет седмог маја батаљон је извршио покрет правцем: Курило — Шиповице — Коса — Ђаловићи са задатком да нападне непријатеља. Једна чета овог батаљона са једним талијанским батаљоном остала је изнад села Годијева са задатком затварања правца од села Годуше. Пошто се неггријатељ повукао у току дана није било борбе. 28-ог маја батаљон је наставио гоњење непријатеља у правцу: Праћице и Косе изнад Сјенице. Борбе није било. 29-ог без промјене. 30-ог маја батаљон се налазио на положајима: Косе изнад Сјенице. Борбе није било. 31-ог, пошто је непријатељ са тенковима и појачањем у људству потиснуо наш 1-ви и 4-ти батаљон, то се и 3-ћи батаљон повукао према Ђаловићима на Праћице, а одатле према задатку пребацио се изнад села Годијева, гдје је непријатељ био добио извјесно појачање. Истога дана батаљон је ту сузбио непријатеља и нанио му губитке од 2 мртва. Батаљон није имао губитака. За све ово вријеме десно од 3-ег батаљона налазио се наш 4-ти батаљон.

Четврти батаљон: Дана 20-ог маја батаљон се налазио у Беранама, као посада са сљедећим распоредом: 1-ва чета у граду, 2-га чета у селу Долићима и 3-ћа чета у Харемима. Од 21-ог до 24-ог без промјене.

Дана 25-ог маја овај батаљон са 2-им батаљоном извршио је покрет из Берана у правцу Бијелог Поља, лијевом обалом Лима, и стигавши у 20,5 часова у Бијело Поље, смјестио се на просторији Никол>ац. 26-ог и 27-ог батаљон се одмарао у Никољцу.

Двадесет седмог маја увече батаљон је кренуо у правцу села Ђаловића. Батаљон је маршовао читаву ноћи28-ог маја

/

стигао у село Ђаловиће, у 8 часова. Истога дана са коса изнад Ђаловића батаљон је пошао у правцу непријатеља који се налазио на читавој претпросторији нашег сектора у мањим групицама — испред наших батаљона. Пошто је непријатељ примијетио наше кретање, то је брзо извршио прегруписавање својих снага и запосјер косу звану „Колашинска Глава", изнад села Долића, и косе десно од ове, које су доминирале читавим предтереном. Послије борбе од 2,5 сата непријатељ је потиснут са поменутих положаја и овај батаљон је овладао истим. Овдје је непријатељ био доста јак и са приличним бројем аутоматског оруђа. Увече истога дана овај батаљон је извршио упад у село Долиће, но како је непријатељ био јак, морао се повући. У овој борби батаљон је имао 5 рањених и једног мртвог друга.

Двадесет деветог маја батаљон се одмарао на косама изнад села Долића, а увече извршио напад на непријатеља у селу и са њим водио борбу током читаве ноћи и то десно од села Долића све до села Угла. Губитака није имао.

Тридесетог маја у 15 часова непријатељ је са 6 средњих тенкова и 2 лака, који су стигли од Сјенице и Новог Пазара, напао положаје овога батаљона, гдје се морао батаљон повући на положаје зване „Велике Главице". У овом сукобу батаљон је имао 2 лакше рањена друга.

У току ноћи између 30-ог и 31-ог маја батаљон се спустио у село Корита на одмор. Ујутру рано непријатељ је напао овај батаљон и будући да је бројчано био далеко јачи, дјелимично се повукао пред непријатељем све дотле док Штаб бригаде није послао други батаљон који је бочно напао непријатеља, а тада у исто вријеме 4-ти батаљон прелази у напад и заједнички потискују непријатеља. Пошто су се појавили тенкови, 4-ти батаљон са 2-им батаљоном морао се повући. Четврти батаљон овога дана није имао губитака и повукао се на положаје: испод и лијево од села Врха.

Првог јуна ујутру рано овај батаљон је извршио покрет у правцу Црнога Врха и послије два сата марша ту је напао непријатеља, гдје га је потиснуо и наставио да га гони све до села Добродола. Одакле је послије двочасовне борбе натјерао непријатеља у бјекство. Овога дана од села Добродола до села Петњице непријатељ се испред јаког притиска овог батаљона морао повући. У 22 часа продужујући даље батаљон је стигао у село Вршево. Током ове борбе и овог дана батаљон је имао два рањена друга. Другога јуна батаљон се поставио у село Добродоли, гдје се у току дана одмарао.

Непријатељ је у борбама које је водио 4-ти батаљон имао 14 мртвих и већи број рањених, тј. у борбама које обухватају ове релације.

IV

У току борби које обухвата ова релација наше бригаде непријатељ је имао 38 мртвих и толико и више рањених (тридесет осам мртвих).

Наши губици за ово вријеме 8 мртвих и 28 рањених (двадесет осам).

Штаб бригаде налазио се дијелом са 1-им и 4-им батаљоном, а дијелом са 2-гим и 3-им батаљоном.

Интендантура бригаде налазила се у селу Лозинце.

Болница у Равној Ријеци, а бригадно превијалиште са Штабом бригаде за све вријеме покрета и борби.

За све вријеме ових борби људство се показало доста борбено, дисциплиновано и издржљиво.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

Командант, п.пуковник
Нико Стругар

Бр. 296

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О АКТИВНОСТИ НЕПРИЈАТЕЉА ОД ПРАВЦА ПРИЈЕПОЉА[1]

14.VI.1944 у 12[h]

Ситуација у 6 сати: јаче снаге Њемаца и недићеваца држе Ђурђеве Врхове[2] — Скокуће — Виницко Брдо — Пресегље — Врања Страна — Шиљеже Брдо. Наши су очекивали даљи њихов покрет. Авијација јутрос активна.

Јуче за Пљевља прошло 9 камиона и 2 аутомобила.

Предлажемо да једна бригада 17 див. буде на сектору с. Крушево — Подпеће, ради евентуалног покрета из Пљеваља.

Јавите ситуацију.

Милутин[3]

*

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.
[2] На секцији 1 : 100.000 постоји Ђурђево Брдо.
[3] Милутин Морача

БР. 307

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 14 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НОВИМ ПОЈАЧАЊИМА НЕПРИЈАТЕЉА У ПРИЈЕПОЉУ[1]

14.VI.44 **Ноћашњи протунапад на непријатеља сјев. од Грачанице није успио. Непријатељ је у 18[h] избио на коте изнад Крушева. Шта има код Вас?**

П.пуковник
Јовићевић"

14.^1.1944 **Ноћу 12—13 ов. мј. из Прибоја у Пријепоље стигло 5.000 до 6.000 СС трупа. Имају намјеру напада према Бродареву и даље. ЈБудство мјешовито, морал слаб.**

БР. 298

БОЈНА РЕЛАЦИЈА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 10 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Пов. бр. 57
16 јуна 1944 год. у 9 часова
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо Вам релације наше бригаде од 1—10 јуна.

У поменутом међувремену бригада је на основу добивене заповијести и новостворене ситуације у заједници са V Црногорском бригадом предузела напад на непријател>а

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1а, к. 755.

[2] Нико Јовићевић

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/3, к. 754.

и чишћење просторије: Горњих и Доњих Корита, до села Крушчице, упућујући се правцем за непријатељем једним дијелом преко Османбегова Села — Драгутиновића — Драговића — Савина Бора — Бора и Јаворова; другим дијелом упућујући се за непријатељем од Ђаловића преко Градца — Годуше до Хазана. У овом времену V Црногорска бригада била је оријентисана према Пештеру — пут села Долићи и Угла.

У међувремену 1—10 јуна јачина непријатеља од Острвице, па све до села Петњице и изнад истога била је јачине од око 4500 војника. Састав непријатеља био је: муслиманска милиција, Арнаути, регуларна албанска војска и Њемци. Јаче непријатељске снаге биле су на нашем лијевом крилу према Крушчици и Острвици, тј. према нашем 1-ом и 4-ом батаљону и на нашем десном крилу према нашем 3-ем батаљону од Петњице.

Наоружање непријатеља било је: 20 тешких митраљеза, 25 п.митраљеза, један брдски топ и један топ типа „Пито".

Од 2-ог јуна до 5-ог јуна наши батаљони водили су мање, али свакодневне борбе са непријатељем у горе поменутој јачини. Међутим 5-ог и 6-ог јуна бригада је имала како у току дана тако исто и у току ноћи жестоке борбе са непријатељем у којима је успјела да непријатеља потисне и разбије и да тако очисти села: Крушчицу, Дахча Ријеку, Бор, Јаворову, Муравац, Понор, Петњицу, Врдницу, Лагаторе, Трпезу.

У току свих ових акција вријеме је било ведро и непријатељске авијације није било. У току 5-ог јуна непријатељ се појавио од села Угла са тенковима према нашем 1-ом батаљону, који је држао положај на Острвици — Бијовом Гробу.

Наше снаге у међувремену од 1-ог до 10-ог јуна имале су сљедећи распоред:

Првога јуна — Први батаљон кренуо је правцем Ђаловићи — Дупл>аци — Лазовићи — Бор и Јаворово.

Други батаљон: Прћице — Ђаловићи — Османбегово Село — Врх — Добродоли — Понор.

Четврти батаљон: Црни Врх — десно од села Добродола — Годуша — Хазане.

Трећи батаљон: Годуша — Хазане.

Другога, трећега, четвртога и петога до 22 часа, док су добили заповијест од Штаба ове бригаде батаљони су остали на положајима које су заузели још 1-ог ов. м., водећи свакодневне борбе са непријатељем, међутим 5-ог у 22 часа батаљонима је издата заповијест за чишћење читавог Бихора. Са поменутих положаја наше снаге су 5 на 6 јуна у

22 часа предузеле напад на непријатеља с циљем ковачног разбијања и чишћења предтерена; па су истог разбивши протјерали из свих горе поменутих села и тако очистили читаву просторију, на којој су се задржали до 7-ог, када је бригада добила заповијест од Штаба дивизије да крене на новоодређене положаје и то: Остроноша — Градац — Врх — Равни Гвозд — Вишњево, а један батаљон налази се у околини Бијелог Поља, којему је дао задатак Штаб дивизије.

Осмог, деветог и десетог наши батаљони: 2-ги, 3-ћи и 4-ти налазили су се на положајима: Остроноша — Градац — Врх — Равни Гвозд — Вишњево, а први батаљон по наређењу Штаба дивизије налазио се на положају Обров — Недакуси.

Према положајима које наши батаљони покривају од 8-ог до 10-ог јуна, јачина непријатеља — у саставу Њемаца, муслиманске милиције и Арнаута, око 2.000—2.300. Наоружање непријатеља: 6 бацача и са више аутоматског оруђа.

За ово вријеме непријатељ је према нама остао у дефанзивном ставу.

Губици непријатеља за вријеме које обухватају ове релације били су: око 47 мртвих и 73 рањена, колико су могли уочити наши штабови батаљона, мада је непријатељ имао и више губитака.

Наши губици: 8 мртвих и 7 лакше рањених.

Заплијењено је од непријатеља 3 тешка митраљеза („бреда"), 88 пушака, 15 бомби, 3.000 метака, 60 пари војничког веша, 3 писаће машине талијанског типа, марке „Оливети", 3 коња и остале војничке спреме.

Штаб бригаде налази се једним дијелом са 1-им и 4-им батаљоном, једним дијелом са 2-им и 3-им батаљоном и тамо одакле је могао најбоље руковати бригадом и пратити ток борби.

Интендантура бригаде налазила се у селу Лозинце.

Болница бригаде у Равној Ријеци, а бригадно превијалинтте са Штабом бригаде за све вријеме покрета и борби.

У току ових бодби људство се показало борбено, дисциплиновано и пожртвовано.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полит. комесар
Нико Ђаконовић

Командант, п.пуковник
Нико Стругар

п. с

У наше губитке које је бригада имала у горе поменутом међувремену убројани су 2 курира које је непријатељ убио из засједе; а у горе поменуте губитке није убројан један наш курир кога је непријатељ из засједе 10-ог јуна убио у селу Годуши.

БР. 299

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ДЕВЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 25 МАЈА ДО 15 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
IX ПРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 23
16-У1-1944 г. у 9 час.
— Положај —

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо релације за вријеме од 25-У-44 г. до 15-У1-44 год.

25 маја 44 год.	На сектору ове бригаде није било никаквих промјена.
26 маја 44 год.	На сектору једног нашег батаљона, који је имао извршити претрес шуме на комуникацији Матешево — Трешњевик, убијена су три четника.
27 маја 44 год.	Непријатељ из гарнизона Подгорица гађао је артиљеријом наше положаје, али без циља. Према једном обавјештењу непријатељ је имао извршити напад на наше положаје, али до напада није дошло.
28 маја 44 год.	У гарнизону Подгорица осјећа се извјесна живост. Колоне камиона пролазиле су у правцу Цетиња и у правцу Скадра.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/3, к. 754,

29 маја 44 год.	На сектору бригаде није било никаквих промјена. Четници су примили муницију у намјери да се убацују у нашу позадину.
30 маја 44 год.	Један наш батаљон који држи положаје Д. Медун гађао је непријатељске положаје из бацача и том приликом убио једног њемачког официра и два војника, а два ранио.
31 маја 44 год.	На читавом сектору бригаде није било промјена.
1 јуна 1944 год.	Издато је наређење да један наш батаљон са двије и један са једном четом изврше претрес терена Мокро — Корита •— Орахово, протјерају убачене тројке и похапсе јатаке истих. Није пронађен нико.
2, 3, 4 јуна 1944.	Није било никаквих промјена на сектору наше бригаде.
5 јуна 1944 год.	Према једном обавјештењу непријатељ је имао извршити напад на све наше положаје. Издата су потребна наређења. До напада није дошло, сем што је непријатељ гађао артиљеријом, али без успјеха.
6 јуна 1944 год.	Једна група четника под заштитом артиљериске ватре покушала је да се приближи нашим положајима, али су их дијелови једног нашег батаљона одбили.
7 јуна 1944 год.	У гарнизону Подгорица осјећа се живост. Врше се вјежбе са новомобилисаном војском. Једна колона од 150 камиона са ратним материјалом дошла је од правца Никшића и продужила у правцу Цетиња и Скадра.
8 јуна 1944 год.	Није било нарочитих промјена. Четници су се у мањим групама пребацивали на албанску територију.
9 јуна 1944 год.	Једна четничка група на званом мјесту Церовици сачекала је једну нашу патролу, која је служила као веза, и из засједе је уништила. Друга пак група четника са четири п. митраљеза и једним тешким митраљезом направила је засједу једној нашој десетини. Развила се борба, том приликом рањено је 5 на-

	ших другова. Интервенцијом друге десетине непријатељ је натјеран у бјекство, а према обавјештењу имао је 8 рањених.
10 и 11 јуна 44.	Није било никаквих промјена.
12 јуна 1944 год.	На сектору Зетског одреда, који је под командом овога Штаба, четници су извршили напад. Непријатељ је успио да одред одбаци са свога положаја, јер га је напао са свих страна; контранападом одред је успио да непријатеља протјера и заузме све положаје које је раније држао. Одред је имао 5 мртвих, 2 лакше рањена и 2 нестала, изгубили су 1 тешки митраљез. Непријатељ је имао, за које се тачно зна, 3 мртва и више рањених.
13 јуна 1944 г.	Није било никаквих промјена.
14 јуна 1944 год.	Ноћу између 14 и 15 јуна једна група четника напала је на положаје једне наше чете, али су били одмах одбијени.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник, мајор	Командант, мајор
Милисав Кољеншић	Душан Драговић	Војо Тодоровић

(М. П.)

БР. 300

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ПОВЛАЧЕЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА ИЗ ЗЕТЕ И ЊИХОВОМ УТВРЂИВАЊУ У ПОДГОРИЦИ[1]

ШТАБУ II У. КОРПУСА

IX бригада извјештава да је отпутовало 2500 Њемаца, који су били у Зети. Остало је свега 300. Највиши број Њемаца налази се у Дајбабама и Забјелу. До одласка ове

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 754.

војске из Зете издавано је 8000 љебова у Подгорици. Њемци се утврђују око Крушевца и пољем испод Момишића. Дио Ћемовског Поља је миниран.

Наговјештава се гтролазак једне њемачке дивизије кроз Подгорицу.

Становништво из приморских градова иселило се ради бомбардовања и тучења артиљерије са мора.

16-У1-1944 у 13^{h}.

За Штаб, п. пук. Н. Јовићевић

БР. 301

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 17 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРЕМА ПРИЈЕПОЉУ[1]

ШТАБ
V Ц. У. БРИГАДЕ
Број служб.
17.6-44 г.
4—30

ШТАБУ 3 У. ДИВИЗИЈЕ

Непријатељ који се је био задржао на сектору Крајишника[2] на линији: Вуково Брдо — Врања Стијена — Виницко Брдо — Скокуће, јуче пред мрак отступио је у правцу Пријепоља, наиме, Пријепољска Жупа, гдје су га сачекали камиони. Да ли је непријатељ отступио са Скокућа још немамо извјештаја, али претпостављамо. Наши дијелови су у току ноћи гонили а јутрос се налази на Врањој Стијени и Вуковом Брду један батаљон, док се друга 2 батаљона одмарају. Лијево имамо везу са Крајишницима који су у току прошле ноћи такође кренули напријед. Непријатељ је имао намјеру да отступи јуче рано, али га је у томе омела авијација, и опет су се вратили ка положају тако да су сачекали мрак. Јачина непријатеља на Врањој

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/8, к. 754 А.

[2] Односи се на Пету крајишку дивизију НОВЈ.

Стијени — Вуковом Брду била је око 200 са великом комсром. У току борби на Зечијој Глави и даље непријатељ је имао дсста губитака. Скоро сваки шанац, а којих има доста на Зечијој Глави и Раковцу, крвав је. По изјави сељака на Зечијој Глави имали су 6 мртвих и 5 рањених само у једном налету. Јуче су такође имали велике губитке јер су наши гађали колону људи и комору из више аут. оруђа и бацача, и то потпуно успјешно.

Њихови губици се могу рачунати око 50 мртвих и рањених за 2 дана борбе. Јуче су 4 савезничка авиона бомбардовала комуникацију Пријепоље до Милошевог Дола. Пошто је тај Штаб директно дао задатак нашем 2 батаљону, то нам је дужност да тражимо од Вас одобрење да тај батаљон доведемо у састав бригаде а да то сами не радимо. Ово тражимо због тога што је тај батаљон већ мјесец дана био самосталан а ситуација се поправила тако да батаљон VII бригаде који се налази на нашем сектору може замијенити наш батаљон на просторији Гостун — Бродарево. Уствари све наше јединице које се налазе у области Бродарева су у резерви кад наши држе положаје Вуково Брдо — Врања Стијена.

Н.О. власти не дају нам ништа без одобрења Команде подручја, према томе ми зависимо од њиховог налога. Док тај налог дође, ми смо принуђени да гладујемо или правимо политичке грешке, па вас молимо да друг начелник интендантуре поразговара са Ком. подручја односно наше исхране. Овдје стоке има прилично тако да нема разлога да нам бригада гладује и да дозволимо да нам се због тога осипа. Бићемо принуђени да сами предузмемо мјере за обезбјеђење исхране без обзира на одобрење Команде подручја.

Мишљења смо да би се наша болница из Мајсторовине премјестила у Равну Ријеку, јер ће бити бољи станбени услови и боље снабдијевање.

С. Ф. — с. Н.!

Вуко[3] Вујадин[4]

П.С. Јачина непријатеља јуче на овим положајима била је око 200; иначе према обавјештењима њихова је јачина у овим операцијама била 1 пук већином Њемаца и нешто усташа.

2 бат. су била према нама а 2 према Крајишницима, али су се почели још прекјуче повлачити а остављали су заштитне дијелове.

[3] Вуко Тмушић
[4] Вујадин Поповић

БР. 312

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 18 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ФОРМИРАЊЕ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ РАДИ ЗАУЗИМАЊА БИХОРА И РОЖАЈА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. ПОВ бр. 381
18 јуна 1944 г.
у 11 час.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ И
ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ -

Послије одбијања муслиманско-арбанашких банди на сектору IV Пролетерске бригаде и наношења тежих губитака у људству и материјалу овим бандама, ситуација код ових банди и даље њихово груписање су у знаку извјесне поремећености. Но ипак ове банде и даље држе фронт према нашој ослобођеној територији.

Посљедњи подаци које смо примили са сектора Рожаја гласе: да су Нијемци покушали поново да покрену ове банде у борбу против нас са истим задатком (заузимање цијеле десне обале Лима, паљење свих села и потпуно уништење тога краја), да су почели хапсити поједине официре ових банди обзиром да су ови одбили полазак у поновни напад на нас, да су на њихова мјеста одредили друге, повјерљивије и сигурније, и ради поновног напада.

Питање исхране наших јединица је постало проблем, те је то питање чврсто везано и са питањем одржања и проширења нашег моетобрана на десној обали Лима и постављањем у сигурнији тактички и теренски положај у односу на линију: Сјеница — Рожај — Чакор.

Обзиром на ове опште податке, као и ради наших даљих задатака, ОДЛУЧИЛИ СМО: да очистимо област Бихор и заузмемо варошицу Рожај са циљем нашег учвршћења на десној обали ријеке Лима, као и рјешења питања сигурније исхране наших јединица на овом простору.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/5, к. 392.

Стога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — За извршење овога задатка — чишћење Бихора и заузеће Рожаја — одређујемо једну оперативну групу састава и јачине:

а) Једна и по бригада из II Пролетерске дивизије,

б) Једна и по бригада из III Ударне дивизије, и

в) I брдски дивизион II Ударног корпуса.

2. — Командовање наведеном оперативном групом примиће Штаб II Пролетерске дивизије, а непосредно руководство над дијеловима III дивизије примиће Штаб VII Црногорске бригаде.

3. —• Полазни положаји јединица оперативне групе биће:

а) група из II Пролетерске дивизије са мјеста гдје се сада налази,

б) група III Ударне дивизије са просторије: Бистрица — Шиповице — Ивање — Змињац, и

в) I брдски дивизион II Ударног корпуса са просторије с. Пешца.

Повезивање дијелова оперативне групе на полазним положајима извршиће Штаб II Пролетерске дивизије.

4. — Везе: све дијелове оперативне групе повезати сигурном радио мрежом. Штаб II Пролетерске дивизије ће ријешити све детаље плана везе, користећи све специјалисте из Штаба II и III дивизије, као и раније планове веза између дивизија.

Остала средства везе, сравњивање часовника итд. регулисаће Штаб II Пролетерске дивизије.

5. — Поступак јединица:

а) Мјештане муслимане разоружавати само у случају њиховог слабог поступка и према томе да ли они претстављају опасност код пролаза наших јединица. Иначе приступити и тој тактици да се оружје појединцима оставља, користећи тиме поједине мјештане у циљу што бржег растурања и дезорганизације ових банди.

Према регуларној војсци поступати према ситуацији на бојишту.

б) Извршити организацију извлачења хране, и то како интендантура II Пролетерске дивизије тако и интендантура III Ударне дивизије.

в) Држање Рожаја има да буде према стварној ситуацији.

г) Сви војнички и политички руководиоци настојаће: да се што прије и сигурније успостави контакт са народом.

д) На организацију веза и једновременог залагања у борби поново наглапгавамо Штабу II Пролетерске дивизије, обзиром на потребу снажног и изненадног једновременог удара на цијелом сектору.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник
начелника Штаба Корпуса (М. П.) Полит. комесар
пуковник Митар Бакић
Бран. Б. Обрадовић

БР. 303

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 18 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ, ТРЕЋЕ СРПСКЕ И СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ БИХОРА И РОЖАЈА[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
Оп. бр. 75
18 јуна 1944 г.
у 13 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ, III СРПСКЕ, VII ЦРНОГОРСКЕ И АРТИЉЕРИСКОМ ДИВИЗИОНУ

Штаб II Ударног корпуса, наређењем Стр. пов. бр. 381[2] предвидио је чишћење Бихора и заузеће Рожаја. За извршење овога задатка одређена је оперативна група у чији састав улазе: IV Пролетерска бригада, III Српска бригада без једног батаљона, VII Црногорска бригада са два батаљона VIII Црногорске бригаде и један брдски дивизион II Ударног корпуса.

Према подацима са којима располажемо на сектору Рожај — Бихор налазе се два батаљона албанске регуларне

[2] О извршењу овог задатка види у док. бр. 303 и 321.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1, к. 754.
[2] Види док. бр. 302.

војске са око 2.000 милицајаца (наоружаних сељака). Командно особље су Немци, а такође налазе се као руководиоци и код топова и бацача. На овом сектору имају два брдска топа и нешто тешких бацача. Пре неколико дана ове банде, потпомогнуте са Арнаутима са просторије Плава и Гусиња, извршиле су напад у правцу Берана и Андријевице. Напад је одбијен уз велике њихове губитке, тако да су били прилично разбијени. Но ипак ове банде и даље држе фронт према нашој ослобођеној територији.

Најновији подаци које смо примили са сектора Рожаја гласе: да су Немци покушали поново да покрену Арнауте и муслимане у борбу против нас са истим задатком (заузимање целе десне обале Лима, паљење свих села уз потпуно уништење тога краја, затим заузимање Андријевице и Берана), да су почели хапсити поједине официре арнаутске регуларне војске с обзиром да су ови одбили полазак у поновни напад на нас, да су на њихова места одредили друге поверљивије и сигурније, како би у најскорије време извршили поновни напад.

У Рожају нема немачке војске нити моторизације. Но постоји добар колски пут који веже Рожај са Новим Пазаром.

Питање исхране наших јединица је постало проблем, те је то питање чврсто везано и са питањем одржавања и проширења нашег мостобрана на десној обали Лима и постављањем у сигурнији тактички и теренски положај у односу на линију Сјеница — Рожај — Чакор.

Ради извршења предњег задатка — чишћење Бихора и заузимање Рожаја

НАРЕЂУЈЕМО:

Лева колона:
командант — п. пуковник Нико Стругар. Састав:
VII Црногор. бриг. и два батаљона VIII Црног. бриг.

Свега: шест батаљона

1. — У току 19 о. мес. и ноћи 19/20 о. мес. прикупиће се на просторији с. Шиповице — Годијево.

20 о. мес. у 4 часа ујутру извршити покрет општим правцем: Шиповице — Младеновци — Личине — Оштра Главица (Беглук) — Здравац — (Плочник) — са задатком да до пада мрака истог дана избију на линију Крбегов Врх (к. 1596) — Стари Крст — Шупљи Камен (к. 1587) — Говеђи Врх (к. 1591) — Крушчица — Савин Бор (Комаревац к. 1495).

У току ноћи 20/21 о. мес. избитина линију Градина (к. 1689) — Крстача (к. 1755) — Градина (к. 1752) — Мусина Јама (к. 1629) — Зеленков Кам. (к. 1656) закључно.

Водити рачуна о обезбеђењу левог бока у правцу Пештера на линији: Крбегов Врх (к. 1596) — Голубача (к. 1637) — Г. Ђерекаре.

У току 21 о. мес. продужити са гоњењем непријатеља према комуникацији Рожај — Нови Пазар, а два батаљона задржати као обезбеђење са правца Пештера. Са линије Крстача — Мусина Јама кренути у две колоне и то: једна са Мусине Јаме правцем Зеленков Кам. — к. 1597 — Рудница (к. 1580) — Голо Брдо (к. 1479) са задатком да се што пре избије на комуникацију Рожај — Нови Пазар и то на сектору с. Грахово — с. Бијела Црква. Уколико буде било потребно, мањи део ове колоне треба да садејствује са.тог правца нападу на Рожај, кога ће извршити IV Пролетерска бригада. Друга колона треба да крене са Крстаче (к. 1755) правцем Чоњача (к. 1536) — Гвоздови — Качарева Гл. са задатком да очисти села у долини Мале Ријеке, Паучинске Р. и да избије са мањим деловима у долину Буновачке Реке на комуникацију Рожај — Нови Пазар код места Клисура (к. 953), где треба срушити мост и што темељитије комуникацију.

Овај задатак треба извршити у току дана 21 о. мес. и ноћи 21/22 о. мес.

По избијању на комуникацију Рожај — Нови Пазар и ликвидације Рожаја од стране IV бритаде, главни задатак ове колоне је затварање свих праваца који изводе од Новог Пазара и Пештера у правцу Рожаја. Нарочиту пажњу обратити комуникацији, коју треба што темељитије порушити, и правцу преко Ђерекаре од Пештера.

Е Т А П
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
Оп.Бр.- 75
18. јуна 1944.г.
у 13 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ, III СРПСКЕ, VII ЦРНОГОРСКЕ И АРТИЈСКОЈ ДИВИЗИЈИ

Штаб II Ударног Корпуса, наређењем str.Пов.Бр.381 предвидио је ослобођење Бихора и заузеће Рожаја. За извршење овога задатка одређена је оперативна група у чији састав улазе: IV Пролетерска бригада, III Српска бригада без једног батаљона, VII Црногорска бригада са два батаљона VIII Црногорске бригаде и један артијски дивизион II Ударног Корпуса.

Према подацима са којима располажемо на сектору Рожај- Бихо, налазе се два батаљона дисанске регуларне војске са око 2.000 становника /наоружаних сељака/. Командно особље су Немци, а такође налазе се мало руководилаца и мод топова и бацача. На овом сектору имају два артијска топа и неколико тешких бацача. Пошто мисолимо да ова банде, потпомогнуте са домаћинима са престонице Плава и Гусиња, извршиле су напад у правцу Берана и Андријевице. Напад је одбијен уз велике њихове губитке, тако да су биле приличне разбијене. Не, мислим ове банде и даље држе фронт према нашој ослобођеној територији.

Најновији подаци, које смо примили са сектора Рожаја гласе: да су Немци покушали поново да поврате Дрвауте и мислимо у борби против нас са истим задатком /заузимање цијеле десне обале Ибра, паљење свих села уз потпуно уништење тога краја, затим заузимање Андријевице и Берана/, да су Немци ојачали поједине официре арнаутске регуларне војске с обиром да су они одбили полазак у немачки напад на нас, да су на њихова места одредили друге поверљивије и сигурније, како би у најскорије време извршили немачки напад.

У Рожају нема немачке војске нити истеривања. Не, постоји добар колски пут који веже Рожај са Новим Пазаром.

Питање исхране наших јединица је постало проблем, те је то питање чврсто везано и са питањем одржавања и проширења малог мостобрана на десној обали Ибра, и постављањем у сигурнијим тактичким и тереним погодај у односу на линију Сјеница- Рожај- Пазар.

Ради извршења предвиђе задатка - ослобођење Бихора и заузимање Рожаја

М А Р Е Ђ У Ј Е М О :

Десна колона:
Командант-п.пуковник Ђукић
стругар. састав:
VII Црногор.бриг. и два
батаљона VIII Црног.бриг.

Свега: шест батаљона

1.- У току 19.о.мес.и ноћи 19/20.о.мес. примиће се на престонској с.Шаховићи- Годијево.

20.о.мес. у 4 часа ујутру извршити покрет овим правцем: Шаховићи- Млађеновић- Дичиће- Оштра Гомила / Вогњик/- Здравац- /Шечићи/- са задатком да до пада мрака истог дана избију на линију Крбогов Врх /к.1596/- стари Крст - Мушин Камен /к.1587/- Говеђи Врх /к.1581/- Кутчица - Сивин Бер /Комаревац к.1495/.

У току ноћи 20/21.о.мес. избити на линију Градина /к.1689/- Крстача /к.1755/- Градина/к. 1752/- Мусина Јама /к.1629/- Зелеников Кам./к. 1654/ закључно.

Водити рачуна о обезбеђењу десног бока у правцу Центора на линији: Крбогов Врх /к.1596/- Гекубача /к.1637/-Ђ.Ђеркаре/.

У току 21.о.мес. предузети са гвозденом енергијатеза према комуникацији Рожај- Нови Пазар, а два батаљона задржати као обезбеђење са правца Центора. Са линије Крстача- Мусина Јама кренути у две колоне и то: једна са Мусине Јаме правцем Зелеников Кам.- к.1597- Рудница /к.1560/- Говеђе Врде /к.1479/ са задатком да се што пре изађе на комуникацију Рожај-

2. Средња колона: командант — п. пуковник Саво Бурић. Састав: IV Пролет. бриг.

Свега пет батал>она, 2 прот. кол. топа, и 5 бацача.

2. — У току 20 о. мес. прикупити се на просторији Горажде — Заграђе — Врбица, с тим да се најкасније у први мрак ликвидира Јазавчев Крш.

У току ноћи 20/21 о. мес. извршити напад и овладати линијом Скривена — Кацубер (к. 1570) — Турјак — Жандармериска станица (к. 1413) — Грдов Дол — Пискавица (к. 1543) закључно.

У току 21 о. мес. продужити гоњење непријатеља углавном у два правца и то: Скривена — Кочино — к. 1429 — с. Богај и са Пискавице на Влахове — Тузева Лука (к. 1326) — к. 1285. Мање делове упутити као десну побочницу на Бисерницу — Гусињска Раван. .

Уколико се оцени да би ликвидација Рожаја у току дана била скопчана са више наших губитака, а што ће се видети према непријатељском отпору, напад извршити ноћу између 21 и 22 о. мес. Почетак напада треба да буде тачно у 22 часа.

Један батаљон задржати као резерву на Турјаку.

По заузимању Рожаја два батаљона упутити на десну обалу Ибра према селима Балошићи — Његуши — Бесник, са задатком затварања праваца од Пећи и Истока долином Ибра. Исто тако обратити пажњу на све правце који изводе са комуникације Чакор — Пећ.

3. — Десна колона: III Српска бригада, без једног батаљона, командант — п. пуковник Никола Љубичић.

Свега два батаљона и 2 бацача

У току 20 о. мес. прикупиће се изнад с. Дапсићи на Бабином Брду (к. 1306).

У току ноћи 20/21 о. мес. извршиће напад преко Жандармер. станице Дајкове на Смиљевицу. По заузимању Смиљевице задржаће се на истој, организујући је за одбрану. Не ангажовати се у правцу комуникације Пећ — Мурина.

Један батаљон оставити у Беранама са задатком обезбеђеша аеродрома и моста на Лиму.

4. — Артиљериски дивизион: командант — капетан Секулић.

Свега 2 брдска топа

У току 20 о. мес. извршиће покрет до на просторију с. Заграђа — Бреза. У споразуму са Штабом IV Пролетерске бригаде са ових положаја потпомоћи ће ликвидацију Јазавчева Крша. Одмах после тога поставиће се на положај Симовче (к. 1346), одакле ће потпомоћи ликвидацију Кацубера, Турјака и Смиљевице.

У зору 21 о. мес. пребациће се на Кацубер (к. 1570) ради потпомагања наших јединица које ће вршити го њење.

Предвече дивизион ће се поставити код с. Богај (гробље), одакле ће туђи положаје непосредо око Рожаја и сам град.

Дивизион ће бити у сталној радиовези са Штабом оперативне групе и добијаће у свакој ситуацији конкретне задатке за тучење.

5. — Веза: Са свим колонама одржаваће се стална радио-веза према приложеном плану. Поред радио-везе команданти колона ће повремено слати и писмене извештаје.

Везу одржавати и са суседним колонама.

Часовнике сравнити према радију.

6. — Оперативни Штаб ове групе у току 20 о. мес. налазиће се у с. Горажде. Одмах после ликзидације Кацубера и Турјака налазиће се на Кацуберу (народ га назива Турјак) к. 1570. У току ноћи 21/22 о. мес., тј. за време напада на Рожај, налазиће се у с. Калаче, где ће и даље остати.

7. — Линију до које су стигли стрељачки стројеви обележавати паљењем мањих ватри и бацањем сигналних ракетли беле боје у правцу непријатеља. Захтев за брзо интервенисање артиљерије на неком правцу тражити знаком једна црвена и једна зелена ракетла испаљене једна за другом и радио путем.

8. — Хируршка екипа 20 о. мес. после подне наЛазиће се у с. Горажде. Чим IV Пролетерска овлада линијом Кацубер — Турјак — Пискавица и пође даље у гоњење према Рожају, издаће наређење хируршкој екипи да дође у њен састав. Најбоље је сместити на путу Рожај — Бихор један

километар западно од Калаче. Одредити једну десетину са пушкомитраљезом ради обезбеђења екипе.

У с. Горажде (близу Команде места) формираће се дивизијско превијалиште, које ће се ту налазити за читаво време вођења операција око Рожаја. Шеф дивизијског превијалишта биће др. Мира Колин, која ће узети са собом довољан број болничарки из III и IV бригаде. Кроз ово превијалиште пролазиће сви рањеници III и IV бригаде, док ће лева колона слати само теже рањенике, који долазе у обзир за транспорт у Италију. Шеф превијалишта све лакше рањенике упућиваће у болнице својих бригада, а теже рањенике, који долазе у обзир за транспорт, слати у болницу у Беране.

Лева колона (VII и VIII Црногорска) своје лакше рањенике ће слати у бригадне болнице, а само теже, који долазе у обзир за транспорт, слати преко IV бригаде најкраћим путем за с. Горажде, где ће их примати дивизијско превијалиште.

9. — Поступак са непријатељем: Све заробљене муслимане, као и уопште непријатељске војнике, разоружати и привести Штабу бригаде, који ће споразумно са одговорним позадинским радницима одлучити да ли ће се ти за~робљеншди пустити кући са оружјем или без оружја или поступити на неки други начин. Старешине и Немце, уколико их буде, одмах послати Штабу оперативне групе.

10. — Поступак са народом: Са народом поступати што коректније. У оним кућама из којих су побегли сви укућани са непријатељем извршити конфискацију стоке и жита. Из кућа у којима је остала фамилија реквирирати што више хране и стоке, но тако да извесна количина хране остане и за породицу. Из кућа из којих нема одбеглих вршити умерену реквизицију уколико се не би могло на добровољан начин прикупити. Са свима колонама налазиће се другови позадинци са сектора Бихора, па у заједници са њима према конкретним приликама вршити прикупл>ање хране.

Напомињемо да се изузев хране у житу и стоци као и војничке спреме не сме ништа друго из кућа узимати: такође треба скренути пажњу свима борцима да воде рачуна о муслиманским обичајима, а нарочито у погледу опхођења према женама.

За извршење горњег наређења у погледу правилног односа према народу биће нам одговорни штабови бригада.

Штабови бригада ће настојати да од команди места прикупе што већи број коња као и воловских кола за ева-

куацију хране из Рожаја и околних села. Тражили смо од Команде подручја да и она у том смислу изда наређење подручним командама.

По извршеном прикупљању хране, као и реквизицији коња, поднети детаљан извештај овоме Штабу о свему што је прикупљено.

Настојати да се организација око прикупљања хране што правилније и брже изврши и да се храна одмах евакуише према Беранама (IV бригада), обзиром на могућност да ову територију нећемо дуго држати под својом контролом.

11. — *Борбени знаци:* **За 20/21 о. мес.** *Бранко — Митар*
„ „ за 21/22 о. мес. *Владо* **— Јово**
„ „ за 22/23 о. мес. *Коста — Арсо*
„ „ за 23/24 о. мес. *Марко — Ђидо.*

12. — Уколико се не буду операције одвијале према овој заповести, тј. уколико на неком сектору непријатељ дадне јачи отпор или слично, Штаб оперативне групе ће радио-везом и писменим наређењима свим колонама дати накнадна наређења, како би се све операције што боље и правилније ускладиле.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Мил. МилосавЈвевић

Начелник,
п.пуковник
Саво Ђ. Дрљевић

Командант,
пуковник
Љуб. М. Вучковић

(М. П.)

[a] **О ситуацији око Бихора и Рожаја види у док. бр. 321 и 323.**

БР. 285

ПЛАН ВЕЗЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 18 ЈУНА 1944 ГОД. ДОСТАВЉЕН ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ, ТРЕЋЕ СРПСКЕ И СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ У ОПЕРАЦИЈАМА НА БИХОР И РОЖАЈ[1]

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
К. Пов. бр. 75
18 јуна 1944 г.
у 13 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ, III СРПСКЕ, VII ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ И АРТИЉЕРИСКОМ ДИВИЗИОНУ

Доставља вам се план везе по коме ћете се управљати за вријеме извођења операција око Бихора и Рожаја:

IV Пролетерска: јављаће се сваког дана у 7,45, 10,00, 12,30, 16,20, 19,00, 22,00, 1,00, 4,00 часова.

III Српска: у 6.00, 9.05, 12.00, 15.10, 18.00, 21.00, 24.00, 3.00, часова.

VII Црногорска: у 8.00, 11.00, 14.30, 17.00, 20.00, 23.00, 2.00, 5.00, часова.

Артиљеријски дивизион: имаће стално радио везу са Оперативном групом[2] путем радио-телефоније. Ова веза биће непрекидна за вријеме трајања борбе. Иначе, за вријеме док су јединице у подилажењу или прегруписавању артиљерија ће се јављати сваког парног сата.

Са IV и III бригадом радићемо на већ раније уговореним таласним дужинама.

Са VII Црногорском бригадом радићемо на таласној дужини и са шифром коју смо већ доставили Штабу III дивизије. Према томе Штаб VII бригаде узеће од Штаба дивизије план везе по коме смо ми до сада радили, с тим што ће се јавити у горе наведеним часовима.

Нарочиту пажњу обратити на правилно шифрирање и дешифрирање депеша. Овај посао мора да врши неко од

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42/1, к. 754.
[2] О формирању Оперативне групе види у док. бр. 303.

чланова Штаба бригаде. У врло хитним случајевима, као и за мање важне извјештаје, може се употребљавати и радиотелефонија и код бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

. • (М. П.)

За Штаб дивизије
командант, пуковник
ЈБубо Вучковић

БР. 305

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 19 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НРОТИВНАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА У БИСТРИЦИ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
19 јуна 1944 године

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Примили смо ваш данашњи извјештај од 14,45 часова.-

На десној обали Лима немамо расположивих снага са којима би могли да вас ојачамо. Због тога са вашом бригадом и I бригадом дивизије „Гарибалди" дејствујте онако како захтијева ситуација. У току сљедеће ноћи приберите главнину снага и извршите повратни напад на непријатеља најпогоднијим правцем и на шегово најосјетљивије мјесто.[3] Овај противнапад услиједиће у циљу разбијања непријател>а и повраћања ваших старих положаја.

По свему изгледа да је састав непријатеља врло шаролик, и поред тога што се са његове стране чују „шарци" и бацачи. Према томе његов морал није тако висок да се не може сломити једним одлучним и брзим налетом.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 44/1, к. 754.

[2] Документат није сачуван.

[3] О распореду наших и непријатељских снага види у наређењу Штаба Треће ударне дивизије Штабу Осме црногорске бригаде од 19. VI. 44 год., док. бр. 306.

Са батаљонима VIII Црногорске бригаде одржавајте чврсту везу и будно пазите на правац који они затварају. О вашем вечерашшем повратном нападу извијестите Штаб VIII бригаде како би она са својих положаја демонстративно дејствовала на свом правцу.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
начелник, потпуковник
Нико Јовићевић

П.С.

Одмах по пријему овога наређења извијестите нас о исходу борбе досад, а надаље редовно.

БР. 306

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 19 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЧВРСТЕ ВЕЗЕ СА СЕДМОМ ЦРНОГОРСКОМ НОУ БРИГАДОМ И ЗА ЕВЕНТУАЛНО САДЕЈСТВО[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
19 јуна 1944 године

ШТАБУ VIII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
(десна група батаљона)

Непријатељ је јутрос напао јачим и надмоћнијим снагама јединице VII Црногорске ударне бригаде. Према најновијем извјештају од Штаба бригаде, писаном данас у 16 часова, непријатељ је био успио да овлада Косима и да се одатле спушта према Бистрици, Туравом и Муравом,[2] по-

[4] Ситуација на овом сектору излоз^ена је у док. бр. 321.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 45/1, к. 754.

[2] На секцији Сјенице постоји заселак Турава и кота Турава, а Мурава није нађена.

што Је претходно овладао положаЈима коЈе су држали деснокрилни батаљони VII бригаде и I бригаде дивизије „Гарибалди". На основу такве ситуације Штаб VII бригаде наредио је батаљонима, који су посиједали Клисуру и Вишњево, да нападну непријатеља с бока, уколико овај буде упао у Бистрицу. Ако напад не би успио, Штаб VII бригаде је наредио да се батаљони пребаце на лијеву обалу Бистрице на к. 813, 944 и 666.

Независно од овога и прије но што смо добили овај извјештај, ми смо наредили Штабу VII бригаде да прикупи главнину снага и да вечерас изврши повратни напад на непријатеља најподеснијим правцем и на најосјетљивије мјесто по непријател>а, у циљу његовог разбијања и повраћања изгубљених положаја.

Одржавајте најчвршћу везу са VII бригадом па ако наступи онај моменат пребацивања њених батаљона преко Бистрице на лијеву обалу, равнајте се према томе, тј. помјерите се уназад са својих досадашњих положаја тако да не би били доведени у опасност да будете отсјечени. А ако вечерас VII бригада изврши противнапад, ви ћете са вашег сектора демонстрирати — више десним крилом како би VII олакшали задатак.

Напомена:

Ако наступи околност пребацивања батаљона VII бригаде са десне обале Бистрице на лијеву, ви ћете се рокирати према Бистрици толико колико ћете моћи да сте у директној вези са VII бригадом. То значи да ви не морате да се пребаците на лијеву обалу Бистрице, већ да се рокирате на најподесније положаје, одакле ћете имати времена да се у случају потребе пребаците преко Бистрице на вријеме и без опасности. У ту сврху чврсто се вежите са VII бригадом, нарочито ако она буде сва прешла на лијеву обалу.

Чим би се непријатељ разбио, ви ћете се вратити на своје старе положаје, не чекајући за то специјално наређење.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
начелник, потпуковник
Нико Јовићевић

[3] **О ситуацији на овом сектору види у док. бр. 321.**

БР. 307

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 19 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ И ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРИПРЕМАЊЕ ПРОТИВНАПАДА НА СЕКТОРУ БИСТРИЦЕ И ЗА САДЕЈСТВО СА ЈЕДИНИЦАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 37
19 јуна 1944 године

ШТАБУ VII И VIII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Немамо тачних података до које је линије успио да до мрака напредује непријатељ. У вези са новонасталом ситуацијом још данас послије подне наредили смо Штабу VII Црногорске ударне бригаде да прикупи главнину својих снага и вечерас изврши повратни напад.

Пошто смо добили податке да је непријатељ потиснуо и батаљоне VIII Црногорске бригаде и да је непријатељ уопште надмоћнији на цијелом сектору, тражили смо од Штаба II Ударног корпуса садејство II дивизије.[2] У вези нашег тражења IV Пролетерска бригада поћи ће вечерас у напад у бок непријатеља правцем: Годуша — Остроноша, што заправо значи у леђа непријатеља, који је јутрос извршио напад на VII Црногорску бригаду.

На основу предњег VII Црногорска ударна бригада припремиће се за повратни напад, ако то већ није учинила. За исти задатак припремити и I бригаду дивизије „Гарибалди", којој смо данас наредили садејство са VII бригадом по личном споразуму са Штабом те бригаде.

Са повратним нападом отпочети онда када се осјети дејство IV Пролетерске бригаде.

VIII Црногорска бригада (десна група батаљона) предузеће повратни напад на своме правцу.

Циљ повратног напада је за све јединице да се поврате положаји изгубљени у току данашњег дана и да се непријатељ разбије и прећера.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 46/1, к. 754.

[2] О дејствима Друге пролетерске дивизије и формирању Оперативне групе од Штаба Другог ударног корпуса види у док. бр. 302.

Уколико би се непријатељ испољио прије но се осјети дејство IV Пролетерске бригаде, задатак наших јединица је да га по сваку цијену задрже, односно одбију, док IV Пролетерска бригада не избије му за леђа. У том случају непријатељ би се нашао потпуно опкољен и најенергичније приступити његовом уништавању.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
начелник, потпуковник
Нико Јовићевић

БР. 308

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 20 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ ПРАВЦА ПРЕМА ОБРОВУ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр.
20 ~~јуна 19~~44 године
у часова

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

1. — Примили смо ваш данашњи извјештај од 22 часа.

2. — Наша извиђачка чета налази се на Оброву са једним батаљоном Италијана. Испред њих налазе се и остали батаљони италијанске бригаде на линији: Градина — К. 1812.[2]

3. — Са осталим батаљонима ухватите везу.

4. — Баш задатак: по сваку цијену штитити правац ка Оброву да не би непријатељ угрозио остале батаљоне ваше и VIII бригаде.

[3] Резултати ових борби изложени су у док. бр. 321.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 47/1, к. 754.

[2] Вјероватно к. 812, источно од Бијелог Поља

5. — У току ноћи до ујутру на ваш сектор стићи ће два батаљона VIII бригаде са лијеве обале Лима.

6. — Хитно обавјештавајте о ситуацији.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
командант, генералмајор
Радован Вукановић

БР. 309

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 20 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЧВРШЋЕ ВЕЗЕ СА ЈЕДИНИЦАМА ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ И ИТАЛИЈАНСКОМ БРИГАДОМ ДИВИЗИЈЕ „ГАРИБАЛДИ"[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. сл.
20 јуна 1944 године
у 10,25 час.

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Примили смо ваш извјештај писан јутрос у 7,30 часова.[2]

Од Штаба VIII Црногорске бригаде (десна група батаљона) примили смо извјештај, писан јутрос у 4,30 часова.[3] По том извјештају ви сте извршили рокирање ваших батаљона са вашег лијевог крила без обавјештења VIII бригади да сте то урадили. Због тога њима није била јасна ситуација код вас па су морали да повуку своје батаљоне, који су у јучерашњој борби успјели да одрже своје положаје. 1 батаљон VIII бригаде напао је ноћас у 23,30 часа непријатеља између Кулине и Травњака и, изгледа, протјерао га.

[3] Ситуација је изложена у док. бр. 321.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 3/4, к. 754.

[2] Документ није сачуван.

[3] Документ није сачуван.

Услијед неповезаности између ваше двије бригаде Штаб VIII поставио је своје батаљоне на линију Врбница — Соколово Брдо — Ланишта — Баре. Изгледа да је Штаб касније наредио да посједну своје јучерашње положаје. Јутрос су вам упутили везу.

Што се тиче I бригаде дивизије „Гарибалди", ми смо од ње јуче добијали редовно извјештаје. По тим извјештајима она је током цијелог дана имала сталну везу са вашим 4 батаљоном. Поред тога батаљони те бригаде борили су се врло добро и успјели су да непријатељу не дозволе улазак у Ивање. За први моменат они су се заиста повукли На линију Мушино Брдо (југоисточни обронци) — Курило и одатле никуда даље нијесу мрднули. О борби батаљона талијанске бригаде синоћ нам је усмено реферисао командант 4 батаљона те бригаде, који је дошао рањен. Према горњехму изгледа да са том бригадом нијесте имали везе, а то је свакако штета, јер је Штаб италијанске бригаде, одмах по пријему нашег наређења да се припреми за садејство у повратном нападу са вашом бригадом, довео на Мушино Брдо и још један свој батаљон. О томе нас је извијестио својим извјештајем од јутрос у 2 часа. Успоставите везу са италијанском бригадом и споразумите се са њом о заједничком Р^ду.

Такође упутите одмах везу Штабу VIII Црногорске бригаде, који се налази у с. Захумско.

IV Пролетерска бригада пошла је послије пола ноћи, не знамо тачно у колико сати, у напад одређеним правцем.

Редовно нас извјештавајте о току операција.[4]

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
начелник потпуковник
Никс Јовићевић

[4] Ситуација на свом сектору изложена је у док. бр. 321.

БР. 310

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 21 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ЧВРСТО ОБЈЕДИЊАВАЊЕ КОМАНДЕ НАД БАТАЉОНИМА И УСПОСТАВЉАЊЕ ВЕЗЕ СА ОСМОМ ЦРНОГОРСКОМ НОУ БРИГАДОМ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. сл.
21 јуна 1944 године

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Примили смо ваш извјештај писан јутрос у 6 часова.[2]

Према њему и према извјештајима које смо од вас добијали у току јучерашњег дана види се да је ваша команда над батаљонима непотпуна. Чуди нас како се могло десити да читава 24 часа буду ваша три батаљона са Штабом бригаде у позадини непријател»а, који је потискивао један ваш батаљон, а да ти батаљони не покажу никакву активност. С друге стране ваш 4 батаљон и замјеник команданта те бригаде у најкритичнијим тренуцима јучерашње борбе нијесу имали везе са главнином бригаде и са Штабом бригаде. Даље, дозволили сте да се прекине веза између вас и батаљона VIII бригаде и тиме Да исте батаљоне доведете у врло критично стање.

Одмах по пријему овога наређења најхитније повежите се са својим батаљонима у циљу заједничког даљег рада.

По свим подацима, са којима располажемо, непријатељ није бројно сувише јак, што се може закључити и по томе да је јуче у борби само са једним вашим батаљоном релативно врло мало напредовао. Због тога му не дозволити даље продирање, већ прикупљеним снагама дејствовати тако да се непријатељ што прије разбије.

Два батаљона VIII Црногорске бригаде већ су стигла из Бродарева и њихово чело прешло је мост на Лиму у Би-

[1] Оригинал, без потписа, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/4, к. 754.
[2] Документ није сачуван.

јелом Пољу у покрету за Обров. Ми смо Штабу VIII бригаде » издали директиве за даљи рад. Потребно је да се са Штабом VIII што прије повежете ради координације рада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командангг, генералмајор

Прикупити јединиЦе и туђи непријатеља, а не дозволити да вас подијели и почесно туче. Обавјештавајте редовно о ситуацији.

(М. П.)

БЈ\ 311

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 21 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ОДРЖАВАЊЕ ВЕЗЕ СА БАТАЉОНИМА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ И ЕВЕНТУАЛНО САДЕЈСТВО[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. СЛ.
21 јуна 1944 године
у I[30] час.

ШТАБУ VIII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
(десна група батаљона)

1. — У току дана нијесмо примили обавјештење о ситуацији код вас, сем извјештаја од прије подне. Претпостављамо да је ситуација непромијењена.

2. — У току прошлога дана непријатељ је вршио јак притисак на 4 батаљон VII Црногорске бригаде и успио је да овлада положајима овога батаљона: Курило — Змињац — Дубово. Првим мраком примијећени су непријатељски дијелови у правцу с. Затон. Овај батаљон није имао везу са осталим батаљонима своје бригаде, који су требали да дој-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30/3, к. 754.

ствују у позадину непријатеља са просторије Мокри Луг — Врх. Према томе нама није. позната ситуација код ових батаљона.

3. — IV Пролетерска бригада на свом правцу покрета имала је борбе и предњим дијеловима избила је прошлог дана до села Годуше. Очекује се појава њених батаљона у току ове ноћи у позадини непријатељских снага, које су се пробиле према Ивању и Змињцу.

4. — Наредили смо батаљонима ваше бригаде, са лијеве обале Лима, да се пребаце на десну обалу преко Бијелог Пол>а у току ове ноћи.

5. — С обзиром на насталу ситуацију и неизвјесност како ће се даље одвијати, ваши батаљони су и сувише истурени према сјеверу, нарочито када се узме у обзир чињеница да на Лиму постоји прелаз само у Б. Пољу. Ради тога ви морате да будете у најтјешњем контакту са групом батаљона VII бригаде и да саображавате рад насталој ситуацији, односно у потпуној заједници са батаљонима ове бригаде. Ви не смијете остати изоловани на садашњој просторији од осталих наших јединица на десној обали, јер у случају да непријатељ угрози прелаз у Бијелом Пољу, ви морате са VII бригадом тај прелаз по сваку цијену за ваше јединице ослободити.

Уколико се у току ове ноћи направи обрт у нашу корист услијед дејства VII и IV бригаде, ми ћемо као најхитније обавијестити, да би такав обрт користили у сврху одржавања најповољнијих позиција према непријатељу.

6. — Хитно нас обавијестите какав сте распоред заузели, да ли сте у току прошлога дана имали везу са батаљонима VII бригаде и да ли сада ту везу одржавате и каква је уопште ситуација на сектору ваших батаљона.

7. — Према процјени наших органа и изјави заробљеника, непријатељ на овоме сектору, гдје је направио продор, није бројно јак и уколико се наше снаге буду благовремено концентрисале, биће у могућности да га потпуно разбију.

8. — Испитајте могућност газа ријеке Лима узводно од вас према Бијелом Пољу.[2]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
к о м а н д а н т
генералмајор
Радован Вукановић

[2] О резултатима борби на овом сектору види у док. бр. 321.

БР. 323

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ[1]

ШТАБ
XXXVII НОУ ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 59
22 јуна 1944

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. Ситуација:

Подаци о непријатељу: У Рудом се налазе мање четничке снаге. У Прибој је дошло 19 ов. мј. 200 недићеваца, иначе се тамо налази нешто четника и милицајаца. У Пријепољу 20 ов. мј. се налазило око 400 Нијемаца, 500 недићеваца, 200 милицајаца и нешто мјештанских четника.

Ту се рачунају и непријатељске јединице које држе положаје око Пријепол>а. Дању непријатељ излази из вароши а ноћу се враћа назад. У Пљевљима непријатељска снага варира, наиме непријатељ маневрује са јединицама на просторији Санџака, те му се у гарнизонима налазе снаге према потреби и моментаној ситуацији. На комуникацији Пријепоље — Пљевља непријатељ држи стално положај код Јабуке, а на Мијајловици повремено. Послије наших задњих борби на Мијајловици непријатељ.је утврдио и тај положај и држи га са око 300 бораца. Података за Сјеницу и Рашку немамо тачних, али према задњем извјештају изгледа да у Сјеници има врло мало њемачких снага.

Према свим прикупљеним подацима на просторији Пријепоље — Пљевља —'Нова Варош налазе се: два батаљона недићеваца, три батаљона дивизије „Принц Еуген", три батаљона пука „Бранденбург" и мобилисане муслиманске и четничке снаге у Санџаку.

Нијемци су наредили да се доведе у потпуну исправност комуникација Вишеград — Прибој — Пријепоље и Нова Варош — Пријепоље, и говори се о доласку неких трију њемачких дивизија. Прије неколико дана 4 савезничка авиона бомбардовала су непријатељску механизовану ко-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49/1, 754.

[2] Односи се на Бијело Поље.

лону која се кретала од Пријепол>а у правцу Хисарџика, и том приликом је уништен 21 камион, од којих је 10 изгорјело. У тим камионима се налазила храна одређена за четнике, а остало муниција. Том приликом је такође уништен и један њемачки противавионски митраљез. За вријеме тога бомбардовања непријатеља је обузела паника, јер су авиони летјели врло ниско и наносили губитке. Послије тога бомбардовања непријатељ своје камионе и све остале коморе"преко дана избацује на један километар од Вакуфа на путу Пријепоље — Прибој.

Павле Ђуришић, који је био у Београду ради примања инструкција од Недића, вратио се прије неколико дана у Санџак. Његов је задатак да формира један пук од добровољаца из Санџака, који би био, наравно, под Недићевом командом.

Становништво Милешевског, Нововарошког и Прибојског среза упознато је са садањом свјетском и локалном ситуацијом. Непријатељ је покушавао да мобилише у Недићеву војску, али у томе није имао скоро никаквог успјеха. Тако се из Сјеничког среза за Недићеву војску јавило свега 5 добровољаца. Расположење народа је и симпатије у огромној већини за нашу борбу.

2. *Наше задње акције:*

15 ов. мј. III бригада је извршила демонстративан напад на Пљевља и комуникацију Пљевља — Мијајловица. У исто вријеме је IV бригада извршила демонстративан напад на Пријепоље, којом приликом је гађано из бацача у Пљевља односно Пријепоље.

17 ов. мј. III бригада је код Мијајловице пресјекла комуникацију Пљевља — Пријепоље, док је IV бригада вршила притисак на Пријепоље. Том приликом је уништено и онеспособљено 6 камиона.

У току 19 и 20 ов. мј. вођене су преко дана борбе на сектору Мијајловица — Црљеница и на положајима између комуникације Јабука — Пријепоље и Лима.

21 ов. мј. засједа IV бригаде на путу Прибој — Бистрица дочекала је 14 непријатељских камиона који су долазили правцем Вишеград — Прибој — Бистрица и успјела је да нанесе нешто губитака непријатељу и људству и уништи два камиона, док су остали умакли назад за Прибој.

У времену од 15—21 јуна т. г.:

— Наши губици: 19 погинулих и 35 рањени^:.

— Непријатељски губици: око 160 избачених из строја.

— Уништено и онеспособљено 8 камиона.

— Заплијењено: 15.000 метака за „шарац" и машинке,

70 комада ручних бомби, 60 комада тромблоеских бомби са једним тромблоном, 5 резервних цијеви за „шарац" са осталим прибором и других ситних ствари.

У овим акцијама су се борци ових двију бригада доста добро држали. Несразмјерно доста велики губици наши су услиједили услијед врло рђавог терена за борбу, као и велике ватрене надмоћности непријатељске, нарочито у тешким оруђима, а недостатак је и невојничко држање бораца.

3. Пошто непријатељ повремено комуницира на путу Прибој — Пријепоље, односно Нова Варош — Пријепоље и обратно, а с обзиром на неактивност непријатеља на нашу слободну територију, то смо се са обје бригаде 21 ов. мј. пребацили на просторију Шербетовац — Голеша — Лим, у циљу дејства на комуникацију Прибој — Пријепоље.

4. Добили смо податке да се Штаб четнички („Старога Раса") налази код села Песеља изнад пута Пријепоље — Милешев Дол, те ћемо упутити један наш батаљон преко Лима да изврши акцију на исти.

5. Примили смо још двије американске радио-станице, тако да сада располажемо са три американске радио-станице и једном енглеском радио-станицом. Покушали смо помоћу американске радио-станице да хватамо везу са вама али нисмо успјели, него одржавамо везу американским радио-станицама између нас и бригада.

Златарска герила[2] одржава везу са нама. Они су до сада извршили неколико акција у Нововарошком срезу, између осталога демонстративан напад на Нову Варош. Пошто они могу пружити драгоцјене податке о непријатељу, како из дијела Санџака преко Лима тако и од Србије, нужно би било.да им се упути једна радио-станица са потребним бројем стручног особља. Ми смо мишљења да би та радио-станица требала одржавати везу са Штабом Корпуса.

Молимо вас да нам упутите мотор за пуњење акумулатора као и бензина одговарајућу количину.

6. Потребно нам је експлозива за рушење мостова (на путу Пријепоље — Прибој). Такође би се могле изводити успјеле акције помоћу паклених машина, те би добро било да нам их упутите.

С обзиром на војничку ситуацију као и економске прилике, а и иначе добро би било да се VIII Црногорска бригада упути у састав наше дивизије. Уколико би добили и VIII бригаду, могли би вршити и шире акције на овој

[2] Односи се на групу партизана који су под руководством позадинских партиских радника вршили разне акције на неослобођеној територији.

просторији. Тада би било услова да упутимо и по два батаљона да дејетвују на просторији Нова Варош — Пријепоље — Прибој.

7. У прилогу се доставља бројно стање и наоружање ове дивизије без VIII Црногорске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Мило Јовићевић

Командант, п. пуковник
Жарко Видовић

Начелник, капетан
Раде Кнежевић

Напомена: Немамо нити хартије нити новаца, па или нам пошаљите хартије или новаца, или обоје. За све ове ствари које тражимо упућујемо потребан број људи и коња.

БР. 313

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 22 ЈУНА 1944 ГОД. ЗА РАЗБИЈАЊЕ И ПРОТЈЕРИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА СА ПОЛОЖАЈА КРСТАЦ—ГРАДИНА—ОДРИН[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 38
22 јуна 1944 године
у часова

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Данашњи »напад јединица VII и VIII бригаде на непријатељске положаје Крстац — Градина — Одрин није у потпуности успио иако су наше јединице ове положаје извјесно вријеме држале у рукама. Непријатељ је у повратном нападу поново овладао предњом линијом. Пошто су ови положаји веома важни за одржавање мостобрана на десној обали

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/1, к. 759.

Лима, потребно је непријатеља поново напасти, разбити и одбацити у правцу његових полазних положаја (Долићи — Д. Корита).

IV Пролетерска бригада сада се налази на линији Брестовац- — Младеновци. Индиректно је наређено њено садејство вечерашњој акцији.

V циљу извршења предњега задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Десна колона, командант, п. пуковник Блажо Марковић. Састав: 2 батаљона VIII, 1 батаљон V и 1 батаљон VII Црногорске бригаде Свега 4 батаљона	1. — Напашће непријатеља са просторије Обров најпогоднијим правцима на положају Одрин — к. 981 — Градина. По овлађивању овим положајем предузети енергично гоњење у правцу непријатељског отступања. Лијево одржавати везу са лијевом колоном линијом Расток Крстац и даље према ситуацији.
2. — Лијева колона командант, п. пуковник Нико Стругар. Састав: 3 батаљона VII Црногорске бригаде Свега 3 батаљона	2. — Напашће непријатеља на своме сектору правцем с. Расток — косе изнад овога села. По овлађивању овим положајем са два батаљона продужити гоњење правцем Крстац — Дубово и даље према ситуацији, а са једним батаљоном обухватити са источне стране Градину и јаким притиском омогућити успјешније дејство јединица десне колоне на овоме правцу.
3. — Стална лијева побочница командант Никола Поповић Састав: 2 батаљона VIII Црногорске ударне бригаде Свега 2 батаљона	3. — Обезбиједиће бок и леђа нападних колона за све вријеме дејства, и то са просторије на којој се сада батаљони налазе (Расово — Влак) према ријеци Бистрици. Везу одржавати са лијевом колоном и свој рад саображавати раду ове колоне и ситуацији на њеном сектору.

4. — Почетак напада у 21 час 22 јуна 1944 године (данас);

5. — Борбени знаци за вечерас *Јово — Бошко;*

6. — Хируршка екипа налази се у с. Церову, у школи;

[2] Вјероватно Брезовац

7. — Штаб дивизије налазиће се у Бијелом Пољу, гдје нам сваких 2 сата слати извјештаје ради доношења одлука о даљем раду.[3]

СМРТ. ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
командант
генералмајор
Радован Вукановић

БР. 314

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ИСПАДИМА НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ПЉЕВАЉА И ПОТИСКИВАЊУ НАШИХ СНАГА[1]

23.VI.44
8h

Јуче изјутра непријатељ направио испад из Пљеваља ка Подпећи. До увече се повратио за Пљевља, а држи к. Дедовак. Ми имали 7 рањених. Изгледа да је у Пријепоље стигло неко појачање. Провјерићемо.

Морача[2]

23.У1.44
19 45h

Јутрос око 5 часова непр. са 3 компаније напао од с. Грачанице један бат. I бриг. Борба се водила на Рудином Брду. Друга колона напала Вуково Брдо и њиме овладала. Непријатеља потпомаже артиљерија и бацачи.

Потврђујемо извјештај да је у Пријепоље стигло два батаљона Њемаца.

Четници Васојевићи отишли од Пријепоља и заједно са Њемцима учествују у нападу на III дивизију.

На осталим секторима без промјене.

Морача

[3] О извршењу овог наређења види у док. бр. 315.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Милутин Морача

БР. 323

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 23 ЈУНА 1944 ГОД. ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ЛИЈЕВУ ОБАЛУ ЛИМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 39
23 јуна 1944 године
у часова

ШТАБУ VII ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

Пошто синоћњи напад наших јединица на непријатеља на просторији Оброва није успио и непријатељ све више угрожава прелаз на Лиму, одлучили смо у току ноћашње ноћи све наше снаге пребацити на лијеву обалу ријеке Лима.

Ради извршеша овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V Црногорска бригада са три батаљона смјестиће се на просторији Ракоње — ЈБешница са задатком да контролише Лим на отсјеку Брдо — Ракоње (к. 573). У Граду[2] и непосредној близини ријеке држати засједе маскиране са пушкомитраљезима дању, а ноћу појачано контролисати патролама означени отсјек. Главнину држати и дубље и прикривену да не би трпјела губитке од непријатељске артиљериске ватре. На погодним мјестима пласирати тешка оруђа ради дејства на непријатељске положаје. Један батаљон ове бригаде, који се налази на просторији Гостун — Кања, остаће до даљег наређења на означеној просторији ради контроле Лима и везе са јединицама V дивизије.

2. — VII Црногорска бригада смјестиће се на просторији Црњоница — Крушево — Равна Ријека са задатком контроле Лима и прилаза десном обалом ЈЛима и то на отсјеку јужно од села Ракоње (к. 573) па узводно према Затону и Фемића Кршу. Исто тако главнину држати прикривену, а мањим дијеловима преко дана вршити одређени задатак. Ноћу сталним и појачаним патролама.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49/1, к. 754.
[2] Односи се на Бијело Поље.

3. — VIII Црногорска бригада смјеетиће се на просторији Недакуси — Кукуље са задатком контроле Лима на отсјеку Кања — Недакуси. Нарочиту пажњу обратити на газна мјеста Лима на означеном отсјеку и будно их контролисати. У погледу контроле важи исто као и за V и VII Црногорску бригаду на њиховим отсјецима. У области Кање одржавати везу са батаљоном V бригаде.

4. — I бригада дивизије „Гарибалди" смјестиће се на просторији Острељ — Пријелоге — Фемића Крш са задатком да са ове просторије контролише Лим.

5. — Све бригаде ће одржавати сталну дневну и ноћну везу између себе и обавјештавати се о ситуацији ва своме сектору.

6. — Непријатељу треба по сваку цијену онемогућити да форсира ријеку Лим, ради тога јединицама скренути пажњу на важност овога задатка и на дананоћну будност.

7. — V Црногорска ударна бригада ће припремити мост за рушење, и када посљедња наша јединица изврши прелаз са десне на лијеву обалу, мост порушити.

8. — Батаљони VIII бригаде који се налазе према Бистрици нека се пребаце на лијеву обалу на газ, уколико је то могуће. У том случају хитно обавијестити овај Штаб као и Штаб своје бригаде. У противном, тј. ако газа нема, хитно се упутити на мост у Бијелом Пољу.

9. — Извлачење јединица са положаја на десној обали Лима, пребацивање преко ријеке и посиједање нових положаја мора се извршити у највећем реду и потпуно организоваво. За отступање од овога биће одговорни штабови јединица.

10. — Хируршка екипа ће се налазити у с. Церову (у школи).

11. — Штаб дивизије налазиће се у Равној Ријеци.[3]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант, генералмајор
Радован Вукановић

(М. П.)

[3] О резултатима овог наређења види у док. бр. 317, 323 и док. бр. 2 (том III, књ. 8).

БР. 316

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА 11ЕТЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НОВИМ ПОЈАЧАЊИМА НЕПРИЈАТЕЉА У ПЉЕВЉИМА[1]

24.VI.44 Јуче у Пљевља стигло 16 камиона са војском из Пријепоља. Саобраћај цестом жив. Очекујемо напад из Пљеваља.

Морача[2]

БР. 317

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 24 ЈУНА 1944 ГОД. ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРЕЛАЗА НЕПРИЈАТЕЉА НА ЛИЈЕВУ ОБАЛУ ЛИМА И ЗА ПОЈАЧАВАЊЕ БУДНОСТИ НА СВИМ ОТСЈЕЦИМА ФРОНТА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Стр. пов. бр. 46
24 јуна 1944 године

ШТАБУ V, VII, VIII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ И I „ГАРИБАЛДИ"

1. — Непријатељу се мора по сваку цијену спријечити прелазак с десне на лијеву обалу Лима.

2. — Имамо података да непријатељ извиђа Лим и прикупља податке о мјестима гдје се Лим може газити. Пошто је при првом откривеном извиђању јуче на сектору V бригаде био дочекан са блиског отстојања ватром од засједе, која му је нанијела губитке од 7 мртвих и више рањених, непријатељ је прибјегао тајном извиђању.[2] Његове

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 755.

[2] Милутин Морача

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/8, к. 754 А.

[2] Детаљније о овоме види у бојној релацији Пете НОУ бригаде за 23 јуни (док. бр. 323).

Штаб
Ударне дивизије НОВЈ
Бр. Шт. р. 24
24 јуна 1944 године

Штабу Црногорске Ударне бригаде

1.- Непријатељ се мора по сваку цијену спријечити прелазак с десне на лијеву обалу Лима.

2.- Имамо података да непријатељ извиђа Лим и прикупља податке о мјестима гдје се Лим може газити. Пошто је при првом откривеном извиђању јуче на сектору V бригаде био дочекан са бијеског отстојања ватром од засједе, која му је нанијела губитке од 7 мртвих и више рањених, непријатељ је прибјегао тајном извиђању. Његове патроле спуштају се према Лиму прикривеним тереном, од жбуна до жбуна, поред ограда, а вјероватно је да ноћу спусти извиђачка одјељења на саму обалу ријеке па та одјељења ту задрже преко цијелога дана да осматрају наше покрете и наше положаје.

Поред свега горњег непријатељ тражи од сељака цивилна мушка и женска одијела и ова узима. Јасно је за које потребе непријатељ узима та одијела. Он ће да у та одијела обуче своје војнике, које ће под маском сељака или сељанки отворено и без бојазни упућивати да испитају Лим, да прегазе Лим, да дођу чак и до наших положаја итд. Ово непријатељу може да успије зато што у овојим редовима има људи који говоре добро нашим језиком, чији је то заправо матерњи језик. Непријатељ ће том лукавошћу свакако доћи до података који су му потребни, нарочито ако се и овога пута код наших јединица понови стара небудност и неопрезност.

3.- Бригаде ће линију својих положаја на лијевој обали Лима добро маскирати; добро укопати аутоматска оруђа; ограничити свако уочљиво кретање бораца ко линији положаја и по фронту и по дубини; забранити свако кретање цивилном становништву испред фронта, кроз фронт и у позадини фронта /у оној близини из које се могу осмотрити наши положаји и наш распоред/.

4.- Гађати сваког ко се на десној обали Лима појави био сељак или непријатељски војник. Нарочито не дозволити ближе приближење Лиму.

5.- Ноћу или засједа спуштати до саме ријеке, а повлачити их у дневне засједе испред свакуда.

6.- За мајмање отступање од горњега и за евентуално форсирање Лима од стране непријатеља /његових мањих или већих одјељења или јединица/ одговараће штабови јединица на чијим се отсјецима од овог наређења отступи или на чијем отсјеку непријатељ успије да пребаци уходе или своје војничке формације.

7.- Са овим наређењем упознати све војничке и политичке руководиоце, а борцима скренути најстрожије пажњу на budnost и опрезу, као и на одлучност у тренутку потребе.

8.- Пријем овога наређења потврдити обратним поштом писменим путем.

Смрт фашизму — слобода народу !

Политички комесар,

Командант генерал-мајор,

Н.О.Ј. ДИВИЗИЈА

Фотокопија документа бр. 317

патроле спуштају се према Лиму прикривеним тереном, од жбуна до жбуна, поред ограда, а вјероватно је да ноћу спусти извиђачка одјељења на саму обалу ријеке, па та одјељења ту задржи преко цијелога дана да осматрају наше покрете и наше положаје.

Поред свега горњег непријатељ тражи од сељака цивилна мушка и женска одијела и ова узима. Јасно је за које потребе непријатељ узима та одијела. Он ће да у та одијела обуче своје војнике, које ће под маском сељака или сељанки отворено и без бојазни упућивати да испитају Лим, да прегазе Лим, да дођу чак и до наших положаја итд. Ово непријатељу може да успије зато што у својим редовима има људи који говоре добро нашим језиком, чији је то заправо матерњи језик. Непријатељ ће том лукавошћу свакако доћи до података који су му потребни, нарочито ако се и овога пута код наших јединица понови стара небудност и неопрезност.

3. — Бригада ће линију својих положаја на лијевој обали Лима добро маскирати: добро укопати аутоматска оруђа; ограничити свако уочљиво кретање бораца по линији положаја и по фронту и по дубини; забранити свако кретање цивилном становништву испред фронта, кроз фронт и у позадини фронта (у оној близини из које се могу осмотрити наши положаји и наш распоред).

4. — Гађати свакога ко се на десној обали Лима појави, био сељак или непријатељски војник. Нарочито не дозволити ближе прилажење Лиму.

5. — Ноћу низ засједа спуштати до саме ријеке, а повлачити их у дневне засједе испред свануће.

6. — За најмање отступање од горњега и за евентуално форсирање Лима од стране непријатеља (његових мањих или већих одјељења или јединица) одговараће штабови јединица на чијим се отсјецима од овог наређења отступи или на чијем отсјеку непријатељ успије да пребаци уходе или своје војничке формације.

7. — Са овим наређењем упознати све војничке и политичке руководиоце, а борцима скренути најстрожије пажњу на будност и опрезу, као и на одлучност у тренутку потребе.

8. — Пријем овога наређења потврдити обратном поштом писменим путем.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капа

Командант, генералмајор
Радован Вукановић

(М. П.)

БР. 318

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 26 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ О ДЕЈСТВИМА БРИГАДЕ ОД 19 ДО 23 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
VII ЦРНОГОРСКЕ УДАРНЕ Бј-ИГАДЕ
Бр. 43
26 јуна 1944 год. у 12 час.
Положај

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

У вези Вашег телефонског наређења од 25 ов. м. достављамо Вам сљедећи распоред наше бригаде о вођењу ове акције од 19 ов. м. од 4 часа до 23 у 3 сата.

1. — Распоред бригаде био је у 4 сата: 3 батаљон — Гаревиште — Вишњево к. 1401; 2 батаљон: Равни Гвозд — Гргаје; 1 батаљон: Градина — Градац — Петрово Брдо; 4 батаљон: налазио се на одмсру у селу Шиповице, са истуреним дијеловима на Дијелове.

Непријатељ је 19 у 4 часа напао наш 1. батаљон на Петровом Брду са јачим снагама. Непријатељ је под заштитом кише и магле успио да се приближи нашим положајима и одмах је потискао наше дијелове. Наши су се повукли на Коси — Негобратина — Градац. Непријатељ је и даље надирао.

У 6 часова 19 ов. м. наш 4 батаљон прихватио је борбу на Коси — Негобратина, а 1. батаљон рокирао се: Градац — Градина — Врх. Са непријатељем су водили жилаву борбу до 12 часова. Непријатељ је био потиснуо наше са положаја: Градина — Коси — Негобратина и усмјерио своје главне онаге у правцу ријеке Бистрице, а једним краком у правцу Брезовца и Курила. Наш 4 батаљон повлачио се у правцу: Курила — Брезовца, дајући непријатељу жилав отпор, а 1. батаљон у правцу: Стубло — Курило, а једна чета у Костеницу. На истим положајима су се задржали 19 и 20 ов. м. до 12 часова. Непријатељ је и даље надирао у правцу

[1] Копија документа, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/6, к. 759.

Бистрице. Наш извиђачки вод и пратећи вод Штаба бригаде посјели су непосредно косе изнад села Побретице и тако су спречавали непријатељско надирање у саму ријеку Бистрицу. На овим положајима наши су дијелови и остали у току дана и ноћи 19 на 20. У току ове борбе Штаб бригаде налазио се на к. 743, више села Побретице. Посматрајући ток борбе и јако непријатељско надирање, наредили смо нашем 2 батаљону да се рокира на Хум и косе испод села Мојстира, ради бочног садејства нашем 1. батаљону, а да његове раније положаје преузме наш 3 батаљон, с тим да наш 3 батаљон обавијести дијелове VIII бригаде који су се налазили на линији: Врбица — Осјеченик. Наша два батаљона поступили су по наређењу.

Услијед јаког надирања непријатеља ка Бистрици и спуштања коморе од 100 коња ми смо наредили нашем 2 и 3 батаљону да се прикупе на просторији: Хум — Мојстир у циљу предузимања ноћног напада и одбацивања непријатеља на своје полазне положаје, са одређеним правцем и задатком. Други батаљон да се пребаци преко Бистрице -— Мокрог Луга — Градине, а 3 батаљон: Савино Поље — Турава — Средње Брдо — Коси.

Губици по батаљонима у току 19 ов. м.:

Први батаљон: 2 мртва, 6 рањених;

Четврти батаљон: 2 рањена;

Трећи батаљон: 1 мртав, 2 рањена;

Други батаљон није имао губитака.

Укупни губици: 3 мртва и 10 рањених бораца.

За напад и за одбацивање непријатеља услиједила је кратка заповијест од Штаба бригаде: 2 и 3 батаљон већ одређеним правцем, а 1. батаљон да напада од Костенице и Стубла на правцу к. 1294 и Шиповице.

Један примјерак наше кратке заповијести упућен је дијелу Штаба VIII бригаде у Заумско у 20 час. 19 ов. м., ради упознавања ситуације на нашем сектору, с тим што смо оставили једну чету 3 батаљона на Хуму (к. 1270) да одржава везу са VIII бригадом, а замолили смо VIII бригаду да и она демонстративно нападне непријатеља на свом сектору, ради забуне истог.

Према заповијести од 19 ов. м. наши су батаљони са једним већим закашњењем напали непријатеља. Непријатељ се у току ноћи био повукао од Бистрице на Коси — Негобратина —• Ђаловићи. Наш 2 батаљон неопажено је посјео положаје: Мокри Луг — Градина између 4 и 5 часова 20 ов. м. У ово вријеме и непријатељ је спуштао своју колону: Врх — Турава. Наш 2 батаљон га је изненадио и истог привремено разбио. Од непријатеља је заробио 10 коња, 1

„шарац", 2 телефона и много друге војничке спреме. Наша једна чета није била довољно будна, по нашем - мишљењу она се задржала на претресању руксака и скидању ципела убијених Њемаца, и тако су дозволили да се непријатељ прибере и да разбије ову чету уз припомоћ других колона које су долазиле од Ђаловића. Оваквим њиховим јачим нападом одбацили су наш 2 батаљон преко ријеке Бистрице у правцу: Лопари — Мојстир. Непријатељ је нападао на читавим положајима и успио је да одбаци наше у 12 часова са Курила и 4 батаљон да одбаци на косе испред Ивања — Мушино Брдо.

Штаб бригаде до 12 часова налазио се на Соколовцу а замјеник команданта бригаде налазио се са 4 батаљоном. Штаб бригаде продужио је од Соколовца преко Костенице на к. 1103, гдје је нашао Штаб 3 и 1. батаљона. Први батаљон налазио се са једном четом испод самог Курила, ка самом Змињцу, а са једном четом налазио се од Костенице ка Курилу, а једна чета налазила се испред положаја Коси.

По доласку Штаба бригаде на к. 1103 у 15 часова наредио је: 3 батаљону и чети 1. батаљона да нападну непријатеља на положају Коси — Градина — Градац. Батаљони су поступили по заповијести и непријатеља су уз три рањена друга одбацили са положаја: Градац — Коси — Негобратина. Са Градине непријатељ је отступао остављајући за собом мања одјељења. Отступао је у правцу Ђаловића.

У току читавог дана Штаб бригаде имао је везу са замј. команд. бригаде, који се налазио са 4 батаљоном.

Губици по батаљонима у току 20 ов. м.

Први батаљон: 1 мртав и 3 рањена

Други батаљон: 2 мртва и 6 рањених
и изгубљених 7 другова за које се није знало гдје су погинули, али има вјероватноће 100% да су ових 7 другова погинули, јер су исти из ове чете те је изненађена, нападнута и разбијена, тако да се једва прикупила до 4 сата 21 ов. м.

Трећи батаљон: нема мртвих, 2 рањена

Четврти батаљон: 5 мртвих и 13 рањених.

Укупни губици са ових 7 изгубљених су: 15 мртвих и 24 рањена.

Штаб бригаде дао је наређење 1. и 2 батаљону 20 ов. м. да са двије чете нападну и очисте Курило од непријатеља, а 3 батаљон да одржава положаје: Градина — Градац — Негобратина и да се веже у Остроношу са IV Пролетерском бригадом, за коју смо рачунали да ће у току ноћи избити на линију: Младеновци — Остроноша. Обавијестили смо замј. ком. бригаде да ће наши батаљони нападати непријател>а на Курилу, и уколико буде чуо напад на Курило, да

би и он садејствовао у нападу са 4 батаљоном. Непријатељ се нашим забацивањем за његова леђа: Градац — Негобратина прилично изненадио и тако је прикупио све своје снаге на Курилу. Наш напад са ова два батаљона, који је услиједио 21 ов. м. између 3 и 4 сата није успио. У току дана распоред батаљона био је сљедећи: Средње Брдо, к. 1103 — Коси, 3 батаљон; Стубла — Костеница — 2 батаљон; 1. батаљон: западним дијелом Курила — западним дијелом села Змињца. Штаб бригаде налазио се на Соколовцу, а чета 3 батаљона оа једном четом једног батаљона VIII бригаде налазила се од ријеке Бистрице — Влах (к. 813), а два батаљона VIII бригаде без ове чете налазила су се од Влаха до ушћа ријеке Бистрице у Лим. Са њима смо одржавали чврсту везу. Четврти батаљон налазио се на међупростору Крстац,. к. 809 са два батаљона VIII бригаде и са три батаљона Талијана. Талијанска бригада „Гарибалди" повлачила се правцем нашег 4 батаљона.

Губици по батаљонима у току 21 ов. м.:
Први батаљон: мртвих нема, 1 рањен
Други „ : „ „ нема
Трећи „ : „ 4
Четврти „ : „ „ нема
Укупни губици: мртвих нема, 5 рањених.

Према наређењу Штаба дивизије ми смо напали непријатеља са два батаљона 21 на 22 — општим правцем: Коси — Стубло — Костеница да овладају Курилом (к. 1315), а један батаљон држао је положаје: Градина — Градац — Негобратина са задатком да се повеже са IV Пролетерском бригадом: Остроноша — Младеновци. Четврти батаљон налазис се под командом деснокрилне колоне коју су сачињавали: 2 батаљона VIII бригаде, један батаљон и наш 4 батаљон. Наша три батаљоада поступила су по заповијести, али непријатељ је био напустио Курило. У том међувремену добивамо наређење[2] од Штаба дивизије да је непријатељ преко Дубова напао јединице VIII бригаде, које су биле на просторији Дубац, и одбацио их ка Градини, те тако угрожавао наш прелаз преко Лима. Ми смо према наређењу пребацили наше батаљоне у већ одређеном правцу, али непријатељ је у овом међувремену одбацио наше снаге и са Градине и дошао више Растока (к. 812) и све косе посјео до Кубура, под самим Обровом. Штаб бригаде, пошто је прикупио батаљоне, позвао је команданте батаљона и изашао је на осматрачницу, одакле је разматрао положаје и видио које је

[2] Треба да стоји извјештај.

%

положаје непријатељ посјео, иако нијесмо били обавијештени за посљедње положаје које је непријатељ био посјео. Ми смо наредили батаљонима да нападају непријатеља овим правцем: од истока — правцем Градина од Бољанина — 1. батаљон; 2 батаљон: косом изнад Растока у правцу Градине; 3 батаљон: Кубуром и источним падинама Градине; 4 батаљон: и даље се налазио под командом деснокрилне групе.

Непријатеља смо напали између 10 и 11 часова. Непријатеља смо потисли са свих положаја до саме Градине. Исти је на овим положајима био напустио и своја два топа, јер су се топови налазили на међупростору Градина и предње ивице к. 812, т. зв. Расовска главица. За наш напад и долазак обавијестили смо Штаб VIII бригаде да наши батаљони подилазе и да ће непријател>а ударити са леђа. Непријатељ је био прилично изненађен од стране наших батаљона, иако наш 1. батаљон није пошао одређеним правцем, већ позади нашег 2 батаљона. Да је исти пошао одређеним правцем, по нашем мишљењу Градина би пала, исто тако није се ни VIII бригада ангажовала по нашем мишљењу онолико колико би требала у овом моменту. Овако су били омогућили те су Њемци контранапад извршили, који није хтио успјети да нијесу наше положаје засипали ватром топова, бацача и тромблонкама, те смо били приморани да се повлачимо са заузетих положаја. Ми смо се повлачили испод домета тромблона, артиљерије и бацача, као и митраљеске ватре око 2 сата послије подне, испод Расовске косе коју је непријатељ успио да заузме. На овим положајима смо осталп до новог наређења, док смо добили заповијест за понввни напад на непријатеља.

Нападали смо непријател>а општим правцем са 2 батаљона: Расток — косама изнад Растока, к. 812. По ликвидацији ових положаја продужили смо Крстац — Дубово и даље према ситуацији, уколико се буде непријатељ разбио, лијевокрилни батаљон, тј. наш 1. батаљон, да иде правцем: Змињац — Курило и тако онемогући непријатељу поново заузимање ових иоложаја. Други батаљон са једном четом 1. батаљона да иде у правцу: Крстац. Трећи батаљон напашће непријатеља са положаја Кубур — правац Градина и тако држати Градину под чврстом ватром и тиме омогућити десној колони заузимање Градине. По заузимању Градине батаљон ће се усмјерити за непријатељем, што енергичније гонити у правцу његовог отступања. Напад је требао услиједити у 21 час 22 јуна. Наши батаљони у одређено вријеме пошли су у напад и тако очистили све положаје које је непријатељ у току дана држао до под самом Градином. Наш 4 батаљон налазио се у саставу деснокрилне

колсне. Наши батаљони по наређењу Штаба бригаде са ових положаја су се повратили — отступили, јер је непријатељ успио да изађе око 12 сати на Обров и тако је било онемогућено нама свако даље надирање ка непријатељу. Нијесмо познавали ситуацију на десном крилу.

Ми смо се у потпуном реду пребацили између 3 и 3,30 ч. 23 ов. м. преко моста на Лиму. Нашу једну чету која се и даље налазила на Соколовцу — Влаху у заједници са 2 батаљоном VIII бригаде обавијестили смо о новоствореној ситуацији и скренули им пажњу да се пребаце на газ код Недакуси, уколико не би успјели да у току ноћи дођу да се пребаце на лијеву обалу Лима преко моста код Бијелог Поља.

У овом међувремену послије пада Оброва услиједило је наређење Штаба дивизије за наше повлачење.

У току 22 ов. м. и 23 до 3,30 часова имали смо сљедеће губитке:

Први батаљон	:	мртва	4,	рањених	12
Други „	:	„	1,	„	14
Трећи „	:	нема		„	2
Четврти „	:	„	1,	„	6
Пратећи штаб бригаде	:	нема		„	2
Укупни губици	:	„	6,	„	36

Међу рањеним друговима у току свих ових акција налази се 11 лако рањених, који нијесу ишли у болницу, нити су имали потребе за истом. Остали су да их батаљонски санитети превијају.

Међу рањеним друговима има 7—8 другова који су само остали 3 дана у болници и сада су се повратили у батаљоне.

Од свих рањених другова налази се у болници око 56 другова. Имали смо 24 мртва, а остали рањени за које смо Вам јавили, 11 није ишло у болницу, а осталих су се 7—8 другова у међувремену повратили у батаљоне.

Предње се доставља на захтјев Штаба дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћ. полит. комесара — Командант, п. пуковник

БР. 323

ОДЛУКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ЈУНА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ШТАБА АРТИЉЕРИСКЕ ГРУПЕ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 392
28 јуна 1944 године

Одлуком овога Штаба формира се Штаб артиљеријске групе II ударног корпуса.

1. — Штаб Артиљеријске групе II Ударног корпуса има сљедећи формацијски састав:

— Командант 1
— Политкомесар 1
— Курирска група 5
— Јахаћих коња 2

Проширење Штаба Групе биће извршено накнадно.

2. — За команданта Групе именујемо потпуковника Милоша Пајевића, а за политичког комесара именујемо друга Вукоту Радовића.

Курирску групу ће формирати сам Штаб.

3. — Штаб Артиљеријске групе ће бити у непосредној вези са овим Штабом и то како у погледу снабдијевања, тако и у погледу наставе итд.

Штаб ће се за сада кретати са једним од дивизиона, а повезивати се са штабом оперативне јединице којој је дотични дивизион придодат у тактичком погледу. У вези овога, на погодан начин организовати и становање и исхрану Штаба Артиљеријске групе.

4. — Основни задатак Штаба Артиљеријске групе биће: стручно уздизање и усавршавање кадра и осталог људства у саставу артиљерије II Ударног корпуса. У том погледу најхитније доставити план и програм наставе на преглед и овјеру овоме Штабу.

Сва остала питања руководства артиљеријом ријешиће Штаб Артиљеријске групе по директивама овога Штаба.

5. — Штаб Артиљеријске групе непосредно ће командовати и руководити свим артиљеријским јединицама, артиљеријским радионицама, магацинима итд.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 1011, кут. 754.

[2] Односи се на Бијело Поље.

Непосредно тактичко, стручно и политичко руководство имаће Штаб Артиљеријске групе. Повремено руководство, и то само у тактичком погледу и у извршењу конкретног тактичког задатка, имаће поједини оперативни штабови над појединим дијеловима артиљерије, уколико им се ови буду придодали као пратећа артиљерија, односно артиљерија за непосредно потпомагање.

6. — Називи досада формираних дивизиона остају и даље, с тим што ће носити ознаке и на штамбиљима, на примјер: „1. Артиљеријски дивизион II Ударног корпуса".

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ КОРПУСА
Политички комесар, пуковник
Митар Бакић

(М. П.)

Достављено:

— Штабовима дивизија
— Штабу Приморске групе
— Штабу Артиљеријске групе

БР. 320

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 28 ЈУНА 1944 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ИЗВИЂАЧКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА КОРПУСА И ЊЕГОВИМ ЗАДАЦИМА[1]

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. пов. бр. 393
28 јуна 1944 године

У вези нашег општег плана свих операција јединица II Ударног корпуса, а за извршење специјалног задатка,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — Од људства Ловћенског одреда формираће се Извиђачки ударни батаљон II ударног корпуса.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 32/1, к. 703.

2. — Састав и јачина батаљона:

— Штаб батаљона,

— 1. и 2 чета.

Батаљон ће имати најнужнију комору (1—2 коња товарна).

3. — Од цјелокунног људства досадашњег Ловћенског одреда издвојити и укључити у батаљон само потпуно физички здраве и издржљиве другове, који ће бити способни за тешке и дуге маршеве и који ће уједно бити способни да изврше постављене задатке.

Штаб Ловћенског одреда расформирати и са свим осталим људством које не буде ушло у састав батаљона упутити преко Штаба Приморске групе овоме Штабу.. Штао Извиђачког уд. бат. именован је засебним наређењем.

4. — Задатак Извиђачког ударног батаљона II Ударног корпуса:

— Са садашње просторије, гдје ће бити батаљон формиран, кренути одмах најкраћим и најпогоднијим правцем на просторију: Ловћен — комуникација Вир Пазар — Бар — комуникација Бар — Скадар, са задатком брзих и снажних удара на непријатељске колоне и непријатељске групе у овој области, укључујући и комуникацију дуж саме морске обале на поменутој просторији.

У вези овога задатка дајемо Штабу Извиђачког ударног батаљона сљедеће директиве:

а) У раду бити дрзак и одлучан.

б) Покрете вршити изненадно и не задржавати се на једном мјесту више од 24 часа. Сам покрет скрити од свакога и немати повјерења ни према коме. У том смислу скоро увијек почетак кретања вршити у правцу који није уствари правац маршевског циља, те тиме потпуно маскирати своје кретање и свој маршевски циљ.

в) Службу извиђања и осигурања извести до максимума. Тако, у циљу обезбјеђења батаљона имати као сталан принцип: пола батаљона врши службу извиђања и обезбјеђења, док се друга половина одмара и храни. За сваки и најмањи губитак због недовољне службе извиђања и осигурања биће нам одговоран цијели Штаб батаљона, јер просторија одређена за батаљон, иако је становништво релативно добро расположено према нама, претставља осјетљиву просторију за непријатеља и његове садашње и скоре покрете са југа на сјевер.

г) Уколико би батаљон био јаче притиснут у намјери да се одбаци са ове просторије, приступити брзој подјели рејона појединим четама, па чак и мањим групама, опет на истој просторији, са одређеним мјестима прикупљања

по престанку опасности. Ако и поред оваквог поступка батаљон буде принуђен на напуштање поменуте просторије, онда се, било правцем преко Ловћена, или преко комуникације: Цетиње — Подгорица, пребацити и наслонити на Бокељски одред, односно Приморску групу, па се опет обратним правцем што прије пребацити на исту просторију. За одморе, који могу бити највише два дана, користити планинске крајеве и врхове на поменутој просторији.

д) Обавезно слати куририма писмене извјештаје сваких десет дана и то до Штаба Приморске групе, који ће хитне податке прослиједити радиограмом, а ваш писмени извјештај прослиједити са својим куририма.

ђ) Тежити заробљавању њемачких војника и официра, нарочито на обалској комуникацији: Бар — Будва — Котор, и такве заробљенике, не дирајући им ништа од њихове личне спреме и нађених докумената код њих, већ их везане и са добром пратњом упутити овоме Штабу најкраћим путем. Са њима упутити и њихово прво саслушање, које ћете ви извршити.

е) Исхрана батаљона биће као код наших бригада, узимајући храну непосредно од народа. Овдје се скреће пажња: да се кондиција бораца овога батаљона мора сачувати по сваку цијену, те исхрану батаљону апсолутно осигурати.

Пред полазак батаљона сваком борцу издати конзерву меса и по један килограм хљеба. Ово је осигурано са базе у Негобуђи, преко интендантуре Приморске групе.

ж) Рањенике из батаљона остављати на терену, и то према теренским везама наших другова који се налазе на поменутој просторији.

з) Извршење удара на комуникацијама, ликвидације појединих непријатељских група (Њемци у посљедње вријеме шаљу екипе од по 10 војника у оближња села поменуте просторије), ликвидације група и појединих народних издајника Штаб Извиђачког ударног батаљона врши по својој одлуци, не руководећи се евентуалним сугестијама било мјештана или појединаца, ма колико они били пријатељски расположени за нашу борбу, пошто предвиђамо ужа локална гледања на рад ове Групе, бојећи се непријатељских репресалија. Свакако, све корисне сугестије узети у разматрање при доношењу одлука Штаба.

и) Мобилизацију са терена обавезно вршити и то само млађег људства, способног за покрет са батаљоном и за задатке батаљона. У том циљу одмах узети у састав свог батаљона све млађе људство једне партизанске чете из области с. Љуботин, која се чета тамо налази.

Уколико мобилизацијом батаљон нарасте до 120 људи, онда формирати и 3 чету батаљона. Све сувишно људство (преко 120 другова) упућивати непосредно овоме Штабу за попуну осталих јединица Корпуса.

ј) Иако ће се батаљон кратко задржавати у појединим мјестима и обзиром да има специјални војни задатак, ипак не изгубити из вида и политички рад, како унутар самог батаљона тако и на поменутој просторији. У том циљу Штаб батаљона ће добити нешто од материјала, нарочито пропагандне садржине.

к) Поједина цијела села на поменутој просторији, четнички расположена према нама, обавезно разоружавати и све сувишно оружје уништавати.

л) Дисциплину у батаљону држати на највећој висини, а приправност батаљона за све вријеме бављења на просторији има бити строга и под оружјем.

љ) Рушењу објеката на комуникацијама и на жељезничкој релацији од Бара до Вир Пазара приступати обавезно и за ово користити не само људство батаљона, већ и све становништво из близине дотичног објекта.

м) Прислушкивање на телефонским линијама вршити обавезно, а потом све уређаје телефонско-телеграфске мреже рушити и уништавати. У овом циљу Штаб батаљона ће примити један пољски телефонски апарат са нешто кабла.

н) Штаб Приморске групе ће у свему помоћи Штабу Извиђачког ударног батаљона, како при формирању, тако и при проласку преко територије ове Групе и у погледу прихвата курирских извјештаја, заробљеника, итд.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

ЗА ШТАБ КОРПУСА
Политички комесар, пуковник
Митар Бакић

Достављено:

— Штабу Извиђачког уд. бат.
— Штабу Приморске групе

БР. 323

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ДЕЈСТВИМА ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ДО 23 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. бр. 39
28 ју~~на 194~~4 год.
у час.

Извјештај о току борби на десној обали Лима од 19 до 23 јуна.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

На основу телефонског наређења комесара достављамо Вам детаљан извјештај о току борби на десној обали Лима од 19 до 23 јуна 1944 године.

1. — Непријатељ је 18 јуна био на положајима: Тутићи — Кулина — Травњак — Крајиновићи и на Пештеру. Његова јачина била је промјенљива, али, према подацима, није прелазила 2000 војника. Састав: Њемци, усташе, четници, албанска регуларна војска и милиција. Два-три дана прије 19 јуна непријатељ је на Пештеру био потпуно неактиван, тако да су наше јединице морале да шаљу патроле за додир са истим. Што се тиче непријатеља на отсјеку Тутићи — Кулина, он је скоро стално узнемиравао наше батаљоне.

18 јуна дошла је једна непријатељска колона од Сјенице у Долиће, гдје се је већ налазила извјесна посада. Јачина ове колоне била је 2 батаљона. Обавјештајна служба је доставила да се ту ради о два батаљона Хрвата, међутим касније је утврђено да су то два батаљона из дивизије „Принц Еуген". Бројно стање ова два батаљона било је преко 1.200 војника.

2. — 19 јуна наше јединице су освануле у сљедећем распореду:

а) V Црногорска ударна бригада на изворном дијелу и десној обали ријеке Грачанице са задатком затварања правца од Пријепоља према Бродареву.

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49/1, к. 754.

б) VIII Црногорска ударна бригада: два батаљона у области Бродарева, са задатком затварања правца Пријепоља, а два батаљона на десној обали Лима, на положајима Врбница — Осјеченик, са задатком затварања правца од Пријепоља и Сјенице према Бијелом Пољу.

в) VII Црногорска ударна бригада: Гаревиште — Вишњево (к. 1401) — Равни Гвозд — Гргаје — Градина — Градап — Петрово Брдо; један батаљон на одмору у с. Шиповице. Задатак бригаде: затварање правца од Сјенице, Пештера и Бихора према Бијелом Пољу.

г) I бригада италијанске дивизије „Гарибалди": један батаљон у области Бродарева, један у с. Церову, а два батаљона на просторији Ивање — Шиповице, са задатком затварања правца од Бихора према Бијелом Пољу.

д) IX Црногорска бригада: на просторији Кучи — Бјелопавлићи.

3. — Положаји наших јединица на десној обали ријеке Лима претставл>али су мостобран који је био нешто смањен послије пребацивања V Црногорске бригаде на лијеву обалу.

4. — 19 јуна, око 4 часа, непријатељ је јачим снагама и под заштитом магле напао на десно крило VII Црногорске бригаде (Петрово Брдо) и успио да одбаци 1 батаљон, који се је повукао на линију Негобратина — Градац. Два сата послије првог напада примио је борбу на линији Коси — Негобратина и 4 батаљон који је био на одмору у с. Шиповице. 1 батаљон у том моменту рокира се на положај Градац — Градина — Врх.

Једновремено са нападом на Петрово Брдо непријатељ је упутио једну колону (200 војника) од Долића према Црвском, али се ова колона није нарочито испољила.

У исто вријеме непријатељ је напао и батаљоне VIII бригаде од Тутића и Кулине.

Овога дана до 12 часова батаљони VII Црногорске бригаде воде жестоку борбу са непријатељем који је нападао на положаје Градац — Градина — Врх. Непријатељ је успио да избаци батаљоне VII бригаде и да свој успјех прошири према Курилу и према Бистрици. Батаљони VII бригаде дају жилав отпор са линије Курило — Брезовац — Стубло. Десно од VII бригаде налазила су [се] два батаљона I бригаде дивизије „Гарибалди", која су такође нападнута и која су се повукла на Мушино Брдо.

Лијево непријатељско крило и центар задржани су, док се његова нападна колона за Бистрицу почела да спушта према с. Бистрици.

2 и 3 батаљон VII бригаде, сјеверно од Бистрице, нијесу имали јаку борбу. Продором према Бистрици непријатељ је пробио и сам мостобран. Припрема се ноћни повратни напад. Због овога 2 и 3 батаљон VII бригаде пролазе на лијеву обалу Бистрице правцима: Хум — Савино Поље — Средње Брдо — Коси и Мокри Луг — Градина, док ће 1. батаљон нападати од Костенице и Стубла а 4 батаљон са свога правца. Батаљони VIII бригаде на десној обали Лима, једновремено са овим повратним нападом VII бригаде, предузеће исти и на њиховом правцу. Ово важи и за батаљоне италијанске бригаде.

IV Пролетерска бригада упутила је три своја батаљона правцем Хазани — Остроноша за напад у позадину непријатеља.

20 јун

Припремани повратни напад за прошлу ноћ није успио. Непријатељ се је, падом мрака, био повукао на линију Ђаловићи — Коси — Негобратина. Тако је 2 батаљон VII бригаде јутрос између 4 и 5 часова неопажено избио на Градину. У то исто вријеме непријатељ је неопажено упутио једну своју колону правцем Врх — Турава. 2 батаљон VII бригаде изненада бочно напада и разбија ову колону, али непријатељ се брзо прибира и ојачан новим снагама одбацује овај батаљон на десну обалу Бистрице.

Око 7 часова у Бијело Поље стижу два батаљона VIII бригаде из Бродарева и оријентишемо их преко Оброва за Градину, гдје смо синоћ били поставили италијански батаљон из Церова.

Око подне непријатељ је предузео општи напад на цијелом сектору и одбацио наше снаге са Курила. Батаљони VII бригаде контранападом поново заузимају Градац — Коси — Негобратина. Непријатељ се повлачи према Ђаловићима, али упорно држи Курило. Због тога се за увече припрема повратни напад у циљу освајања Курила и разбијања непријатеља.

Око 10 часова непријатељ је напао батаљоне VIII бригаде (Врбница — Соколово Брдо) и овладао Крагујевцом.

IV Пролетерска бригада на своме правцу кретања наишла је на отпор.

21 јун

Напад на непријатеља прошле ноћи на положај Курило није успио.

VII бригада у току данашњег дана била је у сљедећем распореду: Средње Брдо — к. 1103 — Коси — Стубло — Костеница — западне падине Курила — западни дио Змињца — Крстац. Око 17 часова непријатељ је поновио

напад, којим је јутрос одбијен на правцу Градина — Обров. У овом нападу непријатељ је добио појачања од 400 војника и успијева да одбаци наше јединице.

Због овакве непријатељске упорности и досадашњих његових успјеха, а цијенећи важност нашег мостобрана на десној обали Лима, позвали смо три батаљона V бригаде. За сљедећу ноћ припремљен је повратни напад.

22 јун

Повратни напад припремљен за прошлу ноћ није дошао до изражаја јер је непријатељ преузео иницијативу и водио напад цијелу ноћ. Јутрос око 7 часова стиже у Бијело Поље батаљон V бригаде и с њим ојачавамо наше снаге на Оброву, који је непријатељ ноћашњим успјехом напада непосредно угрозио.

Батаљони VIII бригаде на десној обали Лима и на десној обали Бистрице доведени су у критично стање, јер је угрожавањем Оброва угрожен и мост на Лиму, па се по нашем наређењу рокирају овога дана на лијеву обалу. У току дана непријатељ врши неколико напада с десне обале Бистрице и од Градине према Оброву. Сви напади су у току дана углавном одбијени. За вече се предвиђа још један повратни напад, за који су припремљени добро и руководиоци и борци. Противнапад је у почетном налету имао добар успјех и требало је свега још неколико стотина метара па да наши овладају Градином. Међутим непријатељ, дрским продором између батаљона, избија иза леђа наших јединица и осваја Обров, одакле је претходно одбацио двије чете које су биле остале за обезбјеђење Оброва. Овим моментом био је ријешен повратни напад у корист непријатеља и ми смо наредили пребацивање наших снага на лијеву обалу Лима. Пребацивање је извршено 23 ов. мј. до 7 часова, организовано и уредно.

Јачина непријатеља који је нападао на цио наш мостобран била је око 2500 војника: Њемаца, усташа, недићеваца, албанске регуларне војске и милиције. Од регуларних јединица оперисали су противу нас батаљони из дивизије „Принц Еуген" и дивизије „Скендербег".

Губици непријатеља у овим борбама износе 150 мртвих и 250 рањених. Заплијењено је: 3 „шарца", 15.000 метака, 1 лаки бацач, 17 пушака, 1 полуаутоматска пушка, 2 телефонска апарата и нешто друге ратне спреме.

Наши губици су: 41 мртав и 112 рањеника, од којег броја долази на VII бригаду 24 мртва и 76 рањених. Од рањених из VII бригаде у болници се налазе 56, 11 није ни ишло у болницу, а 8 су се већ вратили у своје батаљоне.

5. — Непријатељ је у овим борбама био невјероватно дрзак, брз, вјешт и лукав. Он Је примјењивао тактику упорног продирања у једном правцу, не осврћући се на наше бочне и заобилазне нападе. Он је нападао и ноћу и дању и непрестано држао наше јединице у борби, чиме их је замарао и наносио губитке, док је он добијао нова појачања и са новим снагама вршио контрајурише.

Ноћне нападе непријатељ је врло жилаво водио и усмјеравао их на наше најосјетљивије тачке. Непријатељ је имао у стрељачком строју брдске и противколске топовеи тешке бацаче и митраљезе. Послије разбијања на појединим тачкама непријатељ се брзо прибирао и припремао повратне нападе. У овим повратним нападима редовно су учествовале нове снаге, помоћу којих је непријатељ могао брзо да паралише поједине успјехе наших јединица. Овдје наводимо примјер гдје је непријатељ поново узео своја два топа који су били пали у руке борцима VII Црногорске бригаде, али је повратни напад непријатеља услиједио тако брзо, да наши борци нијесу имали времена ни да униште топове. Непријатељ је био бројно надмоћнији и боље наоружан. Он је савршено добро маневрисао. Јединице су му жустре, чврсте и продорне, више на основу војничке дрскости него ли борбеног морала. Он је успио да доминира својом тактиком у овој борби. Његово продирање између наших јединица на врх Оброва, потпуно иза леђа нашег распореда, примјер је његове вјештине и дрскости.

6. — Наше јединице су се залагале онако како се увијек залажу и ишле су из јуриша на јуриш, с бункера на бункер. Међутим оне су биле много више везане за положај но сам непријатељ и више су се држале начина фронталне борбе, што је непријатељ маневром покрета брзо искоришћавао. Наше јединице нијесу успјевале да прошире своје локалне успјехе. Код наших јединица се осјећала извјесна тромост, према брзини којом је непријатељ оперисао. Оне су због тога подлегле непријатељској тактици. Једна могућност више да непријатељ ради прибрано, благовремено и по сопственој иницијативи.

Код наших јединица осјетило се мало искуство у коришћењу земљишта, недовољно јединство акције и слаба примјена маневра уопште.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, потпуковник
Нико Јовићевић

(М. П.)

БР. 322

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 29 ЈУНА 1944 ГОД. КОМАНДИ ИЗВИЂАЧКЕ ЧЕТЕ ЗА ВРШЕЊЕ ИЗВИЂАЧКЕ СЛУЖБЕ НА ДЕСНОЈ ОБАЛИ РИЈЕКЕ ЛИМА[1]

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. сл.
29 јуна 1944 године

КОМАНДИ ИЗВИЂАЧКЕ ЧЕТЕ

Извиђачки курс при Штабу ове дивизије је завршен и та се чета упућује на свој задатак.

Дијелови „Принц Еуген" дивизије и дијелови СС дивизије „Скендербег" усцјели су да током борби до 23 ов. мј.[2] овладају свим положајима на десној обали Лима према Бијелом*Пољу. Према још непотврђеним вијестима батаљон „Принц Еуген" дивизије повукао се је у правцу Сјенице а замијенио га је један батаљон „Скендербег" дивизије. На сектору према нашој дивизији налазе се јединице „Скендербег" дивизије. Старјешински кадар су Њемци и усташе, а људство је састављено од муслимана-Арнаута добровољаца и дијелом мобилисаних. С обзиром на удаљеност Сјенице од њихових предњих положаја њихова исхрана је врло лоше организована тако да редовно пљачкају у селима која контролишу. Непријатељ држи сљедећа села и положаје: Страњани — Јадовник и с. Змињац — Ивање — Дубово — Обров — Расово — Лозинце — Бистрица — Ресник и Расток. Најистакнутији положај према Бијелом Пољу је Обров, на коме су се лако утврдили. Преко дана са својих положаја не крећу се у правцу Лима, док ноћу силазе са мањим групицама. Непријатељ се облачи у женска одијела и на тај начин креће се поред обале и испитује Лим.

Наше снаге налазе се на лијевој обали Лима као и на десној обали Лима на сектору Петњица. С обзиром на овакву ситуацију потребно је да та чета отпочне са својим извиђачким радом и зато

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 51/1, к. 754.
[2] Види док. бр. 326.

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — 29 ов. мј. 2 вод те извиђачке чете заједно са Командом те чете упутиће се за Штаб VIII Црногорске ударне бригаде, гдје ће се повезати са њим и у сагласности са тим Штабом отпочети рад на том сектору.

1. вод те чете истога дана упутиће се у Равну Ријеку и јавити се Штабу VII Црногорске ударне бригаде и у сагласности са тим Штабом одмах отпочети са конкретним задацима извиђања.

Исхрану и остале потребе ријешиће штабови бригада код којих се ова чета налази.

2. — Команда чете ће се бринути да дисциплина те чете буде примјерна у нашој дивизији. Наставиће са сталним радом у циљу оспособљавања извиђача за рјешавање свих задатака.

3. — У овој конкретној ситуацији 1. и 2 вод те чете редовно ће пребацивати извиђачке групице на десну обалу Лима и дубље у непријатељску позадину у циљу што кориснијих података о непријатељу. Приликом пребацивања преко Лима са јединицом на чијем се сектору пребацују уредити уговорене знаке као и тачно мјесто и вријеме пребацивања. Све ово радити по договору са Штабом бригаде, односно об. официром те бригаде на чијем се сектору та чета налази. Прикупљене податке одмах достављати, и то један примјерак Штабу бригаде код које се налазе, а други примјерак 06. центру ове див. преко Штаба исте бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Об. центар
капетан
Рашко Вукосавовић

БР. 323

БОЈНА РЕЛАЦИЈА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 1 ДО 30 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

Р Е Л А Ц И Ј Е
(Секције: Пљевља — Сјеница, размјер 1:100.000)

0 вођеним операцијама и раду V Црногорске бригаде III Ударне дивизије НОВ Југославије, у времену од 1—30 јуна 1944 год.

Распоред бригаде на дан 1 јуна: 1 батаљон на просторији: Забој (к. 1381) — Шупљица (к. 1450) — Бањуш — Шупљике, 2 батаљон: Крајиновићи — Вишњево — Трешњевица, 3 батаљон: Турски Врх — Рогуша, 4 батаљон, којега је смијенила VIII бригада са положаја Тутићи — Травњак — Крајиновићи, пребацио се је на просторију Гувниште — Локвице — Мезграја (к. 1350), као бригадна резерва. Огппти задатак бригаде — затварање правца од Сјенице и Пештера према Бијелом Пољу, а и као маневарска група у заједници са VII бригадом упадати дубље у Пештер.

У току 1 јуна непријатељ је био нарочито активан на сектору VII бригаде, која је била постављена на просторији Ђаловићи — Бољаре — Остроноша — Жилиндар, као и на сектору нашег 2 батаљона, док према осталим батаљонима наше бригаде није показивао неку нарочиту активност. Једна група непријатељских војника у јачини око 250 људи извршила је напад од правца Јеленка на положаје нашег 2 батаљона, уз претходну артиљеријску припрему. Послије жестоке борбе непријатељ је био принуђен на повлачење, претрпивши губитке од 5 мртвих, више рањених, једног заробљеног наредника, који је упућен Штабу дивизије. Батаљон је заплијенио 1 пиштољ, 1 пушку и 9700 метака— југословен. Наш један друг је лакше рањен.

У току овога дана непријатељ је успио уз помоћ тенкова да потисне VII бригаду на линију Шиповице — Врх, тако да је угрозио непосредно читаве наше снаге на десној обали Лима. Према споразуму са Штабом VII бригаде, а у духу општег задатка, одлучили смо да са обје бригаде нападнемо, разбијемо и одбацимо непријатеља са положаја Ђаловићи — Бољаре — Жилиндар — Крушчица, изузев нашег 2 батаљона, који је остао и даље на својим положајима са истим задатком. У 22 часа кренули смо са два ба-

[1] Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49/1, к. 754.

таљона у напад правцем Снежаница (к. 1311) — Бољари — Врхови — Жилиндар — Крушчица Планина, док је један батаљон остао у резерви на просторији Бољаре, а уз то и затварање правца од Долића. У току ноћи наша два батаљона избила су на линију Врхови (к. 1616) — Јабланица — Угљански Крш — Крушчица — Острвица — Савин Бор. Десно од нас била је VII бригада. Непријатељ је био састављен од муслиманске милиције и Њемаца. У току од 1 до 8 јуна на читавом сектору наше бригаде непријатељ је био доста активан, покушавајући да нас одбаци, уз припомоћ тенкова и артиљерије, са наших положаја. Нарочито жестоке борбе имао је 2 батаљон 3 јуна, када је непријатељ напао на његове положаје од правца Јеленка и Гошева у јачини око 600 људи, тако да је успио да га помјери са извјесних положаја. Интервенцијом 1 и дијелова 4 батаљона у бок и леђа непријатељу, непријатељ је био одбачен. Петога јуна 3 батаљон је имао такође жестоке борбе приликом чишћења Бихора у заједници са VII бригадом. У току свих ових борби од 1—8 јуна закључно непријатељ је претрпио сљедеће губитке: преко 160 мртвих и више рањених. Заплијењено је: 3 тешка митраљеза, 1 лаки бацач, 12.000 југ. метака, нешто „бредине" муниције, један пиштољ, некљико пушака, нешто стоке и један магацин војничке хране у с. Долићима. Наши губици су 13 мртвих, од којих један командир чете, а 16 рањених другова.

8 јуна према наређењу Штаба дивизије, а у вези непријатељског надирања од Пријепоља у правцу Бродарева, наша бригада око 24 часа кренула је усиљеним маршем правцем Бољаре — Ђаловићи — Врх — Бистрица — Бијело Поље — Недакуси — Кање — Бијов Гроб, са задатком садејства I Крајишкој бригади и дијеловима VIII бригаде на разбијању и одбацивању непријатеља и затварања правца од Пријепоља према Бродареву и Бијелом Пољу. Наше положаје на десној обали Лима преузела је углавном VII Црногорска бригада.

Обзиром да је I Крајишка бригада са дијеловима VIII Црн. бригаде успјела да одбаци непријател>а ка Пријепољу и посјела своје првобитне положаје, наша интервенција није била потребна. Ми смо се са бригадом задржали до 13 јуна на просторији Бијов Гроб — Граб, с тим што се 2 батаљон смјестио на просторији Оштра Стијена — Гостун, са задатком контроле лијеве обале Лима на тој просторији. На овој просторији бригада се одмарала. По батаљонима су се одржавали војнички часови. савјетовање штабова батаљона са командама чета, смотра и чишћење оружја, као и чишћење и парење одијела.

У току 13 јуна непријатељ је успио да потисне поново дијелове I Крајишке и VIII Црногорске бригаде са положаја Скокуће — Виницко Врдо — Врања Стијена — Вуково Брдо — Крушево. Ми смо у току ноћи између 13 и 14 интервенисали са два батаљона помеђу VIII и Крајишке бригаде и напали непријатеља на линији положаја Врања Стијена — Вуково Брдо — Раковац — Бојра. И иоред заиста жестоке и жилаве борбе и неколико узастопних јуриша нијесмо успјели ликвидирати непријатеља на поменутим положајима, као ни Крајишка на свом сектору. Јачина непријатеља на сектору наша два батаљона била је око 500 људи, тј. 1 батаљон Њемаца из „Принц Еуген" дивизије. Обзиром да наш напад није успио, са два батаљона који су учествовали у нападу повукли смо се на линију Зечја Глава — Петња — Дуга — Бијела Трла, док је један батаљон био у резерви на просторији Бијов Гроб — Граб. Батаљон у области Гостун — Бродарево и даље је остао на истим положајима. Десно од нас били су дијелови VIII Црногорске, а лијево дијелови I Крајишке бригаде. Непријатељ је у току ове ноћи имао око 35 мртвих и више рањених. Ниши губици су 5 мртвих и 17 рањених.

14 јуна непријатељ је око 16 часова сконцентрисао бацачку и артиљериску ватру на Зечју Главу, тако да је послије три узастопна напада успио да овлада истом, претрпивши губитке од око 15 мртвих и рањених. Ми смо имали једног несталог друга.

У току ноћи између 14/15 извршили смо напад на Зечју Главу, овладавши једним дијелом положаја, али закашњењем напада нијесмо успјели ликвидирати непријатеља, тако да смо се морали повући на западни дио Зечје Главе, док је непријатељ задржао доминантне положаје. У току ове ноћи непријатељ је имао преко 15 мртвих и више рањених. Наши губици су два мртва и 1 рањен.

15 јуна око 16 часова непријатељ је почео, под маском једног напада муслиманске милиције, да напушта заузете положаје на нашем сектору, као и на сектору Крајиш. бригаде и отступа у правцу Пријепоља. Наша два батаљона, одбивши претходно напад муслиманске милиције, гонили су непријатеља у стопу, задајући му осјетне губитке. Прије мрака наши дијелови избили су на линију Бојрански Брег (к. 1070) — Орлић — Стругови, док се непријатељ задржао на положајима Матаруге — Бачуловина — Врања Стијена — Вуково Брдо, дајући упорно отступницу главнини својих снага. Ми нијесмо имали губитака.

16 јуна око 16 часова непријатељ је почео напуштати положаје Бачуловина — Виницко Брдо испред Крајишке

бригаде и Врању Стијену и Вуково Брдо на нашем сектору. Услијед наиласка савезничке авијације, која је дејствовала на комуникацији Пријепоље — Сјеница, настала је забуна и гомилање међу непријатељским војницима који су отступали испред нас, тако да су наши батаљони, искористивши тај моменат, нанијели непријатељу бацачком и митраљеском ватром губитке од преко 30 мртвих, више рањених, као и убили 15 коња. Под заштитом мрака непријатељ се повукао у правцу Пријепоља, док су наши дијелови посјели положаје Врања Стијена — Вуково Брдо — Стругови — Грачаница, истурајући дубоко^ своја одјељења према непријатељу. На овим положајима задржали смо се у току 16, 17, 18, 19, 20 и 21 јуна, вршећи упаде дубоко у правцу Миоске, ради прикупљања хране и података о непријатељу који је за то вријеме маневрисао са својим снагама, одвлачећи нешто у правцу Сјенице, а извјесне своје дијелове десном обалом Лима, притискујући на сектор VII и VIII Црногорске бригаде.

22 јуна, према наређењу Штаба дивизије, наша бригада са три батаљона кренула је усиљеним маршем за Бијело Поље због новостворене ситуације на десној обали Лима и непосредног угрожавања Бијелог Поља од стране непријатеља. Један батаљон остао је у области Гостун — Бродарево са задатком контроле лијеве обале Лима на том простору и спречавања евентуалног покушаја од стране непријатеља да пређе Лим. У току овога дана, и поред брзине покрета и усиљеног марша, једино је успио 2 батаљон да благовремено интервенише на десној обали Лима на сектору Обров — Градина. Овај батаљон добио је за задатак да нападне непријатеља југоисточно од Оброва у правцу Градине и да ликвидира исту. Батаљон је у току дана и ноћи 22/23 јуна имао тешких окршаја са непријатељем, успио да ликвидира извјесне положаје, али услијед непријатељског продора у међупростор батаљона и заузимања Оброва од стране непријатеља, ситуација на читавом сектору погоршала се, тако да су биле принуђене све наше снаге да се пребаце са десне на лијеву обалу Лима, што је и учињено до зоре 23 јуна. У овој борби на сектору нашег батаљона непријатељ је имао око 20 мртвих и више рањених. Заплијењена су два „шарца", пет сандука муниције, нешто санитетског материјала, неколико шаторских крила и остале ратне спреме. Наши губици у тој борби били су пет мртвих и шест рањених, док 22 у току марша од Бродарева до Бијелог Поља имао је два мртва и три рањена друга од непријатељске артиљерије код с. Недакуса.

23 јуна према наређењу Штаба дивизије посјели смо положаје изнад самога града, од ријеке Липнице па у десно до Осоја са задатком спречавања непријатељу преласка и пребацивања на лијеву обалу. Овај положај посјели смо са два батаљона, док је један био у резерви на просторији с. Церова. Предузели смо све мјере у циљу контроле и спречавања непријатељу форсирања Лима на свом сектору, држећи низ засједа дању изнад обале, а ноћу поред саме обале. Преко дана једна непријатељска колона у јачини око 100 војника, махом Њемаца, спустила се са Оброва до саме обале. Наше засједе из аутоматских оруђа и тешког бацача, као и противколског топа, отвориле су на непријатеља ватру са блиског отстојања и нанијеле му губитке од 15 мртвих и више рањених. Са остатком успио је да се извуче на своје полазне положаје.

24 јуна на положајима нема нарочитих промјена. Наши батаљони организују своје положаје за одбрану.

25 јуна извјеена активност непријатеља у области Бродарева према нашем 4 батаљону, са десне обале Лима, у циљу насилног извиђања. Упућују се извиђачке патроле ради прикупљања података о непријатељу.

26 јуна на нашем сектору нема промјена. Непријатељ повремено отвара ватру на наше положаје. Извиђа, пресвучен у сељачка одијела, положаје наших засједа.

27, 28, 29 и 30 јуна налазио се на истим положајима. Упућујемо извиђачке патроле на десну обалу Лима, које ноћно прикупљају податке о јачини, распореду, саставу и намјерама непријатеља.

У току читавих мјесец дана имали смо скоро непрестане борбе и покрете, тако да се није могла изводити војничка настава по неком нарочитом плану, који је штабовима батаљона достављен од Штаба бригаде, али ипак се слободно вријеме, уколико се имало, искористило на војничком уздизању руководилаца и бораца, прилагођавајући тај рад условима.

Морал и дисциплина. У свим овим борбама као цјелина показала је добре резултате. Борбеност свих батаљона, и поред тога што су за посљедњих неколико мјесеци у непрестаним тетпким борбама изгубили велики број руководилаца и бораца, је на висини. Обзиром да је људство доста младо, нижи руководиоци такође млади и недовољно искусни, наши борци не показују довољно војничке вјештине, што свакако утиче на повећање броја губитака.

Спољна дисциплина у приличној мјери је постигнута.

Исхрана. Бригада је за овај период времена сву људску и сточну храну прибављала редовним путем преко народно-ослободилачких власти. Релативно је задовољавала.

Санитет. За све ово вријеме, како у току борби тако и на логоровању, санитет је задовољио на својој дужности. Сваки рањени друг је на вријеме превијен и транспортован даље.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Светозар Радојевић

Командант, потпуковник
Вујадин Поповић

(М. П.)

БР. 324

ИЗВОД ИЗ ДНЕВНИКА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПЕРИОД ОД 27 ЈАНУАРА ДО 30 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ[1]

27. I.
Саставци:

У 5 часова извршен је покрет свих дијелова бригаде на просторију с. Ритошићи — Заостро. — Данас је наша бригада примила тешке рањенике I Шумадијске и II Пролетер. бригаде. К нама се прикључио и бивши Штаб II Пролет. дивизије и он ће ићи са нама до Штаба II Ударног корпуса. Код батаљона данас није било борбе.

Командант, капетан
О. Егић[2]

28. I.
Доња Брвеница:

У току ноћи 27/28. I. извршен је покрет из с. Ритошићи — Заостро за Д. Брвеницу. — Хладноћа и намети снијега ометали су покрет и преношење тешких рањеника. Пребацивање преко комуникације Пљевља — Чајниче извршено је без сметњи на простору с. Готовуша — Бољанићи. По доласку на просторију Д. Брвеница јединице су смјештене како слиједи: III бат., интендан.тура и болница у с. Г. и Д. Орља, а остатак бригаде на просторији с. Д. Брвеница. — До борбе

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/3, к. 846.

[2] Обрад Егић, командант Друге далматинске НОУ бригаде

није долазило, III бат. је заробио једног четничког команданта у његовој кући у с. Г. Крће.

Командант, капетан
О. Егић

29. I. Доња Брвеница: Распоред батаљона остао је исти. Данас није било борбе ни код једног батаљона.

Командант, капетан
О. Егић

30.1. Доња Брвеница: Распоред јединица остао је исти. На положајима без промјене. Стигло је наређење II Ударног корпуса да се што хитније пребацимо на просторију с. Мојковац.

Командант, капетан
О. Егић

31.1. Доња Брвеница: У вези примљеног наређења извршен је покрет правцем с. Глибаћи, и то у 8 часова. У Глибаће смо стигли у 15 часова.

Командант, капетан
О. Егић

1. II. Глибаћи: У 7 часова извршен је покрет на просторију Крупице, гдје смо стигли у 15 часова. Пут је био отежан, а нарочито за болнице. II и III бат. смјештени су у с. Барице, а остале јединице у с. Г. Барице.

Командант, капетан
О. Егић

2. II. Горње Барице: У 11 часова извршен је покрет на просторију с. Прошћење, гдје смо стигли у 16 часова. Данас није било нарочитих промјена.

Командант, капетан
О. Егић

3. II. Прошћење: У 12 часова извршен је покрет на просторију с. Мојковац, гдје смо стигли у 15 часова. — Пошто на овој просторији није било мјеста, то смо се са 1, 2 и 3 батаљоном, болницом и интендантуром смјестили у с. Колашинска

Поља. Првог дана није било нарочитих промјена. Ухваћена је телефонска веза са Штабом II Уд. корпуса који је наредио да на овој просторији останемо до даљег наређења.

Командант, капетан
О. Егић

4. II. Колашинска Поља: Овога дана батаљони су остали на својим просторијама. Није долазило ни до каквих промјена. — ЈБудство је било смјештено по кућама а [на] положају се није налазио нитко.

Командант, капетан
О. Егић

5. II. Колашинска Поља: Овога дана батаљони су остали на својим просторијама. У 5 часова послали смо комору од 20 коња у Колашин ради пријема спреме и материјала којег су бацили из авиона наши савезници Енглези и Американци. Овог дана у 17 часова добили смо наређење од Штаба II корпуса да се бригада пребаци у Колашин 6. II. у 6 часова.

Командант, капетан
О. Егић

6. II. Колашин: У 6 часова извршен је покрет за Колашин, гдје смо стигли у 13 часова. Распоред батаљона био је: I бат. у Требаљеву, II и III бат. у Липову, IV бат., интендантура, болница и Штаб бригаде у Колашину. — Јединице су се налазиле на одмору.

Командант, капетан
О. Егић

7. II. Колашин: Распоред јединица био је исти као и 6. II. Данас се врши прање, чишћење и купање бораца. — Штаб бригаде са штабовима батаљона имао је састанак и конференцију са Штабом II Уд. корпуса. — Извршене су промјене у кадровима батаљона и Штаба бригаде и то: друг капетан Бруно Вулетић, досадањи командант III бат., постављен је за замјеника ксманданта бригаде, а за коман-

данта III бат. постављен је капетан друг Грубелић,[3] об. оф. при Штабу бригаде. — За об. оф. при Штабу бригаде постављен је поручник друг Мештровић Мате, замјеник команданта IV батаљона. За замјеника команданта IV батаљона постављен је поручник друг Нина Новаковић. — За об. официра IV батаљона постављен је друг норучник Вујанић Петар. — За об. официра у II батаљону постављен је друг п. поручник Влајчевић Анте. — За замјеника политкомесара IV бат. постављен је друг Сажунић Златан. — Данас је Штаб III дивизије припремио опроштајну вечеру са Штабом II Далм. бригаде и штабовима батаљона. На овој вечери у име бораца III дивизије поздравио је борце наше бригаде комесар дивизије друг Јово Капичић. Друг комесар наше бригаде Мате Ујевић захвалио се на поздраву. Ове исте вечери далматинска глазба при Штабу II корпуса дала је приредбу за борце II Далм. бригаде.

Командант, капетан
О. Егић

8. II. Лијева Ријека:

У 8 часова извршен је покрет из Колашина за Лијеву Ријеку, гдје смо стигли у 15 часова. — Прије поласка из Колашина батаљони су се поставили на тргу и командант бригаде предао јерапорт команданту Корпуса који је у име бораца II корпуса поздравио јуначке борце наше бригаде и захвалио им на јуначком држању док су били под његовом командом. Политкомесар Корпуса такођер је поздравио борце наше бригаде. У име К.П.Ј. наше је борце поздравио друг Блажо Јовановић. Ово је био дан када је наша бригада послије 2 године крвавих јуначких борби кренула према Далмацији. Сви су борци са великим одушевљењем пошли на овај пут. Сви тешки рањеници остали су у болници II Ударног корпуса. При одласку нашој се бригади прикључила једна енглеска војна мисија од 2 члана која ће са нама ^остати.

Командант, капетан
О. Егић

[3] Јосип Грубелић

9. II.
Биоче:

У 7,30 часова извршен је покрет из Лијеве Ријеке у Биоче, гдје смо стигли у 15 часова. За вријеме марша била је вијавица, али није омела покрет. Батаљони и остале јединице размјестили су се на просторији Биоче — Доње Мрке ради одмора.

Командант, капетан
О. Егић

10. II.
Пиперска Ћелија:

Овога дана и^вршили смо покрет од Биоча до [Манастира] Пиперске Ћелије. Батаљони су смјештени на просторији Мартинићи — Глизица — Слатина ради одмора. Вријеме је било лијепо.

Командант, капетан
О. Егић

11. II.
Јовановићи:

Из Пиперске Ћелије извршен је покрет за с. Јовановиће. По одласку батаљони су се размјестили на просторији Јовановићи — Рсојевићи — Подвраће ради одмора. — За вријеме цијелог покрета падала је велика киша и цут је био отежан. Знатнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

12. II.
Мандићи:

Овога дана извршен је покрет за просторију Пожар — Мандићи — Дабовићи — Повија, на којој просторији смо остали до 23,30 часова.

Командант, капетан
О. Егић

13. II.
Меоце:

Ноћу 12—13 о. мј. извршен је покрет са просторије Мандићи — Повија на просторију с. Меоце. Распоред батаљона је извршен овако: II бат. с. Добруш — III бат. с. Миљевићи — IV бат. на просторији Богмиловићи — Долови. Задатак ових батаљона је да буду у засједи на комуникацији Даниловград — Никшић.

I батаљон са осталим јединицама и Штабом бригаде на просторији с. Меоце. — Приликом покрета I батаљона пут је био отежан дубоким снијегом. Пут је био непролазан за

комору тако да је стока остала у путу а људи су материјал носили до Меоца, а стока је стигла тек сутрадан кад се пут донекле раскрчио.

Командант, капетан
О. Егић

14. II. Меоце: Распоред јединица остао је исти. Веза са VI Црногорском бригадом није ухваћена. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

15. II. Меоце: Распоред јединица остао је исти. — Ухваћена је веза са VI Црногорском бригадом, која се налази на просторији Јабука — Вилусе.

Командант, капетан
О. Егић

16. II. Меоце—Чево: Распоред јединица остао је исти, сем што су I бат., Штаб бригаде, болница и интендантура извршили покрет у 6 часова за Чево, гдје смо стигли у 12 часова. По доласку у Чево наишла су два њемачка авиона ловца и бомбардовала и митраљирала Чево, тако да су се јединице распоредиле због бомбардовања у околне засеоке. Авиони су у току дана 2 пута поново бомбардовали Чево, али жртава није било.

Командант, капетан
О. Егић

17. II. Чево: Данас је распоред јединица остао исти. Промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

18. II. Чево: Овог дана II, III и IV батаљон извршили су покрет са своје просторије у с. Марковине. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

19. II. Чево: Распоред батаљона остао је исти као и јучер. I бат. пребацио се данас на просторију Ресна.

Командант, капетан
О. Егић

20. II. Чево: Овога дана пребацили смо II батаљон на просторију с. Трешњево. Распоред осталих батаљона остао је исти.

Командант, капетан
О. Егић

21. II. Бата: Овога дана пребацили смо III бат. на просторију с. Бата. — Око 16 часова добили смо хитно наређење од Штаба VI Црногорске бригаде да се хитно са 3 батаљоном пребацимо на просторију с. Трешњево — Ракочев До.[4] Данас су четничке банде напале III батаљон VI бригаде на просторији Јабука. У току ноћи упутили смо хитно II батаљон у помоћ нападнутом/батаљону VI бригаде. Исто тако хитно смо пребацили наш I батаљон на просторију Ракочев До са задатком да помогне осталим батаљонима, ако им буде потреба. Других промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

22. II. Бата: Овог дана углавном је све без промјене. — Распоред батаљона био је сљедећи: 1 и 2 бат. на просторији Рокочи — Жива — Котлићи — III бат. у Трешњеву, а IV на просторији Бата — Ресна.

Командант, капетан
О. Егић

23. II. Трешњево: Распоред батаљона остао је исти као што је био 22 о. мј. Наш I бат. је данас водио борбу са четницима на положају Жива — Калопер. — У овој борби непријатељ је одбијен у правцу Грахова. Наши губици су били теже рањени друг Перић Стево, замјеник команданта батаљона, и друг заставник Дунко

[4] Вјероватно Рокочи

Цвитан „Циго", замјеник командира 1. чете, и друг Милан Богуновић, који је од добивених рана умро. — Јачина непријатеља била је 400—500 бандита. — Непријатељски губици били су 5 мртвих и 15 рањених.

Командант, капетан
О. Егић

24. II.
Трешњево:

Распоред батаљона остао је исти осим што је 3 батаљон пребацио двије чете на просторију с. Рокочи. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

25.11.
Трешњево:

Распоред јединица остао је исти. Једна група четничко-њемачких бандита напала је коморе у с. Рокочи. Ово се десило с разлога што није било никаквог војничког осигурања ни обезбјеђења. У овом нападу имали смо 2 мртва друга. Овога дана добили смо наређење од Штаба VI Црногорске бригаде да у току ноћи 25/26. II. извршимо чишћење од непријател>а просторије између Грахова и Вилуса.

Командант, капетан
О. Егић

26. II.
Размуће:

У току овог дана извршили смо са 1, 2 и 3 батаљоном чишћење просторије између Грахова, Вилуса. Уједињене четничко-њемачке банде побјегле су са ове просторије без неког јачег отпора. Ухваћен је један четник. — Вријеме је овог дана било врло рђаво. — Падао је снијег и била је велика хладноћа. По чишћењу ове просторије батаљони су се задржали, и то I бат. на просторији Калопер — Елезов До. — II бат. на просторији с. Загора. — III бат. на просторији с. Голобрђе (Голо Брдо).

Командант, капетан
О. Егић

27. II.
Размуће:

Распоред батаљона остао је исти. Овог дана послали смо на виши официрски курс другове капетане- Бруна Вулетића, Ђуру Четника и Јосипа Грубелића и друга поручника

Јожу Дурбабу. — Овог дана смо добили обавјештење од Штаба VI Црногорске бригаде да у састав наше бригаде улази I бокељски батаљон.

Командант, капетан
О. Егић

28. II. Трешњево: Распоред јединида остао је исти, осим што је III батаљон пребачен на просторију Трешњево у вези са даљим операцијама. Овог дана добили смо задатак за извршење напада на Грахово. — Важнијих других промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

29. II. Трешњево: Овог дана хитно смо пребацили наш IV бат. у село Трешњево, а такођер I батаљон, интендантуру и болницу. — У састав наше бригаде хитно је дошао I бокељски батаљон. Ово све у вези са акцијом која се има извести на Грахово и Драгаљ. 29-Н. на 1.Ш. — у вези предњег задатка издали смо заповијест да Грахово нападају два наша батаљона, један батаљон VI Црногорске бригаде и у резерви да буде II батаљон Никшићког одреда. Напад на Грахово треба да почне у 22 часа. Наш IV и I батаљон бокељски добили су задатак да ликвидирају њемачку станицу у Драгаљу која је добро утврђена. У моменту издавања ове заповијести тражена је хитна помоћ од стране Команде мјеста — Чево да се што прије пошаљу 1—2 батаљон на ту просторију, јер се непријатељ појавио у јачини од око 1.200 људи са 3 правца и то од Даниловграда, Цетиња и Његуша. Наше позадинске јединице које су се налазиле на том сектору водиле су борбу већ 2 дана и трећи дан услијед јаког непријатељског притиска биле су приморане да се повуку. Удружене њемачко-четничке банде успјеле су да заузму Чево. Хитно смо издали наређење нашем IV и I бокељском батаљону да одмах крену на просторију Чево, ухвате контакт са непријатељем, и у споразуму са позадинским једини-

цама, те непријатеља протјерају за Даниловград и Цетиње. — Вријеме је било врло хладно и падала је киша и снијег.[5]

Командант, капетан
О. Егић

1. III.
Тоспуде:

Офиц:	72
подоф:	70
борацa	540
Свега:	682

Пушака	384
- „ - тали	150
П. мит. J.	24
П. мит. Т.	4
Митраљ	13
Бацача	2

Напад на Грахово имао се извести на сљедећи начин: Наш II батаљон нападао је од с. Граховца преко с. Орао (к. 1056) — Подкурјај — к. 722 — Грахово.

II батаљон VI Црногорске бригаде имао је нападати правцем: Голо Брдо — Боксин До (к. 927) — Грахово. —• Наш III батаљон имао је нападати правцем преко Вардара (к. 792) претходно ликвидирајући положај Висока Глава (к. 755—786) — Велики Клишевац (к. 990).

II батаљон Никшићког одреда био је сдређен у бригадну [резерву] са правцем позади нашег II батаљона. — Са II батаљоном ове бригаде, II бат. VI Црногорске бригаде и II батаљоном Никшићког одреда командовао је друг поручник Мате Мештровић. Пошто је II батаљон VI Црногорске бригаде закаснио, то је његов задатак преузео II батаљон Никшићког одреда. Сви су батаљони нападали на град и долазили до самог града, али не једновремено. Услијед неповезаности батаљона град се није заузео. Батаљони су се вратили на првобитне положаје. II батаљон наше бригаде заробио је 17 четника који су били са Нијемцима. I батаљон није успио да ликвидира њемачку станицу на Драгаљу — Под Хан, из разлога што су прилази ка њој били тешки ради отвореног терена. Непријатељу у Грахово и на Драгаљ дошло је појачање од Рисна у јачини око 200 Нијемаца и четника, са нешто артиљерије. — I и III батаљон наше бригаде примили су борбу, коју су водили читав дан. Непријатељу на Драгаљу дошло је појачање и из Грахова. Још у току ноћи у клопку III батаљона упала су 3—4 њемачка камиона са око 50—60 вој-

[5] О овим борбама види извјештај Приморске оперативне групе, док. бр. 246.

ника, који су цијелог дана били под ватром III батаљона. Неодлучношћу Штаба III батаљона непријатељ је успио ове камионе извући. Непријатељ је у овој борби имао 15 мртвих и око 20 рањених. Наши губици су 4 лакше рањена друга и потпоручник Звонко Башић, члан комисије за исхрану, који је погинуо. I батаљон је заробио 3 четника. — Наш IV батаљон и I бокељски батаљон упутили смо усиљеним маршем у правцу Трешњево — с. Изгори, да што прије овлада положајима Ровине — Круг — Ожеговица и да непријатеља сузбије у његовом надирању ка Трешњеву. Вријеме је било врло хладно, падала је киша и снијег. Батаљони су били страшно заморени, а нарочито I бокељски батаљон, који је путовао са просторије Мавчићи — Трешњево — Бата. Наш IV батаљон тога дана је дошао са просторије Рисна — Бата — Трешњево по врло тешким временским приликама. Као што се из изнијетог види, новостворена ситуација захтијевала је да се овај батаљон врати на своје првобитне положаје са задатком вођења борбе и одбијања непријател>а. — Са избијањем удружених њемачко-четничких снага на просторију Чево — Бата — Ровине постало је наше залеђе угрожено а нарочито интендантура и болница на проеторији Трешњево — Рскочи.

Командант, капетан
О. Егић

2. III. Распоред батаљона је овакав:

Тоспуде: Наш II бат., II бат. VI Црногорске бригаде остали су на својим првобитним положајима опкољавајући Грахово на просторији Граховац — Голо Брдо. Наш I и II батаљон који су били приморани да се повуку са положаја Вардар — Драгаљ на просторију Забуковица — Тоспуде остали су на тим просторијама овог дана без борбе. — Наш IV батаљон и I бокељски батаљон заузели су овог дана положај Ровине — Трњине — Вити Јасен и непријатеља нешто потисли са ових положаја. — II батаљон Никшићког одреда, који

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
Свега	682
Пушака ј.	384
- „ - тал.	150
П. мит. ј.	24
- „ - тал.	9
Енглес.	4
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2

се налазио на десном крилу у резерви, повукли смо у с. Тоспуде, јер смо одлучили да 2—3 о. мј. поново извршимо напад на Грахово и да га заузмемо. — Овог дана у 21.00 час издали смо заповијест са наређењем да се Грахово заузме и то овако:

Наш II батаљон и II батаљон VI Црногорске бригаде са истим правцем и задатком као што су то имали урадити 29. И/1. III.

Наш I батаљон имао је задатак да заузме Грахово, правцем Домаћин До — прве куће на улазу у Грахово.

Наш III батаљон и II батаљон Никшићког одреда да заузму положаје Штедин (к. 913) — Вардар (к. 792) — Висока Глава (к. 755—786) — Велики Кличевац (к. 990). Ове положаје да задрже у својим рукама до нашег даљег наређења са задатком спречавања непријатеља који би покушао притећи у помоћ опкољеном, гарнизону Грахово, с тим што 3-ћи батаљон треба да упути 2 чете, које ће нападати Грахово са сјеверне стране упадајући у град. — План је створен, одлука донесена и наређење батаљонима издато да се Грахово заузме. Наше јединице требале су у 23,00 часа бити у граду, али тачно у 19 часова добили смо хитан извјештај од нашег IV батаљона са сектора Чево да непријатељ са јачим снагама, јачине око 1.200 — 1.700 надире бржим темпом ка Трешњеву у 3 правца и то: једна колона правцем Марковина — Д. и Горња Ластва — Меоце — Убли — Кобиљи До. Друга колона правцем: Чево — Ожеговица — Меоце Цуцке — Прентин До — Трешњево, и трећа колона правцем: Дуб — Ржани До — Бата — Трешњево — и у овим извјештајима тражи хитну помоћ од најмање два батаљона, јер да нису у стању задржати и сузбити непријатеља са снагама које се налазе на просторији Чево. — Пошто су нам се неборачки дијелови, интендантура, болница и остале батаљонске коморе у јачини од 180 људи налазиле необезбијеђене у с. Трешњеву, а пријетила је опасност и осталим јединицама да их непријатељ угрози, то смо најхитније морали одустати од напада на

Грахово. У 19,35 часова издали смо наређење, хитно, да се Грахово не заузима услијед новостворене ситуације. Јединице II нашег и II батаљона VI Црногорске бригаде и нашег III бат. већ су биле почеле улазити у град, али пошто су примиле наређење да се од напада одустаје, повукле су се из града. — У 22 часа усиљеним маршем пребацили смо I бат. правцем Тоспуде — Трешњево — Г. Извори — Прентин До — Ровине — Трњине — Вити Јасен. — Овај батаљон требало је да хитно помогне нашем IV и I бокељском батаљону као и позадинским јединицама. Тако исто усиљеним маршем наредили смо нашем III батаљону да се пребаци са просторије Вардар на просторију Чево — положај Бата, са задатком повезивања са осталим нашим снагама, а други задатак добиће на лицу мјеста непосредно од овог Штаба. Све ове промјене долазиле су брзо и изненадно, али су брзо и извођене.

Командант, капетан
О. Егић

3. III. Бата: Овог дана распоред батаљона био је сљедећи: Наш I и IV батаљон, са Ловћенским, Зетским и једним батаљоном VI Црногорске бригаде на просторији Ровине — Трњине — Меоце Цуцке — Иванове Алуге — Меоце Чевске. Ове јединице су стављене под команду друга капетана Вулетића Бруна, замјеника команданта бригаде. Задатак је ових јединица да се у току дана међусобно повежу, прикупе и мало одморе, створи се заједнички план и у 21 час извршити енергичан напад на непријатеља РЗДи дјеломичног уништења и протјеривања. Наш III батаљон, пошто је извршио покрет са просторије Грахова, страшно изморен, 3 дана и 3 ноћи људство није спавало нити се је најмање одморило, стигао је у с. Горње Изворе, гдје је требало да се одмори 4—5 сати, али пошто ситуација није дозвољавала овај батаљон се није могао ни најмање одморити. Непријатељ је дошао са снагом од око 350 њемачко-четничких бан-

Офиц.	72
Подоф.	70
Борача	540
Свега	682
Пушака ј.	384
- „ - тал.	150
П. мит.	24
Митр.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
П. м. енг.	4

дита и заузео село Бата, гдје се налазила Команда мјеста. Кад смо сазнали да се непријатељ налази у с. Бати, наредили смо нашем III батаљону да хитно пође у правцу с. Бата и да га на јуриш заузме од непријатеља. Наређење је извршено; III батаљон са својом I четом заузео је за пола сата с. Бату, заробио око 20 четника и 2 злогласна четничка официра, капетана Андрију Ђурашковића и капетана Блажа Клисића, побио 30 непријатељских војника, преко 30 ранио а остало натјерао у панично бјекству. Ова чета заплијенила је много ратног материјала. — I бокељски батаљон који је под командом овога Штаба налазио се на положају код с. Бата, водећи такођер борбу са њемачко-четничким бандама, садејствујући успјешно са 3-ћим батаљоном.

Овог дана око 21 ч. јединице на сектору — Ровине — Трњине — Круг — тј. наш IV бат. под командом капетана Бруна Вулетића, извршиле су јуриш на непријатеља који је био јак око 2000 људи. Непријатељ је био разбијен, дјеломично уништен а дјеломично распршен. Он више није претстављао никакву војничку отпорну моћ. Наш I и IV батаљон продужили су гоњење непријатеља [и] у 8 часова заузели Чево. Гоњење је продужено. Непријатељ је у овој борби на самом сектору Чево имао 110 мртвих и око 130 рањених и 85 заробљених. Заплијењено је око 80—100 пушака, муниције и осталог ратног материјала. — Наши губици у овој борби на сектору Чево били су: 4 лакше рањена друга 1 мртав. Командант, капетан

О. Егић

4. III. Бата:

Распоред наших јединица овог дана био је сљедећи:

I и IV батаљон на просторији Марковина — Загарач — Чево — Ораси — са задатком чишћења и претреса терена на коме се налазио разбијени непријатељ. Непријател>а нигдје није било нити се могао ма гдје стићи. Наш III батаљон на просторији Бата — Заљуће такођер са задатком чишћења те про-

« Иодоф. IV
Бораца 540
Свега 682

Пушака	534
П. мит.	37
Митр.	13
Бацача	2
„Шараца"	8

сторије од остатака разбијеног непријатеља. — I бокељски батаљон на просторији с. Граб — Ржани До — Дуб — Ресна са задатком гоњења разбијеног непријатеља. II бат. остао је на свом старом мјесту ради блокаде Грахова. Исто тако и II Никшићки батаљон, 2 бат. VI Црногорске бригаде такођер на свом ранијем мјесту ради блокаде Грахова.

Командант, капетан
О. Егић

5. III.
Бата:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
	682

Све су наше јединице остале на просторијама од 4. о. мј. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

6. III.
Бата:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
Свега	682

Све су јединице остале на напријед наведеним просторијама ради одмора. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

7. III.
Трешњево:

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2

Овога дана извршили \Смо пребацива^ве јединица на нове просторије и то овако: I бат. на просторију Трешњева — III бат. на просторију с. Забуковица. — IV батаљон на просторију с. Заљуће. — I бокељски батаљон на просторију с. Кућишта. — Остали батаљони остали су на досадашњим просторијама. Ово је све урађено ради припреме акције на Грахово. — Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
О. Егић

8. III.
Трешњево:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
Свега	682

Овога дана извршене су све припреме и груписање јединица за извршење напада на Грахово — Драгаљ и то овако: 2 бат. ове бригаде напада град Грахово са правца с. Граховац — Петковићи — Умац. 2 бат. VI Црногорске бригаде од Голобрђа — Боксин [До] — Грахово. — 1 батаљон ове бригаде

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2

од с. Домаћин До — комуникација [за] Грахово. — 3 бат. ове бригаде и 2 Никшићки заузимају положај Вардар — Штедин и отсијецају Грахово од Леденице, с тим што 3 батаљон са двије чете врши напад на Грахово преко Милошева Виса — Бата — нова улица — Грахово. 4 бат. ове бригаде да дејствује на комуникацији Леденице — Драгаљ — Под Хан. — 1 бокељски батаљон — општа резерва у с. Заљућа. Овај напад свих батаљона имао је отпочети тачно у 22.00 ч. Услијед неповезаности између јединица и једновременог нападања од стране батаљона који су требали извршити заузимање града, град није заузет. Штабови батаљона нису настојали да у одређено вријеме буду на полазним иоложајима. 1 бат. ове бригаде дошао је први на одређени задатак и привукао на себе јаку непријатељску ватру. 2 батаљон ове бригаде није искористио овај моменат, већ је, изгледа, очекивао да град заузме 1 бат. Овдје се слабо понио командант 2 батаљона капетан Ђуро Четник, који није имао нимало одлучности за упад у град. Такођер 2 батаљон VI Црногорске бригаде није судјеловао са нашим 1 бат., већ је закаснио за око 2,30 часова. Двије чете 3 батаљона које су вршиле напад на Грахово са правца Милошев Вис — Бобова Улица успјеле су да заузму Милошев Вис — Бобова Улица и да се на тој просторији задрже. Да град није заузет, може се приписати Штабу 2 батаљона VI Црногорске бригаде и другу поручнику Мајици, који је командовао са 2 чете 3 батаљона. Ови штабови нису имали смјелости ни одлучности да своје јединице енергично и брзо поведу на јуриш са којим би сигурно заузели град. Од наведених штабова овај је Штаб извијештен да се град не може заузети из разлога што све јединице нису благовремено приступиле извршењу задатка, што је простор око самог града чист и брисан и што мјесечина и снијег отежавају приближавање граду. Пошто заузимање града није успјело, наредио је овај Штаб да се јединице 1, 2 и 3 Црногорског батаљона повуку на

своје првобитне положаје, а остале јединице да остану на својим положајима до даљег наређења.

Командант, капетан
Обрад Егић

9. III.
Домаћин До:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

Пошто 8 о. мј. напад на Грахово није успио, то је овај Штаб одлучио да јединице заузму Грахово 9 о. м. са истим задацима и правцима као 8 о. мј. Напад је имао отпочети 9 о.мј. тачно у 20.00 ч. Заузимању града у означенб вријеме приступио је 1 батаљон, док су остали батаљони и овог пута закаснили и нису једновремено садејствовали са 1 батаљоном. 1 бат. покушавао је у два налета да заузме град на јуриш, али му није успјело из разлога што остале јединице нису истовремено садејствовале и што је ватра непријатељског аутоматског и тешког оружја била сконцентрисана на овај батаљон. Штаб 1 батаљона као и борци били су енергични и продорни. Овдје се нарочито истакао к-дант батаљона друг поручник Душан Владушић и друг заставник Стеван Ђопић. Обојица су рањена. Кад је овај Штаб увидио да је безуспјешно вршити даље нападе и давати сувишне жртве, наредио је да се батаљон повуче. У вријеме кад се 1 бат. повлачио, 2 батаљон је тек тада вршио притисак са свога правцааујисто вријеме је то радио и 2 бат. VI Црногорске бригаде. Друг поручник Мајица са своје двије чете није предузимао никаквог притиска ни напада из разлога што му је простор [према] граду био преко поља и неприступачан и што му је једна чета 2 Никшићког бат. отказала послушност.

Јачина непријатеља у Грахову била је око 150 четника, 50 жандара и 100 Нијемаца. Непријатељ се је јако утврдио, ископао ровове и стрељачке заклоне око цијелог града а поред тога утврдио је и поједине куће за одбрану. Непријатељ је давао јак отпор и отварао паклену ватру из аутоматских и тешких оруђа којих је било око 50—60. Приступ ка граду је све чисто и брисано поље у кругу од 2—3 км. Непријатељ се бранио на живот

и смрт. 1 бат. ове бригаде при нападу на град имао је 1 другарицу мртву и 6 рањених другова, међу којима командант батаљона и један заставник. — 2 бат. VI бригаде имао је 5 рањених, од којих један командир чете. Непријатељ је имао губитака, али њихов број нам је непознат. Код нашег 2 батаљона није било губитака. — 3 батаљон овог дана на положају Вардар — Драгаљ протјеривао је четничко-њемачке банде и водио борбу цијелога дана. Овај батаљон извршио је свој задатак без жртава. — 4 батаљон није извршио свој задатак. Штаб батаљона слабо се понио и није знао уопште да се снађе на терену. Непријатељ га је изненадио у селу, зашао му с леђа, протјерао га и нагнао на неуредно отступање. У овом нереду 4 батаљон је изгубио командира чете, заставника Илију Врањеша, једног од најбољих командира у нашој бригади. Овај батаљон је такођер изгубио 2 друга, од којих је један остављен рањен. Ова грешка има се приписати Штабу 4 батаљона. Непријатељ је у борби са 3 батаљоном имао 7—8 мртвих и око 12 рањених.

Командант, капетан
Обрад Егић

10. III.
Трешњево:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
	682

Овога дана извршили смо сљедећи распоред јединица: 2 бат. ове бригаде и 2 батаљон VI Црногорске на својим ранијим положајима, 3 бат. — у Тоспуде. — 4 бат. на просторију Забуковица. — 2 Никшићки батаљон на просторији Рокочи. — Наш 1 бат. у Трешњево. — 1 бокељски батаљон на прост. Заљуће. Других промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

11. III.
Трешњево:
исто

Распоред јединица остао исти. Важнијих промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

12. III.
Трешњево:

Офиц.	**72**
Подоф.	**70**
Борача	**540**
Свега	682
Пушака	**534**
П. митр.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	**8**
Т. бацача	**2**
Лаких - „ -	**4**

Овог дана предвидјели смо и издали наређење да се изведе сљедећа акција: 2 бат. ове и 2 бат. VI Црногор. бригаде под командом кап. Ђуре Четника да изврше нападу 20.00 ч на њемачко-четничке банде на положају Мали и Велики Дервиш — Боксин До (к. 927), које је положаје непријатељ успио да заузме претходне ноћи. — Нашем 1,3,4 и 1 бокељ. бат. и 2 Никшићком батаљону издали смо наређење да под командом зам. к-данта бригаде кап. Бруна Вулетића изведу акцију чишћења њемачко-четничких банди на просторији Вардар — Драгаљ — Под Хан — Једенице. — Сви батаљони да отпочну акцијом 12. III. у 20,00 часова. — Овога дана вријеме је било врло лоше, цијели дан је падао велики снијег и сумњало се да ће батаљони моћи услијед временских неприлика извршити добивени задатак. — Батаљони су, иако је било ружно вријеме, пошли на извршење задатка. Дошли су на пола пута, а даље се није могло јер су намети снијега били 2—3 м. Пошто се добивени задаци нису могли извршити, јединице су се вратиле на своје првобитне положаје. Непријатељ је успио да ноћу 11/12 о. мј. потисне наш 2 бат. са положаја Заслап — Закурјај у правцу с. Граховац. Непријатеља је било у јачини од око 500 Нијемаца и четника. На нашој страни овог дана није било губитака. — Ноћу 12/13 о. мј. дошао је у састав ове бригаде 3 Далматински батаљон који је био у XII Херцеговачкој бригади. Он у овој бригади носи назив „5 батаљон". Наш 2 и 5 батаљон наведене ноћи успјели су да непријатеља протјерају са положаја Закурјај — Орао — Омутић — Заслап и да га протјерају према Бијелој Гори. — У овој борби погинуо је командир 1 чете 2 батаљона друг заставник Модрић Стипе, а 1 друг се сам ранио.

Командант, капетан
Оорад Егић

13. III.
Трешњево:

Офиц. 72
Подоф. 70
Борача 540

682

Наш 2 и 5 батаљон овог дана продужили су гоњење непријатеља. Распоред осталих јединица остао је исти. Овога дана вријеме је било врло лоше а снијег је падао читавог дана. Никакав покрет се није могао вршити.

Командант, капетан
Обрад Егић

14. III.
Трешњево:
исто

Овога дана вријеме је било врло лоше, снијег је падао читавог дана. Распоред јединица остас је исти. Никакав покрет се није могао извршити.

Командант, капетан
Обрад Егић

15. III.
Трешњево:
исто

Овога дана код батаљона без промјене. Прије подне радило се војно-теоретски, а послије подне политички.

Командант, капетан
Оорад Егић

16. III.
Трешњево:

Офиц. 72
Подоф. 70
Борача 538

680

Овога дана код батаљона без промјене. Прије подне радило се војно-теоретски, а послије подне политички часови.

Командант, капетан
Обрад Егић

17. III.
Трешњево:
исто

Овога дана код батаљона без промјене. Прије подне радило се војно-теориски, а послије подне политички часови.

Командант, капетан
Обрад Егић

18. III.
Тоспуде:

Офиц. 72
Подоф. 70
Борача 538
Свега 680

1, 2 и 5 наш батаљон под командом друга капетана Бруна Вулетића, замјеника команданта бригаде, вршили су чишћење просторије око Грахова — Бојање Брда — Граховца од њемачко-четничких удружених банди. Ова група успјела је да непријател»а сатјера у жицу. Ова група задржала се на просторији с. Загуљ — Загоне — Граховско Поље. Наши губици у овој борби били су 2 рањена, а непријатељски губици били су 4—5 мртвих и неколико рањених.

командант, капетан
Обрад Егић

19. III.
Тоспуде:

Офиц.	**72**
Подоф.	**70**
Бораца	**538**
Свега	**680**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	**8**
Т. бацача	**2**
Лаких - „ -	**4**

Распоред батаљона остао је исти као и раније. Овога дана Савезници — Енглези — имали су извршити бомбардовање Грахова и Леденица, али услијед рђавог времена нису ово бомбардовање извели.

Група капетана Бруна продужила је чишћење и прогоњење њемачко-четничких банди са просторије Бобова Улица — Милошев Вис (к. 786) — Јабуковац — Висока Глава (к. 755). Ове ноћи наш 3 и 4 батаљон покушали су садејствовати са Бруновом групом и то преко Вардара и Драгал>а. На отпор непријатеља нису наилазили, сем што је 4 батаљон имао нешто борбе у Драгаљу — Црни Нугли и ове банде протјерао у правцу Леденица. Непријатељ је гађао артиљеријом наше дијелове са Грковца, али жртава није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

21. III.
Тоспуде:

Офиц.	**72**
Подоф.	**70**
Бораца	**538**
	680

Овога дана је распоред јединица остао исти, као што је био и 20 о. мј. По батаљонима су одржавани војни и политички часови. Знатнијих промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

22. III.
Тоспуде:

Офиц.	**72**
Подоф.	**70**
Бораца	**538**
	680

Овога дана распоред батаљона остао је исти као што је био и 21 о. мј. По батаљонима су одржавани војнички и политички часови. Знатнијих промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

23. III.
Тоспуде:

Група батаљона, тј. 1, 2 и 5 батаљон под командом капетана Бруна Вулетића, чистила је од њемачко-четничких банди просторију Загоне — Загуљ — Бобова Улица —> Крња Јела. 5 батаљон успио је да протјера њемачко-четничке банде са просторије Дврсник — Јовичина Вода и да исте заузме и задржи у својим рукама. Наше јединице у овој

акцији имале су 2 лакше рањена друга. Непријатељ је имао 4—5 мртвих и 7—8 рањених.

Командант, капетан
Обрад Егић

24. III.
Тоспуде:

Офиц. 72
Подоф. 68
Бораца 538

Овога дана није било значајних промјена, сем што је 3 батаљон имао једну засједу на Вардару, која је сачекала њемачко-четничку колону и нанијела јој губитке од 4 мртва. На нашој страни није било губитака. 1, 2 и 5 батаљон дјеломично су чистили просторију Крња Јела — Милошев Вис и Бобову Улицу. Код ових батаљона није било жртава. Значајнијих промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

25. III.
Тоспуде:

Офиц. 72
Подоф. 68
Бораца 538
Свега 678

Пушака 534
П. мит. 37
Митраљ. 5
„Шараца'
Бацача
Лаких
бацача

Овога дана борби и акција није било. Вријеме је било врло лоше, падао је снијег цијелог дана. Овога дана добили смо наређење да пребацимо један наш батаљон и 2 батаљон VI Црногорске бригаде, који је био под командом овога Штаба, у састав Ловћенског одреда ради акција и операција у Катунској Нахији, према Цетињу и Црнојевића Ријеци. Из села Забуковице пребацили смо наш IV батаљон у с. Чево, гдје је било сједиште Штаба Ловћенског одреда.

Овога дана нисмо пребацили 2 батаљон VI Црногорске бригаде из разлога што је батаљон био далеко и на положају, те је требало извршити смјену. Значајних промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

26. III.
Тоспуде:

Офиц. 72
Подоф. 70
Бораца 540
Свега 682

Овога дана акпија и борби код јединица није било. Извршили смо смјену 2 батаљона VI Црногорске бригаде на положајима Голобрђе — Закурјај. Смјену је извршио наш 2 батаљон. Овог дана упутили смо 2 батаљ. VI Црногорске бригаде под команду Ловћенског °ДРеДа на Чево у вези са операцијама у Катунској Нахији. Овога дана очекивали смо савезничку авијацију у циљу бомбардовања

Грахова и Леденице, која услијед временских неприлика није стигла. Значајних промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

27. III.
Тоспуде:

Офиц.	72
Подоф.	70
Бораца	540
Свега	682

Овога дана распоред јединица остао је по ранијем. Овога дана није било борби ни акција код јединица. По јединицама се радило: до подне војно-теоретски часови, а послије подне политички. Значајних промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

28. III.
Тоспуде:
исто

Овога дана без промјене.

Командант, капетан
Обрад Егић

29. III.
Тоспуде:
исто

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких - „ -	4

Овог дана добили смо наређење од Штаба Приморске групе да се изврши рокирање батаљона са просторије Грахово на просторију: комуникација Вилусе — Никшић и Никшић — Даниловград. Секторе које смо до сада држали око Грахова преузимају дијелови XXIX Херцеговачке дивизије и два бокељска батаљона.

Енглеска мисија која је била при овом Штабу овим даном прелази у састав Штаба Приморске оп. групе. Овог дана наш 5 батаљон имао је мању борбу са њемачко-четничким бандама на просторији Крња Јела •— Бобова Улица. Овај батаљон је имао 3 лакше рањена друга, а непријатељ је имао 4 мртва.

Овог дана добили смо 150 бораца за попуну наше бригаде које смо подједнако подијелили 1, 2 и 3 батаљону, а 4 батаљон да се попуни борцима из Ловћенског одреда.

Командант, капетан
Обрад Егић

30. III.
Тоспуде:

Офиц.	72
Подоф.	70
Борацa	540
Свега	682
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	4
Теш. -„-	2

Овога дана издали смо свим батаљонима наређење са сљедећи^ распоредом:

1 батаљон на просторији с. Кусиде са правцем дејства на Никшић.

2 батаљон на просторији с. Стубички Долови са правцем дејства на Никшић.

3 батаљон на просторији с. Богмиловићи са правцем дејства на комуникацију Никшић — Даниловград.

4 батаљон на просторији с. Орја [Лука] са правцем дејства на Даниловград.

5 батаљон на просторији с. Броћанац — Ћелински До са правцем дејства на Никшић.

Штаб бригаде на просторији с. Меоце.

Штаб бригаде овог дана извршио је покрет у 07,00 часова из Тоспуда у с. Трешњево, гдје је сачекао Штаб Приморске оп. групе, и у истом селу преноћио.

Ово рокирање је извршено у циљу смјењивања VI Црногорске бригаде која је требала да се оријентише према Цетињу и Подгорици.

Овог дана добили смо извјештај да су њемачко-четничке банде потисле 4 батаљон VI Црногорске бригаде са положаја Долови и да је тај батаљон отступио у правцу с. Меоце Чевске.

Командант, капетан
Обрад Егић

31.111.
Меоце Цуцке:

Офиц.	72
Подоф.	70
Борацa	540
Свега	682
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	4
Теш. -„-	2

Овог дана распоред батаљона остао је као што је то било 30 о. мј. Штаб бригаде са Штабом Приморске оп. групе извршио је покрет из с. Трешњево до с. Меоце Цуцке, гдје је преноћио.

Вријеме је било рђаво. Киша је падала цијелог дана и покрет је био отежан.

Значајних промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

1. IV.
Бијело Поље[0]:

Офиц.	71
Подоф.	70
Бораца	696
	837

Распоред наших јединица овог дана остао је као што је то било и 30 и 31 марта о. г.

Значајних промјена није блло.

Командант, капетан
Обрад Егић

2. IV.
Бијело Поље:

Офиц.	71
Подоф.	70
Бораца	696
Свега.	837
Пушака	534
П. митр.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лака	4

Овог дана наш 2 батаљон нападао је њемачко-четничке банде на просторији с. Стубица и успио је да заузме непријатељске положаје, нанијевши му губитке од 5 мртвих и 7 рањених. Борба је била јака и жестока и битка се рјешавала бомбама и јуришем.

Губици код овог батаљона били су 1 друг мртав и 2 лакше рањена. Исто тако био је мртав 1 командир из 5 батаљона, чија је чета била придодата 2 батаљону.

3 батаљон је овог дана нападао непријатељске положаје на просторији с. Богмиловићи, гдје је непријатељ био јако утврдио своје положаје ради осигурања комуникације Даниловград — Никшић. Јзчина непријатеља на овом положају је била 70 Њемаца и 120 четника са прилично аутоматских оруђа. 3 батаљон снажним и енергичним налетом бацио се јуришем на непријатеља и послије кратке али жестоке борбе са бомбама заузет је непријатељски положај. Непријатељски губици у овој борби били су око 25 мртвих и 30—40 рањених. Заплијењена је извјесна количина муниције, бомби и другог ратног материјала.

Наши губици у овој борби су 6 мртвих, од којих друг к-дант батаљона поручник Јово Четник и његов замјеник, и 12 рањених.

3 батаљон у овој борби натјерао је непријатеља у панично бјекство, који је наглавце скакао низ велике стрмине, низ које су се Швабе ломиле и саме убијале.

4 батаљон VI Црног.бригаде, који је овог пута био под командом овог Штаба, нападао је непријатеља на положају с. Дре-

[c] Бијело Поље је село које се налази сјеверно од Чева.

новштица. Код овог батаљона није долазило до борбе, јер је непријатељ прије побјегао.

Остали батаљони остали су овог дана на својим ранијим просторијама без акције.

Командант, капетан
Обрад Егић

3. IV.
Бијело Поље:

Офиц.	71
Подоф.	74
Борача	696
Свега	841
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

Овог дана распоред батаљона био је овакав:

1 батаљон на прост. с. Кусиде са правцем дејства ка Никшићу. 5 батаљон на прост. с. Броћанац, са оријентацијом и правцем дејства ка Никшићу. — 2 батаљон на прост. с. Стубице са задатком држања комуникације Даниловград — Никшић у својим рукама и оријентацијом и правцем дејства ка Никшићу. — 3 батаљон на просторији с. Богмиловићи са држањем комуникације Даниловград — Никшић и правцем дејства ка Даниловграду. — 4 батаљон на прост. с. Загреда — Долови са оријентацијом и правцем дејства на Даниловград. — 4 батаљон VI Црног. бригаде излази испод команде овог Штаба и иде у састав своје бригаде.

Овај Штаб, интендантура и болница на просторији с. Бијело Поље.

Овог дана није долазило до никаквих борби ни акција ни код једног батаљона.

Хомандант, капетан
Обрад Егић

4. IV.
Бијело Поље:
исто

Овог дана код батаљона и јединица без промјене.

Командант, капетан
Обрад Егић

5. IV.
Бијело Поље:
исто

Овог дана код батаљона и јединица без промјене.

Командант, капетан
Обрад Егић

6. IV.
Витасовићи:
исто

Овог дана код батаљона и јединица без промјене а овај Штаб се пребацио са просторије с. Бијело Поље на просторију с. Витасовићи да би био ближе батаљонима.

Овог дана имали смо пролјене, да је друг командант бригаде унапријеђен у чин мајора.

Командант, мајор
Обрад Егић

7. IV.
Витасовићи:

Офиц.	**71**
Подоф.	**74**
Бораца	**696**
Свега	**841**

Овог дана код батаљона и јединица без промјене. Савезнички авиони су овог дана бомбардовали варош Никшић у којем су се налазиле њемачко-четничке банде. Варош је претворена у згариште, а жртава је било доста.

Командант, мајор
Обрад Егић

8. IV.
Витасовићи:
исто

Овог дана код батаљона и јединица без промјене. И овог дана су Савезници бомбардовали остатке вароши Никшић, гдје је било доста жртава.

Командант, мајор
Обрад Егић

9. IV.
Витасовићи:
исто

Овог дана код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

10. IV.
Витасовићи:

Офиц.	**71**
Подоф.	**74**
Бораца	**696**
Свега	**841**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	**8**
Бацача	**2**
Лаких	**4**

Овог дана добили смо задатак да са своја два батаљона нападнемо, а у садејству батаљона VI Црног. бригаде и III дивизије — Даниловград. За извршење овог задатка ми смо одредили наш 3 батаљон да нападне и заузме положај Курило (к. 269) и с. Орја Лука, а потом да продужи гоњење и уништење непријатеља ка Даниловграду. Напад да почне у 21,00 сат. — Овај батаљон тачно у наведено вријеме је извршио напад на непријатеља и водио огорчену борбу све до 3 сата послије пола ноћи. Непријатељ се је добро утврдио и са приличним бројем аутоматских оруђа борио се на смрт и живот. Услијед несадејства батаљона VI Црног. бригаде овај батаљон није у потпуности извршио задатак. Овај батаљон повукао се на првобитне положаје, а у овој борби је имао 7 другова лакше рањених. Непријатељ је имао 8 мртвих и 12 рањених.

4 батаљон нападао је непријатеља на простору Главице. Почетак овог напада је био у 21.00 час. Снажним и енергичним нападом овог батаљона непријатељ је протјеран, заузети бункери и његов положај. Продужено је гоњење непријатеља до саме вароши. Овај батаљон извршио је свој задатак у потпуности, али услијед закашњења двају батаљона VI Црног. бригаде, који су стигли са закашњењем од 5 сати, овај се батаљон није могао задржати у вароши у коју је био стигао. У 3 сата јутром 11 о. мј. овај батаљон се без жртава повукао на првобитне положаје.

Остали батаљони су остали на својим ранијим мјестима.

Командант, мајор
Обрад Егић

11. IV.
Ржиште:
исто

Овог дана код свих батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

12. IV.
Витасовићи:

Овог дана код свих батаљона и јединица без промјене. *

Командант, мајор
Обрад Егић

13. IV.
Витасовићи:

Офиц.	71
Подоф.	74
Бораца	696
Свега	841

Овог дана извршили смо пребацивање 1 батаљона на просторију с. Кунак са оријентацијом и правцем дејства ка Никшићу, а 5 батаљон на просторију с. Богетићи са задатком држања комуникације Никшић — Даниловград.

Других промјена није било.

Командант, мајор
Обрад Егић

14. IV.
Витасовићи:

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8

Овог дана код батаљона и јединица без промјене.

Командант,капетан
Обрад Егић

15. IV.
Витасовићи:

Офиц.	71
Подоф.	74
Бораца	696
Свега	841
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца'	8
Бацача	2
Лаких	4

Овог дана код батаљона и јединица без промјене.

Рађени су војнички часови — ратна служба. Наступни и отступни марш. Овог дана добили смо обавјештење да њемачко-четничко-муслиманске банде[7] са јачим снагама нападају на нашу слободну територију правцем Подгорица, Андријевица, Беране и Мојковац.[8]

Командант, мајор
Обрад Егић

16. IV.
Витасовићи:

Офиц.	71
Подоф.	74
Бораца	696
Свега	841

Код батаљона и јединица овог дана без "Р°мЈене-

Командант, мајор
Обрад Егић

17. IV.
Витасовићи:

Офиц.	71
Подоф.	74
Бораца	693
Свега	838
Пушака	565
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

Овог дана наш 4 батаљон водио је борбу са њемачко-четничким бандама на прост. с. Загреда, гдје је непријатељ употребљавао и артиљерију. Јачина непријатеља била је око 300 Нијемаца и четника, са приличним бројем аутоматског оружја. Наш 4 батаљон успио је да потисне непријатеља и стјера у гарнизон Даниловград нанијевши му губитке. Наши губици 1 мртав.

Овог дана непријатељ је такођер извршио јачи испад — покрет из Никшића на правац наших положаја према 2 батаљону на сектору Стубица — Међеђе. Јачина непријател»а је била 3—400 Нијемаца и четника, ојачаних са 3—4 топа и 2—3 тенка. Наш 2 батаљон успио је да одбаци непријатеља, спречивши га да овлада комуникацијом Никшић — Даниловград.

---

[7] Односи се на усташку милицију из Санџака која је од првог дана окупације била уз окупатора.

[8] Види док. бр. 178.

На сектору 3, 1 и 5 батаљона није било борбе. 2 новомобилисана из 3 батаљона дезертирала су.

Командант, мајор
Оорад Егић

18. IV.
Витасовићи:

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	692
Свега	836
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
JТаких - „ -	4

Овог дана 3 и 4 батаљон водили су борбу са њемачко-чет. бандама јачине 6—700, потпомогнутих са 3—4 хаубице, више аут. оружја и 3—4 тенка, на просторији Богмиловићи — Долови — Ржиште. Непријатељ је кишом артиљеријских зрна засипао наше положаје, које су наше јединице држале упорно све до наређења овог Штаба да се повуку, које је услиједило ради помањкања муниције и бомби. Батаљонима је наређено да се у 19,30 ч повуку на просторију с. Добруш. Наши губици у овој борби су 2 мртва друга из 3 батаљона, од којих 1 подофицир.

Наш 1 и 2 батаљон су такође водили борбу са њем.-чет. бандама јачине 4—500, потпомогнути са 3—4 хаубице и 2—3 тенка, на прост. Стубица — Међеђе. Поред огорчене борбе непријатељу није успјело да се пробије комуникацијом из Никшића за Даниловград, јер су наше јединице своје положаје држале чврсто у рукама до нашег наређења. У овој борби нисмо имали губитака. Губици код непријатеља су непознати.

Командант, мајор
Обрад Егић

19. IV.
Бршно: .

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	689
Свега	833

Овога дана наше јединице водиле су борбу са њем.-чет. бандама јачине 7—800, сјачаних са 4—6 тенкова и 4—6 хаубица, на прост. Богетићи — Крстац — Стубица. Ове положаје држале су наше јединице чврсто у рукама до 19,30 ч, кад смо наредили да отступе> према заповијести Штаба Прим. оп. групе. Ово наше наређење за отступање издато је ради помањкања муниције и бомби.

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

Овог дана дезертирала су из 1 батаљона два новомобилисана борца. Из 4 батаљона погинуо је 1 друг у с. Марковини.

У свим борбама 17, 18 и 19 о. мј. на комуникацији Никшић — Даниловград непријатељ је имао 40 мртвих и 65 рањених. — Наши губици су 3 мртва и 14 рањених.

Командант, мајор
Обрад Егић

20. IV.
Ливеровићи:

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	689
Свега	833

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких - „ •-	4

Услијед јачег непријатељског притиска наше јединице биле су приморане да се повуку и напусте комуникацију Никшић — Даниловград. Повлачење је извршено у правцу Жупе Никшићке и с. Драговољићи.

Распоред батаљона на овој просторији је био овакав:

1 бат. на прост. с. Бршно — оријентисан према с. Озринићи — Кунак.

2 бат. на прост. с. Драговољићи, оријентисан према Никшићу, са задатком контроле комуникације Никшић — Шавник.

3 бат. на прост. с. Лаз, оријентисан према Никшићу и с. Озринићи.

4 бат. послат на прост. Чево у састав батаљона VI Црногорске бригаде.

5 бат. и Штаб бригаде у с. Ливеровићи.

Непријатељ који је успио да овлада комуникацијом задржао се на положајима Стубица — Крстац — Богетићи, осигуравајући комуникацију.

Овог дана није било борбе.

Командант, мајор
Обрад Егић

21. IV.
Ливеровићи:

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	689
Свега	833

Овога дана код батаљона и јединица ^83 промјене.

Т ° Р
о о р а д Е г и ћ

22. IV.
Рисји До:

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	689
Свега	833

Овог дана Штаб бригаде и 5 батаљон су се пребацили.из с. Ливеровића у с. Рисји До.

Код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

23. IV.
Рисји До:

Офиц.	71
Подоф.	73
Бораца	689
Свега	833

Код батаљона и јединица без промјене. Код 1 батаљона припуцавање патрола.

Командант, мајор
Обрад Егић

24. IV.
Рисји До:

Офиц.	72
Подоф.	76
Бораца	694
Свега	842

Овог дана непријатељска артиљерија са Кличева тукла је положај 1 батаљона. Жртава није било.

Код осталих батаљона без борбе.

Овог дана дошло је из Колашина у ову бригаду 5 старих бораца, 3 подофицира и 1 официр заставник Спасенија Бајић, референт санитета батаљона.

Командант, мајор
Обрад Егић

25. IV.
Рисји До:

Офиц.	72
Подоф.	76
Бораца	694
Свега	842
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких - „ -	4

Код батаљона и јединица без борбе.

Стигло је наређење Штаба Приморске оперативне групе за пребацивање наше бригаде и постављање на простору с. Озринићи — Луково — Границе — Горње Поље. Задатак бригаде је држање гарнизона Никшић у блокади и затварање праваца Никшић — Шавник и Никшић — Горње Поље — Пива.

Распоред јединица је овакав:

1 батаљон на прост. Озринићи — Лаз,
3 батаљон на прост. Луково — Градац,
5 батаљон на прост. Границе,
2 батаљон на прост. Горње Поље — Растовац,
4 батаљон према наређењу Штаба Прим. оп. групе пребачен је на прост. Бањани — Велимље по специјалном задатку.

Командант,капетан
Обрад Егић

26. IV.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

27. IV.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	**4**

Овог дана четничке банде упале су у с. Драгова Лука и опљачкале партизанске обитељи.

На сектору 1 батаљона припуцавање.

Код осталих батаљона без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

28. IV.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	**8**
Бацача	**2**

Стигло наређење Штаба Прим. оп. групе да се наш 2 батаљон пребаци са прост. Горње Поље на прост. Перај До — Вила, са задатком смјењивања батаљона Никшићког НОП одреда и затварања правца Никшић — Горње Поље — Пива, а Никшићки НОП одред, који се налази под Командом овог Штаба, да се постави на прост. Стуба — Кулина —Милочане и смијени јединице VI Црног. бригаде (4 бат.) затварајући правце Никшић — Стуба — Осјеченица и Никшић — Кулина — Вировпггак.

Овог дана код батаљона није долазило до борбе.

Командант, мајор
Обрад Егић

29. IV.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Код батаљона и јединица без промјене. Добили смо обавјештење да се њем.-четничке банде спремају да нападну наше јединице на правцу Никшић—Шавник и Никшић—Горње Поље. У вези овог издали смо наређење батаљонима за строгу приправност. — Непријатељ није вршио напад.

Командант, мајор
Обрад Егић

30. IV.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

1. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

2 батаљон пребацио се на прост. Кусиде — Броћанац.

Код батаљона и јединица без борбе. Одржане су смотре код свих батаљона у вези прославе 1 маја а навечер приредбе и зборови, који су добро успјели. —

Командант, мајор
Обрад Егић

2. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Положаје 3 батаљона Луково — Градац тукао је непријатељ артиљеријом из Никшића. Жртава није било.

Код осталих батаљона и јединица без промјена.

Командант, мајор
Обрад Егић

3. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
Бацача	2
Лаких - „ -	**4**
„Шараца"	

Према наређењу Штаба Прим. оп. групе наш 4 батаљон пребачен је са прост. Бањани — Велимље на прост. Кусиде — Броћанац, а 2 батаљон са прост. Кусиде — Броћанац на прост. Љескови Доли — Орани До, са задатком затварања правца Богетићи — Медвеђе — Љескови Доли и Витасовићи — Орани До — Меоце Чевске. Њемачко-чет. банде се налазе дуж читаве комуникације Даниловград — Никшић, дејствујући у правцу Меоца са намјером повезивања са својим снагама, које су продирале од Цетиња у правцу Чева.

На секторима осталих батаљона без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

4. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
СЕега	**842**

Код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

5. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Овог дана добили смо наређење од Штаба Прим. оп. групе за пребацивање наше бригаде на прост. Вилусе — Грахово и смјењивање јединица XII Херцеговачке бригаде. Батаљони су остали на својим просторијама очекивајући смјењивање од стране јединица VI Црногорске бригаде.

Код батаљона и јединица без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

6. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

Овог дана пребацили смо наш 2 батаљон са просторије Љескови Доли — Орани До на прост. Загора — Лапов До, са задатком смјене 4 бат. VI Црног. бригаде и затварања правца од Грахова на Осјеченици.

Остали батаљони остали су на својим просторијама. Промјена није било.

Командант, мајор
Обрад Егић

7. V.
Ивање:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**694**
Свега	**842**

1 батаљон пребацили смо са прост. с. Озринићи — Лаз на прост. Кусиде, а остали батаљони остали су на својим просторијама. Код осталих јединица и батаљона без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

8. V.
Кусиде:

Офиц.	72
Подоф.	76
Борацa	694
Свега	842
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

Штаб бригаде пребацио ее из с. Ивање у с. Кусиде. 1 батаљон у 21.00 ч пребацио се на прост. Спила — Јасен, а 3 и 5 батаљон са прост. Границе — Луково на просторију Кусиде. — 2 батаљон и 4 батаљон остали су на својим просторијама.

Овог дана код батаљона без борбе.

Командант, мајор
Обрад Егић

9. V.
Кусиде:

Офиц.	72
Подоф.	76
Борацa	694
Свега	842
Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких	4

У 22,00 ч Штаб бригаде, 3 и 5 батаљон извршили су покрет са прост. Кусиде на прост. Вилусе.

Код осталих батаљона без борбе и промјена.

Командант, мајор
Обрад Егић

10. V.
Вилусе:

Офиц.	72
Подоф.	76
Борацa	692
Свега	

Штаб бригаде стигао у с. Вилусе.

3 батаљон размјестио се на прост. Добри Дуб — Клобук са задатком затварања правца Требиње — Вилусе.

5 батаљон размјестио се на прост. Граховац са задатком затварања правца Грахово —Вилусе.

4 батаљон, пошто је добио смјену од јединица Никшићког одреда, пребацио се на прост. Стуба — Кулина са задатком блокаде гарнизона Никшић.

1 батаљон пребацио се са прост. Спила — Јасен на прост. Вилусе са задатком бригадне резерве.

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких - „ -	4

2 батаљон је овог дана водио борбу са њем.-чет. бандама на прост. Пиштети — Дрошкорица, у којој је имао 2 мртва и 3 рањена. Непријатељ је такође имао губитака.

Непријатељ — њем.-чет. банде налазе се на прост. Гранчарево — Ластва — Махала (к. 505) — Височник (к. 591) — Црвено (к. 642) — Курјај — Дервиш.

Командант, мајор
Обрад Егић

11. V.
Вилусе:

Офиц.	72
Подоф.	76
Бораца	692
Свега	840

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
Бацача	4
Лаких - "-	4

Овог дана и датума код батаљона и јединица без борбе и акција. Батаљони су остали на својим просторијама, као што су били распоређени 10 о. м.

Штаб бригаде на Вилусима.

Командант, мајор
Обрад Егић

12. V.
Вилусе:

Офин.	72
Подоф.	76
Бораца	691
Свега	839

Пушака	534
П. мит.	37
Митраљ.	5
„Шараца"	8
Бацача	2
Лаких - „ -	4

Овога дана 1, 3, 5, 1 и 2 бокељски батаљон вршили су: напад на четничке банде на просторији Доња и Гор. Ластва — Скочгрм — Нудо. Напад је успио, четничке банде су одбијене. Непријатељ је у овој борби имао 4 мртва и 7 рањених.

Наши губици су један мртав и један рањен.

Непријатељ се задржао на положајима с. Ораховца.

Командант, мајор
Обрад Егић

13. V.

Вилусе:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**691**
Свега	**839**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	**8**
Бацача	**2**
Лаких - „ -	**4**

Овог дана и датума око 19^{h} 1, 3, 5, 1 и 2 Бокељски батаљон продужили су гоњење и протјеривање четничких банди са положаја Ораховац. Послије краће борбе непријатељ је протјеран преко Коњског за Требиње.

Непријатељ је у овој борби имао 4 рањена бандита.

Код нас није било жртава.

Послије ове акције батаљони су се поставили овако: 3 батаљон на просторији села Нецвијеће — Дуб к. 547 — Крило к. 656 и 820 Кокотовица (к. 793). Задатак овог батаљона је био затварање правца према Требињу.

1 батаљон: на просторији с. Коњско — к. 1026 (Градина) са задатком оријентације према с. Грабу.

5 батаљон: на просторији с. Нудо — Бојање Брдо — к. 1048 са задатком и оријентацијом према Бијелој Гори — Грахову.

1 и 2 Бокељски батаљон: на просторији с. Жељева са оријентацијом према Требињу.

2 и 4 батаљон: остали су на својим ранијим положајима.

Командант, мајор
Обрад Егић

14. V.

Вилусе:

Офиц.	**72**
Подоф.	**76**
Бораца	**691**
Свега	**839**
Пушака	**534**
П. мит.	**37**
Митраљ.	**5**
„Шараца"	8
Бацача	**2**
Лаких - „ •	**4**

Овог дана распоред батаљона остао је исти као што је то било и 13 о. м.

Код батаљона није долазило до борбе сем код 1 и 5 батаљона, који су продужили гоњење њемачко-усташко-четничких банди преко Коњског и Жељаве и преко Бијеле Горе.

Код нас овог дана није било губитака. Непријатељски губици нам нису познати, непријатељ је био јачине 200 четника и 800 Нијемаца.

Командант,капетан
Обрад Егић

Овога дана и датума код батаљона није било борбе еем што је 5 батаљон имао патролне сукобе са њемачко-четничко-усташким бандама на просторији Бијела Гора — Коњско.

Других промјена није било.

Командант, мајор
Оорад Егић

Овога дана распоред непријатеља био је овакав:

а) Око 150 Нијемаца са 350 четника добро наоружаних налазили су се у Грахову забарикадирани. Намјера је непријатеља дефанзивна — одбрана.

б) Око 500—600 Нијемаца „Вражје дивизије" и око 800 четника скупа са Нијемцима држали су положаје око Требиња — [Арсланагића] Мост к. 414 — Рапти — Тули — Граб. Непријатељ је прилично наоружан. Намјера је непријатеља дефанзивна — одбрана.

Овога датума распоред наших јединица био је овакав: 1 батаљон на просторији села Ораховац — Коњско — испитујући непријатељ. снаге ради предузимања сутрашњег дневног напада.

2 батаљон: на просторији Копилов До —затварајући правац од Грахова.

3 батаљон на просторији Нецвијеће — Доња Ластва — Рикало к. 915 — испитујући непријатеља и његов распоред за евентуални сутрашњи напад. Овај батаљон овог дана извршио је напад на непријатељске положаје, потиснуо непријатеља без јаче борбе и заузео његове положаје.

4 батаљон: на положајима Кулина — Јакаљ око Никшића — држећи положај око

Никшића у коме се налази око 400 Нијемаца, 500—600 талијанских фашиста и око 800—1000 четника.

5 батаљон: на просторији села Ораховац'— Кошско, испитујући непријатељске снаге ради евентуалног сутрашњег дневног напада.

Овог дана код батаљона није долазило до борбе ни акције сем нешто код 3 батаљона.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 17/У-1944 Ведро	Официра	68	Овога дана и датума распоред непријатеља остао је исти као што је то било и 16 о. м.
	Подофиц.	76	
	Комесара	44	
	Бораца	595	Распоред наших јединица остао је исти као што је то било и 16 о. м.
	Свега	783	
	Пушака	771	Овога дана није долазило до борби и акција код батаљона, сем нешто мање патролног сукоба код патрола 5 батаљона.
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	Овог дана 1 батаљон пребачен на просторију с. Горња Спила.
	М. бацача	4	
	Коња	102	

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 18/У-1944 Ведро	Официра	68	Овог дана распоред непријатеља је остао исти као што је то било и 16 о. м.
	Подофиц.	76	
	Комесара	44	
	Бораца	595	Распоред наших јединица као и 17 о. м. и код истих је без промјене.
	Свега	783	
	Пушака	771	До борби и акција код батаљона није долазило.
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	102	

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	68
19/У-	Подофиц.	76
1944	Комесара	44
Ведро	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана распоред непријатељских снага остао је углавном исти као што је био и раније. Овога дана њемачко-четничке банде у јачини 400—500 напале су дијелове нашег 3 батаљона који су се налазили око села Нецвијећа на положају Крило к. 820.

Дијелови нашег 3 батаљона успјели су да непријатеља одбију и у својим рукама 3 батаљон је задржао и даље свој положај.

Непријатељ је у овој борби имао 2 мртва и 7—8 рањених војника.

3 батаљон губитака није имао.

Код осталих батаљона није било борбених акција.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	68
20/'V-	Подофиц.	76
1944	Комесара	44
Ведро	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овог дана распоред непријатељских снага према нашим јединицама остао је исти сем што је 3 батаљон успио да непријатеља потисне са десног крила према Арслан-агића Мосту.

Распоред наших јединица остао је по старом.

Овог дана наш 1 батаљон пребацио се са просторије Гор. Спила на просторију Ораховац — Коњско.

Код батаљона овог дана није долазило до борбе и акције.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе: 21/У-1944 Ведро	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Распоред непријатељских снага остао је као и раније, са разликом што јенепријатељ овог данау јачини 300—400 Нијемаца и четника извршио напад на положај Крило к. 820, које су положаје држали дијелови нашег 3 батаљона. Непријатељ је одбијен и у намјери није успио.

Наш 1 батаљон: вршио је напад на њемачко-четничке банде на просторији с. Граб — Ограде и Орашје, које је успио да протјера. Јачина непријатеља је била око 800.

Непријатељ је у овој борби имао *3 мртва и 13 рањених* бандита.

Наши губици у овој борби су били *2 другарице* лакше рањене, *једна другарица теже рањена, 1 друг лакше рањен.*

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 22/V-1944 Ведро	Официра	68
	Иодофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	,,Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана без промјена код батаљона.

Промјена је код непријатеља утолико што је непријатељ потиснут са положаја Шкуљевац на положаје око самог Граба.

Јачина непријатеља је била око 800 њемачко-четничких банди.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	68
23/У-	Подофиц.	76
1944	Комесара	44
Ведро	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана распоред код непријатеља остао је као што је то било 22 о. м.

Наше јединице овог дана извршиле су напад на непријатеља и то овако:

а) 1 батаљон: напао је непријатеља на просторији — Граб — Кућа Главица — Дубрава. Непријатељ је протјеран и заузети су његови положаји без јаче борбе.

б) 3 батаљон: напао је непријател>а са своје двије чете на просторији села Жељева. Непријатељ је протјеран у правцу Требиња.

Јачина непријател»а је била код 1 батаљона око 800 њемачко-четничких банди, а код 3 батаљона 400—500.

Непријатељски губици у овим нападима нису познати.

Код наших јединица овог дана није било губитака.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	68
24/У-	Подофиц.	76
1944	Комесара	44
Ведро	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Распоред овог дана непријатељских снага измијенио се на просторији Жељево — Граб утолико што су њемачко-четничке банде са ових "Р^{0СТ0}Р^{и}Ј^{а} У јачини око 1200 протјеране у правцу самог Требиња.

Других промјена овог дана код наших јединица није било.

Распоред батаљона остао је исти као што је био и раније, сем што се 3 батаљон помјерио са својим дијеловима на просторију Жељева, а 1 батаљон на просторију — Граб — Дубрава.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе: 25/У-1944 Ведро	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овог дана код батаљона без борбе и акције.

Код батаљона без промјене. 4 батаљон овог дана извршио покрет са просторије Кула на просторију Вилусе.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 26/V-1944 Лијепо	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овог дана и датума распоред непријатељских снага остао је по староме.

Распоред наших јединица овог дана остаје исти са разликом што је 4 батаљон извршио покрет из села Вилуса на просторију села Д. Ластва.

Овога дана њемачко-четничко-усташке банде јачине око 500—600 бандита извршиле су напад на положаје нашег 3 батаљона Жељева и Рикало. Непријатељ је одбијен и није успио у својој намјери.

Непријатељски губици у овој борби бали су 4 *рањена.*

Код наших јединица губитака није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе: 27/V-1944 Лијепо	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овог дана распоред непријатељских снага у Грахову остао је без промјене.

Непријатељске снаге на просторији око Требиња углавном су повукле се у саму варош.

Распоред наших батаљона овог дана је остао углавном исти, са разликом што се је 4 батаљон пребацио са просторије Доња Ластва на просторију Коњско и Коњска Главица.

Њемачко-четничко-усташке банде у јачини 500—600 напале су од правца Требиња наш 3 батаљон на положају Жељева—Крило. Непријатељ је одбијен и није успио у својој намјери.

Непријатељ је у овој борби имао *2 рањена* бандита.

Наше јединице у овој борби нису имале губитака.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 28/У-1944 Лијепо	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	595"
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана наш 1 батаљон напао је на просторији око Мрцина једну њемачку колону јачине окобОвојника. Послије кратко вођене борбе колона Јe била потпуно уништена са сљедећим резултатом:

а) три (3) официра мртва — убијена (капетан, поручник и п. поручник);

б) 22 војника мртва — убијена и

Ц) *остатак, односно око 40, рањено;*

д) уништен — запаљен један камион.

У овој борби заробљен је сљедећи плијен:

а) 2 тешка бацача 81 мм;

б) 100 ком. тешких мина за бацаче 81 мм;

ц) 2 митраљеза ,,шарца" (од којих један неисправан);

д) 7.000 ком. метака за митраљезе ,,шарце";

е) 3 машинске пушке-стројнице;

ф) 500 ком. метака за машинке-стројнице;

г) 2 ком. пиштоља „парабелум" и један војно-државни = свега 3;

к) и један — дурбин двоглед, као и још осталог ратног материјала.

1 батаљон у овој борби није имао ни мртвих ни рањених.

Наш 3 батаљон овога дана водио је борбу са њемач.-четн.-усташким бандама јачине 600—700 на положају Жељева — Крило. Непријатељ је био потпомогнут јаком артиљериском ватром са положаја Арсланагића Моста.

Овог читавог дана 3 батаљон водио је јаку борбу са наведеним непријатељем. Пред саму ноћ непријатељ је рдбијен у правцу Требиња.

Непријатељ је у овој борби имао *17 мртвих,* око *30 рањених и 1 заробљеног.*

3 батаљон: у овој борби имао је једног друга лакше рањеног.

Код осталих батаљона без борбе и акције.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	68
29/У-	Подофиц.	76
1944	Комесара	44
Ведро	Бораца	595
	Свега	783
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	10^

Овога дана распоред и јачина непријатељ. снага око Грахова остао је углавном исти као што је то било и раније. Распоред и јачина непријатељ- снага око Требиња унеколико се измијенили, с тим што су четнич. банде из осталих крајева прпкунп-716 се У самој вароши Требиње са задатком јачег напада на наше јединице око Жељева — Коњског и Зубаца

Овог дана око 5 УЗУТРО ње мач.-четнич.-усташке банде ујачиниоко 1000 бандита, добро наоружаних аутоматским и тешким оруђем, а потпомогнути хаубицама и другом артиљеријом са положаја Арслан-агића Моста, извршиле су јаки напад на положаје нашег 3 батаљона на просторији Жељева — Крило. Борба је била врло жеетока и трајала је читавог дана.

Овог дана 4 батаљон требао је у току ноћи смијенити 3 батаљон и преузети његове положаје, а овај да се повуче у село Добри Дуб — ради одмора — за извршење претстојећег му задатка. Али како је 4 батаљон овог дана био ангажован у борби са њемачко-четнич. бандама, то није могао извршити на вријеме преузимање положаја и смјену 3 батаљона, тако да је 3 батаљон и у току идуће ноћи остао у борби.

Непријатељ је у овој борби имао: око *12 мртвих* и око *20 рањених.*

Наши губици у овој борби били су *један нестали и 1 лакше рањен.*

1 батаљон: овог дана пребачен је са просторије Граб — Коњско на просторију с. Г. Ластва ради одмора. Остали батаљони на својим досадашњим просторијама.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе: 30/У-1944 Ведро	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	592
	Свега	780
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	,.Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коц>а	**102**

Овог дана непријатељске снаге углавном су биле одбијене са положаја Рикало — Жељева.

Њемач.-четнич.-усташке банде у јачини око 800—1000 бандита, са приличним бројем аутоматских и тешких оруђа, потпомогнути са јаком артиљериском ватром, и овога дана су извршиле јак напад на положај нашег 3 батаљона — Жељева — Рикало. Борба је вођена читавог дана и непријатељ је и овога пута био одбијен. 4 батаљон, који је требао извршити смјену 3 батаљона 29 о. м. извршио је исту тек ноћу 30/31 о. м. око 21^{h}. 3 батаљон: напуштајући ове положаје и извлачећи се из борбе продужава пут одмах ка Билећи.

3 батаљон: 28, 29 и 30 водио је устопице сталне борбе са њемачко-четнич.-усташким бандама, многобројно јачим од себе. Овај батаљон јуначки је издржао ове напоре без икаквог колебања.

Вилусе: 30/31-У-1944 Лијепо	Официра	68
	Подофиц.	76
	Комесара	44
	Бораца	592
	Свега	780
	Пушака	rjrj^
	П. митраљ	
	,,Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	202

4 батаљон: није правилно нити са опрезношћу извршио смјену 3 батаљона, тј. опрезно преузео његове положаје, већ је то урадио више *формално.* Идућега дана, тј. 31 о.м. 4 батаљон примио је борбу са непријатељем бројно јачим од себе и водио је исту читавог дана. Непријатељ је у овој борби изненадио својим нападом јединице 4 батаљона.

4 батаљон: у овој борби претрпио је осјетне губитке и то:

а) *један друг погинуо;*

б) два друга умрла од задобијених рана и 4 друга теже рањена.

4 батаљон у овој борби изгубио је 2 п. митраљеза.

Командант, капетан
Обрад Егић

31-У-1944
Мокри До

Напомена: Такође 31 о. м. извршили смо распоред својих батаљона овако:

а) 5 батаљон остаје на просторији Граховац — Омутићи са задатком затварања правца од Грахова ка Вилусима;

б) 4 батаљон VI Црногор. бригаде, који је стављен под команду Штаба II Далм., на просторији Лапов До са задатком затварања правца од Грахова ка Вилусима.

ц) 1 и 2 бокељски батаљон на просторији села Долови — Г. Клобук — са затварањем правца Нудо — Ораховац.

д) 4 батаљон на просторији Доњи Клобук за затварање правца од Требиња према Вилусима.

е) 2 батаљон ове бригаде' пребачен је овог дана на простори-^ села Моско — са задатком затварања правца — комуникације — Требиње — Билећа, а у заједници са 1 батаљоном X Херцегов. бригаде. Ово зато што је ноћу 31/1 јуна имао се извршити напад на четничке банде у Билећи.

г) 1 и 3 батаљон ове бригаде овог дана пребацио се на просторију села Мокри До — Пилатовци — према Билећи ради учествовања са јединицама XXIX дивизије [у нападу] на варош Билећ^.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 1/У1-1944 Сунчан лијеп дан	Официра	67	Овога дана распоред и јачина непријатеља је оваква:
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	а) Гарнизон Грахово око 150 Нијемаца и 350—400 четника — на-мJеРа непријатеља је дефанзивна — одбрана. Непријатељ је добро утврђен и наоружан са доста аутоматског оруђа.
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	б) На положају Д. Ластва — Ораховац — Бојање Брдо њемач.-четничко-усташке банде јачине око 1000 бандита, добро наоружани са аутоматским и тешким оруђем, држе положаје према нашим јединицама. Непријатељске су намјере офанзивне, гдје је и покушао на положају 4 батаљона.
	„.Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	102	

ц) Гарнизон Билећа, четничке банде у јачини око 1000 бандита, прилично наоружане, држе гарнизон Билећу.

д) Штаб II Далм. бригаде 31 маја ове год. добива писмену заповијест од Штаба XXIX дивизије, у којој се наређује да ноћу 31 маја на 1 јуна ове године учествује са својим 1, 3 и 4 батаљоном XII Херцеговачке бригаде под командом команданта II бригаде Далм. мајора Егића у нагшду на Билећу, а у садејству са XII Херцеговачком бригадом.

У вези са добивеном заповијешћу за напад на Билећу, урадили смо ово:

а) 31 маја издали смо заповијест за напад на Билећу нашем 1 и 3 и 4 батаљону XII Херцегов. бригаде овакву:

4 батаљон XII Херцеговачке бригаде напада четничке банде на просторији села Делеуше, к. 863, са којом треба хитно да овлада.

1 батаљон: напада преко к. 695 Коблинац — к. 674 — према селу Мрежицама.

3 батаљон преко села Коравница село Влајиња, закључно Градина — к. 463 — 492 — Влајиња — Логор, нападајући гарнизон Билећу са јужне стране.

Почетак напада ових батаљона је тачно у 22^{30h}.

1-У1-1944 г. Билећа:

Почетак извршења напада почео је тачно у-означено вријеме. Наше јединице брзо су овладале са градским одбранбеним положајима. Непријатељ је сатјеран са положаја у сами град, гдје се је и забарикадирао.

Услијед немања међусобне везе код батаљона, и што је требало прећи велики простор до самог гарнизона Билећа, није се успјело да се у току ноћи 31 маја на 1 јуни ликвидира са поменутим гарнизоном. Јединице нашег 3 батаљона успјеле се да заузму пола града, али како 1 и 4 батаљон нису вршили притисак на град са друге стране то је непријатељ сконцентрисао сву своју ватру на 3 батаљон. Дан је већ почео да свиће а положај — простор око вароши Билеће прилично је брисан и 3 батаљон је морао напустити заузети дио града те како преко дана не би био тучен јаком непријатељском ватром.

Батаљони су се прије дана повукли на оближње положаје око Билеће и у току читавога дана са непријатељем су припуцавали и спремали се да у току првог сумрака заузмемо гарнизон Билећу. Али како је непријатељу пристигла помоћ у јачини око 400 бандита од правца Невесиња, а јединице XXIX дивизије попустиле у своме нападу, то смо одлучили'да 1 о. м. у 20^{h} *одустанемо* од напада на гарнизон

Билећу, повлачећи ее на оближње положаје.

Поред наведених разлога да одустанемо од напада на Билећу, диктовала је и ситуација од правца Гацка, гдје су Нијемци са извјесним снагама вршили покрет према Билећи, а исто тако непријатељ је вршио јак притисак на наше јединице на просторији Клобук — Долови — Граховац и напредовао према Вилусима.

Непријатељ је у борби око Билеће на сектору наших батаљона имао око *10—12 мртвих* и *око 15 рањених.*

Наши губици у овој борби јесу: *2 мртва,* и то п. поручник Будимир -Јелић Илија, бивши командир 2 чете 1 батаљона, а предвиђен за замјеника команданта једног батаљона, и друг Блаж Амижић — комесар 2 чете 3 батаљона. Оба наведена друга сахрањена су у селу Влајиња.

Послије овог одустанка од напада на Билећу повукли смо своје батаљоне овако:

1 батаљон на просторију села Пилатовци — затварање правца — према Билећи;

2 батаљон на просторију села Добри Дуб, са оријентацијом од Ластве и Требиња;

3 батаљон на просторију села Мокри До — са задатком затварање правца од Билеће;

4 батаљон XII Херцеговачке бригаде на просторију Модропац — Околишта — оријентација према Билећи — Гацку;

4 батаљон ове бригаде на просторију Горњи Клобук, који је овог дана водио борбу са њемач.-четнич.-усташким бандама на просторији села Ластва — Клобук.

Вилусе: 2/У1-1944 Ведро	Официра	67
	Подофиц.	76
	Комесара	43
	Бораца	592
	Свега	778
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Митраљ.	5
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

У овој борби непријатељ је имао *12 мртвих* и око *20 рањених.*

4 батаљон у овој борби није имао губитака.

Остали батаљони на својим ранијим положајима и без промјене.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 3/У1-1944 Ведро	Официра	67
	Подофиц.	76
	Комесара	43
	Бораца	592
	Свега	778
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Митраљ.	5
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овог дана и датума код непријатеља и код наших јединица без промјене.

Распоред јединица остао је као што је то било и 1 о. м.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 4/У1-1944 Лијепо	Официра	67
	Подофиц.	76
	Комесара	43
	Бораца	592
	Свега	778
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Митраљ.	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана и датума код јединица без промјене. Ни на једном сектору до борбе није долазило.

Других промјена није било.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 5/У1-1944 Литепо	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ. Митраљ. „Бреда" Бацача М. бацача Коња	67 76 43 592 778 771 41 5 4 4 4 102	Овог дана такође без промјене код батаљона. Других важних промјена није било. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: **6/У1-**1944 Лијепо	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ. ,,Бреда" Бацача М. бацача Коња	67 76 43 592 778 41 4 4 4 102	Овога дана код батаљона без промјене. Важнијих промјена као и борби код батаљона није било. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: 7/У1-1944 Лијепо	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ. „Бреда" Бацача М. бацача Коња	67 76 43 592 778 771 41 5 4 4 102	Овога дана код батаљона није било важнијих промјена, сем што смо извршили рокирање батаљона овако: а) 4 батаљон VI Црногорске бригаде смијенили са просторије Лапов До и послали га у састав своје бригаде. б) 5 батаљон са просторије Граховац на просторију Лапов До. ц) 1 и 2 Бокељски батаљон са просторије Долови — Клобук на просторију Граховац — Зебљак. д) 4 батаљон Долови — Клобук. е) 2 батаљон на просторију — Застрм — Добри Дуб. г) 3 батаљон да се пребаци са просторије Мокри До у село Петровиће.

ф) 1 батаљон на просторију села Вилусе.

Овог дана до борби код батаљона није долазило.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:
8/У1-
1944
Лијепо

Официра	67
Подофиц.	76
Комесара	43
Бораца	592
Свега	778
Пушака	771
П. митраљ.	41
„Бреда"	5
Бацача	4
М. бацача	4
Коња	102

Овога дана и датума распоред јединица је остао исти, а код истих није било значајнијих промјена.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:
9/У1-44
Лијепо

Официра	67
Подофиц.	76
Комесара	43
Бораца	592
Свега	778
Пушака	771
П. митраљ.	41
„Бреда"	5
Бацача	4
М. бацача	4
Коња	102

Овог дана њемачко-четничке банде појавиле су се у јачини око 500—700 на просторији села Рокочи — Трешњево — Извори — Бата ИТД.

Овог дана добили смо наређење од Штаба Прим. операт. групе да са своја 2 батаљ. под командом замјеника кта бригаде капетана Вулетића Бруна извршимо напад на наведене банде, а у садејству са једним батаљоном VI Црногор. бригаде. Напад да се изврши 10 о. м. у 22^{h}.

Других значајних промјена није било.

Командант, капетан
Обрад Егић

Вилусе: 10/VI-1944 Лијепо	Официра	67	Овога дана капетан Вулетић Бруно, замјеник команданта II Далм. Н.О.У. бригаде, са 1 и 3 батаљоном извршио је напад на четничке банде на просторији Рокочи Трешњево — Тоспуде — Извори — Бата и четничке банде у јачини око 600—700 растјерао и заробио. Непријатељски губици нису нам познати, а код наших јединица такођер губитака није било. Код осталих батаљона без промјене. Командант, мајор **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	102	

Вилусе: 11/VI-1944 Лијепо	Официра	67	Овог дана код батаљона и јединица без промјене. 1 батаљон на просторији Извори — Бата а 3 на просторији Тоспуде — Трешњево — Забуковица. Командант, мајор **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	102	

Вилусе: 12/VI-1944 Облачно	Официра	67	Овог дана у свим јединицама без промјене. Батаљони су на положајима према распореду напријед предвиђеном. Командант, капетан **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	**102**	

Вилусе: 13/У1-1944 Ведро	Официра	67	Овога дана и датума у свим јединицама без промјене, батаљони су на положајима према распореду напријед предвиђеном. Командант, мајор **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Противтенк. пуш.	3	
	Коња	102	
Вилусе: 14/У1-1944 Ведро	Официра	67	Овога дана код јединица без промјене, сем што су се 1 и 3 батаљон пребацили са просторије Трешњево — Бата на просторију — Бајов До — Рудине, гдје су се размјестили за одмарање. Командант, мајор **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега.	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	Митраљ.	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Противтенк. пуш.	3	
	Коња	102	
Вилусе: 15/VI-1944 Ведро	Официра	67	Овога дана код јединица без промјене, батаљони су на положајима по напријед предвиђеном распореду, значајних гтромјена није било. Командант, мајор **Обрад Егић**
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ	41	
	Митраљ.	5	
	Бацача		
	М. бацача		
	Противтенк. пуш.		
	„Бреда"		
	Коња	**102**	

Вилусе: 16/У1-1944 Ведро	Официра	67
	Подофиц.	76
	Комесара	43
	Бораца	592
	Свега	778
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Митраљ.	5
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Противтенк. пуш.	3
	Коња	102

Овога дана распоред непријатељских снага био је овакав:

а) Гарнизон Грахово и положај око њега држе око 150 Нијемаца, 350—400 четника добро наоружаних, забарикадираних, одбрана непријатеља је дефанзивна.

б) Гарнизон Требиње: положај око њега држи 600—700 Нијемаца ,,Вражје дивизије", 700—800 четника.

ц) Држећи положаје и то: Крило (к. 820), Рикало (к. ' 915), Арслан-агића Мост — Махала (к. 505), Височник (к. 591) и Црвено Брдо (к. 642).

Овога дана распоред наших снага био је сљедећи:

а) 1 батаљон извршио покрет са просторије Рудине на просторију Вилусе, гдје се размјестио ради преданка и одмора.

б) 2 батаљон држи положаје и то: Добри Дуб, Застрм (к. 705) — (856 и 590), затварајући правац од Требиња и осигуравајући мост преко Требишнице код Гробнице.

д) 3 батаљон извршио покрет са просторије Бајов До на просторију Вилусе ради преданка.

г) 4 батаљон држи положаје Клобук (к. 949), Миротинске Греде и к. 1164, затварајући правац од Заслапа и Нудога.

е) 5 батаљон: на просторији Ланов До — Равне Долине затварајући правац од Грахова преко Драшковице, Лапов Дола, према Вилусима и Рудинама.

Напомена: 1 и 2 Бокељски батаљон, који [су] ранијим наређењем Штаба Приморске оперативне групе стављени под команду овога

Штаба, размјештени су на просторији села Граховац са задатком затварања правца од Грахова према Вилусима.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 17/VI-1944 Ведро	Официра	67	Овога дана код наших јединица без промјене; сем што су се 1 и 3 батаљон пребацили са просторије Вилусе на просторију Петровићи — Успутница.
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	Митраљ.	5	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Противтенк. пуш.	3	
	Коња	102	

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 18/VI-1944 Облачно	Официра	67	Овога дана без промјена — батаљони остају на истим секторима са истим задатком.
	Подофиц.	76	
	Комесара	43	
	Бораца	592	
	Свега	778	
	Пушака	771	
	П. митраљ.	41	
	Митраљ.	5	
	„Бреда"	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Противтенк. пуш.	3	
	Коња	102	

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 19/У1-1944 Облачно	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ. Митраљ. „Бреда" Бацача М. бацача Противтенк. пуш. Коња	67 76 43 592 778 771 41 5 **102**	Овог дана и датума код свих јединица без промјене, батаљони остају на истим секторима са истим задатком. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: **20/У1-**1944 Киша	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ. Митраљ. ,,Бреда" Бацача М. бацача Противтенк. пуш. Коња	67 76 43 592 771 41 5 5 4 4 3 102	Овог дана и датума код свих јединица без промјене, батаљони остају на истим положајима са истим задатком. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: **21/У1-**1944 Киша	Официра Подофиц. Комесара Бораца Свега Пушака П. митраљ Митраљ. „Бреда" Бацача М. бацача Противтенк. пуш. Коња	67 76 43 592 778 771 41 5 **102**	Овог дана и датума код јединица без промјене,. батаљони остају на истим положајима са истим задатком, значајнијих промјена није било. Командант,капетан **Обрад Егић**

Вилусе:	Официра	67
22/У1-	Подофиц.	76
1944	Комесара	43
Облачно	Бораца	592
	Свега	778
	Пушака	771
	П. митраљ.	41
	Митраљ.	5
	„Бреда"	5
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Противтенк. пуш.	3
	Коња	102

Овог дана и датума код јединица без промјене, батаљони остају на истим положајима са истим задатком.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе:	Официра	63
23/У1-	Подофиц.	69
1944	Комесара	44
Промјенљиво	Бораца	396
	Другар.	103
	Талијана	25
	Свега	700
	Пушака	458
	П. митраљ.	54
	Митраљ.	5
	Противтенк. пуш.	4
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	102

Овога дана код батаљона без промјена, батаљони остају на истим положајима са истим задатком, сем што је 4 батаљон смијенио 2 батаљон са његових положаја а 2 се повукао на одмарање и препрему за претстојећу акцију.

Под овим датумом исписано и упућецо на нове дужности и то:

Официра	24
Подофицира	8
Комесара	21
Бораца	3
Другарица	8
Укупно исписано	64

Под овим датумом уписано новомобилисаних другова са територије цетињског Вој. округа 19 — са територије Војног округа Дубровник уписано 11 новомобилисаних другова.

Укупно уписано: 30 другова.

Напомена: Разлика у наоружању пушкама јесте у томе што су вођене другарице као наоружане и

што се рачунао спољни расход (Штаб Корпуса, тј. курири при истом Штабу и Пратећи батаљон истог Штаба; курири при Штабу групе и Пратећа чета Штаба групе, Групна и Корпусна болница).

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 24/У1-1944
Ведро

Официра	63
Подофиц	69
Комесара	44
Бораца	396
Другар.	103
Талијана	25
Свега	700
Пушака	458
П. митраљ.	54
Митраљ.	5
Противтенк. пуш.	4
Бацача	4
М. бацача	4
Коња	102

Овога дана код батаљона без промјене сем што је 5 батаљон смијењен са својих првобитних положаја, од стране 4 батаљона VI Црногор. У. бригаде и по наређењу овог Штаба пребачен на просторију села Броћанац.

Овог дана примљено је наређење од Штаба Приморске оперативне групе за разбијање концентрације њемачко-четничко-усташких банди са проеторије: Дубочани — Моско — Скроботно — Паник — Орах и Чепелица. Истог дана поменути бат. VI бригаде стављен је под Команду овог Штаба.

За извршење овог задатка издато је наређење 1, 2, 3 и 5 батаљону да у току ноћи између 24/25 о. м. нападну и разбију непријатеља на поменутој прсстории.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 25/У1-1944 Облачно са вјетром Промјенљиво	Официра	63
	Подофиц.	69
	Комесара	44
	Бораца	396
	Другар.	103
	Талијана	25
	Свега	700
	Пушака	458
	П. митраљ.	54
	Митраљ.	5
	Противтенк. пуш.	4
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	**128**

У току ноћи између 24 и 25 и данашњег дана наши су батаљони извршили напад на непријатеља на поменутој просторији, разбили истога, нанијевши му губитке од 9 *мртвих* војника, *15 рањених* и *3-ица* су се предала нашим јединицама и јавила се у нашу војску. У овој борби ми смо имали једног лакше рањеног.

У овој борби пало је у руке нашим јединицама 10 пушака, са нешто муниције, коња 26 и већа количина живежних намирница.

По извршеном задатку наше су се јединице истог дана у 21^{h} повратиле на своје првобитне положаје.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 26/У1-1944 Промјенљиво ведро и облачно	Официра	63
	Подофиц.	69
	Комесара	44
	Бораца	396
	Другар.	103
	Талијана	25
	Свега	700
	Пушака	458
	П. митраљ.	54
	Митраљ.	5
	Противтенк. пуш.	4
	Бацача	4
	М. бацача	4
	Коња	128

Овога дана код свих наших јединица без промјене, батаљони који су били у акцији одмарали су се.

Командант, мајор
Обрад Егић

Вилусе: 27/У1-1944 Ведро	Официра 63 Подофиц. 69 Комесара 44 Бораца 396 Другар. 103 Талијана 25 Свега 700 Пушака 458 П. митраљ. 54 Митраљ. 5 Противтенк. пуш. 4 Бацача 4 М. бацача 4 Коња 128	Овога дана 1 батаљон пребацио се на просторију села Мокри До — Пилатовци, са задатком затварања правца од Билеће. 2 батаљон преузео је своје етаре положаје од 4 батаљона, а 4-ти се рокирао на своје старе положаје. Код осталих јединица без промјене. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: 28/У1-1944 Ведро	Официра 63 Подофиц. 69 Комесара 44 Бораца 396 Другар. 103 Талијана 25 Свега 700 Пушака 458 П. митраљ. 54 Митраљ. 5 Противтенк. пуш. 4 Бацача 4 М. бацача 4 Коња 128	Овог дана код свих јединица без промјене. Значајнијих промјена није било. Командант, мајор **Обрад Егић**
Вилусе: 29/У1-1944 Ведро	Официра 63 Подофиц. 69 Комесара 44 Бораца 396 Другар. 103 Талијана 25 Свега 700	Овога дана 3 батаљон пребацио 5 батаљон: пребацио се са просторије Броћанац на просторију Петровићи.

	Пушака	458	Код оеталих јединица без промјене.
	П. митраљ.	54	
	Митраљ.	5	Командант, мајор
	Противтенк. пуш.	4	**Обрад Егић**
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	128	
Вилусе: 30/У1-1944 Промјенљиво	Официра	63	
	Подофиц.	69	
	Комесара	44	
	Бораца	396	
	Другар.	103	
	Талијана	25	Овога дана код свих јединица
	Свега	700	
	Пушака	458	Командант, мајор
	П. митраљ.	54	**Обрад Егић**
	Митраљ.	5	
	Бацача	4	
	М. бацача	4	
	Коња	128	

Овога дана распоред непријатеља био је овакав:

Гарнизон Грахово: јачина непријатеља око 200 Нијемаца, 300—400 четника и око 350 жандара. Непријатељ је добро наоружан и снабдјевен са већом количином муниције. Намјере су непријатеља дефанзивне.

Гарнизон Требиње: јачина непријатеља око 800 „Вражјака",[0] око 300 Нијемаца, око 200—250 усташа, око 300 милиције и< 700—800 четника. Непријатељ је добро наоружан и снабдјевен са већом количином муниције. Намјере су непријатеља дефанзивне.

Гарнизон Билећа: јачина непријатеља око 1800 четника — злико-

[9] **Припадници „Вр^жје дивизије"**

Официра	63
Подофиц.	69
Комесара	44
Бораца	396
Другар.	103
Талијана	25
Свега	700
Пушака	458
П. митраљ.	54
Митраљ.	6
Против-тенк. пуш.	5
Бацача	4
М. бацача	4
Коња	128

ваца, прилично наоружаних. Намјере су непријатеља дефанзивне.

Код непријатеља у наведеним гарнизонима морал је врло слаб, колебање из дана у дан све веће и врши се дјелимично осипање из дана у дан.

Распоред наших јединица овог дана био је овако:

1 батаљон на просторији села Коравница — к. 775 — Пилатовци — Долови — Кита (к. 1154), са задатком држање непријатеља у блокади у гарнизону Билећа.

5 батаљон на просторији села Петровићи — Илијино Брдо, са задатком бригадне резерве и контролисања правца преко Дубочана и Манастира Косијерово.

2 батаљон на просторији села Добри Дуб (к. 1076), Раљев Кук (к. 831) са задатком затварања гравца од Требиња преко Гранчарева.

4 батаљон на просторији и сектору Клобук — Миротинске Греде са задатком затварања правца од Д. и Г. Ластве и Скочгрма.

1 и 2 бокељ. батаљон на просторији и сектору Зебљак — к. 1164 — Омутић (1074) — Орао (1056) — Закурјај са задатком држање у блокади непријатељ. гарнизона Грахово.

4 батаљон VI Црногор. бригаде на просторији сектора Лапов До — Пиштети, са задатком држања непријатељ. гарнизона Грахово у блокади.

3 батаљон ове бригаде на одмору у селу Вилусима.[10]

[10] **Наставак дневника биће штампан у Осмој књизи III тома „Зборника".**

II

NJEMAČKA DOKUMENTA

BR. 325

ZAPOVIJEST KOMANDANTA PRVOG BATALJONA ČETRNAESTOG SS BRDSKOG LOVAČKOG PUKA OD 26 JUNA 1944 GOD. ZA PRELAZ NA LIJEVU OBALU LIMA NA SEKTORU BIJELOG POLJA[1]

I BAT. 14 SS BRD. LOVAC. PUKA

BAT. KOMANDNO MJESTO 26.VI.44

BAT. ZAPOVIJEST

za prelaz preko Lima i obrazovanje mostobrana noću od 26/27.VI.44

1) **Neprijatelj** se povukao sjeverno, zapadno i jugozapadno od r. Lima i sa glavninom ponovo se utvrdio na dominirajućim visovima 6 km zapadno od Bijelog Polja.
Isturene slabije snage primijećene su odmah zapadno od obale.[2]

2) Bat. bez komore prebaciće se 27.VI.44 počevši od 00.15 časova u više talasa preko Lima.

Napadna grupa A (ojač. 2 četa) kod Strojtenice

Napadna grupa B (ojač. 1 četa i Stab bat.) kod Rasova

Napadna grupa C (ojač. 3 četa) kod Loznice

Prelaz ima da se izvrši pomoću splavova izgrađenih od pionir, čete, odnosno gaženjem na pronađenim gazovima. Prilikom gaženja ljudstvo ima međusobno da se drži, plivači naprijed.

3) **Napadne grupe** ima da dostignu visove koje sam naredio (ranije usmeno) i to:

[1] **Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg br. 7/1, k. 11.**

[2] **O rasporedu jedinica NOVJ i situaciji oko Bijelog Polja vidi u dok. br. 322.**

Napadna grupa A: vis k. 701 (jedan vod očistiće selo Nedakusi), vis 0.5 km sjeverno-sjeveroistočno od k. 700.

Napadna grupa B: kad savlada neprijateljski otpor u južnom dijelu Nedakusa — k. 700 — skrenuće na jug — Priostrelj — vis kod slova »B« od Banja Sela (0.5 km sjeverno-sjeverozapadno od k. 812).

Napadna grupa C: kad zauzme vjerovatan neprijateljski položaj na Brdu (1.5 km sjeveroistočno od Bijelog Polja) — skrenuće na jugozapad — očistiće Bijelo Polje sa jednim vodom pod komandom SS potporučnika Lobea (ranije usmeno) -— vis kod k. 922.

4) Prelaz bataljona preko Lima na naređenim mjestima prelaza osiguravaće po jedno mitraljesko odjeljenje 4 čete i 1 lovačka desetina dotične napadne grupe (ranije usmeno).
5) Naređene napadne ciljeve napadne grupe moraju bezuvjetno da dostignu do svanuća. Slabiji neprijateljski otpor mora brzo da se slomi.
6) Na dostignutim napadnim ciljevima trupa mora odmah da se ukopa i dobro maskira, kako bi sve eventualne protivnapade, u svakom slučaju mogla da odbije.
7) Napad pojedinih navedenih grupa potpomagaće sa k. 1006 Obrov artiljerija, magljenici i pt. oruđa.
8) **Veza:**
Napadne grupe po jednu radio stanicu.
9) **Svjetlosni znaci:**
bijelo = ovdje smo
crveno = u pravcu — neprijateljsko otporno gnijezdo
zeleno = pomjeranje vatre unaprijed.
10) Stalo mu je do toga da se prelaz preko Lima izvrši što brže i da se neprekidnim nastupanjem do 04.00 časova dostignu naređeni položaji.[3]

Rau
SS major i kmdt. bataljona

[3] **Zapovijest nije sprovedena uslijed jakog otpora jedinica NOVJ. Vidi dok. br. 326.**

BR. 326

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA ČETRNAESTOG SS BRDSKOG LOVAČKOG PUKA O BORBAMA BATALJONA U PERIODU OD 11 DO 30 JUNA 1944 GODINE[1]

I BATALJ. 14 SS BRD. LOV. PUKA *Stab batalj. 3.IX.44*

14 SS BRD. LOVAC. PUKU

Borbeni izvještaj o akcijama od 11-VI—1-IX-1944[2]

11.VI.44 U 13 časova bataljon je stigao motorizovanim maršem u Prijepolje.
Bataljon je smješten na prostoriji Kolovrata.
Bat. komandno mjesto Kolovrat (3 km jugozapadno od Prijepolja).
Vrijeme lijepo.

12.VI.44 Polazak bataljona u 16.00 časova:
3 četa odvojila se kod Mioske i stigla je u 20.30 časova na Svetu Goru, uhvatila je vezu sa II/14 bataljonom.

Štab i pionirski vod, pošto su savladali jak neprijateljski otpor stigli su u 22.00 časa na južnu ivicu Brajenovića. Jak neprijatelj sa mitraljezima i sred. bacačima nalazi se na Žitinu, k. 1045. Noću, pomoću precizne bacačke vatre, neprijatelj je odbačen i Zitin zauzet.

2 četa zauzela je noću Staro i Vukovo Brdo i u svanuće vratila se bataljonu.
Bataljonsko komandno mjesto Zitin.
Vrijeme: lijepo.

Jedinice: I bat. bez **1** čete, **2** pt. topa, **2** magljenika.
Sopstveni gubici: 4 ranjena, **1** nestao.
Neprijateljski gubici: izbrojano **20** mrtvih, ocijenjeno **30** ranjenih.

13.VI.44 Bataljon se zadržao do dolaska komandanta puka. U 13.00 časova polazak 1 i 2 čete preko Gračanice na visinsko zemljište Kruševo.
Neprijatelj se žilavo brani, ali je odbačen (mitraljeskom i puščanom vatrom). Bataljon je u 20.00 časova u Kruševu. 3 četa ojačana sa 1 pt. topom i 2

[1] **Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1, k. 11.**
[2] **Dio izvještaja od 1 jula do 22 avgusta 1944 god. otštampan je u Osmoj knjizi III toma.**

teška mitraljeza, potpomognuta uspješnom vatrom pt. oruđa, zauzela je u 19.00 časova Bojranski. U bliskoj borbi odbijeni su žestoki neprijateljski protivnapadi.
U toku noći bataljon je produžio nastupanje pravcem Šilježe Brdo—Strmoglavac. U 24.00 časa neprijateljski prepad na marševsku kolonu sa pravca Naščenice.
Bat. komandno mjesto Strmoglavac.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: I bat. 2 pt. topa, 2 magljenika.

14.VI.44 Neprijatelj se povukao prema zapadu na Zečiju Glavu; bat. drži posjednuto visinsko zemljište Kruševo. U 14.00 časova nastupa 2 i 3 četa na Zečiju Glavu. U 19.00 časova savladan je žilav neprijateljski otpor 1 zauzet je vis k.1245,
2 i 3 četa raspoređene su na visu k.1245.
Bat. komandno mjesto Krtoša.
Vrijeme: lijepo.

1 četa sa zadatkom da zauzme Radoviće (4 km jugozapadno od Bukovika) poslije žestoke borbe otstupila je kod Kotline ispred jačeg neprijatelja.
2 i 3 četa odbile su noću žestoke protivnapade nadmoćnijeg neprijatelja.
Jedinice: kao i prošlog dana.
Utrošak municije: 1500 puščanih metaka
12000 mitralj. —„—
600 metaka mašin. pištolja
70 —„— lakih bacača
70 —„— srednj. bacača
100 —„— pt. oruđa
95 —„— bacača plamena
200 puščanih bombi
130 signalnih metaka
Sopstveni gubici: 4 mrtva, 11 ranjenih, 3 ital. dobrovoljca nestala, 3 konja uginula, 1 ranjen.
Neprijatelj, gubici: izbrojano 37 mrtvih, izbrojan 41 ranjenik, ocijenjeno 62 ranjena.
Plijen: 4 puške (uništene).
Gubitak: 7 sanduka bacačke municije.

15.VI.44 Jake neprijateljske snage nalaze se na prostoriji Jablanovca. Bataljon će napasti ove neprijateljske snage sa linije Zečija Glava—Rakovac.
1 četa: sa Rakovca — k.1093 — Nikolići.

Štab i pionirski vod Krtoša — Bačulovina.
2 i 3 četa: Zečija Glava — Mataruge — Jablanovac — Jagnjilo.
U 16.00 časova bataljon je stigao na naređene napadne ciljeve, bez naročitih događaja.
Oko 19 časova 2 četa na Jablanovcu, 3 četa na Jagnjilu napadnuta je od jakih neprijateljskih snaga. Ove čete, odmah po padu mraka, povukle su se do bataljona na k.1093. Tu je uhvaćena veza sa 11/14 bataljonom.
Neprijatelj jako pritiskuje sa Jablanovca — Zand, st. i Krtoša. Neprijatelj maršuje sa jakim snagama preko pravca Nikolići — Javorje prema jugoistoku.
Bat. komandno mjesto na k.1093.
Vrijeme: kiša.
Jedinice: kao prošlog dana.
Utrošak municije: 1200 puščanih metaka
12000 mitraljes. —„—
600 metaka mašin. pištolja
40 —„— lakih bacača
100 —„— sred. bacača
30 —„— pt. oruđa
160 puščanih bombi
50 ručnih bombi
Sopstveni gubici: 4 mrtva, 8 ranjenih.
Neprijateljski gubici: izbrojano 23 mrtvih i ocijenjeno 30 ranjenih
Gubitak u materijalu: 1 laki bacač M.42, 6 sanduka municije, 2 puške, 3 rezervne cijevi.

16.VI.44 Prema naređenju bataljon se povukao u 03.00 časa sa k.1093 na pukovsko komandno mjesto k.1043, gdje je primio naređenje da nastupa na Skokuće; u 17.00 časova uhvatila je 2 četa na Skokućama vezu sa 5 četom.
U 16.30 časova puk je naredio da se bataljon prikupi kod Kolovrata i da se tamo smjesti u ranijem bivaku.
Bat. komandno mjesto Kolovrat.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: kao prošlog dana.

17.VI.44 U 03.00 časa prebačen je bataljon motorizovanim maršem preko Prijepolja — Sjenice u Raždaginju.
Bat. komandno mjesto Raždaginja.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: 1 bat. 3 pt. topa, 1 magljenik.

18.VI.44 U 16.00 časova krenuo je bataljon sa Raždaginje u dvije marševske kolone:

1 marševska kolona: Žilavo Brdo — zapadna ivica Buđevo — Stališar k.1213 — k.1168 — Uglo.

2 marševska kolona: Dobra Voda — Buđevo — put prema jugu — Uglo.

Dolazak u Uglo u 22.00 časa.

Vrijeme: lijepo.

Jedinice: kao prošlog dana.

19.VI.44 U 02.00 časa polazak bataljona iz Ugla sa *zadatkom da kod Bijelog Polja obrazuje mostobran preko Lima.*

U 11.10 dostigla je desna napadna grupa (ojačana 2 četa) Stublo. Dalji napad prema istoku zaustavljen je, pošto je Kurilo k.1315 bilo jako posjednuto od neprijatelja.

3 četa, pošto je savladala jak neprijateljski otpor, dostigla je Šipovice i k.1193.

1 četa dostigla je u 13.00 časova Ivanje bez dodira sa neprijateljem.

Bataljon je u 13.30 časova stigao na liniju Kurilo — Mušino Br. — Ivanje, pred Zminjacem. Napad je zaustavljen uslijed jake neprijateljske vatre (mitraljeske i sred. bacača).

Bat. komandno mjesto na k.1093.

Vrijeme: kiša.

Jedinice: kao prošlog dana.

Sopstveni gubici: . . .

Neprijateljski gubici: ocijenjeno 30 mrtvih.

20.VI.44 U 10.00 časova 3 četa izvršila je juriš na Kurilo i zauzela k.1345.

1 četa napala Mušino Br. i tom prilikom ranjen je poručnik SS Šicenhofer.

Bataljon nastupa preko Mušinog Br. na Zminjac. Poslije kraće vatrene borbe sa jedncm italijanskom neprijateljskom jedinicom zauzeto je Dubovo. Neprijatelj je otstupio prema zapadu.

Bat. komandno mjesto Dubovo.

Vrijeme: lijepo.

Jedinice: kao prošlog dana.

Utrošak municije:

6000	mitralj.	metaka
1000	puščanih	metaka
300	metaka mašin.	pištolja
40	—,,—	lakih bacača
35	—,,—	sred. bacača
20	—,,—	magljenika
30	—,,—	pt. oruđa

Sopstveni gubici: 8 ranjenih.
Neprijateljskih gubitaka: Izbrojano 12 mrtvih, ocijenjeno 30, 1 zarobljen.
Flijen: 1 laki mitraljez italijanski, 4 puške.

21.VI.44 U 16.00 časova neprijatelj je napao iz pravca Kaminije bataljon (bez 2 čete) na Dubovu. Napad je odbijen koncentričnom vatrom pt. oruđa, magljenika i teških mitraljeza.
U 17.00 časova stigao je komandant puka i bataljon je otpočeo napad prema zapadu.
Čelni vod Nobla poslije kraće borbe zauzeo je k. 809;

1 četa sa dijelovima 3 čete odbacila je neprijatelja u bliskoj noćnoj borbi sa Krstača;
3 i 1 četa jurišem zauzimaju od neprijatelja jako posjednuti strmi vis k.981 Gradinu.
Bat. komandno mjesto na k.981.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: kao prošlog dana.

Utrošak municije: 7300 mitralj. metaka
200 metaka mašin. pištolja
120 puščanih bombi
30 metaka sred. bacača
40 —„— p. oruđa
30 signalnih metaka
Sopstveni gubici: 1 ranjen.
Neprijatelj, gubici: izbrojano 9 mrtvih, ocijenjeno 15 ranjenih, 1 zarobljen.

22.VI.44 11.00 časova otpočelo nastupanje sa k. 981 prema zapadu.

3 četa do noći jurišem je zauzela tri visa koji leže između k.981 — k.1006.'

Bataljon je prodro do na 1 km ispred Obrova k.1006.
1 četa, koja je imala u desno kao zastor na k.812 jedan vod pod komandom SS poručnika Adama, odbila je neprijateljski bočni napad.
U 20.30 izvršen raspored na polaznom položaju za noćni napad na k.1006. Bataljon je raspoređen u 3 napadne grupe:
1 četa pod komandom SS potporučnika Beneša, radi obuhvata desno,
2 četa i štab, frontalno,
3 četa, lijevo.
Pionirski vod ostaje radi zastora na visovima između k.1006 — 981 Odrin.

1 četa, uslijed neprohodnog grmlja i opasnosti da bude opkoljena, povukla se na polazne položaje i odatle do pukovskog komandnog mjesta.
2 i 3 četa i štab jurišaju na k.1006 i odbacuju sa visa neprijatelja, koji se žilavo branio, i odbijaju u toku noći 3 žestoka protivnapada.
U 24.00 časa odbačen je sa Odrina pionirski vod, koji je otstupio do pukovskog komandnog mjesta (vis k.981).
Ovaj od nas preduzet noćni napad potpuno je iznenadio neprijatelja i izazvao kod njega veliku pometnju jer je, prema vođenim dnevnicima, u isto vrijeme trebalo da pođe da uništi »zaokružene Nijemce«.
Do svanuća *neprijatelj se povukao sa ovostrane obale Lima*, porušivši most kod *Bijelog Polja,* čvrsto posjevši onostrano visinsko zemljište.
Bat. komandno mjesto Obrov k.1006.
Vrijeme: promjenljivo.
Utrošak municije: 1600 puščanih metaka
4500 mitralj. —„—
350 metaka mašin. pištolja
40 —„— lak. bacača
50 —„— sred. bacača
65 puščanih bombi
100 ručnih bombi
' 32 metka magljenika
55 —„— pt. oruđa
Sopstveni gubici: 2 mrtva, među njima SS potporučnik de la Chane, 22 ranjena.
Neprijatelj, gubici: izbrojano 34 mrtva, izbrojano 100 ranjenih (iskaz stanovništva).
Plijen: 3 laka mitralj. (engleska), 4 puške, municija.
Gubitak u materijalu: 1 laki mitralj. M 42 izgubljen,
1 laki mitralj. M 42 uništen.

23.VI.44 Bataljon posjeda položaj na i oko k. 1006. Neprijatelj tuče pt. oruđima, bez uspjeha, k. 1006. Izviđanjem da li je neprijatelj posjeo Bijelo Polje ustanovljeno je da je neprijatelj posjeo na onostranoj obali sa bunkerima dobro izgrađeni položaj i da svaki naš pokret tuče mitraljeskom i pt. vatrom.
Bat. komandno mjesto Obrov 1006.
Vrijeme: promjenljivo.
Jedinice: kao prošlog dana.

Utrošak municije: 4500 mitralj. metaka
1400 puščanih —,,—
195 puščanih bombi
95 metaka lakih bacača
124 —,,— **sred.** bacača
40 —,,— magljenika
45 —,,— pt. oruđa
132 ručne bombe
40 signalnih metaka

Sopstveni gubici: 6 mrtvih, 28 ranjenih.

Neprijatelj, gubici: izbrojano 31 mrtav, ocijenjeno 60 ranjenih.

24.VI.44 Komandant puka stigao je u bat. komandno mjesto na k. 1006 da bi dao bataljonu uputstva za obrazovanje mostobrana. Upućene su patrole da izvide prelaze preko rijeke:
2 četa ustanovila je zgodne prelaze kod Rasova, Strojtenice i Negnjeva. Na drugoj obali primijećeni su neprijateljski mitraljezi i pojedini strijelci u žitu, i živo patroliranje duž druma.
Bat. komandno mjesto Obrov k. 1006.
Vrijeme: kiša.
Jedinice: kao i prošlog dana.

25.VI. Izviđanje da bi se ustanovili najprikladniji prilazi Limu radi noćnog prelaza.
Neprijateljska artiljerija tuče poslije podne k.1006, ali bez uspjeha.
Bat. komandne mjesto Obrov k. 1006.
Vrijeme: lijepo.

26.VI.44 3./7 četi potčinjeni pioniri grade splavove radi prebacivanja bataljona.
A. Napadna grupa (ojač. 2 četa) kod Strojtenice;
B. —,,— („ 1 četa i štab) kod Rasova;
C. —,,— („ 3 četa) kod Loznice.
Izgrađeni splavovi pokazali su se obzirom na brzi tok i mrak kao nepodesni[15].
Nije uspjelo više pokušaja prelaza preko rijeke uslijed smetnji i uporne neprijateljske odbrane. Naročito kod Rasova i Strojtenice neprijatelj se utvrdio sa mitraljezima na samoj drugoj obali.
U svanuće bataljon se povukao na k. 1006.
Jedinice: I bat. 3 pt. oruđa, 1 magljenik, 3/7 pionir.
Sopstveni gubici: 1 mrtav, 5 ranjenih.

[3] **O pokušaju prelaza rijeke Lima vidi zapovijest komandanta Prvog bataljona 14 SS puka, dok. br. 325.**

Utrošak municije: 1400 mitralj. metaka
100 puščanih —„—
10 puščanih bombi
16 pt. metaka
20 sred. bacača

27.**VI.44** U 19.00 časova upućena je izviđačka patrola 1 čete sa k. 1006 preko Rastoka — Boljanina duž visinskog grebena na Rasovo u cilju izviđanja da li se je neprijatelj prebacio ili da li izviđa mjesta prelaza.
U 22.00 časa upućena je 3 četa na Pripčiće, k. 755, radi čišćenja šume, vratila se u svanuće bez naročitih događaja.
Bat. komandno mjesto Obrov k. 1006.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: kao prošlog dana.

28.VI.44 Ojačani vod 2 čete u 13.00 časova nalazi se više Rasova radi osiguranja desnog boka bataljona i radi sprečavanja eventualnog neprijateljskog pokušaja prelaza.
Bat. komandno mjesto Obrov k. 1006.
Vrijeme: lijepo.

29.VI.44 Vod 2 čete i dalje je ostao više Rasova i 'tuče vatrom iz mitraljeza i srednjih bacača neprijateljske pokrete u Nedakusima. Izviđačka patrola upućena je noću 30.VI. na Pripčiće — k. 981 — Odrin, vratila se bez naročitih događaja.
Jedinice: kao prošlog dana.
Vrijeme: lijepo.

30.VI.44 Bataljon je na k. 1006 bez naročitih događaja.
U 17.00 časova prelazak bataljona na novu prostoriju pravcima: k. 981 — Dubovo — Radulić.
Bat. komandno mjesto Radulić.
Vrijeme: lijepo.
Jedinice: kao prošlog dana.
Utrošak municije: 1200 puščanih metaka
12000 mitraljes. —„—
600 metaka za mašin. pištolje
40 —„— za lake bacače
100 —„— za sred. bacače

Р ЕГИСТАР

А

Абрамовић К. Милан — 206, 282, 334, 342;
Аговица (с. код Берана) — 68;
Аграм Бошко — 557;
Алијагина Врата — 376, 378, 379;
Андријевица — 58, 60, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 196, 204, 279, 324, 331, 332, 341, 342, 391, 414, 428, 429, 431, 439, 487, 492, 533, 548, 579, 582, 589, 590, 667;
Анђелат (с. код Андријевице) — 332;
Асанец — 85;
Асановић Иван — 342;

Б

Бабино (с.) — 68, 251, 278, 347;
Бабић Радомир — 199, 217, 237, 265, 290, 317, 359, 385, 390, 430, 433, 447, 511, 574;
Бабљак — 170;
Бајагић Михаило — 339;
Бајић Спасенија — 752;
Бајов До — 219;
Бакић Лазо — 339;
Бакић Митар — 21, 22, 24, 63, 72, 81, 105, 111, 112, 115, 117, 138, 144, 150, 158, 159, 161, 163, 176, 179, 181, 184, 295, 353, 364, 404, 405, 443, 455, 463, 535, 581, 598, 616, 666, 705, 708;
Балетић Миљан — 570;
Балетић Мујо — 337;
Балићи (с.) — 536, 537;
Бандера (к. 1123) — 495, 506;
Бандићи (с.) — 312;
Баљ — 582, 583;
Бањани — 203, 237;
Баре (с.) — 68;
Баре Радовића — 479;
Бари (Италија) — 129;
Барице (с.) — 93;
Баровић Блажо — 339;
Бата (с.) — 222, 253, 260, 317, 734, 776;
Батаљон беранско-андријевички — 531, 539, 541;
Батаљон васојевићки ударни — 531, 539, 541, 542;
Батаљон допунски Другог ударног корпуса НОВЈ — 228;
Батаљон пратећи Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку — 112;
Батаљон пратећи Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ — 360, 361;
Батаљон трећи Прве далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 127;
Батаљон први Друге далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 727, 734, 735, 736, 737, 738, 740, 751, 752, 757, 758, 762, 765, 771, 772, 775, 776, 782, 783, 784, 786;
Батаљон други Друге далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 727, 730, 736, 737, 738, 739, 740, 745, 749, 751, 772, 784, 786;
Батаљон трећи Друге далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 116, 344, 730, 734, 735, 736, 741, 745, 750, 751, 757, 758, 761, 764, 765, 767, 768, 771, 774, 776, 782, 783, 786;
Батаљон четврти Друге далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 344, 734, 736, 738, 741, 748, 749, 750, 751, 768, 771, 772, 774, 784, 786;
Батаљон пети Друге далматинске (пролетерске) НОУ бригаде — 739, 740, 743, 751, 757, 758, 774, 782, 783, 784, 786;
Батаљон први Прве бригаде дивизије „Гарибалди" — 626;

Батаљон први Четврте санџачке НОУ бригаде — 167;
Батаљон други Четврте санџачке НОУ бригаде — 167;
Батаљон четврти Четврте санџачке НОУ бригаде — 167;
Батаљон први Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 62, 477;
Батаљон други Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 73, 79, 82, 477;
Батаљон трећи Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 74, 81, 477;
Батаљон четврти Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 62, 477;
Батаљон пети Четврте (црногорске) пролетерске бригаде — 82, 85;
Батаљон први Пете (црногорске) пролетерске бригаде — 11, 91, 204, 205, 279, 445, 448, 480, 497, 504;
Батаљон други Пете (црногорске) пролетерске бригаде — 204, 205, 279, 340, 411, 418, 496, 646, 717;
Батаљон трећи Пете (црногорске) пролетерске бригаде — 88, 204, 205, 279, 497, 625, 717;
Батаљон четврти Пете (црногорске) пролетерске бригаде — 72, 73, 87, 204, 205, 209, 354, 355, 367, 411, 497;
Батаљон први Шесте црногорске НОУ бригаде — 66, 93, 103, 218, 219, 258, 266, 285, 291, 305, 306, 307, 343, 372, 566, 569;
Батаљон други Шесте црногорске НОУ бригаде — 93, 94, 103, 305, 306, 307, 322, 362, 372, 387, 464, 566, 730, 735, 736, 737;
Батаљон трећи Шесте црногорске НОУ бригаде — 103, 218, 219, 265, 266, 291, 305, 306, 372, 464, 499, 566, 727;
Батаљон четврти Шесте црногорске НОУ бригаде — 93, 94, 103, 266, 291, 292, 306, 307, 310, 328, 344, 744, 745, 774, 786;
Батаљон први Седме црногорске НОУ бригаде — 108, 170. 209, 375, 377, 393, 410, 412, 423, 490, 513, 539, 542, 543, 610, 625, 649, 650, 651, 657, 698, 711;
Батаљон други Седме црногорске НОУ бригаде — 108, 171, 375, 378, 379, 394, 411, 412, 422, 490, 539, 542, 562. 594, 611, 626, 649, 651, 652, 654, 657, 698, 711;
Батаљон трећи Седме црногорске НОУ бригаде — 108, 170, 171, 209, 375, 378, 379, 394, 411, 423, 443, 449, 514, 539, 542, 543, 611, 626, 649, 653, 657, 698, 711;
Батаљон четврти Седме црногорске НОУ бригаде — 108, 170, 209, 375, 377, 393, 411, 412, 422, 423, 449, 514, 530, 540, 541, 542, 562, 594, 611, 626, 649, 653, 654, 657, 684, 698, 711;
Батаљон први Осме црногорске НОУ бригаде — 414, 415, 681;
Батаљон трећи Ос'ме црногорске НОУ бригаде — 648;
Батаљон четврти Осме црногорске НОУ бригаде — 414, 415;
Батаљон први Девете црногорске НОУ бригаде — 351, 417, 453, 480;
Батаљон други Девете црногорске НОУ бригаде — 351, 359, 361, 480, 481;
Батаљон трећи Девете црногорске НОУ бригаде — 351;
Батаљон четврти Девете црногорске НОУ бригаде — 351, 453, 480;
Батаљон први бокељски — 70, 116, 127, 316, 735, 757, 758, 774, 786;
Батаљон други бокељски — 316, 757, 758, 774, 786;
Батаљон четврти Дурмиторског НОП одреда — 97;
Батаљон пети Дурмиторског НОП одреда — 248, 285;
Батаљон четврти Зетског НОП одреда — 15, 239, 377, 393, 410, 412;
Батаљон пети ударни Зетског НОП одреда — 239;
Батаљон први Ловћенског НОП одреда — 73;
Батаљон први Никшићког НОП одреда — 286;
Батаљон други Никшићког НОП одреда — 51, 730, 735;
Батаљон трећи Никшићког НОГ1 одреда — 218, 286;
Бачуловина (с. код Бродарева) — 719;
Башић Звонко — 731;
Башовић Милош — 557;
Беговине (с. код Спужа) — 72;
Безијово (с.) — 101, 351, 477;
Безјово — види Безијово;
Беко Јанко — 71;

Бела Река — 52;
Беласица — 443;
Бељаково Брдо (к. 1408) — 602, 605;
Беране — 20, 58, 60, 81, 85, 86, 87, 105, 106, 112, 158, 164, 178, 196, 204, 276, 277, 278, 332, 342, 347, 391, 414, 428, 429, 430, 431, 439, 464, 466, 467, 484, 487, 488, 491, 492, 500, 512, 513, 518, 523, 530, 538, 539, 543, 548, 579, 583, 589, 590, 597, 648, 649, 652, 667;
Беран Село — 540;
Бери (с. код Подгорице) — 317;
Бијела Гора — 571, 758, 759;
Бијела Стијена — 109;
Бијеле Пољане — 269, 275;
Бијело Брдо — 52, 96;
Бијело Поље — 58, 85, 87, 109, 151, 178, 196, 277, 344, 347, 405, 413, 414, 416, 425, 433. 434, 459, 460, 465, 466, 474, 482, 483, 484, 487, 488. 491, 493, 495, 497, 517, 536, 543, 548, 549, 550, 579, 596, 604, 619, 631, 633, 634, 635, 638, 649, 652, 684, 685, 690, 717, 719, 789, 796;
Бијов Гроб — 57, 73, 108, 646, 647, 657, 717;
Билећа — 10, 18, 24, 25, 26, 29, 51, 114, 116, 117, 141, 142, 259, 296, 301, 524, 558, 636, 770, 771, 785;
Биоце (с. код Сјенице) — 651;
Биоче (с.) — 21, 87, 100, 170, 171, 208, 330, 340, 341, 351, 355, 356, 421, 440, 477, 479;
Бистрица (с.) — 158, 536, 579, 676, 677, 679, 687, 710, 711;
Бистрица (р.) — 590, 678, 699, 710, 711, 712;
Бихор — 204, 277, 346, 437, 597, 599, 619, 633, 635, 640, 649, 658, 666, 675, 717;
Бјелојевићи (с.) — 494;
Бјелопавлићи (предео) — 11, 58, 87, 100, 116, 146, 158, 239, 321, 355, 356, 364, 402, 439, 487, 516;
Благојевић Миле — 337;
Боан — 51;
Бобова Улица (заселак код Грахова) — 741, 743;
Бобово (с.) — 437, 438, 592, 597;
Богданица — 414;
Богетићи — 219, 236, 275, 287, 383, 447, 499, 511, 750;
Богишевац — 75;
Богмиловићи — 66, 266, 310, 322, 328, 499, 745, 750;
Богуновић Милан — 728;
Бодирога Василије — 545;
Божићи (с.) — 85;
Божовић Вукашин — 338;
Божовић Петар — 183;
Божовић др Саша — 151;
Божурово Брдо — 306;
Бојање Брдо — 740;
Бојишта — 495, 506;
Бојовићи (с.) — 85;
Бојовић Обрад — 41, 159, 389;
Бојра — 718;
Бојрански — 792;
Бока Которска — 71, 120, 121, 137, 199, 242, 244, 259, 263, 296, 357, 366, 556, 558;
Боксин До (к. 972) — 739;
Болек — 101, 171;
Бољанићи (с.) — 55, 97, 105, 277;
Бољаре — 716;
Бољесестра (с. код Пелева Брија-га) — 60, 64;
Бор (с.) — 651, 653, 657;
Борово — 252, 414, 462;
Боровњачки Крш — 461;
Бошковић Војислав — 339;
Брајеновићи — 791;
Брајковац (с. код Комарана) — 277;
Брајовић Божидар — 182;
Брајовићи — 239;
Брајовић Јакша — 238;
Брајовић Јокаш — 182;
Братогош — 51;
Братоножићи — 210, 355, 442, 446, 447, 451, 479;
Братосавина — 97;
Брвеница (с.) — 62;
Брезовац — 690, 698, 710;
Брезовице — 100;
Бригада прва бокељска НОУ — 226, 264;
Бригада прва дивизије „Гарибалди" — 460, 466, 501, 588, 635, 676, 679, 681, 693, 694, 710;
Бригада друга дивизије „Гарибалди" — 160, 501;
Бригада трећа дивизије „Гарибалди" — 160;
Бригада друга далматинска (пролетерска) НОУ — 115, 116, 126, 142, 216, 235, 263, 308, 315, 316, 343, 383, 389, 408, 431, 510, 560, 571, 590, 636, 721;
Бригада прва крајишка НОУ — 647, 717, 718;
Бригада четврта крајишка НОУ — 632, 639, 640;

Бригада десета крајишка НОУ — 639;
Бригада јужноморавска (од 11 фебруара 1944 год. Трећа српска) — 123;
Бригада шеснаеста муслиманска НОУ — 628;
Бригада друга пролетерска — 122;
Бригада трећа санџачка НОУ — 58, 63, 86, 87, 109, 123, 150, 167, 197, 278, 283, 348, 365, 414, 435, 437, 461, 466, 512, 520, 524, 544, 545, 588, 592;
Бригада четврта санџачка НОУ — 55, 63, 75, 76, 95, 150, 166, 197, 277, 278, 283, 347, 348, 365, 414, 435, 437, 456, 462, 466, 483, 520, 545, 588, 592;
Бригада трећа српска — 590, 666, 671, 675, 687;
Бригада трећа херцеговачка НОУ — 24;
Бригада десета херцеговачка НОУ — 125;
Бригада једанаеста херцеговачка НОУ — 126;
Бригада дванаеста херцеговачка НОУ — 126, 216, 235, 358, 432, 469, 511;
Бригада четврта (црногорска) пролетерска — 43, 56. 58, 73, 77, 80, 82, 86, 97, 98, 105, 106, 121, 151, 168, 365, 476, 590, 609, 611, 617, 621, 623, 625, 635, 666, 668, 671, 675, 679, 682, 685, 687, 690, 711;
Бригада пета ' (црногорска) пролетерска НОУ — 11, 43, 56, 58, 86, 87, 88, 99, 123, 163, 196, 204, 279, 330, 332, 340, 357, 368, 376, 381, 391, 397, 402, 409, 416, 427, 433, 443, 460, 466, 483, 484, 485, 488, 489, 491, 492, 496, 504, 505, 506, 520, 536, 547, 549, 579, 581, 589, 596, 597, 598, 599, 603, 604, 609, 610, 617, 619, 620, 621, 625, 634, 656, 662, 692, 693, 694, 709, 716;
Бригада шеста црногорска НОУ — 21, 57, 58, 60, 64, 66, 87, 92, 102, 113, 115, 119, 127, 142, 177, 200, 216, 218, 235, 236, 248, 257, 262, 265, 268, 274, 285, 288, 290, 304, 308, 310, 315, 316, 322, 328, 341, 354, 355, 358, 362, 371, 383, 384, 385, 386, 389, 408, 429, 431, 432, 439, 446, 463, 469, 499, 525, 560, 571, 572;
Бригада седма црногорска НОУ — 7, 57, 58, 59, 73, 86, 87, 108, 123, 170, 208, 341, 345, 354, 369, 375, 381, 392, 397, 398, 402, 409, 410, 417, 420, 421, 422, 425, 429, 431, 439, 443, 449, 455, 460, 466, 467, 472, 474, 483, 484, 485, 488, 489, 490, 505, 506, 512, 523, 530, 538. 543, 547, 550, 562, 579, 582, 590, 593, 596, 598, 599, 601, 603, 604, 605, 607, 609, 610, 617, 619, 620, 621, 622, 624, 634, 638, 649, 656, 666, 667, 675, 676, 677, 679,, 680, 681, 683, 684, 689, 692, 694, 698, 710, 711, 716, 717;
Бригада осма црногорска НОУ — 19, 45, 111, 120, 143, 148, 172, 174, 182, 197, 277, 278, 283, 347, 365, 416, 434, 437, 460, 466, 484, 495, 506, 520, 537, 545, 588, 592, 600, 603, 609, 619, 633, 667, 677, 679, 681, 683, 684, 688, 689, 693, 694, 699, 701, 702, 710, 711, 717, 718;
Бригада девета црногорска НОУ — 175, 256, 289, 336, 339, 345, 349, 359, 376, 381, 402, 409, 413, 420, 426, 439, 440, 441, 445, 446, 447, 451, 467, 476. 486, 504, 516, 517, 524, 575, 645, 659, 710;
Бригада прва шумадиска (од 11 фебруара 1944 год. Трећа српска) — 123;
Бродарево — 55, 73, 85, 87, 95, 196, 276, 277, 284, 320, 405, 433, 484, 487, 488, 491, 500, 517, 520, 532, 536, 537, 538, 548, 596, 597, 631, 633, 634, 646, 647, 656, 684, 717, 720;
Броз Јосип-Тито — 8;
Броћанац — 119, 153, 218;
Брсково — 465, 493;
Брскут — 60, 93, 94, 170, 209, 479, 480;
Бубало Светозар — 336, 337;
Буковац (к. 972) — 540;
Буковик — 536, 537;
Буково Брдо — види Вуково Брдо;
Булатовић Веселин — 77, 81;
Булатовић Јакша — 337;
Булатовић Лакић — 110, 229;
Бурењ — 461;
Бурић Саво — 99, 152, 169, 671;
Буроња — 318;
Бурум — 376;
Буч (с.) — 539;
Бушње (с.) — 62;

В

Вардар (код Грахова) — 738, 742;
Вардиште — 499;
Васојевићи (предео) — 327;
Велестово — 558;
Вели Крш — 85;
Велика (с.) — 332;
Велика Жупа — 277, 348;
Велимље — 51, 119, 307, 383, 396;
Веље Брдо (код Подгорице) — 15, 56, 368, 376, 384, 385, 390;
Веље Брдо (к. 1261 код Никшића) — 219;
Вежешник — 171, 417, 419, 421, 423;
Веруша — 351, 480;
Видовић С. Жарко — 193, 200, 278, 348, 366, 460, 523, 547, 630, 689;
Видре (с.) — 62;
Вијенац — 347, 639;
Вилац (с.) — 65;
Вилотијевић др Радош — 249;
Вилусе — 18, 21, 24, 26, 51, 57, 58, 66, 113, 117, 120, 199, 219, 235, 236, 306, 307, 396, 728;
Винићи (с. код Даниловграда) — 355, 356;
Виницко Брдо — 718, 719;
Висока Глава (к. 755) — 741;
Вишеград — 95;
Вишњево — 716;
Вјетарник — 421, 445, 458, 479, 480;
Владушић Душан — 737;
Влајчевић Анте — 724;
Влаховићи (с.) — 97, 278, 624, 629;
Влаховић Маријан — 338;
Влаховић Мирослав — 229, 337;
Влаховић Станко — 339;
Војводић Милијана — 464;
Војводић Радивоје — 407;
Војовић Обрад —• види Бојовић Обрад;
Воротовић Божо — 338;
Вражегрмци — 241;
Вранићке Њиве — 145, 239, 330, 354, 367, 397;
Врања Стијена — 662, 718, 719;
Врањеш Илија — 738;
Врањештица — 462;
Врбања — 199, 636;
Врбица (с. код Берана) — 68, 69, 657, 699;
Врбица (Г. и Д. код Подгорице) — 398, 477;
Врбница (с.) — 177, 711;
Врдница — види Врбица (код Берана);
Врела Рибничка — 349;
Врмош — 78, 80, 81, 87, 170, 280, 332, 370, 440, 480, 584;
Вруља — 278;
Врх (с.) — 651, 698, 699, 710, 711;
Врхови (к. 1616) — 618, 651, 717;
Врховни штаб НОВ и ПО Југославије 121, 139, 207, 247, 267, 275, 287, 319, 320, .335, 352, 357, 364, 396, 403, 405, 413, 428, 440, 441, 442, 444, 449, 454, 455, 458, 471, 474, 482, 483, 487, 488, 491, 500, 511, 523, 532, 533, 581, 636, 643, 644, 648;
Врчане — 617;
Вршево (с.) — 654;
Вујанић Петар — 724;
Вујовић Перо — 338;
Вујотић Лука — 229;
Вујошевић Ђоко — 577;
Вујошевић Љубомир — 339;
Вујошевић Радомир — 339;
Вујошевић Станко — 337;
Вукановић Радован — 59, 88, 340, 346, 371, 381, 391, 401, 403, 409, 421, 428, 440, 460, 468, 485, 489, 509, 550, 589, 601, 605, 609, 620, 635, 681, 685, 691, 693, 697;
Вукасовић Милан — 71;
Вукасовић Никола — 302;
Вукићевић Павле — 557;
Вукићевић Радивоје — 110;
Вуковић Душан — 565;
Вуково Брдо (с.) — 348, 646, 647, 648, 662, 691, 718, 719;
Вукосавовић Рашко — 715;
Вукчевић Васо — 338;
Вулетић Бруно — 162, 723, 728, 733, 739, 740, 741, 776;
Вучи До — 51, 533;
Вучинић Васо — 337;
Вучковић М. Љубо — 591, 674, 676;

Г

Гаговић Миљан — 249;
Гацко — 10, 24, 25, 26, 120, 192, 263, 458, 524;
Главица (код Даниловграда) — 376, 383, 748;
Главни штаб НОВ и ПО за Санџак — 62, 63, 80, 95, 150, 166;
Главни штаб НОВ и ПО за Црну Гору и Боку — 7, 18, 19, 23, 41, 75;
Глибаћи — 580;
Глизица — 239, 355, 380, 395, 397;
Глуви До — 15;
Годијево — 653;
Годочеље (с.) — 68;

Годуша (с.) — 617, 679, 685;
Гојнић Блажо — 221, 259;
Гојнић Бранко — 15;
Голија — 431;
Горажде (код Берана) — 672, 673;
Горажде (град) — 143, 166;
Горица — 354, 355, 375, 376, 392, 393, 398;
Горње Граховско Поље — 287;
Горње Поље (с. код Никшића) — 113, 118, 119, 444;
Горње Село — 453;
Гостиље — 380, 439, 476;
Гостојевићи — 265;
Гостун — 55, 57, 73, 433, 646, 647, 717;
Готовуша — 97;
Гошево (с.) — 650;
Гоштац (с. код Никшића) — 219;
Граб — 73, 108, 199, 348, 636, 646, 647, 717, 762, 763;
Градац (Г. и Д. код Мељака) — 166;
Градац (с. код Ријеке Црнојевића) — 317;
Градац (к. 1225) — 622;
Градац (к. 1202) — 698, 700, 710;
Градина (код Бијелог Поља) — 689; 690, 700, 701, 702, 710, 711, 712, 719;
Градина (к. 981) — 795;
Гранчарево (Г. и Д.) — 414;
Граховац — 740;
Грахово — 21, 57, 58, 66, 87, 113, 117, 118, 120, 137, 198, 199, 200, 226, 235, 236, 246, 259, 260, 261, 263, 287, 296, 300, 314, 357, 358, 396, 511, 533, 558, 560, 571, 727, 728, 729. 732, 733, 735, 737, 740, 785;
Грачаница — 80, 332, 341, 517, 530, 583, 648, 656, 691, 719;
Грбље — 246;
Гребице — 463, 464;
Грлић (с.) — 56;
Грозданић Миливоје — 210, 381, 395, 412, 424, 451, 513, 542, 543;
Грубелић Јосип — 724, 728;
Група артиљериска Другог ударног корпуса — 534, 704;
Група приморска оперативна — 198, 200, 215, 235, 242, 259, 265, 285, 287, 288, 308, 314, 317, 322, 335, 358, 362, 364, 376, 382, 389, 405, 429, 430, 431, 446, 449, 463, 469, 499, 510, 556, 596, 597;
Грчки До — 562, 563;
Гусиње — 78, 87, 324, 340, 650;

Д

Дабар — 10;
Дамјановић др Момир — види Дамњановић др Момир;
Дамњановић др Момир — 9, 191, 249;
Даниловград — 14, 56, 58, 66, 113, 198, 199, 221, 235, 236, 240, 261, 262, 265, 266, 267, 269, 274, 275, 287, 290, 308, 309, 311, 314, 319, 322, 328, 330, 335, 341, 343, 349, 354, 355, 356, 357, 358, 364, 366, 367, 376, 378, 380, 382, 383, 384, 389, 405, 407, 410, 428, 441, 447, 469, 499, 503, 560, 562;
Дапсићи (с. код Берана) — 649;
Дапчевић Пеко — 21, 22. 24, 34, 40, 55, 63, 72, 105, 107, 111, 112, 115, 117, 141, 144, 150, 158, 159, 161, 163, 176, 179, 181, 184, 188, 194, 195, 197, 208, 214, 230, 234, 247, 257, 267, 272, 276, 284, 287, 295, 308, 319, 320, 335, 353, 357, 404, 413, 414, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 449, 455, 457, 458, 463, 472, 474, 482, 483, 487, 488, 491, 500, 512, 516, 518, 524, 532, 533, 535, 581, 589, 598; 616, 628, 630, 631, 637, 643, 644, 648;
Дахча Ријека — 657;
Дашић Гаврило — 339;
Дедовак (брдо) — 691;
Дедовић Владимир — 183;
Дервиш (В. и М.) -- 739;
Дивизија талијанска „Гарибалди" — 82, 114, 128, 154, 160, 501;
Дивизија пета (крајишка) НОВЈ — 52, 96, 143, 277, 454, 588, 597, 624, 628, 629, 630, 631, 632, 637, 639, 644, 647, 655, 691, 694;
Дивизија друга пролетерска НОВЈ — 10, 52, 133, 135, 143, 166, 277, 454, 579, 588, 589, 597, 664, 666, 675, 679;
Дивизија трећа ударна НОВЈ — П, 21, 56, 57, 72, 86, 88 113, 177, 178 309, 321, 330, 336, 340, 345, 349 364, 366, 381, 391, 392, 396, 401 409, 417, 419, 420, 425, 439, 445 447, 451, 453, 465, 483, 486, 488 491, 496, 501, 503, 516, 536, 538 547, 575, 588, 596, 597, 598, 601 603, 605, 607, 609, 617, 619, 621 622, 631, 633, 638, 645, 646, 647 648, 655, 661, 662, 664, 676, 677 679, 680, 681, 683, 684, 689, 692 694, 698, 709, 714;

Дивизија седамнаеста НОВЈ — 595, 640;
Дивизија двадесет девета херцеговачка НОВЈ — 10, 23, 28, 59, 116, 117, 135, 141, 383, 596, 639;
Дивизија тридесет седма ударна НОВЈ — 193, 196, 273, 276, 283, 346, 364, 365, 433, 437, 483, 487, 501, 504, 505, 518, 537, 544, 548, 579, 588, 591, 596;
Дивизион брдски артиљериски Треће ударне дивизије — 125, 309, 427, 461, 672, 675;
Дијо (с.) — 467;
Добраково — 536;
Добра Пода — 220;
Добре Воде — 562, 563;
Добрише — 536;
Добродол — 653, 654;
Добродоли — види Добродол;
Добрска Плоча — 386;
Добруша — 499;
Долићи (с.) — 601, 602, 605, 607, 609, 617, 621, 651, 654, 690, 717;
Долови (с.) — 66, 266, 383, 423, 439, 744, 750;
Доловско Корито — 253, 254;
Дољанска Главица — 492;
Дољане (с.) — 209, 349, 398, 477;
Доњи Роојевићи — 356;
Драгаљ — 200, 260, 267, 314, 358, 511, 729, 738, 741;
Драговић Владо — 61, 363;
Драговић Душан — 110, 336, 661;
Драговић Мирко — 407;
Драговић Стево — 336;
Драгосава — 278, 347;
Дражевина — 317;
Дракић Спасо — 239;
Драшковина — 108;
Драшковић Бранко — 149;
Драшковић Петар — 557;
Дреновштица (с.) — 328, 499, 745;
Дријенак — 170;
Дрина (р.) — 153;
Дрљевић Гајо — 159;
Дрљевић Драгољуб — 183;
Дрљевић Милован — 151, 182;
Дрљевић Ђ. Саво — 674;
Дубац — 701;
Дубово — 684, 690, 794, 795;
Дубрава — 763;
Дубровник — 226;
Дуга (с.) — 651;
Дуге Долине — 621;
Дуги Лаз — 499;
Дужи (с.) — 458;
Дукло — 463, 557;
Дулић др Војислав — 214;
Дунко Цвитан-Циго — 728;
Дупило — 15;
Дурбаба Јоже — 729;
Дучићи (с.) — 351, 477;
Душке (с.) — 93;

Ђ

Ђаконовић Нико — 109, 171, 210, 381, 395, 424, 531, 564, 584, 606, 612, 623, 627, 655, 658; .
Ђаловићи — 601, 602, 651, 711, 716;
Ђалци (с.) — 373;
Ђерковић Војин-Војо — 67, 225, 344, 529;
Ђопић Стеван — 737;
Ђукановић Јово — 221, 260;
Ђукановић Новак — 203;
Ђулићи (с.) — 82, 85;
Ђурашевић Војислав — 26, 52, 120, 175, 336;
Ђурашковић Андрија — 222, 261, 734;
Ђурђевића Тара — 456;
Ђурђев До — 306, 307;
Ђуричковић Марко — 313;
Ђуришић Павле — 96, 472, 503, 687;
Ђуришић Радосав — 337;
Ђурковић Радомир — 339;
Ђуровић Видо — 338;
Ђуровић Јован — 65, 94, 104, 219, 313, 323, 329, 363, 373;
Ђуровић Марко — 373;
Ђуровић Милисав — 183;

Е

Егић Обрад — 345, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 733, 734, 735, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 774, 775, 776, 777, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785;

Ж

Жабљак — 640;
Жари (с.) — 92, 93;
Ждребаоник (манастир код Даниловграда) — 355, 369, 375, 392, 393, 398;
Жељево — 758, 763, 764, 765, 766, 767. 768:
Жиово — 91;

Жижић Вељко — 65, 67, 104, 114, 323, 373;
Жижић Живко — 77;
Жилиндар — 610, 618, 716;
Житин — 791;
Жубер _ 108;
Жугић Лека — 338;
Жупа Никшићка — 104, 118, 119, 240;
Жута Греда — 356;
Жута Коса — 467;

З

Завала. (с.) — 101, 330, 340, 370;
Загарач (Г. и Д.) — 198, 204, 221 236, 240, 253, 261, 266, 310, 311, 318, 321, 350, 376, 558, 570;
Загоне — 741;
Загора (с.) — 237;
Загорак — 266;
Загорич (с. код Подгорице) — 349;
Заграђе (с. код Берана) _ 347;
Загреда — 204, 221, 240, 310, 328, 390, 749;
Закурјај _ 739;
Заслап — 739;
Затон — 438, 684;
Захумско — 682;
Зачир — 373;
Зекавице (с.) — 167;
Зелетин — 85;
Зета (р.) — 15, 146, 204, 239, 356, 366, 369, 375, 376, 379, 397, 463, 503, 661;
Зећо Авдија — 338;
Зечевић Војо — 110;
Зечија Глава — 663, 718, 792;
Зечја Глава — види Зечија Глава;
Златица (с.) — 100, 370, 393, 477;
Златни Бор _ 581;
Злоречица — 82;
Змињац — 252, 594, 684, 685, 702, 794;
Зоговић Божидар — 184;
Зорић Милан — 624, 632;
Зупци (с.) — 247, 307, 558, 560;

И

Ивановић Војо-Мргуд — 247, 408;
Ивановић Душан — 337;
Ивановић Милорад — 594;
Ивановић Спасоје — 148, 241;
Ивановић Филип — 91;
Иваље — 594, 682, 685, 700;
Иваљица — 52, 196;
Извори — 253, 776;

Ј

Јабланица (Г. и Д.) — 52, 717;
Јаблановац — 793;
Јабука (с. код Матешева) — 82, 93, 103, 170;
Јабука (с. код Пљеваља) — 277, 347, 533, 545, 592, 686, 687;
Јабука (с. код Устиња) — 204;
Јабуке (с. код Грахова) — 727;
Јабуковац — 741;
Јабучна — 460, 467;
Јаворова — 621, 624, 651, 657;
Јаворово — види Јаворова;
Јагњило —• 793;
Јајце — 8;
Јакаљ — 219;
Јакић Велимир — 63, 77, 97, 168, 252;
Јалија — 75;
Јанковић Ђоко — 338;
Јанковићи (с.) — 92, 93;
Јасен — 73, 108, 170, 536;
Јасиковац — 539;
Јауковић Милорад — 339;
Јауковић М. Мићун — 154, 173, 192, 250, 336;
Јауковић Момир — 182;
Јауковић Светозар — 557;
Јауковић Станиша — 557;
Јеленак — 236;
Јеловица — 462;
Јовановић Арсо — 143;
Јовановић Блажо — 724;
Јовановићи — 355^ 356;
Јовићевић Мило — 46. 193, 200, 278, 366, 438, 523, 547, 593, 689;
Јовићевић Нико — 57, 59, 74, 88, 178, 309, 321, 331, 371, 418, 420, 428, 446, 448, 452, 468, 635, 638, 645, 646, 647, 649, 656, 662, 677, 678, 680, 682, 713;
Јововић Бојица — 183;
Јововић Јаков — 221, 260, 359, 407, 499;
Јововић Милисав — 407;
Јојић Живко — 338;

К

Казновица (к. 249) — 146, 356, 357, 367, 368, 370, 376, 391, 397, 401, 492, 496, 497;
Какмуже — 97;
Калаитовић Вук — 519;
Калиновик _ 28, 143, 249;

Калица — 68;
Калопер — 727;
Каљевић Илија — 338;
Камена Гора — 544, 545, 592, 646, 647, 648;
Каменска — 113, 305, 306;
Капа Јован — види Капичић Јован;
Капичић Јован — 59, 340, 346, 371, 485, 509, 550, 601, 605, 620, 697, 724;
Карличић Радован — 338;
Катунска Нахија — 44, 177, 199, 215, 220, 236, 240, 246, 247, 253, 254, 259, 260, 261, 262, 314, 510, 511, 556, 560, 564, 570, 596;
Кековић Владо — 339;
Кецојевић Петар — 29;
Килибарда Радован — 339;
Кисјелица — 60;
Кита (В. и М.) — 219;
Кићево — види Кичево;
Кичава — 109, 348;
Кичево — 414, 433, 434;
Кликовача (с.) — 56, 72, 390;
Клисић Блажо — 222, 261, 734;
Клисница — 66;
Клобук — 772;
Клопот — 60, 65;
Кнежевић Новак — 60;
Кнежевић Раде — 193, 200, 376, 438, 593, 689;
Ковачевић Јово — 183, 229, 339;
Ковијанић Драго — 337;
Коврен — 55, 87, 482;
Козице — 16, 348, 646, 647, 648;
Кокарицка Гора — 321, 349, 354, 370, 376, 417, 477, 478;
Кокошице — 372, 387;
Колашин — 7, 9, 27, 59, 93, 140, 170, 270, 330, 429, 430, 439, 463, 490, 503, 505;
Колашиновићи — 66;
Колин Мира — 673;
Кољеншић Милисав — 336, 352, 481, 486, 578, 661;
Комани — 240, 310, 312, 350;
Комар — 617, 618;
Комарани — 277, 347, 348, 437, 520, 532;
Комине (с.) — 62;
Конавље — 115, 116, 226, 263;
Контар Раде — 178;
Контић Блажо — 557;
Коњиц — 141;
Коњска Глава — 371, 372, 373, 386;
Коњско — 758;
Коњухе (с. код Андријевице) — 78, 82, 85, 280, 332;
Копиље (с.) — 64, 439, 475;
Копито (с.) — 56, 72;
Копривица Душан — 338;
Копривица Јован — 337;
Кораћевац — 219;
Корито (Г. и Д.) — 652, 654, 657, 690;
Корпус други ударни НОВЈ — 9, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 30, 37, 41, 51, 52, 56, 62, 63, 68, 70, 72, 75, 77, 80, 82, 95, 98, 105, 106, 110, 111, 114, 115, 117, 121, 139, 141, 144, 150, 151, 152, 154, 158, 160, 162, 166, 168, 172, 174, 175, 177, 178, 180, 182, 184, 189, 193, 194, 196, 198, 202, 207, 211, 228, 231, 233, 238, 247, 248, 253, 256, 259, 267, 270, 273, 275, 276, 283, 287, 293, 308. 319, 320, 321, 324, 335, 346, 552, 357, 359, 360, 364, 365, 374, 388, 396, 403, 405, 413, 414, 428, 433, 440, 442, 443, 444, 449, 454, 455, 456, 458, 459, 470, 471, 474, 482, 483, 487, 488, 491, 500, 501, 503, 511, 516, 517, 518, 523, 532, 533, 534, 544, 556, 564, 580, 581, 588, 591, 595, 612, 628, 630, 631, 636, 637, 639, 643, 644, 645, 648, 655, 661, 664, 686, 691, 694, 704, 705, 709;
Корпус пети ударни НОВЈ — 180;
Косаница (с.) — 457, 462, 580, 629, 630;
Коси (с. код Шиповице) — 677, 698, 700, 701, 710, 711;
Косић Бранко — 338;
Косићи (с.) — 239;
Косови Луг — 15, 311, 312, 385, 389;
Косовић Новак — 177;
Косор — 100, 170, 171, 210, 477, 478;
Костеница — 594, 701;
Костић Микоња — 159, 389;
Котлићи (с.) — 200;
Коће — 478;
Кочане — 257, 258, 266, 267, 285, 463, 469;
Кошћела — 371;
Кошутиће (с. код Андријевице) — 85, 332;
Кошутићи — види Кошутиће;
Крагујевац — 711;
Крајиновићи — 716;
Краље (с.) — 85;
Краљевић Василь — 183;
Краљске Баре — 93;
Кржања — 480;
Криваче — 356;
Кривокапић Вујадин — 338;

Кривошије — 115, 116, 226, 261, 300;
Крило (к. 820) — 761, 762, 765, 766, 767;
Кричак — 631;
Крња Јела — 741, 743;
Крстајић Вељко — 339;
Крстац — 290, 689, 690, 702, 750, 795;
Крстача — 624;
Круг — 734;
Кругови — 354;
Крупице — 105;
Круси — 317, 362;
Крушевац — 74, 349, 575;
Крушево — 530, 537, 656, 718, 791;
Крушовић Павле — 337;
Крушчица — 609, 618, 621, 624, 657, 716;
Крушчица Планина — 610, 617, 618;
Крџић Мирко — 8;
Кубур — 702;
Кујава — 274, 285, 291;
Кујовић Бранко — 338;
Кулина (к. 1197) — 289, 495, 709, 710;
Куљача Бошко — 255, 264;
Кунак (с.) — 328, 499;
Куњ — 351;
Куња Главица — 763;
Купиново — 67;
Купић (с.) — 266;
Купусце (с.) — 91, 101, 355;
Курило — 252, 355, 376, 383, 653, 682, 684, 698, 700, 701, 710, 711, 747, 794;
Кусиде — 113, 114, 119, 203, 383. 429, 432;
Кути (с.) — 80, 85;
Кутуша — 630;
Кучи (предео) — 11, 18, 58, 86, 87, 88, 100, 340, 345, 349, 356, 398, 402, 417, 425, 428, 439, 441, 442, 444, 447, 451, 458, 476, 477, 479, 486, 487, 491, 504, 524, 645;

Л

Лабан Стеван — 337;
Лабовић Нико —. 336;
Лагатори (с.) — 68, 624, 657;
Лађани (с.) — 96;
Лазаревић Божо — 27;
Лазаревић Љубо — 557;
Лазарев Крст — 204, 385;
Лазине (с.) — 56;
Лазовић Боцо — 41;
Лаковић (др) — 42;
Лалевићи (с.) — 392, 393;
Лалић Леко — 530, 575;
Лалић Рако — 464, 469;
Лаловић Милош — 148, 149;
Ланишта —• 465;
Ланчевић Рака —- 342;
Ласић Емил — 151;
Ластва (Г. и Д.) — 118, 558, 560, 772;
Лаће — 356;
Лашић Ђ. — 221, 259, 261, 350;
Левертара — 456, 505;
Леденице — 261, 263, 739;
Лекић Владо — 183;
Лековина — 433;
Лепенац (с.) — 92, 93, 435, 485;
Лијева Ријека — 21, 61, 87, 93, 101, 102, 170, 171, 209, 210, 341, 351, 354, 355, 360, 421, 448, 455, 458, 476, 477, 479, 494,. 497, 504;
Лијеска — 97;
Лијешта — 101, 351, 477;
Лим (р.) — 68, 95, 177, 277, 348, 467, 520, 536, 539, 540, 547, 548, 549, 583, 589, 591, 596, 599, 634, 636, 639, 664, 667, 685, 687, 692, 693, 694, 697, 709, 712, 714, 719, 720, 789;
Липово (с.) — 228;
Лиса — 415;
Личник (брдо) — 88, 91, 100, 350, 478, 479;
Лозинце (с. код Бијелог Поља) — 108, 652, 655, 789;
Лозница — види Лозинце;
Локва (к. 1288) — 622;
Локвичко Брдо — 85;
Локово — види Луково;
Лопари — 700;
Лопате — 61, 145, 170;
Лубница — 462;
Лужац (с. код Берана) — 539;
Луково — 236, 444;
Лукреција Мило — 85;
Луштица — 242, 245;

Љ

Љескови Доли — 218, 433;
Љешанска Нахија — 73, 80, 240, 253, 254, 308, 323, 329, 382, 384, 432;
Љешевица — 219, 307;
Љешко Поље — 351;
Љешница — 68;
Љубиње — 10;
Љубичић Никола — 671;
Љубиш — 52;

Љубовија (р.) — 492, 505, 506;
Љубовић — 349;
Љуботин —• 15;
Љуће (с.) — 437, 592, 593;

М

Мазић Милица — 252;
Маја Бунар — 602, 651;
Мајсторовина — 415, 416, 434, 465, 467, 493, 506;
Максимовић Миливоје — 183;
Мали Гарач — 318;
Малишић Панто — 159;
Маловић Јосиф — 50, 154, 159, 173, 192, 250, 556;
Ман. Ђурђеви Стубови — 539;
Ман. Морача — 9, 490;
Мандић Глиго — 630;
Мандићи (с.) — 67;
Маочићи (с.) _ 307;
Марковина — 221, 240, 558, 569, 571, 572;
Марковић Блажо — 182, 338, 435, 690;
Марковић Гашо — 337;
Марковић Илија — 221;
Марковић Крсто — 260;
Марковићи (с.) — 331;
Маровић Нико — 23;
Мартинићи (Г. и Д.) — 355, 378, 380;
Мартиновић Бранко — 337;
Мартиновић Нећељко — 120, 175, 203;
Маслине (с. код Подгорице) — 349 370;
Масловар Марко — 71;
Матешево _ 21, 59, 87, 93, 102 108, 170, 208, 209, 341. 452, 455, 462, 504 659;
Матковић Лука — 71;
Матовић Милан — 28;
Матуновић Ново — 183;
Машановић Крцун — 594;
Меворах Јаков — 338;
Медвеђе — 219;
Медено Гувно — 493;
Медун — 88, 91, 100, 101, 171, 351, 355, 357, 477, 478, 480;
Међеђе _ 286, 749, 750;
Међуријечје — 443; 449, 472, 476, 490;
Мезграја — 602, 605;
Мекавац — 371, 372, 386;
Меки До — 109;
Мељак — 55, 105, 196, 278, 347, 365, 374, 595, 597;
Меоце (с.) — 253, 254, 322, 328;
Мештровић Мате — 344, 724, 730;
Мидова Коса — 237, 262, 286;
Мијајловица (брдо код Пљеваља) — 347, 686, 687;
Мијаковићи — 97, 167, 252, 278, 348, 631;
Мијовића Брегови — 145;
Мијаш Димитрије — 337;
Милачић Дара — 104;
Милачић Милован — 183;
Милево Поље — 651;
Милић Милутин — 159;
Милић Радоје — 259;
Милово —• 536;
Милосављевић Мил. — 674;
Милошев Вис (к. 786) — 741;
Милошевић Десанка — 184;
Миоска — 719;
Миоче (с.) —• 347;
Мирашевић Ђорђе — 46, 456, 470;
Митровић Станиша — 338;
Михаиловић Дража — 275;
Михаљевић Никола — 345;
Мједово Брдо — 108;
Младеновци — 690;
Модри До — 414;
Модрић Стипе — 739;
Мојковац — 93, 108, 109, 413, 414, 416, 425, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 439, 440, 442, 447, 452, 455, 458, 461, 462, 467, 493, 494, 497, 504, 505;
Мојстир (с.) — 699, 700;
Момишићи — 349;
Моравац (предео) — 651, 657;
Моравски Крш — 617;
Морача (Г. и Д.) 256, 351, 370, 476, 504;
Морача Милутин — 629, 631, 637, 639, 644, 647, 655 691, 694;
Моско — 782;
Моћевац — 75;
Мрваљевић Владо — 184;
Мрке (Г. и Д.) — 64, 65, 330, 340, 423;
Мрцине — 636, 765;
Мугоша Андрија — 8, 19;
Мужевица (с.) — 433;
Мујова Главица — 306;
Мурина — 58, 60, 80, 82 87, 204, 205, 332, 533;
Муровац — види Моравац;
Муртезовић Халил —• 162;
Мусина Јама — 609;
Мучница (к. 1810) — 493, 494, 505;
Мушин КриЛ — 495, 506;
Мушино Брдо — 682, 700, 710, 794;

Н

Наданићи — 29;
Невесиње — 141, 524;
Негобратина — 651, 698, 700 710, 711;
Негобуђа — 631, 640;
Николић Војин — 70, 79, 99, 152, 169;
Николић Радован — 407;
Никшић — 12, 13, 21, 25, 45, 51, 57 58, 66, 74, 87, 102, 113, 116, 117, 118, 120, 137, 141, 142, 191, 198, 203, 218, 219, 235, 236, 248, 259, 261, 262, 265, 267, 269, 270, 287, 288, 289, 290, 296, 301, 302, 305, 308, 314, 319, 322, 328, 335, 341, 343, 356, 357, 358, 364, 367, 381, 382, 388, 390, 396, 405, 406, 446, 449, 455, 463, 469, 472, 474, 503, 510, 556, 557, 558, 560, 572, 747;
Никшићко Поље — 13;
Нова Варош — 10, 96, 196, 251, 503, 548, 686, 688;
Новаковић Нина — 724;
Нови Пазар — 75, 251, 518, 667;
Нововић Н. Војислав — 61, 67, 94, 104, 219, 258, 267, 269, 270, 275, 286, 292, 507;
Ново Село — 56, 72, 204, 321;
Ножица — 60, 61;
Нудо - 757;

Њ

Његуши (с.) — 56, 86, 220;

О

Обадов Бријег — 104, 310, 328;
Обрадовић Б. Бранко — 188, 271, 444, 534, 666;
Обров (к. 1006) — 653, 680, 684, 703, 712, 719, 795;
Ограде — 762;
Ограђеница (с.) — 374;
Одред НОП бјелопољски — 130, " 252, 284, 365, 437;
Одред НОП дурмиторски — 9, 28, 43, 47, 129, 152, 172, 175, 189, 228, 248;
Одред НОП зетски — 42, 45, 129, 144, 175, 237, 238, 274, 285, 310, 322, 375, 424, 426, 439, 447, 516, 517, 661;
Одред НОП јужнохерцеговачки — 130;
Одред НОП колашински — 110, 129, 175, 228, 267, 268, 285;
Одред НОП комски — 43, 59, 80, 82, 85, 87, 110, 129, 175, 196, 266, 324, 332, 341;
Одред НОП ловћенски — 8, 18, 42, 45, 59, 116, 129, 175, 235, 236, 253, 308, 316, 317, 319, 328, 387, 408, 432, 570;
Одред НОП никшићки — 25, 42, 45, 51, 58, 117, 129, 174, 175, 202, 218, 258, 285, 288, 291, 308, 408, 426, 560;
Одред НОП пљеваљски — 130, 252, 283, 348, 374;
Одред НОП сјеверохерцеговачки — 130;
Одрин (к. 981) — 689, 690, 795;
Ожеговица — 222;
Ожези — 64;
Озринићи (с. код Никшића) — 289;
Околишта — 306, 307;
Оливиери Аралдо — 151;
Омутић — 739;
Орао — 739;
Орах — 782;
Ораховац — 757, 758;
Орахово — 101, 171, 209, 351, 477, 480;
Орашје — 56, 72, 762;
Орја Лука (с. код Даниловграда) — 274, 285, 291, 376, 383, 747;
Орловача — 415;
Орља (с.) — 62;
Орљево — 351, 477, 478;
Осјеченик — 699;
Осјеченица — 390, 396;
Осоје — 307;
Осојник — 355;
Острвица (к. 1514) — 622, 657, 717;
Острог — 266, 322, 343;
Остроноша — 651, 679;
Отиловићи — 545, 639;
Оцаци (с.) — 438;
Оштра Стијена — 536, 717;
Оштрељ — 506;
Ошггри Врх — 609;

П

Павићевић Раде — 339;
Павићевић М. Радосав — 407;
Павковићи — 236, 239, 343, 390;
Павловић Милан — 183;
Пажићи — 393;
Пајевић Милош — 97, 535, 704;
Пајков Вир — 448;
Пале — 495;
Пандурица — 414;
Паник — 782;

Папрати — 265;
Парци — 317;
Пачариз Оца — 166;
Пејовић Андрија — 256, 318, 329, 429, 447, 570;
Пејовић Василије — 250;
Пејовић Вуко — 8;
Пејовић Ђока — 406;
Пејовић Митар — 337;
Пелев Бријег —60, 64, 103, 170,479, 480;
Перић Богдан — 339;
Перић Стево — 727;
Перовић Никола — 464, 469;
Перовић Радован — 204;
Перовић Цвијета — 336;
Перотин — 414;
Перућица Новак — 165, 201, 217, 237, 470, 565, 574;
Перхинек Рудолф — 251;
Песељ — 688;
Петковић Божо — 71;
Петковић Нико —• 71;
Петњица — 68, 73, 80, 624, 653, 657;
Петричевић Мићан — 329;
Петровић Мато — 264, 587;
Петровић Радован — 339;
Петровић Шпиро — 91;
Петровићи — 64, 101, 330, 340;
Петрово Брдо — 618, 698, 710;
Петрушић Марко — 464, 469;
Пећ — 277, 340, 347, 649, 650;
Пеута — 398;
Пештер — 584, 590, 599, 606, 634, 649;
Пешца (с.) — 539, 540;
Пивска Планина — 153, 581;
Пилетић Илија — 337;
Пипери (предео) — 58, 87, 116, 146, 210, 346, 354, 355, 356, 368, 402, 425, 428, 439, 447, 472, 487, 492, 504, 516;
Пјешивачки До — 104;
Пјешивци — 102, 104, 219, 237, 560;
Плав — 78, 324, 340, 650;
Планиница — 479;
Плачковић Ђорђе — 338;
Плешевац — 306;
Пљевља — 10, 29, 55, 62, 75, 80, 87, 95, 96, 139, 143, 166, 168, 196, 250, 251* 276, 277, 278, 320, 347, 365, 425, 434, 437, 454, 456, 466, 483, 484, 487, 488, 500, 503, 511, 512, 518, 520, 533, 544, 545, 546, 548 579, 588, 592, 596, 597, 628, 629, 630, 632, 636, 639, 640, 643, 644, 648, 686, 687, 691, 694;
Побретица — 699;
Подбишће — 463, 468;
Подвраће — 67, 103;
Подглавица (с.) — 239;
Подгорица — 12, 13, 15, 16, 45, 56, 58, 74, 86, 87, 88, 100, 208, 221, 225, 240, 274, 275, 302, 308, 314, 330, 335, 340, 341, 349, 354, 355, 357, 358, 362, 364, 367, 372, 381, 382, 391, 396, 397, 398, 408, 410, 422, 425, 429, 430, 441, 446, 448, 449, 466, 474, 480, 491, 496, 503, 524, 561, 575, 596, 645, 659, 660, 661;
Подград — 208;
Подјасен — 537;
Подкрајница — 398;
Подпеђ — 97, 167;
Под Хан — 730, 739;
Подшурек — 306;
Полица — 85, 204, 205, 594, 651;
Поља Колашинска — 74;
Поље Драговића — 476;
Понор (к. 1319) — 622, 653, 657;
Поповић Војо — 337;
Поповић Вујадин — 92, 102, 165, 206, 282, 334, 342, 434, 496, 498, 580, 663, 721;
Поповић Драгоје — 581;
Поповић Крсто — 44, 260;
Поповић Марко — 339;
Поповић Никола — 162, 182, 690;
Поповић Новица — 541;
Поповић Радован — 184;
Попово Поље — 117;
Поткрајци — 348;
Потоци — 355;
Потпеће — 354;
Потрк (с.) — 199;
Прећице — 651, 653;
Прекобрђе — 93, 104, 504;
Прелевић Драго — 337;
Прелевић Радован — 313;
Прибој — 95, 96, 196, 251, 364, 588, 597, 636, 648, 686, 687;
Пријепоље — 55, 62, 75, 80, 87, 95, 96, 123, 196, 251, 277, 320, 347, 365, 434, 437, 454, 466, 488, 503, 518, 520, 533, 536, 544, 545, 546, 548, 579, 588, 589, 591, 592, 596, 597, 598, 599, 619, 631, 633, 634, 636, 637, 639, 644, 648, 655, 656, 662, 686, 687, 691, 717;
Пријесначе — 536;
Приморац Рудолф — 11, 22, 27, 37, 117, 141, 161, 232, 273, 353, 360, 361, 396, 416, 436, 463, 502, 598;
Пржиште (к. 1185) — 493, 505;
Птич (с.) — 479;
Пушањски До — 631;

Р

Равна Ријека — 493, 655, 693;
Равни Лаз — 331, 397;
Радевић Петар — 105;
Радичевић Филип — 337;
Радовић Вукота — 704;
Радовић Драгутин — 357, 515, 542;
Радовић Ђуро — 338;
Радовић Јоксим — 159;
Радовић Милош — 336;
Радовић Радивоје — 110;
Радовић Рашо — 17, 303, 408, 562;
Радовићи (с.) — 792;
Радојева Глава — 594;
Радојевић Светозар — 91, 102, 165, 342, 498, 580, 721;
Радојчић Радован — 338;
Радончић А. Салих — 171, 210, 357, 395, 424, 473, 475, 490, 531, 542, 564, 584;
Радосављевић Миле — 15;
Радуловић Војо — 183;
Радуловић Рако — 254;
Радуловић Саво — 407;
Радуновићи (с.) — 424;
Разврше — 434, 467, 493, 494, 505;
Размуће — 200;
Раилић Радоман — 251;
Раичевић И. Владо — 148, 241;
Раичевић Пејо — 336;
Раичевић Перо — 183;
Раичевић Раде — 183;
Ракита — 467;
Раковац — 663, 718;
Раковић Андрија — 183;
Расена Главица — 311, 312;
Расово — 797;
Распоповић Радисав — 182;
Расток — 690, 702;
Рачић 'Боко — 523, 540;
Рачић Мирко — 336;
Рашка — 75;
Рашково Гувно — 479;
Рашовићи (с.) — 91, 101;
Рваши (с.) — 372;
Реновица — 95;
Ресна — 220;
Ржиште — 104, 275, 310, 328, 750;
Рибар Јурица — 98;
Ријека Марсенића — 85, 332, 341;
Ријека Пиперска — 476;
Ријека Црнојевића — 15, 16, 220, 235, 253, 329, 362, 371, 386;
Ријечани — 307;
Ријечка Нахија — 73, 240, 382;
Рикало — 764, 768;
Рисан — 113, 116, 142;
Ровин — 222;
Ровине — 253, 734;
Ровца (с.) — 309;
Рогами (Д. и Г.) — 100, 101, 205, 208, 209, 417, 419, 421, 423, 492;
Рогујевац — 108;
Рожај — 73, 80, 87, 346. 589, 590, 648, 649, 650, 664, 666, 667, 675;
Рокочи (с.) — 728, 776;
Рубеж (с.) — 572;
Рудине — 237, 306, 307;
Рудино Брдо — 691;
Рудо — 196, 364, 588, 631, 636, 686;
Ружић Иван — 239, 499, 557;
Рујева Главица — 377;

С .

Савин Бор (с.) — 621, 622, 651, 717;
Сађевац (брдо код Спужа) — 204;
Сажунић Златан — 724;
Саичић Н. Владимир — 110, 127;
Саичић Милован — 540;
Санџак — 29, 55, 57, 60, 62, 121, 130, 136, 166, 190, 345, 365, 440, 444, 448, 449, 455, 459, 465, 471, 482, 497, 503, 518, 544, 579, 595, 636;
Сарајево — 95;
Секулићи (с. код Даниловграда) — 392, 393, 394;
Секулић Душан — 461;
Секулић Марко — 407;
Секуловић Бранислав — 339;
Сељашница — 437;
Сесић Марчело — 157;
Сиљевик (пл.) — 359, 361;
Симуља — 432, 565;
Сјеница — 75, 95, 277, 347, 546, 548, 579, 584, 589, 591, 592, 597, 598, 599, 619, 633, 634, 648, 652, 664, 667, 686;
Сјеница (с. код Подгорице) — 88, 100, 351, 477, 478;
Сеоца — 582, 583;
Сијарић Ћазим — 608;
Скадар — 56;
Скокуће — 646, 647, 648, 718;
Скочгрм — 757;
Скривача — 562, 563;
Скривена — види Скривача;
Скроботно — 782;
Сладојево — 56, 72;
Слап (с.) — 239, 266, 343, 355, 356;
Слатина — 57, 108, 355, 356, 592;
Слатка (с. код Коврена) 414;
Слацко (с.) — 93;
Слепач Мост — 415, 416, 434, 465, 495, 505;

Смаилагића Поље — 170;
Смиљевица — 584;
Смоковац — 208, 355, 373, 387, 417, 421, 423, 477;
Смрдуша (с.) — 316;
Снежаница — 621;
СоколоЕац — 700;
Соколово Брдо — 711;
Спасић Бранко — 78, 271, 616;
Спуж — 14, 56, 145, 204, 239, 309, 321, 354, 366, 367, 369, 375, 379, 380, 390, 392, 393, 397, 401, 562;
Спушка Главица (к. 165) — 367, 369, 376, 378, 380, 392, 393;
Сретешка Гора — 453, 479;
Срни До — 219;
Стајкић Милован — 523;
Станисељићи — 317, 318;
Станојевић Саво — 162, 264, 538;
Стара Црна Гора — 55, 56, 58, 72, 86;
Старчевић Мирко — 374;
Стијена — 355;
Стојановић Шпиро — 407;
Столац — 10;
Стологлав — 72, 376;
Стравче — 480;
Стражица — 75;
Стројтеница (с.) — 797;
Стругар Нико — 15, 98, 109, 162, 171, 443, 515, 531, 564, 584, 612, 622, 627, 655, 658, 667, 690;
Стругови — 719;
Струшаш Драгутин — 337;
Стуба — 119, 219, 286, 429, 432;
Стубица (к. 538) — 285, 290, 328, 383, 499, 745, 749, 750;
Стубло — 701, 710;
Студеначке Главице — 25;
Ступи (с.) — 93;
Сутјеска — 124;
Суђеска (с.) — 82, 530;
Сушица (р.) — 312, 376, 384;

Т

Тадић Јанко — 64;
Тадић Милосав — 464;
Тара (р.) — 456, 459, 465, 487, 493, 504, 580, 596, 628, 630, 633, 638, 639, 640, 643;
Тараш (к. 280) — 237, 262, 274, 285, 354, 355, 368, 369, 375, 377, 380, 382, 392, 393, 394, 397, 398, 401;
Тарханеш — 68;
Тасовац Милорад — 339;
Татар Јован — 337;
Тиват — 561;
Тивран (с.) — 333;
Тиса (с.) — 219;
Тмушић Вуко — 334, 663;
Тодоровић Војо — 64, 66, 94, 336, 352, 481, 486, 578, 661;
Томашевић Душан — 71;
Томићи (с.) — 72, 220;
Тоспуде — 776;
Требаљево — 505;
Требешина (с.) — 302;
Требиње — 24, 66, 116, 120, 137, 142, 199, 235, 236, 259, 296, 300, 307, 458, 558, 785;
Требињска Ластва — 571;
Требјеса — 25;
Трешњевик — 462, 472, 659;
Трешњевица — 716;
Трешњево — 113, 120, 199, 308, 317, 776;
Тријебач — 145, 330, 357, 367, 368, 370, 376, 397, 492;
Трнине — 253, 254, 734;
Трновице — 166, 167;
Трново — 306;
Трпези (с.) — 68, 73, 657;
Трса (с.) — 48, 50;
Трубјела — 74, 113, 199;
Тузи (с.) — 61, 355, 479;
Тулина Коса — 383;
Туовић Миладин — 339;
Турава — 699, 711;
Туријак — види Турјак;
Турјак — 69, 465, 467, 505;
Тутићи — 709, 710;

Ћ

Ћаласан Гиле — 190;
Ћаласан Душан — 249;
Ћафа (к. 1586) — 622;
Ћеклићи (с.) — 56, 220;
Ћетковић Милан — 337;
Ћетковић Милика — 336;
Ћоровић Војин — 182;
Ћурилац (с.) — 56, 389;
Ћурчићи — 499;

У

Убли — 100;
Угло — 605, 607, 617, 621, 654;
Угљански Крш — 717;
Уздомир (к. 852) — 25, 236, 237, 257, 258, 262, 267, 285, 289, 558;
Узлуп — 581;
Ујевић Мате — 724;
Улошевина — 466, 505;
Ускоковић Јагош — 217, 227, 237, 265, 290, 317, 390, 430, 433, 574;

Ф

Филиповић Драгутин — 65;
Филиповић Душан — 148, 239;
Фоча — 28, 52, 143, 173, 191, 388, 389, 437, 581;
Фрутак (с. код Даниловграда) — 274, 291;

Х

Хашимбеговић Селмо — 77, 607;
Херцеговина — 29, 117, 121, 137, 191, 353, 524, 596, 636;
Хисарџик — 687;
Хоћевина (с.) — 96, 97, 105, 166, 167;
Хум (к. 1270) — 356, 699;

Ц

Царев Мост — 236, 499;
Цварин — 101, 171, 208, 351, 355, 477, 645;
Цвилин — 100, 351, 480;
Цеклин (Г. и Д.) — 15, 308, 329, 363;
Цер — 505;
Церовић Комнен — 97,-168, 252;
Церовице — 145, 367, 368, 397, 660;
Церово — 506, 690, 693;
Цетиње — 15, 16, 220, 235, 302, 308, 314, 335, 357, 358, 371, 382, 386;
Цецуне — 80, 82, 85;
Цицмил Мијушко — 337;
Цицмил Обрад — 471;
Црвена Кита — 306, 307;
Црвско (с.) — 621, 651;
Црквине — 652;
Црквице — 199, 261, 263, 308;
Црљеница — 687;
Црмница — 15, 44, 221;
Црмничка Нахија — 253;
Црна Планина — 479;
Црни Врх — 618, 646, 647;
Црни Нугли — 741;
Црнуговићи — 105;
Црнци (с.) — 103, 402;

Ч

Чагоровић Ђуро — 42,J44, 159;
Чађалица (Л. 659) — 25;
Чајниче — 55, 62, 80, 389, 581, 595, 597, 636;
Чакор — 332, 664, 667;
Чево (с.) — 67, 73, 220, 221, 225, 253, 254, 260, 308, 317, 447, 510, 524, 533, 558, 560, 565, 566, 569, 726, 729, 734;
Чекање — 220, 225;
Челебић — 437, 595, 597;
Чепелица — 782;
Четник Ђуро — 728, 739;
Четник Јово — 745;
Чешљари (с.) — 373;
Чобељић Вељко — 183;
Чолаковић Душан — 148;
Чуровић Мирчета — 338;
Чуровић Момчило — 337;

Џ

Џаковић Симо — 98, 427;
Џурово (с.) — 251;

Ш

Шавник — 248, 249;
Шановић Милан — 183;
Шаранци — 189;
Шарац Спасоје — 50;
Шаулић Јеврем — 301, 406;
Шаховићи — 58, 87, 105, 109, 405, 413, 444, 447, 449, 471, 493, 505, 517, 579;
Шекулар — 332, 341, 530;
Шекуларац Никола — 337;
Шиповица — 650, 651, 710; *
Широка Улица — 219, 307;
Широке Лазине — 72;
Шкатарић Блажо — 183;
Шкуљевац — 762;
Шљивенско (с.) — 96, 97, 167;
Шљуке — 166;
Шоћ Јелена — 338;
Штавањ — 451, 479;
Штитари — 204, 278, 347;
Шујица — 424;
Шуковић Мирко — 338;
Шћекић Мујо — 159.

С А Д Р Ж А Ј

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1944
јануар — јуни

I

Документа јединица Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије

Страна

Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 1 јануара 1944 год. штабовима одреда за упућивање одређеног броја бораца за попуну Седме црногорске НОУ бригаде — — — — — — — — — — — — 7

Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 јануара 1944 год. Штабу Дурмиторског НОП одреда за предају сакупљеног оружја Штабу Корпуса — — — — — — 9

Извјештај Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 4 јануара 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о ситуацији на сектору Бригаде — — — — — — — — — — 11

Извјештај Обавјештајног центра Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 4 јануара 1944 год. Обавјештајном центру Другог ударног корпуса о стању окупатора и домаћих издајника у гарнизонима Црне Горе — — — — 12

Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 5 јануара 1944 год. Штабу Ловћенског НОП одреда за појачавање политичког рада у циљу успјешније мобилизације бораца за НОВЈ — — — — — — — — — 18

Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 јануара 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку за извршење припрема око формирања Осме црногорске НОУ бригаде _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 1 9

Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 7 јануара 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије за пребацивање Шесте НОУ бригаде на просторију Лијева Ријека — Матешево — — — — — — — — — — — — 21

Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 7 јануара 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о развоју догађаја на сектору Корпуса — — — — — 23

Извјештај Штаба Никшићког НОП одреда од 8 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о утврђењима гарнизона Никшића, Билеће и Гацка — — — — — — 25

Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 јануара 1944 год. за формирање официрског курса при Штабу Корпуса — — — — — — — — — — — — 26

Страна N

Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 12 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о дејствима Двадесет девете херцеговачке дивизије и ситуацији око Фоче и Калиновика — — — — — — — — — — — — 28
Наређење Штаба Другог удариог корпуса НОВЈ од 13 јануара 1944 год. за посвећивање веће бриге уздизању војничког кадра — — — — — — — — — — — — 30
Упутство Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 јануара 1944 год. за одржавање и учвршћивање војничке дисциплине — — — — — — — — — — — — — 37
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 14 јануара 1944 год. Штабу Другол ударног корпуса о стању у одредима и војно-политичкој ситуацији на терену 41
Наређење Штаба Дурмиторског НОП одреда од 15 јануара 1944 год. за појачавање дисциплине у позадинским четама — 47
Извјештај Штаба Никшићког НОП одреда од 16 јануара 1944 год. Штабу Другог ударн~~ог корпу~~са НОВЈ о ситуацији на територији Одреда — — —• — — — — — 51
Писмо Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 јануара 1944 год. Штабу Пете крајишке дивизије о развоју догађаја на територији Корпуса и потреби успостављања међусобне везе — — — — — — — — — — — — 52
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 20 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о дејствима Ударне групе у Старој Црној Гори — — — — —• — 56
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 20 јануара 1944 год. Штабу Шесте ударне бригаде за пребацивање на сектор Никшић — Вилусе — Грахово ради разбијања четничких банди на тој просторији — — — — — — — 57
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 21 јануара 1944 год. за пребацивање на просторију Клопот — Кисје-Лица — Бољесестра — — — — — — — — — — — 60
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Санџак од 22 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији око Пљеваља и Пријепоља — — — — — — — — 62
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 јануара 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО за Санџак о стављању Треће санџачке бригаде под команду Треће ударне дивизије — — — — — — — — — — — — 63
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 22 јануара 1944 год. за пребацивање на просторију Мрке — Ожези — Копиље — — — — — — — — — — — — — 64
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 24 јануара 1944 год. Штабу Првог батаљона за пребацивање на просторију Никшић — Вилусе — Грахово у циљу разбијања четничких формација — — — — — —• — — — 66
Извјештај политичког комесара Четврте црногорске пролетерске бригаде од 25 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о резултатима борбе код села Врбице недалеко од Рожаја — — — — — — — — — — — — 68
Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 25 јануара 1944 год. за формирање Првог бокељског батаљона — 70
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 26 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о дејствима Ударне групе у Старој Црној Гори и о ситуацији на осталим подручјима Дивизије — — — — — — — 72

Страна

Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Санџак од 26 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о јачини и распореду непријатељских снага у Пљевљима и стању у Четвртој санџачкој бригади — — — — — — — 75
Извјештај Штаба Четврте црногорске пролетерске бригаде од 26 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ 0 резултатима истраге над Другом четом Првог батаљона 77
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 јануара 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО за Санџак о ситуацији око Андријевице и Рожаја — — — — — — — — 80
Извјештај Штаба Четврте пролетерске бригаде од 29 јануара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о разбијању четника и Арнаута око Андријевице — — — — 82
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 31 јануара 1944 год. за посиједање нових положаја — — — — 86
Извјештај Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 31 јануара 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о протјеривању Нијемаца и четника са територије Куча — — —, — 88
Бојна релација Шесте црногорске НОУ бригаде од 31 јануара 1944 год. за период од 16 до 31 децембра 1943 године — 92
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Санџак од 1 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама Четврте санџачке НОУ бригаде и ситуацији око Пљеваља и Пријепоља — — — — — — — — — — — — 95
Извјештај Штаба Четврте црногорске пролетерске бригаде од 1 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о ситуацији на терену — — — — — — — — — 98
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде за период од 15 јануара до 1 фебруара 1944 године — — — — — — 99
Бојна релација Шесте црногорске НОУ бригаде за период од 16 до 31 јануара 1944 године — — — — — — —' — 102
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 фебруара 1944 год. Штабу Четврте црногорске пролетерске бригаде за пребацивање на просторију Мељака и да се стави под команду Друге пролетерске дивизије — — — — — 105
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 фебруара 1944 год. Штабу Четврте црногорске пролетерске бригаде за поступак према енглеским официрима који чекају на авионски транспорт за Италију — — — — — — — 106
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 фебруара 1944 год. Штабу Четврте црногорске пролетерске бригаде за припрему аеродрома у Беранама — — — — — — 107
Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 15 јануара до 1 фебруара 1944 године — — — — — 108
Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 фебруара 1944 год. о формирању Комског и Колашинског НОП одреда — — — — — — — — — — — — — 110
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 фебруара 1944 год. штабовима одреда за упућивање одређеног броја бораца за формирање Осме црногорске НОУ бригаде — 111
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 3 фебруара 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о ситуацији око Никшића и Грахова — — — — — — — 113
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 фебруара 1944 год. Штабу италијанске дивизије „Гарибалди" за расформирање једне бригаде и попуну осталих трију бригада ,—• — — — — — — — — — — — — 114

Страна N

Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 фебруара 1944 год. Штабу Друге далматинске НОУ бригаде за пребацивање на просторију Кривошије — Конавље — — 115
Извјештај Штаба Никшићког НОП одреда од 7 фебруара 1944 год. Штабу Другог, ударног корпуса НОВЈ о ситуацији на сектору Никшића, Вилуса и Грахова и о стању у Одреду 117
Извјештај политичког комесара Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 фебруара 1944 год. Вр^ховном штабу НОВ и ПОЈ о економско-политичкој ситуацији у Црној Гори и Боки, Санџаку и Херцеговини и у јединицама Корпуса — — 121
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 фебруара 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о организовању официрског курса при Штабу Корпуса — — — — — 139
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 фебруара 1944 год. Штабу Двадесет девете ударне дивизије за упућивање једне бригаде на сектор Никшић — Билећа а једне на сектор Невесиње — Коњиц — — — — — 141
Извјештај Штаба Зетског НОП одреда од 10 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији на своме терену — — — — — — — — 144
Упутство Окружног комитета КПЈ за Никшић од 10 фебруара 1944 год. Среском комитету Никшић за упућивање чланова Партије и кандидата у Осму црногорску НОУ бригаду — — — _ — — — — — 148
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 фебруара 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО за Санџак за вршење опсежније мобилизације за попуну Треће и Четврте санџачке бригаде — — — — — — — — — — — — 150
Извјештај Штаба Четврте црногорске пролетерске бригаде од 11 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о извршеном покрету до Бијелог Поља — — — 151
Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 12 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о формирању батаљона за Осму црногорску НОУ бригаду и о ситуацији на терену — — — — — — — — — — 152
Наредба Штаба Другог ударноп корпуса НОВЈ од 13 фебруара 1944 год. за формирање отсјека при Штабу италијанске дивизије „Гарибалди" и њиховим задацима — — — — 154
Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 фебруара 1944 год. с формирању команди подручја на територији Црне Горе — — — — — — — — — — — — 158
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 фебруара 1944 год. Штабу италијанске дивизије „Гарибалди" за пребацивање двије бригаде на територију Трећег ударног корпуса — — — — — — — — — — — — — 160
Наређење Штаба Другог ударног корпуса од 13 фебруара 1944 год. за упућивање потребног броја слушалаца за виши официрски курс при Штабу Корпуса — — — — — 162
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 15 фебруара 1944 године — — — — — — — — 163
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Санџак од 16 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама Четврте санџачке бригаде око Пљеваља и могућностима мобилизације у Санџаку — — — — — — — — — 166
Извјештај Штаба Четврте црногорске пролетерске бригаде од 16 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о ситуацији око Пљеваља — — — — — — — — — 168

Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 16 фебруара 1944 године — — — — — — — —
Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 16 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о упућивању батаљона за Осму црногорску бригаду и о ситуацији на територији Одреда — — — — — — — — —
Извјештај Штаба Никшићког НОП одреда од 16 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о упућивању батаљона за формирање Осме црногорске бригаде — —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 19 фебруара 1944 год. партизанским одредима Црне Горе за упућивање одређеног броја бораца за формирање Девете црногорске НОУ бригаде — — — — — — — — — — —
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 19 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији у Катунској Нахији и о активности четника на десној обали Лима — — — — — — — — — — — —
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 фебруара 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о формирању пионирског батаљона који улази у састав Дивизије
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 фебруара 1944 год. за упућивање свих авијатичара, шофера и тенкиста Штабу Петог ударног корпуса — — — — —
Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 24 фебруара 1944 год. о формирању Осме црногорске НОУ бригаде —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 фебруара 1944 год. за обавезно устројство књига евиденције оружја и муниције при свим штабовима и командама — — —
Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 28 фебруара 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о^ војно-политичкој ситуацији на своме терену — — — — —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 фебруара 1944 год. о формирању Тридесет седме ударне дивизије и именовању Штаба Дивизије — — — — — — —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 фебруара 1944 год. партизанским одредима на територији Црне Горе и Санџака за мобилизацију свих резервних официра до 40 година старости — — — — — — — — —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 марта 1944 год. Штабу Тридесет седме ударне дивизије за посиједање положаја од Берана до Мељака — — — — —
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе за ликвидацију четника на просторији Никшић — Данилсвград — Загарач и за активнија дејства на свим подручјима — —
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 1 марта 1944 год. Штабу Шесте црногорске НОУ бригаде за пребацивање једног батаљона на просторију Котлићи — Размуће
Извјештај Штаба Никшићког НОП одреда од 1 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији на своме терену — — — — — — — — —
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде од 15 фебруара до 1 марта 1944 године — — — — — — — — —
Депеша Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о бројном стању, наоружању и материјалним потребама Корпуса — — — —

Страна N

Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 15 фебруара до 1 марта 1944 године — — — — — — 203
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 марта 1944 год. за организацију санитетске службе — — — — 211
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 3 марта 1944 год. за разбијање непријатељских снага на просторији Катунске Нахије — — — — — — — — — — 215
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 3 марта 1944 год. Штабу Првог и Трећег батаљона и Штабу Никшићког НОП одреда за пребацивање снага у циљу затварања правца од Никшића — — — — — — — — 218
Извјештај помоћника политичког комесара Шесте црногорске НОУ бригаде од 4 марта 1944 год. своме Штабу о разбијању четничке офанзиве у Катунској Нахији — — — 220
Писмо политичког комесара Приморске оперативне групе од 4 марта 1944 год. Окружном комитету КПЈ за Боку о потреби мобилизације људства са терена Боке у циљу формирања Бокељске бригаде — — — — — — — — 226
Одлука Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 марта 1944 год. о расформирању Дурмиторског и Колашинског НОП одреда и формирању Допунског батаљона Штаба Корпуса 228
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 марта 1944 год. за формирање фотосекција при штабовима бригада 231
Одлука Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 марта 1944 год. о формирању Саобраћајног отсјека при Корпусној војној области и Отсјека за везу при Штабу Корпуса — 233
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 7 марта 1944 год. Ш^габу Шесте црногорске НОУ бригаде за активнија дејства на гарнизоне Никшић и Даниловград — — — 235
Извјештај Штаба Зетског НОП одреда од 8 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији на територији Одреда — — — — — — 238
Извјештај обавјештајног официра Приморске оперативне групе од 8 марта 1944 год. Обавјештајном центру Другог ударног корпуса о њемачким утврђењима у Боки Которској 242
Депеша Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о разбијању Њемаца и четника на сектору Катунске Нахије — — — — — 247
Извјештај Штаба Дурмитерског НОП одреда од 9 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о извршеној мобилизацији и војно-политичкој ситуацији на територији Одреда — — — — — — — — — — — 248
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Санџак од 9 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о непријатељским снагама у Пљевљима и војно-политичкој ситуацији у Санџаку — — — — — — — — — — — — 250
Извјештај Штаба Ловћенског НОП одреда од 10 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама против четника у Катунској и Црмничкој Нахији — — — — 253
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 марта 1944 год. штабовима одреда на територији Црне Горе за упућивање људства у област села Горње Мораче за формирање Девете црногорске НОУ бригаде — — — — — 256
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 11 марта 1944 год. за напад на непријатељско утврђење Уздомир и жељезничку станицу Кочане — — — — — — — 257

Страна N

Извјештај Штаба Приморске оперативне групе од 11 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о борбама против четника у Катунској Нахији и војно-политичкој ситуацији око Никшића, Грахова, Боке Которске и Црногорског Приморја — — — — — — — — — — — — 259
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 12 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о успјешним борбама око Никшића и Даниловграда — — — — — 265
Депеша Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о резултату борбе на сектору Никшић — Даниловград — — — — — — 267
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 13 марта 1944 год. Штабу Колашинског НОП одреда за успостављање чврсте везе са Бригадом и за оперативно садејство 268
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 марта 1944 год. за упућивање одређеног броја слушалаца за нижи обавјештајни курс при Штабу Корпуса — — — 270
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 марта 1944 год. Штабу Тридесет седме ударне дивизије за распоред италијанских војника по четама и батаљонима бригада — — — — — — — — — — — — 273
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 14 марта 1944 год. Штабу Зетског НОП одреда за напад на Тараш и за садејство јединицама Бригаде — — — — — — 274
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 15 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о нелојалном држању енглеских официра који су дошли од Драже Михаиловића — — — — — — — — — — — — 275
Извјештај Штаба Тридесет седме ударне дивизије од 15 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о формирању Дивизије и борбама бригада око Пљеваља и Бродарева — — — — — -т- — — — — — — — 276
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 15 марта 1944 године — — — — — — — — — — 279
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 марта 1944 год. Штабу Тридесет седме дивизије за напад на комуникацију Пљевља — Чајниче и Пљевља — Пријепоље 283
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 17 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о неуспјелом нападу на Уздомир и Кочане — — — — — — 285
Депеша Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 18 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјесима јединица Приморске оперативне групе око Грахова — — — — 287
Депеша Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 18 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о овлађивању комуникацијом Никшић — Даниловград — — — — — — 287
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 18 марта 1944 год. Штабу Шесте црногорске НОУ бригаде за блокаду Никшића — — — — — — — — — — — — 288
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 19 марта 1944 год. за чврсто посиједање положаја на комуникацији Никшић — Даниловград у циљу спречавања пробоја непријатељским јединицама на том сектору — — — — 290
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 марта 1944 год. за што тјешњу сарадњу са органима народне власти по економским и политичким питањима — — — 293

Страна N

Извјештај обавјештајног официра Приморске оперативне групе од 20 марта 1944 год. Обавјештајном центру Другог ударног корпуса НОВЈ о јачим непријатељским гарнизонима у Боки Которској, Грахову, Никшићу, Требињу и Билећи — — — — — — —. — — — — — — 296
Бојна релација Шесте црногорске НОУ бригаде за период од 15 до 29 фебруара 1944 године — — — — — — — 304
Наређење Штаба Другог ударног корпу^а НОВЈ од 28 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе за оријентисање својих снага према комуникацијама Никшић — Даниловград и Цетиње — Подгорица — — — — — 308
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 28 марта 1944 год. Штабу Брдског артиљериског дивизиона за упућивање једне батерије у правцу Роваца — — — — — 30!)
Наређење Штаба Шесте НОУ бригаде од 28 марта 1944 год. Штабу Четвртог батаљона за успостављање чврсте везе са батаљоном Седме црногорске НОУ бригаде и за активније дејство на правцу Загреда—Загарач—Комани 310
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 29 марта 1944 год. за блокирање комуникације Никшић — Даниловград и Цетиње — Подгорица — — — — — — — — — 314
Извјештај Штаба Ловћенског НОП одреда од 29 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о разбијању четничке банде на простору Парци — Градац — Дражевина 317
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама на комуникацији Никшић — Даниловград — — — — — 319
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 марта 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама Тридесет седме дивизије на сектору Пљевља — Пријепоље — Бродарево — — — — — — — — — — — 320
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 30 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о демонстративном нападу Њемаца од правца Кокарицке Горе и уз Бјелопавлиће — — — — — — — — — — — — — 321
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 30 марта 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о успјеху непријатеља на комуникацији Никшић — Даниловград 322
Извјештај Штаба Комског НОП одреда од 30 марта 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији око Андријевице, Плава и Гусиња и о стању У Одреду — — — — _ — — 324
Обавјештење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 30 марта 1944 год. Штабу Ловћенског НОП одреда о ситуацији на прузи Никшић — Даниловград и о доласку Бригаде на терен Одреда — — — — — — — — — 328
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 31 марта 1944 год. Штабу Пете црногорске НОУ бригаде за пребацивање једног батаљона на Биоче — — — — — — — — — 330
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде за период од 15 до 31 марта 1944 године — — — — — — — — 332
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјесима Њемаца и четника на комуникацији Никшић — Даниловград 335

Страна N

Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјеху јединица Приморске оперативне групе на комуникацији Подгорица — Цетиње — — — — — — — — — — — — 335
Наредба Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ за 1 април 1944 год. о постављању руководећег кадра у новоформираној Деветој црногорској НОУ бригади — — — — — — 336
Обавјештење Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 1 априла 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о упућивању Другог батаљона на просторију Мрке — Петровићи — Завала 340
Заповијест Штаба Друге далматинске НОУ бригаде од 1 априла 1944 год. за напад на комуникацију Никшић — Даниловград — —• — — — — — — — — — 343
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 2 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде за смјењивање јединица Седме црногорске бригаде на просторији Куча _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 345
Извјештај Штаба Тридесет седме ударне дивизије од 2 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о јачини непријатељских гарнизона у Санџаку и распореду јединица — — — — — — — — — — — — — 346
Извјештај Штаба Девете црногорске НОУ бригаде од 2 априла 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о резултатима борбе у Кучима и војно-политичкој ситуацији око Подгорице и Даниловграда — — — — — — — — 349
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о резултатима борби јединица Корпуса за период од 8 фебруара до 3 априла 1944 године — — — — — — — — — — 352
Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 15 марта до 1 априла 1944 године — — — — — — 354
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 4 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о резултатима борби на комуникацији Никшић —. Подгорица — — — 357
Обавјештење Штаба Приморске оперативне групе од 5 априла 1944 год. Штабу Дванаесте херцеговачке НОУ бригаде о резултатима борби на комуникацији Никшић — Подгорица и потреби јачег садејства на простору Никшић — Грахово — Драгаљ — — — — — — — — — — 358
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 априла 1944 год. Штабу батаљона Девете црногорске бригаде за ликвидацију четничке групе на пл. Сиљевику — — — 359
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 априла 1944 год. Штабу батаљона Девете црногорске бригаде за садејство са Пратећим батаљоном Штаба Корпуса У ликвидацији четничке групе на пл. Сиљевику — — — 361
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 6 априла 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о успјесима батаљона сјеверно од комуникације Ријека Црнојевића — Подгорица — — — — — — — — — — — — 362
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о појачаним дејствима јединица Корпуса на свим секторима — — — 364
Извјештај Штаба Тридесет седме НОУ дивизије од 8 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о јачини непријатељских гарнизона у Санџаку и активности својих јединица — — — — — — — — — — — — 365

Страна N

Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 8 априла 1944 год. штабовима бригада за напад на комуникацију Подгорица — Никшић на отсјеку Спуж — Даниловград — 366
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 8 априла 1944 год. за напад на комуникацију Цетиње — Ријека Црнојевића — — — — — — — — — — — — 371
Извјештај Штаба Пљеваљског НОП одреда од 8 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о нападу четника на Мељак — — — — — — — — — — — 374
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 9 априла 1944 год. штабовима батаљона за напад на непријатељску посаду у Спужу, Тарашу, Ждребаонику и Горици — — 375
Наређење Штаба Треће з'дарне дивизије НОВЈ од 9 априла 1944 год. штабовима бригада за одлагање напада на комуникацију Никшић — Подгорица за 24 часа — — — 381
Заповијест Штаба Приморске оперативне групе од 9 априла 1944 год. за напад на Даниловград — — — — — — 382
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 9 априла 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о протјеривању непријатеља са комуникације Цетиње — Ријека Црнојевића — — — — — — — — — — — — 386
Извјештај Прве команде подручја Корпусне војне области од 9 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о бомбардовању Никшића од стране Савезника — —• — 388
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 11 априла 1944 год. Штабу Друге далматинске и Шесте црногорске НОУ бригаде за поновну припрему напада на Даниловград 389
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 11 априла 1944 год. Штабу Пете црногорске НОУ бригаде за упућивање италијанског батаљона у састав своје бригаде — 391
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 11 априла 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВ.Ј о резултатима борбе око Спужа — —• — — — — — — — 392
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама Херцеговачке дивизије против Нијемаца и четника на сектору Грахово — Вилусе — Велимље — — — — — — — 396
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 12 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о резултатима борби на комуникацији Никшић — Подгорица — — — 396
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 12 априла 1944 год. штабовима бригада за посиједање нових положаја — — — — — — — — — — — — — 401
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о намјерама непријатеља на територији Црне Горе и Санџака и плану Штаба Корпуса за разбијање непријатељских концентрација — — — — — — — — — — — — — 403
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о нападу Нијемаца и четника од Бродарева у правцу Бијелог Поља и Шаховића — — — — — — — — — — — — — 405
Извјештај Приморске оперативне групе од 13 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о јачини и распореду непријатељских снага у Никшићу и Даниловграду 405
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 13 априла 1944 год. за заузимање нових положаја — — — — — 409

Страна N

Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 13 априла 1944 год. штабовима батаљона за заузимање нових положаја на просторији Даниловград — Подгорица — — 410
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама око Шаховића и Бијелог Поља — '— — — — — — — 413
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама на сектору Мојковац — Шаховићи — — — —• — — — — 413
Извјештај начелника Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 априла 1944 год. своме Штабу о нападима Нијемаца на сектору Бијело Поље — Мојковац — — — — — 414
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 14 априла 1944 год. Команди чете Првог батаљона Девете црногорске НОУ бригаде за посиједање најпогоднијих тачака на Вежешнику и за садејство са јединицама Седме црногорске бригаде — — — — — — — — — — — 417
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 14 априла 1944 год. Штабу Батаљона Седме црногорске НОУ бригаде за протјеривање непријатеља из Горњих Рогама — — 419
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 14 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде за достављање детаљног извјештаја о ситуацији и за координацију са Седмом црногорском бригадом у случају јачег продора непријатеља од правца Подгорице — — — — 420
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 14 априла 1944 год. штабовима батаљона за посиједање нових положаја у циљу затварања праваца од Подгорице — — — 422
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 14 априла 1944 год. штабовима бригада за пребацивање на нове положаје у вези са непријатељском офанзивом на ослобођену територију — — — — — — — — — — 425
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 15 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама на сектору Беране — Мојковац и Кучи — Пипери — — — — 428
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 15 априла 1944 год. Штабу Шесте црногорске НОУ бригаде за пребацивање на просторију Кусиде — Стуба — — — — 429
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 15 априла 1944 год. за посиједање нових положаја у циљу спрјечавања непријатељске офанзиве — — — — — — 430
Заповијест Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 априла 1944 год. јединицама Тридесет седме ударне дивизије и Петој црногорској НОУ бригади за извршење противнапада на сектору Мојковца — — — — — — — — 433
Извјештај Штаба ТриЈ(есет седме ударне дивизије од 16 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о распореду јединица и борби против четника — — — — —• 437
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 априла 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за пребацивање Зетског НОП одреда на просторију Бјелопавлићи — Пипери — — — — — — — — — — 439
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјесима противнапада на Мојковац — — — — — — — — — 440

Страна N

Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама Приморске оперативне групе на комуникацији Даниловград — Подгорица — — — — — — — — — — — — 441
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о ситуацији на сектору Братоножићи — Кучи — — — — — — — 442
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о тешком економском стању код војске и народа — — — — — — — 442
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 априла 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за упућивање два батаљона у правцу Међуријечја — — — 443
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 13 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о ослобођењу Шаховића и противофанзиви у јужном Санџаку — — — 444
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 18 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде за извршење противнапада на четничке банде уз садејство Првог батаљона Пете црногорске НОУ бригаде — — — 445
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 18 априла 1944 год. Штабу Шесте црногорске НОУ бригаде за вршење сталног притиска на Никшић — — — — — — 446
Допунско наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 18 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде за разбијање четничких банди у Кучима и Братоножићима — — — — — — — — — — — — — 447
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 19 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о противнападу непријатеља у јужном Санџаку и од правца Подгорице 449
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 19 априла 1944 год. штабовима батаљона за заузимање нових положаја у вези са одласком Трећег и Четвртог батаљона у правцу Међуријечја — — — — — — — — — — 449
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде за прикупљање свих батаљона и за извршење противнапада на четничке банде у Кучима и Братоножићима — — — 451
Обавјештење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 априла 1944 год. Штабу Девете црногорске НОУ бригаде о успјеху Првог батаљона на правцу Горње Село — Штавањ — — 453
Предлог Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ за пребацивање Друге и Пете дивизије на сектор Пљевља — Пријепоље 454
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама у јужном Санџаку и око Никшића — — — — — — — — 455
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 априла 1944 год,- за образовање Ударне групе и затварање правца Левертара — Ђурђевића Тара — — — — — 456
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјеху наших јединица на сектору Лијеве Ријеке и Куча — — — — 458
Заповијест Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 априла 1944 год. за напад на непријатељске снаге у јужном Санџаку и за ослобођење Бијелог Поља — — — — — 459

Страна N

Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 22 априла 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о ситуацији око Никшића — — — — — — — — — — — — 463
Заповијест Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 22 априла 1944 год. за напад на непријатеља правцем Ланишта — Брсково — Слепач Мост — Бијело Поље и правцем Турјак — Мајсторовина — — — — — — — — — — — 465
Обавјештење Штаба Приморске оперативне групе од 23 априла 1944 год. Штабу Дванаесте херцеговачке НОУ бригаде о ситуацији око Даниловграда и Никшића — — — — 469
Извјештај Корпусне војне области од 23 априла 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о узроцима неизвршења задатка Ударне групе пуковника Мирашевића — — — 470
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 25 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о противнападу наших јединица у јужном Санџаку — — — — — — 471
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 25 априла 1944 год. за покрет у правцу Међуријечја — — — — 472
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 априла 1944 год. Вр^овном штабу НОВ и ПОЈ о појачавању непријатељских гарнизона у Никшићу и Подгорици и борбама око Бијелог Поља — — — — — — — — — — 474
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 27 априла 1944 год. за пребацивање у Гостиље Мартинићко — — 474
Бојна релација Девете црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 27 априла 1944 године — — — — — — — — 476
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о развоју догађаја у јужном Санџаку — — — — — — — — — — — 482
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о разбијању њемачко-четничке колоне на сектору Коврена — — — 482
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 априла 1944 го^. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама Четврте санџачке бригаде на сектору Пљевља — Тара — — — 483
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 28 априла 1944 год. Штабу Пете и Седме бригаде да уз садејство Тридесет седме дивизије ослободе Бијело Поље — — — 483
Извјештај Штаба Девете црногорске НОУ бригаде од 28 априла 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о ситуацији у Кучима — — — — — — — — — — — 486
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о разбијању муслиманско-њемачке колоне на сектору Бијело Поље — Бродарево — — — — — — — — — — — — 487
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о борбама јединица Тридесет седме дивизије на сектору Пљевља — Тара — 487
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о ослобођењу Бијелог Поља _ _ _ _ _ _ — — _ — — — 488
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 29 априла 1944 год. Петој и Седмој црногорској НОУ бригади за заузимање Бродарева и Берана — — — — — — — 488
Наређење Штаба Седме црногорске' НОУ бригаде од 29 априла 1944 год. за пребацивање на правац Колашина — — — 490

Страна

Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ- од 30 априла 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о успјеху Треће ударне дивизије у Кучима — — — — — — — — 491
Операцијски извјештај Пете црногорске НОУ бригаде за период од 5 до 30 априла 1944 године — — — — — — — 492
Извјештај Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 30 априла 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о губицима Бригаде у току априла — —• — — — — — — — — 496
Извјештај Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 30 априла 1944 год. Штабу Приморске оперативне групе о ситуацији на сектору Никшић — Даниловград — — — — — — 499
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о ситуацији око Берана и Пљеваља — — — — — — — — — — 500
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 2 маја 1944 год. за стављање италијанских бригада под команду Треће и Тридесет седме дивизије — — — — — — 501
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 2 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама у Санџаку у току априла — — — — — — — — — — 503
Наређење Штаба Приморске оперативне групе од 2 маја 1944 год. за разбијање и протјеривање непријатеља са територије Катунске Нахије — — — — — — — — 510
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 3 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о разбијању четничке бригаде код Пљеваља и ситуацији у Катунској Нахији 51.1
Заповијест Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 4 маја 1944 год. за напад на Беране — — — — — — — — 512
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о стављању Зетског НОП одреда под команду Девете црногорске НОУ бригаде — — — — — — — — — — — — — 516
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 маја 1944 год. Штабу Зетског НОП одреда да се стави под ^оманду Девете црногорске НОУ бригаде — — — — — — — 517
Извјештај Штаба Тридесет седме ударне дивизије од 5 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији у Санџаку послије неуспјеле непријатељске офанзиве — — — — — — — — — — — — — — 518
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о ослобођењу Берана и ситуацији на осталим секторима Корпуса — — — — . 523
Наређење Штаба Шесте црногорске НОУ бригаде од 6 маја 1944 год. за појачану будност према непријатељу — — — 525
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 7 маја 1944 год. за ликвидирање четничке групе у Шекулару и на просторији Крушево — Грачаница — — — — — — 530
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о својим и непријатељским губицима у току априла 1944 године — — — — 532
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о развоју догађаја на свим секторима Корпуса — — — — — — — — — 533
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 маја 1944 год. о формирању артиљериске групе Другог ударног корпуса — — — — — — — — — — — — •— 534

Страна N

Извјештај Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 8 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о борбама Бригаде од 1 до 8 маја — — — — — — — — — — — — 536
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 9 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о ослобођењу Берана и разбијању четника на том сектору — — — 538
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 9 маја 1944 год. Штабу Првог и Трећег батаљона за пребацивање на сектор Бијелог Поља — — — — — — — — — — 543
Извјештај Штаба Тридесет седме НОУ дивизије од 10 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о непријатељским снагама у Санџаку и борби Треће санџачке бригаде на Каменој Гори — — — — — — — — — — — — 544
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 10 маја 1944 год. Штабу Пете и Седме црногорске НОУ бригаде за чишћење десне обале Лима — — — — — — — — 547
Извјештај Прве команде подручја од 10 маја 1944 год. Корпусној војној области о војно-политичкој ситуацији у Никшићком и Шавничком срезу — — — — — — — — 551
Извјештај обавјештајног официра Приморске оперативне групе од 12 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ 0 непријатељским снагама у Никшићу, Катунској Нахији и Боки Которској — — — — — — — — — — — — 556
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 14 маја 1944 год. Штабу Другог и Четвртог батаљона за разбијање четничке групе на простору Добре Воде — Скривача — Грчки До — — — — — — — — — — — 562
Извјештај Штаба Приморске оператавне групе од 15 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији на својој територији од 1 до 15 маја 1944 године — — — — — — — — — — — — 564
Извјештај Штаба Девете црногорске НОУ бригаде од 16 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о јачини непријатељских снага око Подгорице и о стању у бригади 575
Обавјештење Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 16 маја 1944 год. Штабу Друге пролетерске дивизије о разбијању непријатељске офанзиве у јужном Санџаку и распореду својих батаљона — — — — — — — — — — — 579
Извјештај Команде мјеста Жабљак од 16 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о ситуацији на ријеци Тари — 580
Предлог Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 18 маја 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ за похвалу Пете црногорске НОУ бригаде — — — — — — — — — — — 581
Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 20 маја 1944 године — — — — — — — — — — 582
Извјештај члана Окружног комитета КПЈ за Боку од 21 маја 1944 год. Окружном комитету о стању у бокељским батаљонима — — — — — — — — — — — — 585
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 22 маја 1944 год. Штабу Тридесет седме ударне дивизије за пребацивање сјеверно од комуникације Пријепоље — Пљевља 588
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије НОВЈ од 23 маја 1944 год. за пребацивање на сектор Берана, Андријевице и Рожаја — — — — — — — — — — — — 589
Извјештај Штаба Тридесет седме ударне дивизије од 23 маја 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о борбама јединица Дивизије од 9 до 23 маја — — — — — 591

Страна N

Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 24 маја 1944 год. Штабу Другог и Четвртог батаљона за пребацивање на просторију Радојева Глава — Змињац — Ивање 594
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 25 маја 1944 год. Штабу Седамнаесте дивизије за пребацивање на просторију Чајниче — Челебић — Мељак — — — — — 595
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 26 маја 1944 шд. за напад на непријатеља који се концентрише на комуникацији Пријепоље — Сјеница — — — — — 598
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 28 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о резултатима напада на непријатеља на правцу Долићи — Ђаловићи — 601
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 29 маја 1944 год. штабовима бригада за упаде у непријатељске распореде у циљу спречавања фронталних борби — — — — 603
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од'30 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о распореду својих батаљона и појави непријатељске моторизације на простору Бељаково Брдо — Мезграја и Долићи — Угло — 605
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 30 маја 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о успјешном противнападу у селу Долићима — — — — — — — — 607
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 30 маја 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за дејство правцем Долићи — Оштри Врх — Крушчица — Мусина Јама — — — — — — — — — — — — — 609
Заповијест Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 31 маја 1944 год. за извршење противнапада на Крушчицу Планину 610
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 1 јуна 1944 год. за формирање извиђачких јединица при штабовима дивизија, бригада и батаљона — — — — — — — 612
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 2 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о разбијању непријатеља на Крушчици Планини, Моравском Кршу, Комару и Врчанима —• — — — — — — — — — — — 617
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 3 јуна 1944 год. штабовима бригада за чишћење Бихора и затварање правца Пријеиоље — Сјеница — Бијело Поље — — — 619
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 3 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о нападу непријатеља на положаје Јаворова — Савин Бор — Крушчица — — — — — — — — — — — — 621

Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 4 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о противнападу непријатеља на положаје Градац — Локва — Савин Бор — Острвица — — — — — — — — — — — 622
Извјештај Штаба Четврте крајишке НОУ бригаде од 5 јуна 1944 год. Штабу Пете дивизије НОВЈ о нападу Нијемаца и четника на правцу Влахсвића — — — — — — — 624
Наређење Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 5 јуна 1944 год. за напад на непријатеља на просторији Петњица — Лагатори — Јаворова — Крушчица — Крстача — — — 624
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 5 јуна 1944 год. Штабу Пете ударне дивизије за постављање Шеснаесте муслиманске НОУ бригаде на сектор Пљевља — Тара 628

Страна N

Обавјештење Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 5 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о надирању непријатеља у правцу Влаховића — — — — — — — — 629
Извјештај Пете ударне дивизије од 5 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о паду Косанице и надирању непријатеља од правца Пљеваља — — — — — 629
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 јуна 1944 год. Штабу Пете ударне дивизије за спречавање прелаза непријатеља преко Таре и рушење комуникације Пљевља — Косаница — — — — — — — — — — — — 630
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 6 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о развоју догађаја на сектору ријеке Таре — — — — — — — — — 631
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 6 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије за затварање правца Пријепоље — Бродарево — Бијело Поље — — — — 631
Извјештај Штаба Четврте крајишке НОУ бригаде од 6 јуна 1944 год. Штабу Пете ударне дивизије НОВЈ о придоласку нових непријатељских снага у Пљевља — — — — — 632
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 6 јуна 1944 год. штабовима бригада за затварање правца Пријепоље — Бродарево — Бијело Поље и Сјеница — Бихор — Бијело Поље — — — — — — — — — — — — 633
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 7 јуна 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о развоју операција Корпуса од 25 маја до 7 јуна и концентрацијама непријатеља у већим гарнизонима Црне Горе и Санџака — — 636
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 7 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о доласку двије њемачке дивизије у Пријепоље — — — — — — — 637
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 7 јуна 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за упућивање једног батаљона у Бијело Поље — — — — — — — 638
Обавјештење Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 7 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије о ситуацији на сектору Пријепоље — Пљевља — — — — — — — — — 639
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 8 јуна 1944 год. Штабу Двадесет девете ударне дивизије о ситуацији на сектору Пљевља — ријека Тара — — — — 639
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 9 јуна 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о звјерствима окупатора у селима Пљеваљског среза — — — — — — — — 643
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 10 јуна 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о сатјеривању непријатеља у гарнизон Пљевља — — — — — — — —• 643
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 11 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о покрету Нијемаца из Пљеваља ка Пријепољу — — — — — — — — 644
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 јуна 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о непријатељским снагама које су учествовале у офанзиви — — — — 644
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 11 јуна 1944 год. Штабу другог ударног корпуса НОВЈ о ситуацији у Кучима и доласку нових непријатељских снага у Подгорицу 645
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 11 јуна 1944 год. Штабу Другсг батаљона Пете црногорске НОУ бригаде за пребацивање на правац Бродарева — — — — 646

Страна N

Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 11 јуна 1944 год. Штабу Пете црногорске НОУ бригаде за пребацивање три батаљона на просторију Бијов Гроб — Граб — 647
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије од 12 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о успјешном одбијању Нијемаца на сектору Прве бригаде — — — — 647
Извјештај Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 12 јуна 1944 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о активности непријатеља на сектору Пљеваља, Пријепоља и Рожаја — — 648
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 12 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о успјеху Трећег батаљона Осме црногорске бригаде код Грачанице — — 648
Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 15 маја до 2 јуна 1944 године — — — — — — — — 649
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије од 14 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о активности непријатеља од правца Пријепоља — — — — — — 655
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 14 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о новим појачањима непријатеља у Пријепољу — — — — — — — — 656
Бојна релација Седме црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 10 јуна 1944 године — — — — — — — — — 656
Бојна релација Девете црногорске НОУ бригаде за период од 25 маја до 15 јуна 1944 године — — '— — — — — 659
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 16 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о повлачењу непријатељских снага из Зете и њиховом утврђивању у Подгорици — — — — — — — — — — — — 661
Извјештај Штаба Пете црногорске НОУ бригаде од 17 јуна 1944 год. Штабу Треће- ударне дивизије НОВЈ о ситуацији на сектору према Пријепољу — — — — — — — 662
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 18 јуна 1944 год. Штабу Друге пролетерске и Треће ударне дивизије за формирање Оперативне групе ради'заузимања Бихора и Рожаја — — — — — — — — — — — — — 664
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије НОВЈ од 18 јуна 1944 год. Штабу Четврте пролетерске, Треће српске и Седме црногорске бригаде за ослобођење Бихора и Рожаја 666
План везе Штаба Друге пролетерске дивизије НОВЈ од 18 јуна 1944 год. достављен Штабу четврте пролетерске, Треће српске и Седме црногорске бригаде у операцијама на Бихор и Рожај — — — — — — — — — — — 675
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 јуна 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за противнапад на непријатеља у Бистрици — — — — — — — 676
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 јуна 1944 год. Штабу Осме црногорске НОУ бригаде за одржавање чврсте везе са -Седмом црногорском НОУ бригадом и за евентуално садејство — — — — — — — — — 677
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 јуна 1944 год. Штаб^ Седме и Осме црногорске НОУ бригаде за припремање противнапада на сектору Бистрице и за садејство са јединицама Друге пролетерске дивизије —• — 679
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 20 јуна 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за чишћење правца према Оброву — — — — — — — — — 680

Страна

Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 20 јуна 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за одржавање чвршће везе са јединицама Осме црногорске НОУ бригаде и италијанском бригадом дивизије „Гарибалди" — 681
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 21 јуна 1944 год. Штабу Седме црногорске НОУ бригаде за чврсто обједињавање команде над батаљонима и успостављање везе са Осмом црногорском НОУ бригадом — — — — 683
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 21 јуна 1944 год. Штабу Осме црногорске НОУ бригаде за одржавање везе са батаљонима Седме црногорске бригаде и евентуално садејство — — — — — — — — — — 684
Извјештај Штаба Тридесет седме ударне дивизије од 22 јуна -1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичкој ситуацији на сектору Дивизије — — — — 686
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 22 јуна 1944 год. за разбијање и протјеривање непријатеља са положаја Крстац — Градина — Одрин — — — — — — 689
^звјештај Штаба Пете ударне дивизије од 23 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о испадима непријатеља из Пљеваља и потискивању наших снага — — — — 391
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 23 јуна 1944 год. за пребацивање на лијеву обалу Лима — — — — 692
Извјештај Штаба Пете ударне дивизије НОВЈ од 24 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса о новим појачањима непријатеља у Пљевљима — — — — — — — — — 694
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 24 јуна 1944 год. за спречавање прелаза непријатеља на лијеву обалу Лима и за појачавање будности на свим отсјецима фронта 694
Извјештај Штаба Седме црногорске НОУ бригаде од 26 јуна 1944 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о дејствима Бригаде од 19 до 23 јуна 1944 године — — — — — 698
Одлука Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 јуна 1944 год. о формирању Штаба артиљериске групе Другог ударног корпуса — — — — — — — — — — — 704
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 јуна 1944 год. о формирању Извиђачког батаљона Корпуса и његовим задацима — — — — — — — — — — — 705
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 28 јуна 1944 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о дејствима јединица Дивизије од 19 до 23 јуна 1944 године — — — — 709
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 29 јуна 1944 год. Команди извиђачке чете за вршење извиђачке службе на десној обали ријеке Лима — — — — — 714
Бојна релација Пете црногорске НОУ бригаде за период од 1 до 30 јуна 1944 године — — — — — — — — — — 716
Извод из дневника Друге далматинске НОУ бригаде за период од 27 јануара до 30 јуна 1944 године — — — — — — 721

II

Њемачка документа

Заповијест команданта Првог батаљона Четрнаестог СС брдског ловачког, пука од 26 јуна 1944 год. за прелаз на лијеву обалу Лима на сектору Бијелог Поља — — — 789
Извјештај Штаба Првог батаљона Четрнаестог СС брдског ловачког пука о борбама Батаљона у периоду од 11 до 30 јуна 1944 године — — — — — — — — — — 791

г

И С П Р А В К А

Страна	*Ред*	*Стоји*	*Треба*
242	2 одозго	армиске	Приморске
498	7 одозго	десет)	(десет)
764	5 одоздо	бали	били

Технички уредник

Драгослав Цинић, лајор

Коректори

Нада Рибар

и

Љубинка Рибар

Рукопис предат у штампу марта 1955 год.
Штампање завршено октобра 1955 год.
Тираж 3000 примерака